Α. ΧΙΤΛΕΡ

Ο ΑΓΩΝ ΜΟΥ

Η ΣΕΛΙΔΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ADOLF HITLER

MEIN KAMPF

Zwei Bände in einem Band

Ungekürzte Ausgabe

Zentralverlag der NSDAP., Franz Eher Nachf., München

10. Auflage—451. - 500. Tausend 1942

Gesamtauflage der deutschen Ausgaben 7.950.000 Exemplare

Printed in Germany - Druck: Union Druckerei GmbH. Stuttgart

ΑΔΟΛΦΟΥ ΧΙΤΛΕΡ

Ο ΑΓΩΝ ΜΟΥ

Ο ΑΓΩΝ ΜΟΥ (ΜΑΪΝ ΚΑΜΠΦ)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὴν 1 'Απριλίου 1924 ἡ Λαϊκὴ 'Εθνοσυνέλευση τοῦ Μονάχου διέταξε τὴν ἔγκλεισή μου στὶς φυλακὲς τοῦ Λάντσμπεργκ ἀμ Λέχ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἀδιάκοπης ἐργασίας, εἶχα τότε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιδοθῶ σ' ἕνα ἔργο ποὺ πολὺ ἤθελα νὰ τὸ γράψω καὶ ποὺ αἰσθανόμουν κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅτι ἦταν ἐπίκαιρο γιὰ τὸ κίνημά μας. 'Αποφάσισα λοιπὸν σ' αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους, νὰ ἐκθέσω ὄχι μόνο τὶς ἀρχὲς τοῦ κινήματός μας ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν γένεσή του. Τὸ ἔργο τοῦτο θὰ ἦταν πιὸ γόνιμο ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἐπιστημονικὸ σύγγραμμα.

"Αλλωστε, θὰ εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ δείξω τὴν ἴδια τὴν κατασκευή μου, ποὺ ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ βιβλίου, θὰ χρησίμευε γιὰ νὰ σταματήσει ἡ δυσφήμησή μου ἀπὸ τὸν 'Εβραϊκὸ τῦπο.

Δὲν ἀπευθύνομαι ἐδῶ σὲ ξένους, ἀλλὰ στοὺς ἀντάρτες τοῦ κινήματός μας ποὺ τὸ ἀγάπησαν μὲ ὅλη τους τὴν καρδιὰ καὶ ποὺ τὸ πνεῦμα τους ζητάει τώρα μιὰν ἐξήγηση περισσότερο ὁλοκληρωμένη.

Ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι μὲ τὸ λόγο κι ὄχι μὲ τὰ βιβλία κερδίζεις τοὺς ἀνθρώπους: "Ολα τὰ μεγάλα κινήματα τῆς ἱστορίας ὀφείλονται σὲ ρήτορες καὶ ὄχι σὲ συγγραφεῖς.

Πάντως δὲν εἶναι λιγώτερο ἀλήθεια τὸ ὅτι ἕνα σύστημα δὲν μπορεῖ νὰ διαφυλάξει τὴν ἑνότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητά του, παρὰ μόνον ἂν ἔχει στερεωθεῖ σὲ γραπτὰ κείμενα, μιὰ γιὰ πάντα. Αὐτοὶ οἱ δύο τόμοι θὰ εἶναι οἱ λίθοι ποὺ προσφέρω στὸ κοινό μας οἰκοδόμημα..

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Στις 9 Νοεμβρίου 1924 δώδεκα καὶ μισὴ τὸ μεσημέρι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὰ ὀνόματά τους ἀκολουθοῦν, ἔπεσαν γιὰ τὴν πίστη τους στὴν ἀναγέννηση τοῦ λαοῦ τους.

ΑΛΦΑΡΟ Φελίξ, ἔμπορος γεννήθηκε στὶς 5 Ἰουλίου 1901
ΜΠΩΡΙΕΝΤΛ Ἀντρέας, καπελλᾶς γεννήθηκε στὶς 4 Μαΐου 1879
ΚΑΖΕΛΑ Τεοντόρ, τραπεζικὸς γεννήθηκε στὶς 8 Αὐγούστου 1900
ΕΡΛΙΧ Βίλχελμ, τραπεζικὸς γεννήθηκε στὶς 10 Αὐγούστου 1894
ΦΑΟΥΣΤ Μάρτιν, τραπεζικὸς γεννήθηκε στὶς 27 Ἰανουαρίου 1901
ΧΕΕΝΜΠΕΡΓΕΡΑΝΤ, κλειδαρᾶς γεννήθηκε στὶς 28 Σεπτεμβρίου 1902
ΚΟΡΝΕΡ Ὄσκαρ, ἔμπορος γεννήθηκε στὶς 4 Ἰανουαρίου 1875
ΚΟΥΝ Κὰρλ, οἰνοποιὸς γεννήθηκε στὶς 26 Ἰουλίου 1897
ΛΑΦΟΡ Κάρλ, σπουδαστὴς μηχανικὸς γεννήθηκε στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1904
ΝΕΜΠΑΟΥΕΡ Κούρτ, ὑπηρέτης γεννήθηκε στὶς 27 Μαρτίου 1899
ΠΑΠ Κλάους (φόν), ἔμπορος γεννήθηκε στὶς 16 Αὐγούστου 1904
ΦΟΡΝΤΕΝ Τεοντὸρ (βὰν ντέρ), σύμβουλος τῆς Ἀνωτάτης Συνταγματικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, γεννήθηκε στὶς 4 Μαΐου 1873
ΡΙΚΜΕΡΣ Γιοχ. λοχαγὸς ἱππικοῦ, γεννήθηκε στὶς 7 Μαΐου 1881
ΣΕΜΠΕΡΝ— ΡΙΧΤΕΡ Μὰξ—Ἔρβιν (φὸν) μηχανικός, γεννήθηκε στὶς 14 Μαρτίου 1889.
ΣΤΡΑΝΣΚΥ Λόρεντς— Ρίττερ (φὸν) μηχανικός, γεννήθηκε στὶς 14 Μαρτίου 1889
ΒΟΛΦ Βίλχελμ ἔμπορος γεννήθηκε στὶς 19 Ὀκτωβρίου 1898

Οἱ «Ἐθνικὲς» Ἀξίες ἀρνήθηκαν καὶ τὴ συνήθη ἀκόμα ταφὴ σ' αὐτοὺς τοὺς ἥρωες. Στὴ μνήμη τους ἀφιερώνω τὸν πρῶτο τόμο τοῦ ἔργου μου, γιὰ νὰ κραυγάζει τὸ μαρτυριό τους, στοὺς ἐπαναστάτες μας.

Φυλακὲς Λάντσμπεργκ ἀμ Λέχ. 16 Ὀκτωβρίου 1924

ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

ΠΡΩΤΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΙΑ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΗ ΣΥΜΠΤΩΣΗ ΕΚΑΝΕ ΝΑ ΓΕΝΝΗΘΩ ΣΤΟ Μπραουνάου άμ-Ἴν, μιὰ πολίχνη πάνω στὰ σύνορα τῶν δύο Γερμανιῶν ποὺ ἡ μὴ συγχωνευσή τους στάθηκε τὸ αἰώνιο αἶσχος τῆς ζωῆς μας ποὺ πάντα θὰ μᾶς ἀκολουθεῖ.

Ἡ Γερμανικὴ Αὐστρία ἔπρεπε νὰ ξανάρθει στὴ μεγάλη πατρίδα ὄχι μόνον γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους. Ὄχι, ὄχι: Κι' ἂν ἀκόμα αὐτὴ ἡ συγχώνευση, ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς εἶναι ἀδιάφορη ἢ καὶ βλαβερή, πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ γίνει. *Τὸ ἴδιο αἷμα ἀνήκει στὸ ἴδιο βασίλειο.* Ὁ γερμανικὸς λαός, δὲν θἄχει ποτὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπτύξει ἀποικιακὴ πολιτικὴ ὅσο δὲν συνενώνει τοὺς ὑπηκόους του σ' ἕνα κράτος. Ὅταν ἡ ἐδαφικὴ ἔκταση τοῦ Ράϊχ, συμπεριλάβει ὅλους τοὺς Γερμανοὺς κι' ἂν ἔστω ἀποδειχθεῖ ἀδύνατο νὰ τοὺς θρέψει, τότε θὰ γεννηθεῖ ἡ ἠθικὴ ἀνάγκη σ' αὐτὸν τὸ λαὸ νὰ κατακτήσει ξένες χῶρες. Τὸ ἄροτρο θὰ δώσει τὴ θέση του στὸ σπαθὶ καὶ τὰ δάκρυα τοῦ πολέμου θὰ ποτισουν τὸ θερισμὸ τοῦ μελλοντικοῦ κόσμου.

Γι' αὐτὸ ἡ θέση τῆς πόλης ποὺ γεννήθηκα μοῦ φάνηκε σὰν τὸ σύμβολο ἑνὸς μεγάλου καθήκοντος. Ὅμως ἔχει κι ἄλλους τίτλους ποὺ μ' αὐτοὺς πέρασε στὴν αἰωνιότητα. Αὐτὴ ἡ μικρὴ φωλιά, ὑπῆρξε, πρὶν ἑκατὸ χρόνια, τὸ προσκήνιο μιᾶς τραγωδίας ποὺ θὰ μείνει ἀθάνατη στὰ χρονικὰ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους. Ἐκεῖ, τότε ποὺ ἡ πατρίδα μας γνώρισε τὴ μεγαλύτερή της κατάπτωση, ἕνας βιβλιοπώλης ἀπὸ τὴ Νυρεμβέργη, ὁ Γιόχαν Πάλμ, *ἐθνικιστὴς* ἀμείλικτος καὶ ἐχθρὸς τῶν Γάλλων, πέθανε γιαὐτὴ τὴ Γερμανία ποὺ ἀγαποῦσε τόσο φλογερὰ μέσα στὴ δυστυχία του. Ἀρνήθηκε πείσμονα νὰ προδώσει τοὺς συντρόφους του παρὰ τὶς βαρειὲς συνέπειες. Ὅπως καὶ ὁ Λέο Σλάγκετερ. Ἔτσι κι αὐτός, καταδόθηκε στοὺς Γάλλους ἀπὸ ἕναν ἐκπρόσωπο τῆς Κυβερνήσεως. Ἕνας διευθυντὴς ἀστυνομίας ἐπωμίσθηκε αὐτὴ τὴ θλιβερὴ δόξα

κι ἔδωσε ἔτσι τὸ παράδειγμα στοὺς νεογερμανοὺς κυβερνῆτες τοῦ Ράϊχ τοῦ Σέβερινγκ.

Σ' αὐτὴ τὴν μικρὴ πόλη τοῦ Ἴνν τὴν στεφανωμένη μὲ τὸ στέφανο τοῦ μαρτυρίου, Βαυαρὴ στὴν ἐθνότητα ἀλλὰ πολιτικῶς Αὐστριακή, ἦρθαν νὰ κατοικήσουν οἱ γονεῖς μου τὸ 1890. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἕνας εὐσυνείδητος ὑπάλληλος ἐνῶ ἡ μητέρα μου περνοῦσε τὴ μέρα της μὲ τὸ σπίτι καὶ μὲ τὶς φροντίδες καὶ τὴν ἀγάπη τῶν παιδιῶν της. Αὐτὴ ἡ ἐποχή, ἔχει πολὺ λίγο μείνει στὴ μνήμη μου, γιατὶ λίγα χρόνια ἀργότερα, ὁ πατέρας μου πῆγε σὲ μιὰ νέα θέση στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἴνν, στὸ Πασσάου, μέσα στὴ Γερμανία πιά.

Ἀλλὰ ἡ τύχη ἐπιφυλάσσει πολλὲς μεταθέσεις σ' ἕναν Αὐστριακὸ ὑπάλληλο. Λίγον καιρὸ μετὰ ὁ πατέρας μου ξαναγύρισε στὸ Λίντς καὶ πῆρε τὴ σύνταξή του. Ὅμως αὐτὸ δὲ σήμαινε πὼς ὁ ἀγαπητός μου γέρος θὰ ξεκουραζόταν. Γυιὸς φτωχοῦ μεροκαματιάρη ἀγρότη, μικρὸς πολὺ ἄφησε τὸ σπίτι του. Σὲ ἡλικία μόλις 13 χρονῶ πῆρε τὸ σακκούλι του κι ἔφυγε ἀπὸ τὸ Καντόνι τοῦ Δάσους ὅπου γεννήθηκε. Παρὰ τὶς συμβουλὲς τῶν *μορφωμένων* τοῦ χωριοῦ πῆγε στὴ Βιέννη γιὰ νὰ μάθει μιὰ τέχνη. Αὐτὰ τὸ 1860 περίπου. Ἦταν ὁπωσδήποτε μιὰ πολὺ σκληρὴ ἀπόφαση νὰ φύγεις ἔτσι καὶ νὰ βγεῖς στὸ ἄγνωστο μὲ τρεῖς δεκάρες στὴν τσέπη. Πέρασαν τέσσερα χρόνια κι' ὅμως δὲν ἦταν ἱκανοποιημένος. Ἀντίθετα ἡ δυστυχία ἐκείνης τῆς ἐποχῆς δυνάμωσαν τὴν ἀπόφαση του ν' ἀνέβει κάπου ψηλά. Τότε, ὅπως παλαιότερα στοὺς φτωχοὺς νεαροὺς φαίνονταν τὸ ἄπαντο τῆς κοινωνικῆς ἐπιτυχίας ἡ θέση τοῦ παπᾶ τοῦ χωριοῦ, ἐκεῖνος θεωροῦσε σπουδαῖο γεγονὸς νὰ γίνει ὑπάλληλος. Μὲ τὸ πεῖσμα ἐκείνων ποὺ ἡ φτώχεια κι οἱ στερήσεις ἔχουν πρόωρα ὡριμάσει, αὐτὸς ὁ νεαρὸς τῶν 17 χρόνων ἔταξε σκοπό του τὴν πραγματοποίηση τῶν νέων ἐπιδιώξεων του—κι ἔγινε ὑπάλληλος. Τὰ κατάφερε σε ἡλικία εἰκοσιτριῶν χρονῶν, νομίζω, νὰ κάνει πραγματικότητα τὴν ὑπόσχεση κάθε νεαροῦ, νὰ μὴ ξαναγυρίσει στὸ ἀγαπημένο του χωριὸ προτοῦ γίνει «κάποιος.»

Τώρα ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνει. Ὅμως κανεὶς στὸ χωριὸ δὲ θυμόταν πιὰ τὸ μικρὸ ἀγόρι. Καὶ τὸ χωριὸ ἔγινε καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο κάτι ξένο.

Ἔτσι, ἀφήνοντας τώρα σὲ ἡλικία πενῆντα ἕξη χρονῶν τὴν ἐνεργητικὴ ζωή, δὲν μποροῦσε νὰ ὑποφέρει οὔτε μιὰ μέρα ἀργίας. Ἀγόρασε στὰ περίχωρα τῆς μικρῆς πόλης Λάμπαχ, στὴν ἄνω Αὐστρία, ἕνα κτῆμα καὶ τὸ ἀξιοποίησε. Ὁ κύκλος τῆς μακρυᾶς ἐργατικῆς ζωῆς του τὸν ξανάφερνε στὴν καταγωγή του.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἀρχίζουν οἱ προσωπικες μου ἀναμνήσεις. Οἱ ἀλόγιστες διασκεδάσεις, τὸ σκασιαρχεῖο, οἱ ζωηρὲς συντροφιὲς μὲ ἄλλα παιδιὰ μὲ κρατοῦσαν μακρυὰ ἀπ' τὸ σπίτι καὶ ἔκαναν τὴ μητέρα

μου ν' ἀνησυχεῖ. Σπάνια συλλογιζόμουν τὸ μέλλον. Πάντως δὲν εἶχα καμιὰ διάθεση γιὰ μιὰ σταδιοδρομία ὅπως τοῦ πατέρα μου. Νομίζω ὅμως πὼς τὸ ρητορικό μου ταλέντο ἀρχίζει ἀπὸ τότε νὰ διαφαίνεται στὶς συζητήσεις μὲ τοὺς φίλους μου ποὺ πάντοτε σχεδὸν κατάφερνα νὰ τοὺς πείθω: εἶχα γίνει ἕνας μικρὸς ἀρχηγός ἐγὼ ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ καθοδηγήσω τὸν ἑαυτό μου. Πάντως ἤμουν καλὸς μαθητὴς κι εὕρισκα εὔκολη τὴ μελέτη.

Στὶς ἐλεύθερες ὧρες μου ἔπερνα μαθήματα τραγουδιοῦ στὸ κόρο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Λάμπαχ κι' εὕρισκα σ' αὐτὸ μιὰ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ μεθῶ μὲ τὶς ὑπέροχες τελετές. Τί πιὸ φυσικὸ λοιπὸν νὰ θεωρῶ ἄξιο κάθε προσπάθειας τὸ νὰ γίνω αἰδεσιμώτατος στὸ ἀββαεῖο ὅπως ἄλλοτε ὁ πατέρας μου; Ἀλλὰ οἱ νεανικὲς φιλοδοξίες τοῦ πατέρα μου δὲν εἶχαν καμμιὰ σχέση μὲ τὰ ρητορικὰ ταλέντα οὔτε ἦσαν τόσο δυνατὲς ὥστε νὰ ἐπιδράσουν στὸ μέλλον τοῦ ἀπογόνου του. Ἔτσι δὲν μποροῦσε τίποτα νὰ καταλάβει ἀπ' ὅλ' αὐτὰ καὶ στεκόταν πάντα σκεφτικὸς μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ διάσταση τῆς φύσης.

Πραγματικά, αὐτὴ ἡ κλίση σὲ λίγο ἐξαφανίστηκε κι ἔδωσε θέση σὲ ἄλλες ἐλπίδες ποὺ ἀνταποκρίνονταν περισσότερο στὸ ταμπεραμέντο μου. Ψάχνοντας στὴ πατρικὴ βιβλιοθήκη, βρῆκα διάφορα στρατιωτικὰ βιβλία κι ἀνάμεσά τους μιὰ λαϊκὴ ἔκδοση τῆς Ἱστορίας τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου τοῦ 1870 - 71. Ἦταν δύο τόμοι εἰκονογραφημένου ἡμερολογίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κι ἔγινε τὸ πιὸ ἀγαπημένο μου βιβλίο. Σὲ πολὺ μικρὸ διάστημα ὁ μεγάλος αὐτὸς ἡρωικὸς πόλεμος πέρασε στὸ πρῶτο πλάνο τῆς ἀσχολίας μου. Συγκέντρωνα ὅπου εὕρισκα κάθε τὶ ποὺ ἀναφερόταν στὸν πόλεμο καὶ στὰ στρατιωτικά.

Ὅμως ὅλα αὐτὰ ἦταν γιὰ μένα καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἀποκάλυψη. Γιατὶ γιὰ πρώτη φορά, βέβαια ὄχι ξεκάθαρα, ἄρχισαν νὰ γενιοῦνται μέσα μου συγκεκριμένα ἐρωτήματα: ὑπῆρχε λοιπὸν καμμιὰ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς Γερμανοὺς ποὺ πολέμησαν καὶ στοὺς ἄλλους; Γιατὶ ὁ πατέρας μου καὶ οἱ ἄλλοι Αὐστριακοὶ δὲν πῆραν μέρος;

Δὲν εἴμαστε τελείως ἴδιοι μὲ τοὺς ἄλλους Γερμανούς; Δὲν ἀκολουθοῦμε τὸν ἴδιο δρόμο;

Γύριζαν καὶ ξαναγύριζαν τὰ προβλήματα αὐτὰ στὸ παιδικό μου μυαλὸ κι' οἱ ἀπαντήσεις, ποὺ ἔδινα στὰ ἐρωτήματα ποὺ ἔβαζα μὲ φρονιμάδα κι ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω μὲ κάποια μυστικὴ ζήλεια στὴν καρδιά, ἦταν ὅτι ὅλοι οἱ Γερμανοὶ δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ ζοῦν στὸ κράτος τοῦ Βίσμαρκ. Κι αὐτὸ δὲν μποροῦσα νὰ τὸ καταλάβω.

Ἔπρεπε νὰ σπουδάσω.

Ἀπὸ τοὺς τρόπους μου ἀλλ' ἀκόμα περισσότερο ἀπ' τὸ ταμπεραμέντο μου ὁ πατέρας μου κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν εἶχα καμιὰ κλίση γιὰ κλασσικὲς σπουδές. Τὸ Πρακτικὸ Λύκειο τοῦ φάνηκε πὼς μοῦ πήγαινε καλύτερα. Βεβαιώθηκε γιαυτὸ ὅταν πρόσεξε τὴν ἐκπληκτική μου εὐκολία στὸ σχέδιο, τέχνη ποὺ κατὰ τὴ γνώμη του, στὰ Αὐστριακὰ Λύκεια δὲν τῆς ἔδιναν σημασία. Ἴσως ἀκόμη, ἡ ἀνάμνηση τῆς δικιᾶς του σκληρῆς ζωῆς νὰ τοῦ ἔδειχνε στὰ μάτια του, χωρὶς ἐνδιαφέρον κάθε τὶ ποὺ δὲν εἶχε σχέση μὲ τὴν πρακτική. Στὸ βάθος του πίστευε φυσικὰ ὅτι ὁ γυιός του θὰ γινόταν ὑπάλληλος ὅπως κι αὐτός. Ἡ μίζερη νιότη του τὸν εἶχε κάμει νὰ ὑπερεκτιμήσει περισσότερο τίς λίγες του ἐπιτυχίες ποὺ ἦταν ὅμως ὁ καρπὸς τῆς σκληρῆς ἐπιμέλειας καὶ τῆς θέλησης του γιὰ δουλειά. Περήφανος γιατὶ ἦταν παιδὶ τῶν πράξεων του, ὀνειρευόταν γιὰ μένα μιὰ θέση ὅμοια μὲ τὴ δική του, ἢ ἂν ἦταν δυνατὸν καὶ καλύτερη. Πίστευε σ' αὐτὸ τόσο πολὺ ὥστε ὅλες του οἱ φροντίδες στράφηκαν στὸ πῶς νὰ καλυτερεύσει τὴν καρριέρα τοῦ γυιοῦ του.

Ποτὲ δὲ φανταζόταν ὅτι θὰ μποροῦσα ν' ἀρνηθῶ αὐτὸ ποὺ ὑπῆρξε ἡ ζωή του. Ἡ ἀπόφαση τοῦ πατέρα μου ἦταν ἁπλή, σίγουρη καὶ φυσική. Ἕνας ἄνθρωπος μὲ τὸν χαρακτῆρα του, ποὺ ἡ σκληρὴ πάλη γιὰ τὴν ὕπαρξη τὸν εἶχε κάμει δεσποτικό, δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀφήσει τὰ παιδιά του, ἄπειρα κι ἀνεύθυνα, ν' ἀποφασίσουν γιὰ τὴν καρριέρα τους.

Ἔκρινε πὼς ἐκεῖ, στὸ πιὸ κρίσιμο σημεῖο τοῦ μέλλοντος τῶν παιδιῶν τους, οἱ γονεῖς ἐπιδεικνύουν μιὰ ἀξιόμεμπτη καὶ ὀλέθρια στάση, ἀντίθετη πρὸς τὶς ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ τὶς πατρικὲς εὐθύνες, κι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴ συναίσθηση τοῦ καθήκοντος.

Ἔμελλε ὅμως τὰ πράγματα νὰ συμβοῦν ἀλλιῶς.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή μου—ἤμουν ἕντεκα χρονῶν—ἀντιτάχθηκα. Ὅσο πεῖσμα εἶχε ὁ πατέρας μου νὰ φέρει σὲ πέρας τὰ σχέδια ποὺ εἶχε ἀποφασίσει, ἄλλο τόσο πείσμωσα ἐγὼ κι ἀρνήθηκα μιὰ γνώμη ἀπ' τὴν ὁποία δὲν περίμενα τίποτα καλό.

Δὲν ἤθελα νὰ γίνω ὑπάλληλος.

Οὔτε λόγια οὔτε *ἔκτακτα* μέτρα μπόρεσαν νὰ κάμψουν αὐτὴ τὴν ἀντίσταση μου. Δὲν θὰ γινόμουνα ὑπάλληλος χίλιες φορὲς ὄχι! Μάταια ὁ πατέρας μου προσπάθησε νὰ στολίσει τὸ ἐπαγγελμά μου μὲ εἰκόνες ἀπ' τὴ δική του ζωή: ἔρχονταν πάντα σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ ἀντικείμενο τους. Μ' ἔπιανε ναυτία ὅταν σκεφτόμουνα ὅτι θὰ μποροῦσα μιὰ μέρα νὰ βρεθῶ φυλακισμένος πίσω ἀπὸ κανένα γραφεῖο· ὅτι δὲν θὰ ἤμουνα κύριος τοῦ χρόνου μου, ἀλλὰ ὑποχρεωμένος νὰ περάσω ὅλη μου τὴ ζωὴ καταχωρώντας ἔγγραφα.

Μπορεῖ νὰ καταλάβει κανεὶς τί σκέψεις ξυπνοῦσε αὐτὴ ἡ προοπτικὴ σ' ἕνα παιδὶ ποὺ μόνο «καλὸ» δὲν θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηριστεῖ! Τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου δὲν μοῦπερναν πολλὴν ὥρα κι ἔτσι προτιμοῦσα νὰ γυρίζω στὸν ἥλιο παρὰ νὰ μένω κλεισμένος. Σήμερα, ὅταν οἱ πολιτικοί μου ἀντίπαλοι ἐξετάζοντας μὲ ὑπερβολικὴ ἀφοσίωση πρὸς τὸ καθῆκον, τὰ παιδικά μου χρόνια, καταγγέλουν μὲ κάποια παραποίηση, ὅτι αὐτὸς ὁ *Χίτλερ* ἦταν κι ἀπὸ παιδὶ ἔτσι, ἐγὼ εὐχαριστῶ τὸ θεὸ ποὺ μοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ξαναζήσω ἐκείνη τὴν εὐτυχισμένη ἐποχή. Τὸ λιβάδι ἢ τὸ δάσος ἦταν τὰ ἀγαπημένα μου καταφύγια μετὰ ἀπὸ κάθε τέτοια συζήτηση μὲ τὸν πατέρα.

Ἡ ἐπαφή μου μὲ τὸ Πρακτικὸ Λύκειο δὲν ἄλλαξε διόλου τὶς συνήθειές μου.

Ὅμως τώρα ἑτοιμαζόμουν νὰ δώσω μιὰν ἄλλη μάχη. Ὅσο ἡ ἀπόφαση τοῦ πατέρα μου νὰ μὲ κάνει ὑπάλληλο συγκρουόταν ἁπλῶς μὲ τὴν ἀρχική μου ἀντιπάθεια σ' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, ἡ διαμάχη ἦταν ὑποφερτή. Μποροῦσα νὰ συζητήσω λίγο τὶς προσωπικές μου ἀπόψεις καὶ νὰ ἐκφράσω τὶς ἀδιάκοπες ἀντιρήσεις μου. Ἡ ἀπόφαση μου νὰ μὴ γίνω ποτὲ ὑπάλληλος—κι ἦταν ἀκλόνητη—ἀρκοῦσε γιὰ νὰ μὲ καθησυχάσει ἀπόλυτα. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα ἔγινε πιὸ λεπτὸ ὅταν τὸ πεῖσμα τοῦ πατέρα μου ὑποχώρησε μπροστὰ στὴ δική μου ἔμπνευση. Ἤμουνα τότε δώδεκα χρονῶν. Πῶς ἔγινε αὐτό; δὲ θυμᾶμαι πιά. Ὅμως ἀνακάλυψα ξαφνικὰ ὅτι θὰ μποροῦσα νὰ γίνω ζωγράφος, καλλιτέχνης—σχεδιαστής. Τὸ ταλέντο μου στὸ σχέδιο ἦταν ἀναμφισβήτητο. Ἦταν μιὰ αἰτία κι αὐτὸ ποὺ ὁ πατέρας εἶχε ἀποφασίσει νὰ μὲ στείλει στὸ Πρακτικὸ Λύκειο, ὅμως ποτὲ δὲν εἶχε σκεφτεῖ ὅτι θὰ μποροῦσα νὰ τὸ χρησιμοποιήσω ἐπαγγελματικὰ αὐτὸ τὸ ταλέντο: Τὸ ἀντίθετο. Ὅταν γιὰ πρώτη φορά, μετὰ ἀπὸ μιὰ ἄρνηση ἀπὸ μέρους μου νὰ προσαρμοσθῶ στὶς θελήσεις του, μὲ ρώτησε, τί τέλος πάντων ἤθελα νὰ γίνω, ἡ ἀπάντηση μου ἦταν ἕτοιμη καὶ τοῦ τὴν εἶπα ἀμέσως: ἔμεινε σχεδὸν ἀποσβολωμένος.

—Ζωγράφος; καλλιτέχνης—σχεδιαστής;

Ἀμφέβαλε γιὰ τὰ λογικά μου ἢ νόμισε ὅτι λάθος ἄκουσε, λάθος κατάλαβε. Κατόπιν ὅταν οἱ ἐξηγήσεις ποὺ τοὔδωσα, τοὔδειξαν πόσο σοβαρὴ ἦταν ἡ ἀπόφαση μου, ἀρνήθηκε μ' ὅλη του τὴ δύναμη. Ἡ ἀπάντηση του ἦταν ἐξαιρετικὰ ἁπλὴ καὶ δὲν ἄφηνε περιθώρια νὰ συζητήσω περισσότερο τὶς ἀπόψεις μου.

«Καλλιτέχνης – σχεδιαστής, ὄχι ποτὲ ὅσο ζῶ». Ὅμως, ὅπως ὁ γυιός του εἶχε κληρονομήσει μαζὺ μὲ τἄλλα καὶ τὴν δική του ἰσχυρογνωμοσύνη, ἡ ἀπάντησή μου ἦταν τὸ ἴδιο ἀποφασιστική.

Ἔτσι ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τὸ πράγμα ἔμεινε ἐκεῖ. Ὁ πατέρας δὲν

ἄφηνε τὸ «ποτέ» του κι ἐγὼ τὸ «θὰ τὸ δοῦμε».

Στὴν πραγματικότητα ἡ διαμάχη αὐτὴ δὲν γινόταν κάτω ἀπὸ εὐχάριστες συνθῆκες. Ὁ καϋμένος ὁ πατέρας ἦταν πικραμένος κι ἐγὼ τὸ ἴδιο γιατὶ τὸν ἀγαποῦσα. Σὲ λίγο ἐκεῖνος μοῦ ἀπέκλεισε κάθε πιθανότητα νὰ σπουδάσω ζωγραφική, κι ἐγὼ δήλωσα ὅτι δὲν ἤθελα πιὰ τίποτα νὰ σπουδάσω. Φυσικὰ μ' αὐτὲς τὶς *δηλώσεις* μουμειονεκτοῦσα, ἀλλὰ ὁ πατέρας ἀρκέσθηκε σ' αὐτὸ χωρὶς ἄλλη συζήτηση. Κλείστηκα σὲ μιὰ συνετὴ σιωπή, ἀλλὰ κρυφὰ ἔβαλα μπρὸς τὸ σχέδιό μου. Σκέφτηκα πὼς ὅταν ὁ πατέρας θάβλεπε νὰ μὴ σημειώνω καμμιὰ πρόοδο στὸ Πρακτικὸ Λύκειο,καλοὺς βαθμοὺς ἢ καλὴ διαγωγή, θὰ μ' ἄφηνε νὰ πάω πρὸς τὴν εὐτυχία ποὺ ὀνειρευόμουν.

Δὲν ξέρω ἂν τὸ πείραμα αὐτὸ θὰ πετύχαινε. Ἐκεῖνο πάντως ποὺ εἶναι σίγουρο ἦταν ἡ φανερὴ ἔλλειψη κάθε ἐπιτυχίας μου στὸ σχολεῖο. Παρακολουθοῦσα μόνο τὰ μαθήματα ποὺ μοῦ ἄρεσαν κι αὐτὰ ποὺ ἔκρινα ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ μοῦ χρησιμεύσουν ἀργότερα στὴ ζωγραφική. *Σαμποτάρισα* κυριολεκτικὰ ὅτι μοῦ φαινόταν ἀδιάφορο ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, ὅτι δὲν μὲ τραβοῦσε. Οἱ βαθμοί μου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν πολὺ κατώτεροι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μαθήματα ποὺ παρακολουθοῦσα. Πλάι στὸ *λίαν καλῶς* καὶ τὸ *ἄριστα* ἦταν τὰ *μετρίως* καὶ τὰ *κακῶς*. Στὴ Γεωγραφία καὶ στὴ Παγκόσμια Ἱστορία εἶχα τοὺς πιὸ καλοὺς βαθμούς. Ἦταν οἱ ἀγαπημένες μου ὧρες τοῦ σχολείου καὶ τότε κυριαρχοῦσα.

Ὅταν τώρα, μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια κάνω τὸν ἀπολογισμὸ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, διακρίνω δύο σημαντικὰ σημεῖα.

1ο *Ἔγινα Ἐθνικιστής.*

2ο *Ἔμαθα νὰ κατανοῶ καὶ νὰ ξεχωρίζω τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ἱστορίας.*

Ἡ παλαιὰ Αὐστρία ἦταν ἕνα κράτος μὲ πολλὲς ἐθνότητες. Κι ἦταν τότε πολὺ δύσκολο σ' ἕναν ὑπαγόμενο στὸ Ράϊχ ν' ἀντιληφθεῖ τὰ μικρογεγονότα τῆς καθημερινῆς ζωῆς μέσα σ' ἕνα τέτοιο κράτος. Μετὰ τὸ Γαλλογερμανικὸ πόλεμο, τὴν ὑπέροχη αὐτὴ θριαμβικὴ πορεία τῶν ἡρωικῶν στρατιῶν, οἱ Γερμανοὶ κάθε μέρα καὶ περισσότερο ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὴ Γερμανία τὴν ἔξω ἀπ' τὰ σύνορά τους κι ἀκόμα πιὸ πολὺ δὲν ἦταν ἄξιοι νὰ ἐκτιμήσουν τὸ τί θὰ μποροῦσαν νὰ κάμουν σ' αὐτὴ τὴ χώρα.

Ὅσο γιὰ τοὺς Αὐστριακοὺς Γερμανοὺς ειδικά, διχάζονταν ἀνάμεσα σὲ μιὰ παρικμασμένη δυναστεία καὶ σ' ἕναν λαὸ γεμᾶτο ὑγεία.

Μόλον τοῦτο ἔπρεπε ἡ Αὐστριακὴ Γερμανία νὰ ἀποδειχτεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες φυλὲς γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὰ χαρακτηριστικὰ ἑνὸς κράτους πενῆντα δύο ἑκατομμυρίων κατοίκων κι αὐτὸ σὲ σημεῖο τέτοιο ποὺ καὶ οἱ Γερμανοὶ μιὰ μέρα θὰ μποροῦσαν νὰ σκεφτοῦν—διόλου ἄδικα ἀλλω-

στε—ότι ή Αύστρία ήταν Γερμανικό κράτος. Πλάνες καί λάθη τό ένα πίσω άπ' τ' άλλο άλλά κι ύπέροχο παράδειγμα γιά τά δέκα έκατομμύρια Γερμανούς τής 'Ανατολικής πλευράς. Πολύ λίγοι Γερμανοί τοῦ Ράϊχ πίστευαν ότι έπρεπε ν' άγωνισθοῦν στήν Αύστρία γιά τήν έπικράτιση τής γερμανικής γλώσσας, στά γερμανικά σχολεία, μέ ότι μέ άπλά λόγια *ήταν γερμανικό.*

Μόνο σήμερα κατάλαβαν αύτή τή θλιβερή άναγκαιότητα, όταν έκατομμύρια άδελφοί μας, έξω άπ' τό Ράϊχ, κάτω άπό ξένη κυριαρχία, όνειρεύονται τήν κοινή πατρίδα καί στρέφουν πρός αύτή τήν πνοή τους, προσπαθώντας νά διατηρήσουν τό έλάχιστο ίερό δικαίωμα τής μητρικής γλώσσας: νά πολεμάς γιά τή Φυλή.

Ίσως πάλι μερικοί ν' άπαξιοῦσαν νά μετρήσουν τή δύναμη τοῦ *Ντοϋτσστουμ* καί τοῦ Ράϊχ πού, άντιγράφοντας τούς δικούς τους τρόπους, τό σκέπαζαν πρώτα άπό τά 'Ανατολικά τόσους αίώνες καί κατόπιν μέ μιά σειρά έξασθενημένους ταχυδακτυλουργικούς τεμαχισμούς άντιτάσσονταν στήν άνάγκη έπιστροφής στή γερμανική γλώσσα: Κι αύτό σέ μιά έποχή πού τό Ράϊχ ένδιαφέρονταν ζωηρά γιά άποικίες. 'Αλλά μπροστά στίς πύλες του, άπό τήν ίδια τή σάρκα καί τό αίμα του. Όπως παντοῦ καί πάντα, όπως σέ κάθε μάχη, μέσα στόν άνταγωνισμό τών γλωσσικών ίδιωμάτων τής παλαιᾶς Αύστρίας, ξεχώρισαν τρείς μεγάλες άνθρώπινες κατηγορίες: οί *μαχητές*, οί *μετριοπαθείς*, κι οί *προδότες*.

Κι ό άγώνας άρχισε άπ' τό σχολείο, γιατί είναι παρατηρημένο ότι οί γλωσσικοί άνταγωνισμοί γίνονται περισσότερο θηριώδεις στούς τόπους όπου σχηματίζονται οί έπερχόμενες γενεές. Πρέπει νά κατακτηθεί τό παιδί καί σ' αύτό ν' άπευθυνθεί τό πρώτο κάλεσμα γιά τή μάχη.

«Γερμανόπουλο, μή ξεχνάς ότι είσαι Γερμανός».

«Κοριτσάκι σκέψου ότι θά γίνεις μιά μέρα Γερμανίδα μητέρα».

Όποιος γνωρίζει τή νεανική ψυχή θά καταλάβει πώς μόνο αύτή μπορεί ν' άκούσει μέ τήν πιό μεγάλη χαρά ένα παρόμοιο κάλεσμα. Κάτω άπό χίλια σχήματα θά δώσει μετά τή μάχη μέ τά όπλα καί τόν τρόπο του. Θ' άρνηθεί νά τραγουδήσει ξένα τραγούδια, θά έξυμνήσει άκόμα περισσότερο τή Γερμανική δόξα πού θά θελήσουν νά τοῦ τήν κρύψουν, θά κουβαλήσει στό καλαθάκι του τά πολεμοφόδια τών μεγάλων, θά έπαναστατήσει ένάντια στούς ξένους καθηγητές του, θά μεταφέρει άπαγορευμένες πληροφορίες στό λαό του καί θάναι εύτυχισμένο άν τιμωρηθεί κι' άν άκόμα πεθάνει γι' αύτό τό λόγο. Είναι μιά μικρή, πιστή είκόνα τών μεγάλων, μέ συχνά καλύτερες έπιτεύξεις.

Έτσι δόθηκε καί σέ μένα ή εύκαιρία νά πάρω μέρος πολύ νέος άκόμα στίς διαμάχες άνάμεσα στίς έθνότητες τής παλαιᾶς Αύστρίας.

Κάναμε ἐράνους γιὰ τὶς Βόρειες ἐπαρχίες καὶ γιὰ τὴ σχολικὴ Ἕνωση καὶ μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ ἐθνικὰ χρώματα μαῦρο, κόκκινο καὶ χρυσό, ζητωκραυγάζαμε *Χάϊλ*. Ἀντὶ νὰ τραγουδοῦμε τὸν αὐτοκρατορικὸ ὕμνο, λέγαμε παρόλο τὸν κίνδυνο καὶ τὶς τιμωρίες τὸ ἀγαπημένο μας *Γερμανία πάνω ἀπ' ὅλους*. Οἱ νέοι ἦταν τότε τόσο καλὰ μπασμένοι στὴν πολιτικὴ ἐνῶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατιδίων, ἂς ποῦμε ἐθνικῶν, δὲν ἤξεραν τίποτε ἄλλο γιὰ τὴν καταγωγή τους παρὰ μόνο τὴν γλῶσσα. Γίνεται κατανοητὸ χωρὶς νὰ τὸ τονίσω ὅτι δὲν ἤμουνα μετριοπαθής. Ἔγινα γρήγορα φανατικὸς «Γερμανὸς—Ἐθνικιστής», ποὺ τότε ἦταν κάτι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ κατάντησε τὸ σημερινὸ ὁμώνυμο κόμμα.

Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη σημείωσε μεγάλη πρόοδο μέσα μου καὶ σὲ ἡλικία δεκαπέντε χρονῶν ἤξερα νὰ ξεχωρίζω τὸν δυναστειακὸ *πατριωτισμὸ* ἀπὸ τὸν *ἐθνικισμὸ* τῆς ράτσας μὲ μιὰ ξεκάθαρη προτίμηση πρὸς τὸν τελευταῖο.

Αὐτὸς ποὺ δὲν ἔλαβε ποτὲ τὸν κόπο νὰ μελετήσει τὴν ἐσωτερικὴ κατάσταση τῆς δυναστείας τῶν Ἀψβούργων δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ καταλάβει αὐτὸ τὸν διαχωρισμό. Γεννήθηκε ἀπ' τὴ μελέτη τῆς παγκόσμιας ἱστορίας—γιατὶ ποιὸς θὰ πεῖ ἂν ὑπάρχει στ' ἀλήθεια ἰδιαίτερη ἱστορία τῆς Αὐστρίας; Ἡ μοίρα τοῦ κράτους αὐτοῦ ἦταν δεμένη πάντα μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς Γερμανίας ἔτσι ὥστε δὲν μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε ἕνα διαχωρισμὸ τῆς ἱστορίας σὲ Γερμανικὴ Ἱστορία καὶ σὲ Αὐστριακή. Ὅταν ἡ Γερμανία διαιρέθηκε σὲ δυὸ δυνάμεις, διαχωρίστηκε κ' ἡ ἱστορία τῆς Γερμανίας.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐμβλήματα, φυλαγμένα στὰ βάθη τοῦ παρελθόντος, ἔμοιαζαν νὰ ἐπιδροῦν μὲ μιὰ γοητεία ὑπέροχη σὰν ἐχέγγειο μιᾶς αἰώνιας συγγένειας. Τὶς μέρες τοῦ ἐκθρονισμοῦ τῶν Ἀψβούργων μιὰ ἐνστικτώδικη ἐπίκληση ἐξώθησε τοὺς Αὐστριακοὺς Γερμανοὺς νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὴ μητρικὴ γῆ. Αὐτὴ ἡ ὁμόφωνη ἐπίκληση ποὺ πρόδινε τὸ βαθὺ συναίσθημα ποὺ μόλις ξυπνοῦσε στὶς καρδιὲς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ παρὰ μόνο μὲ τὴν ἱστορικὴ σπουδή, ἀστείρευτη πηγή, ποὺ ἀκόμα καὶ στὶς μέρες τῆς λησμονιᾶς, κάνει τὴ φωνὴ τοῦ παρελθόντος νὰ μιλᾶ σιγανὰ γιὰ τὸ καινούργιο μέλλον.

Ἀκόμα καὶ σήμερα ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας στὰ σχολεῖα, κατώτερα καὶ ἀνώτερα, δὲν γίνεται σωστά. Πολλοὶ λίγοι καθηγητὲς ξέρουν πὼς δὲν ἔχει σημασία νὰ ξέρεις τὶς ἡμερομηνίες τῶν γεγονότων, πὼς εἶναι τελείως ἀδιάφορο γιὰ τὸ παιδὶ νὰ γνωρίζει πότε γίνηκε μία μάχη ἢ τὸ πότε γεννήθηκε ἕνας στρατάρχης ἢ στέφθηκε κάποιος μονάρχης. Δὲν εἶναι ἐκεῖ τὸ πρόβλημα.

Μελέτη τῆς ἱστορίας σημαίνει, ἀναζήτηση τῶν ἀποφασιστικῶν

αἰτίων ποὺ γέννησαν τὸ ἱστορικὸ γεγονός.

Ἡ τέχνη τῆς μελέτης καὶ τῆς σπουδῆς συνίσταται στό: *νὰ διαφυλάξεις τὸ αἰώνιο καὶ νὰ ξεχάσεις τὴ λεπτομέρεια.*

Ὁλόκληρη ἡ ζωή μου καθορίστηκε ἴσως, ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχα ἕναν καθηγητὴ ποὺ καταλάβαινε ὅσο λίγοι ἄνθρωποι, τὴν ἀρχέγονη ἀξία νὰ ἐφαρμόζει τὶς θεωρίες αὐτὲς κατὰ τὴ διδασκαλία καὶ τὶς ἐξετάσεις. Ὁ δρ. Λεοπόλντ Πότς, τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου τοῦ Λίντς προσωποποιοῦσε αὐτὸ τὸ σύστημα. Ἦταν ἕνας φωτισμένος ἄνθρωπος μὲ ὄψη ἄγρια ἀλλὰ γεμάτος καλωσύνη. Ἡ ἐμπνευσμένη διδασκαλία του μᾶς συνέπαιρνε καὶ μᾶς ἐξύψωνε μαζύ. Ἀκόμα καὶ σήμερα θυμᾶμαι μὲ συγκίνηση αὐτὸν τὸν γκριζόμαλλο τύπο ποὺ τόσο συχνά, μὲ τὴ φλόγα τοῦ λόγου του, μᾶς ἔκανε νὰ ξεχνοῦμε τὸ παρόν, μᾶς μετέφερε μὲ μαγικὸ τρόπο στὸ παρελθὸν καὶ δίνοντας μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα σὲ μιὰ θερμὴ ἱστορικὴ ἀφήγηση ἔκανε νὰ διαλύονται μπροστὰ στὰ μάτια μας οἱ αἰῶνες. Μέναμε ἐκεῖ καθισμένοι μὲ τὸ πνεῦμα φωτισμένο, μουσκεμένοι στὰ δάκρυα.

Ὅμως ἀκόμα καλύτερα ἤξερε αὐτὸς ὁ καθηγητής, νὰ βγάζει διδάγματα γιὰ τὸ παρὸν ἀπ' τὸ παρελθόν. Καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ἤξερε νὰ δίνει ἐξηγήσεις στὶς ἐπίκαιρες καταστάσεις. Ἀποσποῦσε ἀπ' τὸν μικρό μας ἐθνικὸ φανατισμὸ τρόπους νὰ μᾶς διδάξει: συχνὰ ἀναφερόταν στὸ ἐθνικό μας συναίσθημα. Καὶ φρόντιζε νὰ βάλει τάξη στὶς σκέψεις μας. Ἕνας τέτοιος καθηγητὴς ἔκανε ἀγαπημένο μου μάθημα τὴν ἱστορία.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς ξύπνησε ἄθελα του, μέσα μου τὸν ἐπαναστατισμό.

Ἀλλὰ ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ διδαχτεῖ τὴ Γερμανικὴ Ἱστορία μὲ ἕναν τέτοιον καθηγητὴ χωρὶς νὰ γίνει ἐχθρὸς τῆς δυναστείας ποὺ ἡ ἐπίδραση της στὰ πεπρωμένα τοῦ ἔθνους εἶχε ἀποβεῖ τόσο καταστρεπτική;

Ποιὸς θὰ μποροῦσε νὰ μείνει πιστὸς ὑπήκοος μιᾶς δυναστείας ποὺ τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον μᾶς ἐδίδαξαν ὅτι εἶχε προδώσει πάντα καὶ πάντα κάθε γερμανικὸ συμφέρον στὴν προσωπικὴ ἰδιοτέλεια; Νεαροὶ τότε δὲν ξέραμε τάχα ὅτι τὸ Αὐστριακὸ κράτος ποτὲ δὲν μᾶς ἀγάπησε ἐμᾶς τοὺς Γερμανούς;

Κάθε τι ποὺ βλέπαμε γύρω μας, κάθε μέρα ἦταν μιὰ ἐπιβεβαίωση τῶν διδαγμάτων τῆς Ἱστορίας γιὰ τὰ πεπραγμένα τῶν Ἀψβούργων. Ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότο τὸ ξενικὸ δηλητήριο κατάτρωγε τὸ κορμὶ τοῦ λαοῦ μας κι ἡ Βιέννη γινόταν κάθε μέρα καὶ λιγώτερο γερμανική. «Ὁ σεπτὸς Αὐστριακὸς οἶκος» ἔκανε παιχνίδι μὲ τοὺς Τσέχους σὲ κάθε εὐκαιρία. Ὥσπου τὸ χέρι τῆς αἰωνίας θεᾶς τῆς Δικαιοσύνης χτύπησε

ἀδυσώπητα τὸν πιὸ θανάσιμο ἐχθρὸ τῆς αὐστριακῆς Γερμανίας, τὸν μεγάλο δοῦκα Φραγκῖσκο Φερδινάνδο. Ἔπεσε ἀπὸ τὶς σφαῖρες ποὺ ὁ ἴδιος προετοίμασε. Μήπως δὲν πατρονάριζε τὴν ὑποδούλωση τῆς Αὐστρίας ποὺ ἑτοιμαζόταν ἀπὸ τὰ πάνω πρὸς τὰ κάτω;

Οἱ φόροι ποὺ πλήρωνε ὁ γερμανικὸς λαὸς ἦταν τεράστιοι. Οἱ θυσίες χρήματος καὶ αἵματος ποῦ ζητοῦσαν, ἦταν ἀνυπόφορες κι οἱ πιὸ τυφλοὶ ἔβλεπαν πόσο ἦταν ἄχρηστες. Τὸ πιὸ ὀδυνηρὸ γιὰ μᾶς ἦταν ὅτι μᾶς ζητοῦσαν νὰ σεβαστοῦμε τὴν πολιτικὴ τῶν Ἀψβούργων ποὺ τὴν ἐκάλυπτε ἡ συνθήκη μὲ τὴν Γερμανία. Ἔτσι ἐπεκυρώναν κατὰ κάποιο τρόπον τὴν εὐρεία ἐκκαθάριση τοῦ γερμανισμοῦ μέσα στὴ γηραιὰ μοναρχία. Ζητώντας ὑποκριτικὰ νὰ δώσει στὸ ἐξωτερικὸ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἡ Αὐστρία παραμένει γερμανικὸ κράτος, ὁ Αὐτοκρατορικὸς οἶκος ἐπέσυρε ἐναντίον του ἐπαναστατικὰ συναισθήματα κακίας καὶ μίσους.

Μόνον οἱ κυβερνῶντες τοῦ Ράιχ δὲν ἔβλεπαν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Τυφλωμένοι, περπατοῦσαν πλάι σ' ἕνα πτῶμα καὶ πίστευαν ὅτι ἔβλεπαν στὰ σημάδια τῆς ἀποσύνθεσης του, ἐνδείξεις μιᾶς ἀναγεννήσεως.

Αὐτὴ ἡ φοβερὴ Ἕνωση τοῦ νέου Ράιχ καὶ τὸ ἀπατηλὸ αὐστριακὸ κράτος ἔφερναν μέσα τους τὸ σπέρμα τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς.

***

Θὰ ἀναλύσω σὲ βάθος αὐτὸ τὸ πρόβλημα στὴ συνέχεια τοῦ βιβλίου. Τώρα θ' ἀρκεστῶ νὰ πῶ ὅτι ἀπ' τὴν πρώτη μου νεότητα ἔμεινα πιστὸς σὲ μερικὲς αἰώνιες ἰδέες ποὺ κατόπιν δὲν ἔπαψα ποτὲ νὰ τὶς ἐπαληθεύω:

Ὁ χαιρετισμὸς τοῦ γερμανισμοῦ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἐξουθένωση τῆς Αὐστρίας.

Δὲν ὑπάρχει καμμιὰ σχέση μεταξὺ τοῦ ἐθνικοῦ συναισθήματος καὶ τῆς πίστης σὲ μιὰ δυναστεία.

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὁ οἶκος τῶν Ἀψβούργων ἔφερε τὴ δυστυχία στὸ Γερμανικὸ ἔθνος.

Ἀπὸ τότε συνειδητοποίησα βαθύτατα τὰ ἀκόλουθα συναισθήματα: Ἔνθερμη ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα μου τὴν Αὐστριακὴ Γερμανία, ἄσβεστο μῖσος γιὰ τὸ Αὐστριακὸ κράτος.

***

Μετά, χάρις σ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τῶν πραγμάτων ποὺ ἀπόκτησα στὸ σχολεῖο, ἡ παγκόσμια Ἱστορία ἔκανε πιὸ εὔκολη ὅλο καὶ

περισσότερο τὴ γνώση μου τῆς ἱστορικῆς πράξης μέσα στὸ παρόν, δηλαδὴ στὴν πολιτική. Δὲν θὰ τὴν μάθαινα λοιπὸν πιά: αὐτὴ θὰ μὲ δίδασκε.

Ἔτσι πρόωρα *ἐπαναστατικὸς* στὰ πολιτικὰ μου κριτήρια, δὲν ἄργησα νὰ γίνω τὸ ἴδιο καὶ στὰ ζητήματα τῆς τέχνης. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἄνω Αὐστρίας εἶχε τότε ἕνα θέατρο πού, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν ἦταν ἄσχημο. Ἔδινε παραστάσεις ἀρκετὰ συχνά. Δώδεκα χρονῶν ἄκουσα γιὰ πρώτη φορὰ *Γουλιέλμο Τέλλο* καὶ μερικοὺς μῆνες ἀργότερα, τὴν πρώτη ὄπερα τῆς ζωῆς μου τὸν *Λόεγκριν*. Ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ κατακτήθηκα. Ὁ νεανικὸς ἐνθουσιασμός μου γιὰ τὸν δάσκαλο τοῦ Μπαϋρόϋτ ἦταν ἀπέραντος. Πάντα ἀπὸ τότε τὰ ἔργα του μὲ τραβοῦσαν καὶ τὸ θεωρῶ τύχη γιὰ μένα τὸ ὅτι ἄκουσα αὐτὲς τὶς ἄθλιες ἐκτελέσεις στὴ μικρή μου πόλη γιατὶ ἔτσι μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία ν' ἀκούσω ἀργότερα πολὺ καλύτερες καὶ νὰ τὶς ἐκτιμήσω περισσότερο.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ—καὶ πρὸ παντὸς μετὰ ἀπὸ τὸ ὀδυνηρὸ πέρασμα τῆς ἄχαρης ἡλικίας—δυνάμωσαν τὴν βαθειὰ ἀπέχθεια μου γιὰ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ μὲ προόριζε ὁ πατέρας μου. Λίγο-λίγο, κατέληγα στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν θἄμουνα ποτὲ εὐτυχισμένος μέσα στὸ πετσὶ ἑνὸς ὑπαλλήλου. Καὶ ἡ εὐκολία μου στὸ σχέδιο ποὺ εἶχε ἀποδειχθεῖ στὸ Πρακτικὸ Λύκειο, μ' ἔσπρωχνε νὰ ἐπιμένω στὴν ἀπόφασή μου.

Οἱ παρακλήσεις κι οἱ ἀπειλὲς δὲν μπόρεσαν τίποτα νὰ ἀλλάξουν.

Ἤθελα νὰ γίνω ζωγράφος καὶ γιὰ τίποτα στὸν κόσμο ὑπάλληλος.

Μεγαλώνοντας βρῆκα πὼς μ' ἐνδιέφερε περισσότερο κι ἡ ἀρχιτεκτονική.

Τὴν ἔβλεπα τότε σὰν ἕνα φυσικὸ συμπλήρωμα τῆς ζωγραφικῆς καὶ μέσα μου χαιρόμουν γιατὶ ἔτσι διαπλατύνονταν οἱ ὁρίζοντες τῆς καλλιτεχνικῆς μου δραστηριότητας. Καθόλου δὲν φανταζόμουν ὅτι μιὰ μέρα τὰ πράγματα θἄπερναν ἕνα τελείως διαφορετικὸ δρόμο.

***

Τὸ πρόβλημα τοῦ τί θὰ γίνω πῆρε συγκεκριμένη μορφὴ πιὸ γρήγορα ἀπὸ ὅτι περίμενα.

Ἤμουνα δεκατριῶν χρονῶν ὅταν ἔχασα ξαφνικὰ τὸν πατέρα μου. Μιὰ προσβολὴ ἀποπληξίας, τὸν ξάπλωσε κατὰ γῆς ἐνῶ ἦταν ὅλο ζωντάνια καὶ ἔβαλε τέλος, χωρὶς πόνους στὴν γήινη καρριέρα του. Ὅλοι λυπηθήκαμε πολύ. Ἡ πιὸ μεγάλη του ἐπιθυμία ἦταν νὰ βοηθήσει τὸ γυιό του νὰ βρεῖ ἕνα ἐπάγγελμα ἀποφεύγοντας τὶς δικές του ταλαιπωρίες. Πέθανε χωρὶς νὰ τὸ πετύχει. Κι' ὅμως τελείως ἀσυνείδητα εἶχε ρίξει μέσα μου τοὺς σπόρους γιὰ ἕνα μέλλον ποὺ οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ

ἄλλος ὑποψιαζόμαστε. Ἐπιφανειακὰ τίποτα δὲν ἄλλαξε.

Ἡ μητέρα μου νόμισε τὸν ἑαυτό της ὑποχρεωμένο νὰ ἐφαρμόσει τὴ θέληση τοῦ πατέρα, ὅσον ἀφορᾶ τὴν μόρφωσή μου, γιὰ τὸ ὑπαλληλικὸ ἐπάγγελμα. Καὶ μόνο ἐγὼ ἤμουνα ὁ περισσότερο ἀποφασισμένος νὰ μὴ γίνω μὲ κανέναν τρόπο αὐτὸ ποὺ ἤθελε ὁ πατέρας μου. Τὰ μαθήματα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Λυκείου μ' ἐνδιέφεραν κάθε τόσο καὶ πιὸ λίγο, γιατὶ σιγὰ σιγὰ μὲ ἀπομάκρεναν ἀπ' τὸ ἰδανικό μου. Μιὰ ἀρρώστεια ποὺ μὲ κράτησε μερικὲς βδομάδες στὸ κρεββάτι στάθηκε ἀποφασιστικὴ γιὰ τὸ μέλλον μου καὶ σταμάτησε τὶς οἰκογενειακὲς προστριβές. Οἱ πνεύμονες μου εἶχαν προσβληθεῖ σοβαρά. Ὁ γιατρὸς συμβούλεψε τὴ μητέρα μου πὼς μὲ κανένα λόγο δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ κρατήσει κλεισμένο σ' ἕνα γραφεῖο καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ σταματήσω τὶς σπουδές μου στὸ Πρακτικὸ Λύκειο τουλάχιστον γιὰ ἕνα χρόνο. Τὸ ἀντικείμενο τῶν κρυφῶν μου πόθων καὶ τῶν διαρκῶν μου ἀγώνων, γίνηκε πραγματικότητα ἔτσι σὲ μιὰ μόνο στιγμή.

Ἡ μητέρα μου μὲ τὸν φόβο τῆς ἀρρώστειας μου μ' ἄφησε νὰ ἐγκαταλείψω τὸ Πρακτικὸ Λύκειο καὶ νὰ γραφτῶ στὴν Ἀκαδημία.

Ἦταν εὐτυχισμένες μέρες ποὺ μοῦ φάνηκαν σὰν ὄνειρο καὶ ποὺ στὸ βάθος ἔμειναν μόνον ὄνειρο. Δυὸ χρόνια ἀργότερα, ὁ θάνατος καὶ τῆς μητέρας, ἔβαλε ἀπότομο τέλος σ' αὐτὴ τὴν ὅμορφη προοπτική.

Ὑπόκυψε σὲ μιὰ μακρυὰ κι ἐπίπονη ἀρρώστεια ποὺ ἀπ' τὴν ἀρχὴ δὲν ἄφηνε καμιὰ ἐλπίδα σωτηρίας. Τὸ χτύπημα ἦταν γιὰ μένα τρομερό. Σεβόμουνα τὸν πατέρα μου ἀλλ' ἀγαποῦσα τὴν μητέρα μου.

Ἡ σκληρὴ πραγματικότητα μ' ἀνάγκασε νὰ πάρω γρήγορες ἀποφάσεις. Οἱ μικρὲς οἰκονομίες μας εἶχαν σιγὰ-σιγὰ ἐξαντληθεῖ ἀπὸ τὴ σοβαρὴ ἀρρώστεια τῆς μητέρας. Τὸ ἐπίδομα ποὺ μοῦ εἶχαν χορηγήσει δὲν μ' ἔφθανε οὔτε νὰ ζήσω κι' ἔτσι ἤμουν ὑποχρεωμένος κατὰ κάποιον τρόπο νὰ κερδίσω μόνος μου τὸ ψωμί μου.

Ἔφυγα γιὰ τὴ Βιέννη, μὲ μιὰ βαλίτσα ροῦχα καὶ ἀσπρόρουχα. Στὴν καρδιά μου φώλιαζε μιὰ ἀλύγιστη θέληση. Ὁ πατέρας μου εἶχε πετύχει πενῆντα χρόνια πρίν, νὰ ἐκπορθήσει τὸ πεπρωμένο του. Θἄκανα κι ἐγὼ τὸ ἴδιο. Θὰ γινόμουν «κάποιος», ἀλλὰ ὄχι ὑπάλληλος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΔΥΣΤΥΧΙΑΣ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

ΟΤΑΝ Η ΜΗΤΕΡΑ ΠΕΘΑΝΕ ΕΙΧΑ ΚΙΟΛΑΣ ΕΝΑ ΣΚΟΠΟ ΓΙΑ ΤΟ μέλλον μου. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς τελευταίας ἀρρώστειας της, εἶχα πάει στὴ Βιέννη νὰ δώσω εισαγωγικὲς ἐξετάσεις στὴν Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν. Μ' ἕνα μάτσο σχέδια στὴ μασχάλη ξεκίνησα μὲ τὴν πεποίθηση ὅτι θὰ πετύχαινα καὶ μοῦ φαίνονταν οἱ ἐξετάσεις παιχνίδι. Ἤμουν βέβαια ὁ καλύτερος σχεδιαστὴς τοῦ Πρακτικοῦ Λυκείου, κι ἀπὸ τότε οἱ ἱκανότητές μου εἶχαν ἐξαιρετικὰ ἀναπτυχθεῖ, ἔτσι ποὺ ἱκανοποιημένος ἀπ' τὸν ἑαυτό μου, ἤμουν γεμάτος ἐλπίδες.

Εἶχα ὅμως μιὰ στενοχώρια, μοῦ φαινόταν πὼς ἤμουν περισσότερο φτιαγμένος γιὰ τὸ σχέδιο, παρὰ γιὰ τὴ ζωγραφική, κυρίως γιὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸ σχέδιο. Κι ἔτσι ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ μεγάλωνε. Αὐτὴ ἡ διάθεση μου διαγράφηκε τότε ποὺ ἔμεινα δεκαπέντε μέρες στὴ Βιέννη. Πῆγα νὰ μελετήσω τὴν ἔκθεση ζωγραφικῆς στὸ Χοφμουζέουμ, ἀλλὰ δὲν ἔβλεπα τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ κτίριο. Κάθε μέρα ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ, γύριζα ὅλα τὰ ἀξιοθέατα, ὅμως αὐτὸ ποὺ μὲ τραβοῦσε ἦταν κυρίως τὰ κτίρια. Στεκόμουν ὧρες μπροστὰ στὴν Ὄπερα ὧρες μπροστὰ στὸ Κοινοβούλιο: ἡ Ρίγκστρασσε μοῦ φαινόταν σὰν ἕνα παραμύθι ἀπὸ τὶς χίλιες καὶ μιὰ νύχτες.

Βρισκόμουν τώρα γιὰ δεύτερη φορὰ σ' αὐτὴ τὴν ὄμορφη πόλη καὶ περίμενα γεμάτος ἀνυπομονησία, ἀλλὰ καὶ μὲ περήφανη σιγουριὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν εισαγωγικῶν μου ἐξετάσεων. Ἤμουν τόσο σίγουρος γι' αὐτὴν ὥστε ἡ ἀναγγελία τῆς ἀποτυχίας μὲ χτύπησε σὰν κεραυνὸς μέσα σ' ἕνα γαλάζιο οὐρανό. Ἔπρεπε μολοντοῦτο νὰ τὸ πιστέψω. Ὅταν παρουσιάστηκα στὸν διευθυντὴ καὶ ζήτησα μιὰν ἐξήγηση γιὰ τὸν ἀποκλεισμό μου ἀπὸ τὸ τμῆμα ζωγραφικῆς τῆς Σχολῆς, ἐκεῖνος μὲ

ἐβεβαίωσε ὅτι τὰ σχέδια ποὺ παρουσίασα ἔδειχναν ἀναμφισβήτητα τὴν ἔλλειψη ζωγραφικοῦ ταλέντου, ἀλλὰ εἶχα πιθανότητες ἐπιτυχίας στὴν ἀρχιτεκτονική. Δὲν μποροῦσα λοιπὸν νὰ παρακολουθήσω μαθήματα ζωγραφικῆς στὴν 'Ακαδημία ἀλλὰ μόνον ἀρχιτεκτονικῆς. Μάλιστα δὲν ἤθελαν νὰ πιστέψουν ὅτι δὲν εἶχα ποτὲ ὡς τώρα πάρει εἰδικὰ μαθήματα ἀρχιτεκτονικῆς.

"Εφυγα τελείως ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὸ μέγαρο Χάνσεν τῆς πλατείας Σίλλερ, ἀμφιβάλλοντας γιὰ τὸν ἑαυτό μου πρώτη φορὰ στὴ ζωή μου. Γιατὶ αὐτὰ ποὺ μοῦ εἶπαν ἐκεῖ γιὰ τὶς ἱκανότητές μου, μοῦ ἀποκάλυψαν μὲ μιᾶς καὶ μὲ μιὰ ξαφνικὴ λάμψη, τὴν ἀσυμφωνία ποὺ κυριαρχοῦσε μέσα μου καὶ ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ συνειδητοποιήσω τὴ φύση της καὶ τὰ αἴτια της. "Ετσι σὲ μερικὲς μέρες εἶδα κιόλας τὸν ἑαυτό μου ἀρχιτέκτονα.

Στὴν πραγματικότητα ὁ δρόμος ἦταν γεμάτος δυσκολίες, γιατὶ τὰ μαθήματα ποὺ εἶχα ὡς τώρα παραμελήσει ἀπὸ πεῖσμα, στὸ Πρακτικὸ Λυκεῖο, ἔπερναν τώρα μιὰ σκληρὴ ἐκδίκηση. Πρὶν ἀπ' τὰ μαθήματα ἀρχιτεκτονικῆς στὴν 'Ακαδημία, ἔπρεπε νὰ παρακολουθήσω σπουδὲς τῆς Τεχνικῆς Κατασκευῆς καὶ ἡ εἰσαγωγή μου στὴ Σχολὴ ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὸ ἀπολυτήριο τοῦ Λυκείου. "Επρεπε ν' ἀρχίσω ἀπ' τὴν ἀρχὴ καὶ ἡ πραγματοποίηση τοῦ ὀνείρου μου μοῦ φαινόταν τελείως ἀδύνατη.

"Ετσι ὅταν μετὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας μου ἦρθα στὴ Βιέννη γιὰ τρίτη φορὰ—καὶ τώρα γιὰ πολλὰ χρόνια—εἶχα ξαναβρεῖ τὴν ἠρεμία μου κι εἶχα πάρει πιὰ ἀποφάσεις. Εἶχα ἀποκτήσει πάλι τὴν περηφάνεια μου κι εἶχα τάξει ὁριστικὰ τὸ σκοπὸ ποὺ ἔπρεπε να πετύχω. "Ηθελα νὰ γίνω ἀρχιτέκτονας κι οἱ δυσκολίες ποὺ μοῦ παρουσιάστηκαν ἦταν ἀπ' αὐτὲς ποὺ ὑπερνικοῦνται καὶ δὲν σκεφτόμουν καθόλου νὰ ὑποχωρήσω μπροστά τους. "Ηθελα νὰ τὶς ὑπερνικήσω ἔχοντας πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου τὴν εἰκόνα τοῦ πατέρα μου, φτωχοῦ τσαγγάρη τοῦ χωριοῦ, ποὺ ἔγινε δημόσιος ὑπάλληλος. 'Η βάση γιὰ τὸ ξεκίνημά μου ἦταν καλύτερη καὶ ἡ μάχη πιὸ εὔκολη. Αὐτὸ ποὺ στὴν ἀρχὴ μοῦ φάνηκε σὰν κτύπημα τῆς μοίρας τώρα τὸ ἔβλεπα σὰν ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας τῆς Θείας Πρόνοιας. 'Η θεὰ τῆς μιζέριας μὲ πῆρε πολλὲς φορὲς στὴν ἀγκαλιά της κι ἀπείλησε νὰ μὲ τσακίσει· ἡ θέλησή μου γίνηκε πιὸ δυνατὴ μὲ τὰ ἐμπόδια καὶ τελικὰ θριάμβευσε. Εὐχαριστῶ αὐτὰ τὰ χρόνια ποὺ μ' ἔκαναν σκληρὸ καὶ ἱκανὸ νὰ εἶμαι σκληρός.

'Ακόμα πιὸ πολὺ εὐχαριστῶ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ποὺ μ' ἔβγαλε ἀπ' τὴν ἀνυπαρξία τῆς εὔκολης ζωῆς, ποὺ μ' ἀποτράβηξε ἀπ' τὴν ντελικάτη φωληὰ τοῦ παραχαϊδεμένου ἀγοριοῦ, ποὺ μοῦ ἔδωσε ἕνα καινούργιο σκοπὸ στὴ ζωή, ρίχνοντας με ἄθελα μου σ' ἕναν κόσμο φτώχειας κι

ἀθλιότητας καὶ ποὺ μ' ἔκανε ἔτσι νὰ γνωρίσω αὐτοὺς για τοὺς ὁποίους ἔπρεπε ἀργότερα ν' ἀγωνισθῶ.

***

Ἦταν τότε ποὺ τὰ μάτια μου πρωταντίκρυσαν τοὺς δυὸ κινδύνους ποὺ ὡς τότε μόλις γνώριζα τ' ὄνομά τους καὶ ποὺ διόλου δὲν ὑποπτευόμουν τὴν τρομερὴ ἐπίδρασή τους πάνω στὸν γερμανικὸ λαό: τὸν *μαρξισμὸ* καὶ τὸν *ἰουδαϊσμό*.

Ἡ Βιέννη ποὺ τ' ὄνομα της σημαίνει γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους χαρὰ καὶ ξενιασιά, τόπο γιορτῆς εὐτυχισμένων θνητῶν, δὲν εἶναι γιὰ μένα—ἀλίμονο!— παρὰ μιὰ ζωντανὴ ἀνάμνηση τῆς πιὸ θλιβερῆς περιόδου τῆς ζωῆς μου.

Ἀκόμα καὶ σήμερα τὸ ὄνομα της ξυπνᾶ μέσα μου τὴν πικρὴ θύμηση πέντε χρόνων ἐξαθλίωσης. Πέντε χρόνια ποὺ γιὰ νὰ ζήσω ἔκανα στὴν ἀρχὴ τὸν ἐργάτη, μετὰ τὸ ζωγράφο καὶ ποὺ δὲ μποροῦσα παρ' ὅλ' αὐτὰ νὰ χορτάσω τὴ χρόνια πεῖνα μου, γιατὶ ἡ πεῖνα ἦταν τότε ὁ πιστὸς φύλακας ποὺ δὲ μ' ἐγκατέλειψε ποτέ, ὁ σύντροφος ποὺ τὰ μοιράστηκε ὅλα μαζύ μου. Κάθε βιβλίο ποὺ ἀγόραζα τὸ πλήρωνα μὲ πεῖνα. Μιὰ παράσταση στὴν ὄπερα μοῦ στοίχιζε τὸ αὐριανὸ φαγητό. Ἦταν μιὰ ἀτέλειωτη μάχη μὲ τὴν ἀνελέητη ἐρωμένη μου. Ἔμαθα τόσα πράγματα τότε, ποὺ ποτὲ δὲν τὰ φαντάστηκα. Ἔξω ἀπὸ τὴν ἀρχιτεκτονική μου, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς παραστάσεις στὴν ὄπερα, δροσιὰ στὰ νιάτα μου, δὲν εἶχα ἄλλη χαρὰ ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ γίνονταν κάθε τόσο καὶ πιὸ πολλά.

Διάβαζα τότε πολὺ καὶ προχωροῦσα σὲ βάθος. Ὅσος ἐλεύθερος καιρὸς μοῦ ἀπόμενε ἀπὸ τὴν ἐργασία μου ἦταν ἀφιερωμένος τελείως στὴ μελέτη. Ἔτσι σὲ μερικὰ χρόνια ἀπόκτησα τὶς γνώσεις ποὺ μοῦ χρησιμεύουν ἀκόμα καὶ σήμερα.

Θὰ προσθέσω μάλιστα πὼς τότε σχηματίστηκαν μέσα μου ὅλες οἱ ἰδέες κι οἱ θεωρίες ποὺ ἔγιναν ἀργότερα ἡ ἀδιάσπαστη βάση γιὰ τὶς ἐνέργειες μου. Ἀπὸ τότε πολὺ λίγα πράγματα προσέθεσα καὶ τίποτα δὲν ἄλλαξα.

Τὸ ἀντίθετο.

Σήμερα εἶμαι πιὰ πεπεισμένος ὅτι γενικὰ στὴ νεανικὴ ἡλικία τοῦ ἀνθρώπου διαφαίνεται τὸ σύνολο τῶν δημιουργικῶν ἰδεῶν. Φυσικὰ διακρίνω τὴν σοφία τοῦ γέρου ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ μιὰ πιὸ βαθιὰ γνώση καὶ ἀπὸ τὴν διορατικότητα τῆς πείρας ποὺ ἀπέκτησε στὴ μακρυὰ ζωή του, ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ πνεῦμα τοῦ νέου ποὺ, μὲ μιὰν ἀνεξάντλητη εὐφορία σπέρνει, σκέψεις καὶ ἰδέες καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ ἀμέσως νὰ τὶς ἀξιοποιήσει ἀκριβῶς καὶ μόνο ἐπειδὴ εἶναι τόσο

πλούσιες. Ὁ νέος ἑτοιμάζει τὸ ὑλικὸ καὶ τὰ σχέδια ἀπὸ ὅπου θ' ἀντλήσει ἡ ὥριμη ἡλικία τὶς δυνατότητες της, ἂν βέβαια ἡ ὑποτιθέμενη σοφία τῶν χρόνων δὲν θάχει καταπνίξει τὴν νέα καὶ πνευματικὴ εὐφορία.

***

Ἡ ζωὴ ποὺ ἔκανα μέχρι τότε στὸ σπίτι ἦταν οὐσιαστικὰ ὅμοια ὅπως ὅλων τῶν νεαρῶν τῆς ἡλικίας μου: ἀγνοοῦσα τὴν ἀγωνία γιὰ τὸ αὔριο καὶ δὲν ὑπῆρχε γιὰ μένα κοινωνικὸ πρόβλημα.

Ὁ περίγυρος τῆς νεότητας μου ἦταν μικροαστικός, δηλαδὴ ἕνας κόσμος ποὺ εἶχε πολὺ λίγους δεσμοὺς μὲ ἐκείνους ποὺ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἐργάτες χειρώνακτες. Γιατί, ὅσο ἐκπληκτικὸ θὰ μποροῦσε αὐτὸ νὰ φανεῖ ἀπ' τὴν πρώτη ματιά, ἡ τάφρος ποὺ χωρίζει αὐτὴ τὴν τάξη ποὺ δὲν στέκει καὶ τόσο καλὰ οἰκονομικῶς, ἀπὸ τοὺς ἐργάτες, εἶναι πολὺ πιὸ βαθειὰ ἀπ' ὅτι νομίζει κανείς. Ὑπάρχει σχεδὸν μιὰ ἔχθρα μεταξύ τους ποὺ ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μόλις ἔχουν ἀνέβει μιὰ στάθμη παραπάνω ἀπὸ τοὺς ἐργάτες καὶ δὲν θέλουν μὲ κανένα τρόπο νὰ ξαναβρεθοῦν στὸ ἴδιο ἐπίπεδο, ἢ τουλάχιστον νὰ συγχρωτίζονται μὲ αὐτούς. Προσθέστε ἐδῶ, τὶς ἀπωθήσεις ποὺ φέρνει στὴ μνήμη τους ἡ βάναυση συμπεριφορὰ τῶν κάτω τάξεων καὶ ἡ ἔλλειψη κάθε καλλιέργειας. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ οὖν κάτω ἀπ' τὶς ἴδιες μέτριες συνθῆκες καὶ ποὺ ὅμως παρ' ὅλα αὐτὰ κατάφεραν νὰ ξεπεράσουν τὴν κοινωνικὴ στάθμη τους, εἶναι ἀνυπόφορη ἡ ὑποχρέωση νὰ ξαναγυρίσουν σ' αὐτὴν ἔστω καὶ μιὰ στιγμή.

Παρατηρεῖται ἀκόμα ὅτι συχνὰ οἱ ἄνθρωποι μιᾶς ἀνεπτυγμένης κοινωνικῆς στάθμης πλησιάζουν τοὺς ταπεινοὺς τὴν καταγωγὴ συμπολῖτες τους μὲ περισσότερη προκατάληψη παρὰ οἱ νεόπλουτοι.

Καὶ ὀνομάζω νεόπλουτους ὅσους ἀνέβηκαν κοινωνικὰ μὲ τὰ ἴδια τους μέσα ἀπὸ μιὰ δεδομένη τάξη σὲ μιὰ ἀνώτερη. Ἡ σκληρὴ πάλη ποὺ τοὺς ἀνέβασε τοὺς ἔκανε νὰ χάσουν κάθε αἰσθαντικότητα καὶ κάθε οἶκτο πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ποὺ ἔμειναν ἔξω ἀπ' τὸν ἀγώνα.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη τὸ πεπρωμένο μου μ' εὐνόησε. Ὑποχρεωμένος νὰ ξαναγυρίσω στὸν κόσμο τῆς ἀθλιότητας καὶ τῆς ὑλικῆς ἀνασφάλειας ποὺ γνώρισε κι ὁ πατέρας μου, ἀποτίναξα τὶς παρωπίδες τῆς στενῆς μικροαστικῆς μου καλλιέργειας. Ἔμαθα ἀπὸ τότε νὰ διακρίνω τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ξεχωρίζω μέσα ἀπ' τὴν φτηνὴ καὶ κούφια ὄψη τους ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὸ χτυπητὸ παρουσιαστικό τους, τὴν ἀληθινὴ φύση τους.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα, ἡ Βιέννη ἦταν κιόλας μιὰ πόλη γεμάτη κοινωνικὴ ἀδικία.

Ἡ πλουτοκρατία κι ἡ ἀδικία γειτόνευαν χωρὶς σύνορα. Στὸ κέντρο καὶ στὰ γύρω προάστια αἰσθανόσουν νὰ κτυπᾶ ὁ σφυγμὸς μιᾶς Αὐτοκρατορίας πενηνταδύο ἑκατομμυρίων κατοίκων, στολισμένης μὲ τὴ χάρη τῶν πολλαπλῶν της ἐθνοτήτων. Μιὰ ὑπέροχη Αὐλὴ τραβοῦσε γύρω της σὰ μαγνήτης, τὴν πλουτοκρατία καὶ τὴν ἀριστοκρατία τοῦ ὑπόλοιπου Κράτους. Ἐδῶ πρέπει νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ γεγονὸς τοῦ συγκεντρωτικοῦ ἀπολυταρχικοῦ συστήματος τῆς μοναρχίας τῶν Ἀψβούργων.

Αὐτὸς ὁ συγκεντρωτισμὸς ἐπιβαλόταν γιὰ νὰ συγκρατηθοῦν οἱ δεσμοὶ ἀνάμεσα σὲ λαοὺς τόσο ἀνομοιογενεῖς. Ὅμως εἶχε καὶ σὰν συνέπεια τὴν ἀσυνήθιστη συγκέντρωση ὅλο καὶ περισσοτέρων ἐξουσιῶν στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἕδρα τοῦ Αὐτοκράτορα.

Ἡ Βιέννη δὲν ἦταν μόνο τὸ πολιτικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο τῆς γηραιᾶς Δανιμαρκικῆς μοναρχίας ἀλλὰ καὶ τὸ οἰκονομικὸ κέντρο τῆς χώρας. Στὴ στρατιὰ τῶν ἀξιωματούχων τῆς ἀνωτάτης ἱεραρχίας, τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν διανοουμένων, μποροῦσε νὰ προσθέσει κανεὶς τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη στρατιὰ τῶν ἐργατῶν. Ἡ πολυτέλεια τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῶν ἐμπόρων εἶχε ἀπέναντι της τὴν πιὸ ἄθλια ἀνέχεια. Μπροστὰ στὰ μέγαρα τῆς Ριγκστράσσε σέρνονταν οἱ χιλιάδες ἄνεργοι καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴν *«βία τριουμφάλις»* τῆς Αὐστρίας, μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὸ βοῦρκο τῶν ὑπονόμων της κατοικοῦσαν οἱ ἄστεγοι.

Σὲ καμμιὰ ἄλλη πόλη τῆς Γερμανίας δὲν μποροῦσες νὰ μελετήσεις τόσο καλὰ τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα ὅσο στὴ Βιέννη. Αὐτὴ ἡ μελέτη πάντως δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ γίνει ἀφ' ὑψηλοῦ. Ὅποιος δὲν γνώρισε προσωπικὰ παρόμοια ἀθλιότητα δὲν θὰ τὴν καταλάβαινε ποτέ. Κάθε ἄλλη περίπτωση θὰ ἦταν ἐπιφανειακὴ φλυαρία ἢ πλαστὸς συναισθηματισμός: Καὶ τὰ δυὸ τὸ ἴδιο βλαβερὰ δὲν ἄγγιζαν κατὰ βάθος τὸ πρόβλημα. Δὲν ξέρω τίποτα πιὸ ὀλέθριο, ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία, ποὺ κάθε μέρα γινόταν καὶ πιὸ φανερή, τῆς πλειοψηφίας τῶν εὐνοουμένων τῆς τύχης κι ἀκόμη τῶν νεοπλούτων ἀπέναντι στὴν κοινωνικὴ ἀθλιότητα, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀλλαζονικὴ καὶ συχνὰ ἀπογυμνωμένη ἀπὸ κάθε τὰκτ μὰ πάντα γεμάτη χάρη συγκαταβατικότητα, μερικῶν ντιλετάντηδων ποὺ καμώνονταν ὅτι «κατεβαίνουν στὸ λαό». Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μὴ ἔχοντας μέσα τους καθόλου ἀνεπτυγμένο τὸ λαϊκὸ ἔνστικτο ἔκαναν τὸ λάθος νὰ ἐπιζητοῦν τὴν κατανόηση τοῦ προβλήματος ἔτσι χοντρικά. Κατόπιν ἐκπλήσσονταν ὅταν ἔβλεπαν ὅτι οἱ γνῶμες ποὺ διετύπωσαν δὲν εἶχαν καμμιὰ ἀπήχηση ἢ εἶχαν ἀποριφθεῖ μὲ ἀγανάκτηση. Φρόντιζαν νὰ δικαιολογηθοῦν στὸν ἑαυτό τους βλέποντας σ' αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη τῆς ἀχαριστίας τοῦ λαοῦ.

Αὐτὴ βέβαια δὲν εἶναι διόλου εὐχάριστη διαπίστωση γιὰ ὅσους ἡ κοινωνικὴ πολιτικὴ δὲν ἔχει ἄλλη σχέση μὲ τὴ κοινωνία παρὰ τὶς εὔφημες μνεῖες καὶ τὴ διανομὴ ἐπαίνων κι' ὄχι τὴν ἀπονομὴ δικαιοσύνης.

Δὲν ἐπιχειρῶ νὰ σπουδάσω κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἐδῶ, τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Στρατολογῶντας ἀπ' τὴν ἄθλια στρατιά της δυνάμεις, ἡ φτώχεια μὲ βοήθησε περισσότερο νὰ τὴ σπουδάσω παρὰ νὰ γίνω ἐγὼ ὁ ἴδιος θῦμα της. Κι' ὅμως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ πεῖ ὅτι σ' αὐτὴ ἀξίζει ἡ τιμὴ ὅτι τὸ πειραματόζωο κατάφερε νὰ ἐπιζήσει μετὰ τὴν ἐγχείρηση.

***

Ὅταν σήμερα ψάχνω νὰ συγκεντρώσω τὶς ἀναμνήσεις μου αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, δὲν μπορῶ νὰ τὸ πετύχω ἀπόλυτα. Οἱ πιὸ σημαντικὲς ἔχουν μόνο διατηρηθεῖ μέσα μου. Αὐτὲς θὰ ἐκθέσω ἐδῶ, μαζὺ μ' ὅλες τὶς ἐμπειρίες ποὺ συναπεκόμισα.

***

Ποτὲ δὲν μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ βρῶ δουλειά, ἀφοῦ ποτὲ δὲν εἶχα πάρει καμμιὰν εἰδικότητα. Ἔτσι δούλευα σὰ χειρώνακτας ἢ βοηθητικὸς ἐργάτης καὶ κέρδιζα μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ψωμί μου.

Βρισκόμουνα ἔτσι στὴν ἴδια κατάσταση μ' αὐτοὺς ποὺ κουβαλοῦσαν στὰ πόδια τους ὅλη τὴ σκόνη τῆς Εὐρώπης, μὲ τὸ ἀπραγματοποίητο καὶ σκληρὸ ὄνειρο νὰ ξαναζωντανέψουν μιὰ μέρα τὴν ὕπαρξη τους μέσα σ' ἕναν κόσμο καινούργιο καὶ μιὰ νέα πατρίδα.

Ἔχοντας ἀπορίψει ὅλες τὶς ξεπερασμένες θεωρίες, καθήκοντος καὶ καταγωγῆς, περίγυρου καὶ παράδοσης, ἅρπαζαν κάθε κέρδος ποὺ τοὺς προσφερόταν κι ἔκαναν τὸ κάθε τι, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἡ τίμια ἐργασία δὲν εἶναι ποτὲ κατακριτέα. Ἀποφάσισα λοιπὸν κι ἐγὼ νὰ βρεθῶ πηδῶντας μὲ τὰ τέσσερα σ' αὐτὸν τὸν καινούργιο γιὰ μένα κόσμο καὶ ν' ἀνοίξω τὸ δρόμο μου. Σὲ λίγο κατάλαβα πὼς ἦταν λιγώτερο δύσκολο νὰ βρῶ μιὰ δουλειὰ παρὰ νὰ τὴν κρατήσω.

Ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμί, μοῦ φάνηκε σὰν μιὰ ἀπ' τὶς μελανώτερες ἀπόψεις αὐτῆς τῆς νέας ζωῆς.

Ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι δὲν πετοῦν στὸν δρόμο ἕναν εἰδικευμένο ἐργάτη τόσο δύσκολα ὅσο ἕναν μεροκαματιάρη: Κι' ὅμως οὔτε αὐτὸς μπορεῖ νὰ βασιστεῖ στὸ αὔριο.

Ἂν δὲν κινδυνεύει νὰ πεινάσει ἀπὸ ἔλλειψη ἐργασίας, ἔχει τὴν κάθε στιγμὴ νὰ φοβηθεῖ τὸ *«λὸκ ἄουτ»* ἢ τὴν ἀπεργία.

Ἡ ἀστάθεια τοῦ μεροκάματου εἶναι ἡ πιὸ σοβαρὴ πληγὴ τῆς ἀστικῆς οἰκονομίας.

Ὁ νεαρὸς ἀγρότης ἔρχεται στὴν πόλη, ἀναζητῶντας δουλειὰ ποὺ τὴ νομίζει πιὸ εὔκολη—ποὺ ἴσως εἶναι πραγματικά—καὶ ποὺ δὲν θὰ τὸν κουράζει πολύ. Τὸν τραβᾶνε ἀκόμη τὰ ζαλιστικὰ φῶτα καὶ ἡ λάμψη τῆς πολιτείας. Συνηθισμένος σὲ μιὰν ὡρισμένη σιγουριὰ κέρδους, θάθελε πρὶν ἀφήσει τὴ δουλειά του νὰ βρεῖ μιάν ἄλλη, ἢ τουλάχιστον νάχει ὑπ' ὄψη του μιὰν ἄλλη. Γιατὶ ἡ ἔλλειψη καλλιεργητῶν εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἡ ἀνεργία σ' αὐτὸν τὸν τομέα εἶναι ἀπίθανη. Καὶ εἶναι πλάνη νὰ σκεφτοῦμε *α πριόρι* ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἐγκαταλείπουν τὰ χωράφια τους γιὰ νάρθουν στὴν πόλη εἶναι χειρότεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐξακολουθοῦν καὶ μένουν νὰ δουλεύουν ἐκεῖ. Τὸ ἀντίθετο: ἡ πεῖρα ἔχει ἀποδείξει ὅτι τὰ ὑγιῆ στοιχεῖα καὶ οἱ ζωντανὲς φύσεις μεταναστεύουν. Ὅταν λέμε *μετανάστευση* δὲν ἐννοοῦμε μόνον τὴ φυγὴ πρὸς τὴν Ἀμερική, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἕνας νεαρὸς ἀφήνει τὸ χωριό του γιὰ νὰ πάει σὲ μιὰ μεγάλη ἄγνωστη πόλη. Τὸ ἴδιο κι αὐτὸς εἶναι ἕτοιμος νὰ τρέξει πίσω ἀπὸ ἕνα ἀβέβαιο μέλλον. Συνήθως ἔρχεται στὴν πόλη μὲ πολὺ λίγα χρήματα καὶ παρόλαυτα δὲν ἀπογοητεύεται τὶς πρῶτες μέρες, ἂν ἡ κακή του τύχη δὲν τὸν βοηθήσει νὰ βρεῖ ἀμέσως δουλειά. Ἀλλὰ ὅταν ἡ δουλειὰ ποὺ θὰ βρεθεῖ, χαθεῖ σὲ λίγον καιρό, τότε τὸ πράγμα γίνεται πιὸ σοβαρό· τὸ νὰ βρεῖς μιὰν ἄλλη, πρὸ πάντων μέσα στὸν χειμώνα, εἶναι πολὺ δύσκολο ἂν ὄχι ἀδύνατο. Ἔτσι περνοῦν μερικὲς ἑβδομάδες. Πέρνει τὸ ἐπίδομα ἀνεργίας ποὺ τοῦ παρέχει τὸ συνδικάτο του καὶ ποὺ γρήγορα ξοδεύεται. Στὸ τέλος ὅταν τὸ τελευταῖο μάρκο, τὸ τελευταῖο πφένιχ ἔχει τελειώσει κι ὅταν τὸ Ταμεῖον ἀνεργίας, μετὰ τὸ καθορισμένο χρονικὸ διάστημα, σταματήσει νὰ πληρώνει, ἔρχεται ἡ ἐξαθλίωση. Σέρνεται ἐδῶ κι ἐκεῖ πεινασμένος. Πουλᾶ ἢ βάζει ἐνέχυρο ὅτι ἔχει καὶ δὲν ἔχει. Μὲ τὰ ροῦχα ποὺ φορεῖ μόνο καὶ μὲ τοὺς φίλους ποὺ τοῦ ἀπόμειναν φτάνει στὴν τέλεια ἐγκατάλειψη ψυχικὴ καὶ σωματική. Μὴ ἔχοντας οὔτε ποὺ νὰ μείνει κι αὐτὸ μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ χειμώνα ὅπως σχεδὸν συμβαίνει, ἡ καταστροφή του ὁλοκληρώνεται. Βρίσκει τέλος κάποια δουλειά. Ἀλλὰ ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται. Τὴ δεύτερη φορὰ θὰ συμβοῦν τὰ ἴδια, τὴν τρίτη φορά, θᾆναι χειρότερα, μέχρι ποὺ νὰ μάθει νὰ ὑπομένει λίγο - λίγο μὲ ἀδιαφορία αὐτὸ τὸ ἀβέβαιο πεπρωμένο του. Ἡ ἐπανάληψη γεννᾶ τὴ συνήθεια.

Ἔτσι, αὐτὸς ποὺ ἄλλοτε ἦταν ἕνας ἄνθρωπος γεμάτος ὄρεξη γιὰ δουλειά, ὑποχωρεῖ κι' ἐγκαταλείπεται στὸ κάθε τί ὥσπου νὰ καταντήσει ἕνα ἁπλὸ ὄργανο στὰ χέρια αὐτῶν ποὺ ἐπιδιώκουν ταπεινὰ κέρδη. Ἡ ἀνεργία του τὸν ντροπιάζει τόσο, ὅσο καὶ τὸ ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὶς οἰκονομικές του διεκδικήσεις ἢ γιὰ νὰ ἐξουδετερώσει τὶς Ἐθνικὲς ἀξίες τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Κάνει ἀπεργία ὄχι ἀπὸ συνείδηση ἀλλὰ ἀπὸ ἀδιαφορία.

Θὰ μποροῦσα ν' ἀποδείξω τὸ ἐπιχείρημα μου αὐτὸ μὲ χιλιάδες παραδείγματα. Κι' ὕστερα νὰ μιλήσω γιὰ τὸ πόσο βαθειὰ ἦταν ἡ ἀποδοκιμασία μου γιαυτὲς τὶς πολιτεῖες τῶν πολλῶν ἑκατομμυρίων κατοίκων ποὺ τραβοῦν τόσο λαίμαργα τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς τσακίσουν κατόπι τόσο τρομακτικά.

Λέω τοῦτο μόνο: Ὅταν ἔρχονται στὶς μεγάλες πόλεις ἀνήκουν στὸ λαό τους. Μόλις μείνουν λίγο χάνονται γιὰ πάντα. Σύρθηκα κι ἐγὼ ὁ ἴδιος στὰ πεζοδρόμια τῆς μεγάλης πόλης· δέχθηκα ὅλα τὰ χτυπήματα τῆς μοίρας καὶ μπόρεσα νὰ τὰ κρίνω καὶ νὰ βγάλω τὰ συμπεράσματα μου. Καὶ κάτι ἄλλο: οἱ ἀλλεπάλληλες ἐναλλαγὲς δουλειᾶς καὶ ἀνεργίας, συγχρόνως μὲ τὴν ἀνωμαλία ποὺ δημιουργοῦν στὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα γιὰ τὴ συντήρηση, καὶ ἐξαλείφουν σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἐργαζομένων κάθε συναίσθημα οἰκονομίας καὶ κάθε ἔννοια ὀργάνωσης τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Κατὰ συνέπεια, ὁ ὀργανισμὸς συνηθίζει λίγο - λίγο στὴν καλοπέραση στὶς καλὲς περιόδους καὶ στὴν πείνα στὶς κακές. Ναί, ἡ πείνα ἀφαιρεῖ κάθε σκοπὸ δημιουργίας σ' ἕναν ὑγιῆ ὀργανισμὸ καὶ τὸν σπρώχνει νὰ κυνηγᾶ τὸ εὔκολο κέρδος. Κάνει νὰ χορεύει μπροστὰ στὰ μάτια του σὰν ἐπίμονο ἀντικατόπτρισμα, ἡ εἰκόνα τῆς εὔκολης «γλυκειᾶς ζωῆς»· δίνει σ' αὐτὸ τὸ ὅραμα τέτοια προκλητικότητα ποὺ τὸ μεταλλάζει σ' ἕναν πόθο ἀρρωστημένο ποὺ μὲ κάθε θυσία πρέπει νὰ πραγματοποιηθεῖ μιὰ κι ἡ πληρωμὴ θὰ κρατήσει τόσο λίγο. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ μόλις βρῆκε τὴ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία τόσο ἔψαχνε, χάνει κάθε αἴσθηση μέσα του κι ἐγκαταλείπεται σὲ μιὰ ζωὴ ἄδεια μέρα τὴ μέρα. Ἀντὶ νὰ κανονίσει μιὰ μετρημένη ζωὴ γιὰ ὅλη τὴν ἑβδομάδα, χάνεται ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ σπαταλιέται. Τὰ χρήματα ποὺ κερδίζει, τοῦ φτάνουν στὴν ἀρχή, γιὰ πέντε ὡς ἑφτὰ μέρες, ὕστερα γιὰ τρεῖς μόνον, ἀργότερα γιὰ μιὰ μέρα καὶ τέλος ξοδεύονται ὅλα σὲ μιὰ νύχτα τρέλλας.

Καὶ στὸ σπίτι ὑπάρχουν συνήθως γυναίκα καὶ παιδιά. Συμβαίνει νὰ δουλεύουν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ νὰ κερδίζουν κι αὐτὲς τὸ ψωμί τους, ὅταν ὁ σύζυγος εἶνε καλὸς μαζύ τους, δηλαδή, ὅταν τὶς ἀγαπᾶ μὲ τὸν τρόπο του. Τὸ βδομαδιάτικο καὶ τῶν δυὸ ξοδεύεται γιὰ τὸ σπίτι, ἐπαρκεῖ γιὰ δυὸ ἢ τρεῖς μέρες: πίνουν καὶ τρῶνε, ὅσο ὑπάρχουν χρήματα· μετὰ πεινοῦνε τὸ ἴδιο ὅλοι.

Τότε ἡ γυναίκα καταφεύγει στὴ γειτονιά. Ἀγοράζει μὲ πίστωση, ἀνοίγει μικρολογαριασμοὺς στοὺς καταστηματάρχες καὶ προσπαθεῖ ἔτσι νὰ βολέψει τὶς τελευταῖες δύσκολες μέρες τῆς βδομάδας. Τὸ μεσημέρι ὅλοι κάθονται μπροστὰ σ' ἕνα φτωχὸ τραπέζι—πανευτυχεῖς ἂν ὑπάρχει κάτι—καὶ περιμένουν τὴ μέρα τῆς πληρωμῆς. Τὴν συζητοῦν. Κάνουν σχέδια καὶ μὲ τὴν κοιλιὰ ἄδεια ὀνειρεύονται τὴν εὐτυχία ποὺ

θὰ ξανάρθει. Τὰ παιδιά, ἀπὸ τὴν πιὸ τρυφερή τους νεότητα, ἀναπτύσσονται μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀθλιότητα.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ τελειώνουν ἄσχημα ὅταν ὁ ἄντρας τραβᾶ τὸ δρόμο του μόλις πάρει τὸ βδομαδιάτικο κι ὅταν ἡ γυναίκα του γκρινιάζει γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν της. Οἱ καυγάδες ἀρχίζουν καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ πόσο ὁ ἄντρας ἀγαπᾶ τὴ γυναίκα του, καταλήγει στὸν ἀλκοολισμό. Κάθε Σάββατο μεθάει· δίνοντας μάχη γιὰ τὸν ἑαυτό της καὶ γιὰ τὰ παιδιὰ ἡ γυναίκα τοῦ ἀποσπᾶ μερικὲς δεκάρες, τρέχοντας πίσω του, ὅλο τὸ δρόμο ἀπ' τὸ ἐργοστάσιο ὡς τὴν ταβέρνα. Ὅταν τὸ βράδυ γυρίζει στὸ σπίτι, πολλὲς φορὲς τὴν Κυριακὴ ἢ τὴ Δευτέρα, μεθυσμένος καὶ ἀγριωπός, μὲ ἄδειες τσέπες, τὸν ὑποδέχονται σκηνὲς τρομερές...

Παρευρέθηκα ἑκατὸ φορὲς σὲ παρόμοιες ἱστορίες. Ἐχθρικὸς κι ἐπαναστατικὸς στὴν ἀρχή, στὸ τέλος μπόρεσα νὰ συλλάβω τὴν τραγικὴ πλευρὰ καὶ τὴν βαθύτερη αἰτία τῶν τρομερῶν αὐτῶν ἐπεισοδίων. Λυπήθηκα πολὺ καὶ συμπόνεσα ἀφάνταστα τὰ δυστυχισμένα θύματα τῆς κακοδαινονίας τοῦ τόπου μας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ στεγαστικὸ πρόβλημα ἦταν ἀκόμα χειρότερο καὶ ἡ ἀθλιότητα τῶν ἐργατικῶν κατοικιῶν τῆς Βιέννης τρομερή. Ἀνατριχιάζω ἀκόμα καὶ σήμερα ὅταν σκέπτομαι αὐτὰ τὰ θλιβερὰ ἄντρα, αὐτὰ τὰ ὑπόγεια, αὐτὲς τὶς πολυάνθρωπες κατοικίες, γεμᾶτες ἀκαθαρσίες κι ἀνυπόφορη δυσοδία.

Τί θὰ συνέβαινε, τί θὰ γινόταν ἂν αὐτὴ ἡ κόλαση τῆς ἀθλιότητας, ὁ ἑσμὸς ἐτοῦτος τῶν ἀλυσοδεμένων σκλάβων ξεχυνόταν πάνω στὴν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα; Ἄφηναν ἀσυνείδητα τὰ γεγονότα νὰ πορεύονται, χωρὶς διόλου νὰ ὑποψιάζονται ὅτι, ἀργὰ ἢ γρήγορα, τὸ μοιραῖο, αὐτὸ ποὺ κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀποτρέψει, θὰ ὁδηγοῦσε σὲ ἀντεκδικήσεις.

Πόσο εὐγνωμονῶ σήμερα τὴ Θεία Πρόνοια ποὺ μὲ τοποθέτησε σ' αὐτὸ τὸ σχολειό! Δὲν μποροῦσα, μοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἀδιαφορήσω γιὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ φοβερὰ ποὺ συνέβαιναν γύρω μου κι ἔτσι διδάχτηκα.

Γιὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῶ τελείως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τοτινοῦ περίγυρου μου, ἔπρεπε νὰ κάμω κάθε στιγμὴ ἐπὶ μέρους ἀνάλυση τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς τους καὶ νὰ συγκρατῶ μόνο τοὺς βαθύτερους λόγους ποὺ τοὺς ὁδήγησαν σ' αὐτὴ τὴν κατάπτωση. Ἔτσι μποροῦσα νὰ ὑπομένω αὐτὸ τὸ θέαμα χωρὶς ν' ἀπογοητεύομαι. Δὲν ὑπῆρχαν πιὰ γιὰ μένα ἄνθρωποι ποὺ ζοῦσαν κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες δυστυχίας κι ἀπελπισίας, βρωμιᾶς καὶ διαφθορᾶς, ἀλλὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα γελοίων νόμων. Παρ' ὅλ' αὐτά, κακοπερνώντας κι ἐγὼ ὁ ἴδιος, φυλαγόμουν μὴ τύχει καὶ συνθηκολογώντας μὲ τὸν οἰκτρὸ συναισθηματισμὸ καταλήξω μοιραία νὰ γκρεμιστῶ ἀπὸ τὸ βάθρο ποὺ εἶχα τοποθετηθεῖ. Ὁ-

χι, δὲν ἔπρεπε νὰ δῶ τὸ πρόβλημα ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά. Δυὸ λύσεις εὕρισκα πὼς ἦταν δυνατὸ νὰ καλυτερεύσουν τὴν κατάσταση:

Ἐγκαθίδρυση τῆς ἐξέλιξης μας πάνω σὲ καλύτερες βάσεις διαποτισμένες μὲ τὸ βαθὺ συναίσθημα τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης.

Τέλεια ἐξαφάνιση, μὲ μιὰ σκληρὴ ἀπόφαση, ὅσων ἐκ τῶν ἀπογόνων μας δὲν θὰ ἐξελιχθοῦν ποτέ.

Ἡ φύση δὲν στηρίζεται τόσο, γιὰ τὴ διαιώνιση τοῦ εἴδους, στὴ διατήρηση τῆς ὕπαρξης, ὅσο στὴν πίστη τῆς καταγωγῆς. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴ ζωή. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν κανένας λόγος νὰ καλυτερεύσουμε τεχνητῶς τὶς κακὲς πλευρὲς τοῦ παρόντος—καλυτέρευση ἄλλωστε πρακτικῶς ἀδύνατη—ὅσο, νὰ φροντίσουμε γιὰ μιὰ πιὸ ὑγιεινὴ πορεία στὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τοῦ ἀτόμου, πέρνοντας το ἀπὸ τὶς ἀρχές του.

Στὰ χρόνια αὐτὰ τῆς μάχης ποὺ ἔδωσα στὴ Βιέννη, κατέληξα στὸ συμπέρασμα ὅτι:

Τὸ ἄπαντο τῆς κοινωνικῆς ἐνεργητικότητας δὲν θὰ πρέπει ποτὲ νὰ εἶναι ἡ διατήρηση μιᾶς ἄγονης εὐημερίας, ἀλλὰ ἡ ἀποφυγὴ ἀπὸ τὴν μετριότητα τῆς ἀγροτικῆς καὶ παραγωγικῆς ζωῆς μας ποὺ ἀναγκαστικὰ θὰ ὁδηγήσει τὸ ἄτομο στὸν ἐκφυλισμό, ὅπου ἀπ' ἀρχὶς τείνει νὰ τὸ παρασύρει.

Ἡ δυσκολία στὸ νὰ ἐπανορθώσεις μὲ ὅλα τὰ μέσα ἀκόμα καὶ μὲ τὰ πιὸ σκληρά, μιὰ ἐγκληματικὴ κοινωνικὴ κατάσταση, ὀλέθρια γιὰ να ἔθνος, δὲν προέρχεται παρὰ μόνον ἂν διστάσεις ὡς πρὸς τὶς αἰτίες.

Καὶ διστάζουν ἐκεῖνοι μόνο ποὺ ποτὲ δὲν ἔνοιωσαν τὸ συναίσθημα τῆς σωτηρίας, ποὺ δὲν ἔνοιωσαν βαθειὰ ἐντός τους ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι κ' οἱ ἴδιοι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ διαφθορὰ τῆς τάξης τους. Αὐτὸς ὁ δισταγμὸς παραλύει κάθε σταθερὴ ἀπόφαση γιὰ δράση· δὲν ξέρουν, τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ ἐπιφέρουν χλιαρὲς μεταρυθμίσεις καὶ μόνο ὅσες εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν προσωρινὴ διατήρηση μιᾶς ὁμαλότητας.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα κι ἡ ἐποχὴ δὲν θἄχουν πάντα αὐτὸ τὸ φαντασμαγορικὸ χρῶμα. Θἄρθει μιὰ μέρα ποὺ ἡ συνείδηση τῆς εὐθύνης μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης, θὰ διασκορπίσει ἀλύπητα καὶ θὰ ξεριζώσει τὴν παράσιτη βλάστηση καὶ τὴν ἦρα ἀπὸ τὸ σιτάρι.

Ὅμως τὸ Αὐστριακὸ Ἔθνος ποὺ ἀγνοοῦσε κάθε εἴδους δικαιοσύνη καὶ κάθε κοινωνικὴ νομοθεσία, ἦταν ἀδύνατο ν' ἀγωνιστεῖ ἐνάντια σ' αὐτὲς τὶς ὀλέθριες ἀντιλήψεις.

***

Δὲν ξέρω τί μὲ τρόμαζε περισσότερο τότε: ἡ οἰκονομικὴ ἀθλιότητα τῶν συνανθρώπων μου, ἡ ἠθικὴ τους σκλήρυνση, οἱ συνηθειες

τους ἢ ἡ χαμηλὴ στάθμη τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας.

Πόσες φορὲς οἱ ἀστοί μας δὲν θἄκουσαν κάποιο κουρελιάρη ἀλήτη νὰ δηλώνει ὅτι δὲν τοῦ καιγόταν καρφὶ ἂν ἦταν Γερμανὸς ἢ ὄχι, καὶ πὼς παντοῦ ὅπου τοὔδιναν αὐτὰ ποὺ εἶχε ἀνάγκη θὰ ἦταν καλά!

Ὅλοι τους θὰ ἐλεεινολογοῦσαν αὐτὴ τὴν τέλεια ἔλλειψη *ἐθνικῆς ὑπερηφανείας* καὶ θὰ καταδίκαζαν τέτοιες ἐκδηλώσεις.

Ὅμως πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ἀναρωτήθηκαν, γιατὶ τάχα, μήπως εἶναι κι αὐτοὶ καλύτεροι;

Πόσοι κάθησαν νὰ συλλογιστοῦν ὅτι αὐτὴ ἡ δικαιολογημένη τους περηφάνεια ν' ἀνήκουν σ' ἕναν ἐκλεκτὸ λαό, ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἕναν ἀτέλειωτο ἀριθμὸ δεσμῶν, ἀπ' ὅλα αὐτὰ ποὺ ἔκαναν τὴν Πατρίδα τους τόσο μεγάλη σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης;

Πόσοι συναισθάνονται ὅτι ἀπὸ τὴν περηφάνεια τοῦ νά εἶναι Γερμανοὶ ξεπηδᾶ ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνάγκης νὰ μεγαλώσει ἡ Γερμανία;

Οἱ χιλιάδες ἀστοί μας ἔχουν ἀντιληφθεῖ μήπως ὅτι αὐτὴν ἴσα - ἴσα τὴν περηφάνεια τους τὴν κοροϊδεύει ὁ λαός;

Δὲν θὰ εἴχαμε καμμιὰν ἀντίρηση ἂν συνέβαινε τὸ ἴδιο πράγμα σ' ὅλες τὶς ἄλλες χῶρες, ἂν οἱ ἐργάτες τῶν ἄλλων χωρῶν εἶχαν τὴν ἴδια ἐντύπωση γιὰ τὴν πατρίδα τους. 'Αλλ' ἀκόμα κι ἂν ἦταν ἔτσι, πάλι δὲν θἄχαμε καμμιὰ δικαιολογία γιά τὴν ἀδιάφορη στάση μας. Τόσο τὸ χειρότερο ποὺ δὲν εἶναι. Αὐτὸ ποὺ σήμερα ὀνομάζουμε *σωβινιστικὴ* ἐκπαίδευση τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ὑπέροχη ἐπιδίωξη τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας σ' ὅλες τὶς περιοχὲς τοῦ πνεύματος ἢ ὅπως λένε οἱ Γάλλοι, τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ νεαρὸς Γάλλος δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα: ἡ ἐκπαίδευση τὸν ὁδηγεῖ τελείως ὑποκειμενικὰ νὰ δεῖ ὅλα ὅσα ἔχουν κάποια σχέση μὲ τὸ μεγαλεῖο τῆς χώρας του στὸν πολιτικὸ καὶ τὸν ἐκπολιτιστικὸ τομέα.

Μιὰ τέτοια ἐκπαίδευση ὀφείλει πάντα νὰ περιορίζεται σὲ ἰδέες γενικῆς φύσεως, ἀλλὰ πάντα ἐνδιαφέρουσες. Καὶ εἶναι ἀπαραίτητο οἱ ἰδέες αὐτὲς νὰ χαράσσονται στὴν καρδιὰ καὶ στὴ μνήμη τοῦ λαοῦ, μὲ μιὰν ἐπίμονη ἐπανάληψη.

Σὲ μᾶς ἐδῶ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο: στὸ τρομερὸ ἐλάττωμα τοῦ ἀρνητικοῦ χαρακτήρα μας προστίθεται ἡ τελείως ἀνελλιπὴς διδασκαλία στὰ σχολεῖα μας. Οἱ ποντικοὶ δηλητηριάζουν τὴν πολιτική μας, κατατρῶνε αὐτὰ τὰ ψίχουλα τῆς καρδιᾶς καὶ τῆς μνήμης τῶν ταπεινῶν κι ἐξαθλιωμένων ποὺ ἡ φτώχεια τοὺς εἶχε ἀφήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν.

Νά, ποιὰ εἰκόνα ἀντικρύζει κανεὶς ἐδῶ:

Στὰ δύο δωμάτια ἑνὸς ὑπόγειου μένει μιὰ οἰκογένεια ἑπτὰ ἐργαζομένων. Στὰ πέντε παιδιά, τὸ ἕνα θἄναι σίγουρα τριῶν χρονῶν. Σ'

αὐτὴ τὴν ἡλικία τὸ παιδὶ ἀρχίζει νὰ καταλαβαίνει καὶ νὰ συνειδητοποιεῖ. Οἱ καλοαναθρεμένοι, οἱ καλοπερασμένοι ἄνθρωποι μποροῦν μέχρι τὰ γεράματα νὰ θυμοῦνται τὰ γεγονότα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς. Ἡ στενότητα τοῦ χώρου τῆς κατοικίας γίνεται κάθε στιγμὴ ἀφορμὴ γιὰ καυγάδες καὶ στενοχώριες. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, δὲν ζοῦν μαζύ, ἀλλὰ εἶναι σωριασμένοι ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλον. Οἱ παραμικρὲς διαφωνίες ποὺ θὰ περνοῦσαν ἀπαρατήρητες σ' ἕν' ἄλλο εὐρύχωρο σπίτι, ἐδῶ μεταβάλλονται σὲ ἔριδες κι ἀτέλειωτη γκρίνια. Καὶ οἱ καυγάδες τῶν παιδιῶν μεταξύ τους γρήγορα ξεχνιοῦνται. Ὅμως τῶν γονιῶν οἱ καθημερινὲς φιλονικίες γίνονται συχνὰ χυδαῖες καὶ ἀφάνταστα ἀπάνθρωπες: Ἀποτέλεσμα: τὰ παιδιὰ πέρνουν μαθήματα. Πρέπει νἄχει ζήσει κανεὶς σὲ τέτοια μέρη γιὰ νὰ καταλάβει μέχρι ποῦ μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν τὸν ἄνθρωπο ἡ μέθη κι οἱ κακὲς συναναστροφές. Ἕνα δυστυχισμένο χαμίνι ἔξη χρονῶν, ξέρει ὅλα ὅσα θὰ μποροῦσαν κι ἕναν ἔφηβο ἀκόμα νὰ ἐκπλήξουν. Αὐτὸς ὁ *μικρὸς πολίτης*, δηλητηριασμένος ἠθικὰ καὶ φυσιολογικὰ ὑποανάπτυκτος, πηγαίνει στὸ δημόσιο σχολεῖο καὶ μαθαίνει ἴσα - ἴσα γραφὴ καὶ ἀνάγνωση. Δὲν γίνεται λόγος γιὰ διαβάσματα στὸ σπίτι, ὅπου κοροϊδεύουν καὶ μιλοῦν μὲ τὰ χειρότερα λόγια γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ τοὺς δασκάλους. Κανένα δημόσιο ἵδρυμα, ἀπ' τὸ σχολεῖο ὡς τὰ ἀνώτατα κρατικὰ δὲν τοὺς ἐμπνέει τὸ σεβασμό· θρησκεία, ἠθική, ἔθνος καὶ κοινωνία, ὅλα σέρνονται μέσα στὴ λάσπη. Κι ὅταν τὸ ἀγοράκι ἀφήσει τὸ σχολεῖο, στὰ δέκα τέσσερα του χρόνια, δὲν ἔχει τίποτε μέσα του: μιὰ ἀπίστευτη κοροϊδία γιὰ ὅλα ὅσα ἔχουν θετικὴ σημασία, μιὰ καυστικὴ αὐθάδεια κι ἀνηθικότητα χαρακτηρίζουν κάθε του ἐνέργεια.

Τί ἐνδιαφέρον, τί ἐξέλιξη θἄχει στὴ ζωὴ ποὺ πάει νὰ μπεῖ, αὐτὸς ὁ μικρὸς ἄνθρωπος ποὺ τίποτα δὲ σέβεται καὶ ποὺ ξέρει πιὰ ὅλη τὴ χυδαιότητα τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης...

Τὸ παιδὶ τῶν δεκατριῶν χρόνων γίνεται στὰ δεκαπέντε του ἕνας δηλωμένος ὑβριστὴς κάθε ἐξουσίας. Ἔμαθε νὰ ξεχωρίζει τὸ βοῦρκο καὶ τὴ βρωμιά, ἀποδιώχνοντας κάθε τι ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ ἀνυψώσει τὸ πνεῦμα.

Καὶ τώρα ἡ ἀντρική του σταδιοδρομία.

Θ' ἀκολουθήσει τὰ διδάγματα ποὺ πῆρε ὅταν ἦταν μικρός, ἀπ' τὸν πατέρα του. Θὰ γυρίζει στὸ σπίτι, ὁ θεὸς ξέρει πότε, θὰ δέρνει τὴ μητέρα του, θὰ βλαστημάει τὸ θεὸ κι ὅλο τὸ σύμπαν μέχρι ποὺ νὰ τὸν κλείσουν σὲ κανένα ἀναμορφωτήριο.

Ἐκεῖ θὰ πάρει τὸ τελευταῖο λουστράρισμα.

Καὶ οἱ ἀγαθοί μας ἀστοὶ ἀποροῦν γιὰ τὸν ἀδύνατο «πατριωτισμό» αὐτοῦ τοῦ νεαροῦ πολίτη!

Ὁ ἀστικὸς κόσμος βλέπει κάθε μέρα στὸ θέατρο καὶ στὸν κινηματογράφο, στὰ φτηνὰ βιβλία καὶ στὸν κίτρινο τύπο πῶς ξεχύνεται μὲ τοὺς κουβάδες τὸ δηλητήριο πάνω στὸ λαὸ κι ὅμως ἐκπλήσσεται γιὰ τὰ «ἐλαφρὰ ἤθη» καὶ τὴν «ἐθνικὴ ἀδιαφορία» τῶν μαζῶν! Σὰν νὰ μὴ φρόντιζαν τάχα, ἡ ὀθόνη, ὁ ἀμφιβόλου ποιότητος τύπος κι ὅλα τ' ἄλλα νὰ διαδίδουν τὸ ἐθνικό μας μεγαλεῖο! Γιὰ νὰ μὴ ἀναφερθῶ στὴν προγενέστερη κατάσταση...

Ἔμαθα τότε καὶ κατάλαβα βαθειὰ μέσα μου ἕνα μεγάλο ἀξίωμα ποὺ ὡς τότε δὲν τὸ εἶχα ὑποπτευθεῖ:

Γιὰ τὴ μεταβολὴ ἑνὸς λαοῦ σὲ ἔθνος προϋποτίθεται ἡ δημιουργία καταλλήλων ὑγιεινῶν συνθηκῶν διαμονῆς ἀπαραιτήτων γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τοῦ ἀτόμου. Μόνον ὅποιος μάθει, στὸ σπίτι ἢ στὸ σχολεῖο νὰ ἐκτιμᾶ τὸ μεγαλεῖο τῆς χώρας του στὸν φιλολογικό, στὸν οἰκονομικὸ καὶ πρὸ πάντων στὸν πολιτικὸ τομέα, μόνον αὐτὸς θὰ μπορέσει νὰ αἰστανθεῖ—καὶ θὰ τὴν αἰστανθεῖ—τὴν περηφάνεια ὅτι ἀνήκει σ' αὐτὴ τὴ χώρα. Ἀγωνιζόμαστε γιαυτὸ ποὺ ἀγαπᾶμε· ἀγαπᾶμε ὅτι ἐκτιμοῦμε· καὶ γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε κάτι πρέπει τουλάχιστον νὰ τὸ ξέρουμε.

Ἕνας κόσμος καινούργιος, ἄγνωστος μέχρι τότε μοῦ προσφερόταν. Τὸ ἐνδιαφέρον μου γιὰ τὴν κοινωνικὴ πολιτικὴ εἶχε ξυπνήσει κι ἄρχιζα πιὰ νὰ τὴν μελετῶ καὶ νὰ τὴ σπουδάζω σοβαρά.

Γύρω στὰ 1909 μὲ 1910, ἡ οἰκονομική μου κατάσταση βελτιώθηκε. Καὶ δὲν εἶχα πιὰ ἀνάγκη νὰ δουλεύω χειρωνακτικά. Εἶχα τακτοποιηθεῖ σὰν σχεδιαστὴς καὶ ἀκουαρελλίστας. Αὐτό τὸ ἐπάγγελμα δὲν μοῦ ἀπόφερε πολλὰ χρήματα, μόλις μποροῦσα καὶ ζοῦσα, ἀλλὰ τουλάχιστον ἦταν ἐνδιαφέρον καὶ θὰ μὲ βοηθοῦσε στὴ σταδιοδρομία ποὺ εἶχα διαλέξει. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, τώρα πιὰ δὲν ἔπεφτα τὸ βράδυ πεθαμένος ἀπ' τὴν κούραση χωρὶς οὔτε λίγο νὰ διαβάσω. Ἡ δουλειά μου λοιπὸν δὲν ἦταν ἄσχετη μὲ τὸ μελλοντικό μου ἐπάγγελμα καὶ μ' ἄφηνε ἀκόμα κύριο τοῦ χρόνου μου.

Ἤμουν φτωχὸς ἀπὸ ἀνάγκη καὶ σπούδαζα ἀπὸ εὐχαρίστηση.

Τώρα μποροῦσα νὰ συμπληρώσω μὲ τὶς ἀπαραίτητες θεωρητικὲς γνώσεις, τὰ μαθήματα ποὺ πῆρα ἀντιμετωπίζοντας τὴ σκληρὴ πραγματικότητα, πάνω στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Διάβαζα σχεδὸν ὅλα τὰ βιβλία ποὺ εὕρισκα σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ σκεπτόμουν πολὺ πάνω σ' αὐτά.

Νομίζω πὼς στοὺς ἀνθρώπους ποὺ μὲ γνώριζαν τότε ἔκανα περίεργη ἐντύπωση.

Ὅπως εἶναι φυσικό, δινόμουνα μὲ πάθος στὴν ἀρχιτεκτονική. Τὴν ἐκτιμοῦσα τὸ ἴδιο καθὼς καὶ τὴ βασίλισσα τῶν Καλῶν Τεχνῶν: τὴ μουσική. Δὲν θεωροῦσα *ἐργασία* ἀλλὰ πραγματικὴ εὐτυχία τὸ ν' ἀσχο-

λοῦμαι μ' αὐτήν. Μποροῦσα νά διαβάζω ἢ νά σχεδιάζω μέχρι ἀργά τή νύχτα χωρίς νά νιώθω τήν παραμικρή κούραση. Καί ἡ πίστη ὅτι τό ὄμορφο αὐτό ὄνειρο θά γινόταν πραγματικότητα, φτάνει νά μποροῦσα νά περιμένω ἀρκετά χρόνια, δυνάμωνε μέσα μου. Εἶχα σοβαρά ἀποφασίσει νά φτιάξω ἕνα ὄνομα σάν ἀρχιτέκτονας.

Πλάι στήν ἀρχιτεκτονική τό μεγάλο ἐνδιαφέρον πού ἔδειχνα γιά τή πολιτική φαινόταν νά μήν ἔχει καμιά σημασία. Τό ἀντίθετο: πίστευα ὅτι ἱκανοποιοῦσα μιά στοιχειώδη ὑποχρέωση μου. Ὅποιος δέν ἤξερε καλά αὐτά τά ζητήματα, πίστευα, ὅτι δέν εἶχε κανένα δικαίωμα κριτικῆς ἢ ἄσκησης ὁποιουδήποτε ἀξιώματος.

Ἔτσι μελέτησα καί σπούδασα πολύ αὐτόν τόν τομέα. Γιά μένα τό *διάβασμα* ἔπερνε πάντα μιά σημασία ξεχωριστή ἀπ' αὐτή πού τοῦ δίνουν οἱ περισσότεροι ἀπ' τούς ὑποτιθέμενους *διανοουμένους* μας. Γνώρισα ἀνθρώπους πού *διάβαζαν* ἀτέλειωτα βιβλία καί βιβλία, τό ἕνα μετά τό ἄλλο χωρίς νά μπορῶ μολοντοῦτο νά βεβαιώσω ὅτι ἤξεραν ἀνάγνωση. Κατέχουν ἕνα σωρό πράγματα ἀλλά τό μυαλό τους εἶναι ἀνίκανο νά τά καταχωρίσει καί νά τά ἀξιοποιήσει. Τούς λείπει ἡ τέχνη νά ξεχωρίζουν μέσα ἀπό ἕνα βιβλίο αὐτό πού ἀξίζει καί ν' ἀπορίψουν τά κεφάλαια πού δέν ἔχουν ἐνδιαφέρον, ἢ τουλάχιστον νά μή τά σέρνουν μαζύ τους σάν ἕνα ἄχρηστο βάρος. Τό διάβασμα δέν εἶναι σκοπός ἀλλά μέσον στόν καθένα νά συμπληρώσει τό περίβλημα πού τοῦ ἔχουν χαράξει ἡ φύση κι ἡ καταγωγή του. Βρίσκει κανείς ἐκεῖ τά ἐργαλεῖα καί τήν πρώτη ὕλη πού εἶναι ἀπαραίτητη στό ἐπάγγελμα του, πού τόν βοηθοῦν ἁπλῶς νά κερδίσει τή ζωή του, ἢ πού τοῦ ἱκανοποιοῦν πιό ὑψηλές ἀνατάσεις. Ὁ δεύτερος σκοπός τοῦ διαβάσματος εἶναι ἡ κατάκτηση μιᾶς ὁλοκληρωμένης ἀντίληψης τοῦ κόσμου πού ζοῦμε. Ἀλλά καί στίς δυό περιπτώσεις εἶναι ἀπαραίτητο, τά διαβάσματα νά μή πέρνουν θέση μέσα μας σά σειρά κεφάλαια ἢ βιβλία πού ἀξιοποιοῦν τή μνήμη, ἀλλά νά τοποθετοῦνται ὅπως τό μικρό βότσαλο ἐπάνω στό μωσαϊκό καί νά χρησιμεύουν στήν ὁλοκλήρωση μέσα στό μυαλό τοῦ ἀναγνώστη, μιᾶς γενικῆς εἰκόνας τοῦ κόσμου. Ἀλλοιῶς θά καταντήσουν ἕνα συνοθύλευμα ἀτάκτων σημειώσεων χωρίς καμιάν ἀξία, παρόλη τήν περιαυτολογία πού μποροῦν νά προσκομίσουν στόν δυστυχῆ κατοχό τους. Γιατί αὐτός κιόλας ἀρχίζει νά ποζάρει γιά καλλιεργημένος, φαντάζεται ὅτι καταλαβαίνει πολλά γιά τή ζωή κι ὅτι ἔχει γνώσεις, ἐνῶ ἴσα - ἴσα ἐπαυξάνοντας αὐτή του τήν *καλλιέργεια* ἀπομακρύνεται ὅλο καί περισσότερο ἀπό τήν πραγματικότητα· καί ἢ καταλήγει σέ κανένα σανατόριο ἢ γίνεται πολιτικός.

Ποτέ ἕνας τέτοιος ἐγκέφαλος δέν θά μπορέσει νά βγάλει ἀπ' τό σωρό τῶν γνώσεων του αὐτή πού θά τοῦ χρειαστεῖ σέ δεδομένη στιγ-

μή. Γιατὶ αὐτὸ τὸ διανοουμενίστικο συνοθύλευμα δὲν ἔχει συγκεντρωθεῖ μὲ βάση τῆς ἀνάγκες τῆς ζωῆς· ἔχει ἁπλῶς σωρευτεῖ μὲ τὴ σειρὰ τῶν βιβλίων ποὺ διάβασε καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων τους. Ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται στὸν πίνακα κι ἡ σελίδα, ἔτσι σὲ κάθε στιγμὴ κριτικῆς, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἐννιὰ φορὲς στὶς δέκα θὰ τὰ χάσουν, μάταια θ' ἀναζητήσουν ἀνάλογες περιπτώσεις καὶ στὸ τέλος θ' ἀναφερθοῦν σὲ λανθασμένο κανόνα.

Πῶς ἀλλοιῶς μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ μεγάλοι ποντίφηκες τῆς Κυβέρνησης μας κάνουν τόσες γκάφες παρόλη τὴν τεράστια μόρφωση τους; Ἢ θἄπρεπε νὰ δοῦμε σ' αὐτοὺς ὄχι τὴν παθολογικὴ κατάσταση, ἀλλὰ μιὰν εὐτελῆ πανουργία;

Τὸ ἀντίθετο, αὐτὸς ποὺ ξέρει νὰ διαβάσει, βρίσκει σχεδὸν ἀμέσως μέσα σ' ἕνα βιβλίο, μιὰ μπροσούρα ἢ ἕνα ἡμερολόγιο, αὐτὸ ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ συγκρατήσει, ἀνάλογα μὲ τὶς προσωπικές του ἀνάγκες ἢ μὲ τὸ ἐπαγγελματικὸ γενικῶς ἐνδιαφέρον του. Αὐτὸ ποὺ συλλαμβάνει τὸ ἐνσωματώνει μὲ τὴν εἰκόνα ποὺ ἔχει ἤδη σχηματίσει μέσα του, πότε τὴ διορθώνει, πότε τὴ συμπληρώνει, ἐπαυξάνοντας ἢ ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ἔννοια της. Ὅταν ξαφνικὰ ἡ ζωὴ θέτει κάποιο πρόβλημα ἡ μνήμη ἐκείνου ποὺ ξέρει νὰ διαβάζει, τοῦ φέρνει ξανὰ στὸ νοῦ μιὰ γνώμη ποὺ ἀναφέρεται σὲ διάβασμα πολλῶν χρόνων. Τότε τὴν τοποθετεῖ στὴ λογική του καὶ βλέπει ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴ νέα περίπτωση, ἂν φωτίζει ἢ ἂν δίνει λύση στὸ πρόβλημα.

Τὸ διάβασμα ποτὲ δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ ὠφέλιμου ἂν δὲν γίνεται ἔτσι.

Παράδειγμα: ἕνας ρήτορας ποὺ δὲν προετοιμάστηκε μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα, δὲν τοποθέτησε δηλαδὴ τὰ γεγονότα στὴ λογική τους σειρά, εἶναι ἀνίκανος νὰ ὑπερασπίσει τὴ γνώμη του, συζητώντας μ' ἕναν ποὺ θἄχει ἀντιρήσεις ἀκόμα κι ἂν αὐτὸς ἔχει χίλιες φορὲς δίκιο. Σὲ ὅλη τὴ συζήτηση ἡ μνήμη του θὰ τὸν ἐγκαταλείπει καὶ θὰ τὸν ντροπιάζει. Δὲν θὰ βρίσκει ἐπιχειρήματα οὔτε γιὰ νὰ στερεώσει αὐτὰ ποὺ εἶπε οὔτε γιὰ νὰ κατατροπώσει τὸν ἀντίπαλο του. Καὶ ὅταν πρόκειται—γιὰ ἕναν ἁπλὸ συζητητὴ τὰ πράγματα εἶναι ἁπλά, τὸν ἑαυτό του θὰ ζημιώσει μόνο. Ὅμως πολλὲς φορὲς ἡ μοῖρα θέλει καὶ κάτι παρόμοιοι ἄνθρωποι ἀκατάρτιστοι κι ἀνίκανοι νὰ γίνονται ἡγέτες Ἐθνῶν καὶ τότε τὰ πράγματα σοβαρεύουν.

Ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουν νέος ἤξερα νὰ διαβάζω καὶ εὐτυχῶς εἶχα καλὴ μνήμη ποὺ μὲ βοήθησε νὰ ἀξιοποιήσω τὶς μελέτες μου. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἡ διαμονή μου στὴ Βιέννη ὑπῆρξε χρήσιμη καὶ ἀποδοτική. Οἱ καθημερινὲς ἀσχολίες μου δὲν μ' ἐμπόδισαν νὰ μελετήσω ἀσταμάτη-

τα τὰ πιὸ ἄσχετα μεταξύ τους προβλήματα. Ἔχοντας κατὰ νοῦ πάντα νὰ ἐπαληθεύω τὴν θεωρία μὲ τὴν πράξη καὶ τὴν πράξη μὲ τὴν θεωρία δὲν διέτρεξα ποτὲ τὸν κίνδυνο νὰ παρασυρθῶ οὔτε σὲ ξηρότητα τοῦ πνεύματος ἀλλ' οὔτε καὶ σὲ ρεαλιστικὲς ἀκρότητες.

Ἡ καθημερινή μου ἐμπειρία μὲ βοήθησε νὰ συλλάβω τελείως τὸ νόημα δυὸ βασικῶν προβλημάτων—ἐκτὸς ἀπ' τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα —καὶ μοῦ κίνησε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ βαθύτερη θεωρητικὴ σπουδή τους.

Ποιὸς ξέρει, ἴσως ἀπὸ τότε, ποὺ μελετοῦσα τὴ θεωρία καὶ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ μαρξισμοῦ νὰ εἶχα δώσει στ' ἀλήθεια τὸ πρῶτο χτύπημα σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα.

***

Ὅλα ὅσα ἤξερα γιὰ τὴν Σοσιαλδημοκρατία, ὅταν ἤμουν νέος ἦταν ἀνακριβῆ καὶ ψεύτικα. Ὅμως μοῦ ἦταν εὐχάριστο νὰ πιστεύω ὅτι οἱ σοσιαλδημοκράτες ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν δημοκρατία, γιατὶ ἡ λογική μου μοὔλεγε ὅτι αὐτὸς ὁ ἀγώνας θὰ ἔβλαπτε τὴν δυναστεία τῶν Ἀψβούργων ποὺ τόσο τὴν μισοῦσα. Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Κράτος τοῦ Δούναβι γιὰ νὰ ἐπιβιώσει θὰ θυσίαζε τὸ γερμανισμό, ἐνῶ ἡ ἐπικράτιση τοῦ σλαυισμοῦ πάνω στὸ γερμανικὸ στοιχεῖο δὲν προσέφερε καμιὰ ἐγγύηση γιὰ διάρκεια γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμοῦμε τὴ συνοχὴ ποὺ ἑνώνει τοὺς Σλαύους σ' ἕνα ἔθνος. Χαιρέτιζα λοιπὸν μὲ χαρὰ κάθε ἐπαναστατικὴ κίνηση ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε στὴν πτώση τοῦ καθεστῶτος αὐτοῦ ποὺ καταδίκασε σὲ θάνατο τὰ δέκα ἑκατομμύρια Γερμανῶν. Καὶ σιγὰ - σιγὰ οἱ κόκκινες γλῶσσες τῆς ἐπαναστατικῆς φωτιᾶς ποὺ δυνάμωναν, κατάπιαν τὸ Κοινοβούλιο ἐνῶ σὲ λίγο θὰ σήμαινε ἡ ὥρα τῆς πτώσης αὐτῆς τῆς Βαβυλωνιακῆς αὐτοκρατορίας.

Ξημέρωνε λοιπὸν ἡ μέρα τῆς ἐλευθερίας γιὰ τὸ λαό μου τῆς Γερμανικῆς Αὐστρίας. Κατόπι τίποτα δὲν θὰ ἐμπόδιζε πιὰ τὴν ἕνωση του μὲ τὴ μητέρα πατρίδα.

Τὸ κίνημα τῶν Σοσιαλδημοκρατῶν, κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, δὲν μοῦ ἦταν διόλου ἀντιπαθητικό. Μάλιστα ἤμουνα τόσο ἀνόητος τότε, ὥστε νὰ πιστέψω ὅτι θὰ βοηθοῦσε στὴν ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων καὶ νὰ στηριχθῶ στὶς διαβεβαιώσεις αὐτές. Τὸ μόνο σημεῖο ποὺ μὲ ἀπομάκρενε κάπως, ἦταν ἡ ἐχθρότητα τους ἀπέναντι σὲ κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν διαφύλαξη τοῦ γερμανισμοῦ στὴν Αὐστρία καὶ στὶς πολλές τους φιλοφρονήσεις μὲ τοὺς «σύντροφους» Σλαύους. Ἐκεῖνοι πάλι δέχονταν εὐχαρίστως αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις ἔρωτος, ποὺ στὸ κάτω - κάτω συνοδεύονταν κι ἀπὸ πρακτικὰ ὀφέλη, ἀλλὰ κρατοῦσαν κι ὅλας τὴν ἀγέρωχη περηφάνεια τους, πληρώνοντας

ἔτσι μὲ τὸ κατάλληλο νόμισμα αὐτοὺς τοὺς ἐνοχλητικοὺς ζητιάνους.

Στὰ δεκαεπτά μου μόλις χρόνια, δὲν εἶχα ἀκόμη τελείως συνειδητοποιήσει τὸν μαρξισμὸ καὶ μπέρδευα τὴν ἔννοια τῆς Σοσιαλδημοκρατίας μὲ τὸν Σοσιαλισμό. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀκόμη τὸ πεπρωμένο θὰ μοῦ ἄνοιγε τὰ μάτια ὥστε νὰ κατανοήσω τὴν ἀπάτη ποὺ γινόταν εἰς βάρος τῶν λαῶν.

Γνώρισα τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα σὰν θεατὴς κάποιων λαϊκῶν του ἐκδηλώσεων καὶ δὲν εἶχα καμιὰ ἰδιαίτερη γνώση τῆς θεωρητικῆς του πλευρᾶς ἢ τοῦ τρόπου ποὺ σκέπτονταν οἱ ὀπαδοί του. Μερικοὶ μῆνες στάθηκαν ἀρκετοὶ ὥστε νἄρθω σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς *φωτισμένες* ἐνέργειες κι ἀποφάσεις τῶν σοσιαλδημοκρατῶν καὶ ν' ἀντιληφθῶ—πράγμα ποὺ μὲ ἄλλες συνθῆκες θ' ἀπαιτοῦσε τουλάχιστον δέκα χρόνια—ποιὰ πανούκλα κρυβόταν κάτω ἀπ' τὴ μάσκα τῶν κοινωνικῶν μεταρυθμίσεων καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον καὶ πόσο γρήγορα ἡ ἀνθρωπότητα ἔπρεπε ν' ἀπαλλάξει τὸν πλανήτη μας ἀπ' αὐτούς, πρὶν αὐτοὶ ἀπαλλάξουν τὸν πλανήτη ἀπ' τὴν ἀνθρωπότητα.

Ἡ πρώτη ἐπαφή μου μὲ τοὺς σοσιαλδημοκράτες ἔγινε κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀνοδικῆς πορείας μου. Κι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν διόλου εὐχάριστη.

Ἡ ἐξωτερική μου ἐμφάνιση δὲν ἦταν τότε ὅπως ἔπρεπε, τὸ λεκτικό μου χρειαζόταν διόρθωση ἀλλὰ ἡ ψυχή μου ἦταν διαθέσιμη. Εἶχα τόσα νὰ σκεφτῶ γιὰ τὸ μέλλον, ὥστε δὲν μποροῦσα καθόλου ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὸ περιβάλλον μου. Ἐκεῖνο ποὺ χρειαζόμουν πρῶτα ἀπ' ὅλα ἦταν μιὰ δουλειὰ γιὰ νὰ μὴν πεθάνω τῆς πείνας καὶ τέλος νὰ μπορέσω ἔστω καὶ καθυστερημένα, νὰ φροντίσω γιὰ τὴν μόρφωση μου. Ἴσως ποτὲ δὲν θὰ εἶχα ἀσχοληθεῖ μὲ τοὺς διπλανούς μου, ἂν τὴν τρίτη ἢ τὴν τέταρτη μέρα ποὺ ἔπιασα δουλειὰ δὲν μὲ διάταζαν νὰ γραφτῶ στὸ συνδικάτο.

Δὲν ἤξερα ἀκόμα τίποτε γιὰ τὶς συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις κι ἔτσι δὲν μποροῦσα νἄχω γνώμη ἂν ἦταν ἄχρηστες ἢ ὠφέλιμες. Ἀπέριψα τὴν πρόταση ποὺ μοῦ εἶχε γίνει μὲ τελείως προκλητικὸ τρόπο καὶ δήλωσα ὅτι δὲν ἔχω ἰδέα τοῦ πράγματος καὶ ὅτι δὲν ἀνεχόμουν νὰ μὲ ὑποχρεώσει κανένας νὰ κάνω κάτι ποὺ δὲν ξέρω. Φαίνεται ὅτι μόνο γι αὐτὸ τὸ λόγο δὲν μοῦ κήρυξαν τὸν πόλεμο. Θὰ σκέφτηκαν ἴσως ὅτι σὲ μερικὲς μέρες θὰ συνετιστῶ καὶ θὰ κάνω τὴν ἐγγραφή μου. Ἀλλὰ γελάστηκαν πέρα γιὰ πέρα. Πέρασαν δεκαπέντε μέρες. Στὰ διαλείμματα τῆς δουλειᾶς μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τοὺς γνωρίσω καλὰ καὶ καμιὰ δύναμη στὸν κόσμο δὲν θὰ μὲ ὑποχρέωνε νὰ ἐνταχθῶ σ' ἕναν ὀργανισμὸ ποὺ οἱ ἐκπρόσωποι του μὲ εἶχαν τόσο ἀπογοητεύσει.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες κλείστηκα στὸν ἑαυτό μου. Τὸ μεσημέρι,

ἕνα μέρος ἀπ' τοὺς ἐργάτες πήγαιναν στὶς γειτονικὲς ταβέρνες, ἐνῶ οἱ περισσότεροι ἔμεναν ἐκεῖ στὸ δρόμο καὶ καταβρόχθιζαν τὸ φτωχὸ φαγητό τους. Ἦταν οἱ παντρεμένοι, ποὺ οἱ γυναῖκες τοὺς ἔφερναν τὴ σοῦπα τους μέσα σὲ ἄθλια κατσαρόλια. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδας μαζεύονταν στὸ δρόμο πάντα περισσότεροι· ἀργότερα κατάλαβα γιὰ ποιὸ λόγο: συζητοῦσαν πολιτικά.

Ἐγὼ ἔπιανα μιὰ γωνιὰ κι ἔπινα τὴ μποτίλια τὸ γάλα μου, μ' ἕνα κομμάτι ψωμί. Μελετοῦσα προσεχτικὰ τὸν περίγυρο μου, ἢ μᾶλλον συλλογιζόμουν τὴν κακή μου τύχη.

Δὲν μοῦ μιλοῦσαν σχεδὸν καθόλου, ἢ ἂν τὄκαναν, θἄταν καθὼς μοῦ φαινόταν, γιὰ νὰ μοῦ δώσουν τὴν εὐκαιρία νὰ πάρω μιὰ θέση· ὅμως αὐτὰ ποὺ ἄκουγα νὰ συζητοῦν ἦταν τὸ λιγώτερο, ἐπαναστατικά. Τοὺς ἄκουγα ν' ἀπορίπτουν τὰ πάντα: τὸ Ἔθνος: ἐπινόηση τῶν «καπιταλιστικῶν» τάξεων—πόσες φορὲς δὲν εἶπαν αὐτὴ τὴ φράση!—τὴν Πατρίδα: ὄργανο τῆς μπουρζουαζίας γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς ἐργατικῆς τάξης, τὴν ἀξία τῶν νόμων: τρόπος νὰ χαλιναγωγηθεῖ τὸ προλεταριάτο, τὰ σχολεῖα: ἱδρύματα γιὰ τὴ μαζικὴ παραγωγὴ σκλάβων καὶ δεσμοφυλάκων, ἡ θρησκεία: μέσο γιὰ νὰ ἐκμηδενίσουν τὸ λαὸ καὶ κατόπι νὰ τὸν ἀπομυζήσουν καλύτερα, ἡ ἠθική: κανόνας ἀνόητης ὑπομονῆς, πρὸς χρῆσιν τῶν ἠλιθίων κ.τ.λ. Τίποτα τὸ ἁγνὸ δὲν ἄφηναν, ποὺ νὰ μὴ τὸ βουτήσουν στὸ βοῦρκο.

Στὴν ἀρχὴ σιωποῦσα, ὅμως αὐτὸ δὲν μποροῦσε νὰ διαρκέσει. Ἄρχισα νὰ συμμετέχω στὶς συζητήσεις καὶ νὰ προσπαθῶ νὰ τοὺς ἐξηγήσω. Ἀλλὰ στὸ τέλος κατάλαβα πόσο μάταιο ἦταν αὐτό, γιατὶ δὲν εἶχα τὶς κατάλληλες γνώσεις, πάνω στὰ θιγόμενα θέματα. Ἄρχισα λοιπὸν ν' ἀνατρέχω στὶς πηγὲς τῆς ὑποτιθέμενης σοφίας τῶν συζητητῶν μου. Καταβρόχθισα δεκάδες βιβλία καὶ μπροσοῦρες.

Τώρα, συχνὰ ἡ συζήτηση ἄναβε στὸ δρόμο. Πολεμοῦσα μαζύ τους, μέρα τὴ μέρα καλύτερα πληροφορημένος πάνω στὶς θεωρίες τους, ὥσπου ἦρθε ἡ στιγμὴ ποὺ ἡ λογικὴ χτυπήθηκε ἀπ' τὸν πιὸ ἀναμφισβήτητο ἀντίπαλο της: τὸν τρόμο καὶ τὴ βία. Κάποιοι ἀπὸ τοὺς θαυμάσιους αὐτοὺς συζητητές μου ποὺ εἶχαν ἀντίθετη γνώμη μὲ ὑποχρέωσαν νὰ μὴ ξαναπλησιάσω ἐκεῖ, ἂν δὲν θέλω νὰ βρεθῶ κάποτε γκρεμισμένος ἀπὸ καμιὰ σκαλωσιά. Μόνος, μὴ μπορώντας νὰ προβάλλω καμιὰν ἀντίσταση, προτίμησα τὴν πρώτη λύση κι ἔφυγα, μὲ μιὰν ἀκόμη ἐμπειρία.

Παράτησα τὴ δουλειὰ τελείως ἀηδιασμένος, ἀλλὰ κι ἀποφασισμένος νὰ μὴν ἀγνοήσω ὡς τὸ τέλος αὐτὴ τὴν κατάσταση. Μόλις πέρασε ἡ πρώτη ἀπογοήτευση, ξαναγύρισε μὲ πιότερη δύναμη ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη μου. Ἤμουν σοβαρὰ ἀποφασισμένος νὰ ξαναπάω ἐκεῖ. Ἄλλω-

στε, σέ λίγες βδομάδες τέλειωσαν οἱ μικρές μου οἰκονομίες, καί ἡ πεῖνα ξανάπιασε. Δέν μποροῦσα πιά νά διαλέξω. Τό παχνίδι ἄρχισε πάλι γιά νά τελειώσει ὅπως τήν πρώτη φορά.

Τότε, συχνά ἔφτασα νά ρωτήσω τόν ἑαυτό μου: ἀξίζουν τοῦτοι ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι ν' ἀνήκουν σ' ἕνα μεγάλο λαό; Ἐρώτημα ἀγωνιακό: γιατί ἄν ἡ ἀπάντηση ἦταν ναί, ἕνας τέτοιος λαός, ἄξιζε τίς θυσίες καί κόπους πού ἀπαιτοῦσε ὁ ἀγώνας τῶν μεγαλοφυῶν γιά νά τόν ἀνυψώσουν; Κι ἄν ἦταν ὄχι, τότε ὁ λαός μας σίγουρα εἶχε ἀνάγκη ἀπό *ἀνθρώπους*.

Αὐτές τίς μέρες τῆς ἀνησυχίας, τῶν δισταγμῶν καί τῆς ἀμφιβολίας, ἔνοιωθα ν' αὐξάνει ἀνησυχητικά ἡ ἀπειλητική στρατιά ἐκείνων πού ἦταν γιά πάντα χαμένοι γιά τό λαό τους.

Μέ τά συναισθήματα αὐτά νά μέ πλημμυρίζουν, παρακολούθησα, λίγες μέρες μετά, μιά ἐργατική διαδήλωση. Ἦταν μιά ἀτέλειωτη παρέλαση τῶν ἐργατῶν τῆς Βιέννης, κατά τετράδες. Ἔμεινα πάνω ἀπό δυό ὧρες κρατώντας τήν ἀναπνοή μου, κοιτάζοντας νά ξετυλίγεται ἀργά - ἀργά, τό μακρύ ἀνθρώπινο φίδι. Μέ τήν καρδιά σφιγμένη, ἔφυγα ἀπ' τήν πλατεῖα καί πῆρα τό δρόμο γιά τό σπίτι μου. Σ' ἕνα περίπτερο εἶδα νά κρέμεται ἡ *Ἀρμπεϊτερζέϊτουγκ*, ἐπίσημο ὄργανο τοῦ αὐστριακοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. Εὕρισκα συχνά τήν ἐφημερίδα αὐτή σ' ἕνα φτηνό καφενεῖο ὅπου πήγαινα γιά νά διαβάσω τά νέα, ἀλλά μέχρι τότε δέν μέ εἶχε ἀπασχολήσει αὐτό τό ἄθλιο φύλλο, παρά δυό λεπτά μόνο, ὅσο χρειαζόταν γιά νά τό ξεφυλλίσω, γιατί τό ὕφος καί ὁ τόνος του μοῦ καῖγαν τό μυαλό σάν βιτριόλι. Τώρα ὅμως κάτω ἀπό τήν ἐντύπωση αὐτῆς τῆς διαδήλωσης πού μόλις εἶχα παρακολουθήσει, μιά ἐσωτερική φωνή μ' ἔσπρωξε ν' ἀγοράσω αὐτή τήν ἐφημερίδα καί νά τή διαβάσω ὁλόκληρη. Τῆς ἀφιέρωσα ὅλη τή βραδυά μου, παρόλη τήν ἀγανάκτηση πού μ' ἔπιασε διαβάζοντας τίς παραποιημένες εἰδήσεις γιά τή δημιουργία ἐντυπώσεων.

Καλύτερα ἀπό τά βιβλία τῶν θεωρητικῶν, μποροῦσα τώρα νά δῶ, στόν ἡμερήσιο τῦπο τῶν σοσιαλδημοκρατικῶν, τίς βαθύτερες σκέψεις τους.

Τί διαφορά! Ἀπό τήν μιά μεριά τά βιβλία, ὅπου καθρεφτίζονταν, μέ βαθυστόχαστο τρόπο, οἱ μεγάλες τους κουβέντες, γιά ἐλευθερία, τιμή τοῦ λαοῦ, ἰδανικά—κι ὅλα αὐτά μέ τή καμπανιστή φωνή τῶν προφητῶν—ἀπ' τήν ἄλλη, ἐπιθετικός, μή σταματώντας μπροστά σέ τίποτα, κοπτόμενος γιά τιν πρακτική ἐφαρμογή ὅλων αὐτῶν τῶν συκοφαντιῶν: ὁ τύπος τῆς θεωρίας πού χαιρέτιζε τήν καινούργια ἀνθρωπότητα.

Τά βιβλία εἶναι γιά τούς ἀνόητους κι ἠλίθιους «διανοουμένους»,

μειονότητα φυσικὰ τῶν ἀνωτέρων τάξεων· ὁ τύπος γιὰ τὴ μάζα.

Ψάχνοντας, ἐμβαθύνοντας στὴ φιλολογία καὶ στὸν τύπο τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς θεωρίας, ξαναβρῆκα τὸ λαό μου.

Καὶ αὐτὸ ποὺ μοῦ φαίνονταν ὡς τώρα ἀδιάβατη ἄβυσσος γίνηκε μιὰ βαθειὰ κι ἀπέραντη ἀγάπη.

Μονάχα ἕνας ἠλίθιος θὰ μποροῦσε, βλέποντας αὐτὴ τὴν τεράστια προσπάθεια ποὺ γινόταν γιὰ νὰ δηλητηριάσουν τὸ λαό, νὰ καταδικάσει τὸ θύμα. Ἀντίθετα θἄπρεπε νὰ κατηγορήσω τὸν ἑαυτό μου ποὺ ἔμεινα ἀμέτοχος ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια, ποὺ δὲν φρόντησα νὰ ὑπεισέλθω στὰ βαθύτερα αἴτια τῆς ἐπιτυχίας τῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Τότε κατάλαβα τὴν σημασία ποὺ εἶχε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ λαὸς δὲν διάβαζε παρὰ ἀριστερὰ βιβλία, κόκκινες ἐφημερίδες, δὲν ἀνῆκε παρὰ σὲ κόκκινες ὀργανώσεις κ.τ.λ. Εἶδα ξαφνικὰ νὰ μοῦ ἀποκαλύπτονται, μέσα στὴ σκληρή λάμψη τους τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς χωρὶς οἶκτο θεωρίας.

Ἡ ψυχὴ τῆς μάζας ἀφιερώνεται μόνο στὸν ὁλοκληρωτισμὸ καὶ τὴ δύναμη.

Ὅπως ἡ γυναίκα πολὺ λίγο συγκινεῖται ἀπὸ τὶς ἀφηρημένες ἐκδηλώσεις, ἐνῶ παραδίδεται μ' ὅλη της τὴν ψυχὴ σὲ μιὰ ὁλοκληρωμένη κατάσταση καὶ ὑποτάσσεται στὸν δυνατὸ ἐνῶ κυριαρχεῖ πάνω στὸν ἀδύνατο, ἔτσι κι ἡ λαϊκὴ μάζα προτιμᾶ τὸν ἀφέντη, ἀπ' τὸν ἱκέτη καὶ αἰσθάνεται πιὸ ἱκανοποιημένη μὲ μιὰ θεωρία ποὺ δὲν παραδέχεται καμιὰν ἄλλη πλάι της, ἀπὸ τὴν φιλελεύθερη ἀνεξιθρησκεία. Ἡ ἀνεξιθρησκεία τῆς δίνει τὸ συναίσθημα τῆς ἐγκατάλειψης· δὲν ξέρει πὼς νὰ τὴ χρησιμοποιήσει. Ὅτι ἐξασκεῖται πάνω της μιὰ ἀνηλεὴς τρομοκρατία, ὅτι προσβάλλουν κάθε στιγμὴ τὴν ἀνθρώπινη της ὑπόσταση, διόλου δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ οὔτε μιὰ στιγμὴ τὰ θεωρητικὰ λάθη. Τὴν ἐνδιαφέρουν μόνο οἱ ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ κινοῦνται ἀπὸ μιὰ δύναμη καταλυτικὴ καὶ μιὰ ἠθικὴ σκληρότητα, στὶς ὁποῖες πάντα ὑποτάσσσεται.

Ἂν μιὰ θεωρία καλύτερα ὀργανωμένη θελήσει ν' ἀντιταχθεῖ στὴ Σοσιαλδημοκρατία, θὰ ἐπικρατήσει μόνον ἂν ὁ ἀγώνας της γίνει κάτω ἀπ' τὶς ἴδιες συνθῆκες καὶ μὲ τὴν ἴδια σκληρότητα.

Μέσα σὲ δυὸ χρόνια ἤξερα καλὰ τὴν θεωρία καὶ τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζονταν οἱ σοσιαλδημοκράτες.

Κατάλαβα τὴν αἰσχρὴ φιλολογικὴ τρομοκρατία ποὺ ἐξασκοῦσε πάνω στὴν μπουρζουαζία, ποὺ οὔτε ἠθικά, οὔτε φυσιολογικά, εἶχε τὶς δυνατότητες νὰ ἀντιταχθεῖ σὲ παρόμοιες ἐκδηλώσεις. Ἡ τακτικὴ τῆς Σοσιαλδημοκρατίας βασίζεται στὸ ἀξίωμα τῆς κατασυκοφαντήσεως, ὅταν δοθεῖ τὸ σύνθημα, τῶν ἀντιπάλων ἐκείνων ποὺ θεωρεῖ ἀδιαφιλονίκητους, μέχρι ποὺ νὰ τοὺς σπάσει τὰ νεῦρα καὶ ποὺ ὑποκύπτουν τε-

λικὰ ἐλπίζοντας μάταια ὅτι θὰ βροῦν τὴν ἡσυχία τους.

Αὐτὸ βέβαια, εἶναι μόνο μιὰ τρελλὴ ἐλπίδα.

Καὶ τὸ παιγνίδι ξαναρχίζει μέχρι ποὺ τὰ θύματα παραλύουν ἀπ' τὸ φόβο τῶν λυσσασμένων αὐτῶν σκύλων.

Ἀπὸ προσωπικὴ πεῖρα, ξέρω ὅτι, ἡ Σοσιαλδημοκρατία γνωρίζει πολὺ καλὰ τὴν ἀξία τῆς δύναμης καὶ τὴ χρησιμοποιεῖ μόνον ἐκεῖ ποὺ πιστεύει, ἢ προσδοκᾶ πὼς θὰ βρεῖ ἀνταλλάγματα. Ἀντιστρόφως, μοιράζει ἐγκώμια στοὺς ἀδύναμους ἀντιπάλους της, περισσότερο ἢ λιγώτερο ἀνεπιφύλακτα, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰδέα ποὺ ἔχει σχηματίσει γιὰ τὶς ψυχολογικές τους ἱκανότητες.

Φοβᾶται λιγώτερο ἕναν πνευματικὸ ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἔχει θέληση, ἀπὸ μιὰ ζωντανὴ φύση μὲ τελείως ἐλάχιστη διανοητικότητα.

Ὅσο γιαυτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε πνευματικότητα, οὔτε δύναμη, ἔ, αὐτοὺς τοὺς ἀνεβάζει στὰ σύννεφα!

Φροντίζει νὰ γεννᾶ τὴν ἐντύπωση ὅτι μόνον αὐτὴ κατέχει τὸν τρόπο νὰ φέρνει σ' ἕναν τόπο τὴν ἠρεμία, ἐνῶ μὲ σύνεση, χωρὶς οὔτε στιγμὴ ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὶς ἀρχές της, κατακτᾶ τοὺς ὀπαδούς της: πότε ἐπικρατώντας βίαια, πότε ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ γενικὴ προσοχὴ πρέπει νὰ στραφεῖ σὲ ἄλλα ἐπίπεδα, ὅταν δὲν θέλει ν' ἀντιταχθεῖ, ἢ ὅταν ἡ λογοκλοπὴ ἔχει ἀποδειχθεῖ ἀνίκανη νὰ προκαλέσει ἕνα σκάνδαλο καὶ νὰ καταπνίξει τὸν ἀντιτιθέμενο ἀντίπαλο.

Αὐτὴ ἡ τακτικὴ ποὺ ἔχει στηριχτεῖ σὲ σοφὲς παρατηρήσεις τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν τὴν φέρνει σχεδὸν μαθηματικά, στὴν ἐπιτυχία, ἂν τὸ ἀντίθετο κόμμα δὲν τὴν πολεμήσει μὲ τὰ ἴδια της τὰ ὅπλα.

Πρέπει νὰ μάθουν οἱ ἀδύνατοι ἄνθρωποι πῶς μόνο ἀπ' αὐτὴ τὴν σύμπτωση ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξη τους.

Κατανόησα βαθύτατα τὴν σημασία ποὺ ἔχει ἡ σωματικὴ τρομοκρατία γιὰ τὴ μάζα.

Μιὰ ἀκόμη ψυχολογικὴ ἀλήθεια!

Ἡ τρομοκρατία στοὺς δρόμους, στὰ δημόσια κέντρα, στὰ ἐργοστάσια, στὶς συγκεντρώσεις, θὰ πετυχένει πάντα ἂν μιὰ παρόμοια τρομοκρασία δὲν τῆς φράξει τὸ δρόμο.

Βεβαίως τότε τὸ κόμμα θὰ βάλει τὶς φωνές, κι ἀλλάζοντας πορεία θ' ἀποταθεῖ καὶ θὰ ζητήσει τὴν προστασία τοῦ κράτους, ποὺ μόλις πρὸ ὀλίγου ἔβριζε. Καὶ πάλι ἔχει τὴν ἐλπίδα νὰ φτάσει στὸ σκοπό του μέσα στὴν γενικὴ ἀναστάτωση ποὺ θὰ δημιουργήσει. Γιατὶ θὰ βρεθεῖ ἴσως κάποιος ἀνόητος τῆς ἀνωτάτης ἱεραρχίας, πού, ἐλπίζοντας μικρόψυχα ν' ἀποκτήσει στὸ μέλλον τὴν εὔνοια τοῦ ἐχθροῦ, θὰ βοηθήσει νὰ τσακιστοῦν ἐκεῖνοι ποὺ στάθηκαν ἐνάντια στὴν πανούκλα ποὺ πάει νὰ κατακτήσει τὸν κόσμο.

Ποιὰ ἐντύπωση θὰ προξενήσει ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ στὴ μάζα, τόσο στοὺς ἐπαναστάτες, ὅσο καὶ στοὺς ἀντίθετους; Μόνον ὅποιος γνωρίζει καλὰ τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ, ὄχι ἀπ' τὰ βιβλία, ἀλλ' ἀπ' τὴν ἴδια τὴ ζωή, θὰ τὸ καταλάβει. Ὅσο στὶς γραμμὲς τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ νίκη ποὺ πέτυχαν θὰ ἐμφανιζόταν σὰν θρίαμβος τῶν δικαίων αἰτημάτων τους, τόσο γιὰ τοὺς νικημένους ἀντιπάλους θὰ ἐξέλιπε κάθε ἐλπίδα γιὰ μελλοντικὴ ἀντίσταση.

Ὅσο περισσότερο κατανοοῦσα τὶς μεθόδους τῆς τρομοκρατίας, τόσο μεγάλωνε μέσα μου ἡ ἐπιείκια κι ὁ σεβασμὸς γιὰ τὴ μάζα ποὺ τὴν ὑπόμενε.

Δοξάζω τὴν ἀθλιότητα ποὺ ἔζησα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιατὶ μ' ἔφερε κοντὰ στὸ λαό μου καὶ μ' ἔμαθε νὰ ξεχωρίζω τοὺς λαοπλάνους καὶ τὰ θύματα.

Γιατὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι οἱ παραστρατημένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶναι παρὰ θύματα. Ἂν τώρα ἐπιχειροῦσα νὰ σκιαγραφήσω μὲ χοντρὲς γραμμὲς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν «κάτω» τάξεων, ὁ πίνακας μου δὲν θὰ ἦταν ἀκριβὴς ἂν δὲν ἔλεγα ὅτι ὑπῆρχε ἀκόμα κάποιο φῶς ἐκεῖ. Βρῆκα σπάνια συναισθήματα· θυσίας, πιστῆς συναδελφωσύνης, καὶ ἐξαιρετικῆς μετριοφροσύνης, γεμάτης αὐταπάρνηση, προπάντων ἀνάμεσα στοὺς μεγαλύτερους σὲ ἡλικία ἐργάτες. Καὶ παρόλο ποὺ αὐτὲς οἱ ἀρετὲς ἐξαφανίζονται λίγο-λίγο ἀνάμεσα στὶς νεώτερες γενιὲς—φταίει γιαυτὸ ἡ ἐπίδραση τῶν μεγαλουπόλεων—μένει ἀκόμα σὲ πολλοὺς νέους ἀνθρώπους ἡ ὑγιὴς φύση τους ποὺ τοὺς κρατάει μακρυὰ ἀπὸ τὴ ρυπαρότητα τῆς ζωῆς. Καὶ τὸ ὅτι οἱ νέοι τοῦτοι ἄνθρωποι σηκώνουν ἀκόμα τὸ βάρος τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας τῶν θανάσιμων ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ μας, εἶναι κάτι ποὺ ποτὲ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ καταλάβουν οἱ θεωρητικοὶ τῆς Σοσιαλδημοκρατίας· γιατὶ κανείς τους δὲν ἔλαβε τὸν κόπο ν' ἀσχοληθεῖ σοβαρὰ μ' αὐτούς· γιατὶ στὸ κάτω-κάτω οἱ κοινωνικὲς μεταρυθμίσεις ἔφθασαν νἆναι πιὸ δυνατὲς ἀπ' τὴν θέληση τους ν' ἀντισταθοῦν. Ἡ ἀθλιότητα, ποὺ τοὺς συμπαρασύρει μέρα τὴ μέρα, τοὺς σπρώχνει πρὸς τὸ στρατόπεδο τῆς Σοσιαλδημοκρατίας.

Ἡ μπουρζουαζία, στήνοντας σὲ ἀνυπολόγιστο βαθμὸ μέτωπο ἀδιαφορίας μὲ τὸν πιὸ ἀνήθικο καὶ πρόστυχο τρόπο, ἀπέναντι στὶς ἐργατικὲς ἀπαιτήσεις, ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ στοιχειωδῶς ἀνθρωπινές, σπρώχνει τὸν τίμιο ἐργάτη, ποὺ δὲν ἔχει πιὰ νὰ περιμένει οὔτε κἂν παρηγοριά, νὰ μεταπηδήσει ἀπ' τὴν συνδικαλιστική του ὀργάνωση στὴν πολιτική.

Στὶς ἀρχὲς βέβαια, ἑκατομμύρια ἐργάτες, ἦταν κατὰ βάθος ἐχθροὶ τῆς Σοσιαλδημοκρατίας, ἀλλὰ ἡ ἀντίσταση τους γρήγορα ὑποχώρησε, κάτω ἀπὸ τὶς ἄφρονες συνθῆκες μὲ τὶς ὁποῖες τὰ ἀστικὰ κόμματα

ἀντιμετώπιζαν κάθε ἐργατική διεκδίκηση. Αὐτὴ ἡ ἄρνηση, ἐπιστεγασμένη μὲ ἀδιαφορία, γιὰ τὴν καλυτέρευση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας: ἄρνηση νὰ τακτοποιηθοῦν τὰ ζητήματα τῆς ἀσφαλίσεως τῶν ἐργαζομένων στὰ μηχανήματα, τῆς ἐργασίας τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν —ἀκόμα καὶ στὶς περιόδους ἐγκυμοσύνης—αὐτὴ ἡ ἄρνηση, ἐπαναλαμβάνω, βοήθησε νὰ ὁδηγηθοῦν οἱ μάζες πρὸς τὰ δίχτυα τῆς Σοσιαλδημοκρατίας, ποὺ πιάνονταν, ἀπὸ κάθε μιὰ τέτοια περίπτωση γιὰ νὰ ἐπιδείξει τὴν κατανόηση της καὶ τὴν φροντίδα της. Ποτὲ τὰ ἀστικὰ κόμματα δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἐπανορθώσουν τὰ σφάλματα ποὺ ἔκαναν τότε. Γιατὶ ἀντιτιθέμενα σὲ κάθε κοινωνικὴ ἀναμόρφωση, ἐξόγκωναν γύρω τους τὸ μῖσος· κι ἔδιναν μὲ τὴ στάση τους δικαιολογημένη μορφὴ στὶς φαινομενικὲς διαβεβαιώσεις τοῦ θανάσιμου ἐχθροῦ τοῦ λαοῦ, ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι μόνον τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ κόμμα ὑπεράσπιζε τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων.

Ἔτσι φθάσαμε στὸ σημεῖο ν' ἀποριφθοῦν οἱ ἠθικὲς βάσεις πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζονταν στὴν πραγματικότητα τὰ συνδικάτα κι οἱ ὀργανισμοὶ αὐτοὶ κατάντησαν οἱ κύριοι προμηθευτὲς τοῦ πολιτικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος.

Ἐγὼ πάλι, στὸ διάστημα τῶν πρώτων χρόνων τῆς ζωῆς μου στὴ Βιέννη, ἔπρεπε, καλῶς ἢ κακῶς νὰ πάρω κάποια συνδικαλιστικὴ τοποθέτηση.

Μὴ βλέποντας νὰ ὑπάρχει κανένα ἄλλο συγκριτικὰ καλύτερο κόμμα ἀπ' τὸ σοσιαλδημοκρατικὸ πῆρα γρήγορη καὶ βεβιασμένη ἀπόφαση.

Φυσικὰ μετὰ ἀπὸ λίγο ἄλλαξα γνώμη.

Κι ἡ πρώτη μου αὐτὴ ἐκλογὴ μεταστράφηκε τελείως. Ἤμουν εἴκοσι χρονῶν ὅταν μπόρεσα νὰ ξεχωρίσω τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὰ συνδικάτα ποὺ εἶχαν προορισμὸ νὰ ὑπερασπισθοῦν τὰ δικαιώματα τῶν ἐργαζομένων καὶ ν' ἀγωνισθοῦν γιὰ τὴν καλυτέρευση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας, ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ εἶχαν καταντήσει κομματικὰ ὄργανα.

Ἡ Σοσιαλδημοκρατία εἶχε κατανοήσει τὸ τεράστιο ἐνδιαφέρον τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος. Ἡ προσάρτηση τῶν ἐργατῶν, στέφθηκε ἀπὸ ἄμεση ἐπιτυχία, γιατὶ ἡ μπουρζουαζία ἔχασε πιὰ τὴν πολιτική της ὑπόσταση· νόμιζε πὼς τὸ νὰ προβάλλει συνεχῶς ἀνόητα *«βέτο»*, ἀρκοῦσε ὥστε νὰ σταματήσει ἡ λογικὴ ἀνέλιξη αὐτοῦ τοῦ κινήματος πρὸς τὸν παραλογισμό. Θᾶταν λοιπὸν τουλάχιστον ἀνόητο κι ἀνακριβὲς νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα, ἀπ' τὴ φύση του, πολεμοῦσε τὴν ἰδέα τῆς πατρίδας. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα. Ἂν ἡ συνδικαλιστικὴ πράξη γίνεται μὲ σκοπὸ νὰ ἐξυψωθεῖ ἡ

κοινωνική στάθμη μιᾶς τάξης ποὺ εἶναι ἀπὸ τὶς βασικὲς ἑνὸς ἔθνους, ὄχι μόνον ἡ πράξη αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται ἀντιπατριωτική, ἀλλὰ εἶναι *ἐθνικὴ* μὲ τὴν καλύτερη σημασία τῆς λέξης. Ὁ συνδικαλισμὸς ἀγωνιζόμενος νὰ δημιουργήσει κοινωνικὲς συνθῆκες ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ προβλέπει ἡ ἐθνικὴ παιδεία, βοηθᾶ στὴν ἐξύψωση τοῦ πατριωτικοῦ ἰδεώδους. Κτυπώντας τὶς φυσικὲς καὶ ἠθικὲς αἰτίες τῆς ἀθλιότητας τοῦ λαοῦ, συντελεῖ στὴν κρατικὴ ἐξυγίανση.

Εἶναι λοιπὸν ἀνόητο ν' ἀναρωτηθοῦμε γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνδικαλιστικῆς δράσης.

Κι ἂν ὑπάρχουν δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀπογυμνωμένοι ἀπὸ κοινωνικὴ κατανόηση, ἢ μὴ ἔχοντας διόλου τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ δικαίου, οἱ ἄλλοι συνάδελφοι τους, τὸ μεγαλύτερο σχεδὸν τμῆμα τοῦ λαοῦ μας, θάπρεπε νὰ ἀναλογισθοῦν ὅτι ὀφείλουν νὰ ὑπερασπίσουν τὸ κοινωνικὸ συμφέρον ἀπὸ τὴν ἀδηφαγία καὶ τὴν παραφροσύνη τοῦ ἑνὸς γιατὶ ἡ διατήρηση τῆς πίστης καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης ἀνάμεσα στὸ λαό, ἀναφέρεται ἀπολύτως στὴν ἰδιοσυστασία τοῦ ἔθνους καὶ εἶναι σὰν νὰ διατηρεῖται ἡ ἴδια ἡ ὑπόσταση του.

Ὅταν οἱ ἀνάξιοι ὑπεύθυνοι, αἰσθάνονται ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὴν ἐνθνικὴ συνείδηση καὶ παρεμποδίζουν τὴν φυσικὴ καὶ ἠθικὴ ὑγεία μιᾶς τάξης, μὲ τὴν ἀδιαφορία ἢ τὴν ἀδηφαγία τους, εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ στρέφονται κατὰ τοῦ ἔθνους.

Τὸ νὰ ἐμποδισθεῖ μιὰ τέτοια ἐξέλιξη, κτυπώντας τὶς αἰτίες της, εἶναι προσφορὰ μέγιστη καὶ ὑψίστη ὑπηρεσία στὸ ἔθνος.

Δὲν θέλω ἐδῶ νὰ πῶ ὅτι ὁ καθένας ποὺ ἀδικεῖται ἢ νομίζει πὼς ἀδικεῖται εἶναι ἐλεύθερος νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὶς πραγματικὲς ἢ φανταστικὲς ἀδικίες. Ὄχι: Χρειάζεται στρατηγικὴ γιὰ νὰ στρέψεις τὴν προσοχὴ τοῦ κράτους πρὸς τὴν ἀδικία. Καὶ εἶναι, ναὶ ἢ ὄχι ἐθνικὸ ἐνδιαφέρον, νὰ πολεμήσεις ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἀντιτίθενται στὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη; Ἂν ἀπαντήσουμε θετικά, πρέπει νὰ πάρουμε τὰ ὅπλα, ποὺ μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν σὲ ἐπιτυχία. Ἀλλὰ ἕνας ἐγκαταλελειμένος ἐργάτης δὲν εἶναι ποτὲ σὲ θέση ν' ἀντιταχθεῖ στὴ δύναμη ἑνὸς χοντροκέφαλου δημόσιου ὑπάλληλου· τὸ ζήτημα στὴν οὐσία του δὲν εἶναι, νὰ θριαμβεύσει ἡ δικαιοσύνη, γιατὶ ἂν τὸ δίκαιο ἀναγνωριστεῖ, δὲν ὑφίσταται αἰτία σύγκρουσης, οὔτε σύγκρουση: Τὸ συναίσθημα τοῦ δικαίου νομίμως θὰ ἀποκατασταθεῖ, ἢ μᾶλλον ἡ σύγκρουση αὐτὴ δὲν θὰ πραγματοποιηθεῖ. Τότε λοιπὸν δὲν μένει παρὰ νὰ ἐνδυναμωθοῦμε. *Γιατὶ ὅταν οἱ ἄνθρωποι συναντοῦν ἄνιση μεταχείρηση ἢ τέλεια τὴν ἄγνοια τῶν κοινωνικῶν νόμων καὶ γεννηθεῖ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντίστασης σ' αὐτὴ τὴν ἀδικία, ἐφ' ὅσον οἱ νόμοι κι οἱ δικαστὲς δὲν γίνηκαν γιὰ νὰ δώσουν αὐτοὶ τὸ τέλος στὸ ἄδικο, μόνον ἡ δύναμη θ' ἀποφασίσει γιὰ*

τὸ τί λογὶς θὰ εἶναι ἡ σύγκρουση. Ἀλλὰ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι οἱ ἀντίπαλοι θὰ ὀργανωθοῦν, γιὰ νὰ ἔχουν τουλάχιστο κάποια ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἐνάντια στὸ ἄτομο ποὺ διαθέτει μιὰ κουτσὴ καὶ παράλυτη δύναμη.

Ἔτσι ὁ συνδικαλιστικὸς ὀργανισμὸς μπορεῖ νὰ εἰσαγάγει στὴν καθημερινὴ ζωὴ ἕνα ἠθικὸ ἐπίμετρο καὶ μάλιστα νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ τὶς πρακτικὲς συνθῆκες. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ καταργήσει τὰ στοιχεῖα τῆς φθορᾶς ποὺ δημιουργοῦν οἱ δυσαρέσκειες καὶ τὰ παράπονα, ποὺ εἶναι πάντα ἴδια.

Ὅταν αὐτὸ δὲν πραγματοποιεῖται πρέπει ν' ἀναζητηθοῦν σὲ μεγάλο ποσοστό, οἱ εὐθῦνες μεταξὺ αὐτῶν ποὺ φράζουν τὸ δρόμο στοὺς ρεφορμιστικοὺς νόμους ἢ ποὺ τοὺς καθιστοῦν ἄχρηστους, ὑποστηρίζοντας τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτικοῦ κόμματος στὸ ὁποῖο ἀνήκουν.

Καὶ περισσότερο ἡ μπουρζουαζία ἀγνοοῦσε, ἢ ἤθελε ν' ἀγνοεῖ τὴ σημασία τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργάνωσης, κι ὅσο αὐτὴ ἀντιστεκόταν στὶς ἐργατικὲς διεκδικήσεις, τόσο ἡ Σοσιαλδημοκρατία τὶς οἰκειοποιόταν.

Προνοώντας τὰ πάντα, εἶχε ἕνα πολιτικὸ βῆμα ἕτοιμο ἀπ' ὅπου ἐξαπόλυε τὴν κριτική της στὴν κατάλληλη στιγμή.

Συχνά, κάθε φορὰ σχεδόν, ἡ βασικὴ ἀπαίτηση ἐξαφανιζόταν κι ἔδινε θέση σὲ νέα ζητήματα. Γιατὶ ἡ Σοσιαλδημοκρατία δὲν προσδενόταν ποτὲ στὴν ἀνάγκη νὰ διατηρήσει τὸ ἀρχικὸ πρόβλημα ποὺ ἀπασχολοῦσε μιὰ ὁρισμένη τάξη.

Μποροῦμε μάλιστα νὰ βεβαιώσουμε ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ λιγώτερο ποὺ τὴν ἀπασχολοῦσε.

Σὲ καμιὰ δεκαριὰ χρόνια, ὅλες αὐτὲς οἱ δυνάμεις ποὺ δημιουργήθηκαν γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ ἐργατικὰ δικαιώματα, θὰ τίναζαν στὸν ἀέρα τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, ἂν ἐξακολουθοῦσαν νὰ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὰ ἔμπειρα χέρια τῆς Σοσιαλδημοκρατίας. Τὰ ζητήματα τῶν ἐργατῶν δὲν θὰ τὴν ἀπασχολοῦσαν πιά: γιατὶ οἱ τρόποι ἐξαναγκασμοῦ τῆς οἰκονομικῆς τάξης ἐπιτρέπει ὅλα τὰ ἔκτροπα, ἀκόμα καὶ πολιτικῆς μορφῆς, φτάνει μόνον νὰ ὑπάρχει μιὰ τέτοια ἄγνοια ἀπ' τὴν μιὰ μεριά, ὅσο καὶ ἀνόητη, ἀγελαία καρτερία, ἀπ' τὴν ἄλλη.

***

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἄρχισε αὐτὴ ἡ μεταστροφὴ τοῦ συνδικαλισμοῦ, ἀπ' τὸν κύριο προορισμό του. Χρόνο τὸ χρόνο, πιανόταν λίγο, λίγο μέσα στὸν βρωμερὸ κύκλο τῆς πολιτικῆς τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, γιὰ νὰ φτάσει τελικὰ νὰ χρησιμεύει μόνον σὰ μέσο πίεσης μέσα στὴν πάλη τῶν τάξεων. Μιᾶς καὶ τὸ οἰκονομικὸ οἰκοδόμημα μὲ τόσους κόπους ἐγκαθιδρυμένο ἄρχισε νὰ ἐρειπώνεται

ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀλλεπάλληλα χτυπήματα, ἦταν πιὰ τὸ ἴδιο εὔκολο νὰ καταρεύσει καὶ τὸ ἐθνικὸ οἰκοδόμημα. Τὸ κόμμα ἐνδιαφερόταν ὅλο καὶ πιὸ λίγο γιὰ τὶς ἐργατικὲς διεκδικήσεις, ὥσπου μιά μέρα ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ πιστέψει, ὅτι γιὰ τὴν πολιτική του, δὲν ἔπρεπε, δὲν ἦταν διόλου ὠφέλιμο ν' ἀνακουφιστεῖ ἡ μάζα ἀπ' τὴν ἀθλιότητα της: γιατὶ ἂν κάποτε ἱκανοποιηθοῦν τὰ αἰτήματα της, θὰ μποροῦσε πολὺ καλά, ἡ μάζα αὐτή, νὰ μὴν ἀποτελεῖ πιὰ μιὰ ὁμάδα κρούσεως αἰώνια καὶ τυφλὰ ἀφοσιωμένη.

Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη, ἐνέπνευσε στοὺς κατευθύνοντες τὴν πάλη τῶν τάξεων, ἕναν τέτοιο τρόμο, ὥστε ἔφτασαν νὰ ἀπωθοῦν καὶ ν' ἀπορίπτουν τὶς κοινωνικὲς βελτιώσεις, ποὺ ἀληθινὰ ἦταν ἀποτελεσματικές, καὶ νὰ πέρνουν μάλιστα ἀνοιχτὰ θέση ἐναντίον τους.

Κι οὔτε ἔμπαιναν στὸν κόπο νὰ δώσουν μιὰν ἐξήγηση στὴν ἀκατανόητη στάση τους.

Ὅσο τὸ κύμα τῶν διεκδικήσεων αὐξανόταν, τόσο οἱ πιθανότητες ἱκανοποιήσεως τους γίνονταν λιγώτερες. Καὶ κανεὶς δὲν βρισκόταν νὰ ἐξηγήσει στὴν ἐργατικὴ τάξη ὅτι δίνοντας γελοῖες λύσεις στὰ προβλήματα της τὄκαναν γιὰ νὰ μὴν ἀδυνατίσουν τὴν ἀγωνιστικότητα της. Δὲν πρέπει ἄλλωστε κανένα νὰ ἐκπλήσσει ἡ ἐπιτυχία τῶν προφάσεων ποὺ εὕρισκαν, ὅταν εἶχαν νὰ κάνουν μὲ μιὰ μάζα ἀνίκανη νὰ σκεφτεῖ σοβαρὰ πάνω στὰ ζητήματα της.

Ἀπὸ τὴ μεριά της πάλι ἡ μπουρζουαζία αἰσθανόταν ἱκανοποιημένη ἀπὸ τὴν τακτικὴ αὐτὴ τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ποὺ τὴν ἀπάλασσε ἀπὸ κάθε εὐθύνη ὀργανωμένης ἀντίστασης. Ὁ φόβος τῆς Σοσιαλδημοκρατίας γιὰ τ' ἀποτελέσματα ποὺ θὰ εἶχε μιὰν ἀληθινὴ ἀνακούφιση τῆς ἐργατικῆς τάξης, θἄπρεπε νὰ ὁδηγήσει τὴν μπουρζουαζία σὲ πιὸ ἀποφασιστικὲς ἐνέργειες ὥστε ν' ἀφοπλίσει τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς λαϊκῆς τάξης ἀπὸ τὰ ὅπλα ποὺ μεταχειρίζονταν.

Ὅμως δὲν ἔκανε τίποτα.

Ἀντὶ ν' ἀγωνιστεῖ ἀπὸ τὴ μεριά της κάνοντας εὐρεῖες παραχωρήσεις, κλείστηκε στὸν ἑαυτό της καὶ ἀδράνησε· κατόπι ἔβαλε σ' ἐνέργεια, μέσα τόσο καθυστερημένα καὶ ἀσύμφορα ὥστε ἔμεναν τελείως χωρὶς ἀποτέλεσμα, καὶ μποροῦσαν νὰ πολεμηθοῦν εὔκολα. Ὅλα ἦταν πάλι ὅπως πρίν· καὶ μόνον ἡ δυσαρέσκεια ἐξογκωνόταν.

Τὰ «Ἐλεύθερα συνδικάτα» ὕψωναν ἀπειλητικὰ στὸν πολιτικὸ ὁρίζοντα τὸν κίνδυνο μιᾶς καταιγίδας. Καὶ μὲ τὸν καιρὸ κατάντησαν ἀναμφισβήτητες τρομοκρατικὲς συμμορίες ποὺ ἔβαλλαν ἐνάντια στὴν ἀσφάλεια καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἐνάντια στὴν ὕπαρξη τοῦ Ἔθνους καὶ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου. Ἀκόμα ντρόπιασαν κάθε ἔννοια δημοκρατίας, περικλείνοντας την σὲ μιὰ γελοία καὶ

αἰσχρὴ φράση, ποὺ ἦταν προσβολὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ θὰ στιγμάτιζε στοὺς αἰῶνες τὴν συναδελφωσύνη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων: «ἂν δὲν εἶσαι σύντροφος, θὰ σοῦ σπάσουμε τὸ κεφάλι».

Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες γνώρισα τοὺς περίφημους αὐτοὺς ἀγωνιστὲς τῆς ἀνθρωπότητας. Καὶ τὰ χρόνια ποὺ πέρασαν, βάθυναν καὶ πλάτυναν τὴ γνώση μου αὐτὴ χωρὶς ὅμως τίποτα καλὸ νὰ προσθέσουν.

***

Ὅσο καλύτερα ξεχώριζα τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς Σοσιαλδημοκρατίας, τόσο περισσότερο ἤθελα νὰ εἰσχωρήσω στὸ βάθος αὐτῆς τῆς θεωρίας.

Ἡ βασικὴ βιβλιογραφία τοῦ κόμματος δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ χρησιμεύσει σὲ πολλὰ πράγματα. Ὅταν ἡ σοσιαλδημοκρατικὴ φιλολογία ἀσχολεῖται μὲ οἰκονομικὰ θέματα, τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα της εἶναι ψεύτικα. Ὅταν προσπαθεῖ ν' ἀναλύσει τὴν ἱστορία καταφεύγει σὲ ἀνακρίβειες καὶ ἀοριστίες. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ τὸ στρεψόδικο πνεῦμα, ντυμένο σ' ἕνα μοντέρνο σχῆμα, τῶν βιβλίων αὐτῶν, κι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο παρουσίαζαν τὰ γεγονότα, μοῦ γεννοῦσαν μιὰ βαθειὰ ἀπέχθεια. Οἱ φράσεις, σ' ἕνα στὺλ ψελλίζον, διανθισμένες μὲ συμπεράσματα σκοτεινὰ κι ἀκαταλαβίστικα, ἔδειχναν καθαρὰ τὴ διάθεση νὰ ἐκφράσουν βαθειὲς σκέψεις χωρὶς νὰ συντάσσονται μὲ καμιά. Πρέπει νὰ εἶσαι ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀποτυχημένους μποὲμ τῶν μεγαλουπόλεων γιὰ νὰ αἰσθανθεῖς ἄνετα μὲ τὰ βιβλία αὐτὰ καὶ νὰ μὴ χαθεῖς μέσα σὲ τοῦτο τὸ λαβύρινθο ὅπου ἔβριθαν ὁ φιλολογικὸς νταντaϊσμὸς καὶ οἱ θεωρίες τῆς «ἐσώτερης ἔκφρασης». Οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ βασίζονταν στὴν παροιμιώδη ἠλιθιότητα ἑνὸς μέρους τοῦ λαοῦ μας ποὺ νομίζει σπουδαῖο κάθε τι ποὺ δὲν τὸ καταλαβαίνει.

Ὁλοκληρώνοντας καὶ συγκρίνοντας τὴν ψευτιὰ καὶ τὸν σκοταδισμὸ αὐτῆς τῆς θεωρίας μὲ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς πρακτικῆς της ἐφαρμογῆς, σχημάτισα λίγο-λίγο μιὰ πλήρη εἰκόνα γιὰ τὸ ποῦ ὁδηγοῦσε τὸ λαό.

Τότε ἀνήσυχα προαισθήματα καὶ τρομερὸς φόβος γεννήθηκαν μέσα μου. Βρισκόμουνα ἀντιμέτωπος σὲ μιὰ θεωρία ποὺ ξυπνοῦσε τὸν ἐγωϊσμὸ καὶ τὸ μῖσος, φτιαγμένη γιὰ νὰ κατακτήσει μαθηματικὰ τὴ νίκη, ἀλλὰ ὁ θρίαμβος της, σίγουρα θὰ ἦταν γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἕνα θανάσιμο χτύπημα.

Συγχρόνως ἀνακάλυπτα τὶς ὑπαρξιακὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὴν καταστρεπτικὴ αὐτὴ θεωρία καὶ στὸν εἰδικὸ χαρακτήρα ἑνὸς λαοῦ, ποὺ ὡς τότε μοῦ ἦταν, μπορῶ νὰ πῶ, ἄγνωστος.

Μόνον ἡ τέλεια γνώση τοῦ τί ἦταν πραγματικὰ οἱ ἑβραῖοι μπορεῖ νὰ δώσει τὴ λύση τῶν ἀποκρύφων πηγῶν πάνω στὶς ὁποῖες στηριζόταν στὴν πραγματικότητα ἡ Σοσιαλδημοκρατία.

Ἡ γνώση αὐτοῦ τοῦ λαοῦ σημαίνει κι ἀνασήκωμα τοῦ ἐπιδέσμου μὲ τὶς ψεύτικες ἰδέες ποὺ μᾶς τυφλώνουν, πάνω στὶς ἀρχές καὶ τὶς προθέσεις αὐτοῦ τοῦ κόμματος· ἀνάμεσα ἀπὸ αὐτὲς τὶς μπερδεμένες καὶ σκοτεινὲς ἐκδηλώσεις, βλέπουμε νὰ ξεπροβάλλει σὲ χοντρὲς γραμμὲς καὶ μὲ μιὰ φρικτὴ γκριμάτσα ἡ φιγούρα τοῦ μαρξισμοῦ.

***

Θὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο, νὰ καθορίσω σήμερα τὴν ἐποχὴ ποὺ τὸ ὄνομα *Ἑβραῖος*, ξύπνησε μέσα μου αὐτὰ τὰ ἰδιαίτερα συναισθήματα.

Δὲν θυμᾶμαι ν' ἄκουσα ποτὲ νὰ προφέρουν τὸ ὄνομα αὐτὸ στὸ πατρικό μου σπίτι κι ὅσο ζοῦσε ὁ πατέρας μου. Θυμᾶμαι ὅτι αὐτὸς ὁ ὑπέροχος ἄνθρωπος θεωροῦσε καθυστερημένους πνευματικὰ ὅσους μεταχειρίζονταν τοὺς ἑβραίους μὲ ἰδιαίτερο τρόπο. Εἶχε καταλήξει, ἀπὸ τὴν πεῖρα τῆς ζωῆς του, σ' ἕναν κοσμοπολιτισμό, λίγο ὡς πολὺ φανερό, ποὺ ὄχι μόνο τὸν πίστευε αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀλλ' εἶχε καταφέρει νὰ τὸν ἐμπνεύσει καὶ σὲ μένα.

Στὸ σχολεῖο πάλι τίποτα δὲν ἐπηρέαζε τὶς ἰδέες ποῦ μοῦ εἶχαν δώσει ἀπ' τὸ σπίτι.

Ὅταν πῆγα στὸ Πρακτικὸ Λύκειο, ἔκανα τὴ γνωριμία ἑνὸς νεαροῦ Ἑβραίου, μὲ τὸν ὁποῖο ὅμως ὅλοι εἴμασταν διστακτικοί, ὄχι γιὰ τίποτ' ἄλλο, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπειδὴ διάφορα περιστατικὰ μᾶς εἶχαν κάνει νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ ἀπομόνωση του ἀπὸ μᾶς ὀφειλόταν στὸ ὅτι δὲν τοῦ γεννούσαμε ἐμπιστοσύνη. Ἄλλωστε οὔτ' ἐγὼ οὔτε οἱ ἄλλοι συμμαθητές μου δὲν βγάλαμε ἀπ' τὴν ἱστορία αὐτή, ἄλλα ἰδιαίτερα συμπεράσματα.

Μόνον ὅταν γίνηκα δεκατεσσάρων χρονῶν ἢ δέκα πέντε, ἀντιμετώπισα τὸ θέμα: Ἑβραῖος, ἀκούγοντας νὰ μιλοῦν οἱ μεγάλοι πολιτικά. Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς μοῦ γεννοῦσαν μιὰν ἐλαφριὰ ἀπέχθεια καὶ δὲν μποροῦσα νὰ μὴν διαδηλώσω τὸ δυσάρεστο συναίσθημα ποὺ ξυπνοῦσαν μέσα μου ὅταν ἤμουνα μάρτυς, οἱ ἔριδες γύρω ἀπὸ θρησκευτικὰ ζητήματα.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἔβλεπα τὸ θέμα τοῦτο παρὰ μόνο κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη.

Ἄλλωστε ὑπῆρχαν πολὺ λίγοι Ἑβραῖοι στὸ Λίντς. Μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων εἶχαν ἐξωτερικὰ ἐξευρωπαϊσθεῖ κι ἔμοιαζαν μ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους· κι' ἐγὼ τοὺς νόμιζα Γερμανούς.

Δὲν τοὺς ξεχώριζα διόλου γιατὶ μόνον ἡ διαφορετικὴ θρησκεία τους μοῦ φαινόταν ὅτι ἦταν ἡ μοναδικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ μᾶς καὶ σ' αὐτούς. Νομίζοντας ὅτι τοὺς κατεδίωκαν γιαυτὸ ποὺ πίστευαν, ὅτι ἀναφερόταν σ' αὐτὸ τὸ θέμα μοῦ προξενοῦσε μιὰν ἀντιπάθεια ποὺ πολλὲς φορὲς ἔφθανε ὡς τὴν ὀργή.

Δὲν ὑποπτευόμουνα τότε ὅτι ἦταν δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν συστηματικοὶ διῶκτες τῶν Ἑβραίων.

Μ' αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις ἦρθα στὴ Βιέννη.

Ὁλοκληρωτικὰ δοσμένος στὴν ἀρχιτεκτονικὴ καὶ τὰ ὄνειρα ποὺ ἔκανα γιὰ τὸ μέλλον καὶ κάτω ἀπ' τὸ βάρος αὐτό, τὶς πρῶτες μέρες δὲν εἶχα τὸν καιρὸ διόλου ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὶς διάφορες φάσεις ποὺ ἀπάρτιζαν τὸν πληθυσμὸ τῆς πελώριας αὐτῆς πόλης. Πολὺ περισσότερο μάλιστα, ποὺ τότε ἡ Βιέννη εἶχε γύρω στὶς διακόσιες χιλιάδες Ἑβραίους μέσα σὲ δυὸ ἑκατομμύρια ψυχές. Τὰ μάτια καὶ τὸ πνεῦμα μου, τὶς πρῶτες βδομάδες, δὲν μποροῦσαν ν' ἀντέξουν στὸ βάρος τόσων καινούργιων ἰδεῶν. Καὶ μόνο λίγο - λίγο, ἡ ἠρεμία ἀποκαταστάθηκε πάλι μέσα μου καὶ οἱ πυρετικὲς αὐτὲς εἰκόνες ξεκαθάρισαν, ἔτσι ποὺ ξανάρχισα νὰ σκέπτομαι καὶ νὰ παρατηρῶ περισσότερο προσεχτικὰ τὸν καινούργιο κόσμο ποὺ μὲ περιέβαλλε κι ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ τὸ σημιτικὸ ζήτημα.

Δὲν θέλω ἐδῶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ὁ τρόπος ποὺ μοῦ παρουσιάστηκε τὸ ζήτημα αὐτὸ μοῦ φάνηκε ἰδιαίτερα εὐχάριστος. Δὲν ἔβλεπα ἀκόμα τὸν Ἑβραῖο παρὰ σὰν ἕναν ἄνθρωπο μὲ ἰδιαίτερες πεποιθήσεις καὶ συνέχιζα νὰ ἀποδοκιμάζω ἐν ὀνόματι τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, κάθε ἔχθρα ποὺ ἀναφερόταν σὲ θρησκευτικὲς ἀντιλήψεις. Περισσότερο μάλιστα ἀπ' ὅλα ὁ ἀντισημιτικὸς τῦπος τῆς Βιέννης μοῦ φαινόταν ἀνάξιος τῶν παραδόσεων ἑνὸς μεγάλου πολιτισμένου λαοῦ. Κατεχόμουνα ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση ὡρισμένων γεγονότων τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας καὶ δὲν ἤθελα μὲ κανέναν τρόπο νὰ ἐπαναληφθοῦν. Οἱ ἐφημερίδες γιὰ τὶς ὁποῖες μίλησα πιὸ πάνω, μοῦ φαινόταν πὼς ἔπρεπε νὰ τὶς κλείσει τὸ κράτος. Γιατὶ δὲν τὄκανε; Δὲν τὸ καταλάβαινα αὐτὸ τότε. Τὶς θεωροῦσα περισσότερο σὰν καρποὺς μίσους καὶ παραλογισμοῦ, παρὰ σὰν βήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκφράζονταν μιὰ φιλοσοφικὴ θέση.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα ἐνδυναμώθηκε μέσα μου ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἀληθινὸς τῦπος ἀπαντοῦσε σ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις τῶν ἀντισημιτῶν, μὴ δίνοντας καμιὰ σημασία, ἢ πρᾶγμα ποὺ μοῦ φαινόταν περισσότερο σωστό, ἐπιχειρώντας νὰ τοὺς βουλώσει τὸ στόμα, μὴ προβαίνοντας στὴν παραμικρότερη διάψευση.

Διάβαζα μὲ φροντίδα αὐτὸ ποὺ ὀνόμαζαν παγκόσμιο τῦπο (τὴν *Νιοῦ Φρέϊε Πρές*, τὴν *Βιενερ Τάγκεπλατ* κτ.λ.). Κατά-

πληκτος ἔβλεπα μὲ πόση προθυμία ἐνημέρωναν τοὺς ἀναγνῶστες καὶ μὲ πόση ἀμεροληψία χειρίζονταν ὅλα τὰ θέματα. Σημείωνα τὸν θαυμάσιο τόνο· μονο το φλύαρο στύλ τῶν ἐφημερίδων δὲν μὲ ἱκανοποιοῦσε πάντα, ἢ μᾶλλον μὲ προδιάθετε δυσάρεστα. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους, μόνον ἔτσι μποροῦσε νὰ ἐκφραστεῖ ἡ χυμώδης ζωὴ ποὺ ξεπηδοῦσε ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγάλη κοσμοπολίτικη πόλη.

Γιατὶ ἔβλεπα ἀκόμη τότε τὴ Βιέννη σὰν μιὰ πόλη τοῦ εἴδους αὐτοῦ καὶ σκεπτόμουνα ὅτι ἡ ἐξήγηση ποὺ ἔδινα ἦταν ἡ μόνη πιθανή.

Ὅμως αὐτὸ ποὺ μὲ σοκάριζε ἀφάνταστα ἦταν ὁ ἀσύστολος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ τῦπος κολάκευε τὴν Κυβέρνηση. Δὲν μποροῦσε νὰ γίνει στὸ Χόφμπουργκ τὸ παραμικρὸ ποὺ νὰ μὴ μεταφερθεῖ στοὺς ἀναγνῶστες μὲ τὰ πιὸ ἐνθουσιαστικὰ σχόλια, ἢ μὲ τὶς πιὸ δουλοπρεπεῖς ἐκδηλώσεις λύπης καὶ ἀφοσίωσης. Κάθε φορὰ ποὺ θ' ἀναφερόταν ὁ «πλέον συνετὸς μονάρχης» στηνόταν ἕνας χορὸς ὕμνων κι ἀναμασημάτων, ποὺ θύμιζε τὸ χορὸ τοῦ κόκκορα ὅταν τὴν ὥρα τοῦ ὀργασμοῦ του πλησιάζει τὴν κότα.

Ὅλ' αὐτὰ μοῦ φάνηκαν πολὺ ἐξεζητημένα.

Αὐτὴ ἡ ἐντύπωση ἔριξε τὶς πρῶτες σκιὲς ἀμφιβολίας μέσα μου καὶ πάνω στὶς ἰδέες μου γιὰ τὴν δημοκρατία. Νὰ ἀναζητᾶς τὸν ἔπαινο τῆς Αὐλῆς καὶ μ' ἕναν τρόπο τόσο φτηνό, ἦταν σὰ νὰ βγάζεις στὴν ἀγορὰ καὶ σὲ τιμὴ εὐκαιρίας τὴν ἀξία τοῦ ἔθνους.

Ἔτσι δημιουργήθηκε ἡ πρώτη ρήξη μου μὲ τὸν *μεγάλο* Βιενέζικο τῦπο

Ὅπως ἔκανα πάντα πρίν, ἔτσι καὶ τώρα στὴ Βιέννη, παρακολουθοῦσα μὲ πάθος ὅτι συνέβαινε στὴ Γερμανία, τόσο στὸν πολιτικὸ τομέα, ὅσο καὶ στὸν κοινωνικό. Μὲ περηφάνεια καὶ θαυμασμὸ ἔκανα τὴ σύγκριση ἀνάμεσα στὴν ἄνοδο τοῦ Ράιχ καὶ στὴν συνεχῶς αὐξανόμενη κακοδαιμονία τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους. Ἀλλά, ἂν ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ράιχ μοῦ προξενοῦσε χαρὰ ἀπέραντη, οἱ πολιτικές του πράξεις στὸ ἐσωτερικὸ δὲν ἦταν διόλου εὐχάριστες καὶ μὲ γέμιζαν κακὲς σκέψεις. Δὲν ἐπιδοκίμαζα καθόλου τότε τὴν ἀδιάκοπη ἐπίθεση κατὰ τοῦ Γουλιέλμου Β'. Ἔβλεπα στὸ πρόσωπο του ὄχι μόνον τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ τὸν ἱδρυτὴ τοῦ Γερμανικοῦ μεγαλείου. Οἱ ἀντιρήσεις ποὺ εἶχε ἐκδηλώσει τὸ Ράιχσταγ γιὰ τὶς πολιτικὲς δηλώσεις τοῦ Αὐτοκράτορα μὲ ἐπαναστατοῦσαν, πολὺ μάλιστα περισσότερο ὅταν προέρχονταν ἀπὸ μιὰ Ἐθνοσυνέλευση πού, στὰ μάτια μου, δὲν φαινόταν ἱκανὴ νὰ χειρισθεῖ τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς χώρας.

Σὲ μιὰ μόνο σύνοδο, αὐτὲς οἱ ἀρσενικὲς πάπιες, κακάριζαν στὸ Κοινοβούλιο τόσες ἀνοησίες, ὅσες δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ ποῦν, στοὺς αἰ-

ῶνες ποὺ πέρασαν, ὅλοι οἱ αὐτοκράτορες μαζύ, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ κουτοὶ τῆς Δυναστείας.

Εἶχα ἀηδιάσει νὰ βλέπω, μέσα σ' αὐτὸ τὸ Κράτος, κάθε μισότρελλο νὰ παίρνει τὸ λόγο γιὰ νὰ διηγηθεῖ τ' ἀπομνημονεύματα του καὶ νὰ περνᾶ στὸ στῆθος καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ Ράιχσταγ χαλινό, ἐξαφανίζοντας κάθε ἔννοια ἔθνους κάτω ἀπὸ τὴν ἄσκηση τῆς «νομοθετικῆς ἐξουσίας»· καὶ αὐτὸν ποὺ φοροῦσε τὸ αὐτοκρατορικὸ στέμμα νὰ δέχεται τὶς «ἐπιπλήξεις» τῆς πιὸ ἄθλιας συνέλευσης φλυάρων ποὺ γίνηκε ποτέ.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ μ' ἔκανε τελείως ἔξω φρενῶν ἦταν ἡ στάση τοῦ Βιεννέζικου τύπου, ποὺ ἐνῶ χαιρέτιζε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη δουλοπρέπεια ἀκόμα καὶ τ' ἄλογα τῶν σταύλων τῆς Αὐλῆς κι ἔπεφτε σὲ ἔκσταση ἂν καμιὰ φορὰ κανένα ἀπ' αὐτὰ κουνοῦσε τὴν οὐρά του σὰν σὲ ἀπάντηση, ἐπέτρεπε καὶ υἱοθετοῦσε αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς ἀνησυχίες γιὰ τὴν στάση τοῦ αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας.

Κατ' ἀρχήν, δὲν εἶχε κανένα σκοπὸ ν' ἀνακατευθεῖ στὶς ὑποθέσεις τοῦ Αὐτοκράτορα.—Ὄχι, ὁ Θεὸς νὰ φυλάει!—ἀλλά, πρέπει μολοντοῦτο, ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, μεταξύ μας, ἔχομεν καθῆκον βασιζόμενον εἰς τὴν συνθήκην, εἰς τὴν ἱερὰν συμμαχίαν μεταξὺ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν καὶ τέλος ὑπάρχει καὶ ἡ ὑποχρέωση σ' αὐτὸ ποὺ οἱ ἐφημερίδες ὀνομάζουν ἀλήθεια, κ.τ.λ. Ἔτσι, τὰ «λέγαμε» ἀπ' τὴν βουλὴ καὶ μετὰ χαρᾶς μας!

Τὸ αἷμα μοῦ ἀνέβαινε στὸ κεφάλι. Καὶ λίγο-λίγο συχαινόμουν τὸν τῦπο καὶ τὶς ἐφημερίδες.

Πρέπει ν' ἀναγνωρίσω ὅτι περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες, μιὰ ἀντισημιτική, ἡ «Ντώυτσες Βολκσμπλάτ», δὲν ἄφηνε παρόμοιες εὐκαιρίες νὰ πᾶνε χαμένες.

Αὐτὸ ποὺ περισσότερο μοῦδινε στὰ νεῦρα, ἦταν ἡ ἀπεχθὴς λατρεία τῶν ἐφημερίδων γιὰ κάθε τι γαλλικό. Ντρεπόσουν νὰ εἶσαι Γερμανὸς ὅταν διάβαζες αὐτοὺς τοὺς γλυκεροὺς ὕμνους ποὺ ἀπηχοῦσαν τὴν δόξα τοῦ «μεγάλου πολιτισμένου ἔθνους». Αὐτὴ ἡ ἄθλια γαλλομανία μ' ἔκανε πολλὲς φορὲς νὰ ξεσκίσω τὶς περίφημες ἐκεῖνες «διεθνιστικὲς ἐφημερίδες». Καὶ ξαναγύριζα συχνότερα στὴ *«Βολκσμπλάτ»*, ποὺ ἦταν λιγώτερο ἴσως ἐνημερωμένη ἀλλὰ ποὺ τοποθετοῦσε τὰ πράγματα περισσότερο σωστά. Δὲν συμφωνοῦσα μὲ τὸν φανατισμένο ἀντισημιτισμό της, ἀλλὰ ἔβρισκα στὰ ἄρθρα της ἐπιχειρήματα ποὺ μ' ἔκαναν νὰ συλλογίζομαι.

Ὅπως καὶ νάχει τὸ πράγμα χάρη σ' αὐτὴ τὴν ἐφημερίδα ἔκανα τὴ γνωριμία ἑνὸς ἀνθρώπου κι ἑνὸς κόμματος ποὺ ἔπαιζαν τότε ἀποφασιστικὸ ρόλο πάνω στὴν τύχη τῆς Βιέννης: ὁ ἄνθρωπος ἦταν ὁ δρ. Κάρλ Λούεγκερ καὶ τὸ κόμμα: τὸ Χριστιανοδημοκρατικό.

Ὅταν πρωτοῆρθα στὴ Βιέννη ἔτρεφα γιαυτοὺς ἔχθρα ποὺ ἔφθανε

τὸ μῖσος. Θεωροῦσα καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ κόμμα *ἀντιδραστικούς*. Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κρίσης μου, ἄλλαξα γνώμη. Πολὺ περισσότερο μάλιστα ἀπὸ τότε ποὺ γνώρισα τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ἔργο του. Ἡ ἐκτίμηση μου γίνηκε μετὰ ἀπὸ λίγο ἐκδηλωμένος θαυμασμός. Σήμερα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ πιστεύω, ὅτι ὁ δρ. Λούεγκερ ὑπῆρξε ὁ καλύτερος Γερμανὸς ἡγέτης ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Πόσες ἀπ' τὶς πεποιθήσεις μου δὲν σαρώθηκαν, ἀπὸ τὴν τέτοια ριζικὴ ἀλλαγὴ ποὺ γίνηκε μέσα μου, μόλις γνώρισα τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κίνημα!

Ὅμως περισσότερο ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς μέχρι τότε πεποιθήσεις μου, ἡ μεταστροφὴ ἀπὸ τὸν ἀθεϊσμὸ στὸν ὁποῖο εἶχα καταλήξει, ὑπῆρξε ἡ πιὸ ἐπίπονη.

Μοῦ στοίχισε σκληρὴ ἐσωτερικὴ πάλη γιὰ μῆνες καὶ ποὺ συνεχῶς ἀντιμετωπίζονταν μέσα μου ἡ λογικὴ καὶ τὸ συναίσθημα γιὰ νὰ καταλήξει στὸ τέλος νὰ νικήσει ἡ πρώτη. Δυὸ χρόνια ἀργότερα τὸ συναίσθημα ταυτίστηκε μὲ τὴ λογικὴ γιὰ νὰ γίνει πιστὸς φύλακας καὶ σύμβουλος.

Κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς πάλης ἀνάμεσα στὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς μου καὶ στὴν ψυχρὴ λογική, τὰ μαθήματα κι ἡ ἐμπειρία ποὺ συναπεκόμισα ἀπ' τοὺς δρόμους τῆς Βιέννης μοῦ πρόσφεραν ἀπερίγραπτες ὑπηρεσίες. Ἦρθε ὁ καιρὸς ποὺ δὲν περπατοῦσα πιά, ὅπως τὶς πρῶτες μέρες, τυφλὸς μέσα στοὺς δρόμους τῆς μεγάλης πολιτείας, ἀλλὰ τὰ μάτια μου ἦταν ἀνοιχτὰ γιὰ νὰ βλέπουν πιά, ὄχι μόνο τὰ ἀρχιτεκτονήματα ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Μιὰ μέρα ποὺ διέσχιζα τὴν παληὰ πόλη συνάντησα ξαφνικὰ ἕνα ἄτομο μὲ μακρὺ καφτάνι καὶ μαῦρα μακρυά, ὅλο μποῦκλες μαλλιά.

Εἶναι Ἑβραῖος τοῦτος δῶ; Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη μου σκέψη. Στὸ Λίντς δὲν εἶχα τὴν εὐκαιρία γιὰ τέτοια θεάματα. Ἐξέτασα, κρυφὰ ἀλλὰ προσεχτικὰ τὸν ἄνθρωπο, καθένα ἀπ' τὰ χαρακτηριστικά του, τὸ παράξενο καὶ ἐρευνητικὸ πρόσωπο του. Κι ἡ πρώτη ἐνδόμυχη ἐρώτηση μου πῆρε τούτη τὴ μορφή:

Μπορεῖ νἆναι καὶ Γερμανὸς μαζύ;

Ὅπως ἔκανα πάντα, ἔτσι καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἀναζήτησα τὴ λύση τῶν ἀμφιβολιῶν μου μέσα στὰ βιβλία ἀγόρασα μὲ λίγες δεκάρες τὶς πρῶτες ἀντισημιτικὲς μπροσοῦρες τῆς ζωῆς μου. Δυστυχῶς γιὰ μένα, ξεκινοῦσαν ὅλες ἀπ' τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ ἀναγνῶστες κατέχουν ἢ καταλαβαίνουν ἤδη κατὰ κάποιον τρόπο τὸ σημιτικὸ πρόβλημα καὶ τὶς βασικὲς ἀρχές του. Τέλος ὁ τόνος τους μὲ γέμισε νέες ἀμφιβολίες γιατὶ τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ παράθεταν, ἦταν τὰ περισσότερα

ὑποθετικὰ καὶ δὲν εἶχαν ἐπιστημονικὴ βάση.

Ἔτσι κατέληξα πάλι στὶς πρῶτες μου διαπιστώσεις. Αὐτὸ κράτησε πολλὲς βδομάδες, μπορεῖ καὶ μῆνες.

Τὸ θέμα μοῦ φαινόταν τρομερό, οἱ κατηγορίες παράλογες. Τόσο πολὺ μάλιστα ὥστε ἀπ' τὸ φόβο μήπως φανῶ ἄδικος ἄρχισα πάλι ν' ἀνησυχῶ καὶ νὰ διστάζω.

Δὲν χρειάζεται νὰ πῶ ὅτι μέχρις ἕνα σημεῖο, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔμπαινε πρόβλημα Γερμανοὶ ν' ἀνήκουν σ' ἕνα ξένο θρήσκευμα, ἀλλὰ μόνον καὶ κυρίως στὸ λαό τους, δὲν εἶχα καμιὰ ἀμφιβολία· γιατί, ἀπὸ τότε ποὺ τράβηξαν τὴν προσοχή μου οἱ Ἑβραῖοι, ἄρχισα νὰ βλέπω τὴ Βιέννη κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἄποψη. Παντοῦ ὅπου πήγαινα, συναντοῦσα Ἑβραίους καὶ πιὰ τὰ μάτια μου εἶχαν συνηθίσει νὰ τοὺς ξεχωρίζουν τελείως ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὸ κέντρο τῆς πόλης καὶ τὰ προάστια ποὺ ἦταν στὰ νότια τοῦ καναλιοῦ τοῦ Δούναβη μηρμήγκιαζαν κυριολεκτικὰ ἀπὸ ἕνα πληθυσμὸ ποὺ ἐξωτερικὰ δὲν εἶχε κανένα χαρακτηριστικὸ ὁμοιότητας μὲ τοὺς Γερμανούς.

Ἀλλὰ ἀκόμα κι ἂν μποροῦσα νἄχω τὴν παραμικρὴν ἀμφιβολία, οἱ ἴδιοι οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὸ συνασπισμό τους καὶ τὴ δράση τους, μοῦ τὴν ἀπέβαλαν.

Ἕνα μεγάλο κίνημα ποὺ διαγραφόταν ἀνάμεσα τους καὶ ποὺ εἶχε πάρει στὴ Βιέννη μιὰ κάποια ἐξάπλωση, διέγραφε ἀνάγλυφα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ: ἐννοῶ ἐδῶ τὸν Σιωνισμό.

Στὴν πραγματικότητα ἡ μειονότης μόνον τῶν Ἑβραίων συντάσσονταν μὲ τὶς σιωνιστικὲς θέσεις, ἐνῶ ἡ πλειοψηφία τὶς καταδίκαζε καὶ τὶς ἀπέριπτε δίχως συζήτηση. Ὅμως κοιτάζοντας τὸ πράγμα πιὸ κοντὰ ἔβλεπες ὅτι αὐτὴ ἡ ἐντύπωση ἐξαφανιζόταν καὶ δὲν ἦταν παρὰ ἕνα συνοθύλευμα ἀπὸ δικαιολογίες ποὺ τὶς εἶχαν ἐφεύρει κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς στιγμῆς, καὶ γιὰ νὰ μὴ ποῦν ψέματα. Οἱ ἀπελεύθεροι Ἑβραῖοι, ὅπως τοὺς λέμε, δὲν ἀπαρνιόνταν στὴν πραγματικότητα τοὺς Σιωνιστές, σὰ νὰ μὴν ἦταν ἀδελφοί τους τῆς ἴδιας φυλῆς, ἀλλὰ μόνο γιατὶ ὁμολογοῦσαν δημοσία τὴν καταγωγή τους καὶ γιατὶ τοὺς ἔλειπε τὸ πρακτικὸ πνεῦμα νὰ κρίνουν ὅτι αὐτὸ ἦταν ἐπικίνδυνο.

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἄλλαζε οὔτε ἐπηρέαζε διόλου τὴν στερεότητα τῶν δεσμῶν ποὺ τοὺς ἕνωναν.

Ἡ εἰκονικὴ αὐτὴ διαμάχη ἀνάμεσα στοὺς Σιωνιστὲς καὶ τοὺς ἀπελεύθερους Ἑβραίους, σὲ λίγο μὲ ἀηδίασε· δὲν ἀνταποκρινόταν στὴν πραγματικότητα, ἦταν ἕνα ξεκάθαρο ψέμα κι αὐτὸς ὁ δόλος ἦταν ἀνάξιος τῆς εὐγενικῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἠθικῆς καθαρότητας γιὰ τὴν ὁποία κόπτονταν ἀδιάκοπα αὐτὸς ὁ λαός.

Στὸ κάτω-κάτω ἡ καθαρότητα, ἠθικὴ ἢ ἄλλη ὁποιαδήποτε, ἤ-

ταν γιὰ τοὺς Ἑβραίους κάτι τελείως ξεχωριστό. Ὅτι δὲν ἤξεραν ἀπ' τὸ νερὸ παρὰ μόνο τὴ γεύση του μποροῦσες νὰ τὸ ἀντιληφθεῖς, βλέποντας τους καὶ δυστυχῶς ἀκόμα περισσότερο, κλείνοντας τὰ μάτια. Ἀργότερα, ὅταν τοὺς πλησίασα πιὸ κοντὰ μοῦ γύριζε τ' ἄντερα ἡ μυρωδιὰ ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὰ καφτάνια τους. Κι αὐτοὶ ποὺ φοροῦσαν πολιτικά, εἶχαν ἀκάθαρτα τὰ ροῦχα τους καὶ τὸ ἐξωτερικό τους δὲν ἔδειχνε τίποτα τὸ ἡρωικό.

Ὅλες αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες δὲν ἦταν διόλου ἑλκυστικὲς ἀλλὰ ἔφταναν στὴν ἀποστροφὴ ὅταν ξαφνικὰ ξεπηδοῦσε κάτω ἀπ' τὸ λίπος ἡ ἠθικὴ βρωμιὰ αὐτοῦ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ.

Τὸ σημεῖο ποὺ περισσότερο μ' ἀπασχόλησε ἦταν ἡ ἐνεργητικότητα ποὺ ἔδειχναν οἱ Ἑβραῖοι σὲ ὡρισμένους τομεῖς. Τὸ πρᾶγμα μ' ἔκανε νὰ προσπαθήσω λίγο-λίγο νὰ ὑπεισέλθω στὸ μυστήριο ἐτοῦτο.

Γιατὶ ὑπῆρχε ὁποιαδήποτε βρωμιὰ ἢ ἀτιμία μέσα στὴν κοινωνία ποὺ νὰ μὴν ἔχει ἀνακατευτεῖ ἕνας Ἑβραῖος τουλάχιστο;

Μόλις βύθιζες τὸ νυστέρι μέσα σ' ἕνα τέτοιο ἀπόστημα, θἄβλεπες νὰ βγαίνει ἀπὸ κεῖ, σὰν ἕνα σκουλῆκι ἀπὸ σάπιο σῶμα, ἕνας μικρὸς γιούδας ἔκπληκτος κάτω ἀπ' τὸ ξαφνικὸ φῶς.

Τὰ γεγονότα ἔτσι κοιταγμένα, μέσ' ἀπ' τὴν ἐπίδραση τοῦ ἰουδαϊσμοῦ, χοροπηδοῦσαν στὰ μάτια μου καὶ σὲ κάθε ἐκδήλωση ζωῆς, στὸν τῦπο, στὴν τέχνη, στὴ φιλολογία, στὸ θέατρο. Οἱ ἐκδηλώσεις ἐξιλασμοῦ κι οἱ ὅρκοι δὲν ὠφελοῦσαν πιά· δὲν ἔφερναν πιὰ ἀποτέλεσμα. Ἀρκοῦσε νὰ δεῖς ἕνα πίνακα θεαμάτων, νὰ προσέξεις τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων αὐτῶν τῶν καταπληκτικῶν θεατρικῶν καὶ κινηματογραφικῶν βιομηχανιῶν ποὺ προβάλλονταν στὶς διαφημιστικὲς ἀφίσες γιὰ νὰ γίνεις ἀμείλιχτος ἐχθρὸς τῶν Ἑβραίων. Ἦταν μιὰ πανούκλα, μιὰ πανούκλα ἠθική, χειρότερη κι ἀπ' τὴν μαύρη πανώλη τοῦ παληοῦ καιροῦ, ποὺ μὲ κάθε τρόπο μάστιζε τὸ λαό. Καὶ σὲ τί χοντρικὲς δόσεις τὸ δηλητήριο αὐτὸ παρασκευάζονταν καὶ διανέμονταν! Φυσικά, οὔτε λόγος νὰ γίνεται γιὰ φιλολογικὸ καὶ ἠθικὸ ἐπίπεδο τῶν κατασκευαστῶν τῶν δῆθεν καλλιτεχνημάτων. Ἦταν τόσο χαμηλὰ ὅσο ὑψηλὴ ἦταν ἡ παραγωγὴ καὶ ἡ γονιμότητα τους ποὺ σὲ μιὰ ξαφνικὴ στιγμή, ξερνοῦσαν σὰν αὐτὲς τὶς μηχανὲς ποὺ ἔχουν στὰ μπάρ, τὶς βρωμιές τους πάνω στὸ πρόσωπο τῆς ἀνθρωπότητας.

Δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε τὸν ἀριθμό τους ποὺ ἦταν ἀνυπολόγιστος· δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε πὼς ἡ φύση μετὰ ἀπὸ ἕνα μοναδικὸ Γκαῖτε ἔβγαλε τόσο εὔκολα δυὸ χιλιάδες συγχρόνους του ρυπογράφους, ποὺ ἀποδείχτηκαν οἱ χειρότεροι βάκιλλοι ποὺ δηλητηρίασαν ποτὲ ἀνθρώπινη ψυχή.

Ἦταν βέβαια τρομερὸ νὰ σκέφτεσαι, μὰ δὲν μποροῦσες καὶ νὰ χι-

μαιροβατεῖς, ὅτι οἱ Ἑβραῖοι πλάστηκαν μόνο γιαυτὸν τὸ διαβολικὸ ρόλο.
Μήπως ἄραγε σ' αὐτὸ ὀφειλόταν τὸ ὅτι τοὺς θεωροῦν ἐκλεκτὸ λαό;

Σιγὰ - σιγὰ μπόρεσα νὰ ξεχωρίζω τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν βρωμερῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς ποὺ κατακάλυπταν τὴν καλλιτεχνικὴ ζωή. Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἔρευνας ἦταν νὰ καταπέσει λίγο - λίγο κάθε ἀντίρηση ποὺ εἶχα ὡς τότε γιὰ τοὺς Ἑβραίους. Τὸ συναίσθημα μάταια προσπάθησε ν' ἀντιταχθεῖ στὴ λογικὴ ποὺ ἔβγαζε τὰ στυγνά της συμπεράσματα.

Τὸ γεγονὸς ἦταν πὼς τὰ ἐννέα δέκατα ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς φιλολογικὲς βρωμιὲς προέρχονταν ἀπὸ ἕνα λαὸ ποὺ ἀντιπροσωπεύει μόλις τὸ ἕνα ἑκατοστὸ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Δὲν χωροῦσε ἀμφισβήτηση· ἔτσι ἦταν.

Καὶ τότε ἄρχιζα κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη νὰ ἐξετάζω τὸν ἀγαπημένο μου «διεθνῆ τύπο».

Ὅσο περισσότερο βύθιζα τὸ νυστέρι μου, τόσο πιὸ πολὺ ἐλαττωνόταν ἡ γοητεία ποὺ εἶχε στὰ μάτια μου, τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ τοῦ ἄλλοτινοῦ θαυμασμοῦ μου. Τὸ στὺλ ἦταν πάντα ἀνυπόφορο κι οἱ θέσεις του ἐπιφανειακὲς καὶ κούφιες. Κι' ἡ ἀμεροληψία τῶν ειδήσεων μοῦ φαινόταν τώρα περισσότερο ψεύτικη παρὰ ἀληθινή. Οἱ συνεργάτες ἦταν Ἑβραῖοι. Χιλιάδες λεπτομέρειες ποὺ πρὶν οὔτε τὶς πρόσεχα, τώρα τραβοῦσαν τὴν προσοχή μου καὶ τὸ σημείωνα· τὸ ἀντίθετο ἄρχιζα νὰ καταλαβαίνω τὸ σκοπὸ μερικῶν ἄλλων ποὺ μὲ εἶχαν κάνει νὰ συλλογιστῶ.

Ἔβλεπα τώρα μιὰν ἄλλη πλευρὰ τῶν δῆθεν φιλελεύθερων ἰδεῶν αὐτοῦ τοῦ τύπου ὁ διακριτικὸς τρόπος ποὺ ἀπαντοῦσε στὶς ἐπιθέσεις τοῦ τύπου· ὁ διακριτικὸς τρόπος ποὺ ἀπαντοῦσε στὶς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων του, ἢ αὐτὴ ἡ θανάσιμη σιωπή του, μοῦ ἀποκαλύφθηκαν τώρα σὰν τρὺκ κακοφτιαγμένα καὶ τελείως ἐξεζητημένα· οἱ θεατρικὲς στῆλες του ἦταν ἀφιερωμένες στοὺς Ἑβραίους καὶ δὲν κακολογοῦσαν παρὰ μόνον τοὺς Γερμανούς. Οἱ λεπτεπίλεπτες ἐπιθέσεις ποὺ ἔκανε στὸ Γουλιέλμο Β΄ ἦταν τόσο συχνὲς ποὺ πρόδιναν ἕνα σύστημα. Τὸ ἴδιο κι οἱ σπάταλες ἐκδηλώσεις θαυμασμοῦ τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ. Τὰ φυλλάδια ποὺ κυκλοφοροῦσαν ἦταν χυδαία καὶ πορνογραφικά· κι ἡ γλώσσα τῶν ἐφημερίδων ἀντηχοῦσε στ' αὐτιά μου μ' ἕναν ξενικὸ τόνο· ἀκόμα κι αὐτὴ ἡ βασικὴ ἔμπνευση τῶν ἄρθρων ἦταν τόσο φανερὰ ἀντιγερμανική, ὥστε νὰ φαίνεται θελημένη.

Ποιὸς λοιπὸν εἶχε συμφέρον ἀπ' ὅλ' αὐτά;

Ἦταν μόνο ζήτημα συμπτώσεων; Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ μ' ἔβαζαν σὲ κατάσταση ἀμηχανίας.

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ δισταγμός μου ὑπερνικήθηκε ἀπὸ μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ γεγονότων καὶ φαινομένων. Θέλω νὰ μιλήσω ἐδῶ γιὰ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχε μεγάλο μέρος τῶν Ἑβραίων πάνω στὰ ἤθη καὶ τὴν ἠθική μας καὶ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς ἐπίδρασης.

Γιαυτὸ τὸ θέμα, ὁ δρόμος μοὔδωσε σκληρὰ κι ὀδυνηρὰ μαθήματα.

Ὁ ρόλος ποὺ παίζουν οἱ Ἑβραῖοι στὴν πορνεία καὶ στὸ ἐμπόριο λευκῆς σαρκός, μόνο στὴ Βιέννη περισσότερο ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὰ λιμάνια τῆς Νότιας Γαλλίας, θὰ μποροῦσε νὰ γίνει ἀντιληπτός. Ἂν περνοῦσες νύχτα τὰ δρομάκια καὶ τὰ σοκάκια τῆς Λέοπολντσταντ, θὰ συναντοῦσες σὲ κάθε βῆμα, εἴτε τὤθελες, εἴτε ὄχι, σκηνὲς ποὺ τὶς ἀγνοεῖ ἡ πλειονότητα τοῦ λαοῦ μας καὶ μόνον στὸν πόλεμο, οἱ φαντάροι μας ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο, εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσουν.

Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ βεβαιώθηκα ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἦταν αὐτοὶ ποὺ ἀπαθεῖς καὶ χωρὶς τύψεις, διεύθυναν μὲ ἀπέραντη καὶ βαθειὰ πεῖρα, τὶς ἐπαναστατικὲς ἐκρήξεις τοῦ βίτσιου μιᾶς μεγάλης πόλης, μιὰ ἀνατριχίλα διέτρεξε τὴ ράχη μου.

Μετὰ ἡ ὀργὴ μὲ συνεπῆρε.

Τώρα δὲν φοβᾶμαι πιὰ νὰ ξεκαθαρίσω τὶς σχέσεις μου μὲ τὸ Ἰουδαϊκὸ πρόβλημα. Ναί, θὰ πολεμοῦσα αὐτὴ τὴ βρωμιά! Ὅμως, παρόλο ποὺ συνήθισα πιὰ νὰ βρίσκω τοὺς Ἑβραίους σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς πρακτικῆς, ἢ τῆς τέχνης, ἔμεινα κατάπληκτος ὅταν ἀνακάλυψα ἕνα δεσμὸ ποὺ δὲν περίμενα ποτὲ ὅτι θὰ ὑπῆρχε.

Ὅταν ἀνακάλυψα ὅτι οἱ Ἑβραῖοι ἦταν οἱ ἡγέτες τῶν Σοσιαλδημοκρατῶν οἱ παρωπίδες ἔπεσαν ἀπ' τὰ μάτια μου. Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τῆς ἐσωτερικῆς πάλης ποὺ τόσον καιρὸ ὑπόφερα.

Στὶς καθημερινὲς συζητήσεις μου μὲ τοὺς συναδέλφους μου ἐργάτες, εἶχα κιόλας προσέξει μὲ πόση καταπληκτικὴ εὐκολία ἄλλαζαν γνώμη πάνω στὸ ἴδιο ζήτημα, πότε σὲ μερικὲς μέρες καὶ συχνὰ σὲ μερικὲς ὧρες. Μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ καταλάβω πῶς, ἄνθρωποι ποὺ πολλὲς φορὲς συζητοῦσαν λογικά, ὅταν μιλοῦσες μόνος μαζύ τους, τἄχαναν ξαφνικὰ κι ἔπεφταν πάλι στὴν κυριαρχία τῆς μάζας. Αὐτὴ ἡ παρατήρηση μ' ἔκανε πότε - πότε ν' ἀπελπίζομαι. Ὅταν νόμιζα ὅτι εἶχα σπάσει τὸν πάγο, ἀφοῦ τοὺς τὰ εἶχα πεῖ ἔξω ἀπ' τὰ δόντια καὶ πίστεψαν ὅτι εἶχαν ξεκαθαρίσει μέσα τους μιὰ λανθασμένη κρίση κι ἀπάνω ποὺ χαιρόμουνα γιὰ τὴν ἐπιτυχία μου, ἔβλεπα τὴν ἄλλη μέρα μὲ πόνο ὅτι θἄπρεπε νὰ ξαναρχίσω ἀπ' τὴν ἀρχή· ὅλες μου οἱ προσπάθειες ἦταν μάταιες. Ὅπως τὸ ἐκκρεμὲς μὲ τὴν αἰώνια του κίνηση, οἱ στραβὲς τους ἰδέες, ξαναγύριζαν ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶχαν ξεκινήσει.

Μπορούσα νὰ καταλάβω μολοντοῦτο πολλὰ προβλήματα τους. Τὸ ὅτι δὲν ἦταν ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ ριζικό τους, τὶς κατάρες ποὺ ἔστελναν στὴν τύχη ποὺ τοὺς χτύπησε ἔτσι σκληρά, τὸ μῖσος γιὰ τοὺς ἐργοδότες ποὺ τοὺς νόμιζαν κυρίως ὑπεύθυνους γιὰ τὴν ἄδικη μοῖρα τους, τὶς ἀδικίες ποὺ φόρτωναν στὴ ράχη τῆς Κυβέρνησης, πού, κατὰ τὴν γνώμη τους, δὲν τοὺς συμπαραστάθηκε ποτὲ στὶς διαδηλώσεις τους γιὰ τὴν αὔξηση τοῦ τιμάριθμου, τὸ ὅτι ξεχύνονταν στὸ δρόμο γιὰ νὰ διεκδικήσουν τὰ δικαιώματα τους, ὅλ' αὐτὰ μποροῦσα ἀκόμα νὰ τὰ καταλάβω καὶ νὰ τὰ τοποθετήσω σὲ μιὰ λογικὴ βάση. Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦσα ν' ἀνεχθῶ ἦταν τὸ ἀπέραντο μῖσος ποὺ ἔβλεπα νὰ νοιώθουν γιὰ τὸν ἴδιο τὸ λαό τους, ἀπογυμνώνοντας τον ἀπὸ κάθε τι ποὺ ἀπάρτιζε τὴ μεγαλωσύνη του, βρωμίζοντας τὴν ἱστορία του καὶ σέρνοντας στὸ βοῦρκο τοὺς μεγάλους ἄνδρες του.

Αὐτὴ ἡ ἐχθρότητα γιὰ τὴν καταγωγή τους, τὴν ἴδια τὴ μήτρα τους, τὴν πατρίδα τους, ἦταν τόσο σκοτεινὴ ὅσο καὶ ἀναπάντεχη. Ἦταν τελείως ἀφύσικη.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ γιατρέψει προσωρινά αὐτοὺς τοὺς χαμένους ἀνθρώπους, μὰ μονάχα γιὰ μερικὲς μέρες ἢ τὸ πολὺ - πολὺ γιὰ λίγες βδομάδες. Κι ὅταν συναντοῦσες σὲ λίγο αὐτὸν ποὺ πίστευες ὅτι εἶχες θεραπεύσει, εἶχε γίνει πάλι ὁ ἴδιος ὅπως ἄλλοτε.

Εἶχε ξαναπέσει στὴν ἀφύσικη κατάσταση του.

***

Μὲ τὸν καιρὸ κατάλαβα ὅτι οἱ σοσιαλδημοκρατικὲς ἐφημερίδες διευθύνονταν ἀπὸ Ἑβραίους· ἀλλὰ δὲν ἔδωσα καμμιὰ ἰδιαίτερη σημασία στὸ γεγονὸς αὐτὸ γιατὶ γινόταν τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ στὶς ἄλλες ἐφημερίδες· δὲν ὑπῆρχε οὔτε μιὰ ἐφημερίδα ποὺ νὰ μὴν ἀριθμοῦσε κι Ἑβραίους μέσα στοὺς συντάκτες της ποὺ νά ἦταν ἐθνική, μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ τοῦ ἐθνικισμοῦ ποὺ εἶχα διδαχτεῖ στὸ σχολεῖο καὶ στὸ σπίτι μου.

Ἔκανα μιὰ τεράστια προσπάθεια κι ἐπιχείρησα νά διαβάσω τὸν Μαρξιστικὸ τῦπο, ἀλλά ἡ ἐντύπωση κι ἡ ἀπώθηση ποὺ μοῦ γέννησε ἦταν τέτοια ὥστε θέλησα νά γνωρίσω καλύτερα τοὺς συντάκτες κι ὅλους αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐξέδιδαν.

Ἦταν ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεση, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς διευθυντές, Ἑβραίοι

Πῆρα στά χέρια μου ὅλες τὶς σοσιαλιστικὲς μπροσοῦρες ποὺ μπόρεσα νά προμηθευτῶ καὶ πρόσεξα τίς ὑπογραφές, σημείωσα τά ὀνόματα σχεδὸν ὅλων τῶν ἡγετῶν: ἦταν τὸ ἴδιο καὶ κατά πλειοψηφία ἄτομα ποὺ ἀνῆκαν στὸν «ἐκλεκτὸ λαό», ἀπ' τοὺς βουλευτὲς τῆς Ράιχ

σρατ, ὡς τοὺς γραμματεῖς τῶν συνδικάτων, καὶ τοὺς ὑπεύθυνους τῶν ἐπιτροπῶν. Παρουσίαζαν πάντα τὸν ἴδιο ἀπογοητευτικὸ πίνακα. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὰ ὀνόματα τους: 'Αούστερλιτς, Ντάβιντ, Ἄντλερ, Ἔλλενμπογκεν κ.τ.λ.

Ἔγινε λοιπὸν πιὰ φανερὸ γιὰ μένα ὅτι τὸ κόμμα, ποὺ ἐδῶ καὶ μῆνες οἱ ἁπλοὶ κομπάρσοι του ἦταν ἀντίπαλοι μου σὲ μιὰ σκληρὴ μάχη, βρισκόταν σχεδὸν τελείως στὰ χέρια ἑνὸς ξένου λαοῦ· γιατὶ ὁ 'Εβραῖος δὲν θὰ γινόταν ποτὲ Γερμανός. Τὄμαθα, τὸ κατάλαβα αὐτὸ καλὰ κι ἔτσι ἡσύχασα.

Γνώρισα λοιπὸν ἐπὶ τέλους τὸ κακὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας.

Ἕνας μόνον χρόνος στὴ Βιέννη μ' ἔπεισε ὅτι δὲν βρισκόταν οὔτε ἕνας ἐργάτης ποὺ νὰ μὴν εἶναι ξεριζωμένος ἀπ' τὰ ἰδανικά του καὶ ποὺ νὰ συμφωνεῖ μὲ τὰ κοινῶς παραδεγμένα καὶ νὰ παραδέχεται καὶ τὶς πιὸ ξεκάθαρες ἐξηγήσεις. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ μπῆκα στὸν τρόπο ποὺ ἀκολουθοῦσαν κι ἡ θεωρία τους ἡ ἴδια γίνηκε ἕνα ὅπλο στὰ χέρια μου ὅπου θὰ μποροῦσα νὰ τὸ μεταχειριστῶ γιὰ νὰ ὑπερασπιστῶ τὰ δικά μου ἰδανικά.

Σχεδὸν πάντα ἔχανα τὸ παιχνίδι.

Μολοντοῦτο ἔπρεπε νὰ σώσω τὴ μεγάλη μάζα μὲ κάθε θυσία χρόνου καὶ ὑπομονῆς.

Ὅμως ποτὲ δὲν κατάφερα ν' ἀλλάξω τὴ γνώμη ἑνὸς 'Εβραίου ἀλλὰ τότε κιόλας ὥστε σχεδὸν ἀφελὴς ἔτσι ποὺ ἐπιζητοῦσα νὰ πολεμήσω αὐτὴ τὴ θεωρία μέσα στὸ μικρό μου κύκλο μιλοῦσα συνεχῶς, ἔβγαζα λόγους καὶ φανταζόμουνα ὅτι θὰ κατάφερνα νὰ τοὺς πείσω γιὰ τὸν κίνδυνο ποὺ διατρέχαμε ὅλοι ἀπὸ τὶς μαρξιστικὲς θεωρίες. Ἤθελα νὰ πιστεύω ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θἄταν θετικό. 'Αλλὰ φαίνεται ὅτι αὐτὰ ποὺ τοὺς ἔλεγα γιὰ τὸ τί θὰ ἐπακολουθήσει δὲν χρησίμευε παρὰ γιὰ νὰ ἐνδυναμώνει τὴ μονολιθικότητα τους.

Ὅσο συζητοῦσα μαζύ τους τόσο περισσότερο κατανοοῦσα τὴ διαλεκτική τους. Βασίζονταν στὴν ἀρχὴ στὴν ἠλιθιότητα, στὴν ἀνοησία τοῦ ἀντιπάλου κι ὅταν δὲν εὕρισκαν τρόπο νὰ ξεφύγουν ἔκαναν αὐτοὶ πιὰ τὸν κουτό. Καὶ δὲν ἔφερνε κανένα ἀποτέλεσμα ἡ ἀπόπειρα νὰ τοὺς πείσεις· μ' ἕνα πήδημα βρίσκονταν στὸ ἄλλο στρατόπεδο· ξέφευγαν, γλυστροῦσαν μέσ' ἀπ' τὰ χέρια σου, ἀνακατεύοντας τελείως διάφορες μεταξύ τους καταστάσεις καὶ δὲν μποροῦσες νὰ τοὺς πάρεις μιὰ θετικὴ ἀπάντηση. Ἂν ἐπιχειροῦσες νὰ πιάσεις ἕναν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ιεραπόστολους, τὸ χέρι σου θὰ συναντοῦσε ἕνα λασπωμένο καὶ γλυστερὸ ἀντικείμενο, ποὺ ξέφευγε μέσα ἀπ' τὰ δάχτυλα σου γιὰ νὰ πάρει ἀμέσως ἕνα ἄλλο σχῆμα. Ἂν κατάφερνες σ' ἕναν ἀπ' αὐτοὺς ἕνα τόσο ἀποφασιστικὸ χτύπημα ἔτσι ποὺ νὰ μὴ μπορεῖ παρὰ νὰ συμφωνήσει,

μπροστά σου, μὲ τὴν γνώμη σου κι ἂν τολμοῦσες νὰ πιστέψεις ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔκανες ἕνα βῆμα μπροστά, τὴν ἄλλη μέρα θὰ βρισκόσουνα κατάπληκτος βλέποντας τὴν ἀλλαγή. Ὁ Ἑβραῖος δὲν παραδεχόταν ποτὲ τί γίνηκε τὴν προηγούμενη· θὰ ξανάρχιζε νὰ παραπαίει ὅπως πρίν, σὰ νὰ μὴ τοῦ εἶπες τίποτα κι ὅταν ἀγανακτισμένος τοῦ ζητοῦσες νὰ ἐξηγηθεῖ, προσποιόταν μ' ἔκπληξη ὅτι δὲ θυμόταν ἀπολύτως τίποτα, σὰ νὰ μὴν εἶχε ἀναγκασθεῖ νὰ συμφωνήσει τὴν προηγουμένη μὲ τὰ λεγόμενα σου.

Πολλὲς φορὲς ἔμενα ἀπολιθωμένος.

Δὲν ἤξερα τί νὰ τοὺς πρωτοθαυμάσω: τὴν ἀφθονία τοῦ λεκτικοῦ ἢ τὴν τέχνη τους νὰ λένε ψέματα.

Κατέληξα νὰ τοὺς μισήσω.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ εἶχαν καὶ τὴν καλή τους πλευρά: σπουδάζοντας καὶ μελετώντας μὲ προσοχὴ τοὺς σοσιαλδημοκρατικοὺς ἡγέτες ἢ τουλάχιστον τοὺς προπαγανδιστές, ἀγάπησα περισσότερο τὸ λαό μου. Ποιὸς θὰ μποροῦσε μπροστὰ στὴ διαβολικὴ ἐπιτηδειότητα αὐτῶν τῶν ἀπατεώνων, νὰ καταραστεῖ τοὺς δυστυχισμένους ποὺ ἦταν θύματα τους ; Τί πόνο μοῦ προξενοῦσε ὁ θρίαμβος τῆς δόλιας διαλεκτικῆς αὐτῆς τῆς φυλῆς! Καὶ πόσο μάταια ἦταν αὐτὴ ἡ νίκη μὲ ἀνθρώπους ποὺ διάστρεφαν τὴν ἀλήθεια διαλέγοντας προσεχτικὰ τὶς λέξεις ποὺ θὰ προφέρουν ἔτσι ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τὶς ἀρνηθοῦν μετά.

Ὄχι, ὅσο περισσότερο γνώριζα τοὺς Ἑβραίους, τόσο πιὸ πολὺ δικαίωνα τοὺς ἐργάτες.

Οἱ ἐμπειρίες ποὺ συναπεκόμιζα κάθε μέρα μ' ἔκαναν ν' ἀναζητήσω τὶς πηγὲς τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας. Ἡ δράση τοῦ μαρξισμοῦ δὲν ἦταν ὡς τότε φανερὰ γνωστὴ σ' ὅλες της τὶς λεπτομέρειες· τὸ προσεκτικό μου μάτι μοῦ ἀποκάλυπτε τὰ ἴχνη τῶν καθημερινῶν ἐνεργειῶν του· ἀρκοῦσε νἄχεις λίγο φαντασία γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖς τὶς συνθῆκες ποὺ τὸν βοηθοῦσαν στὴν ἐπιτυχία. Τὸ ζήτημα ἦταν τώρα νὰ ξέρεις ἂν οἱ ἡγέτες του εἶχαν προβλέψει τ' ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τους στὴν τελική του φόρμα, ἢ ἂν ἦταν κι οἱ ἴδιοι θύματα μιᾶς πλάνης.

Κατὰ τὴ γνώμη μου καὶ τὄνα καὶ τἄλλο μπορεῖ νὰ συνέβαιναν.

Στὴν πρώτη περίπτωση, ἦταν καθῆκον κάθε σκεπτομένου ἀνθρώπου ν' ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὸ τὸ ὀλέθριο κίνημα καὶ νὰ προσπαθήσει νὰ ἐμποδίσει τὸ χειρότερο· στὴν ἄλλη περίπτωση ἔπρεπε νὰ δεχθοῦμε ὅτι οἱ ὑπεύθυνοι ὑποκινητὲς αὐτῆς τῆς ἐπιδημίας ποὺ εἶχε παρασύρει τοὺς λαούς, ἦταν ἀληθινοὶ δαίμονες: γιατὶ μόνο ἕνα τερατῶδες μυαλὸ κι ὄχι ἀνθρωπινό, θὰ μποροῦσε νὰ συλλάβει τὸ πλάνο ἑνὸς ὀργανισμοῦ ποὺ κάθε του ἐνέργεια εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὸ γκρέμισμα τοῦ πολιτι-

σμοῦ καὶ σὰν ἐπακόλουθο τὴν μεταλλαγὴ τοῦ κόσμου σὲ ἔρημο.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, ἡ μοναδικὴ λύση ἦταν ἡ πάλη, ἡ πάλη μ' ὅλα τὰ ὅπλα ποὺ μποροῦσε νὰ προμηθευτεῖ τὸ ἀνθρώπινο μυαλό, ἡ καλλιέργεια κι ἡ θέληση, ἔτσι ποὺ ἀκριβῶς καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο χρησιμοποιοῦσαν αὐτὰ τὰ ὅπλα οἱ ἀντίπαλοι γιὰ νὰ κάνουν νὰ γέρνει ἡ ζυγαριὰ πρὸς αὐτούς.

Ἄρχισα λοιπὸν νὰ μελετῶ κατὰ βάθος τοὺς ἱδρυτὲς αὐτῆς τῆς θεωρίας γιὰ νὰ φτάσω νὰ καταλάβω τὶς ἀρχές της. Ὀφείλω, μοναδικὰ στὴ γνώση μου τοῦ σημιτικοῦ προβλήματος, τὸ γεγονὸς ὅτι ἔφθασα ὡς τὸ βάθος τόσο γρήγορα, ὅσο δὲν τολμοῦσα νὰ τὸ ἐλπίζω. Μονάχα αὐτὴ ἡ γνώση μὲ βοήθησε νὰ συγκρίνω τὴν πραγματικότητα μὲ τὰ κομπαστικὰ περιεχόμενα αὐτῆς τῆς θεωρίας τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἱδρυτῶν τῆς Σοσιαλδημοκρατίας. Ἔμαθα καλὰ πιὰ αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦν μιλώντας γιὰ τοὺς Ἑβραίους: ὅτι δηλαδὴ πλουτίζουν τὴ σκέψη τους γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὴν κρύψουν. Καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ζητᾶ τὸ ἀληθινὸ νόημα μέσα στὸ κείμενο, ἀλλὰ ἀνάμεσα στὶς ἀράδες ὅπου εἶναι προσεχτικὰ κρυμμένο.

Αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἦταν ποὺ σημειώθηκε μέσα μου ἡ πιὸ ριζικὴ ἐπανάσταση ποὺ γνώρισα ποτὲ στὴν ὑπόλοιπη ζωή μου καὶ ποὺ ἔμελλε νὰ τὴν διαγράψει.

Ὁ νωχελικὸς κοσμοπολίτης ποὺ ἤμουν μέχρι τότε μετάλλαξε σὲ φανατικὸ ἀντισημίτη.

Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη—θἄταν ἡ τελευταῖα—θανάσιμη ἀγωνία ἔσφιξε τὴν καρδιά μου.

Στὸ διάστημα ποὺ μελετοῦσα τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ διὰ μέσου τῆς ἱστορίας, ἀναρωτιόμουνα ξαφνικὰ μ' ἀνησυχία, ἂν τὸ μέλλον τάχα, ποὺ οἱ ἐξελίξεις του εἶναι γιὰ μᾶς τοὺς κοινοὺς θνητοὺς ἀνεξερεύνητες, δὲν εἶχε κιόλας ἐπισημάνει μὲ μιὰν ἀμετάκλητη ἀπόφαση, τὴν τελικὴ νίκη αὐτοῦ τοῦ μικροῦ λαοῦ;

Μήπως αὐτὸς ὁ λαὸς ποὺ δὲν ἔζησε παρὰ μόνο γιὰ τὸ ὑλικὸ συμφέρον ἐπὶ τῆς γῆς, μήπως αὐτὴ ἡ γῆς τοῦ ἀνῆκε κιόλας;

Τὸ δικαίωμα ν' ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὴν ἐπιβίωση μας εἶναι πράγματι ἀναφαίρετο, ἢ μήπως ὑπάρχει μέσα στὸ μυαλό μας μόνο;

Τὸ πεπρωμένο μοὔδωσε μόνο του τὴν ἀπάντηση ὅσο περισσότερο ἀναλισκόμουν στὴ σπουδὴ τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καὶ ἔκανα τὶς παρατηρήσεις μου πάνω σ' αὐτὴ μὲ σύγκριση τὴ δράση τοῦ Ἑβραϊκοῦ λαοῦ.

Ἡ Ἑβραϊκὴ ἄποψη τοῦ μαρξισμοῦ ἀπορίπτει τὴν ἀρχὴ τῆς ἀριστοκρατικότητας τῶν εἰδῶν ποὺ προβλέπει ἡ φύση καὶ βάζει στὴ θέση τοῦ αἰώνιου προνόμιο τῆς πράξης καὶ τῆς δύναμης, τὴν ὑπεροχὴ

τῶν πολλῶν μὲ τὸ θανάσιμο βάρος τοῦ ἀριθμοῦ τους. 'Αρνεῖται τὴν ἀτομικὴ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπορίπτει τὴν ἐθνικὴ καὶ ρατσικὴ ὀντότητα καὶ στερεῖ ἔτσι τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν πρωτινὴ ὕπαρξη καὶ τὸν πολιτισμό της. Τοποθετώντας σὰν βάση τὴ διεθνιστικὴ διαβίωση θὰ κατέληγε στὸ τέλος νὰ ἀπορίψει κάθε σχέση ἀνθρωπίνως κατανοητή. Κι ὅπως ἕνας παρόμοιος νόμος δὲ θὰ μποροῦσε παρὰ νὰ καταλήξει στὸ χάος ἂν ἐφαρμοζόταν στὸ Σύμπαν, πίσω ἀπ' τὸ ὁποῖο σταματᾶ κάθε γνώση μας, ἔτσι κι ἐδῶ κάτω ἡ ἐφαρμογή του σήμαινε ἐξαφάνιση τῶν κατοίκων τοῦ πλανήτη μας

Ἂν ὁ 'Εβραῖος, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μαρξιστικοῦ ἐπαγγέλματος ποὺ διάλεξε, ἐπικρατοῦσε πάνω ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους λαοὺς αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὸ διάδημα του θἄταν πιὰ τὸ ἀκάνθινο στεφάνι γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τότε ὁ πλανήτης μας θὰ ξανάρχιζε τὸ ἀνόητο τρεχιό του στοὺς αἰθέρες ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ ἑκατομμύρια χρόνια: δὲν θὰ ὑπῆρχαν πιὰ ἄνθρωποι στὴν ἐπιφάνειά του.

'Η αἰώνια φύση ἐκδικεῖται ἀμείλικτα ὅταν προδίδονται οἱ ἐντολές της.

Νὰ γιατὶ πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ ἐνεργοῦμε σύμφωνα μὲ τὴ θέληση τοῦ Παντοδύναμου δημιουργοῦ μας, γιατί: *'Υπερασπίζοντας τὸν ἑαυτό μου ἐνάντια στοὺς 'Εβραίους ἀγωνίζομαι γιὰ νὰ ὑπερασπιστῶ τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου.*

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑ ΣΤΗ ΒΙΕΝΝΗ

ΣΗΜΕΡΑ ΕΧΩ ΚΑΤΑΛΗΞΕΙ ΣΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΟΤΙ Ο ΑΝΤΡΑΣ, ἔξω ἀπὸ τοὺς προικισμένους ἐξαιρετικά, δὲν πρέπει νὰ πέρνει ἐνεργὸ μέρος στὴν πολιτικὴ πρὶν ἀπ' τὰ τριάντα χρόνια του. Μέχρι αὐτὴ τὴν ἡλικία, πράγματι, δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ δημιουργήσει τὸ πλάνο, σημεῖο ξεκινήματος, γιὰ τὴν ἐξέταση τῶν διαφόρων πολιτικῶν προβλημάτων, ἔτσι ὥστε νὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ πάρει κάποτε θέση ἀπέναντι τους. Μόνον ἀφοῦ ἔχει σχηματίσει μέσα του αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις καὶ τέτοια φόντα ἰδεολογικὰ κι ἀφοῦ ἔχει διαμορφώσει μιὰν ἰσχυρὴ προσωπικὴ γνώμη πάνω στὰ ζητήματα δράσης τοῦ ὥριμου ἄντρα καὶ τοῦ χαρακτῆρα του, μόνον τότε ὀφείλει ἢ πρέπει νὰ συμμετάσχει στὴν δημόσια πολιτικὴ ζωή.

Ἂν δὲ γίνει ἔτσι, διατρέχει τὸν κίνδυνο, ἢ ν' ἀλλάξει ἀπὸ καθῆκον μιὰ μέρα τὶς θέσεις του πάνω στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα, ἢ ἀπὸ καθῆκον πάλι, ἂν καὶ πολὺ καλὰ κατατοπισμένος, νὰ μείνει πιστὸς σὲ μιὰ θεωρία ποὺ ἐδῶ καὶ καιρὸ ἔχουν ἀποδοκιμάσει ἡ καλλιέργεια κι οἱ πεποιθήσεις του. Στὴν πρώτη περίπτωση, οἱ δισταγμοί του θὰ ἔχουν σὰν συνέπεια γιαυτὸν—θἄπρεπε ἄλλωστε νὰ τὸ περιμένει—νὰ μὴ τὸν ἐμπιστεύονται πιὰ ἀπόλυτα οἱ ὀπαδοί του. Γιαυτοὺς ποὺ ὡς τώρα ὁδηγοῦσε μιὰ τέτοια μεταστροφὴ τοῦ ἀρχηγοῦ σημαίνει ἀπορία καὶ συχνὰ γεννᾶ τὸ συναίσθημα ντροπῆς ἀπέναντι στοὺς παληοὺς ἀντιπάλους.

Στὴν δεύτερη περίπτωση—τόσο συνηθισμένη σήμερα—ὅσο λιγώτερο ὁ ἀρχηγὸς πιστεύει σ' αὐτὸ ποὺ ἐπαγγέλλει, τόσο περισσότερο

ἡ κρίση του ἀμβλύνεται κι ἀναζητᾶ λύσεις πρόχειρες. Δὲν συλλογίζεται πιὰ σοβαρὰ πὼς θὰ ἑδραιώσει τὶς πολιτικὲς ἐκδηλώσεις του: δὲν δίνει πιὰ τὴ ζωή του γιὰ τὶς πεποιθήσεις του. Συγχρόνως οἱ ἀπαιτήσεις του ἀπ' τοὺς ὀπαδούς του γίνονται ὅλο καὶ πιὸ πολλὲς καὶ πιὸ ξεδιάντροπες, μέχρι ποὺ στὸ τέλος θυσιάζει στὸ βωμὸ τοῦ *πολιτικοῦ* τὴν ἡρωϊκὴ ἰδιοστασία του: γίνεται *πολιτικός*, ἕνα εἶδος ἀνθρώπου ποὺ μοναδικὴ κι ἀληθινή του πεποίθηση εἶναι ἡ ἀπουσία κάθε πεποίθησης προσεταιρίζεται μιὰν ἐνοχλητικὴ αὐθάδεια καὶ τὴν ξαδιάντροπη τέχνη νὰ λέει ψέματα.

Ἂν γιὰ δυστυχία τῶν τίμιων ἀνθρώπων ἕνας τέτοιος τύπος φτάσει μέχρι τὸ Κοινοβούλιο, πρέπει καλὰ νὰ ξέρουν πὼς ἡ πολιτική του δραστηριότητα θὰ ἐξαντληθεῖ στὸ νὰ ἐξασφαλίσει τὸ «τσουκάλι στὴ φωτιά» γιαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειά του. Ὅταν τὰ ἔξοδα τῆς οἰκογενείας του μεγαλώσουν ἀργότερα, θ' ἀγωνιστεῖ πιὸ σκληρὰ ἀκόμη γιὰ τὸ πορτοφόλι του. Ὁποιοσδήποτε ἄλλος προσανατολίζεται στὴν πολιτική, γίνεται ἀμέσως προσωπικός του ἐχθρός· σὲ κάθε νέα κίνηση ὑποπτεύεται τὴν πιθανὴ ἀρχὴ τοῦ τέλους του καὶ σὲ κάθε νέον ἄνθρωπο, τὴν πιθανὴ ἀπειλὴ τοῦ κινδύνου ποὺ περικλείει.

Ἔχω πρόθεση νὰ ἐπανέλθω σοβαρὰ πάνω σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν κυρίων τοῦ Κοινοβουλίου.

Βέβαια, στὸν ἄνθρωπο τῶν τριάντα χρόνων, μένουν πολλὰ ἀκόμη νὰ μάθει στὴ ζωή, ἀλλ' αὐτὰ δὲν θᾶναι παρὰ ἕνα συμπλήρωμα κι ἕνα ρετουσάρισμα τοῦ πίνακα τῶν γενικῶν γνώσεων ποὺ ἔχει ἤδη κατακτήσει. Οἱ νέες ἐμπειρίες του δὲ θἄρθουν νὰ συγχύσουν τὶς παληὲς κιόλας παραδεγμένες: τὸ ἀντίθετο θὰ τὶς πλουτίσουν· κι οἱ ὀπαδοί του ποτὲ δὲ θὰ νοιώσουν τὸ συναίσθημα ὅτι γελάστηκαν: ἀντίθετα, ἡ ἔκδηλη ὀργανικὴ ὡριμότητα τοῦ Ἀρχηγοῦ θὰ εἶναι γιαυτοὺς μιὰ ἀνακουφιστικὴ ἀσφάλεια καὶ οἱ νέες του κατευθύνσεις θ' ἀναφέρονται μόνο στὴν ἀνάγκη ἐμπλουτισμοῦ τῆς ρατσικῆς θεωρίας. Τοῦτο θὰ εἶναι ἀκόμα μιὰ ἀπόδειξη τοῦ δίκαιου τῆς θεωρίας ποὺ ὑπερασπίζονται.

Ἕνας Ἀρχηγὸς ποὺ ὀφείλει νὰ ἐγκαταλείψει τὶς βασικές του θεωρίες γιατὶ τὶς ἀναγνωρίζει ψεύτικες, ἀποδεικνύει ὅτι μπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ ὑποκύψει κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν συνθηκῶν. Σὲ παρόμοια περίπτωση, πρέπει νὰ τοῦ ἀπαγορευθεῖ ἡ δημόσια συγνώμη μὲ μιὰ νέα πολιτικὴ ἐνέργεια. Γιατὶ ἀφοῦ πλανήθηκε στὰ βασικὰ σημεῖα, μπορεῖ νὰ πέσει καὶ δεύτερη φορὰ σὲ πλάνη. Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν πρέπει νἄχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν συμπολιτῶν του ἢ ἔστω καὶ μόνο νὰ τὴν δεχτεῖ.

Σήμερα λίγο ὡς πολὺ σερνόμαστε σ' αὐτὴ τὴν γραμμὴ ἡγεσίας ποὺ ὀνομάζεται ἔτσι ἁπλὰ *κάτω* πολιτική.

Ὅμως μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὑπόνομο βρισκόταν ἔστω κι ἕνας *ἐκλεκτός !*

Τότε φυλαγόμουν πολὺ νὰ ἐκδηλώσω ἀνοιχτὰ αὐτὸ ποὺ ἤμουν· μολοντοῦτο νομίζω ὅτι εἶχα ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν πολιτικὴ ὅσο κι ὁποιοσδήποτε ἄλλος. Σ' ἕνα πολὺ μικρὸ κῦκλο ἀνθρώπων μιλοῦσα καὶ τοὺς ἔλεγα ὅ,τι μὲ συγκινοῦσε κι ὅ,τι μὲ τραβοῦσε ἐσωτερικά. Μιλώντας ἔτσι σὲ μικροσυγκεντρώσεις κέρδισα πολλά : ἔμαθα νὰ ἐκφράζομαι καλύτερα καὶ νὰ καταλαβαίνω τὶς ἰδέες καὶ τὶς γνῶμες, συχνὰ ἐξαιρετικὰ πρωτόγονες, τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι, χωρὶς νὰ χάνω καιρὸ καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία, συνέχιζα νὰ συμπληρώνω τὴ μόρφωση μου. Σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς Γερμανίας, σὲ καμιὰ ἄλλη πόλη οἱ συνθῆκες δὲν παρουσιάζονταν τότε καλύτερες ὅσο στὴ Βιέννη.

***

Οἱ πολιτικὲς ἐνέργειες τῆς γηραιᾶς μοναρχίας τοῦ Δούναβη, σχολιάζονταν στὸ σύνολο τους περισσότερο κι ἐνδιέφεραν μεγαλύτερο κῦκλο ἀνθρώπων, ἀπ' ὅτι στὴν ὑπόλοιπη Γερμανία τῆς ἐποχῆς, ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς τὴν Πρωσία, τὸ Ἀμβοῦργο καὶ τοὺς βόρειους λιμένες. Ἀναφέρομαι ἐδῶ στὴν Αὐστρία, αὐτὴ τὴν περιοχὴ τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας τῶν Ἀψβούργων, ποὺ ὁ γερμανικὸς πληθυσμός της ἦταν, ἀπὸ κάθε ἄποψη, ὄχι μόνο χάρη στὶς ἱστορικὲς συνθῆκες τῆς κατασκευῆς ἑνὸς ἔθνους, μόνος σὲ θέση νὰ προτιμήσει ἀπὸ ἕνα πολιτικὸ κατασκεύασμα τόσο φαντασμαγορικό, τὴν ἠθικὴ ζωὴ ποὺ τὸν συντήρησε τόσους αἰῶνες. Καί, μὲ τὸ μέτρο ποὺ ὁ χρόνος περνοῦσε, ἡ ὕπαρξη καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ Ἔθνους ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὴν στάση πρῶτα ἀπ' ὅλα, τοῦ κεντρικοῦ πυρῆνα τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἂν αὐτοὶ οἱ γέροι μὲ κληρονομικὸ δικαίωμα ἡγέτες τοῦ Ἔθνους ἀντιπροσώπευαν τὴν καρδιὰ τῆς αὐτοκρατορίας, καρδιὰ ποὺ ἔστελνε στὸ κυκλοφοριακὸ σύστημα τῆς πολιτικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἕνα νέο καὶ πάντοτε ἀνανεωμένο αἷμα, ἡ Βιέννη ἦταν στὴν πραγματικότητα τὸ μυαλὸ κι ἡ θέληση.

Ἡ Βιέννη ἔμοιαζε στ' ἀλήθεια σὰ μιὰ βασίλισσα καθισμένη στὸ θρόνο της ποὺ τῆς ἔφτανε νὰ τὴν διαβεβαιώνουν γιὰ τὴν ἐξουσία της πάνω σὲ τόσο διαφορετικοὺς μεταξύ τους λαούς. Ἔδειχνε νὰ ξεχνᾶ μέσα στὴ λαμπρότητα τῆς ὀμορφιᾶς της τὰ στίγματα τοῦ χρόνου ποὺ μολοντοῦτο διάβαινε.

Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατυρίας μάταια συνταράσσοταν ἀπὸ αἱματηρὲς συμπλοκὲς ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἐθνότητες : τὸ ἐξωτερικό, ἰδιαίτερα ἡ Γερμανία δὲν ἔβλεπε παρὰ τὴν ἀξιαγάπητη εἰκόνα τῆς Βιέννης. Ψευδαίσθηση ποὺ γινόταν περισσότερο πιστευτὴ

γιατὶ ἴσα - ἴσα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ Βιέννη βρισκόταν σὲ μιὰ τελευταία ἐκθαμβωτικὴ ἄνθιση. Κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία ἑνὸς δημάρχου ἀληθινὰ ἐμπνευσμένου, ἡ παμπάλαια ἕδρα τῶν Αὐτοκρατόρων ξύπνησε γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη κι ἔζησε μιὰ ζωὴ τελείως νέα. Ὁ τελευταῖος μεγάλος αὐτὸς Γερμανὸς ποὺ βγῆκε ἀπ' τὴ γεννιὰ τῶν ἀποίκων τῆς Αὐστρίας δὲν συγκαταλεγόταν μεταξὺ τῶν «ἀνθρώπων τοῦ Κράτους»· μολοντοῦτο αὐτὸς ὁ δρ. Λούεγκερ, δήμαρχος τῆς «πρωτεύουσας καὶ ἕδρας τῆς Αὐτοκρατορίας», πέτυχε πρωτάκουστες καινοτομίες σ' ὅλους τοὺς τομεῖς—μπορῶ νὰ πῶ—οἰκονομικοὺς καὶ καλλιτεχνικούς, τῆς πολιτικῆς τοῦ δήμου. Ἀποδείχθηκε, μ' αὐτὴ τὴ στροφή του, πιὸ μεγάλος πολιτικὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίες «διπλωμάτες».

Ἂν ἡ ὄψη τοῦ ἔθνους ποὺ ὀνομαζόταν Αὐστρία, μιὰ μέρα θὰ διαλυόταν, αὐτὸ δὲν ὀφειλόταν καθόλου στὶς πολιτικὲς μηχανοραφίες τοῦ γερμανικοῦ στοιχείου. Εἶναι ἀδύνατο μὲ δέκα ἑκατομμύρια πληθυσμὸ νὰ συγκρατηθῆ ἕνα Κράτος πενῆντα ἑκατομμυρίων ὅσο κι ἂν ἡ πιὸ τολμηρὲς προϋποθέσεις πραγματοποιότανε κάποτε.

Ὁ Αὐστριακὸς Γερμανὸς εἶχε πολὺ εὐρεῖες δυνατότητες. Ἦταν συνηθισμένος νὰ ζεῖ στὰ ἐπίπεδα μιᾶς μεγάλης αὐτοκρατορίας καὶ δὲν εἶχε ποτὲ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὰ καθήκοντα ποὺ ἐπέβαλε ἡ κατάσταση του. Μόνο πίσω ἀπ' τὰ σύνορα τῆς στενῆς ἰδιοκτησίας τῆς κορώνας, ἔβλεπε τὰ σύνορα τῆς αὐτοκρατορίας. Ναί! Κι ὅταν ἡ τύχη τὸν χώρισε ἀπ' τὴ μεγάλη Γερμανικὴ πατρίδα, προσπάθησε πάντα ν' ἀποτινάξει τὸ ἀσήκωτο φορτίο ποὺ συγκρατοῦσε γερμανικὸ αὐτὸ ποὺ οἱ πρόγονοί του εἶχαν ἄλλοτε ἀποκτήσει στὴ Δύση μὲ ἀτέλειωτες θυσίες. Ἀκόμα πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ Γερμανοὶ δὲν ἀφιέρωσαν ὅλες τους τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ σβήσουν αὐτὴ τὴν κηλίδα γιατὶ ἡ καρδιὰ κι ἡ ἀνάμνηση τους τῶν πιὸ ἐκλεκτῶν ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἔπαψαν ποτὲ νὰ στρέφουν πρὸς τὴ μητέρα πατρίδα καὶ μόνο πολὺ λίγοι ἔμειναν στὴ χώρα ποὺ γεννήθηκαν.

Σιγὰ - σιγὰ ὁ ὁρίζοντας τοῦ Αὐστριακοῦ Γερμανοῦ ἁπλωνόταν. Οἱ οἰκονομικοί του δεσμοὶ ἀγκάλιαζαν τὸ σύνολο τῆς πρωταρχικῆς μορφῆς τῆς Αὐτοκρατορίας. Σχεδὸν ὅλες οἱ πιὸ ἐνδιαφέρουσες συναλλαγὲς βρίσκονταν στὰ χέρια του. Προμήθευε τὸ μεγαλύτερο τμῆμα μὲ τεχνικοὺς καὶ δημοσίους ὑπαλλήλους, μὲ προσωπικὸ διοικήσεως. Ἦταν ἀκόμη στὴ βάση τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου μιὰ κι οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχαν ἁπλώσει τὰ δίχτυα τους ὡς ἐκείνη τὴν ἀπαγορευμένη γιαυτοὺς περιοχή. Πολιτικῶς μόνον ὁ Αὐστριακὸς Γερμανὸς ἀνῆκε στὸ κράτος του. Τὸ στρατιωτικὸ πάλι τὸν ἔφερνε μακρυὰ ἀπ' τὰ στενὰ σύνορα τῆς ἐπαρχίας του. Ὁ νεοσύλλεκτος θὰ ἀναλάβαινε ἴσως ὑπηρεσία σ' ἕνα σύνταγμα γερμανικό, ἢ θὰ ὑπηρετοῦσε στὴ φρουρὰ τῆς Ἐρζε-

γοβίνης παρὰ στὴ Βιέννη ἢ στὴ Γαλικία. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἦσαν Γερμανοὶ καθὼς κι ἡ ἀνωτάτη Διοίκηση στὴν πλειοψηφία της. Οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες ἦταν γερμανικές. Ἐξαίρεση γινόταν μὲ τοὺς μικρεμπόρους καὶ μὲ τὴν τάση πρὸς τὴν μοντέρνα τέχνη ποὺ θὰ μποροῦσε περισσότερο ν' ἀνήκει σ' ἕνα λαὸ νέγρων. Οἱ Γερμανοὶ καθόριζαν καὶ προπαγάνδιζαν τὴν ἀληθινὴ καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Στὴ μουσική, στὴν ἀρχιτεκτονική, στὴ γλυπτικὴ καὶ στὴ ζωγραφική, ἡ Βιέννη ἦταν ἡ ἀνεξάντλητη πηγὴ ποὺ ἐπιχορηγοῦσε τὶς δυὸ μοναρχίες χωρὶς κανένα φόβο νὰ στερέψει.

Τέλος τὸ γερμανικὸ στοιχεῖο καθόριζε καὶ τὴ στάση τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς ἂν ἐξαιρέσει κανεὶς ἕναν μικρὸ ἀριθμὸ Οὐγγρων.

Κάθε προσπάθεια λοιπὸν νὰ διασωθεῖ αὐτὴ ἡ αὐτοκρατορία θ' ἀποδεικνυόταν μάταιη γιατὶ οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες δὲν σφάλλουν ποτέ.

Ἕνας μόνο τρόπος ὑπῆρχε γιὰ νὰ θριαμβεύσουν οἱ φυγόκεντρες δυνάμεις τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων τῆς Αὐστρίας: τὸ κράτος νὰ ὀργανωθεῖ ἐσωτερικὰ καὶ νὰ ἐφαρμόσει συγκεντρωτικὸ σύστημα κυβερνήσεως· ἀλλ' αὐτὸ δὲ θὰ γινόταν ποτέ.

Στὶς διάφορες περιόδους διαύγειας, αὐτὴ ἡ ἄποψη συζητήθηκε «ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου», μὰ γιὰ νὰ ξεχαστεῖ σὲ λίγο ἢ ν' ἀποριφθεῖ σὰν ἀπραγματοποίητη. Κάθε ἀπόπειρα γιὰ ψήφιση ὁμοσπονδιακοῦ συντάγματος ἀποβάλλονταν ἀπὸ τὶς ἐνέργειες ἑνὸς πηρύνα ποὺ εἶχε τὴν ὑπεροχὴ στὴν Κυβέρνηση. Σ' αὐτό, βασικὸ καὶ πρωτεύοντα ρόλο ἔπαιζαν τὰ ἐσωτερικὰ δεδομένα τῆς Αὐστρίας ποὺ ἦταν τελείως διαφορετικὰ μὲ αὐτὰ ποὺ προσφέρονταν στὸ Γερμανικὸ Ράιχ ὅταν ὁ Βίσμαρκ ἀποφάσισε τὴν ἵδρυσή του. Στὴ Γερμανία ἔπρεπε μονάχα νὰ κατανοηθοῦν οἱ πολιτικὲς φατρίες γιατὶ στὸν τομέα *καλλιέργειας* τὰ φόντα ἦταν ἴδια. Πρὶν ἀπ' ὅλα καὶ μὲ ἐξαίρεση πολὺ λίγους ξένους, τὸ Ράιχ ἀπαρτιζόταν ἀπὸ ἐκπροσώπους τοῦ ἴδιου λαοῦ.

Στὴν Αὐστρία ἡ κατάσταση ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετη.

Ἐδῶ μέσα σὲ κάθε χώρα—ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Οὐγγαρία—ἡ πολιτικὴ συνείδηση εἶχε τελείως ἐξαφανιστεῖ ἢ μᾶλλον σβηστεῖ μὲ τὸ σφουγγάρι τοῦ χρόνου κι ἔγινε σιγὰ - σιγὰ ἀσαφὴς κι ἀκαθόριστη. Τὸ ἀντίθετο, ὅταν ἔμπαινε θέμα ἐθνικότητας, οἱ ἐθνικὲς διεκδικήσεις ξυπνοῦσαν μέσα σὲ κάθε χώρα.

Ὁ θρίαμβος τους θἄταν σὲ λίγο πιὸ εὔκολος γιατὶ θἄρχιζαν νὰ σχηματίζονται σὲ κράτη, στὰ σύνορα τῆς μοναρχίας, οἱ ἐθνότητες ποὺ εἶχαν τὴν ἴδια καταγωγὴ μὲ τοὺς αὐστριακοὺς λαούς. Καὶ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξασκήσουν πάνω τους μιὰν ἐπίδραση προσωπική, πιὸ μεγάλη ἀπ' αὐτὴ τῶν Γερμανῶν Αὐστριακῶν.

Ἀκόμα κι ἡ Βιέννη δὲν θὰ μποροῦσε γιὰ πολὺ ν' ἀντέξει σ' αὐτή

τὴν πάλη.

Μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Βουδαπέστης σὲ πόλη γιὰ πρώτη φορὰ ἡ Βιέννη ἀπόκτησε ἕναν ἀντίπαλο ποὺ ἀποστολή του ἦταν ὄχι πιὰ νὰ διατηρήσει τὴ συνοχὴ ἀνάμεσα στὴ διπλὴ μοναρχία, ἀλλὰ νὰ ἐνισχύσει τὴ μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ προσωπικότητες της. Σὲ λίγο καιρὸ ἡ Πράγα θαρχόταν ν' ἀκολουθήσει τὸ παράδειγμα της, ὕστερα τὸ Λέμπεργκ, τὸ Λάιμπακ κ. τ. λ. 'Απ' τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὲς οἱ ἐπαρχιακὲς πόλεις γίνονταν πρωτεύουσες τῶν ἐθνοτήτων, μετάλλαζαν σὲ κέντρα πνευματικὰ καὶ ἀποτελοῦσαν τὸ δικό τους κόσμο. Μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ ἡ αἰτία καὶ ἡ ρίζα αὐτῶν τῶν ἐθνικιστικῶν ἐκδηλώσεων. Θαρχόταν μιὰ μέρα ποὺ αὐτὲς οἱ ἀπωθήσεις τῶν διαφόρων λαῶν θᾶταν πιὸ ἰσχυρὲς ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς συνοχῆς τῶν κοινῶν συμφερόντων: Τότε θὰ σήμαινε ἡ ὥρα τοῦ τέλους τῆς Αὐστρίας.

Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη γίνηκε περισσότερο ἂν ὄχι τελείως καταφανής, ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ 'Ιωσὴφ Β'. 'Η ἐπίσπευση της ὑπῆρξε ἔργο μιᾶς σειρᾶς συντελεστῶν ποὺ βγῆκαν μέσα ἀπ' τὴν ἴδια τὴ μοναρχία, ἀπ' τὴν ἴδια τὴν αὐτοκρατορία.

Ἂν ἤθελαν στὰ σοβαρὰ νὰ δεχτοῦν τὴν σύγκρουση καὶ νὰ τὴν πολεμήσουν γιὰ νὰ ἐπιζήσει τὸ Κράτος, μόνον ἕνας αὐστηρὸς κι ἐπίμονος συγκεντρωτισμὸς θὰ μποροῦσε νὰ φέρει ἀποτελέσματα. Τότε ἔπρεπε πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀρχή: μιὰ γλῶσσα σ' ἕνα Ἔθνος, νὰ ἐφαρμόσουν τὴν κρατικοποίηση μέχρι τότε τελείως ὀνομαστική, καὶ νὰ δώσουν στὴν Κυβέρνηση τὰ τεχνικὰ μέσα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ὑπόσταση ἑνὸς Κράτους. Ταυτόχρονα στὸ σχολεῖο καὶ μὲ τὴν προπαγάντα νὰ καλλιεργήσουν τὸ κοινὸ ἐθνικὸ συναίσθημα. Αὐτὰ ὅμως δὲν μποροῦσαν νὰ γίνουν μέσα σὲ δέκα ἢ εἴκοσι χρόνια: θάπρεπε νάχουν μπροστά τους αἰῶνες. Στὸ ἀποικιακὸ πρόβλημα ἡ ἐπιμονὴ μετράει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐνέργεια τῆς στιγμῆς.

Δὲν νομίζω πὼς χρειάζεται νὰ τονίσω τὴν ἀναγκαιότητα μιᾶς ἀπόλυτης Κυβερνητικῆς ἑνότητας.

Πάντοτε πλούτιζα τὸ μυαλό μου μὲ νέες ἐμπειρίες κάθε φορὰ ποὺ συλλογιζόμουν τί ἔφταιξε ποὺ ὅλ' αὐτὰ δὲν ἐφαρμόστηκαν κι οὔτε ἐπρόκειτο ποτὲ νὰ τὰ κάνουν πράξη. 'Ο ἔνοχος αὐτῆς τῆς παράλειψης θὰ ἦταν κι ὁ μοναδικὸς φταίχτης γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Αὐτοκρατορίας.

'Η ὕπαρξη τῆς γηραιᾶς Αὐστρίας, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλου Κράτους, ἦταν δεμένη μὲ τὴ δύναμη τῆς Κυβέρνησης της. Ἔλλειπε ἀπ' τὴν Αὐστρία, αὐτὴ ἡ σιγουριὰ τῶν ἄλλων Κρατῶν, ποὺ ἀκόμα κι ἂν δὲν ἔχουν μιὰ ἰσχυρὴ διακυβέρνηση, κρύβουν μέσα στὴν ἐθνικὴ καταγωγή τους μιὰ δύναμη ποὺ σιγουρεύει τὴν ὑπόστασή τους. Ἕνα

'Εθνικὸ Κράτος μπορεῖ καμιὰ φορά, χάρη στὴν φυσικὴ ἀδράνεια τοῦ πληθυσμοῦ του καὶ στὴν τέχνη νὰ ἐνοχοποιεῖ κάθε ἀντίσταση, νὰ ὑποβαστάσει μὲ ἐκπληκτικὸ τρόπο καὶ χωρὶς πολὺ κόπο, μακρυὲς περιόδους κακῆς διακυβέρνησης καὶ διοίκησης· μοιάζει συχνὰ τότε σὰν νάχει χαθεῖ κάθε σημεῖο ζωῆς ἀπὸ ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα κι ὅταν ὅλοι νομίζουμε ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἕνα πτῶμα, ξαφνικὰ ὁ «νεκροφανὴς» νὰ σηκώνεται καὶ νὰ δίνει στὴν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα ἐκπληκτικὰ δείγματα τῆς ζωτικότητας του.

Ὅμως τὸ πράγμα εἶναι τελείως διαφορετικὸ μὲ μιὰ αὐτοκρατορία ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς λαούς, ποὺ δὲν τοὺς συνδέει ἡ κοινότητα τοῦ αἵματος, ἀλλὰ ἡ γροθιά. Κάθε διοικητικὴ ἀδυναμία θάχει σὰν ἀποτέλεσμα σ' ἕνα τέτοιο κράτος, ὄχι τὴν χειμέρια νάρκη ποὺ πέφτουν μερικὰ ζῶα, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο νὰ δώσει τὴν εὐκαιρία νὰ ξυπνήσουν ὅλα τὰ ἐπὶ μέρους ἔνστικτα ποὺ προϋπάρχουν σὲ κάθε ράτσα, ποὺ ὅμως δὲν μποροῦσαν νὰ ἐκδηλωθοῦν τότε ποὺ μιὰ ἰσχυρὴ θέληση τὰ κατάπνιγε.

Μόνο μὲ τὴν κοινὴ ἐκπαίδευση διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μὲ τὶς κοινὲς παραδόσεις, τὰ κοινὰ ἐνδιαφέροντα κ.τ.λ. εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφευχθεῖ, αὐτὸς ὁ κίνδυνος. Ὅσο πιὸ νεαρὰ εἶναι αὐτὰ τὰ κράτη, τόσο πιὸ πολὺ κινδυνεύουν νὰ χάσουν ἀπ' τὰ χέρια τους τὴν κατάσταση· κι ὅλοι ἔχουμε δεῖ συχνὰ τὸ ἔργο τῶν κατακτητῶν, ἢ τῶν μεγάλων κυβερνητῶν ποὺ δὲν βρῆκαν ἄξιους διαδόχους νὰ πέφτει σ' ἐρείπια, ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἱδρυτοῦ. Ἀκόμα κι ἂν περάσουν αἰῶνες δὲν μποροῦμε νὰ θεωροῦμε ὅτι οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ξεπεράστηκαν· συχνὰ σ' ἀποκοιμίζουν γιὰ νὰ σὲ ξυπνήσουν ξαφνικὰ μὲ μιὰν κυβέρνηση ξοφλημένη, μὲ τὴν Παιδεία καὶ τὶς παραδόσεις ἀνίκανες ν' ἀντισταθοῦν στὶς πιέσεις τῶν διαφόρων κλάδων.

Τὸ τραγικὸ λάθος τοῦ Οἴκου τῶν Ἀψβούργων ἦταν ποὺ δὲν μπόρεσε νὰ συνειδητοποιήσει αὐτὴ τὴν κατάσταση.

Ἕνας μόνο ἀνάμεσα τους ἔδειξε ὅτι μπορεῖ νὰ φωτίσει ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸ σκοτεινὸ πεπρωμένο τῆς χώρας του. Μετὰ αὐτὴ ἡ ἀναλαμπὴ ἔσβησε γιὰ πάντα.

Ὁ Ἰωσὴφ Β', σὰν ἄλλος Ρωμαῖος αὐτοκράτορας τῆς καλῆς περιόδου, κατάλαβε μὲ τρόμο ὅτι ὁ Οἶκος του θὰ ἐξαφανιζόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ πίεση τῶν συνόρων του, μέσα στὸ στρόβιλο αὐτῆς τῆς Βαβυλωνίας, ἂν δὲν ἔβαζε σ' ἐφαρμογὴ *«ἲν ἐξτρέμις»*, τὴ μέθοδο τῶν προγόνων του. Μὲ μιὰ ὑπεράνθρωπη δύναμη, ὁ «φίλος τῶν ἀνθρώπων», πέταξε ἀπὸ πάνω του τὴν ἀνεμελιὰ τῶν προκατόχων του καὶ βάλθηκε νὰ διορθώσει μέσα σὲ δέκα χρόνια τὰ σφάλματα αἰώνων. Ἂν εἶχε μπροστά του μόνο σαράντα χρόνια δουλειᾶς, ἂν μοναχὰ σὲ δυὸ

ἀκόλουθες γενιὲς ἐφάρμοζαν μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα τὸ ἔργο του, τὸ θαῦμα θὰ εἶχε συντελεστεῖ. Ὅταν πέθανε, μετὰ ἀπὸ δεκάχρονη κουραστικὴ βασιλεία, καταπονημένος σῶμα καὶ ψυχή, τὸ ἔργο του κατέβηκε μαζύ του στὸν τάφο, κι ἀπὸ τότε κοιμᾶται τὸν αἰώνιο ὕπνο του μέσα στὴν κρύπτη τοῦ μοναστηριοῦ τῶν Καπουτσίνων, χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἐλπίδα ὅτι θὰ ξυπνήσει ποτέ.

Οἱ διάδοχοι του δὲν ἔφτασαν στὸ ὕψος του, οὔτε μὲ τὸ μυαλό τους ἀλλ' οὔτε καὶ μὲ τὴ θέληση τους. Ὅταν τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ σημάδια τῶν νέων καιρῶν, ἔκαναν τὴν ἐμφάνιση τους στὴν Εὐρώπη, ἡ Αὐστρία βιάστηκε νὰ τ' ἀγκαλιάσει. Ἀλλὰ ὅταν ἡ πυρκαϊὰ ξέσπασε, τὰ αἴτια κι ὁ ἀντίκτυπος δὲν ὀφείλονταν σὲ ζητήματα τῶν τάξεων ἢ τῆς πολιτικῆς· ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ ἀνακινηθεῖ τὸ ἐθνολογικὸ ζήτημα.

Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1848 ἐνῶ παντοῦ ἦταν ἀποτέλεσμα πάλης τῶν τάξεων, στὴν Αὐστρία ἔδωσε τὸ ἔναυσμα γιὰ μιὰ νέα ρατσικὴ σύγκρουση. Ἡ Γερμανία, ξεχνώντας αὐτὲς τὶς συγκεκριμένες αἰτίες τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἢ ἀγνοώντας τις τελείως, προσέφερε σ' αὐτὸ τὶς ὑπηρεσίες της κι ἐπισφράγισε ἔτσι τὴν ἴδια της τὴν τύχη. Βοήθησε νὰ δημιουργηθεῖ ἡ λεγόμενη δυτικὴ δημοκρατία ποὺ λίγο λίγο θὰ τὴν τίναζε στὸν ἀέρα.

Τὸ Κοινοβούλιο ποὺ δημιουργήθηκε, χωρὶς τὴν ὁμόνοια καὶ τὴν καθιέρωση ἐκ τῶν προτέρων μιᾶς κοινῆς κρατικῆς διαλέκτου, κατάφερε τὸ πρῶτο χτύπημα στὴ Γερμανικὴ πλειοψηφία μέσα στὴ μοναρχία. Ἀλλ' ἀπ' τὴν ἴδια κιόλας αὐτὴ στιγμή, τὸ ἴδιο ἐτοῦτο Κράτος ἦταν ἐξίσου κατεστραμένο. Ὅλα ὅσα ἀκολούθησαν δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἱστορία τῆς παρακμῆς μιᾶς αὐτοκρατορίας.

Τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς τῆς τέλειας διάλυσης ἦταν συγκινητικὰ καὶ διδακτικὰ μαζύ. Ἡ ἱστορία εἶπε τὸν τελευταῖο λόγο της μέσα ἀπὸ χίλιες δυὸ περιπέτειες καὶ λεπτομέρειες. Οἱ περισσότεροι Αὐστριακοὶ πορεύονταν, τυφλοί, τὸ δρόμο τους ἀνάμεσα ἀπ' τὰ σημάδια τῆς καταστροφῆς: γι' αὐτοὺς ἦταν μόνον ἐνδείξεις τῆς θέλησης τῶν Θεῶν νὰ καταστραφεῖ ἡ Αὐστρία.

Δὲ θέλω νὰ ἐπεκταθῶ σὲ λεπτομέρειες ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μ' αὐτὸ τὸ βιβλίο· θέλω μόνο νὰ ἀναλύσω σὲ βάθος τὶς αἰτίες, αἰώνιες κι ἀκατάλυτες, τῆς καταστροφῆς λαῶν καὶ κρατῶν, ποὺ παρουσιάζουν ἀκόμα ἐνδιαφέρον καὶ ποὺ τέλος μὲ βοήθησαν νὰ θέσω τὴ βάση τῶν πολιτικῶν μου πεποιθήσεων.

***

Στὴν κεφαλὴ τῶν ἱδρυμάτων ἐκείνων ποὺ βοήθησαν τὸ περισσό-

τερο στὸ *ροκάνισμα* τῆς Αὐστριακῆς μοναρχίας, βρισκόταν, ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν πιὸ κοντόφθαλμο μικροαστό, αὐτὸ πού πιὸ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔπρεπε νὰ στηρίζεται στὴ δύναμη τῶν ἐμβλημάτων του : τὸ Κοινοβούλιο, ἢ ὅπως τὸ ὀνόμαζαν στὴν Αὐστρία, ἡ Ράιχσρατ.

Φυσικὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτοῦ τοῦ ἱδρύματος βρισκόταν στὴν Ἀγγλία, στὴ χώρα τῆς κλασσικῆς «δημοκρατίας».

Ἀπὸ κεῖ πήραμε τὶς καλύτερες διατάξεις του καὶ τὶς μεταφυτέψαμε στὴν Αὐστρία μὲ λίγες ἀλλαγές.

Τὸ Ἀγγλικὸ σύστημα τῶν δύο Βουλῶν, τῆς Βουλῆς τῶν γερουσιαστῶν καὶ τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων, ἔκανε θαυμάσια τὴ δουλειά του καὶ μόνο τὰ «κτίσματα» αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ εἶχαν μιὰ μικρὴ διαφορά.

Ὅταν κάποτε ὁ Μπάρρυ καθρέφτισε μέσα στὰ νερὰ τοῦ Τάμεση τὸ μέγαρο τοῦ Κοινοβουλίου, ἔβαλε σ' ἐνέργεια τὸ ἱστορικὸ τοῦ Βρεταννικοῦ *ἰμπέριουμ* καὶ πάνω σ' αὐτὸ στήριξε τὴ διακόσμηση τῶν 1200 στοῶν, τὶς πολυθρόνες καὶ τὶς κολῶνες τοῦ μέγαρου του : τ' ἀγάλματα κι οἱ πίνακες του ἔφτιαξαν τὴ Βουλὴ τῶν γερουσιαστῶν καὶ τὴ Βουλὴ τῶν λόρδων σὰν μιὰ ἐκκλησία ὅπου δοξαζόταν τὸ ἔθνος.

Αὐτὴ ἦταν γιὰ τὴ Βιέννη ἡ πρώτη δυσκολία : ὅταν ὁ Δανὸς Χάνσεν τελείωσε καὶ τὸ τελευταῖο ἀέτωμα τοῦ μαρμάρινου παλατιοῦ πού θὰ προοριζόταν γιὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, δὲν βρῆκε τίποτ' ἄλλο νὰ κάνει παρὰ νὰ στηρίξει τὴ διακόσμηση στὴν ἀρχαιότητα. Πολιτικοὶ καὶ φιλόσοφοι, Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι στόλισαν τὴ θεατρικὴ αὐτὴ διαμονὴ τῆς «Βορεινῆς Δημοκρατίας» καὶ σὰν συμβολικὴ εἰρωνία, οἱ πυργίσκοι πού εἶχαν ὑψωθεῖ στὴ στέγη αὐτοῦ τοῦ κτιρίου κοίταζαν καὶ πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα, σὰ νάθελαν νὰ ὑποδηλώσουν ἀπ' ἔξω τί γινόταν στὸ ἐσωτερικό.

Οἱ *ἐθνικότητες* δὲ θέλησαν, βλέποντας σ' αὐτὸ μιὰ πράξη ντροπῆς καὶ προδοσίας, νὰ τιμήσουν τὸ κτίριο αὐτὸ μὲ τὴν Αὐστριακὴ ἱστορία. Τὸ ἴδιο ὅπως καὶ μέσα στὸ Ράιχ, ἔπρεπε νὰ γίνει ὁ Παγκόσμιος Πόλεμος γιὰ νὰ τολμήσουν ν' ἀφιερώσουν στὸ γερμανικὸ λαὸ μιὰ ἐπιγραφὴ στὸ οἰκοδόμημα τοῦ Οὐαλλώ.

Δὲν θὰ ἤμουνα καλὰ-καλὰ 20 χρονῶν ὅταν πῆγα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ μέγαρο τοῦ Φράνζενσρινγκ γιὰ νὰ παρακολουθήσω μιὰ συνέλευση τῆς Βουλῆς. Ἔνοιωσα τότε γιὰ πρώτη φορὰ ἀπέχθεια.

Συχάθηκα τὸ Κοινοβούλιο, ἀλλὰ ὄχι καὶ τὴν Ἰδέα πού ἀντιπροσώπευε. Τὸ ἀντίθετο, οἱ φιλελεύθερες ἰδέες μου δὲν μοῦ ἐπέτρεπαν νὰ φανταστῶ ἕναν ἄλλον τρόπο διακυβερνήσεως. Ἡ σκέψη μιᾶς ὁποιασδήποτε δικτατορίας, φαινόταν στὰ μάτια μου, ἔτσι καθὼς ἤμουν κατάφατσα στὸ ἀνάκτορο τῶν Ἀψβούργων σὰν ἔγκλημα κατὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ καταλυτικὴ κάθε ἔννοιας δικαίου.

'Ο βαθὺς θαυμασμός μου γιὰ τὸ 'Αγγλικὸ Κοινοβούλιο συνέτεινε πάρα πολύ: μοῦ εἶχε γίνει βίωμα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, ἀπ' τὶς ἀναρίθμητες ἐφημερίδες ποὺ εἶχα διαβάσει ὄντας νέος καὶ δὲν μποροῦσα τώρα τὰ τὸν ἀπορίψω ἔτσι ἀμέσως. Μοῦ τὸν ἐπέβαλλαν ἡ ἀξιοπρέπεια μὲ τὴν ὁποία ἡ Κάτω Βουλὴ διαχειριζόταν ἐκεῖ πέρα τὶς ὑποχρεώσεις της καὶ τὰ ὄμορφα χρώματα ποὺ τὴν στόλιζαν οἱ ἐφημερίδες μας. Ἦταν δυνατὸν νὰ ὑπάρξει καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ αὐτοκυβερνηθεῖ ἕνας λαός; 'Απ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ θαυμασμὸ ξεκίνησε κι ἀντιπάθεια μου γιὰ τὸ Αὐστριακὸ Κοινοβούλιο: Βρῆκα ὅλες τὶς ἐνέργειες του ἀνάξιες πρὸς τὸ πρότυπο του. 'Αλλὰ μιὰ νέα παρατήρηση ἦρθε νὰ προστεθεῖ στὶς δικές μου.

Τὸ Γερμανικὸ στοιχεῖο μέσα στὸ Αὐστριακὸ κράτος ἐξαρτοῦσε τὴν τύχη του ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις τῆς Ράιχσρατ. Μέχρι ποὺ νὰ καθιερωθεῖ παγκοσμίως ἡ μυστικὴ ψῆφος, ὑπῆρχε ἀκόμη μιὰ ταπεινὴ πλειοψηφία Γερμανῶν στὸ Κοινοβούλιο. Αὐτὴ ἡ κατάσταση ἔδινε ἀφορμὴ γιὰ συλλογισμοὺς πάνω στὴν ἀβέβαιη στάση τῆς Σοσιαλδημοκρατίας γιὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα καὶ τὴν ἀντίθεση της κάθε φορὰ ποὺ ἔμπαινε θέμα σημαντικὸ γιὰ τὴν τύχη καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν Γερμανῶν: Φοβόταν ὅτι θὰ διασπαροῦν οἱ ὀπαδοί της μέσα σὲ ξένους λαούς. Μέχρι τότε ἡ Σοσιαλδημοκρατία δὲν μποροῦσε νὰ διεκδικεῖ δικαιώματα γερμανικοῦ κόμματος, ἀλλὰ ἡ καθιέρωση τῆς ψήφου πῆρε τὰ πρωτεῖα ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς ἀκόμα καὶ ἀριθμητικῶς. Ἔτσι ὁ δρόμος τώρα ἦταν ἐλεύθερος γιὰ τὸν «ἀπογερμανισμό».

'Απὸ τότε, ἡ βαθειὰ ἐθνική μου συνείδηση ἐπαναστάτησε, μέσα σὲ μιά αἴθουσα ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ὅπου ὄχι μόνο δὲν ἀντιπροσωπευόταν κάθε τί γερμανικὸ ἀλλὰ καὶ προδινόταν. Ὅμως αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἦταν τὰ λιγώτερο ἀξιοκατάκριτα, ὅσο τὸ Αὐστριακὸ Κράτος. Εἶχα κιόλας καταλάβει ὅτι ὅσο θὰ ἐπιζοῦσε ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνηση ἡ γερμανικὴ πλειοψηφία δὲ θάπαιρνε ποτὲ μιὰ προνομιακὴ θέση στὸ Κοινοβούλιο.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες μπῆκα γιὰ πρώτη φορὰ σ' αὐτὲς τὶς αἴθουσες ποὺ τόσο σεβόμουν ἀλλὰ καὶ τόσο τὶς εἶχαν δυσφημήσει. Ἄλλωστε καὶ μόνο ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σοῦ γεννοῦσε τὸ σεβασμό: εἶχα μπροστά μου τὸ ὑπέροχο 'Ελληνικὸ στοιχεῖο, ἐδῶ στὴ γερμανικὴ γῆ.

Ὅμως δὲν χρειάσθηκε πολλὴ ὥρα γιὰ νὰ ἐπαναστατήσω βλέποντας τὸ ἀξιοδάκρυτο ἐκεῖνο θέαμα νὰ διαδραματίζεται ἐκεῖ πέρα!
Μερικὲς ἑκατοντάδες ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἦταν παρόντες κι εἶχαν νὰ ἐξετάσουν ἕνα σπουδαῖο στ' ἀλήθεια, οἰκονομικὸ θέμα. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα μοὔδωσε ὑλικὸ νὰ σκέπτομαι γιὰ πολλὲς βδομάδες.

'Η φιλολογικὴ ἀξία τῶν λόγων τους ἦταν σὲ πολὺ χαμηλὸ ἐπί-

πεδο ἔτσι ὥστε νὰ τοὺς παρακολουθήσω· γιατὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους δὲν μιλοῦσαν γερμανικὰ ἀλλὰ σλαυϊκά, τὴ μητρική τους γλῶσσα, ἢ καμιὰ διάλεκτο. Μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία ν' ἀκούσω μὲ τὰ ἴδια μου αὐτιὰ αὐτὰ ποὺ διάβαζα καὶ τώρα στὶς ἐφημερίδες. Ἕνα ἀεικίνητο πλῆθος ἀνθρώπων χειρονομοῦσε καὶ πιὸ δυνατὰ ἀπ' ὅλους ἕνα ἄθλιο γεροντάκι προσπαθοῦσε νὰ ἐπιβάλει τὴν τάξη σείοντας ἕνα κουδοῦνι, καὶ κραυγάζοντας νὰ ἡσυχάσουν.

Δὲν μπόρεσα νὰ μὴ γελάσω.

Ξαναπῆγα μερικὲς βδομάδες ἀργότερα. Τὸ θέαμα ἦταν τελείως ἀλλοιώτικο. Ἡ αἴθουσα ἦταν τελείως ἄδεια. Πάνω στὶς πολυθρόνες οἱ γερουσιαστὲς κοιμόνταν. Μερικοὶ ξαπλωμένοι κοίταζαν μπροστά τους ἠλίθια· καὶ χασμουριόνταν· ἕνας τους «ἀγόρευε». Ὁ ἀντιπρόεδρος ἦταν παρὼν καὶ κοίταζε τὴν αἴθουσα μ' ἕνα ὕφος φανερὰ βαριεστημένο.

Ἄρχισα νὰ συλλογίζομαι. Τώρα πιὰ κάθε φορὰ ποὺ μοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία πήγαινα στὴ Ράιχσρατ καὶ κάθε φορὰ ἔμενα ἐκεῖ νὰ παρατηρῶ τὸ θέαμα, ἄκουγα τὶς ἀγορεύσεις—ὅσες καταλάβαινα—μελετοῦσα τὰ πρόσωπα, ἔξυπνα κι ἠλίθια, αὐτῶν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἔθνους καὶ σχημάτιζα ἔτσι λίγο-λίγο τὶς προσωπικές μου ἀντιλήψεις πάνω στὸ ζήτημα. Ἕνας ὁλόκληρος χρόνος τέτοιας ἄνετης παρατήρησης στάθηκε ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἀπορίψω καὶ ν' ἀνατρέψω μέσα μου κάθε συμπάθεια πρὸς αὐτὸ τὸ ἵδρυμα. Δὲν ἐπαναστατοῦσα πιὰ γιὰ τὴν ἄθλια μορφὴ ποὺ πῆρε στὴν Αὐστρία· ἐπαναστατοῦσα τώρα ἐνάντια σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ Κοινοβούλιο. Εἶχα ὡς τότε σχηματίσει τὴ γνώμη ὅτι τὸ κακὸ ὀφειλόταν στὴν προσπάθεια τοῦ Κοινοβουλίου νὰ καταπνίξει κάθε τὶ τὸ γερμανικό· τώρα ὅμως πίστευα ὅτι τὸ κακὸ πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴ σύσταση αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ ὀργανισμοῦ.

Μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ ἐρωτήματα μὲ βασάνισαν ἐκείνη τὴν ἐποχή.

Μερικὰ χρόνια ἄρκεσαν γιὰ νὰ σχηματιστεῖ καθαρὰ μέσα μου, στὴν ἀληθινή του μορφὴ ἕνας τύπος : ὁ κοινοβουλευτισμός. Κι ὕστερα ἄρχισε ν' ἀποβάλει μιὰ-μιὰ τὶς φόρμες ποὺ τὸν εἶχα ντύσει καὶ ποὺ δὲν τοῦ ταίριαζαν. Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμη, τὰ μαθήματα ποὺ πῆρα ἀπ' τὰ ἴδια τὰ πράγματα μὲ βοήθησαν νὰ μὴ παρασυρθῶ ἀπὸ μιὰ κοινωνικὴ θεωρία ποὺ πολλοὶ τὴν πιστεύουν σὰν τὴν πιὸ σωστή, ἀλλὰ ποὺ σημαντικὰ συνέτεινε στὴν παρακμὴ τῆς ἀνθρωπότητας.

Σ' ὁλόκληρη τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη ἡ δημοκρατία θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τοῦ μαρξισμοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει πραγματικότητα χωρὶς αὐτήν. Ἡ δημοκρατία ἀποτελεῖ τὸ πεδίο καλλιέργειας γιὰ τὴν ἐπιδημία αὐτῆς τῆς πανούκλας. Καὶ βρίσκει τὴ σωστή του ἔκφραση μὲ τὸ ἔκτρωμα τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Ὅτι θεῖο ὑπάρχει μέσα στὴ

δημοκρατία πνίγεται δυστυχῶς ἀπὸ τὸ βοῦρκο τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ.

Εὐγνωμονῶ τὴ μοῖρα ποὺ μὲ ὁδήγησε νὰ μελετήσω αὐτὸ τὸ ζήτημα τότε ποὺ ἤμουν ἀκόμη στὴ Βιέννη, γιατὶ καθὼς εἶναι φυσικό, ἂν βρισκόμουν τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴ Γερμανία δὲν θὰ μοῦ εἶχε κάνει τόση ἐντύπωση. Ἂν εἶχα ἀντιληφθεῖ ὅλη αὐτὴ τὴ γελοιότητα τοῦ «Κοινοβουλίου» στὸ Βερολῖνο πρῶτα, μπορεῖ νἄβγαζα τελείως ἀντίθετα συμπεράσματα καὶ ἴσως βρισκόμουν μὲ τὸ μέρος αὐτῶν ποὺ πιστεύουν ὅτι οἱ ζητωκραυγὲς τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ράϊχ δὲν εἶναι παρὰ ἀπόδειξη τῆς δύναμης καὶ τῆς ἀναβίωσης τῆς αὐτοκρατορικῆς ἰδέας κι ὄχι τέλεια ἄγνοια τῶν προβλημάτων τῆς ἐποχῆς.

Στὴν Αὐστρία δὲν εἶχα κανένα τέτοιο φόβο νὰ πέσω τόσο εὔκολα ἀπ' τὴ μιὰ πλάνη στὴν ἄλλη. Ἂν τὸ Κοινοβούλιο δὲν ἄξιζε τίποτα οἱ Ἀψβοῦργοι δὲν ἄξιζαν βεβαίως περισσότερο κι ἴσως λιγώτερο κι ἀπ' αὐτό. Δὲν τέλειωναν ὅλα ὅταν θὰ γκρεμιζόταν τὸ κοινοβούλιο· τὸ πρόβλημα παράμενε ἀκέραιο· λοιπὸν τί ; ἡ κατάργηση τοῦ Κοινοβουλίου δὲν σήμαινε ὅτι θ' ἀφήναμε τὴν κυβερνητικὴ δύναμη στὸν οἶκο τῶν Ἀψβούργων : ἰδέα τελείως ἀπαράδεκτη πρὸ πάντων γιὰ μένα.

Ἡ δυσκολία νὰ δοθεῖ μιὰ λύση σ' αὐτὲς τὶς εἰδικὲς περιπτώσεις ποὺ ξεπρόβελναν μὲ ὁδήγησε νὰ ἀφοσιωθῶ τελείως σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα πράγμα ποὺ δὲν θὰ τὄκανα κάτω ἀπὸ ἄλλες συνθῆκες κι ἔτσι νέος ποὺ ἤμουνα.

Αὐτὸ ποὺ κατὰ πρῶτο λόγο πρόσεξα ἦταν ἡ τέλεια κι ἐκπληκτική, ἀπουσία κάθε εὐθύνης κι ὑπεύθυνου προσώπου ἀπὸ ἐκεῖ μέσα.

Τὸ Κοινοβούλιο πέρνει μιὰν ἀπόφαση : γιὰ ὅλες τὶς καταστροφὲς ποὺ μπορεῖ ν' ἀκολουθήσουν κανεὶς δὲν εἶναι ὑπεύθυνος, κανεὶς δὲν θὰ δώσει λογαριασμό. Γιατὶ τέλος πάντων δὲν πρέπει κάποιος νἆναι ὑπεύθυνος, ὅταν μιὰ τέτοια παρόμοια ἀποτυχία συμβεῖ ὥστε ἡ Κυβέρνηση νὰ ὑποχρεωθεῖ σὲ παραίτηση ἢ χάσει τὴν πλειοψηφία ;

Μιὰ ἀμφισβητούμενη πλειοψηφία μπορεῖ ποτὲ νἄχει εὐθύνη ;

Γιατὶ ἡ ἰδέα τῆς εὐθύνης μπορεῖ νὰ διατυπωθεῖ ἀλλοιῶς παρὰ ἀπὸ ἕνα ὡρισμένο κι ἀπὸ ὅλους παραδεκτὸ πρόσωπο ;

Εἶναι δυνατὸν πρακτικῶς νὰ ὀνομάσουμε πρωθυπουργὸ καὶ ὑπεύθυνο γιὰ τὶς πράξεις του κάποιον ποὺ οἱ πράξεις του κι οἱ ἐνέργειες του ὑποκύπτουν στὴν θέληση καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς πλειοψηφίας ;

Δὲν καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ προσπάθεια ἑνὸς κοινοβουλευτικοῦ ἡγέτη εἶναι λιγώτερο ἡ σύλληψη ἑνὸς σχεδίου καὶ περισσότερο ἡ τέχνη νὰ τὸ κάνει κατανοητὸ καὶ νὰ δείξει τὴν ἀξία του στὸ κοπάδι τῶν ἠλιθίων γιὰ ν' ἀπαιτήσει κατόπι τὰ χειροκροτήματα τους ;

Τὸ κριτήριο τοῦ πολιτικοῦ εἶναι νὰ συνδυάζει τὴν τέχνη νὰ πεί-

θει τὰ πλήθη καὶ τὴν διπλωματικὴ λεπτότητα νὰ συλλαμβάνει μεγάλα θέματα καὶ νὰ πέρνει μεγάλες ἀποφάσεις;

Θᾶναι ἀπόδειξη τῆς ἀδεξιότητας τοῦ πολιτικοῦ ἂν δὲν καταφέρει νὰ συλλάβει μιὰν ὡρισμένη ἰδέα ποὺ ἀρέσει στὴν πλειοψηφία μιᾶς συνέλευσης, αὐτοῦ τοῦ οἰδήματος ποὺ ἔχει κατακλύσει τὸν ὀργανισμό μας μὲ κάθε τρόπο, βρώμικο ἢ καθαρό; Ὑπάρχει ἄλλωστε ἔστω καὶ μιὰ φορὰ τὸ παράδειγμα, μιὰ παράταξη νᾶχει κατανοήσει μιὰν ἰδέα καὶ νὰ τὴν ἔχει παραδεχτεῖ πρὶν δεῖ τὴν ἐπιτυχία της;

Μήπως κάθε πράξη τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐδῶ ἀνθρώπου, δὲν ἐξαντλεῖται σὲ μιὰν ἐπίθεση του ἐνάντια στὴ νωθρότητα τῆς μάζας;

Καὶ τί πρέπει νὰ κάνει ὁ πολιτικὸς ποὺ δὲν κατάφερε μὲ τὶς κολακεῖες νὰ πετύχει τὴν ἔγκριση τοῦ πλήθους γιὰ τὶς πράξεις του;

Πρέπει νὰ πληρώσει τὸ πλῆθος; νὰ κάνει ρουσφέτια; Ἢ τὸ ἀντίθετο πρέπει ν' ἀναγγείλει σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἠλίθιους ὅτι θ' ἀποτελειώσει τὸ τὸ ἔργο ποὺ αὐτὸς ἔκρινε ὅτι εἶναι ζωτικῆς σημασίας; Πρέπει νὰ παρατηθεῖ ἢ πρέπει νὰ μείνει;

Πῶς ἕνας ἄνθρωπος μὲ χαρακτῆρα μπορεῖ ἔστω καὶ νὰ δεχτεῖ ὅτι ὑπάρχει μιὰ σύγκρουση ἀνάμεσα στὴν παροῦσα κατάσταση καὶ σ' αὐτὴν ποὺ κρίνει ὁ ἴδιος πιὸ σωστή, ἢ ἀκριβῶς πιὸ τίμια;

Ποῦ βρίσκεται ἐδῶ τὸ σύνορο ποὺ χωρίζει τὸ καθῆκον ἀπέναντι στὸ πλῆθος καὶ τὶς ὑποχρεώσεις ἑνὸς τίμιου ἀνθρώπου;

Ὁ ἀληθινὸς ἡγέτης δὲν πρέπει ν' ἀγνοεῖ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν κυβερνητικῶν μεθόδων ποὺ τὸν κατεβάζουν στὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτικάντη;

Καὶ ἀντιστρόφως, αὐτὸς ὁ πολιτικάντης δὲν πρέπει νὰ αἰσθάνεται ὑποχρεωμένος νὰ *πολιτεύεται* σύμφωνα μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ θᾶχει τελικὰ τὸ βάρος τῆς εὐθύνης ἀλλὰ μιὰ ἀπροσδιόριστη ὁμάδα στὴν ὁποία ἀνήκει;

Ἡ κοινοβουλευτική μας ἀρχὴ τῆς πλειοψηφίας, τάχα δὲν ὁδηγεῖ στὴ φθορὰ τὸν πολιτικὸ ἡγέτη;

Εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἀνθρώπινη πρόοδος μπορεῖ νὰ βγεῖ ἀπ' τὸ μυαλὸ τῆς πλειοψηφίας κι ὄχι ἀπ' τὸ κεφάλι ἑνὸς καὶ μόνον ἀνθρώπου; Καὶ τότε δὲν πρέπει νὰ ἀπελευθερώσουμε τὸ μέλλον ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐπιτεύξεις τοῦ προηγουμένου πολιτισμοῦ ποὺ ἦταν ἔργο ἀτόμων;

Ὅμως τὸ ἀντίθετο δὲν θᾶταν σήμερα πιὸ ἀπαραίτητο παρὰ ποτέ;

Ὅταν ἡ κοινοβουλευτικὴ ἀρχὴ τοῦ πλειοψηφικοῦ συστήματος, βγάζει ἀπὸ πάνω της τὴν ἐξουσία τοῦ ἑνὸς κι ἀντικαθιστᾶ τὸν ἡγέτη μὲ τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴ μάζα, πηγαίνει ἐνάντια στὶς ἀριστοκρατικὲς της

ἀντιλήψεις πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζει μιὰν ἐπινόηση εὐγενικῆς καταγωγῆς ποὺ δὲν θὰ τὴν παραχωροῦσε σὲ κανέναν.

Τὶς καταστροφὲς ποὺ σέρνει μαζύ του αὐτὸ τὸ μοντέρνο σύστημα τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐξουσίας, δὲν μπορεῖ νὰ τὶς ἀντιληφθεῖ ὁ ἀναγνώστης τοῦ ἑβραϊκοῦ τύπου ἂν δὲν ἔχει μάθει νὰ σκέπτεται καὶ νὰ κρίνει ἀνεπηρέαστα. Εἶναι σὲ θέση τὴν κάθε στιγμὴ νὰ καταπνίξει τὸ σύνολο τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς κάτω ἀπὸ ἕνα κῦμα μικρογεγονότων ἀπίστευτης παλιανθρωπιᾶς. Ἔτσι ὅλο καὶ περισσότερο ὁ ἀληθινὸς πολιτικὸς ἡγέτης θ' ἀποτραβηχτεῖ ἀπ' τὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ ζωή, ποὺ στὸ σύνολό της σχεδὸν ἀπαρτίζεται ἀπὸ διάφορες ἐπιχειρήσεις γιὰ νὰ κερδηθεῖ ὁ ἔπαινος τῆς πλειοψηφίας, παρὰ ἀπὸ ἀληθινὰ δημιουργικὰ καὶ γόνιμα ἔργα, ὅλο καὶ περισσότερο ἡ πολιτικὴ ἡγεσία θὰ παραδοθεῖ στοὺς εὐτελεῖς καὶ σὲ λίγο θὰ τοὺς κατακτήσει.

Ἔτσι φτάσαμε σήμερα ὁ κάθε δερματέμπορας μὲ τὸ μικρὸ μυαλὸ καὶ τὴ φτηνὴ συνείδηση νὰ μὴ μπορεῖ πιὰ ν' ἀντιληφθεῖ τὴ σπαρακτικὴ μετριότητα τῶν πολιτικῶν του πράξεων καὶ νὰ ἐκτιμᾶ ἕνα κυβερνητικὸ σύστημα ποὺ δὲν ἀπαιτεῖ ἀπ' αὐτὸν οὔτε πολλὴ ἐξυπνάδα οὔτε πνευματικότητα· ἀλλὰ ποὺ βολεύεται θαυμάσια μὲ τὴ χωριάτικη κρίση του, μὴ ἔχοντας τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴ δύναμη τοῦ πνεύματος ἑνὸς Περικλῆ. Ἕνας τέτοιος ἠλίθιος δὲν ξέρει διόλου τὸ βάρος τῆς εὐθύνης του, καὶ οἱ συνέπειες τῶν γεγονότων καὶ τῶν πράξεων του εἶναι τὸ λιγώτερο ποὺ συλλογίζεται· ξέρει πολὺ καλὰ ποιό θὰ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν «πολιτικῶν» του ἐνεργειῶν καὶ πὼς ἡ πτώση του θὰ εἶναι γραμμένη στ' ἄστρα : θἄρθει μιὰ μέρα ποὺ θὰ δώσει τὴ θέση του σ' ἕναν ἄλλον ἴδια μ' αὐτὸν θαυμάσιο. Γιατὶ κι αὐτὸ εἶν' ἕνα ἀκόμη δεῖγμα ξεπεσμοῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν μας αὐξάνει ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τῆς φθορᾶς καθενὸς ἀπ' αὐτούς. Καὶ καθένας τους ἐκτείνεται ἀνάλογα μὲ τὴ μικρότητα του μέσα στὸν κοινοβουλευτικὸ χῶρο· κι εἶναι γεγονὸς ἀδιαμφισβήτητο ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἄνθρωποι μὲ πραγματικὴν ἀξία ἀρνοῦνται νὰ γίνουν μαθητευόμενοι κι ἀκόλουθοι αὐτῶν τῶν ἄθλιων, κι ἀνίκανων φλυάρων κι ἀπ' τὴν ἄλλη πάλι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς πλειοψηφίας, τῆς ἠλιθιότητας δηλαδή, δὲν μισοῦν τίποτα πιὸ πολὺ ὅσο ἕναν ἀνώτερο ἄνθρωπο. Μιὰ κυβέρνηση μετριοτήτων φροντίζει πάντα νἄχει σὰν ἡγέτη κάποιον ποὺ ἡ πνευματική του στάθμη δὲν εἶναι ἀνώτερη ἀπ' τὴ δική τους· καθένας τους ἔχει ἔτσι τὴν ἱκανοποίηση ὅτι μπορεῖ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ νὰ δείχνει τὴ λάμψη τοῦ ἐγκέφαλου του καὶ πρὸ πάντων νὰ πεῖ : ἀφοῦ ὁ Πέτρος εἶναι ἀφεντικό, γιατὶ νὰ μὴ γίνει κι ὁ Παῦλος μιὰ μέρα ;

Ὅμως στὴν τελευταία της ἀνάλυση αὐτὴ ἡ θαυμάσια ἐφεύρεση, ἡ δημοκρατία, μᾶς ἀποκαλύπτει ἕνα φαινόμενο ποὺ σκανδαλωδῶς πα-

ρατηρεῖται κι ἐπισημαίνεται στὶς μέρες μας μὲ μιὰ διασταυρούμενη ἔνταση: εἶναι ἡ ἀνανδρία τῶν περισσότερων ἀπὸ τοὺς ὑποτιθέμενους «ἡγέτες» μας. Τί εὐκαιρία γι' αὐτούς, ὅταν πῆραν μιὰν ἀπόφαση κάποιας σημασίας, νὰ τρέξουν καὶ νὰ φυλαχτοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ὀμπρέλα τῆς πλειοψηφίας! Φτάνει νὰ δεῖς μιὰ καὶ μόνη φορά, αὐτοὺς τοὺς λωποδύτες τῆς πολιτικῆς νὰ ἐκλιπαροῦν μὲ ἀγωνία κάθε φορὰ ποὺ θὰ πάρουν μιὰν ἀπόφαση, τὴν ἔγκριση τῆς πλειοψηφίας, γιὰ ν' ἀποκτήσουν ἔτσι τοὺς ἀναγκαίους «συνένοχους» καὶ νά μπορέσουν μετά, σὲ κάθε περίπτωση, νὰ πλύνουν τὰ χέρια τους ἀπὸ κάθε εὐθύνη· ἕνας δίκαιος ἄνθρωπος, ἕνας τίμιος δὲν θὰ αἰσθανθεῖ παρὰ ἀηδία κι ἀπέχθεια μπροστά σὲ παρόμοιες μεθόδους πολιτικῆς ἐνεργητικότητας. Αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται νά πάρει ἐπάνω τους τὶς προσωπικές του εὐθῦνες γιά τὶς πράξεις του καὶ ποὺ ζητεῖ πάντα νά καλύπτεται, δὲν εἶναι παρά ἕνας ἄθλιος δειλός. Κι ὅταν οἱ ἡγήτορες ἑνὸς ἔθνους εἶναι τέτοια ἐκτρώματα, θά ξεσπάσουν πολὺ σύντομα τ' ἀποτελέσματα. Δὲν ἔχουν πιὰ τὸ κουράγιο νά φερθοῦν μὲ σοβαρότητα· προτιμοῦνε καλύτερα νὰ ἀδικήσουν ἀσυλλόγιστα, παρὰ νὰ πάρουν μιὰν ἀπόφαση καὶ κανείς τους δὲν μπαίνει μπροστὰ νὰ πληρώσει γιὰ τὸ ἄτομο του ἂν μιὰ πράξη του προβλέπει ἄμεση καθαίρεση του.

Γιατὶ εἶναι ἕνα πρᾶγμα ποὺ δὲν πρέπει, δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ξεχνᾶμε: ἡ πλειοψηφία δὲν μπορεῖ ποτέ ν' ἀντικαταστήσει τὸ ἄτομο. Ἀντιπροσωπεύεται πάντα ὄχι μονάχα ἀπὸ ἠλιθίους, ἀλλὰ ἀκόμη κι ἀπὸ δειλούς. Κι εἶναι τὸ ἴδιο ἀλήθεια πὼς ἑκατὸ τρελλὰ μυαλὰ δὲν ἀξίζουν ἕνα σωστὸ καὶ ἑκατὸ δειλοὶ ποτὲ δὲν θὰ πάρουν ἔστω μιὰν ἡρωικὴ ἀπόφαση.

Μολοντοῦτο ἂν κάποιος ἀπ' τοὺς ἡγέτες αὐτοὺς θελήσει ν' ἀναλάβει τὸ βάρος τῶν εὐθυνῶν του, θὰ βρεθοῦν ἄνθρωποι, κι ἂς εἶναι ἀξιοθρήνητα ἄθλιοι, ποὺ θὰ τεθοῦν στὴν διάθεση τοῦ ἔθνους καὶ θὰ προσφέρουν ἡρωικὲς ὑπηρεσίες. Τίποτα δὲν θὰ τοὺς συγκρατήσει ν' ἀναλάβουν τὴν ἐπίθεση· θὰ σχηματίσουν οὐρά, θὰ μετροῦν μὲ ἀγωνία αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἐμπρός τους καὶ θὰ ὑπολογίζουν ἀκόμα καὶ τὶς ὧρες καὶ τὰ δευτερόλεπτα ποὺ τοὺς ἀπομένουν γιὰ νὰ φτάσουν μπροστά. Κάθε παραμονή, ἔστω κι ἡ ἐλάχιστη στὶς θέσεις ποὺ ἐποφθαλμιοῦν εἶναι εὐπρόσδεκτη· κάθε σκάνδαλο ποὺ θὰ τοὺς προωθήσει εἶναι καλοδεχούμενο. Ἂν ὅμως κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἀγκιστρωθεῖ στὴν διεκδικούμενη κι ἀμφισβητούμενη θέση του αἰσθάνονται σὰν τὸ σπάσιμο ἑνὸς ἱεροῦ δεσμοῦ τῆς κοινῆς συναδελφότητας ποὺ τοὺς δένει. Τότε βάζουν τὰ δυνατά τους, κάνουν ὅτι περνᾶ ἀπ' τὸ χέρι τους γιὰ νὰ τὸν γκρεμίσουν νὰ τὸν θάψουν γιὰ πάντα ὥστε ν' ἀφεθεῖ ἐλεύθερη στὴν κοινὴ χρήση ἡ ζέστα τῆς θέσης ποὺ κατεῖχε. Μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ

πιὰ αὐτὸς νὰ τὴν ξαναποχτήσει..

Γιατὶ ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἄθλιους ἀφήσει τὴ θέση του, δὲν μπορεῖ πιὰ οὔτε καὶ νὰ ξαναγλυστρήσει στὶς γραμμὲς αὐτῶν ποὺ περιμένουν θὰ τὸν ἐξαναγκάσουν νὰ ὑποχωρήσει τελείως μὲ φωνές, μὲ βρισιὲς καὶ σπρωξιές.

Τὸ ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ τρομερὰ γρήγορη ἀπογύμνωση τῶν τιτλούχων καὶ τῶν πιὸ ἀξιόλογων θέσεων τοῦ κράτους: ἀποτέλεσμα ὀλέθριο καὶ συχνὰ καταστρεπτικό. Γιατὶ στὸ τέλος δὲν ἀπομένουν παρὰ ἠλίθιοι κι ἀνίκανοι ποὺ εἶναι εὔκολα θύματα τῶν κοινοβουλευτικῶν ἠθῶν. Τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ κι ἂν τύχει νὰ βρεθεῖ ἕνας ἄντρας, ἄξιος νὰ λέγεται ἔτσι, ποὺ θὰ θελήσει νὰ καταλάβει αὐτὴ τὴ θέση! Ἀμέσως αὐτὸς ποὺ ἀνέβηκε θὰ νοιώσει γύρω του τὴν ἐπίθεση καὶ πρὸ πάντων ἂν δὲν προέρχεται ἀπ' τὶς γραμμές τους. Αὐτοὶ οἱ κύριοι φροντίζουν πάντα νὰ τὰ μοιράζονται ὅλα μεταξύ τους καὶ νοιώθουν μόνον μῖσος γιαυτὸν ποὺ θέλησε ν' ἀποτελέσει μονάδα μέσα στὰ μηδενικά. Τὸ ἔνστιχτο τους, τυφλὸ γιὰ ἕνα σωρὸ ἄλλα πράγματα, ἀποκτᾶ σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις μιὰ ἐκθαμβωτικὴ διαύγεια.

Ἔχει ἀποδειχτεῖ ὅτι οἱ ἄρχουσες τάξεις ὑπόφεραν πάντα ἀπὸ μιὰ πασιφανῆ φτώχεια πνεύματος. Καὶ καθένας μπορεῖ νὰ κρίνει πόσο ἀκριβὰ τὰ πληρώνει ὅλ' αὐτὰ τὸ κράτος, ὅσο ἐξαρτᾶται αὐτὸ καὶ τὰ συμφέροντα του ἀπὸ τέτοιους «ἡγέτες». Τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα ὑπῆρξε πάντα γιὰ τὴν παληὰ Αὐστρία μιὰ ἀνοιχτὴ πληγή.

Βέβαια, οἱ πρωθυπουργοὶ ἐκλέγονταν ἀπ' τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸ Βασιληᾶ, ἀλλὰ κάθε φορὰ δὲν ἔκαναν τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ ἐπικυρώνουν τὴν ἔκφραση τῆς θέλησης τοῦ Κοινοβουλίου. Ὅλα τὰ παζάρια γιὰ τὶς ὑπουργικὲς θέσεις ἦταν γιὰ τὴ δημοκρατία πλουτισμὸς τῶν κατόχων τους. Οἱ ἀποφάσεις ποὺ πέρνονταν ἄξιζαν ὅσο κι οἱ ἡγέτες. Κι ἡ ἀντικατάσταση κάθε ἡγετικοῦ προσώπου γίνονταν τὴν κάθε φορὰ καὶ σὲ πιὸ περιορισμένο κύκλο· αὐτὸ κατέληξε στὸ τέλος σ' ἕναν ἀληθινὸ ἀγώνα δρόμου. Κάθε φορὰ ἡ ἀξία τοῦ «πολιτικοῦ» ποὺ διαλεγόταν ἦταν καὶ πιὸ μικρότερη, μέχρι ποὺ οἱ ἀντιδράσεις του περιορίζονταν καὶ μετριόνταν μέσ' στὸ Κοινοβούλιο, ἀπ' τὶς ἱκανότητες του νὰ ἐξυπηρετεῖ καὶ νὰ κάνει «ρουσφέτια» ποὺ ἦταν ἄλλωστε κι οἱ μοναδικές του πολιτικὲς ἐνέργειες γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπιδείκνυε κάποιαν εὐστροφία. Γιαυτοῦ τοῦ εἴδους τὶς ἐνασχολήσεις ἡ Βιέννη ἦταν ἕνα θαυμάσιο φροντιστήριο καὶ τὸ καλύτερο σχολεῖο. Μ' ἄρεσε ἀκόμα τότε νὰ συγκρίνω τὶς γνώσεις καὶ τὴν εὐθυκρισία τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ τὴ δυσκολία μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετώπιζαν τὰ προβλήματα ποὺ εἶχαν νὰ λύσουν. Γιαυτὸ τὸ σκοπὸ δὲν εἶχα παρὰ νὰ νὰ ἐκτιμήσω ὡς ποῦ ἐκτεινόταν ὁ διανοητικὸς ὁρίζοντας τῶν βουλευτῶν μας· ἐπι-

χειρώντας κάτι τέτοιο ὅμως δὲν μποροῦσες ν' ἀδιαφορήσεις γιὰ τὶς περιστάσεις κάτω ἀπ' τὶς ὁποῖες τὰ λαμπερὰ αὐτὰ ἀστέρια εἶχαν ἐμφανιστεῖ στὸ στερέωμα τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς.

Ὁ τρόπος ποὺ αὐτοὶ οἱ σπουδαῖοι κύριοι διέθεταν τὶς ἱκανότητητες τους στὴν ὑπηρεσία τῆς πατρίδας—ἡ ἴδια ἡ τεχνικὴ τῆς πολιτικῆς τους—ἄξιζε τὸν κόπο νὰ μελετηθεῖ καὶ ν' ἀναλυθεῖ σὲ βάθος. Τὸ θέαμα τῆς κοινοβουλευτικῆς ζωῆς δὲν θὰ ἦταν ὁλοκληρωμένο ἂν δὲν εἰσχωροῦσε κανεὶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς στὴν ἰδιαίτερη δομή του, σπουδάζοντας πρόσωπα καὶ πράγματα, μὲ διεισδυτικὴ παρατηρητικότητα καὶ γυμνὴ τὴν ἀλήθεια: Παρατηρητικότητα βέβαια τελείως ἐνδεικνυόμενη ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ἵδρυμα ποὺ οἱ ἑταῖροι του δὲν μποροῦν νὰ στρώσουν δυὸ φράσεις χωρὶς νὰ ὑπαινιχθοῦν αὐτὴ τὴν ἴδια «παρατηρητικότητα», σὰν τὴν μοναδικὴ δίκαιη βάση ἀπὸ ὅπου μόνο μποροῦν νὰ ἐξετάζουν ἕνα ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο πέρνουν θέση. Τότε, ἂν τοὺς ἐξετάσουμε αὐτοὺς τούς κυρίους μὲ τὴ σειρά τους, αὐτοὺς καὶ τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀπαρτίζουν τὴ φοβερή τους ὕπαρξη θὰ φτάσουμε σὲ ἐκπληκτικὰ συμπεράσματα.

Δὲν ὑπάρχει ἐξουσία τόσο ψεύτικη, ἐξεταζόμενη ἀντικειμενικά, ὅσο ἡ κοινοβουλευτική.

Ἂς περάσουμε τώρα στὸν τρόπο ἐκλογῆς τῶν κ.κ. ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ καὶ πρὸ πάντων στόν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀπόκτησαν τὴν ἕδρα τους καὶ τὴν νέα τους ἰδιότητα.

Εἶναι ἐκπληκτικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἱκανοποιεῖ παρὰ μόνο ἕνα ἀληθινὰ περιορισμένο μέρος τῶν πόθων καὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ: ἀρκεῖ νὰ λογαριάσουμε ὅτι ἡ πολιτικὴ καλλιέργεια τῆς μάζας δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένη ὥστε νὰ φθάσει στὸ σημεῖο νὰ διαλέγει αὐτὴ ἡ ἴδια, φθάνοντας ἀπὸ μόνη της σὲ πολιτικὰ συμπεράσματα, τοὺς ἀνθρώπους ποὺ θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσουν.

Αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦμε λέγοντας «Κοινὴ Γνώμη» δὲν ἀναφέρεται παρὰ σ' ἕνα ἐλάχιστο τμῆμα τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας καὶ γνώσης τῶν ἀτόμων ἀντίθετα τό μεγαλύτερο τμῆμα της ἐπηρεάζεται μὲ τὴν ἐπιμονὴ καὶ μὲ τὴ δύναμη τῆς πειθοῦς ἀπ' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «πληροφορία».

Ὅπως οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τοῦ κάθε ἀνθρώπου βρίσκουν διέξοδο μὲ τὴ μόρφωση κι ὅπως μόνον οἱ θρησκευτικὲς ἀνατάσεις μποροῦν νὰ μποῦν στὴν ἀνθρώπινη καρδιὰ ἔτσι κι οἱ πολιτικὲς ἀντιλήψεις τῆς μάζας εἶναι ἕνα ξεκίνημα γιὰ νὰ δηλητηριασθεῖ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα, συχνὰ ἀπίστευτα ἰσχυρὸ καὶ βαθύ.

Τὸ πιὸ δυνατὸ μέσον ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ πάρει πολιτι-

κό «σχῆμα» ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ τὸ μέσον ποὺ δίνει τὰ πιὸ σωστὰ ἀποτελέσματα, εἶναι ὁ τύπος. Συνοψίζει σὰν πρώτη δουλειά του τὴν προπαγάνδα καὶ τὴν «πληροφορία» καὶ πέρνει ἔτσι τὴ θέση τοῦ σχολείου γιὰ τοὺς ἔφηβους. Μόνο ποὺ αὐτὴ ἡ διδασκαλία δὲν βρίσκεται κάτω ἀπ' τὸν κρατικὸ ἔλεγχο, ἀλλὰ σὲ χέρια σκοτεινῶν δυνάμεων πού, τὶς περισσότερες φορές, ἀποβαίνουν ὀλέθριες. Ὅταν ἤμουνα ἀκόμα νέος στὴ Βιέννη μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ πλησιάσω αὐτοὺς τοὺς παραγωγοὺς ἰδεῶν ἐτούτης τῆς μηχανῆς ποὺ σπούδαζε τὸ λαό. Ἡ πρώτη μου ἔκπληξη κράτησε ἀρκετὸν καιρό, τόσο ὥστε θἄτανε ἀρκετὸς σ' αὐτὴ τὴ δύναμη, τὴν πιὸ καταστροφικὴ τοῦ Κράτους, γιὰ νὰ μοῦ δημιουργήσει, νὰ μοῦ ἐνσταλάξει μιὰν ὁριστικὴ τοποθέτηση, ἀκόμα κι ἂν αὐτὴ ἀντίλεγε στὰ πιὸ πραγματικὰ κοινὰ παραδεδεγμένα. Μέσα σὲ λίγες μέρες μπορεῖ ὁ τύπος, ἀπὸ μιὰ γελοῖα μικρὴ λεπτομέρεια νὰ ἀναγάγει μιὰ κρατικὴ ὑπόθεση σὲ μεγίστης σπουδαιότητας θέμα ἢ μπορεῖ νὰ ρίξει στὴν ἀφάνεια ζωτικὰ προβλήματα μέχρι ποὺ νὰ τὰ κάνει νὰ ἐκλείψουν, νὰ σβύσουν τελείως ἀπ' τὴ σκέψη καὶ τὴ μνήμη τοῦ λαοῦ.

Μὲ τέτοια μέσα μποροῦσαν μέσα σὲ λίγες βδομάδες νὰ ἀνεβάσουν μὲ μαγικὸ τρόπο κάποια ὀνόματα ἀπ' τὸ μηδὲν καὶ νὰ τοὺς προσδώσουν τέτοια εὐρεῖα δημοτικότητα κι ἄμετρες ἐλπίδες ποὺ ἕνας ἄνθρωπος πραγματικῆς ἀξίας ποτὲ δὲν θὰ τὶς ὀνειρευόταν γιὰ τὸν ἑαυτό του· ὀνόματα ποὺ ἕνα μῆνα πρὶν κανεὶς δὲν εἶχε ἀκούσει νὰ τὰ προφέρουν, εἶχαν διασκορπιστεῖ παντοῦ, ἐνῶ τὴν ἴδια στιγμὴ προβλήματα παληὰ καὶ πασίγνωστα, συνδεδεμένα μὲ τὴν κρατικὴ μηχανὴ καὶ τὴν δημόσια ζωή, θάβονταν ὁλοζώντανα· καὶ καμιὰ φορὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ προφέρονταν ἀπ' ἀφορμὴ αἰσχροτήτων τέτοιων ποὺ ἔλεγες πὼς θὰ μείνουν γιὰ πάντα χαραγμένα στὴ μνήμη μαζὺ μ' αὐτὲς τὶς ταπεινότητες σὰν ἀνάμνηση τῆς χαμηλῆς τους ὑποστάθμης καὶ πανουργίας. Πρέπει να μελετήσει κανεὶς ειδικὰ τὴν ἀτιμία μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἑβραῖοι ξεχύνουν μ' ἕνα μόνο κτύπημα σὰν μαγικὴ μπαγκέττα, τὶς πιὸ χαμηλὲς καὶ τὶς πιὸ πρόστυχες συκοφαντίες πάνω στὸ ἄσπιλο ροῦχο ἑνὸς τίμιου ἄνθρωπου : τότε μπορεῖς μόνο νὰ ἀντιληφθεῖς πόσο ἐπικίνδυνα σκουλήκια εἶν' οἱ ἐφημερίδες.

Γιὰ ὅλα εἶναι ἱκανοὶ αὐτοὶ οἱ ἱππότες τῆς φιλοσοφικῆς παραγωγῆς γιὰ νὰ φτάσουν στὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό τους.

Διεισδύουν ἀκόμα καὶ σὲ οἰκογενειακὲς ὑποθέσεις· ψάχνουν μέχρις ὅτου τὸ ἀναζητητικό, τὸ λαγωνικό τους ἔνστιχτο τοὺς ειδοποιήσει γιὰ κάποιο ἀδύνατο σημεῖο, ἱκανὸ νὰ καταφέρει τὴ χαριστικὴ βολὴ στὸ δυστυχισμένο θῦμα τους. Ὅταν δὲν βροῦν τίποτα, παρόλη τὴν ὄσφρηση τους, οὔτε στὴν ἰδιωτικὴ ἀλλ' οὔτε καὶ στὴν δημόσια ζωή, τότε καταφεύγουν ἁπλῶς στὴν συκοφαντία, σίγουροι πὼς κανεὶς δὲν

θὰ βρεθεῖ ὄχι ν' ἀφαιρέσει, ἀλλὰ θ' ἀκουστεῖ κι ἡ ἠχὼ τοῦ ἔργου τους ἀπὸ ἄλλες ἑκατὸ συνένοχες τους ἐφημερίδες, ἔτσι ὥστε κάθε ἀντίδραση τοῦ θύματος θὰ μείνει χωρὶς ἀπάντηση. Στὸ κάτω - κάτω αὐτὴ ἡ μπάντα τῶν οὐτιδανῶν δὲν θίγει ποτὲ τίποτα τὸ συγκρεκριμένο, ἢ κάτι ποὺ νὰ γίνει ἀμέσως ἀπ' ὅλους κατανοητό. Θεὸς φυλάξει! Ὅταν ἕνας ἀπ' τοὺς ἔκτακτους ἀπατεῶνες τῶν ἐφημερίδων ὁμιλεῖ μὲ τὸν δόλιο του τρόπο πρὸς τοὺς ἀγαπητούς του συμπολῖτες, ξερνάει σὰν χταπόδι τὸ μελάνι του καὶ περιτριγυρίζεται μ' ὡραῖες φράσεις γεμᾶτες εὐθιξία καὶ χιοῦμορ μαζύ· ἀναλύεται σὲ δηλώσεις γιὰ τὶς «ὑποχρεώσεις τοῦ δημοσιογράφου» καὶ κάτω ἀπ' αὐτὲς κρύβει τὰ ψέματα του· πηγαίνει ἀκόμα πιὸ μακρυὰ ἐν ὀνόματι τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τοῦ καθήκοντος ποὺ ἔχει αὐτὴ ἡ μάστιξ νὰ τιμωρεῖ μὲ τὴν πιὸ μεγάλη αὐστηρότητα: τότε διαγράφει ἕνα ἰδιαίτερο σχῆμα καὶ νόημα τιμῆς, τὴν «δημοσιογραφικὴ τιμὴ» κι ὅλ' αὐτὰ τὰ βρωμερὰ νὰ λέγονται μὲ σοβαρότητα καὶ τὸ κεφάλι ψηλά.

Αὐτὴ εἶναι ἡ συμμορία ποὺ ἀπαρτίζει τὴν «κοινὴ γνώμη», ἀπ' τὴν ὁποία θὰ γεννηθοῦν κατόπι οἱ κοινοβουλευτικοί, ὅπως ἡ Ἀφροδίτη γεννήθηκε ἀπ' τὸν ἀφρὸ τῶν κυμάτων.

Γιὰ νὰ περιγράψω σὲ λεπτομέρειες τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα κι ὅλες τὶς ἀπατηλὲς μεθόδους του θὰ μοῦ χρειάζονταν ὁλόκληροι τόμοι. Ἀλλὰ βλέποντας τὸ θέμα μου ἔτσι συνολικά, δὲν ἐξετάσαμε παρὰ τ' ἀποτελέσματα τῆς κοινοβουλευτικῆς δραστηριότητας κι ὅμως εἴδαμε τόσα πολλὰ ὥστε νὰ συμπεράνουμε τὰ ὑπόλοιπα καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὑπόκεινται στὶς καθαρὲς λεπτομέρειες καὶ στὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα τοῦ θέματος.

Θὰ καταλάβουμε παρ' ὅλ' αὐτὰ εὔκολα καὶ γρήγορα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐπικίνδυνα καὶ ἀπελπισμένα τοποθετημένος μέσα σ' αὐτὸ τὸν δρόμο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἂν συγκρίνουμε τὸν δημοκρατικὸ κοινοβουλευτισμὸ μὲ τὴν ἀληθινὴ Γερμανικὴ δημοκρατία.

Ὁ πιὸ χαρακτηριστικὸς ὁρισμὸς τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ εἶναι ὁ ἀκόλουθος: ἐκλέγεται ἕνας ὁρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν (ἢ καὶ γυναικῶν ἀκόμα, μετὰ ἀπὸ μερικὰ χρόνια), ἂς ποῦμε πεντακόσιοι, καὶ μετὰ τοὺς ὑποχρεώνουν νὰ πάρουν γιὰ ὅλα τὰ πράματα ὁριστικὲς καὶ σίγουρες ἀποφάσεις. Ἔτσι στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ αὐτοὶ εἶναι ἡ μοναδικὴ κυβέρνηση· ὁρίζουν ὅμως μερικὰ ὑπουργεῖα ποὺ ἐποπτεύουν τὶς ἐξωτερικὲς καὶ γενικὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους, ἀλλὰ ποὺ δὲν ἔχουν παρὰ μόνον τὴν ἐποπτεία. Στὴν πραγματικότητα αὐτὴ ἡ ὑποτιθέμενη κυβέρνηση δὲν μπορεῖ νὰ κάνει οὔτ' ἕνα βῆμα χωρὶς νὰ ἔχει τὴν ἔγκριση προηγουμένως ὅλης τῆς συνέλευσης. Ὅμως οὔτε καὶ μπορεῖ ν' ἀναλάβει καμιὰ εὐθύνη γιὰ ὁτιδήποτε μιὰ καὶ τὴν τελικὴ ἀπόφαση θὰ τὴν

πάρει πάντα τὸ Κοινοβούλιο καὶ ὄχι αὐτή. Δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ὁ ἐκτελεστὴς τῆς θελήσεως τῆς πλειοψηφίας. Δὲν θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφερθοῦμε σὲ καμιά της πολιτικὴ ἐνέργεια ἔξω ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ἀνάγονται στὴν προσπάθεια της, πότε νὰ συμφωνήσει μὲ τὴν πλειοψηφία καὶ πότε νὰ τὴν πάρει μὲ τὸ μέρος της. Ὅμως ἔτσι βγαίνει τελείως ἀπ' τὴν κυβερνητική της ἰδιότητα καὶ γίνεται ζητιανιὰ τῆς πλειοψηφίας. Ὁ προορισμός της ἔγκειται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ στὸ νὰ συμφωνεῖ μὲ τὴν ἑκάστοτε πλειοψηφία ἢ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ προσανατολίζει τὴν πλειοψηφία στὰ μέτρα της. Τὸ μόνο ποὺ πετυχαίνει καὶ προσπαθεῖ εἶναι νὰ τῆς ἐπιτραπεῖ νὰ «κυβερνήσει» ἀκόμα λίγο διάστημα· ἂν ὄχι, δὲν ἔχει παρὰ νὰ φύγει. Ἡ δικαιοσύνη μὲ τὴν καθαρή της ἔννοια δὲν ἔχει κανένα ρόλο νὰ παίξει ἐκεῖ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο κάθε ἔννοια εὐθύνης ἔχει πρακτικῶς καταργηθεῖ.

Ἔτσι καθορίζονται πολὺ ἁπλᾶ οἱ συνθῆκες αὐτῆς τῆς κατάστασης πραγμάτων.

Οἱ πεντακόσιοι ἐκλεκτοὶ τοῦ λαοῦ, διαφόρων ἐπαγγελμάτων καὶ προέλευσης συγκροτοῦνε μιὰν ἑτερόκλιτη συνέλευση ποὺ πολὺ συχνὰ κατακερματίζεται. Γιατὶ μὴ πιστεύετε ὅτι αὐτὲς οἱ ἐκλογὲς γίνονται πάντα μὲ βάση τὴν εὐθυκρισία καὶ τὴ λογική. Δὲν θὰ νομισθεῖ, ἐλπίζω, ὅτι οἱ ἐθνηγήτορες ἐκλέγονται ἀπὸ τὶς ἑκατοντάδες τῶν ψηφοδελτίων ὅπου ὑπάρχουν οἱ πραγματικὰ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι. Δὲν πιστεύω νὰ σχηματίστηκε ἡ παράλογη ἰδέα ὅτι τὸ πνεῦμα κυριαρχεῖ σ' αὐτὲς τὶς ψηφοφορίες! Κατ' ἀρχὴν ἕνα Κράτος βγάζει ἕναν πραγματικὸ πολιτικὸ ἡγέτη μόνο σὲ εὐλογημένες μέρες κι ὄχι ἑκατὸ μαζύ· δεύτερο, ἡ μάζα εἶναι πάντα της ἐνστικτωδῶς ἐχθρικὴ ἀπέναντι στ' ἀληθινὰ φωτισμένα μυαλά. Πιὸ εὔκολα μπορεῖ νὰ περάσει μιὰ καμήλα ἀπ' τὴν τρύπα μιᾶς βελόνας παρὰ νὰ ἐκλεγεῖ γιὰ τὸ Κοινοβούλιο ἕνας πραγματικὸς ἄνθρωπος ἀξίας. Ὅ,τι τὸ ἐξαιρετικὸ γίνηκε πάνω στὴ γῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ὀφείλεται πάντα στὴν ἀτομικὴ πρωτοβουλία. Μολοντοῦτο πεντακόσια ἄτομα, μὲ μυαλὸ κάτω ἀπ' τὸ μέτριο πέρνουν ἀποφάσεις ποὺ κανονίζουν τὴν τύχη τοῦ ἔθνους κι ἐγκαθιστοῦν κυβερνήσεις, ποὺ ὀφείλουν κατόπι πρὶν ἀποφασίσουν κάποιο ειδικὸ ζήτημα νὰ ζητοῦν τὴν ἔγκριση τῆς «θείας» συνόδου. Κι ὅλοι οἱ πολιτικοὶ γίνονται ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πεντακόσιους.

Δὲν θέτουμε οὔτε καὶ σὲ ἀμφισβήτηση τὴν ἀξία τῶν ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ. Ἂν δοῦμε μόνο τὰ διάφορα προβλήματα ποὺ ἔχουν νὰ λύσουν, τὸ πλῆθος τῶν δεσμῶν καὶ τὴν ἐξάρτηση τους ποὺ περιπλέκει τὶς λύσεις καὶ τὶς ἀποφάσεις, τότε θὰ καταλάβουμε ὁλόκληρη τὴ δύναμη τοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος ποὺ ἐναποθέτει τὸ δικαίωμα τῆς

ἀπόφασης αὐτῆς σὲ μιὰ πλειοψηφία τῆς ὁποίας ἕνα μικρὸ μόνο μέρος ἔχει τὴν ἀπαιτούμενη γνώση καὶ πεῖρα νὰ χειρισθεῖ τὸ πρόβλημα. Ἔτσι βλέπουμε οἱ πιὸ ἐνδιαφέρουσες κι οὐσιώδεις οἰκονομικὲς συμβάσεις νὰ γίνονται ἀπὸ ἕνα «φόρουμ» μέσα στὸ ὁποῖο δὲν θὰ βρεθεῖ κανένας ποὺ νἄχει σπουδάσει εἰδικὲς οἰκονομικὲς ἐπιστῆμες κι οἰκονομικὴ πολιτική. Καταλήγουμε λοιπὸν στὸ τελικὸ συμπέρασμα κι ἀπὸ ἄλλον δρόμο, ὅτι καλοῦνται οἱ ἄνθρωποι νὰ πάρουν ἀποφάσεις γιὰ ζητήματα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ ἰδέα.

Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μ' ὅλα τὰ ζητήματα. *Πάντα* μιὰ πλειοψηφία ἀδύνατων καὶ ἠλίθιων ἀνθρώπων βαραίνει πάνω στὴ ζυγαριὰ μὲ τὸ δεδομένο ὅτι ἡ σύνθεση τῆς συνέλευσης δὲν ποικίλει, ἐνῶ τὰ προβλήματα ποὺ ἔχει νὰ ἐπιλύσει καλύπτουν ὅλες τὶς περιοχὲς τῆς δημόσιας ζωῆς. Αὐτὸ φυσικὰ ἐπιφέρει μιὰ συνεχῆ ἐπανάληψη καὶ σύγκληση τῆς συνέλευσης γιὰ συζήτηση καὶ γιὰ ἀποφάσεις. Γιατὶ εἶναι ἀδύνατο ν' ἀφήσεις τοὺς ἴδιους ἀνθρώπους ν' ἀποφασίσουν ἢ νὰ χειρισθοῦν ἕνα ἐμπορικὸ θέμα κι ἕνα θέμα γενικώτερης πολιτικῆς μαζύ. Θἄπρεπε νὰ βρίσκεται συγκεντρωμένη στὸν ἐγκέφαλο τους ὅλη ἡ σοφία τῶν αἰώνων. Ἀλλοίμονο! δὲν εἶναι οὔτε καὶ σοφοὶ καὶ τὸ πιὸ συχνὰ μάλιστα εἶναι, ὅλοι τους αὐτοί, στολισμένοι ντιλετάντες, παραφουσκωμένοι κι ἱκανοποιημένοι μὲ τὸν ἑαυτό τους, ἕνας ὑπόκοσμος διανοουμένων τοῦ χειροτέρου εἴδους.

Αὐτοὶ οἱ κύριοι χειρίζονταν καὶ λάβαιναν ἀποφάσεις, μὲ μιὰ ἐλαφρότητα συχνὰ ἀπίστευτη, προβλήματα ποὺ καὶ τὰ πιὸ μεγάλα μυαλὰ θἆχαν πολὺ νὰ συλλογιστοῦν πάνω σ' αὐτά. Κι ὅμως τοὺς βλέπεις νὰ πέρνουν τὰ πιὸ σοβαρὰ ζητήματα, αὐτὰ ποὺ κρίνουν τὴν τύχη ἑνὸς κράτους, σὰν μιὰ παρτίδα χαρτοπαίγνιου κι ὄχι σὰν τὸ μέλλον τῆς φυλῆς.

Θἆταν παρ' ὅλ' αὐτὰ λάθος ἂν πιστεύαμε πὼς ὁ κάθε βουλευτὴς ἔδειχνε πάντα μιὰ τέτοια ἐλαφριὰ συνείδηση ἀπέναντι στὶς εὐθῦνες του.

Ὄχι, ἀπολύτως ὄχι. Τὸ ἀντίθετο, οἱ περισσότεροι ἀπὸ πλάνη τους ἀναγκάζονταν νὰ πέρνουν θέση πάνω σὲ θέματα ποὺ ἀγνοοῦσαν κι αὐτὸ φυσικὰ ἀδυνάτιζε λίγο - λίγο τὸ χαρακτῆρα τους. Γιατὶ κανένας τους δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ δηλώσει: «Κύριοι νομίζω ὅτι τίποτα δὲν καταλαβαίνουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Τουλάχιστον ὅσο ἀναφέρεται σὲ μένα». Παρ' ὅλ' αὐτὰ τίποτα δὲν θ' ἄλλαζε, γιατὶ αὐτὴ ἡ εὐθύτητα ἦταν ἀκατανόητη κι ὕστερα γιατὶ κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ παραδεχτεῖ πὼς ἦταν βλάκας. Ὅποιος ἔχει σχετικὴ πεῖρα τῶν ἀνθρώπων θὰ κατολάβει ὅτι, σὲ μιὰ τέτοια λαμπρὴ κοινωνία καθένας φυλά-

γεται νἄναι ὁ πιὸ βλάκας κι ὅτι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἡ τιμιότητα ἐξισώνεται μὲ τὴ βλακεία.

Ἔτσι ἂν κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ξεκινοῦσε κάπως τίμια, θ' ἀναγκαζόταν ὑποχρεωτικὰ νὰ μπεῖ στὸ δρόμο τῆς ἀπάτης καὶ τῆς ψευτιᾶς. Ἡ βεβαιότητα ἀκόμη ὅτι κι ἂν κανεὶς κάνει ἀποχή, αὐτὴ τίποτα δὲν θ' ἀλλάξει, σκοτώνει κάθε συναίσθημα τιμιότητας ποὺ ἴσως ὑπάρχει στὸν ἕνα ἢ στὸν ἄλλο, τελικὰ καθένας χωριστὰ πιστεύει ὅτι προσωπικὰ αὐτὸς εἶναι ὁ πιὸ ἀνίκανος ν' ἀλλάξει τὴν κατάσταση κι ὅτι μὲ τὸ νὰ συνεργαστεῖ ἀποφεύγεται ἕνα χειρότερο κακό.

Θὰ παρατηρήσει κανεὶς χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι κι ἂν ἀκόμη εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ κάθε βουλευτὴς δὲν κατέχει μιὰν ἁρμοδιότητα ποὺ νὰ ἐκτείνεται σ' ὅλα τὰ ζητήματα, μολοντοῦτο ψηφίζει μὲ τὸ κόμμα του, ποὺ καθοδηγεῖ τὶς πολιτικές του πράξεις. Κατὰ συνέπεια τὸ κόμμα ἔχει τὶς ἐπιτροπές του ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἀνθρώπους πολὺ πιὸ φωτισμένους ἀπὸ κάθε εἰδικό.

Ἀπὸ πρώτη ἄποψη τὸ ἐπιχείρημα φαίνεται ἀτράνταχτο. Ἀλλὰ τότε ἕνα ἄλλο ἐρώτημα μπαίνει: γιατὶ ἐκλέγουμε πεντακόσιους ἀνθρώπους ὅταν μόνον μερικοὶ ἔχουν ἀρκετὴ σοφία καὶ ξέρουν τόσο πολλὰ ὥστε νὰ πέρνουν θέση πάνω στὰ πιὸ σοβαρὰ γεγονότα;

Ναί, ἀκριβῶς ἐκεῖ βρίσκεται τὸ βάθος τοῦ προβλήματος.

Ὁ δημοκρατικὸς κοινοβουλευτισμός μας δὲν ἔχει σὰ σκοπὸ τὴν συγκέντρωση μερικῶν σοφῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὴ σύνοδο ἑνὸς κοπαδιοῦ μηδενικῶν ποὺ ἡ καθοδήγηση τους σὲ μιὰ προκαθορισμένη κατεύθυνση θἄναι πολὺ πιὸ εὔκολη ὅσο τὰ γεγονότα εἶναι περιωρισμένα. Ἔτσι μόνο μποροῦν νὰ κάνουν «κομματικὴ πολιτική» μὲ τὴν πιὸ χειρότερη σημασία τῆς λέξης. Ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ σύστημα εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος ποὺ ἐπιτρέπει σ' ὅποιον κινεῖ τὰ νήματα, νὰ μείνει πίσω, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πάρει μιὰ θέση. Καὶ τότε κάθε καταστρεπτικὴ ἀπόφαση θὰ ξεφύγει ἀπ' τοὺς ὤμους τοῦ πανούργου αὐτοῦ ποὺ τὴν πῆρε γιὰ νὰ πέσει πάνω σ' ὁλόκληρο τὸ κόμμα ποὺ ἀνήκει.

Ἡ εὐθύνη πρακτικῶς δὲν ὑπάρχει γιατὶ μόνον σ' ἕνα ὁρισμένο πρόσωπο μπορεῖ ν' ἀποδοθεῖ κι ὄχι σὲ μιὰ φλύαρη κοινοβουλευτικὴ ὁμάδα. Καὶ γιὰ νὰ φτάσουμε σ' ἕνα συμπέρασμα, τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα δὲν μπορεῖ παρὰ ν' ἀρέσει σὲ καταχθόνια πρόσωπα ποὺ φοβοῦνται νὰ παρουσιαστοῦν στὸ δυνατὸ φῶς. Κάθε καθαρὸς ἄνθρωπος γνώστης τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν εὐθυνῶν του πρέπει νὰ τὸ ἀπορίψει.

Ἀκόμη αὐτὸ τὸ δημοκρατικὸ σχῆμα ἔγινε ἀγαπημένο μόνο σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων ποὺ κινοῦνται μὲ κρύφιους σκοποὺς κι ἔχουν λόγους νὰ φοβοῦνται, τώρα καὶ πάντοτε τὸ φῶς. Μόνον οἱ Ἑ-

βραῖοι μποροῦν νὰ ὑποστηρίζουν ἕνα πολίτευμα τόσο βρώμικο καὶ τόσο δόλιο ὅσο αὐτό.

***

Ἀντίθετη αὐτῆς τῆς παραπάνω ἐπινόησης στάθηκε μόνον ἡ ἀληθινὴ Γερμανικὴ δημοκρατία τῆς ὁποίας ὁ Πρόεδρος ἐκλέγεται ἐλεύθερα καὶ πέρνει ἐπάνω του ὁλόκληρη τὴν εὐθύνη τῶν κινήσεων καὶ τῶν πράξεων του. Μιὰ τέτοια δημοκρατία δὲν παραδέχεται ὅτι τὰ διάφορα θέματα μποροῦν νὰ ἀνακινηθοῦν μὲ τὴν ψῆφο τῆς πλειοψηφίας· μιὰ καὶ μόνη ἀπόφαση ποὺ ἀναφέρεται στὸ καλὸ καὶ στὴν ἐπιβίωση τῆς χώρας.

Ἂν ὑπάρχει ἀντίρρηση στὸ γεγονὸς ὅτι, κάτω ἀπὸ παρόμοιες συνθῆκες εἶναι δύσκολο νὰ βρεθεῖ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ θὰ δεχτεῖ νὰ θυσιαστεῖ γιὰ ἕνα τόσο βαρὺ ἔργο, ἡ ἀπάντηση θἆναι μία :

Ὁ Θεὸς θὰ τὸν προμηθεύσει ! Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τῆς Γερμανικῆς δημοκρατίας : δὲν ἐπιτρέπει στὸν πρῶτο τυχόντα ἀρριβίστα ποὺ θὰ φανεῖ, ὅσο καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν οἱ συνθῆκες, νὰ κυβερνήσει τοὺς συμπολῖτες του· ὁ φόβος τῆς εὐθύνης εἶναι τόσο μεγάλος ὥστε ν' ἀπομακρύνει τοὺς ἀνίκανους καὶ τοὺς ἀδύνατους.

Κι ἂν ἀκόμα συμβεῖ ἕνα τέτοιο ἄτομο νὰ καταφέρει καὶ νὰ εἰσχωρήσει στὴν ἐξουσία, μποροῦν εὔκολα νὰ τὸν ἀποκαλύψουν καὶ νὰ τοῦ φωνάξουν χωρὶς περιστροφές : ἔξω, βρωμερὸ σκουλῆκι ! Πάρε τὰ πόδια σου, λερώνεις τὰ σκαλοπάτια· στὸ Πάνθεο τῆς ἱστορίας μπαίνουν μόνον οἱ ἄνδρες κι ὄχι οἱ συνωμότες.

Σ' αὐτὲς τὶς διαπιστώσεις κατέληξα ἀφοῦ δυὸ χρόνια παρακολούθησα τὶς συνεδριάσεις τοῦ Κοινοβουλίου τῆς Βιέννης.

Μετά, ἀπὸ τότε, δὲν ξαναπάτησα πιὰ τὸ πόδι μου ἐκεῖ πέρα. Τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς κύριες αἰτίες ποὺ ὡδήγησαν στὸν ξεπεσμὸ τοῦ γέρικου, μικροαστικοῦ καθεστῶτος, ξεπεσμὸ ποὺ γίνηκε πιὸ φανερὸς τὰ τελευταῖα χρόνια. Σὲ κάθε πολιτικὴ του πράξη διακινδύνευε ὅλο καὶ περισσότερο τὸ γερμανικὸ στοιχεῖο, ὅλο καὶ περισσότερο δυνάμωναν οἱ φυλετικὲς ἔριδες. Κάθε τι ποὺ γίνονταν στὴν Ράιχσρατ ἔβγαινε πάντα σὲ κακὸ τῶν Γερμανῶν καὶ κατὰ συνέπεια καὶ σὲ ἀναλογία, σὲ κακὸ τῆς ἴδιας τῆς αὐτοκρατορίας· γιατὶ κι ὁ πιὸ ἠλίθιος μποροῦσε νὰ καταλάβει τότε, γύρω στὰ 1900, ὅτι ἡ δύναμη τῆς μοναρχίας δὲν μποροῦσε ν' ἀντισταθμίσει τὶς διαχωριστικὲς τάσεις τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ ἀντίθετο.

Τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦσε τὸ κράτος γιὰ νὰ διατηρηθεῖ στὴ ζωὴ ἦταν ταπεινὰ καὶ ἀξιοκατάκριτα. Ὄχι μόνο στὴν Οὐγγαρία ἀλλὰ καὶ στὶς διάφορες ἄλλες σλαυικὲς ἐπαρχίες, οἱ πληθυσμοὶ δὲν ἔδει-

χναν καμιὰ ἐκτίμηση, οὔτε σεβασμὸ πρὸς τὴν μοναρχία. Χαίρονταν γι- αυτὰ τὰ συμπτώματα γεροντοκορισμοῦ· ἔλπιζαν στὸν θάνατο της κι ὄχι στὴν ἀνάρρωση της.

Στὸ Κοινοβούλιο ἡ τελειωτικὴ καταστροφὴ ἄρχισε μὲ ταπεινωτικὲς παρατηρήσεις, ποὺ ἔφταναν μέχρι τὸν ἐκβιασμὸ καὶ φυσικὰ οἱ Γερμανοὶ πλήρωναν στὸ τέλος τὰ σπασμένα. Στὶς ἐπαρχίες τὴν ἀπόφευγαν παίζοντας ἔξυπνα τὸ παιχνίδι τους μέσα στὶς διάφορες ἐθνότητες. Ἀλλὰ στὸ σύνολο οἱ ἑλιγμοὶ τοῦ Κοινοβουλίου στρέφονταν ὅλοι ἐναντιον τῶν Γερμανῶν. Προπάντων ὅταν ὁ ἀρχιδούκας Φραγκῖσκος - Φερδινάνδος, ποὺ μὲ τὴν ἰδιότητα τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, μποροῦσε νὰ ἐξασκεῖ μιὰ κάποια ἐπιρροή, ἀναθεώρησε καὶ ἔβαλε σὲ νέες βάσεις τὴν φιλοτσέχικη πολιτική. Ὁ μελλοντικὸς ἡγεμόνας τῆς διπλῆς μοναρχίας κλονίσθηκε μὲ ὅλα τὰ μέσα ποὺ μποροῦσε νὰ διαθέσει, νὰ ὑποστηρίξει τὸν *ἀπογερμανισμό*. Μ' ἕνα περίπλοκο ἐκλογικὸ σύστημα ποὺ μπῆκε σ' ἐφαρμογὴ οἱ καθαρὰ γερμανικὲς μειονότητες ἀπωθήθηκαν ἀργὰ μὰ σταθερὰ πρὸς τὴν ἐπικίνδυνη ζώνη τῶν ἀνάμικτων ἐπαρχιῶν. Αὐτὴ ἡ ἐπιχείρηση ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ προοδεύει στὴν Κάτω Αὐστρία ἔτσι ποὺ σὲ λίγο οἱ Τσέχοι θεωροῦσαν τὴν Βιέννη σὰν τὴν πιὸ μεγάλη πόλη τους.

Κύριος σκοπὸς τοῦ νέου ἐκπροσώπου τῶν Ἀψβούργων, ποὺ οἱ περισσότεροι στὴν οἰκογένεια μιλοῦσαν τσέχικα (ἡ γυναῖκα τοῦ ἀρχιδούκα, παληὰ Τσέχα κόμησσα εἶχε συνάψει μὲ τὸν πρίγκηπα μοργανατικὸ γάμο κι εἶχε μεγαλώσει σ' ἕνα περιβάλλον ὅπου ἡ γερμανοφοβία ἀποτελοῦσε παράδοση) ἦταν ἡ ἵδρυση μέσα στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη ἑνὸς σλαυικοῦ κράτους βασισμένου πάνω σὲ αὐστηρὲς καθολικὲς ἀρχές, ποὺ θὰ χρησίμευε σὰν ἀντίβαρο ἐνάντια στὴν ὀρθόδοξη Ρωσία. Τὸ θρήσκευμα, ὅπως ἄλλωστε συνέβη κι ἄλλες φορὲς μὲ τοὺς Ἀψβούργους, ἔγινε καὶ πάλι πολιτικὴ ἐκμετάλλευση εἰς βάρος τοῦ γερμανικοῦ στοιχείου.

Τ' ἀποτελέσματα ἦταν παραπάνω ἀπὸ θλιβερά.

Οὔτε ὁ Οἶκος τῶν Ἀψβούργων, οὔτε ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία εἶχαν τὴν ἐπιτυχία ποὺ περίμεναν.

Οἱ Ἀψβοῦργοι ἔχασαν τὸ θρόνο τους κι ἡ Ρώμη ἕνα μεγάλο Κράτος. Γιατὶ τὸ στέμμα, βάζοντας τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις στὴν ὑπηρεσία τῶν πολιτικῶν ἐπιδιώξεων, ξύπνησε καταστάσεις ποὺ ὡς τότε δὲν ὑπῆρχαν: Ἡ ἀπόπειρα νὰ ἐκριζωθεῖ μὲ κάθε τρόπο ὁ γερμανισμὸς ἀπὸ τὴ γηραιὰ μοναρχία εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴ δημιουργία τοῦ πανγερμανιστικοῦ κινήματος.

Γύρω στὰ 1800 - 1890, ὁ Μαγχεστριανὸς φιλελευθερισμός, ἑβραϊκῆς ἐμπνεύσεως, εἶχε φθάσει καὶ στὴν Αὐστρία ἂν καὶ ὄχι μ' ὅλη

του τὴν πρώτη ἔνταση. 'Αλλὰ ἡ ἀντίδραση σ' αὐτὴ τὴν κίνηση μέσα στὴν Αὐστρία, ἐξελίχθηκε ὅπως πάντα κάτω ἀπ' τὶς φυλετικὲς διαμάχες κι ὄχι τὶς κοινωνικές. Τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης ἔκανε τοὺς Γερμανοὺς ν' ἀμυνθοῦν ἐνεργητικά. Οἱ οἰκονομικὲς προϋποθέσεις δὲν ἔπαιζαν παρὰ δευτερεύοντα ρόλο. Ἔτσι γεννήθηκαν ἀπ' αὐτὸ τὸ χάος τῆς γενικῆς πολιτικῆς δυὸ κομματικοὶ ὀργανισμοί, ὁ ἕνας περισσότερο οἰκονομικός, ὁ ἄλλος πιὸ πολὺ ἐθνικιστικός, ἀλλὰ κι οἱ δυὸ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ μὲ πλῆθος διδάγματα γιὰ τὸ μέλλον. Μετὰ τὴν τρομερὴ ἔκβαση τοῦ πολέμου τοῦ 1866 ὁ οἶκος τῶν 'Αψβούργων θέλησε νὰ πάρει τὴ «ρεβὰνς» στὸ πεδίο τῆς μάχης. Τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ αὐτοκράτορα Μαξιμιλιανοῦ στὸ Μεξικὸ ποὺ ἡ τρομερή του περιπέτεια ἀποδόθηκε κυρίως στὸν Ναπολέοντα Γ' καὶ ποὺ ἡ ἐγκατάλειψη του ἀπὸ μέρους τῶν Γάλλων ξεσήκωσε τὴ γενικὴ ἀποδοκιμασία, προειδοποιοῦσε γιὰ κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴ Γαλλία. Μολοντοῦτο οἱ 'Αψβοῦργοι ἔπεσαν στὴν ἐνέδρα. Ἂν ὁ πόλεμος τοῦ 1870—1871 δὲν ἦταν μιὰ δοξασμένη ἀποτυχία ποὺ δὲν εἶχε τὴν ὅμοια της, ἡ αὐλὴ τῆς Βιέννης θὰ εἶχε ἴσως ἐπιχειρήσει νὰ πάρει τὴν ματωμένη ἐκδίκηση της. 'Αλλὰ μόλις κιόλας ἔφθασαν οἱ πρῶτες εἰδήσεις γιὰ τὶς πρῶτες ἐπιτυχίες ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν, θαυμαστὲς καὶ ἀπίστευτες κι ὅμως ἀληθινές, ὁ πιὸ «συνετὸς» ἀπ' τοὺς μονάρχες κατάλαβε ὅτι ἡ στιγμὴ δὲν ἦταν κατάλληλη κι ἔκανε ὅτι περνοῦσε ἀπ' τὸ χέρι του γιὰ νὰ ἐμποδίσει αὐτὴ τὴν κακοτυχία.

'Αλλὰ ἡ ἡρωικὴ πάλη τῶν δυὸ αὐτῶν χρόνων συμπλήρωσε τὸ θαῦμα καὶ τὸ ἀποτελείωσε· οἱ 'Αψβοῦργοι δὲν ἀλλάζουν τὸν προσανατολισμό τους κινούμενοι ἀπὸ συναισθηματισμοὺς ἀλλὰ μόνο μετὰ ἀπὸ σοβαρὴ μελέτη τῶν περιστάσεων. Ὅμως ὁ γερμανικὸς λαός, αἰσθάνθηκε τὸ μεθῦσι τῆς νίκης τοῦ Ράιχ καὶ στήριξε τὶς σκέψεις του πάνω στὴν ἀναγέννηση τοῦ παλαιοῦ ὀνείρου τῶν προγόνων του ζητώντας νὰ τὸ κάμει πραγματικότητα.

Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ τὸ ξεχνοῦμε: Ὁ Αὐστριακὸς μὲ τὴν ἀληθινὰ γερμανικὴ καταγωγή, ἀναγνώριζε ὅτι ἀπὸ τότε κιόλας, ἀκόμη καὶ τὸ Κένιγκρατζ δὲν ἦταν παρὰ ἡ τραγικὴ μὰ ἀναγκαία, προηγούμενη κατάσταση γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς αὐτοκρατορίας ποὺ δὲν θὰ ἔφθανε ποτὲ στὸν μαρασμὸ καὶ τὴν ἐξαθλίωση τῆς τωρινῆς, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ὥρα δὲν εἶχε ἀκόμα σημάνει. Προπάντων εἶχε κατὰ νοῦ, βασισμένη σὲ προσωπική του πεῖρα, τὴ γνώση ὅτι ὁ οἶκος τῶν 'Αψβούργων εἶχε ἐκτελέσει τὴν ἱστορική του ἀποστολὴ κι ὅτι τὸ νέο καθεστώς, παρακινούμενο ἀπὸ ἡρωικὲς ἀρχές, θὰ ἔβαζε τὸ «Στέμμα τοῦ Ρήνου» πάνω σὲ μιὰ κεφαλὴ ποὺ σίγουρα θὰ τὸ ἄξιζε. Καὶ πρέπει νὰ εὐλογοῦμε τὴν τύχη γιατὶ αὐτὴ ἡ ἐκλογὴ βρισκόταν στὴ δικαιοδοσία μιᾶς δυνα-

στείας πού σέ μιά ἀνάστατη ἐποχή, εἶχε κιόλας δώσει γιά πάντα στό Ἔθνος ἕνα σύμβολο ἐκθαμβωτικό καί στέρεο, τόν αὐτοκράτορα Μέγα Φρειδερῖκο.

Ἀλλά ὅταν ὁ Οἶκος τῶν Ἀψβούργων μετά ἀπ' αὐτόν τόν μεγάλο πόλεμο ἀποδύθηκε ἀποφασιστικά στήν ἐξόντωση, ἀργή μά σταθερή τῶν ἐπικίνδυνων γερμανικῶν στοιχείων μέσα ἀπό τή διπλή μοναρχία (βέβαια δέν εἶχε καμιά ἀμφιβολία γιά τό πόσο τόν ἐκτιμοῦσαν)—τέτοια ἔπρεπε νά ἦταν ἡ πολιτική κατάληξη τοῦ σλαυισμοῦ—τότε, ἡ ἀντίσταση αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, καταδικασμένου σέ ἐξόντωση, ξέσπασε μ' ἕναν τρόπο τέτοιο πού ἡ γερμανική ἱστορία δέν εἶχε ἀκόμη γνωρίσει.

Γιά πρώτη φορά ἄνθρωποι μέ καταγωγή καί πίστη ἐθνική καί πατριωτική, ἔγιναν ἐπαναστάτες.

Ἐπαναστάτες, ὄχι ἐνάντια στό ἔθνος, οὔτε ἐνάντια σ' αὐτό τό ἴδιο τό Κράτος, ἀλλά ἐπαναστατημένοι ἐνάντια σέ μιά μέθοδο διακυβέρνησης πού ἔμελλε νά τούς ὁδηγήσει στόν ἐκφυλισμό τῆς ἐθνικῆς τους συνείδησης.

Γιά πρώτη φορά στή σύγχρονη γερμανική ἱστορία ἐθνικός καί δυναστειακός πολιτισμός διαχωρίστηκαν ἀπό τήν ἐθνική ἀγάπη γιά τήν πατρίδα καί τό λαό.

Αὐτό πού ἀξίζει ν' ἀναφερθεῖ ἀπό τήν πανγερμανιστική κίνηση τῆς Γερμανικῆς Αὐστρίας μεταξύ 1890—1900 εἶναι τό ζήτημα πού τέθηκε μ' ἕναν τρόπο καθαρό καί χωρίς συζήτηση, ὅτι δηλαδή ἡ Κυβέρνηση δέν ἐμπνέει τό συναίσθημα ἀσφαλείας στό λαό καί δέν ἐνδιαφέρεται διόλου γιαυτόν καί γιά τά ἐθνικά συμφέροντα. Ἡ Κυβέρνηση δέν μπορεῖ νά εἶναι αὐθύπαρκτη κατάσταση γιατί σέ παρόμοιες περιπτώσεις κάθε τυραννία θά ἔπρεπε νά θεωρεῖται ἱερή κι ἀπαραβίαστη.

Ὅταν ἡ κυβέρνηση ὁδηγεῖ ἕνα λαό στήν καταστροφή ἀπ' ὅλους τούς δρόμους, ἡ ἐπανάσταση ἀποτελεῖ ὄχι πιά δικαίωμα τῶν πολιτῶν ἀλλά καθῆκον.

Στό ἐρώτημα : πῶς μιά τέτοια περίπτωση παρουσιάζεται ; ποιά θἆναι ἡ τύχη της ; δέν ὑπάρχει ἀπάντηση πού νά βγαίνει ἀπ' τή μελέτη τῆς θεωρίας· χαράζεται ἀπό τή δύναμη καί ἡ ἐπιτυχία της εἶναι ἐξασφαλισμένη.

Ὅπως κάθε μιά κυβέρνηση θεωρεῖται ἀπό τή φύση της σάν ὑποχρεωμένη νά ἔχει τό δικαίωμα τῆς διακυβέρνησης τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους—ἀκόμα κι ὅταν εἶναι ἡ πιό χειρότερη κι ἀκόμα κι ἄν χιλιάδες φορές ἔχει προδώσει τά ἐθνικά συμφέροντα—τό ἔνστιχτο τῆς ἐθνικῆς συνείδησης, στόν ἀγῶνα του ἐνάντια σέ μιά τέτοια δύναμη, ὀφείλει νά χρησιμοποιήσει, γιά νά κατακτήσει τήν ἐλευθερία ἤ τήν ἀ-

νεξαρτησία του, τὰ ἴδια ὅπλα ποὺ κι ὁ ἀντίπαλος του μεταχειρίζεται γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὴν ἐξουσία. Κατὰ συνέπεια, ἡ μάχη μπορεῖ νὰ γίνει μὲ μέσα «νόμιμα» ὅσο μεγάλο κι ἂν εἶναι τὸ διάστημα ποὺ ἡ δύναμη αὐτὴ τοῦ κακοῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει· ὅπως δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει δισταγμὸς στὴν χρήση παράνομων μέσων, ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ δυνάστης τὰ μεταχειρίζεται.

Ὅμως δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι γενικὰ ὁ ἀνώτατος κανόνας τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης δὲν εἶναι ἡ διατήρηση ἑνὸς ἔθνους: εἶναι ἡ διαφύλαξη τῆς φυλετικῆς ἀκεραιότητας.

Ὅταν ἡ φυλὴ κινδυνεύει ν' ἀπωθηθεῖ ἢ καὶ νὰ ἐξαφανιστεῖ, τὸ ζήτημα τῆς νομιμότητας δὲν παίζει παρὰ δευτερεύοντα ρόλο. Σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις δὲν παίζει κανένα ρόλο ἂν τὸ δικαίωμα τῆς ὕπαρξης κατακτᾶται μὲ νόμιμα μέσα· τὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης τῶν καταπιεζομένων θὰ εἶναι πάντα ἡ μεγαλύτερη τους δικαιολογία γιὰ ἕναν ἀγῶνα μὲ ὅλα τὰ μέσα.

Ὅλοι οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση σκλαβωμένων ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ ἢ κι ἀπ' τὸ ἐξωτερικό, ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἡ ἱστορία βασίστηκαν πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἀρχή.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου πρωτεύουν ἀπ' τά δικαιώματα τοῦ κράτους.

Κι ὅταν ἕνας λαὸς ὑποκύψει στὴν πάλη του γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνο ποὺ βαραίνει περισσότερο στὴ ζυγαριὰ τῆς μοίρας του καὶ τὴν ἐλαφραίνει κάπως εἶναι ὅτι ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς εὐτυχίας πάνω σὲ τοῦτον τὸν φθαρτὸ κόσμο. Γιατὶ ὅποιος δὲν εἶναι ἕτοιμος νὰ πολεμήσει γιὰ τὴν ὕπαρξη του, ἢ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὸ κάμει, εἶναι κιόλας προδιαγραμμένος ὁ χαμός του ἀπ' τὴν αἰώνια καὶ δίκαιη Θεία Πρόνοια.

Τὸ παράδειγμα τῆς Αὐστρίας δείχνει καθαρὰ κι ἐκπληκτικὰ τὸ πόσο εὔκολο σὲ μιὰ τυραννία εἶναι, νὰ ντυθεῖ καὶ νὰ κυκλοφορεῖ μὲ τὸ μανδύα τῆς «νομιμότητας».

Τὸ νόμιμο δικαίωμα στηριζόταν τότε πάνω στὴν γερμανοφοβία τοῦ Κοινοβουλίου, μὲ τὴν ἐξωγερμανικὴ πλειοψηφία καὶ στὴν ἔχθρα πρὸς τοὺς Γερμανοὺς ποὺ ἔτρεφε ἡ δυναστεία. Τὸ κρατικὸ δικαίωμα προσωποποιόταν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο συντελεστές. Θὰ ἦταν ἀνόητο νὰ ἐπιχειρήσει κανεὶς τὴν ἀλλαγὴ τῆς μοίρας τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ τῆς Αὐστρίας στηριζόμενος σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους συντελεστές. Ἀλλ' αὐτὸ σήμαινε, κατὰ τὴ γνώμη τῶν θαυμαστῶν μας τῆς «νομίμου ὁδοῦ», ὅτι θάπρεπε ν' ἀπορρίψουμε κάθε ἀντίσταση, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲν

ἦταν σύμφωνη πρὸς τὴ νομιμότητα. Αὐτὸ θᾶταν ὅμως ἡ ἀναπόφευκτη διάλυση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ μέσα στὴ μοναρχία καὶ σὲ πολὺ σύντομο διάστημα. Πράγματι οἱ Γερμανοὶ τῆς Αὐστρίας δὲν θὰ προστατεύονταν ἀπ' αὐτὴ τὴν τύχη παρὰ μόνο μὲ τὴν κατάρρευση τοῦ καθεστῶτος.

Οἱ θεωρητικοὶ μὲ τὰ μυωπικὰ γυαλιὰ σκοτώνονται βέβαια πιὸ εὔκολα γι' αὐτὸ ποὺ πιστεύουν παρὰ γιὰ τὸ λαό τους.

Οἱ ἄνθρωποι δένονται μὲ τοὺς νόμους, θαρρεῖ κανεὶς πὼς χάρη σ' αὐτοὺς ὑπάρχουν.

Ἡ ἀξία τοῦ πανγερμανικοῦ κινήματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, στὴν Αὐστρία, σάρωσε κυριολεκτικά, ὅλην αὐτὴ τὴν ἀνοησία καὶ τὴν ἠλιθιότητα τῶν θεωρητικῶν καὶ τῶν φετιχιστῶν τοῦ καθεστῶτος.

Ἐνῶ οἱ Ἀψβοῦργοι προσπαθοῦσαν μὲ κάθε μέσο νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς Γερμανούς, αὐτὸ τὸ κόμμα—χωρὶς καμιὰ παραχώρηση—πολέμησε τὴν «γαληνότατη δυναστεία». Πρῶτο αὐτὸ ἔβαλε τὴν βόμβα στὰ θεμέλια τοῦ ρημαγμένου καθεστῶτος καὶ ἄνοιξε τὰ μάτια σ' ἑκατοντάδες χιλιάδες ἀνθρώπους. Χάρη σ' αὐτὸ τὸ κόμμα ξύπνησε ἡ ὑπέροχη ἔννοια τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ποὺ τὴν εἶχε στραγγαλίσει τὸ ἄθλιο καθεστὼς αὐτῆς τῆς δυναστείας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν του, ἐξαιρετικὰ μεγάλος ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπείλησε γρήγορα νὰ γίνει μιὰ ἀληθινὴ χιονοστιβάδα. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐπιτυχία δὲν βάσταξε πολύ. Ὅταν ἐγὼ ἦρθα στὴ Βιέννη τὸ κόμμα εἶχε παραδώσει τὴν ἐξουσία στὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κι εἶχε κατέβει σὲ μιὰ στάθμη σχεδὸν ἀσήμαντη.

Ὅλο αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ λυκόφωτος τοῦ πανγερμανικοῦ κόμματος καὶ ἡ ἀπίστευτη ἄνοδος τοῦ χριστιανοδημοκρατικοῦ ὑπῆρξε γιὰ μένα ἀντικείμενο σοβαρῆς σπουδῆς καὶ μελέτης. Ὅταν ἦρθα στὴ Βιέννη ἡ συμπάθεια μου στρεφόταν ἀμέριστη κι ὁλοκληρωτικὴ πρὸς τὴν πανγερμανικὴ κίνηση.

Ἔμεινα κυριολεκτικὰ κατάπληκτος κι ἡ χαρά μου ἦταν ἀπέραντη ὅταν ἄκουσα νὰ κραυγάζουν μέσα στὸ γεμάτο Κοινοβούλιο: «Ζήτω οἱ Χοεντζόλλερν!»· ἔννοιωσα μέσα μου μιὰ χαρούμενη ἐξασφάλιση, βλέποντας πὼς ἔπερναν τὸ πράγμα σὰν νὰ εἴμασταν ἕνα τμῆμα τῆς Αὐτοκρατορίας, προσωρινὰ διαχωρισμένο καὶ φρόντιζαν νὰ τὸ διαδηλώσουν μὲ κάθε εὐκαιρία· ἡ δίκαιη καὶ ἀναντίρρητη αὐτὴ ἐκδήλωση σὲ κάθε ζήτημα ποὺ θίγονταν τὸ γερμανικὸ πρόβλημα, μοῦ φαινόταν ὁ μόνος δρόμος γιὰ νὰ φτάσουμε κοντὰ στὸ λαό μας· ἀλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω πῶς αὐτὴ ἡ κίνηση εἶχε τόσο ἐξασθενήσει μετὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐλπιδοφόρα ἄνθηση. Ἀκόμα περισσότερο μοῦ φαινόταν ἀκατανόητο πὼς τὴν ἴδια περίοδο τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα ἀπόκτησε

μιὰ τέτοια καταπληκτικὴ δύναμη. Βρισκόταν ἀκριβῶς στὴν κορφὴ τῆς δόξας του. Ὅταν ἐπιχείρησα νὰ συγκρίνω τὰ δύο κινήματα, ἡ τύχη βοηθῶντας κι ἡ γενικὰ θλιβερή μου κατάσταση, μοὔδωσε τὸ καλύτερο μάθημα γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματος.

Ξεκίνησα τὴν ἀνάλυση μου ἀπὸ τοὺς δυὸ ἄντρες ποὺ ὑπῆρξαν οἱ ἡγέτες κι οἱ ἱδρυτὲς τῶν δύο κομμάτων: τὸν Γκεόργκε Σόενερερ καὶ τὸν δόκτορα Κὰρλ Λούεγκερ.

Κι οἱ δυὸ αὐτὲς προσωπικότητες ξεχώριζαν μέσα στὴν κορνίζα καὶ στὴν σκάλα τοῦ Κοινοβουλίου. Ὁλόκληρη ἡ ζωή τους διαγραφόταν καθαρὴ κι ἄμεπτη μέσα στὸ βόρβορο τῆς διαφθορᾶς ποὺ βασίλευε γενικὰ στὴν πολιτικὴ κατάσταση. Ἡ προσωπική μου συμπάθεια στράφηκε στὴν ἀρχὴ πρὸς τὸν πανγερμανιστὴ Σόενερερ, ἀλλὰ σὲ λίγο μετάστρεψε καὶ πρὸς τὸν ἡγέτη τῶν χριστιανοδημοκρατῶν. Συγκρίνοντας τὸ ἔργο τους κατέληξα στὸ συμπέρασμα τότε, ὅτι ὁ Σόενερερ ἦταν ἕνας σπουδαῖος διανοούμενος ποὺ εἰσχωροῦσε βαθειὰ μέσα στὰ προβλήματα τῆς ἐξουσίας. Μπόρεσε νὰ δεῖ καλύτερα καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους τὸ ἀναπόφευκτο τέλος τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους. Ἂν στὸ Ράιχ ἔδιναν περισσότερη σημασία στὶς συμβουλές του πάνω στὸ θέμα τῆς μοναρχίας τῶν Ἀψβούργων, ἡ δυστυχία ἑνὸς παγκοσμίου πολέμου τῆς Γερμανίας ἐναντίον ὁλόκληρης τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ συνέβαινε ποτέ.

Ἀλλὰ ἂν ὁ Σόενερερ εἰσχωροῦσε βαθειὰ μέσα στὰ προβλήματα, γελιόταν καὶ δὲν καταλάβαινε τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐδῶ ἀκριβῶς βρισκόταν ἡ δύναμη τοῦ δόκτορα Λούεγκερ. Ἦταν ἕνας σπάνιος γνώστης τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, καὶ πρὸ πάντων ἀπόφευγε νὰ κάνει λάθος ὡς πρὸς τὴν ἰδιότητα τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸν περιτριγύριζαν. Ἀκόμα ἤξερε νὰ ὑπολογίζει σωστὰ τὶς πραγματικὲς δυνατότητες τῆς ζωῆς, ἐνῶ ὁ Σόενερερ δὲν εἶχε καθόλου ἀναπτυγμένο αὐτὸ τὸ συναίσθημα. Ὅλα αὐτὰ ποὺ ὁ πανγερμανιστὴς σκεπτόταν ἦταν πολύ σωστὰ σὰν θεωρία· ἀλλὰ τοῦ ἔλλειπε ἡ δύναμη νὰ μεταφυτέψει αὐτὲς τὶς ἰδέες στὸ λαό· δὲν ἤξερε νὰ κάνει κατανοητὰ τὰ προβλήματα στὴ μάζα ποὺ τῆς ἔλλειπε κάθε καλλιέργεια· κι ἡ προφητικὴ καθαρότητα τῆς σκέψης του δὲν κατάφερνε ποτὲ νὰ ἐφαρμοστεῖ στὴν πρακτική.

Ἡ ἔλλειψη πραγματικῆς γνώσης τῶν ἀνθρώπων τὸν ὁδηγοῦσε κατόπι σὲ λαθεμένες κρίσεις πάνω στὴν ἀγελαία δύναμη τῶν μαζῶν, ὅπως καὶ στὴν ἀξία τῶν πανάρχαιων συστημάτων.

Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ Σόενερερ ἀναγνώρισε τελικὰ ὅτι τοῦ χρειαζόταν μιὰ γενικὴ ἀναθεώρηση τῆς καταστάσεως, ἀλλὰ δὲν κατάλαβε ὅτι δὲν

μπορεῖ ἡ μάζα νὰ ὑπερασπιστεῖ αὐτὲς τὶς τελείως θεωρητικὲς πεποιθήσεις.

Δυστυχῶς κατάλαβε πολὺ λίγο ὅτι ἡ μαχητικότητα τῶν τάξεων ποὺ ὀνομάζονται «ἀστικὲς» εἶναι ὁλοκληρωτικὰ δεμένη μὲ τὰ οἰκονομικά τους συμφέροντα κι ὅτι καθένας τους φοβᾶται ὅτι θὰ χάσει πολλὰ κι ἔτσι μένει στὴν ἄκρη.

Μολοντοῦτο, κατὰ γενικὸ κανόνα, μιὰ θεωρία δὲν ἔχει ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἂν δὲν ἀπευθυνθεῖ στὶς μεγάλες μάζες ποὺ εἶναι πάντα ἕτοιμες νὰ δώσουν τὴ μάχη μόλις παραστεῖ ἀνάγκη.

Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη κατανόησης τῆς σημασίας τῶν κάτω στρωμάτων τοῦ λαοῦ καταδεικνύει μιὰ θεωρία τελείως ἀνίσχυρη μπροστὰ στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα.

Ὁ δρ. Λούεγκερ ἀποδείχτηκε ὁλότελα ἀντίθετος τοῦ Σόενερερ. Ἡ βαθειὰ γνώση τοῦ λαοῦ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ σχηματίσει ἀκριβέστατη ἐντύπωση τῶν δυνάμεων ποὺ ἔκρυβε μέσα του· προφυλάχθηκε ἀκόμη ἀπὸ τὸ νὰ ὑποτιμήσει τὴ δύναμη τῶν καταστάσεων ποὺ ἤδη ὑπῆρχαν· κι αὐτὴ ἡ ἰδιότητα του τὸν βοήθησε ἴσως νὰ χρησιμοποιήσει τὶς καταστάσεις αὐτὲς σὰν μέσο γιὰ νὰ φτάσει στὸ σκοπό του.

Κατάλαβε ἀκόμα πολὺ καλά, ὅτι ἡ μαχητικότητα τῶν ἀστικῶν τάξεων εἶναι τελείως ἀσήμαντη στὴν ἐποχή μας κι ὅτι δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ στηρίξεις πάνω της τὸ θρίαμβο ἑνὸς μεγάλου νέου κινήματος. Ἀφιέρωσε λοιπὸν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς πολιτικῆς δραστηριότητας του στὶς τάξεις ποὺ ἡ ὕπαρξη τους ἀπειλοῦνταν καὶ ἐρέθισε τὸ ἀγωνιστικό τους πνεῦμα, ἀντὶ νὰ τὸ παραλύσει. Ἔδειξε ὅτι δεχόταν νὰ χρησιμοποιήσει ὅλα τὰ ὑπάρχοντα μέσα γιὰ νὰ συμβιβάσει τὶς ὑπάρχουσες καταστάσεις καὶ νὰ βγάλει ἀπ' αὐτὲς τὶς πανάρχαιες πηγὲς δύναμης, τὸ κέρδος γιὰ τὸ κίνημα του.

Ἔτσι τοποθέτησε, ἀπ' τὴν ἀρχή, σὰν βάση τοῦ νέου κόμματος, τὶς ἀπειλούμενες κατώτατες τάξεις καὶ ἀπέκτησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μιὰ σταθερὴ ὁμάδα ἐπαναστατῶν ἕτοιμων γιὰ τὶς πιὸ μεγάλες θυσίες καὶ γεμάτων ἀπὸ ἀγωνιστικὴ φλόγα. Ἡ διάθεση ποὺ ἔδειξε μὲ πονηρία, νὰ σεβασθεῖ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία ἔφερε μὲ τὸ μέρος του καὶ σὲ πολὺ λίγο χρονικὸ διάστημα τοὺς νέους κληρικούς, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ πεδίο τῆς μάχης, ἢ μᾶλλον, ἀπόφαση πιὸ φρόνιμη, νὰ συνταχθοῦν μὲ τὸ νέο κόμμα γιὰ νὰ ξανακερδίσουν λίγο-λίγο τὴ θέση τους.

Ἀλλὰ θἄταν μεγάλη ἀδικία νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' αὐτὰ ποὺ προηγήθηκαν. Στὶς ἱκανότητες του τῆς ἄψογης τακτικῆς πρέπει νὰ προστεθεῖ ὁ ἀγώνας του γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ πνεύματος. Βέβαια αὐτοὶ οἱ ἀγῶνες ἦταν δε-

μένοι μὲ τὴν ἀκριβῆ κατανόηση τῶν δυνατοτήτων ποὺ τοῦ προσφέρονταν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς προσωπικές του ἱκανότητες.

Ἡ ἀρχὴ ποὺ αὐτὸς ὁ πανάξιος ἄνθρωπος τοποθέτησε τὸν ἀγῶνα του ἦταν ἔξοχα πρακτική. Ἤθελε νὰ κατακτήσει τὴ Βιέννη. Ἡ Βιέννη ἦταν ἡ καρδιὰ τῆς μοναρχίας· οἱ τελευταῖοι παλμοὶ ζωῆς αὐτοῦ τοῦ ἄρρωστου καὶ γερασμένου σώματος ποὺ ἔφθινε βρίσκονταν σ' αὐτὴ τὴν πόλη. Ἂν ἡ καρδιὰ γιατρευόταν τὸ ὑπόλοιπο κορμὶ θὰ ξαναζοῦσε. Ἡ ἰδέα ἦταν κατ' ἀρχὴν σωστὴ ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ ἐφαρμοστεῖ καὶ νὰ πετύχει πρὶν περάσει ἀρκετὸς καιρός.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἔργο του σὰν δημάρχου τῆς Βιέννης εἶναι ἀθάνατο στὴν κυριολεξία αὐτῆς τῆς ἔννοιας· ἀλλὰ δὲν μπόρεσε ἔτσι νὰ σώσει τὴ μοναρχία—ἦταν πολὺ ἀργά.

Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Σόενερερ τὸ εἶχε καλύτερα ἀντιληφθεῖ.

Ὁ δρ. Λούεγκερ πέτυχε μιὰ θαυμάσια πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιδιώξεων του· ἀλλ' αὐτὸ ποὺ περίμενε σὰν ἀποτέλεσμα δὲν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Ὁ Σόενερερ δὲν μπόρεσε νὰ ἐφαρμόσει τὶς ἰδέες του· ἀλλ' αὐτὸ ποὺ προεῖδε πραγματοποιήθηκε μὲ φρικτὸ τρόπο.

Οἱ δυὸ αὐτοὶ ἄντρες δὲν μπορέσαν νὰ φθάσουν ὡς τὸ τέλος. Ὁ Λούεγκερ δὲν μπόρεσε νὰ σώσει τὴ Βιέννη κι ὁ Σόενερερ νὰ προφυλάξει τὸ γερμανικὸ λαὸ ἀπὸ μιὰ καταστροφή.

Εἶναι πάρα πολὺ ὠφέλιμο νὰ μελετοῦμε στὴν ἐποχή μας τὶς αἰτίες τῆς ἀποτυχίας αὐτῶν τῶν δύο κομμάτων. Αὐτὸ θὰ ἦταν χρήσιμο πρὸ πάντων στοὺς φίλους μου, γιατί, σὲ πολλὰ σημεῖα, οἱ περιστάσεις εἶναι σχεδὸν ἴδιες καὶ θὰ μπορέσουν ἔτσι ν' ἀποφύγουν πλάνες ποὺ ἄλλοτε ὁδήγησαν τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ κόμματα στὸν χαμὸ καὶ τὸ ἄλλο στὴν στειρότητα.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ πανγερμανικοῦ κινήματος στὴν Αὐστρία ἐξηγεῖται κατὰ τὴ γνώμη μου ἀπὸ τρεῖς λόγους :

Πρῶτον ἀπὸ τὴν λανθασμένη ἰδέα τῆς σημασίας τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχει ἕνα νέο κόμμα ἐπαναστατικὸ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴ φύση.

Ὁ Σόενερερ κι ὁ κύκλος του ἀπευθύνθηκαν πρὸ πάντων στὶς ἀστικὲς τάξεις : δὲν μπόρεσαν νὰ κερδίσουν τίποτ' ἀπ' αὐτό, παρὰ «οἰκογενειακὲς ἀντιλήψεις».

Ἡ γερμανικὴ μπουρζουαζία, κυρίως στὶς ἀνώτατες βαθμίδες της—αὐτὸ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀμφισβητήσει!—εἶναι εἰρηνικὴ μέχρι τέλεια παραίτηση ὅταν πρόκειται γιὰ ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τοῦ ἔθνους ἢ τοῦ καθεστῶτος. Κατὰ τὴ διάρκεια καλῆς περιόδου, δηλαδὴ στὴν προ-

κειμένη περίπτωση κάτω ἀπὸ μιὰ καλὴ διακυβέρνηση, ἡ τέλεια ψυχολογία δίνει τοὺς καλύτερους της καρποὺς καὶ σιγουρεύει τὸ καθεστώς· ὅμως ὅταν ἡ κυβέρνηση εἶναι ἀνίκανη, αὐτὴ ἡ ἰδιότητα γίνεται ἕνα μοιραῖο σφάλμα. Γιὰ νὰ πετύχει λοιπὸν μιὰ πιθανότητα σοβαροῦ ἀγώνα τὸ πανγερμανικὸ κίνημα ἔπρεπε ν' ἀφιερωθεῖ στὴν προσπάθεια νὰ κερδίσει τὶς μάζες. Δὲν τὸ ἔκανε κι αὐτὸ τοῦ στέρησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ὤθηση ποὺ χρειάζεται ἕνα τέτοιο κῦμα γιὰ νὰ μὴ παλιρροήσει ἀμέσως.

Ὅταν ἡ ἀρχὴ αὐτὴ δὲν τεθεῖ ἀπὸ τὸ ξεκίνημα ἢ παραμεληθῆ τὸ νέο κόμμα διαπράττει ὁριστικὸ κι ἀναπότρεπτο λάθος. Γιατὶ τὰ πολυάριθμα στοιχεῖα τῆς μετριόπαθης ἀστικῆς τάξης ποὺ ἔχουν προσαρτηθεῖ στὸ κόμμα καθορίζουν σιγὰ—σιγὰ τὸν ἐσωτερικὸ προσανατολισμό του καὶ τοῦ ἀφαιροῦν κάθε πιθανότητα ἐπαφῆς του μὲ τὶς μάζες. Κατω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, οἱ πράξεις κι οἱ ἐνέργειες τοῦ κινήματος συναντοῦν τὴν ἔχθρα καὶ τὴν ἀναπόφευκτη κριτική. Ἡ ψευτο—θρησκευτικὴ πολιτική του καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας τοῦ γίνονται τότε ἐλαττώματα· στὴ θέση τους τείνει πρὸς μιὰ «θετική» συνεργασία, δηλαδή, στὴν περίπτωση ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ, πρὸς μιὰν ἀναγνώριση τῆς καταστάσεως τῶν γεγονότων καὶ μιὰν ἀδράνεια τοῦ ἀγώνα ποὺ καταλήγει στὴ σύναψη κουτῆς εἰρήνης.

Αὐτὴ ὑπῆρξε ἡ τύχη τοῦ πανγερμανικοῦ κόμματος ποὺ δὲν ἔδωσε ἐξέχουσα σημασία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὴν κα–κτηση ὀπαδῶν μέσα ἀπ' τὶς μάζες. Γίνηκε «ἀστικὸ κόμμα, ἐκλεκτικό, ρι οσπαστικό».

Ἀπ' αὐτὸ τὸ λάθος βγαίνει ἡ δεύτερη αἰτία τῆς τόσο γρήγορης πτώσης του.

Ἡ κατάσταση τῶν Γερμανῶν στὴν Αὐστρία ἦταν κιόλας ἀπελπιστικὴ μόλις ἔκανε τὴν ἐμφάνιση του τὸ πανγερμανικὸ κόμμα. Χρόνο μὲ τὸ χρόνο τὸ Κοινοβούλιο ἔγινε ὄργανο τῆς ἀργῆς ἐξόντωσης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Καμιὰ προσπάθεια σωτηρίας τὴν τελευταία ὥρα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει τὴν παραμικρὴ ἐλπίδα ἐπιτυχίας ἂν δὲν καταργοῦσε αὐτὸ τὸ ἵδρυμα.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἔθετε στὸ κίνημα (τὸ πανγερμανικὸ) ἕνα ἐρώτημα πρωταρχικῆς σημασίας:

Γιὰ νὰ γκρεμίσουμε τὸ Κοινοβούλιο ἔπρεπε νὰ μποῦμε ἐκεῖ καὶ νὰ τὸ «κατεδαφίσουμε ἀπὸ τὰ μέσα» κατὰ τὴ συνήθη σήμερα ἔκφραση, ἢ θἄπρεπε νὰ στρέψουμε τὶς δυνάμεις τοῦ ἀγώνα μας πολεμώντας ἀπ' ἔξω;

Μπῆκαν καὶ βγῆκαν ἀπ' κεῖ ἡττημένοι.

Βέβαια ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ μποῦν.

Γιὰ νὰ καθοδηγήσεις ἕναν ἀγῶνα ἐνάντια σὲ μιὰ τέτοια δύναμη

ἀπὸ τὰ ἔξω θἄπρεπε νὰ διαθέτεις θάρρος ἀδιάσπαστο, θἄπρεπε νἆσαι ἀκόμα ἕτοιμος γιὰ ἀτελείωτες θυσίες. Τὸν ταῦρο τὸν πιάνουμε ἀπὸ τὰ κέρατα: δεχόμαστε συνέχεια χτυπήματα, μᾶς ρίχνει καταγῆς γιὰ νὰ ξανασηκωθοῦμε μ' ἕνα ἀπ' τὰ μέλη μας σπασμένο· ἀλλὰ μόνο μετὰ ἀπὸ ἕνα τέτοιον ἀγῶνα ἡ νίκη θὰ χαμογελάσει στὸν ἀτρόμητο ποὺ θὰ τὸν τολμήσει· μόνο οἱ μεγάλες θυσίες δίνουν στὸ τέλος τὸ στέμμα τῆς ἐπιτυχίας.

'Αλλὰ γιαυτό πρέπει νἄχεις μαζύ σου τα παιδιὰ τοῦ λαοῦ, μεσα ἀπ' τὴ μεγάλη μάζα.

Μόνο αὐτοὶ εἶναι ἀποφασισμένοι κι ὅσο πρέπει δυνατοὶ γιὰ νὰ πολεμήσουν μέχρι τὴν ματωμένη τελείωση αὐτοῦ τοῦ ἀγώνα.

Αὐτὲς οἱ λαϊκὲς μάζες ἔλλειψαν ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πανγερμανικὸ κίνημα· δὲν τοῦ ἔμεινε λοιπὸν παρὰ ἡ ἄλλη λύση: νὰ μπεῖ στὸ Κοινοβούλιο.

Ἔκανε τὸ σφάλμα νὰ πιστέψει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπόφαση πάρθηκε μετὰ ἀπὸ πολλοὺς ἐσώτερους δισταγμοὺς καὶ μακρυὲς διασκέψεις. Ὄχι, δὲν ἀντιμετώπισε καμιὰ ἄλλη λύση. Ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὴ τὴν ἠλιθιότητα, ἀποφασίσθηκε ἀπὸ γενικώτερες συνθῆκες, ἀρκετὰ ἀσαφεῖς, πάνω στὴν προϋπόθεση καὶ τὸ γεγονὸς νὰ συνταυτισθοῦν μ' ἕνα σύστημα ποὺ ἀπὸ σὴν ἀρχὴ εἶχαν καταδικάσει. Ὅλοι τους, θυσίασαν τὴ δυνατότητα νὰ διαφωτίσουν τὶς λαϊκὲς μάζες χάρη στὴν εὐκαιρία νὰ μιλήσουν μπροστὰ «στὸ φόρουμ ὁλοκλήρου τοῦ ἔθνους». Νόμισαν ἔτσι πὼς ἡ ἐπίθεση καὶ τὸ κτύπημα τοῦ κακοῦ στὴ ρίζα του θὰ ἦταν πιὸ ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ μιὰ ἐπίθεση ἀπὸ τὰ ἔξω. Σκέφτηκαν ὅτι ἡ Κοινοβουλευτικὴ ἀσυδοσία θὰ καθιέρωνε τὴν θέση τους σὰν πολιτικῶν ἡγετῶν καὶ ὅτι μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐνεργειῶν τους θὰ κέρδιζαν ἔδαφος.

Στὴν πραγματικότητα τὰ γεγονότα τους παρουσιάστηκαν ἀπὸ τελείως διαφορετικὴ ἄποψη.

«Τὸ φόρουμ» μπροστὰ στὸ ὁποῖο μιλοῦσαν οἱ πανγερμανιστὲς βουλευτὲς δὲν διογκώθηκε ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο μειώθηκε· γιατὶ καθένας μιλᾶ μόνο μπροστὰ στὸ κοινὸ ποὺ μπορεῖ κατ' εὐθεῖαν νὰ τὸν ἀκούσει ἢ ποὺ τουλάχιστον μπορεῖ νὰ διαβάσει στὶς ἐφημερίδες τὰ κείμενα τῶν λόγων του.

Τὸ καλύτερο «φόρουμ» τῶν σίγουρων ἀκροατῶν δὲν εἶναι μιὰ αἴθουσα συνεδριάσεων ἀλλὰ μιὰ μεγάλη λαϊκὴ δημόσια συγκέντρωση.

'Εκεῖ μόνο βρίσκεται τὸ πλῆθος τῶν χιλιάδων ἀνθρώπων ποὺ δὲν ἔρχεται παρὰ ν' ἀκούσει αὐτὰ ποὺ ὁ ρήτορας θὰ τοῦ πεῖ· μέσα στὴν αἴθουσα συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς μόνο ἑκατοντάδες μποροῦν νὰ χωρέσουν καὶ δὲν βρίσκονται ἐκεῖ παρὰ γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐξά-

πλωση τοῦ λόγου κι ὄχι γιὰ ν' ἀφήσουν νὰ λάμψει ἡ σοφία τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου ἐκ τῶν κ. κ. «ἐκπροσώπων τοῦ λαοῦ».

Καὶ πρὸ πάντων τὸ ἴδιο τὸ κοινὸ ποὺ δὲ θὰ μάθει ποτὲ τίποτα γιατὶ δὲν θὰ τοῦ μιλήσει ποτὲ κανεὶς γιὰ καλλιέργεια καὶ τοῦ λείπει ἡ θέληση ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ τὴν ἀναζητήσει.

Κανένας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ λαοῦ δὲν θὰ μπορέσει, ποτὲ νὰ συγκινηθεῖ ἀπὸ μιὰ ἀλήθεια ἀνώτερη γιὰ νὰ θελήσει κατόπι νὰ τὴ θέσει στὴν ὑπηρεσία τοῦ λαοῦ. Ὄχι, κανένας δὲν θὰ ἐνεργήσει μ' αὐτὰ τὰ κίνητρα ἐκτὸς ἂν ἐλπίζει ὅτι ἔτσι θὰ διασώσει τὴν ἐπιτυχία του σὲ μιὰ νέα ἐκλογή. Μόλις ὅμως ἀντιληφθοῦν ὅτι τὸ κόμμα τους μπορεῖ ν' ἀποτύχει στὶς ἑπόμενες ἐκλογές, αὐτὰ τὰ πρότυπα ἀνδρικοῦ θάρρους τὸ ἐγκαταλείπουν κι ἀκολουθοῦν ἕνα νέο κόμμα ἢ μιὰ νέα κίνηση ποὺ οἱ ἐκλογικές της πιθανότητες εἶναι μεγαλύτερες· αὐτὲς οἱ ἀλλαγὲς θέσεων ἀκολουθοῦνται ἄλλωστε ἀπὸ ἕναν ἀληθινὸ κατακλυσμὸ ἠθικῶν ἀπαιτήσεων ποὺ τοὺς δικαιώνουν. Ἔτσι συμβαίνει ὅταν ἕνα κόμμα, ἐπισύρει τὴν τόσο ἐκδηλωμένη λαϊκὴ ἀποδοκιμασία ποὺ προδικάζει συντριπτικὴ ἀποτυχία, νὰ ἐπακολουθεῖ μιὰ μεγάλη μετανάστευση: Οἱ ποντικοὶ τοῦ Κοινοβουλίου ἐγκαταλείπουν τὸ πλοῖο τοῦ κόμματος.

Ἀλλ' αὐτὲς οἱ μετατάξεις δὲν ὀφείλονται σὲ μιὰ γνώμη καλύτερη ἢ σὲ διάθεση ν' ἀποδώσουν περισσότερα· δὲν εἶναι παρὰ τὸ δῶρο τῆς ἀντίληψης ποὺ προειδοποιεῖ ἐγκαίρως αὐτοὺς τοὺς κορηοὺς τοῦ Κοινοβουλίου νὰ ξαναπέσουν στὸ ζεστὸ κρεβάτι ἑνὸς ἄλλου κόμματος.

Νὰ μιλᾶς μπροστὰ σ' ἕνα τέτοιο «φόρουμ» εἶναι σὰν νὰ ρίχνεις μαργαριτάρια στὰ γουρούνια. Εἶναι στ' ἀλήθεια χαμένος κόπος γιατὶ τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ὁδηγεῖ πουθενά. Κι ἔτσι πράγματι γίνηκε: οἱ πανγερμανιστὲς ἐκπρόσωποι μάταια ἀναλώθηκαν σὲ λόγους: ἡ ἐνεργητικότητα τους πῆγε στὰ χαμένα.

Ὅσο γιὰ τὶς ἐφημερίδες, φρόντιζαν νὰ περιβάλλουν μὲ νεκρικὴ σιωπὴ αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἢ τοὺς πετσόκοβαν ἔτσι ποὺ νὰ τοὺς ἀφαιροῦν κάθε ἀπήχηση καὶ νὰ τοὺς ἀπογυμνώνουν ἀπὸ κάθε ἔννοια· ἡ κοινὴ γνώμη λοιπὸν δὲν σχημάτιζε καμιὰ ἰδέα, δὲν ἤξερε τίποτα γιὰ τὴ νέα κίνηση. Αὐτὰ ποὺ ἔλεγαν οἱ διάφοροι ρήτορες δὲν ἐνδιέφεραν διόλου· ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν σημασία ἦταν ὅσα μποροῦσαν νὰ διαβαστοῦν. Κι αὐτὰ ἦταν ἀποσπάσματα ἀπὸ λόγους ποὺ δὲν ἦταν δυνατό, στὴν περιληπτικὴ τους κατάσταση, νὰ περιέχουν τίποτα τὸ ἀξιοσημείωτο καὶ γίνονταν ἔτσι ὅπως τὰ ἤθελαν. Στὴν πραγματικότητα τὸ μοναδικὸ ἀκροατήριο μπροστὰ στὸ ὁποῖο μιλοῦσαν ἀπαρτιζόταν ἀπὸ πεντακόσιους ἀκριβῶς κοινοβουλευτικούς.

Ἀλλὰ τὸ χειρότερο ἦταν αὐτό :

Ἡ πανγερμανικὴ κίνηση δὲν θὰ μποροῦσε νὰ βασίζεται σ' ἐπιτυχία ἂν δὲν ἀντιλαμβανόταν ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας στιγμὴ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τοποθετηθεῖ στὸ πλάνο ἑνὸς νέου κόμματος, ἀλλὰ μιᾶς καινούργιας φιλοσοφικῆς θεωρίας. Μόνον ἡ θεωρία μποροῦσε νὰ τῆς δώσει τὴν ἐσωτερικὴ δύναμη νὰ γιγαντώσει τὸν ἀγῶνα της. Καὶ θἄπρεπε ἀκόμα νὰ βρεῖ δυνατοὺς καὶ θαρραλέους ἡγέτες.

Γιατὶ ἂν ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐπικράτηση μιᾶς φιλοσοφικῆς θεωρίας δὲν κατευθύνεται ἀπὸ ἥρωες ἕτοιμους νὰ θυσιαστοῦν, σὲ λίγο δὲν θὰ βρίσκει οὔτε κι ὀπαδοὺς ποὺ νὰ τολμοῦν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ θάνατο. Ὅποιος ἀγωνίζεται νὰ σώσει τὴ δικιά του μόνο ὑπόσταση δὲν διαθέτει παρὰ λίγο μόνο δυναμικὸ γιὰ τοὺς ἄλλους.

Γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ αὐτὴ ἡ ἀναγκαία κατάσταση καθένας πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι ἡ νέα κίνηση μπορεῖ μόνο στὸ μέλλον νὰ προσφέρει δόξες καὶ τιμές, ἐνῶ στὸ παρὸν τίποτα. Ὅσο περισσότερο μιὰ κίνηση διαθέτει πόστα καὶ θέσεις τόσο πιὸ πολὺ θὰ γίνει ἀντικείμενο κι ἕρμαιο τῶν ἀρριβιστῶν. Μιὰ μέρα αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες τῆς εὐκαιρίας θὰ φθάσουν νὰ ὑπερτεροῦν μὲ τὸν ἀριθμό τους μέσα στὸ κόμμα κι ὁ τίμιος ὀπαδὸς θἄρθει στιγμὴ ποὺ δὲν θὰ μπορεῖ ν' ἀναγνωρίσει τὰ ἰδανικὰ γιὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνίσθηκε, δεδομένου ὅτι οἱ ἀρριβίστες θὰ τὸν ἔχουν παραμερίσει σὰν «ἀνεπιθύμητο». Ἡ «ἀποστολὴ» ἑνὸς τέτοιου κόμματος ἔχει κιόλας τελειώσει.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ πανγερμανικὴ κίνηση ἔδεσε τὴν τύχη της μὲ τὸ Κοινοβούλιο, προτίμησε τοὺς «Κοινοβουλευτικοὺς» ἀπὸ τοὺς τίμιους καὶ τοὺς ἐθελοντικοὺς ὀπαδούς. Κατέβηκε στὴν στάθμη τοῦ ἐφήμερου ὅπως ὅλα τ' ἄλλα πολιτικὰ κόμματα, καὶ δὲν εἶχε πιὰ τὴ δύναμη ν' ἀντιπαραθέσει στὴ σκληρή του μοῖρα τὶς θυσίες τῶν μαρτύρων. Ἀντὶ ν' ἀγωνίζεται, ἔμαθε νὰ «συζητᾶ» καὶ νὰ «διαπραγματεύεται». Σὲ λίγο οἱ νέοι κοινοβουλευτικοὶ ἔμαθαν νὰ σκέπτονται πὼς αὐτὸ ἦταν τὸ σωστὸ—γιατὶ ἦταν πιὸ εὔκολο!—νὰ ὑπερασπίζονται δηλαδὴ τὶς νέες καταστάσεις μὲ τὰ «πνευματικὰ» ὅπλα καὶ μὲ τὴν κοινοβουλευτικὴ εὐγλωττία, παρὰ νὰ ἀποδυθοῦν, κατὰ τὴν περίπτωση, μὲ κίνδυνο τῆς ἰδέας τῆς ζωῆς τους, σὲ μιὰ ὑπόθεση ἀμφίβολης ἐπιτυχίας σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς.

Ὅταν ἐγκαταστάθηκαν στὸ Κοινοβούλιο, οἱ ἐπαναστατημένοι ὅλης τῆς χώρας, ἄρχισαν νὰ ἐλπίζουν καὶ νὰ περιμένουν θαύματα, ποὺ ποτὲ δὲν συνέβηκαν κι οὔτε φυσικὰ ἦταν δυνατὸν νὰ συμβοῦν. Σὲ λίγο ἄρχισαν ν' ἀπογοητεύονται· γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἀκούγονταν νὰ λένε οἱ ρήτορες δὲν ἦταν αὐτὸ ποὺ περίμεναν ν' ἀκούσουν οἱ ἐκλογεῖς. Εἶναι εὔκολο νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ κανεὶς αὐτό, γιατὶ ὁ ἀντίπαλος τῦπος ἔλαβε ὅλα του τὰ μέτρα ὥστε νὰ μὴ δοθεῖ στὸ λαὸ ὁ ἀκριβὴς πίνακας τῆς

δραστηριότητας τῶν πανγερμανιστῶν βουλευτῶν.

Ἡ μεγάλη συνέλευση, τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ—μοναδικὸ μέσον γιὰ νὰ ἐξασκήσεις πραγματικὴ ἐπίδραση κι ἀποτελεσματικὴ πάνω στὰ πλήθη ποὺ ἐνδιαφέρεσαι νὰ κατακτήσεις—παράμεινε σὲ δεύτερο πλάνο.

Μόλις μετάλλαξαν τὸ μακρὺ τραπέζι τῶν κομματικῶν συνεδριάσεων γιὰ τὶς κοινοβουλευτικὲς ἕδρες κι ἄρχιζαν νὰ διασκορπίζουν λόγους μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ «φόρουμ» καὶ πάνω στὰ κεφάλια τῶν λεγομένων «ἐκλεκτῶν» τοῦ λαοῦ, ἀντὶ πάνω στὸν ἴδιο λαό, τὸ πανγερμανικὸ κίνημα, ἔπαψε νἆναι μιὰ λαϊκὴ ἐκδήλωση κι ἔπεσε σὲ λίγον καιρὸ στὴ στάθμη τῆς λέσχης, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴν πιὸ λιγώτερο ἀκαδημαϊκὴ ἔκφραση.

Ἡ κακὴ ἐντύπωση ποὺ ἐκδηλωνόταν ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες δὲν διορθωνόταν πιὰ ἀπὸ τὶς προσωπικὲς πράξεις τοῦ καθενὸς ἀπ' τοὺς βουλευτὲς μέσα στὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων καὶ ἡ λέξη «πανγερμανιστὴς» ἔφτασε νὰ πάρει κακὴ φήμη στὶς χιλιάδες τοῦ λαοῦ.

Οἱ «σνόμπ» κι οἱ ἱππότες τοῦ μελανιοῦ τοῦ καιροῦ μας ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ μεγάλες ἐπαναστάσεις τοῦ κόσμου τούτου δὲν θὰ εἶχαν ποτὲ γίνει παρὰ κάτω ἀπὸ τὸ φτερὸ τῆς χήνας.

Ὄχι, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν πέννα μόνο γιὰ νὰ καθορίσουμε μ' αὐτὴν τὰ θεωρητικὰ αἴτια κάθε περίπτωσης.

Ἡ δύναμη ποὺ ἔβαλε σὲ κίνηση τὶς μεγάλες χιονοστιβάδες τῆς ἱστορίας στὸν πολιτικὸ ἢ τὸν θρησκευτικὸ τομέα, ὑπῆρξε μόνο, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, ἡ μαγικὴ δύναμη τοῦ Λόγου.

Ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ ὑποτάσσεται πάντα στὴ δύναμη τοῦ λόγου. Κι ὅλα τὰ μεγάλα κινήματα, ὑπῆρξαν πάντα λαϊκά, ἡφαιστειώδεις ἐκρήξεις ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ψυχικῶν καταστάσεων ποὺ ἐπαναστάτησαν ἢ χάρη στὴ σκληρὴ θέα τῆς ἐξαθλίωσης ἢ χάρη στὰ βέλη τοῦ λόγου ποὺ ἀκοντίστηκαν πάνω στὰ στήθη τοῦ λαοῦ—καὶ ποτὲ ἀπὸ τὶς ζεστὲς λεμονάδες τῶν αἰσθητικῶν φιλόλογων καὶ τῶν ἡρώων τοῦ σαλονιοῦ.

Μόνο μιὰ τρικυμία φλογισμένου πάθους μπορεῖ ν' ἀλλάξει τὸ πεπρωμένο τοῦ λαοῦ· ἀλλὰ ὁ μοναδικὸς ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὸ τέτοιο πάθος εἶναι αὐτὸς ποὺ τὸ φέρνει μέσα του.

Μόνο τὸ πάθος θὰ ὁδηγήσει τοὺς ἐκλεκτούς του νὰ βροῦν τὰ λόγια, ποὺ σὰν κτυπήματα σφυριῶν θὰ τσακίσουν τὶς πόρτες τῆς καρδιᾶς τοῦ λαοῦ.

Αὐτὸς ποὺ δὲ γνώρισε ποτὲ τὸ πάθος, αὐτὸς ποὺ τὸ στόμα του εἶναι κλειστό, αὐτὸς δὲν θὰ γίνει ποτὲ ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴ θέληση του.

Ὁ κάθε γραφιᾶς μπορεῖ λοιπὸν νὰ μείνει μπροστὰ στὸ μελανοδο-

χεῖο του καὶ νὰ συνθέσει «θεωρίες»· τοῦ χρειάζονται γι' αὐτὸ γνώσεις καὶ ταλέντο· ἀλλὰ δὲν θὰ γίνει ποτὲ ἡγέτης γιατὶ δὲν εἶναι ἐκλεκτός.

Ἕνα κίνημα ποὺ ξεκινάει γιὰ ν' ἀνέβει ψηλά, πρέπει πάντα νἄχει στὸ νοῦ του καὶ νὰ φροντίζει ὥστε νὰ μὴ χάσει ποτὲ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὸ λαό.

Πρέπει νὰ ἐξετάζει κάθε ζήτημα ποὺ θ' ἀνακύψει κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη καὶ νὰ προσανατολίζει πάντα πρὸς τὰ ἐκεῖ τὶς ἀποφάσεις του.

Πρέπει κατόπι ν' ἀποφύγει κάθε τί ποὺ μπορεῖ ν' ἀπομακρύνει ἢ ν' ἀδυνατίσει αὐτοὺς τοὺς δεσμούς του καὶ τὶς δυνατότητες του πάνω στὶς μάζες, ὄχι γιὰ λόγους «δημαγωγικούς», ἀλλὰ κατανοώντας βαθειὰ πὼς καμιὰ μεγάλη ἰδέα, ὅσο ἱερὴ κι ὑψηλὴ κι ἂν φαίνεται, δὲν μπορεῖ νὰ γίνει πράξη χωρὶς τὴν ἀναλυτικὴ δύναμη τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Μονάχα ἡ σκληρὴ πραγματικότητα κι ἡ ἀντιμετώπιση της μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει σ' ἀποτελεσματικὸ δρόμο τὶς ἀρχὲς αὐτές· τὸ ν' ἀκολουθεῖς δυσάρεστες καταστάσεις καὶ δρόμους δύσκολους, εἶναι συχνά, στὴν ἐποχή μας τὸ ἴδιο μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώκεις τὴν ἐπιτυχία.

Ὅταν ἡ πανγερμανικὴ κίνηση, ἀφιέρωσε στὴν κοινοβουλευτικὴ ὁδὸ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δύναμης της, πέρνοντας την ἀπ' τὸ λαό, θυσίασε τὸ μέλλον κι ἀρκέστηκε στὶς εὔκολες ἐπιτυχίες τῆς στιγμῆς.

Διαλέγοντας τὸν λιγώτερο σκληρὸ ἀγώνα, ἀποδείχθηκε ἀνάξια γιὰ τὴν τελικὴ νίκη.

Σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς μου στὴ Βιέννη, σκέφτηκα σοβαρὰ πάνω σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ εἶδα σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ σφάλματα μιὰ ἀπὸ τὶς κυριώτερες αἰτίες πού, κατὰ τὴ γνώμη μου ὀφειλόταν ἡ ἀποτυχία αὐτοῦ τοῦ κόμματος, ποὺ προοριζόταν νὰ πάρει στὰ χέρια του τὴν τύχη τοῦ γερμανισμοῦ.

Τὰ δυὸ πρῶτα λάθη, αἰτίες ἀποτυχίας τῆς πανγερμανικῆς κίνησης, ἦταν συνεπακόλουθα τὸ ἕνα τοῦ ἄλλου. Ἡ ἔλλειψη γνώσης τῶν βαθύτερων κίνητρων κάθε μεγάλης ἐπανάστασης ὁδήγησε στὴν κακὴ ἐκτίμηση τῆς σημασίας ποὺ εἶχε ἡ πλατειὰ λαϊκὴ μάζα· εἶχε ἀκόμη σὰν ἀποτέλεσμα ν' ἀδυνατίσει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα καὶ τὴν ἀνεπάρκεια ἢ τὴν φροντίδα τῶν προθέσεων ποὺ προορίζονταν γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ψυχῆς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ Ἔθνους. Τέλος οἱ ἐκδηλώσεις μέσα στὸ Κοινοβούλιο ἐπιβάρυναν περισσότερο αὐτὲς τὶς προθέσεις.

Ἂν μποροῦσαν ν' ἀντιληφθοῦν τὴν παράδοξη δύναμη, ποὺ σὲ κάθε ἐποχὴ κρύβει μέσα της ἡ μάζα ὅταν κάνει ἐπαναστατικὴ ἀντί-

σταση, θὰ εἶχαν μεταχειριστεῖ ἄλλον τρόπο πάνω στὸν χειρισμὸ τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος καὶ τῆς προπαγάνδας. Θὰ εἶχαν μεταφέρει τὴν κύρια προσπάθεια τῆς κίνησης τους ὄχι μέσα στὸ Κοινοβούλιο, ἀλλὰ στὰ ἐργοστάσια καὶ στοὺς δρόμους.

Ὅμως τὸ τρίτο λάθος βγαίνει κι αὐτὸ τὰ ἴδια, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ἀπὸ τούτη τὴν ἀκατανοησία τῆς σημασίας ποὺ ἔχει ἡ μάζα καὶ πού, τὰ πραγματικὰ φωτεινὰ μυαλὰ πρέπει νὰ θέτουν τὸ κίνημα σὲ μιὰ εὐθυγράμμιση μ' αὐτήν, ὅπως εἶναι τὸ βολὰν πάνω στὴν μηχανή, γιὰ νὰ προσδώσουν μετὰ σ' αὐτὸ τὸ κίνημα τὴν ἀναγκαία του δύναμη καὶ διάρκεια.

Ἡ σκληρὴ μάχη ποὺ ἡ πανγερμανικὴ κίνηση ἔδωσε μὲ τὴν Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀλλοῦ τὴν αἰτία της παρὰ σ' αὐτὴν τὴν ἔλλειψη κατανόησης τῶν ψυχικῶν καταστάσεων τοῦ λαοῦ. Οἱ λόγοι ποὺ ἔκαναν τὸ νέο κόμμα νὰ ἐπιτεθεῖ ἔτσι ἄγρια στὴ Ρώμη εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

Μόλις ὁ Οἶκος τῶν Ἀψβούργων ἀποφάσισε τελειωτικὰ νὰ κάνει τὴν Αὐστρία ἕνα σλαυϊκὸ κράτος, μεταχειρίστηκε ὅλα τὰ μέσα ποὺ τοῦ φάνηκαν ὅτι μποροῦσαν νὰ χρησιμέψουν σ' αὐτή του τὴν πρόθεση. Τὰ θρησκευτικὰ ἱδρύματα δέχθηκαν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀνησυχία, νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὴν νέα «Κρατικὴ μεταρρύθμιση» αὐτῆς τῆς ἀσυνήθιστης δυναστείας.

Ἡ εὐρεῖα χρησιμοποίηση τῶν τσεχικῶν ἐνοριῶν καὶ τῶν ἐφημερίων τους ὑπῆρξε ἕνα ἀπ' τὰ ἀναρίθμητα μέσα ποὺ θὰ κατέληγαν στὸν ἐκσλαυϊσμὸ τῆς Αὐστρίας.

Γενικά, Τσέχοι παπάδες διορίστηκαν σὲ περιφέρειες καθαρὰ γερμανικές· κι ἄρχισαν ἀργὰ μὰ σταθερὰ νὰ προβάλλουν τὰ δικαιώματα τοῦ Τσέχικου λαοῦ πάνω ἀπὸ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἐκκλησίας, ἔτσι ποὺ στὸ τέλος γίνηκαν φυτώρια γένεσης τοῦ ἀπογερμανισμοῦ.

Ἡ ἀντίδραση τοῦ κατώτατου γερμανικοῦ κλήρου σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο ἦταν δυστυχῶς σχεδὸν ἀνύπαρκτη. Αὐτὸς ὁ κλῆρος στάθηκε κυριολεκτικὰ ἀνίκανος νὰ δώσει μιὰ παρόμοια μάχη ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς· ἀκόμα περισσότερο, δὲν μποροῦσε οὔτε κὰν νὰ ὀργανώσει τὴν ἄμυνα του ἐνάντια στὶς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων. Ὁ γερμανισμὸς ἄρχισε ἔτσι νὰ ὀπισθοδρομεῖ, ἀργὰ μὰ χωρὶς σταματημό, μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ δόλια κατάχρηση τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἔλλειψη κάθε ἱκανοποιητικῆς ἄμυνας.

Ἂν τὰ πράγματα ἔδειχναν ἔτσι στὰ ζητήματα ἐπιφανείας, δὲν ὑστεροῦσαν διόλου καὶ στὰ πιὸ σοβαρά.

Οἱ ἀντιγερμανικὲς προσπάθειες τῶν Ἀψβούργων δὲν βρῆκαν καθόλου τὴν ἀντίσταση ποὺ ἐπιβαλόταν, πρὸ πάντων μεταξὺ τοῦ ἀνώ-

τατου κλήρου, κι ἡ ὑπεράσπιση τῶν γερμανικῶν συμφερόντων ἐγκαταλείφθηκε τελείως.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωση δὲν μποροῦσε ν' ἀλλάξει : ὁ καθολικὸς κλῆρος ἔδειχνε μιὰ φοβερὴ ἔχθρα ἀπέναντι τῶν Γερμανῶν.

Φάνηκε καθαρὰ τότε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο δὲν συμπαθοῦσε τὸ Γερμανικὸ λαό, ἀλλὰ τοποθετήθηκε, τελείως ἄδικα, πρὸς τὴν πλευρὰ τῶν ἀντιπάλων του. Ἡ αἰτία ὅλου τοῦ κακοῦ, κατὰ τὸν Σόενερερ, ὀφειλόταν στὸ ὅτι ἡ ἕδρα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δὲν βρισκόταν στὴ Γερμανία· κι αὐτὴ ἦταν ἀρκετὴ αἰτία γιὰ τὴν ἐχθρικὴ διάθεση της ἀπέναντι στὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους μας.

Τὰ πνευματικὰ λεγόμενα προβλήματα ἦταν πάντα πίσω στὴν Αὐστρία. Ἔτσι ἡ θέση ποὺ πῆρε ἡ πανγερμανικὴ κίνηση πρὸς τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀναφερόταν κυρίως στὴν θέση ποὺ ἔπερνε αὐτὴ ἡ τελευταία στὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα κ.τ.λ. καὶ παραμελοῦσε τὴν ὑπεράσπιση τῶν γερμανικῶν δικαιωμάτων ἔναντι τῶν Σλαυικῶν ἀπαιτήσεων.

Ὁ Γκέοργκ φὸν Σόενερερ δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ κάνει μισὲς δουλειές. Ἀνέλαβε τὸν ἀγώνα κατὰ τῆς ἐκκλησίας μὲ τὴν πεποίθηση πὼς ἦταν ὁ μοναδικὸς δρόμος νίκης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπίθεση κι ἡ διακήρυξη τοῦ «σχίσματος» μὲ τὴ Ρώμη, ἦταν ὁ τρόπος πάλης, ὁ πιὸ δυνατὸς—ἂν κι ὁ πιὸ δύσκολος γιὰ νὰ κατατροπωθεῖ τὸ φρούριο. Ἂν εἶχε πετύχει, θὰ εἶχε δικαιωθεῖ γιὰ τὸ ἄτυχο αὐτὸ θρησκευτικὸ σχίσμα στὴ Γερμανία· κι ἡ δύναμη ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ Ράιχ καὶ τοῦ γερμανικοῦ Ἔθνους θὰ κέρδιζε μιὰ πελώρια νίκη.

Ἀλλὰ οὔτε ἡ πρόθεση οὔτε τὰ κίνητρα αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα ἦταν δίκαια.

Χωρὶς καμιὰ ἀμφιβολία ἡ ἀντίσταση τοῦ καθολικοῦ γερμανικοῦ κλήρου ἦταν πολὺ κατώτερη ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνέργειες κατὰ τοῦ γερμανισμοῦ ποὺ ἐπιχειροῦσε ὁ ἀντιγερμανικὸς κλῆρος—κυρίως οἱ Τσέχοι.

Ἀκόμα κι ἕνας τελείως ἀνίδεος θὰ μποροῦσε νὰ δεῖ ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐνεργητικῆς ἄμυνας πρὸς τὰ γερμανικὰ συμφέροντα ἔλλειπε ἀπὸ τὸν γερμανικὸ κλῆρο.

Ἀλλὰ κι ὅποιος δὲν ἦταν τελείως τυφλὸς ἔπρεπε τὸ ἴδιο ν' ἀντιληφθεῖ ὅτι οἱ περιστάσεις καὶ τὰ ὅσα εἴχαμε ὑποφέρει ἐμεῖς οἱ Γερμανοί, εἶχαν μιὰ ἐξήγηση σ' αὐτὴ τὴ στάση· τοποθετούσαμε τὴν ἀντικειμενικότητα μας ἀπέναντι στὸν ἐθνικισμὸ ὅπως ἀπέναντι σ' ὁποιοδήποτε ἀντικείμενο.

Ἐνῶ ὁ Τσέχος παπᾶς, ἔπερνε μιὰ ὑποκειμενικὴ στάση ἀπέναντι στὸ λαό του, κι ἀντικειμενικὴ μόνον σ' ὅτι ἀναφερόταν στὴν Ἐκκλη-

σία. Ὁ Γερμανὸς Ἱερωμένος ἔδειχνε ὑποκειμενικὴ ἀφοσίωση πρὸς τὴν Ἐκκλησία καὶ παρέμενε ἀντικειμενικὸς ἀπέναντι στὸ Ἔθνος του. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα δυστυχῶς ἦταν τὸ ἴδιο καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις. Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο λάθος τῆς Ἐκκλησίας αὐτὴ ἡ ἀντιμετώπιση τῶν πραγμάτων, ἦταν ἕνα κακὸ ποὺ ἔφθειρε σιγά-σιγὰ κάθε ἐθνικὴ κίνηση στὴν ἰδεολογική της πλευρά.

Ἂς συγκρίνουμε γιὰ παράδειγμα τὴ θέση ποὺ πῆραν οἱ κρατικοί μας λειτουργοὶ μπροστὰ στὴν διάθεση γιὰ ἀναμόρφωση τοῦ λαοῦ μας, μ' αὐτὴν ποὺ ἔπερναν οἱ ἴδιοι κρατικοὶ λειτουργοὶ σ' ἕν' ἄλλο κράτος. Θὰ βλέπαμε μήπως αὐτοὺς τοὺς ἀξιωματούχους νὰ ὀχυρώνονται πίσω ἀπὸ τὸ σχῆμα «Κρατικὴ ἐξουσία» ὅπως τὄκαναν οἱ δικοί μας ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια, θεωρώντας το μάλιστα ἐπιβεβλημένο; Μήπως αὐτὲς οἱ θέσεις δὲν ἦταν ἀντίθετες σήμερα ὡς πρὸς τὸ σημιτικὸ πρόβλημα, μὲ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ τὶς ἀληθινὲς ἀπαιτήσεις τῆς Ἐκκλησίας; Ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσουμε ὅτι δὲν χωράει καμιὰ σύγκριση τῆς ἐνεργητικότητας ποὺ ἔδειχνε ἕνας ραββῖνος ἑβραῖος σὲ ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ ἐνδιέφεραν τόσο τοὺς Ἑβραίους ὅσο καὶ γενικὰ τὴ φυλή του, μ' αὐτὴν ποὺ ἔδειχνε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κλήρου μας.

Θὰ παρατηρήσουμε αὐτὸ τὸ φαινόμενο παντοῦ ὅπου χρειαζόταν νὰ ὑπερασπισθεῖ μιὰ ἰδέα ποὺ τὴν καταπολεμοῦσαν.

«Κρατικὴ ἐξουσία», «δημοκρατία», «φιλειρηνισμός», «ἐθνικὴ ἑνότης» κτλ. τόσες καὶ τόσες θέσεις ποὺ γίνονταν στὴ χώρα μας σχεδὸν πάντα, χοντροκομένες θεωρίες, δόγματα σχολικά. Κι οἱ ἀποφάσεις οἱ ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ Ἔθνους, πέρνονταν κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες.

Αὐτὸς ὁ ὀλέθριος τρόπος ν' ἀντιμετωπίζονται ζωτικὰ προβλήματα, ἀπὸ μιὰ θέση προαποφασισμένη, σκοτώνει κάθε προσπάθεια νὰ κατανοηθεῖ ὑποκειμενικὰ ἕνα φαινόμενο ποὺ ἀντικειμενικὰ βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ θεωρία: Αὐτὸ ὁδηγεῖ τελικὰ σὲ μιὰ σύγχυση τῶν δυνατοτήτων μεταξὺ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων. Θ' ἀντιταχθοῦμε σὲ κάθε προσπάθεια ἐθνικῆς ἐξύψωσης, ἂν αὐτὴ προβλέπει σὰν ἀπαραίτητη τὴν πτώση μιᾶς Κυβέρνησης κακῆς κι ἀνίκανης: αὐτὸ θὰ ἦταν μιὰ πράξη ἐνάντια στὴν «Κρατικὴ ἐξουσία»· κι ἡ «Κρατικὴ ἐξουσία» στὰ μάτια τοῦ φανατικοῦ τῆς ἀντικειμενικότητας δὲν εἶναι ἕνας τρόπος ἀλλὰ μιὰ αὐθύπαρκτη κατάσταση, ποὺ ἀρκεῖ γιὰ νὰ τοῦ γεμίσει τὴν ἄθλια ζωή του. Θὰ διαμαρτυρηθοῦμε μὲ ἀγανάκτηση, λόγου χάρη, στὴν προσπάθεια ἐφαρμογῆς τῆς δικτατορίας, ἀκόμα κι ἂν δικτάτορας ἦταν ὁ Μέγας Φρειδερῖκος, κι ἂν ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ποὺ ὑπῆρχαν ἦταν ἀνίκανοι νάνοι, ἢ τελείως ἀνεύθυνα πρόσωπα· γιὰ ἕναν τέτοιο φετιχιστὴ τῶν ἐξουσιῶν, οἱ νόμοι τῆς δημοκρατίας εἶναι ἱερώτεροι ἀπὸ τὴν ἐθνι-

κή ἐξυγίανση. Θὰ ὑπερασπιστεῖ λοιπὸν τὴν τυραννία, τὴν πιὸ σκληρή, ποὺ ἐρήμωσε τὸ λαό του, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ αὐτὴ ἐκφράζει στὴν παροῦσα στιγμὴ τὴν «Κρατικὴ ἐξουσία»· ἄλλος θὰ ἐπιτεθεῖ στὴν πιὸ ἠθικὴ κυβέρνηση, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲν τηρεῖ τοὺς «δημοκρατικοὺς» κανόνες.

Τὸ ἴδιο θὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὸν φιλειρηνιστὴ Γερμανό· θὰ σωπάσει μπροστὰ στὶς πιὸ αἱματηρὲς ἐπιθέσεις ἐναντίον τοῦ ἔθνους του, ἀκόμα κι ἂν αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ τὴν πιὸ φανατισμένη μιλιταριστικὴ παράταξη κι ἂν ἀκόμα ἡ ἀντίσταση εἶναι ὁ μοναδικὸς τρόπος γιὰ ν' ἀλλάξει τὴν πορεία τῶν γεγονότων: ἕνας τέτοιος τρόπος θὰ ἐρχόταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν πίστη του πρὸς μιὰ Κοινωνία Εἰρήνης. Ὁ διεθνιστὴς σοσιαλιστὴς Γερμανός, μπορεῖ ν' ἀφήσει κυριολεκτικὰ νὰ τὸν τσουβαλιάσει ὅλος ὁ ὑπόλοιπος κόσμος· δὲν θ' ἀπαντήσει παρὰ μὲ μιὰν ἀδελφικὴ συμπάθεια καὶ δὲν θὰ σκεφθεῖ νὰ ἐκδικηθεῖ, οὔτε κἂν ν' ἀμυνθεῖ– εἶναι Γερμανός!

Αὐτὰ ὅλα εἶναι θλιβερά, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀλλάξει μιὰ κατάσταση πρέπει νὰ τὰ ἐπισημάνουμε.

Ὁ ἴδιος αὐτὸς λόγος ἐξηγεῖ τὸ ἀδύνατο στήριγμα ποὺ ἕνα μέρος τοῦ καθολικοῦ κλήρου προσφέρει στὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.

Δὲν εἶναι οὔτε ἔκφραση κακῆς ἐνσυνείδητα θέλησης, οὔτε ἀποτέλεσμα ἐντολῶν «ἐκ τῶν ἄνωθεν»· μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψη ἐθνικῆς ἀποφασιστικότητας, βλέπουμε μόνο τ' ἀποτελέσματα μιᾶς ἐλατωματικῆς διαπαιδαγώγησης τῶν νέων ὡς πρὸς τὴν ἔννοια τοῦ ὅτι εἶναι Γερμανοί, καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς κυριαρχικῆς ἐπικράτησης μιᾶς ἰδέας ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῶν εἰδώλων.

Ἡ παιδεία μέσα στὴν ἔννοια τῆς δημοκρατίας τοῦ διεθνιστικοῦ σοσιαλισμοῦ, τοῦ φιλειρηνισμοῦ κ.τ.λ. εἶναι τόσο ἀποκλειστικὴ κι ἄκαμπτη, δηλαδή, ἀπὸ τὴν ἄποψη τους, τόσο ὑποκειμενική, ὥστε ἡ θεώρηση τοῦ κόσμου ποὺ ἀποκτοῦν καταλήγει μ' αὐτὴ τὴν «ἀ πριόρι» θέση νὰ κάνει ἀντικειμενικὴ τὴ νεότητα ἀπέναντι στὸ γερμανισμό.

Στὸ γεγονὸς καὶ μόνο ὅτι εἶναι Γερμανός, ὁ φιλειρηνιστὴς ποὺ εἶναι ὑποκειμενικά, σῶμα καὶ ψυχή, ἀφοσιωμένος στὶς ἰδέες του, θ' ἀποδώσει τὴν κάθε ἀπειλὴ ἐνάντια στὸ λαό του—ὅσο ἄδικη κι ὅσο ἐπικίνδυνη κι ἂν εἶναι—καὶ θὰ σταθεῖ ἀπέναντι της τελείως ψυχρός· δὲν θὰ τεθεῖ σὰν ἀπὸ ἔνστιχτο, στὶς γραμμὲς τῆς φυλῆς του γιὰ νὰ πολεμήσει γι αὐτήν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ καὶ γιὰ τὶς ἄλλες παρατηρήσεις ποὺ ἤδη ἔχουμε κάνει:

Ὁ προτεσταντισμὸς θὰ ὑπερασπιστεῖ καλύτερα τὰ γερμανικὰ συμφέροντα γιὰ ὅσο διάστημα αὐτὰ ἀναφέρονται στὶς παραδόσεις του

καὶ στὴν καταγωγή του: μὰ θὰ σταθεῖ τελείως ἀνίκανος ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὴ ἡ ἄμυνα θὰ βρεθεῖ σ' ἕνα ἐπίπεδο ξένο πρὸς τὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν του καὶ τῆς παραδοσιακῆς του ἐξέλιξης κι ἀπ' τὸν ὁποῖο ἔχει διαχωριστεῖ γιὰ τὸν ὁποιοδήποτε λόγο.

Ὁ προτεσταντισμὸς θὰ ὑπερασπιστεῖ λοιπὸν πάντα καλύτερα τὰ γερμανικὰ ζητήματα, ὅσο αὐτὰ ἀναφέρονται σὲ ζητήματα ἠθικῆς ἢ διανοητικῆς ἐθνικῆς ἐξέλιξης, ἢ ἄμυνας τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος, τῆς γερμανικῆς γλώσσας κι ἀκόμη τῆς γερμανικῆς ἐλευθερίας· ὅλ' αὐτὰ συμφωνοῦν πράγματι, μὲ τὶς ἀρχὲς πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται· ἀλλὰ θὰ πολεμήσει τὴν ἴδια στιγμὴ καὶ μὲ δυνατὸ ἐχθρικὸ μένος κάθε προσπάθεια νὰ διασωθεῖ τὸ ἔθνος μὲ τὴν ἀπομόνωση τοῦ πιὸ θανάσιμου ἀντιπάλου του, γιατὶ ἡ ἄποψη του γιὰ τοὺς Ἑβραίους εἶναι ν' ἀφήνονται ἐλεύθερα τὰ δόγματα. Καὶ πρέπει βέβαια πρῶτα αὐτὰ τὰ προβλήματα νὰ καταπολεμήσουμε, γιὰ νὰ μὴ φτάσει στὸ σημεῖο τοῦ παράλογου καὶ τοῦ ἀδύνατου κάθε προσπάθεια ἀνώτερη γιὰ ἀναγέννηση κι ἐξύψωση τῶν Γερμανῶν.

Ὅσον καιρὸ ἔμεινα στὴ Βιέννη εἶχα καὶ τὸν χρόνο ἀλλὰ καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξετάσω καὶ ν' ἀναλύσω αὐτὸ τὸ πρόβλημα χωρὶς προκατάληψη καὶ κατέληξα λίγο–λίγο στὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὴ ἡ ἄποψη ἦταν χίλιες φορὲς δικαιολογημένη.

Σ' αὐτὴ τὴν ἑστία τῶν πιὸ διαφορετικῶν ἐθνοτήτων, ἐρχόταν στὴν ἐπιφάνεια μὲ συντριπτικὸ τρόπο, τὸ γεγονὸς ὅτι μόνον ὁ φιλειρηνιστὴς Γερμανὸς ἀντιμετώπιζε, προσπαθοῦσε καὶ πιεζόταν ν' ἀντιμετωπίσει, τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἔθνους του ἀντικειμενικά. Ὁ Ἑβραῖος δὲν ἔκανε καμιὰ παραχώρηση σ' ὅ,τι ἀναφερόταν σὲ θέματα τῆς φυλῆς του. Φάνηκε ἀκόμα ὅτι μόνον ὁ σοσιαλιστὴς Γερμανός, εἶναι «διεθνιστὴς» μὲ μιὰ ἔννοια ποὺ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἀγωνισθεῖ γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ του μὲ ἄλλο τρόπο ἔξω ἀπ' αὐτὸν ποὺ πρόσταζαν τὰ συνθήματα κι οἱ ἐντολὲς τῶν ἁπανταχοῦ συντρόφων του· πράγμα ποὺ ἀντίθετα οἱ Τσέχοι, ἢ οἱ Πολωνοὶ ποτὲ δὲν τὄκαναν· μὲ λίγα λόγια κατάλαβα τότε ὅτι τὸ κακὸ προερχόταν ὄχι τόσο ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς θεωρίες, ὅσο ἀπὸ τὴν παιδεία μας, τελείως καθυστερημένη στὸ θέμα τῆς ἴδιας τῆς ἐθνικότητας μας, στὴν ὁποία ἀφιερώναμε τὶς λιγώτερες ἀπὸ τὶς προσπάθειες μας.

Τὸ πρῶτο θεωρητικὸ ἐπιχείρημα τοῦ ἀγῶνα τοῦ πανγερμανικοῦ κόμματος ἐναντίον τοῦ καθολικισμοῦ ἐρχόταν σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Μὲ τὸ νὰ μεγαλώνουμε τὸ γερμανικὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν βοηθοῦμε ἀπὸ τὴ νεότητα του νὰ καταλαβαίνει ἀποκλειστικὰ τὰ δικαιώματα τῆς ἴδιας του τῆς ράτσας· μὲ τὸ νὰ μὴ δηλητηριάζουμε τὶς καρδιὲς τῶν

παιδιῶν μας μὲ τὴν ἀπαίσια αὐτὴ «ἀντικειμενικότητα» στὰ ζητήματα ποὺ ἀναφέρονταν στὴν ἄμυνα τῆς ἴδιας τῆς προσωπικότητας τους, τότε καὶ μόνον τότε—ἀκόμα κι ὅταν θἄχουμε μιὰ κυβέρνηση ριζοσπαστική—θὰ δοῦμε, ὅπως στὴν Ἰρλανδία, στὴν Πολωνία καὶ στὴ Γαλλία, τὸν καθολικὸ στὴν Γερμανία νἆναι πάντα Γερμανός.

Τὴν πιὸ κτυπητὴ ἀπόδειξη πάνω σ' αὐτὸ τὴν εἶδα, στὴν ἐποχὴ μας, γιὰ τελευταία φορὰ ὅταν ὁ λαός μας κλήθηκε νὰ συμπαρασταθεῖ μπροστὰ στὴν ἱστορικὴ στιγμὴ καὶ νὰ ὑπερασπίσει τὴν ὕπαρξη του σ' ἕναν ἀγώνα μέχρι θανάτου.

Ὅσο κι ἂν ἡ καθοδήγηση ἐκ τῶν ἄνω, δὲν ἔλλειψε, ὁ λαός μας ὁλοκλήρωσε ἀποτελεσματικὰ τὸ καθῆκον του. Ὁ προτεστάντης πάστορας, καθὼς κι ὁ καθολικὸς ἐφημέριος ἔκαναν ἑνωμένοι ὅτι μποροῦσαν ὄχι μόνο στὸ μέτωπο ἀλλὰ καὶ στὰ μετόπισθεν. Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια, καὶ πρὸ πάντων μέσα στὸν πρῶτο ἐνθουσιασμό, δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὰ δυὸ αὐτὰ στρατόπεδα, παρὰ μιὰ γερμανικὴ Αὐτοκρατορία ἱερὴ ποὺ γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὸ μέλλον της, καθένας τους ὕψωνε τὶς προσευχές του στὸν δικό του θεό.

Τὸ πανγερμανικὸ κόμμα ἔπρεπε νὰ θέσει τὸ πρόβλημα κάπως ἔτσι : ἡ διαφύλαξη τοῦ γερμανικοῦ στοιχείου στὴν Αὐστρία θὰ βρεῖ σύμφωνο τὸ καθολικὸ δόγμα ναὶ ἢ ὄχι ; Στὴν περίπτωση ποὺ ἡ ἀπάντηση θὰ ἦταν καταφατική, τὸ πολιτικὸ αὐτὸ κόμμα δὲν θἄπρεπε διόλου ν' ἀναμιχθεῖ σὲ ζητήματα ἐκκλησιαστικὰ ἢ δογματικά· ἂν ἡ ἀπάντηση ἦταν ἀρνητικὴ χρειαζόταν ἕνας ἐκκλησιαστικὸς ἀνασχηματισμὸς πρῶτα κι ὄχι ἕνα πολιτικὸ κόμμα.

Ὅποιος σκέπτεται νὰ προβεῖ σ' ἐκκλησιαστικὸ ἀνασχηματισμὸ ἀπὸ τὶς θέσεις ἑνὸς πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ, ἀποκαλύπτει μόνον τὴν ἔλλειψη κατανόησης ποὺ τὸν κατέχει ἀναφορικὰ μὲ τὶς θρησκευτικὲς συνθῆκες, ἢ μὲ τὰ δόγματα, καὶ μ' ὅ,τι ἀναφέρεται στὴν Ἐκκλησία.

Εἶναι ἡ περίπτωση ποὺ λέμε ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ὑπηρετοῦμε συγχρόνως δυὸ κυρίους. Θεωρῶ καὶ πιστεύω ἄλλωστε ὅτι ἡ ἐγκαθίδρυση ἢ ἡ διάλυση ἑνὸς θρησκεύματος εἶναι ἐγχείρημα πολὺ μεγάλο καὶ τελείως ξέχωρο ἀπ' τὴν ἐγκαθίδρυση ἢ τὴν διάλυση ἑνὸς κράτους· δὲν λέω ἑνὸς κόμματος.

Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ὑπάρξει ἄμεση ἀπάντηση κι ἀποτέλεσμα σ' αὐτὲς τὶς ἐπιθέσεις, ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους !

Βέβαια, σ' ὅλες τὶς ἐποχές, βρέθηκαν ἄτομα ἀσυνείδητα ποὺ δὲν δίστασαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ θρήσκευμα σὰν μέσο γιὰ πολιτικὲς ραδιουργίες (γιατὶ δὲν εἶχαν ἄλλωστε καὶ τίποτ' ἄλλο νὰ κάνουν κάτι τέτοιοι)· ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο σίγουρο πὼς δὲν μπορεῖς νὰ ζητήσεις εὐθύνη ἀπ' τὴν Ἐκκλησία ἢ τὸ δόγμα ἐπειδὴ μερικοὶ οὐτιδανοὶ τὴν

μεταχειρίσθηκαν γιὰ νὰ ἑδραιωθοῦν, ὅπως ἄλλωστε θἄκαναν μ' ὁποιοδήποτε ἄλλο, ποὺ θὰ τοὺς χρησίμευε νὰ πετύχουν τοὺς ταπεινούς τους σκοπούς.

Τίποτα δὲν θὰ σταματοῦσε ἕναν τέτοιο πανοῦργο Κοινοβουλευτικὸ καὶ θὰ μεταχειριζόταν ὅλα ὅσα, κατὰ τὴν κρίση του θὰ δικαίωναν τὴν πολιτική του καθιέρωση. Μόλις λοιπὸν ζητηθοῦν εὐθῦνες ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἢ τὸ δόγμα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη μοχθηρία καὶ σηκωθοῦν ἀπὸ γύρω φωνὲς διαμαρτυρίας, αὐτὸς ὁ βρωμερὸς ψεύτης ἐπικαλεῖται τὴ μαρτυρία ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ γιὰ νὰ πιστοποιήσει πόσο δίκαια ἦταν ἡ κρίση του ἐπιστρατεύει ὅλη του τὴν εὐγλωττία γιὰ νὰ πείσει ὅτι χάρη σ' αὐτὸν διασώθηκε ἡ τιμὴ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἀνόητο πλῆθος μὲ τὴ στενὴ μνήμη, δὲν ἀναγνωρίζει τότε πιὰ τὸν ἀληθινὸ δημιουργὸ αὐτῆς τῆς διαμάχης μέσα σ' αὐτὸν ποὺ φωνάζει ἔτσι δυνατά, ἢ τουλάχιστον δὲν θυμᾶται πὼς ἦταν αὐτός· κι ὁ οὐτιδανὸς πετυχαίνει τὸν σκοπό του.

Μιὰ τέτοια πονηρὴ ἀλεποῦ, ξέρει πολὺ καλὰ πὼς ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μ' αὐτὰ τὰ ζητήματα καὶ γελᾶ κάτω ἀπ' τὰ μουστάκια του· ἐνῶ ὁ τίμιος ἀντίπαλος του, ποὺ ὅμως δὲν ἤξερε νὰ χειρισθεῖ τὰ πράγματα, χάνει τὸ παιχνίδι, κι ἀποτραβιέται μιὰ μέρα τελείως, ἀπελπισμένος γιὰ τὴν ἀχαριστία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ μιὰν ἄλλη ἀκόμη ἄποψη δὲν πρέπει νὰ ἀπονέμουμε εὐθῦνες στὸ θρήσκευμα, σ' ὁποιοδήποτε θρήσκευμα ἢ ἐκκλησία, γιὰ τὰ λάθη τοῦ καθενός. Συγκρίνοντας τὸ μέγεθος τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν ποὺ ἔχουμε μπροστά μας μὲ τὰ συνηθισμένα σφάλματα τοῦ ἀνθρώπου γενικά, ὀφείλουμε ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι τὸ ποσοστὸ ἀνάμεσα στὰ καλὰ καὶ τὰ ἄσχημα εἶναι ἕνα πρὸς χίλια. Βρίσκονται φυσικὰ ἀκόμη καὶ μέσα στὸν κλῆρο ἄνθρωποι ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴν ἱερὴ ἀποστολή του γιὰ ἐξυπηρέτηση προσωπικῶν τους φιλοδοξιῶν, ἄνθρωποι ποὺ μέσα στὸν πολιτικὸ στῖβο ξεχνοῦν μὲ ἐπιλήψιμο τρόπο ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι οἱ φορεῖς ὑψηλῶν κηρυγμάτων κι ὄχι οἱ πρωταγωνιστὲς δολοπλοκιῶν καὶ συκοφαντιῶν· ἀλλὰ γιὰ ἕναν τέτοιον ἀνάξιο, ἀντιπαρατάσσονται χίλιοι τίμιοι ἐκκλησιαστικοί, ὁλοκληρωτικὰ πιστοὶ στὴν ἀποστολή τους, ποὺ ἀναδύονται σὰν νησίδες πάνω στὸ βοῦρκο τῆς βρώμικης κι ἀναταραγμένης ἐποχῆς ποὺ ζοῦμε.

Ἔτσι πολὺ λίγο κατηγορῶ, σχεδὸν καθόλου δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορήσω τὴν Ἐκκλησία, ἂν ἕνα πρόστυχο ἄτομο ντυμένο μὲ τὸ ράσο τοῦ ἱερωμένου, διαπράττει ἀδίκημα καθαπτόμενο τῶν ἠθῶν; ὅπως ἐπίσης δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ τὴν καταδικάσω ὅταν ἕνας ἄλλος, μέσα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν της, ξεχνᾶ καὶ προδίνει τὸ λαό

του, τουλάχιστον στὶς μέρες μας, ὅπου κάθε στιγμὴ βλέπουμε τέτοιες προδοσίες. Κι ἀκόμα στὶς μέρες μας δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι γιὰ ἕναν μόνον τέτοιο Ἐφιάλτη, θὰ βροῦμε χίλιους ἱερωμένους ποὺ ἡ καρδιά τους ματώνει γιὰ τὶς δυστυχίες ποὺ περνᾶ τὸ ἔθνος τους καὶ ποὺ εὔχονται γιὰ ὅλους τοὺς συμπατριῶτες τους νἄρθει μιὰ μέρα ποὺ ὁ οὐρανὸς θὰ χαμογελάσει ξανά.

Σ' ὅποιον ἀπαντήσει ὅτι ἐδῶ δὲν τίθεται ζήτημα γιὰ μικρὰ προβλήματα τῆς μιᾶς μέρας, ἀλλὰ γιὰ θέματα ἀρχῆς καὶ δόγματος, πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ τοῦ ποῦμε:

Ἂν νομίζεις πῶς εἶσαι ὁ ἐκλεκτὸς ποὺ θὰ μᾶς πεῖ τὴν ἀλήθεια κάνε το· ἀλλὰ νἄχεις κιόλας τὸ θάρρος νὰ τὸ κάνεις ὄχι ἀπὸ τὴ θέση ἑνὸς πολιτικοῦ κόμματος—ποὺ θὰ τὸ χρησιμοποιήσεις σὰν ὑπόβαθρο—ἀλλὰ ἀντικαθιστώντας τὸ ἄσχημο παρὸν μὲ τὸ καλύτερο μέλλον ποὺ ἐσὺ θὰ προτείνεις.

Ἂν σοῦ λείπει τὸ κουράγιο, ἢ ἂν αὐτὸ τὸ καλύτερο μέλλον δὲν ἔχει ἤδη ἀρκετὰ ξεκαθαρίσει μέσα σου, τότε ἀποτραβήξου· σὲ καμιὰ περίπτωση μὴ δοκιμάσεις ν' ἀποκτήσεις μὲ τὴν ὁδὸ τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ, αὐτὸ ποὺ δὲν τόλμησες νὰ διεκδικήσεις, ἀποκαλύπτοντας το πρῶτα ἐσὺ ὁ ἴδιος.

Τὰ πολιτικὰ κόμματα δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα, ἀφοῦ οἱ ἀντανακλάσεις αὐτῶν τῶν τελευταίων δὲν ἀντιτίθενται διόλου στὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ δὲν ὑπονομεύουν τὸ ἠθικὸ τῆς φυλῆς· δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀναμιγνύουμε τὴν ἐκκλησία στὶς πολιτικὲς διαμάχες.

Ὅταν οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς ἐκκλησίας χρησιμοποιοῦν τὰ θρησκευτικὰ δόγματα, ἢ ἀκόμη καὶ τὶς ἐκκλησιαστικὲς θεωρίες γιὰ νὰ κάνουν κακὸ στὴ φυλή τους, δὲν πρέπει νὰ παρασυρθοῦμε σ' αὐτὸν τὸν δρόμο καὶ νὰ τοὺς πολεμήσουμε μὲ τὰ ἴδια ὅπλα. *Οἱ θρησκευτικὲς ἰδέες καὶ τὰ δόγματα πρέπει πάντα νὰ παραμένουν ἀπαραβίαστα γιὰ ἕναν πολιτικὸ ἡγέτη· ἀλλοιῶς, ἂν ἐξακολουθήσει ἕνας πολιτικὸς νὰ κάνει καὶ τὸν θρησκευτικὸ μεταρρυθμιστή, θὰ χάσει τὸ παιχνίδι!* Μιὰ διαφορετικὴ θέση, στὴ Γερμανία πρὸ πάντων, μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει στὴν καταστροφή.

Μελετώντας τὸ πανγερμανικὸ κόμμα καὶ τὴν διαμάχη του μὲ τὴ Ρώμη, ἔφθασα τότε καὶ περισσότερο στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν, στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα: ἡ ἔλλειψη κατανόησης αὐτοῦ τοῦ κινήματος ὡς πρὸς τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα τὸ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὶς λαϊκὲς μάζες, μόνες ἱκανὲς γιὰ τὸν ἀγώνα· ἡ εἴσοδος του στὸ Κοινοβούλιο τσάκισε τὶς δυνατότητες του καὶ τοῦ προσέδωσε ὅλες τὶς ἀδυναμίες αὐτοῦ τοῦ συστήματος: ἡ διαμάχη του μὲ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία τὸ

κατέστησε ἀνεπιθύμητο στὶς χιλιάδες τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἀπέσπασε ἀναρίθμητους ὀποδοὺς ἀνάμεσα στοὺς καλύτερους ποὺ εἶχε στὶς τάξεις του τὸ Ἔθνος. Τὸ πρακτικὸ τέλος ἀποτέλεσμα τῆς αὐστριακῆς *Κούλτουρκαμπφ* ἐξισώθηκε μὲ τὸ μηδέν.

Πέτυχε εἶναι ἀλήθεια ν' ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία γύρω στὶς ἑκατὸ χιλιάδες ὀπαδούς, ἀλλά χωρὶς αὐτὸ νἄναι μιά σημαντικὴ νίκη. Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχυσε οὔτ' ἕνα δάκρυ γι' αὐτά τὰ ἀπολωλότα «πρόβατα»: Βασικά δὲν ἔχασε παρὰ αὐτοὺς ποὺ δὲν τῆς ἀνῆκαν ὁλοκληρωτικά, ἐδῶ καὶ πολὺ καιρό. Στάθηκε τελείως ἀδιάφορη μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν νέα μεταρρύθμιση, ὅπως καὶ στὶς τόσες ἄλλες: Τότε ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐκλεκτῶν στράφηκαν πρὸς τὴν Ἐκκλησία ἀκολουθώντας μιὰν ἐσώτερη θρησκευτικὴ ἀνάγκη· τώρα δὲν ἦταν παρά οἱ μετριοπαθεῖς ποὺ ἀπομακρύνονταν κι αὐτὸ ὀφείλονταν σὲ «πεποιθήσεις» πολιτικῆς χροιᾶς.

Ὅμως δίκαια κιόλας, αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν πολιτικὴ σκοπιὰ στάθηκε γελοῖο καὶ θλιβερὸ μαζύ.

Γιὰ μιά φορὰ ἀκόμη, ἕνα πολιτικὸ κίνημα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ σώσει τὸ γερμανικὸ ἔθνος, κίνημα γεμάτο ὑποσχέσεις ἐπιτυχίας, εἶχε χαθεῖ γιατὶ δὲν καθοδηγήθηκε ἀπ' τὶς ἀρχὲς τοῦ ἀναγκαία σκληροῦ ρεαλισμοῦ καὶ παρασύρθηκε σ' ἐπιδιώξεις ποὺ κυριολεκτικά τὸ διέλυσαν.

Δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀμφισβητήσει αὐτὸ τὸ γεγονός:

Τὸ πανγερμανικὸ κίνημα δὲν θἄκανε ποτὲ αὐτὸ τὸ λάθος ἂν δὲν εἶχε κατανοήσει τόσο ἄσχημα τὴν ψυχολογία τῆς πλατειᾶς μάζας. Ἂν οἱ ἡγέτες του ἤξεραν πώς, γιὰ νὰ πετύχουν, δὲν ἔπρεπε ποτέ, κι αὐτὸ ἀπὸ καθαρὰ ψυχολογικὴ ἄποψη, νά δείξουν στὶς μάζες ὅτι εἶχαν πολλοὺς ἀντιπάλους—πράγμα ποὺ ἔχει σὰν ἄμεσο ἀποτέλεσμα τὴν διασπορὰ τῶν δυνάμεων—ἀλλὰ νά στραφεῖ τὸ ἐπιθετικὸ σημεῖο τοῦ κινήματος σ' ἕναν μόνο ἀντίπαλο. Τίποτα πιὸ χειρότερο δὲν ὑπάρχει γιὰ ἕνα κόμμα ἀπ' τὸ ν' ἀφήσει τὴν ἐξουσία σ' ἀνθρώπους νευρωτικοὺς κι ἀλλαζόνες ποὺ δὲν κάνουν καμιά παραχώρηση στὶς πεποιθήσεις τους.

Ἀκόμη κι ἂν αὐτὴ ἡ ἄλλη θρησκευτικὴ πίστη δίνει τὸ δικαίωμα τῆς κριτικῆς, ἕνα πολιτικὸ κόμμα δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνᾶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἱστορία δὲν περιέχει κανένα παράδειγμα ὅπου ἕνα κόμμα καθαρῶς πολιτικό, νὰ ἐπιχείρησε κάτω ἀπὸ ἀνάλογες συνθῆκες, θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση. Δὲν μελετοῦμε τὴν ἱστορία γιὰ νά τὴν ξεχνοῦμε τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ πρόκειται νά βάλουμε σ' ἐφαρμογὴ τὰ διδάγματα της· ἢ νὰ σκεφτοῦμε ὅτι οἱ προαιώνιες ἀλήθειες μποροῦν νὰ μὴ ἐφαρμοστοῦν στὴ δική μας περίπτωση ἐπειδὴ οἱ ἐνέργειες μας παρουσιάζουν κάποια διαφορά· μελετοῦμε καὶ σπουδάζουμε τὴν Ἱστορία

γιὰ νὰ βγάζομε διδάγματα γιὰ τὸ παρόν. Αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ κάνει κάτι τέτοιο δὲν μπορεῖ νὰ φανταστεῖ τὸν ἑαυτό του ἀρχηγὸ κόμματος· δὲν εἶναι παρὰ ἕνας γελωτοποιὸς γεμάτος οἴηση κι ὅλη του ἡ καλὴ θέληση δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθμίσει τὴν πρακτική του ἀνικανότητα.

Γενικὰ ἡ τέχνη τοῦ ἀληθινοῦ πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ ὅλων τῶν ἐποχῶν συνίσταται πρὸ πάντων στὸ νὰ συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ σ' ἕνα καὶ μοναδικὸ ἀντίπαλο καὶ νὰ μὴ ἀφήνει τὶς δυνάμεις του νὰ διασκορπισθοῦν. Ὅσο πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ ἰσχυρὴ εἶναι αὐτὴ ἡ διαβεβαίωση γιὰ τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἀγῶνα τοῦ λαοῦ, τόσο πιὸ σίγουρη εἶναι ἡ δύναμη τῆς σύγκρουσης κι ἡ μαγνητικὴ ἐπίδραση ἑνὸς κινήματος ἐπάνω στὸ λαό· ὅσο πιὸ συγκεντρωμένη ἡ δύναμη, τόσο πιὸ δυνατὸ τὸ κτύπημα. Ἡ τέχνη νὰ ἄρχεις πάνω στὸ λαὸ εἶναι κυρίως ἡ συγκέντρωση τῶν ἐχθρῶν στὴν ἴδια κατηγορία. Τὸ ἀντίθετο, ὅταν οἱ ἐχθρικὲς διαθέσεις εἶναι διάφορες καὶ ποικίλες, τότε τ' ἀδύνατα καὶ διστακτικὰ πνεύματα βρίσκουν μιὰ δικαιολογία ν' ἀμφιβάλλουν γιὰ τὶς ἴδιες τὶς δυνατότητές τους.

Μόλις ἡ μάζα ἔχει νὰ πολεμήσει πολλοὺς ἐχθρούς, θέτει στὸν ἑαυτό της τὸ ἐρώτημα: εἶναι δυνατὸν ὅλοι οἱ ἄλλοι νἄχουν ἄδικο στ' ἀλήθεια καὶ μόνο τὸ δικό μας κίνημα νἄχει δίκιο;

Τότε ἀκριβῶς οἱ δυνάμεις της παραλύουν. Γιαυτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ τοποθετεῖται στὸν ἴδιο σωρὸ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς τῶν πιὸ σοβαρῶν ἀντιπάλων γιὰ νὰ μοιάζει στὴ μάζα τῶν ἀληθινῶν ἀγωνιστῶν ὅτι ἔχουν νὰ πολεμήσουν μ' ἕναν μόνο. Αὐτὸ δυναμώνει τὴν πίστη τους κι αὐξάνει τὴ μαχητικότητά τους.

Τὸ πανγερμανικὸ κίνημα δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβει τὸ μοναδικὸ γεγονὸς ποὺ θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὴν ἐπιτυχία. Θέλησε βέβαια καὶ πολὺ σωστά, οἱ σκοποί του νὰ εἶναι ἁγνοί, ἀλλὰ ὁ δρόμος ποὺ διάλεξε ἦταν ψεύτικος. Μποροῦμε νὰ τὸν παρομοιάσουμε μὲ τὸν ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ φτάσει στὴν κορφὴ ἑνὸς βουνοῦ, καὶ πέρνει τὸ δρόμο γεμάτος ἀποφασιστικότητα καὶ θέληση, ἀλλὰ δὲν προσέχει διόλου, ὄντας ἀφοσιωμένος στὴν κορφή, τὶς συνθῆκες τοῦ δρόμου καὶ χάνει τελικὰ τὴν προθεσμία ἐξ αἰτίας του.

Τὸ ἀντίθετο ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε στὸν μεγάλο ἀντίπαλο του, στὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα.

Πρόσεξε καὶ διάλεξε μὲ σχολαστικότητα τὸ δρόμο ἀλλὰ δὲν ἔδωσε πολλὴ σημασία στὸ ἀποτέλεσμα. Σχεδὸν σ' ὅλα τὰ σημεῖα ποὺ τὸ πανγερμανικὸ κόμμα ἔκανε λάθη, τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ ἐνέργησε μ' ἀποφασιστικότητα καὶ λογική.

Ἤξερε τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ μάζα καὶ τὴν ἀπέδειξε ἀπ' τὴν

πρώτη κιόλας μέρα μὲ τὴν θέση ποὺ πῆρε στὴν κοινωνική του πολιτική. Προσανατολίσθηκε κυρίως πρὸς τὰ ζητήματα τῶν ἐργατῶν, μικρὰ ἢ ἄμεσα, κι ἀπόκτησε ἔτσι ὀπαδοὺς τόσο πιστοὺς ὅσο κι ἀποφασιστικοὺς κι ἕτοιμους γιὰ θυσίες. Ἀπόφυγε κάθε σύγκρουση μὲ τὶς θρησκευτικὲς ὀργανώσεις καὶ ἐξασφάλισε ἔτσι τὴν ὑποστήριξη αὐτῆς τῆς μεγάλης δύναμης ποὺ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Στὴν πραγματικότητα δὲν εἶχε παρὰ μόνον ἕνα ἀντίπαλο. Ἀναγνώρισε τὴν ἀναγκαιότητα τῆς εὐρείας προπαγάνδας κι ἔφτασε νὰ κατακτήσει τὴν ἀνώτερη τεχνικὴ ν' ἀπευθύνεται στὶς μάζες.

Ἂν δὲν μπόρεσε μολοντοῦτο νὰ δεῖ νὰ πραγματοποιοῦνται οἱ ἐπιδιώξεις του, ἡ ἀναβίωση τῆς Αὐστρίας, αὐτὸ ὀφείλεται τόσο στὸν κακὸ δρόμο ποὺ διάλεξε, ὅσο καὶ στὶς περιορισμένης δυνατότητας ἀρχές του.

Ὁ ἀντισημιτισμὸς τοῦ νέου αὐτοῦ κινήματος τοποθετήθηκε σὲ θρησκευτικὲς κι ὄχι σὲ ρατσιστικὲς βάσεις. Ὁ ἴδιος λόγος ποὺ τὸ ὁδήγησε σ' αὐτὸ τὸ σφάλμα γέννησε κι ἕν' ἄλλο σφάλμα.

Οἱ ἱδρυτὲς τοῦ χριστιανοδημοκρατικοῦ κόμματος σκέφτηκαν πὼς ἂν αὐτὸ τὸ κόμμα ἤθελε νὰ σώσει στὴν Αὐστρία δὲν μποροῦσε νὰ στηριχτεῖ σὲ ρατσιστικὲς βάσεις γιατὶ ἔτσι γρήγορα θὰ εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ γενικὴ διάλυση τοῦ Κράτους. Πρὸ πάντων ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴ Βιέννη ἔπεισε τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ κόμματος ὅτι ἔπρεπε νὰ παραμερίσουν τὶς φυλετικὲς διαφορὲς καὶ τὸ ἀντίθετο νὰ ὑπογραμμίσουν τὴν ἀνάγκη ἕνωσης καὶ τὰ ἑνωτικὰ κίνητρα.

Ἡ Βιέννη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε κιόλας ἕνα σωρὸ ἔριδες ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἐθνότητες κυρίως μεταξὺ τῶν Τσέχων, ὥστε ἀκόμα κι αὐτὴ ἡ ἀνοχὴ σ' αὐτὲς τὶς φυλετικὲς διαφορὲς θὰ μποροῦσε νὰ ἐμποδίσει τὸ σχηματισμὸ ἑνὸς κόμματος καθαρὰ ἀντιγερμανικοῦ. Ἔτσι προσπάθησε στὴν ἀρχὴ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν μικρῶν Τσεχικῶν συντεχνιῶν, ποὺ ἀριθμοῦσαν πολλοὺς ὀπαδούς, μὲ τὸν ἀγώνα ἐνάντια στὸν Μαγχεστριανὸ φιλελευθερισμό. Κι ἔπρεπε μετὰ νὰ βρεῖ μιὰ δικαιολογία γιὰ τὴν μάχη, ἑνώνοντας τὶς διάφορες ἐθνότητες τῆς παλῃᾶς Αὐστρίας, ἐνάντια στὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ πάνω σὲ θρησκευτικὴ βάση.

Εἶναι φανερὸ ὅτι μιὰ πολεμικὴ μὲ τέτοιες βάσεις δὲν θὰ προξενοῦσε στοὺς Ἑβραίους παρὰ ἐλάχιστες στενοχώριες. Στὴν χειρότερη περίπτωση μιὰ ρανίδα νεροῦ βαπτίσματος θὰ μποροῦσε πάντα νὰ σώσει τὸν Ἑβραῖο καὶ τὶς διάφορες ἐπιχειρήσεις του.

Μ' αὐτὰ τὰ τελείως ἐπιφανειακὰ κίνητρα δὲν θάφταναν ποτὲ σὲ μιὰ σοβαρὰ ἐπιστημονικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ ὅλου προβλήματος πράγμα ποὺ ἔκανε πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ δὲν καταλάβαιναν ἕναν τέτοιου

εἴδους ἀντισημιτικὸ ἀγώνα νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ κόμμα. Ἡ δύναμη τῆς σύγκρουσης αὐτῆς τῆς ἰδέας μετατράπηκε σὲ μιὰ διανθισμένη πνευματική διαμάχη, γιατὶ δὲν θέλησαν νὰ προχωρήσουν πιὸ κεῖ ἀπ' τὸ συναίσθημα, σὲ μιὰ ἀληθινὴ κατανόηση της. Οἱ διανοούμενοι παράμεναν ἐχθροὶ τῶν Ἑβραίων ἀπὸ πεποίθηση. Λίγο - λίγο ἀποδείχθηκε ὅτι δὲν ἔμεινε στὸ τέλος ἀπὸ ὅλη αὐτὴ τὴν νέα τάση παρὰ μιὰ προσπάθεια προσηλυτισμοῦ τῶν Ἑβραίων ἢ μᾶλλον πὼς δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἔκφραση μιᾶς ζηλοτυπίας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτούς. Ἡ σύγκρουση αὐτὴ προσέδωσε στὸν ἀρχηγὸ τοῦ χριστιανοδημοκρατικοῦ κόμματος τὸ ἀποτύπωμα τῆς φιλοσοφικῆς καθιέρωσης· ἔδωσε τὴν ἐντύπωση σὲ πολλοὺς—καὶ δὲν ἦταν οἱ λιγώτεροι—ὅτι ἡ ἐπίθεση αὐτὴ ἐνάντια στοὺς Ἑβραίους ἦταν ἀνήθικη κι ἀξιόμεμπτη. Δὲν μπόρεσαν ν' ἀπαλλαγοῦν, οἱ χριστιανοδημοκράτες ἡγέτες ἀπὸ τὴν πεποίθηση ποὺ μετάλλαξε σὲ ζωτικὸ πρόβλημα γιὰ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ὅτι ἡ τύχη τῶν λαῶν ποὺ δὲν ἦταν Ἑβραῖοι ἐξαρτιόταν ἀπ' τὶς ἀποφάσεις τους.

Αὐτὸς ὁ τρόπος νὰ βλέπουν τὰ πράγματα ὁδήγησε στὸ μηδέν, τὸν ἀντισημιτικὸ προσανατολισμὸ τοῦ χριστιανοδημοκρατικοῦ κόμματος.

Δὲν ἦταν παρὰ ἕνας ψευτοαντισημιτισμός περισσότερο ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο του· ἀποκοιμιόνταν ἀσφαλεῖς πιστεύοντας ὅτι κρατοῦν τὸν ἐχθρὸ ἀπὸ τ' αὐτιά, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ἦταν αὐτὸς ποὺ τοὺς ὁδηγοῦσε ἀπὸ τὴ μύτη.

Κι οἱ Ἑβραῖοι συνήθισαν σὲ λίγο τόσο πολὺ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὸν ἀντισημιτισμὸ ὥστε ἡ ἔλλειψη του τοὺς ἐλύπησε περισσότερο ἀπ' ὅσο τοὺς στενοχωροῦσε ἡ ὕπαρξη του.

Οἱ χριστιανοδημοκράτες εἶχαν ἐκεῖ ἐναποθέσει ὅλο τὸ βάρος τῆς θυσίας τους στὴν ἰδέα τοῦ Κράτους μὲ βάση τὸν ἐθνικισμό, ἀλλὰ ἔκαναν γι αὐτὸν—τὸν ἀντισημιτισμὸ—περισσότερες παραχωρήσεις, παρὰ γιὰ τὴν ἄμυνα καὶ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ γερμανισμοῦ.

Δὲν τολμοῦσαν νἆναι «ἐθνικιστὲς» ἂν δὲν ἤθελαν νὰ τιναχτοῦν στὸν ἀέρα ἀκόμη καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ Βιέννη. Ἔλπισαν ὅτι θὰ σώσουν τὸ Κράτος τῶν Ἀψβούργων ἀποφεύγοντας μ' ἐπιμέλεια νὰ θίξουν αὐτὸ τὸ ζήτημα· σέρνονταν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο στὴν καταστροφή. Τὸ κίνημα ἔχασε ἔτσι ἀναγκαῖες κινητήριες δυνάμεις του ποὺ μόνο αὐτὲς θὰ μποροῦσαν νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν τὴν ὕπαρξη. Τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα ἔγινε λοιπὸν καὶ γιαυτὸν ἀκόμα τὸ λόγο ἕνα κόμμα ὅπως ὁποιοδήποτε ἄλλο.

Ἄλλοτε πρόσβλεπα σ' αὐτὰ τὰ δυὸ κινήματα μ' ἕναν τρόπο πιὸ προσεκτικό· τὸ ἕνα μὲ τὴν ὤθηση τῆς ἴδιας τῆς καρδιᾶς μου καὶ τὸ ἄλλο μὲ τὸν θαυμασμὸ γιαυτὸν τὸν ἄνθρωπο τὸν τόσο σπάνιο ποὺ μοῦ

φαίνονταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ κιόλας τὸ τραχὺ σύμβολο ὅλου τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ τῆς Αὐστρίας.

Ὅταν ἡ ἀναπάντεχη τρομερὴ ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ δημάρχου ἀναστάτωσε ὁλόκληρη τὴν πόλη καὶ τὴν ἔκανε νὰ ξεχυθεῖ στὴν Ριγκστράσσε, βρέθηκα κι ἐγὼ ἀνάμεσα στὶς ἑκατοντάδες χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων ποὺ παρακολούθησαν αὐτὴ τὴν θλιβερὴ πομπή. Μέσα μου μαζὺ μὲ τὴν συγκίνηση ἀνακατευόταν καὶ τὸ συναίσθημα ὅτι ὁλόκληρο τὸ ἔργο αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου στάθηκε μάταιο γιατὶ ἡ τύχη τοῦ Κράτους αὐτοῦ τὸ ὁδηγοῦσε ἀπαρέκκλητα στὸ χαμό. Ἂν ὁ δρ. Κάρλ Λούεγκερ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Γερμανία θὰ ἦταν σήμερα ἀνάμεσα στὴν πρώτη σειρὰ τῶν μεγαλοφυῶν μας· ἦταν δυστύχημα καὶ γιαυτὸν καὶ γιὰ τὸ ἔργο του τὸ ὅτι ἔζησε σ' ἕνα ἀνίκανο Κράτος.

Ὅταν πέθανε, μικρὲς φλογίτσες ἄναψαν κιόλας, περισσότερο λαίμαργες, μῆνα τὸ μῆνα, στὰ Βαλκάνια· τὸ πεπρωμένο τὸν προφύλαξε ἀπ' τὸ νὰ δεῖ αὐτό ποὺ εἶχε ἐλπίσει πὼς θὰ μποροῦσε ν' ἀποφύγει.

Προσπάθησα νὰ βρῶ τὶς αἰτίες τῆς ἀνικανότητας τοῦ πρώτου κινήματος καὶ τῆς ἀποτυχίας τοῦ δεύτερου κι ἔφτασα στὴν βαθειὰ κατανόηση ὅτι ἄσχετα ἀπ' τὸ ἂν ἦταν δυνατὸν νὰ συμβεῖ μιὰ ἐνίσχυση τοῦ Κράτους στὴν παληὰ Αὐστρία, τὰ λάθη τῶν δυὸ Κομμάτων ὑπῆρξαν τ' ἀκόλουθα:

Τὸ πανγερμανικὸ κόμμα εἶχε δίκιο ὅταν ὑποστήριζε σὰν βασικὴ ἀρχὴ τὴν ἀναγέννηση τοῦ γερμανισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔκανε καλὴ ἐκλογὴ μέσων. Ὑπῆρξε ἐθνικιστικό, μὰ ἀλλοίμονο! δὲν ἦταν ὅσο ἔπρεπε σοσιαλιστικὸ γιὰ νὰ κερδίσει τὶς μάζες.

Ὁ ἀντισημιτισμός του τοποθετήθηκε σὲ μιὰ δίκαιη ἀντιμετώπιση τοῦ ρατσιστικοῦ προβλήματος. Ἀλλὰ ἡ διαμάχη του μ' ἕνα ἤδη ὑφιστάμενο θρησκευτικὸ σύστημα ἦταν λάθος ἀρχῆς καὶ τακτικῆς.

Τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα δὲν πῆρε καμιὰ ξεκαθαρισμένη θέση ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ γερμανισμοῦ, ἀλλὰ εἶχε τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν εὐτυχία τῆς ἐκλογῆς τῆς κομματικῆς πολιτικῆς. Κατάλαβε τὴ σημασία τοῦ σοσιαλιστικοῦ προβλήματος, ἀλλὰ γελάστηκε στὸν ἀγώνα του ἐνάντια στοὺς Ἑβραίους καὶ δὲν εἶχε καμιὰ γνώση γιὰ τὴ δύναμη τῆς ἐθνικιστικῆς Ἰδέας.

Ἂν τὸ χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα εἶχε προσδώσει στὴν κατανόηση του πρὸς τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ μιὰ σωστὴ θεώρηση τοῦ ρατσιστικοῦ προβλήματος, ὅπως εἶχε κάνει τὸ πανγερμανικὸ κόμμα, ἂν εἶχε τέλος γίνει ἐθνικιστικό—ἢ τὸ ἀντίθετο ἂν τὸ πανγερμανικὸ κόμμα μὲ τὴ σωστή του ἀντιμετώπιση τοῦ ἀντισημιτικοῦ προβλήματος καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἔδειξε πρὸς τὸν ἐθνικισμό, εἶχε τὴν πρακτικὴ συνετότητα τοῦ χριστιανοδημοκρατικοῦ κόμματος καὶ πρὸ πάντων τὴν σο-

σιαλιστική του τοποθέτηση—τότε θὰ εἴχαμε ἕνα κίνημα ποὺ πιστεύω, θὰ χειριζόταν μ' ἐπιτυχία τὰ πεπρωμένα τῆς Γερμανίας. Ἂν δὲν πέτυχε κάτι τέτοιο, τὸ λάθος ἦταν κατὰ μέγα μέρος στὴν φύση τοῦ Αὐστριακοῦ Κράτους.

Καθὼς λοιπὸν δὲν βρῆκα κανένα κόμμα ποὺ νὰ ἐκφράζει τὶς ἀντιλήψεις μου, δὲν ἀποφάσιζα νὰ μπῶ σὲ κανένα ἀπ' τοὺς ὑπάρχοντες ὀργανισμοὺς καὶ ν' ἀγωνιστῶ στὶς γραμμές του. Εἶχα σχηματίσει τὴ γνώμη τότε πὼς ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα ἦταν ἀποτυχημένα κι ἀνίκανα νὰ ὁδηγήσουν σὲ μιὰ πραγμάτωση ἀληθινὴ καὶ βαθειά κι ὄχι μόνον ἐξωτερική, τῆς ἀναγέννησης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐσωτερική μου ἀντιπάθεια πρὸς τὸ Ἀψβουργειανὸ Κράτος ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμα της.

Ὅσο περισσότερο μ' ἀπασχολοῦσαν τὰ πολιτικὰ προβλήματα τοῦ ἐξωτερικοῦ, τόσο περισσότερο αὐτή μου ἡ ἀντίληψη ρίζωνε μέσα μου καὶ τὸ Αὐστριακὸ κράτος γινόταν τὸ φάντασμα τῆς δυστυχίας γιὰ τοὺς Γερμανούς. Ἔβλεπα κάθε μέρα καὶ πιὸ καθαρὰ ὅτι ἡ τύχη τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους θ' ἀποφασιζόταν ὄχι πιὰ ἀπὸ τὴν Αὐστρία ἀλλὰ ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ Ράϊχ. Ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς γενικῆς πολιτικῆς, ἀλλὰ κι ἀπὸ τὴν ἄποψη κουλτούρας στὸ σύνολο της.

Τὸ Αὐστριακὸ Κράτος ἔδειχνε τὰ ἴδια σημεῖα κατάπτωσης ἢ τουλάχιστον ἀδιαφορίας στὸ πεδίο τῆς κουλτούρας καὶ τῆς τέχνης γιὰ τὸ γερμανικὸ ἔθνος. Οἱ ἴδιες συνθῆκες ἐπικρατοῦσαν καὶ στὴν ἀρχιτεκτονική. Ἡ νέα τέχνη δὲν μποροῦσε νὰ ἔχει καμιὰν ἐπίδραση καὶ νὰ θριαμβεύσει στὴν Αὐστρία γιατὶ ὅταν πιὰ τέλειωσε ἡ Ρίγκστρασσε, δὲν ἔβρισκες στὴ Βιέννη παρὰ ἐλάχιστα νέα κτίσματα μπροστὰ στὰ πλάνα ἀνοικοδόμησης ποὺ ἔμπαιναν σ' ἐφαρμογὴ σ' ὅλη τὴ Γερμανία.

Ἄρχισα λοιπὸν νὰ κάνω μιὰ διπλῆ ζωή: ἡ λογικὴ κι ἡ πραγματικότητα μοὔλεγαν νὰ συνεχίσω τὶς σκληρὲς ἀλλ' ἀποδοτικὲς σπουδές μου στὴ Βιέννη, ἀλλ' ἡ καρδιά μου ἀρνιόταν νὰ τὸ παραδεχθεῖ.

Μιὰ ἀπογοητευτικὴ δυσαρέσκεια μὲ κατέλαβε ὅταν συνειδητοποίησα πόσο ἄδειο καὶ κούφιο ἦταν αὐτὸ τὸ κράτος καὶ πόσο δὲν εἶχε πιὰ δυνατότητα νὰ διασωθεῖ· ἀλλὰ τὴν ἴδια κιόλας στιγμὴ προαισθανόμουν μὲ βεβαιότητα πὼς ὅτι καὶ νὰ συνέβαινε θὰ ἀπόβαινε τελικὰ σὲ βάρος τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Εἶχα καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὸ τὸ κράτος ποὺ καταστρεφόταν θὰ ἦταν ἕνα ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀληθινὰ μεγάλη Γερμανία ἐνῶ τὸ ἀντίθετο θὰ εὐνοοῦσε κάθε κίνηση ἀντιγερμανική.

Τὸ συνοθύλευμα τῶν φυλῶν ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πρωτεύουσα τῆς μοναρχίας, αὐτὸ τὸ ἐθνικὸ ἀνακάτεμα τῶν Τσέχων, τῶν Πολωνῶν, τῶν Οὔγγρων, τῶν Σέρβων, καὶ τῶν Κροατῶν, ὅλοι αὐτοὶ μοῦ

φαίνονταν τελείως ἀηδιαστικοί, χωρὶς νὰ ξεχνῶ τὸν διαλυτικὸ βάκιλλο τῆς ἀνθρωπότητας τοὺς Ἑβραίους καὶ πάλι τοὺς Ἑβραίους.

Αὐτὴ ἡ γιγάντια πόλη μοῦ φαινόταν σὰν ἡ ἔκφραση τῆς αἱμομιξίας.

Ἡ γερμανικὴ γλώσσα τῆς νιότης μου ἦταν ἡ διάλεκτος ποὺ μιλοῦν στὴν Κάτω Βαυαρία· δὲν μποροῦσα οὔτε νὰ τὴν ξεχάσω οὔτε νὰ προσαρμοστῶ μὲ τὴ διεφθαρμένη Βιεννέζικη διάλεκτο. Ὅσο ζοῦσα πιὰ σ' αὐτὴ τὴν πόλη, τόσο τὸ μῖσος μου γιαυτὸ τὸ ἀνακάτεμα ξένων φυλῶν ποὺ τεμάχιζε τοῦτο τὸ πανάρχαιο κέντρο τῆς γερμανικῆς κουλτούρας, μεγάλωνε· ἡ ἰδέα ὅτι μποροῦσαν νὰ παραταθοῦν ἀκόμη οἱ μέρες ζωῆς αὐτοῦ τοῦ Κράτους μοῦ φαινόταν στ' ἀλήθεια γελοία.

Ἡ Αὐστρία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν σὰν ἕνα παληὸ μωσαϊκὸ ὅπου τὸ τσιμέντο ποὺ κρατεῖ τὰ μικρὰ κομματάκια τῆς πέτρας ἑνωμένα μεταξύ τους, εἶχε ἀρχίσει νὰ φθείρεται καὶ νὰ ραγίζει· ὅσο τὸ κοίταζες ἀπὸ μακρυά, σὲ ξεγελοῦσε μὲ μιὰ κάποια ἀνθεκτικότητα· ἀλλὰ ὅταν τοὔδινες ἕνα κτύπημα ὁπωσδήποτε, θἄσπαζε σὲ χίλια κομμάτια. Δὲν ἔμενε πιὰ παρὰ ἡ στιγμὴ ποὺ θὰ δινόταν αὐτὸ τὸ κτύπημα.

Ἡ καρδιά μου ἦταν πάντα δοσμένη στὴν Γερμανικὴ αὐτοκρατορία κι ὄχι στὴν Αὐστριακὴ μοναρχία· ἡ ἡμέρα τῆς διάλυσης αὐτοῦ τοῦ Κράτους μοῦ φαινόταν πάντα σὰν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους.

Ὅλες αὐτὲς οἱ αἰτίες γέννησαν μέσα μου τὸν δυνατὸ πόθο νὰ πάω ἐκεῖ κάτω ὅπου—ἀπ' τὴ νιότη μου—μ' ἔσερναν τὰ μυστικὰ ὄνειρα μου καὶ μιὰ κρυφὴ ἀγάπη.

Ἔλπιζα τότε ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θἄφτιαχνα ἕνα ὄνομα σὰν ἀρχιτέκτονας, καὶ θὰ μποροῦσα νὰ προσφέρω σοβαρὲς ὑπηρεσίες στὸ ἔθνος μου μέσα στὸ πλαίσιο—μικρὸ ἢ μεγάλο—ποὺ ἡ τύχη θὰ μὲ τοποθετοῦσε.

Τέλος, ἤθελα νὰ εἶμαι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν τὴν εὐτυχία νὰ ζήσουν καὶ νὰ δράσουν στὸ σημεῖο ἐκεῖνο ἀπ' ὅπου θὰ μπορέσουν νὰ πετύχουν τὴν πραγματοποίηση τῶν πόθων τῆς καρδιᾶς τους: τὴν ἕνωση τῆς πολυαγαπημένης μου πατρίδας, μὲ τὴ μεγάλη κοινὴ πατρίδα, τὸ γερμανικὸ Ράιχ.

Αὐτοὶ ποὺ δὲν καταλαβαίνουν τὴ δύναμη τούτου τοῦ πόθου εἶναι πάρα πολλοὶ σήμερα· ἀλλὰ δὲν ἀπευθύνομαι σ' αὐτοὺς ποὺ ἡ τύχη τοὺς ἀρνήθηκε πρὸς τὸ παρὸν μιὰ τέτοια εὐτυχία, οὔτε σ' αὐτοὺς ποὺ παρασύρθηκαν σὲ ἄλλα ἰδανικά· ἀπευθύνομαι σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ, χωρισμένοι ἀπ' τὴ μητέρα—πατρίδα, πιστεύουν ὅτι πρέπει ν' ἀγωνιστοῦν γιὰ τὸν ἱερὸ θησαυρὸ τῆς μητρικῆς γλώσσας, ποὺ εἶναι δεμέ-

νοι κι ἐμπνευσμένοι, πιστοὶ στὴν πατρίδα, καὶ ποὺ περιμένουν μ' ἕναν ἀβάσταχτο ζῆλο τὴν ὥρα ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτραπεῖ νὰ ξαναγυρίσουν τοὺς πόθους τῆς καρδιᾶς τους στὴν πολυαγαπημένη μητέρα· ἀπευθύνομαι σ' αὐτοὺς ὅλους καὶ ξέρω : θὰ μὲ καταλάβουν !

Μονάχα αὐτὸς ποὺ νοιώθει μὲ κάθε του κύτταρο τί σημαίνει νὰ εἶσαι Γερμανὸς χωρὶς νὰ μπορεῖς ν' ἀνήκεις στὴν ἀγαπημένη πατρίδα, μόνον αὐτὸς θὰ μπορέσει νὰ μετρήσει τὴ βαθειὰ νοσταλγία ποὺ καίει στὶς καρδιὲς τῶν ἀποχωρισμένων ἀπ' τὴ μάνα τους παιδιῶν. Αὐτὴ ἡ νοσταλγία βαραίνει πάνω σ' ὅλους τοὺς σπουδαστές, τοὺς ἀρνιέται χαρὰ καὶ κάθε εὐτυχία μέχρι ποὺ θ' ἀνοίξουν στὸ τέλος οἱ πόρτες τῆς πατρίδας καὶ τὸ κοινό μας αἷμα θὰ ἡσυχάσει καὶ θὰ βρεῖ τὴ γαλήνη μέσα στὴν κοινή μας αὐτοκρατορία.

Ἡ Βιέννη ἦταν καὶ παράμεινε γιὰ μένα τὸ πιὸ σκληρὸ ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ διδακτικὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς μου. Ἔφτασα σ' αὐτὴ τὴν πόλη σχεδὸν παιδὶ κι ὅταν τὴν ἄφησα ἤμουν ἕνας ἄντρας κατασταλαγμένος καὶ σοβαρός. Ἐκεῖ πῆρα τὰ φόντα γιὰ τὴ γενικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς καὶ κυρίως ἔμαθα ν' ἀναλύω μεθοδικὰ τὴν πολιτική. Ὅλ' αὐτὰ τὰ τελειοποίησα ἀργότερα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐγκατέλειψα τὶς πρῶτες μου ἐκεῖνες βάσεις. Εἶναι ἀλήθεια πὼς μόνον σήμερα καταλαβαίνω τὴν ἀξία τῶν μαθημάτων ποὺ πῆρα ἐκείνη τὴν ἐποχή.

Περιέγραψα τὴν περίοδο ἐκείνη τῆς ζωῆς μου μὲ περισσότερες λεπτομέρειες, γιατὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ σχημάτισα τὴν γνώση τῶν πραγμάτων πάνω σὲ βασικὰ προβλήματα τοῦ κόμματος αὐτοῦ ποὺ ὕστερα ἀπὸ ἕνα μέτριο ξεκίνημα, ἄρχισε νὰ γίνεται μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες κινήσεις μαζῶν ποὺ γνώρισε ἡ ἱστορία. Δὲν ξέρω ποιὰ θὰ ἦταν ἡ θέση μου ἀπέναντι στοὺς Ἑβραίους, στοὺς σοσιαλδημοκράτες, ἀκόμα περισσότερο ἀπέναντι στὸ μαρξισμὸ καὶ στὸ Κοινωνικὸ πρόβλημα, ἂν ἕνα κεφάλαιο ἀπὸ προσωπικὲς ἀντιλήψεις δὲν εἶχε σχηματιστεῖ μέσα μου ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ νεανικά μου χρόνια, χάρη στὴν τύχη καὶ στὶς μοναχικές μου μελέτες.

Γιατὶ ἂν αὐτοὶ οἱ δυστυχισμένοι συμπατριῶτες μου μποροῦσαν νὰ κάνουν τὸν λαὸ καὶ τὶς χιλιάδες τῶν ἀνθρώπων νὰ σκεφτοῦν πάνω στὰ βαθύτερα αἴτια τῆς καταστροφῆς τους, δὲν θὰ φέρνονταν ποτὲ μ' αὐτὴ τὴν δῆθεν ὀξύνοια καὶ διεισδυτικότητα, ποὺ ταιριάζει μόνον σ' ἐκείνους ποὺ μπόρεσαν νὰ γίνουν κύριοι τῶν πεπρωμένων τους μετὰ ἀπὸ χρόνια ὁλόκληρα ἀγῶνος.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΟΝΑΧΟ

ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 1912 ΕΦΥΓΑ ΤΕΛΕΙΩΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟ 'Η πόλη τούτη αὐτὴ καθαυτὴ μοῦ ἦταν τόσο συγγενικὴ σὰν νἄχα ζήσει πίσω ἀπ' τὰ τείχη της χρόνια ὁλόκληρα.

Τὸ ζήτημα τῶν σπουδῶν μου μ' εἶχε ὁδηγήσει πολλὲς φορὲς σ' αὐτὴ τὴ μητρόπολη τῆς γερμανικῆς Τέχνης. Ὄχι μόνον δὲν ξέρεις τὴν Γερμανία ἂν δὲν πᾶς στὸ Μόναχο, ἀλλὰ κυρίως δὲν ἔχεις δεῖ τίποτα ἀπὸ τὴν γερμανικὴ τέχνη ἂν δὲν ἔχεις πάει σ' αὐτὴν τὴν πόλη.

Κι αὐτὴ ἡ περίοδος, ἡ προπολεμική, ὑπῆρξε ἡ πιὸ εὐτυχισμένη τῆς ζωῆς μου. Τὸ μεροκάματο μου ἦταν ἀκόμη πανάθλιο, ἀλλὰ δὲν ζοῦσα βέβαια γιὰ νὰ ζωγραφίζω: ζωγράφιζα γιὰ νὰ ἐξασφαλίζω τὶς δυνατότητες νὰ ζήσω, ἢ μᾶλλον γιὰ νὰ μπορέσω νὰ μαθαίνω. Εἶχα μολοντοῦτο τὴν ἀπόλυτη πεποίθηση πὼς μιὰ μέρα θἄφτανα νὰ κάνω πράξη ὅλα ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα ἤμουνα προορισμένος. Κι αὐτὸ μοῦ ἀρκοῦσε γιὰ νὰ ὑποφέρω εὔκολα καὶ χωρὶς δυσανασχέτηση ὅλες τὶς ἄλλες ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς.

Σ' αὐτὰ μποροῦσε νὰ προστεθεῖ κι ἡ βαθειά μου ἀγάπη γιὰ τούτη τὴν πόλη, ποὺ γεννήθηκε ἀπ' τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς παραμονῆς μου ἐκεῖ. Ἦταν ἕνα συναίσθημα ποὺ ποτὲ δὲν ἔνοιωσα γιὰ κανέναν ἄλλο τόπο τῆς γῆς. Νά, μιὰ γερμανικὴ πόλη! Τί διαφορὰ μὲ τὴ Βιέννη! (Αὐτὸ μ' ἔκανε νὰ αἰσθάνομαι ἀκόμα περισσότερο ἄσχημα γιὰ κείνη τὴν Βαβυλώνα τῶν Φυλῶν). Προσθέστε ἀκόμα καὶ τὴ διάλεκτο ποὺ ἦταν πολὺ κοντὰ στὴ δική μου καὶ πρὸ πάντων τὸν περίγυρο καὶ τὶς συντροφιές μου ἀπὸ Κάτω—Βαυαρούς, ποὺ μοῦ θύμιζαν τὰ πρῶτα νεανικά μου χρόνια. Χίλια πράγματα μοῦ ἦταν ἢ ἔγιναν δικά μου καὶ ἀγαπημένα. Ἀλλὰ ὅ,τι μὲ τράβηξε τὸ πιὸ πολύ, ἦταν αὐτὴ ἡ ὑπέροχη σύζευξη τῆς πηγαίας δύναμης καὶ τῆς λεπταίσθητης τέχνης, αὐτὴ

ἡ μοναδικὴ θέα ποὺ συναντᾶς ἀπὸ τὸ Χόφμπραουναουζ ὡς τὸ Ὀντεὸν κι ἀπ' τὴν Ὀκτόμπερφερστ ὡς τὴν Πινακοθήκη κ.τ.λ.

Ἂν σήμερα βρίσκομαι δεμένος μ' αὐτὴ τὴν πόλη ὅσο μὲ κανέναν ἄλλον τόπο, τοῦτο ὀφείλεται χωρὶς ἀμφιβολία στὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Μόναχο, ἦταν καὶ παραμένει ἀδιάρρηκτα δεμένο μὲ τὴν πνευματική μου ἐξέλιξη. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εἶχα τὴν τύχη νὰ βρῶ ἐκεῖ μιὰ ἀληθινὴ ἐσωτερικὴ ἱκανοποίηση, πρέπει νὰ ὀφείλεται μόνο στὴ γοητεία ποὺ ἡ ἐξαίσια αὐτὴ βασιλικὴ πόλη τοῦ Βίττελσμπαχ, ἐξασκεῖ πάνω σὲ κάθε ἄνθρωπο προικισμένο ὄχι μόνον μὲ ψυχρὴ λογικὴ ἀλλὰ καὶ μὲ συναισθηματικότητα.

Στὸ Μόναχο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐξάσκηση πάνω στὸ ἐπάγγελμα μου, συνέχισα νὰ σπουδάζω τὰ πολιτικὰ γεγονότα καὶ ἰδιαίτερα τὴν ἐξέλιξη τους στὸ ἐξωτερικό. Στράφηκα πρὸς τὴ μελέτη τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς γιατὶ θεωροῦσα ἀπὸ τότε ποὺ ἤμουν στὴν Αὐστρία ὅτι ἡ Γερμανικὴ συμμαχικὴ πολιτικὴ ἦταν ἀπόλυτα λανθασμένη. Ἀλλὰ στὴ Βιέννη δὲν μποροῦσα νὰ ξεκαθαρίσω μέχρι ποιοῦ σημείου τὸ Ράιχ ἔσφαλε. Εἶχα τότε φτάσει νὰ παραδεχτῶ—ἢ μᾶλλον ἴσως ἤθελα νὰ βρῶ σ' αὐτὸ μιὰ δικαιολογία—ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ράιχ ἤξεραν κιόλας πόσο ἀξίζουν αὐτὲς οἱ συμμαχίες, ἀλλὰ ὅτι γιὰ λόγους τὸ λιγότερο μυστηριώδεις, ἀκολουθοῦσαν αὐτὴ τὴν γραμμή, θέλοντας ἔτσι νὰ συνεχίσουν τὴν συμμαχικὴ πολιτικὴ ποὺ εἶχε ἐφαρμόσει ἄλλοτε ὁ Βίσμαρκ καὶ ποὺ τὸ ξαφνικὸ σπάσιμο της δὲν φαινόταν ἐφικτό, τόσο γιὰ νὰ μὴ δώσει ἀφορμὴ στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ προστριβές, ὅσο καὶ γιὰ νὰ μὴ δημιουργήσει ἀνησυχίες στὴν ἴδια τὴ χώρα.

Οἱ ἐπαφές μου μὲ τὸν λαὸ μοῦ ἀπόδειξαν πρὸς μεγάλη μου κατάπληξη ὅτι αὐτὲς οἱ ἀντιλήψεις ἦταν τελείως λαθεμένες. Ἔκπληκτος, διαπίστωσα ὅτι παντοῦ ἀκόμα κι οἱ καλλιεργημένες ἀστικὲς τάξεις δὲν εἶχαν τὴν παραμικρότερη ἰδέα γιαυτὸ ποὺ στὴν πραγματικότητα ἦταν ἡ μοναρχία τῶν Ἀψβούργων. Ὁ λαὸς μάλιστα, εἶχε τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ σύμμαχος θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ σὰν μιὰ σοβαρὴ δύναμη ποὺ σὲ ὥρα κινδύνου, θὰ κινητοποιοῦσε μιὰ μεγάλη στρατιωτικὴ ἐνίσχυση· θεωροῦσαν πάντα τὴν μοναρχία σὰν ἕνα «γερμανικὸ» Κράτος καὶ πίστευαν ὅτι μποροῦσαν νὰ βασίζονται σ' αὐτήν. Σκέφτονταν ὅτι ἡ δύναμη κι ἐκεῖ ἀκόμα, μποροῦσε νὰ μετρηθεῖ μ' ἕναν ἀριθμό, ὅπως σχεδὸν στὴ Γερμανία καὶ ξεχνοῦσαν τελείως, πρῶτα ὅτι ἡ Αὐστρία εἶχε πάψει πρὸ πολλοῦ ν' ἀποτελεῖ γερμανικὸ κράτος κι ὕστερα ὅτι ἀπὸ ὥρα σὲ ὥρα, ἡ ἐσωτερικὴ κρίση αὐτῆς τῆς μοναρχίας, ἀπειλοῦσε νὰ τὴν μετατρέψει σ' ἐρείπια.

Γνώρισα τότε καλύτερα αὐτὴ τὴν κυβερνητικὴ «διπλωματία»

πού ὅπως πάντα σχεδόν, βάδιζε τυφλὴ πρὸς τὸ πεπρωμένο της· τὰ αἰσθήματα τοῦ λαοῦ δὲν μποροῦσαν παρὰ ν' ἀντανακλοῦν τὴν τροφὴ πού τὰ τάιζαν καὶ νὰ ἀποτελοῦν γιὰ τοὺς ἐπάνω, τὴν «κοινὴ γνώμη». Κι οἱ ἐπάνω θεωροῦσαν τὴν «συμμαχία» σὰν τὸν χρυσὸ Μόσχο. Προσπαθοῦσαν νὰ κρύψουν κάτω ἀπὸ φιλοφρονήσεις τὴν ἔλλειψη εἰλικρίνειας. Καὶ δέχονταν νὰ πάρρυν παχεία λόγια ἀντὶ μετρητὰ χρήματα.

Ὀργὴ μὲ συγκλόνιζε τότε, στὴ Βιέννη, ὅταν ἔβλεπα τὴ διαφορὰ πού ὑπῆρχε πάντοτε μεταξὺ τῶν Κυβερνητικῶν δηλώσεων καὶ τῶν ἄρθρων πού δημοσίευαν οἱ Βιεννέζικες ἐφημερίδες. Καὶ στὸ κάτω—κάτω ἡ Βιέννη ἦταν μιὰ πόλη γερμανική, τουλάχιστον φαινομενικά. Ἀλλὰ τί τεράστια ἀλλαγὴ συνέβαινε στὶς σλαυϊκὲς ἐπαρχίες τῆς Αὐτοκρατορίας! Ἀρκοῦσε νὰ ρίξεις μιὰ ματιὰ στὶς ἐφημερίδες τῆς Πράγας γιὰ νὰ καταλάβεις πῶς ἔκριναν καὶ πῶς ἔβλεπαν ἐκεῖ κάτω αὐτὴ τὴν κωμωδία τῆς Τριπλῆς συμμαχίας. Δὲν θὰ ἔβλεπες παρὰ τὸν περίγελω καὶ μιὰν ἀπαστράπτουσαν εἰρωνεία γι αὐτὸ τὸ «ἔργο τέχνης τῆς διπλωματίας». Σὲ καιρὸ τέλειας εἰρήνης, τότε πού ἀκόμη οἱ δυὸ αὐτοκράτορες ἀντάλλασαν ἀσπασμοὺς φιλίας, κανεὶς δὲν πίστευε ὅτι ἡ συμμαχία θἄρθει μιὰ μέρα πού θὰ γκρεμιστεῖ ἀπ' τὸ φανταστικὸ ἰδεατὸ βάθρο τῶν Νιμπελοῦγκεν καὶ θὰ προσγειωθεῖ στὴν σκληρὴ πραγματικότητα.

Πόσο θἄπρεπε νὰ ἐκπλαγοῦν, μερικὰ χρόνια ἀργότερα ὅταν θαρχόταν ἡ ὥρα, πού οἱ συμμαχίες θἄπρεπε νὰ δείξουν τί ἀξίζουν κι ὅταν θἄβλεπαν τὴν Ἰταλία νὰ ἐγκαταλείπει ξαφνικὰ τὴν Τριπλῆ, παρατώντας τοὺς δυὸ συμμάχους γιὰ νὰ περάσει στὸν ἐχθρό. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν ἢ νὰ πιστέψουν πῶς ἦταν δυνατὸν σὲ μιὰ δεδομένη στιγμὴ νὰ πραγματοποιηθεῖ αὐτὸ τὸ θαῦμα· φαινόταν τελείως ἀκατανόητο στὴν τυφλὴ διπλωματία, πῶς ἡ Ἰταλία δὲν θὰ πολεμοῦσε στὸ πλευρὸ τῆς Αὐστρίας. Τέτοια ἀκριβῶς κατάσταση ἐπικρατοῦσε στὴν Αὐστρία.

Οἱ Ἀψβοῦργοι κι οἱ Γερμανοὶ συγκρατοῦσαν μόνοι μέσα σ' αὐτὴ τὴν χώρα τὴν ἰδέα τῆς συμμαχίας. Οἱ Ἀψβοῦργοι ἀπὸ ὑπολογισμό... κι ἀπὸ ἀνάγκη. Οἱ Αὐστριακοὶ Γερμανοὶ ἀπὸ καλὴ πίστη... κι ἀπὸ πολιτικὴ ἀνοησία. Μὲ καλὴ πίστη, γιατὶ νόμιζαν ὅτι ἡ Τριπλῆ θὰ προσφέρει μεγάλη ὑπηρεσία στὸ γερμανικὸ κράτος, θὰ τὸ δυναμώσει καὶ θὰ τὸ βοηθήσει· κι ἀπὸ πολιτικὴ ἀνοησία, ὄχι μόνο γιατὶ ἡ ἐλπίδα τους αὐτὴ ἦταν ἀπραγματοποίητη, ἀλλὰ ἀκόμη γιατὶ ἐπέμεναν ἔτσι ν' ἀλυσοδένουν τὸ Ράιχ μ' αὐτὸ τὸ πεθαμένο Κράτος πού πήγαινε νὰ τοὺς παρασύρει μαζύ του στὴν ἄβυσσο. Προπάντων, ἀπ' ἴδιο τὸ γεγονὸς αὐτῆς τῆς συμμαχίας, οἱ Αὐστριακοὶ γερμανοὶ παραδίνονταν μοιραία πιὰ στὸν ἀπογερμανισμό. Πράγματι, ἐκτὸς ἀπ' τὸ ὅτι οἱ Ἀψβοῦργοι μποροῦσαν νὰ πιστεύουν ὅτι χάρη στὴν συμμαχία

εἶχαν ἐξασφαλιστεῖ ἀπὸ μιὰ ἐπίθεση ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρὰ—καὶ δυστυχῶς μποροῦσαν μὲ τὸ δίκιο τους νὰ τὸ πιστεύουν—τοὺς γινόταν καὶ πιὸ εὔκολη καὶ λιγώτερο ἐπικίνδυνη ἡ πολεμικὴ κατὰ τοῦ γερμανισμοῦ ποὺ ἀκολουθοῦσαν μὲ τὴν ἐσωτερικὴ πολιτική τους. Γιατὶ δὲν ἦταν μόνο τὸ ὅτι δὲν εἶχαν νὰ φοβηθοῦν λόγω τῆς γνωστῆς «ἀντικειμενικότητας» ἀπὸ μέρος τοῦ Ράιχ ἐπεμβάσεις, ἀλλὰ ἀκόμη προβάλλοντας σὲ κάθε εὐκαιρία τὴν συμμαχία μποροῦσαν νὰ τηροῦν σιωπὴ στὶς ἀδιάκριτες φωνὲς ποὺ σηκώνονταν ἀνάμεσα στοὺς Αὐστριακοὺς Γερμανοὺς ἐνάντια στὸν ἄτιμο τρόπο ποὺ μεταχειρίζονταν γιὰ τὸν ἐκσλαυισμό.

Τί ἔμενε λοιπὸν νὰ κάνει ἡ Αὐστριακὴ Γερμανία στὴν Αὐστρία ὅταν ἡ ἴδια ἡ Γερμανία τοῦ Ράιχ ἀναγνώριζε τοὺς Ἀψβούργους καὶ τοὺς ἐκδήλωνε τὴν ἐμπιστοσύνη της; Ἔπρεπε ν' ἀντισταθεῖ γιὰ νὰ χαραχτηριστεῖ κατόπι στὰ μάτια αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ της γιὰ ἀτιμία καὶ προδοσία;

Αὐτὴ ποὺ γιὰ χάρη τοῦ ἴδιου αὐτοῦ λαοῦ εἶχε ὑποστεῖ δεκάδες χρόνια τώρα, τόσες μυθικὲς θυσίες!

Ἀλλὰ σὲ τί θὰ ὠφελοῦσε αὐτὴ ἡ συμμαχία ὅταν θαρχόταν μιὰ μέρα ποὺ ὁ γερμανισμὸς θὰ εἶχε ἐκριζωθεῖ ἀπὸ τὴ μοναρχία τῶν Ἀψβούργων; Μήπως ὅλη αὐτὴ ἡ περίφημη ἀξία τῆς Τριπλῆς δὲν ἐξαρτιόταν ἀπὸ τὴν διατήρηση τῆς γερμανικῆς ὑπεροχῆς μέσα στὴν Αὐστρία; Ἢ μήπως πίστευαν πραγματικὰ ὅτι θὰ μποροῦσαν νὰ συμμαχήσουν μὲ τὴν σλαυικὴ αὐτοκρατορία τῶν Ἀψβούργων;

Ἡ θέση αὐτὴ ποὺ πῆρε ἡ κρατικὴ γερμανικὴ διπλωματία, ὅπως κι ὅλη ἡ κοινὴ γνώμη, πάνω στὸ πρόβλημα τῶν ἐθνοτήτων στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Αὐστρίας δὲν ἦταν λοιπὸν μόνον ἀνόητη ἀλλὰ καθαρὰ ἀκατανόητη. Βάσιζαν πάνω σὲ μιὰ συμμαχία τὸ μέλλον καὶ τὴν ἀσφάλεια 70 ἑκατομμυρίων ψυχῶν κι ἔτσι βοηθοῦσαν χρόνο τὸ χρόνο στὴν ὡρισμένη καὶ συστηματικὴ καταστροφή, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ συμμάχου τους, τῆς μοναδικῆς δυνατῆς βάσης αὐτῆς τῆς συμμαχίας. Θὰ ἔμενε λοιπὸν ἀπ' ὅλο αὐτὸ μιὰ μέρα, μιὰ «συνθήκη» μὲ τὴ Βιεννέζικη διπλωματία καὶ τίποτα οὐσιαστικὸ ἀπὸ πλευρᾶς βοηθείας ἐκ μέρους τῆς συμμάχου αὐτοκρατορίας.

Ὅσο γιὰ τὴν Ἰταλία ἡ κατάσταση ἦταν ἴδια περίπου ἀπ' τὸ ξεκίνημα κιόλας.

Ἂν, στὴν Γερμανία εἶχαν μόνον σπουδάσει, λίγο πιὸ καθαρὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν ψυχολογία τῶν λαῶν, δὲν θάχαν ποτὲ πιστέψει ὅτι τὸ Κυρηνάλειο καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ Ἀνάκτορα τῆς Βιέννης θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ βαδίσουν πλάι - πλάι, σὲ μιὰ μάχη. Ὁλόκληρη ἡ

'Ιταλία θὰ γινόταν ἕνα ἡφαίστειο, πρὶν κιόλας ἡ ὁποιαδήποτε κυβέρνηση της ἀποπειραθεῖ νὰ ὁδηγήσει ἕνα ἔστω στρατιώτη στὸ πεδίο τῆς μάχης ὅπου μάχονταν ὁ στρατὸς τῶν 'Αψβούργων ποὺ τόσο φανατικὰ μισοῦσαν. Πολλὲς φορὲς εἶχα δεῖ ὁ ἴδιος νὰ ξεσπᾶ τὸ πελώριο μῖσος ποὺ ἔτρεφαν οἱ 'Ιταλοὶ γιὰ τὸ Αὐστριακὸ κράτος. Τὰ λάθη τοῦ Οἴκου τῶν 'Αψβούργων ἐνάντια στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῶν 'Ιταλῶν, ἐδῶ κι αἰῶνες τώρα, ἦταν πάρα πολὺ μεγάλα καὶ χονδροειδῆ ὥστε νὰ ξεχαστοῦν, ὅσο καὶ νὰ τὄθελαν. Κι αὐτὴ ἡ ἐπιθυμία τῆς λήθης δὲν ἦταν τόσο ἀναπτυγμένη στὸ λαὸ ὅσο στὴν 'Ιταλικὴ κυβέρνηση. Ἔτσι ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονός, δὲν ὑπῆρχαν γιὰ τὴν 'Ιταλία παρὰ μόνον δύο *μόντι βιβέντι* μὲ τὴν Αὐστρία: ἡ συμμαχία ἢ ὁ πόλεμος.

Διαλέγοντας τὸ πρῶτο μποροῦσαν μὲ τὴν ἡσυχία τους νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὸ δεύτερο.

'Απὸ τότε κιόλας ποὺ οἱ διαφορὲς τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσίας ὁδηγοῦσαν λίγο—λίγο σὲ μιὰ ἔνοπλη ἐξήγηση ἡ γερμανικὴ συμμαχικὴ πολιτικὴ ἀπόδειξε πόση ἀποτυχημένη ἀλλὰ κι ἐπικίνδυνη ἦταν.

Κλασικὴ περίπτωση ἀπουσίας ἀπὸ τὴ διπλωματία ὀρθῆς κρίσης καὶ κάποιας εὐρύτητας σκέψης.

Γιατὶ λοιπὸν ἐπέμεναν στὴ συμμαχία; Ἦταν μόνο καὶ μόνο ἀπὸ διάθεση νὰ ἐξασφαλίσουν ἔτσι τὸ μέλλον τοῦ Ράιχ καλύτερα, πράγμα ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πετύχει μόνο του. Αὐτὸ τὸ μέλλον τοῦ Ράιχ ὅμως δὲν ἐκτεινόταν στὴν διατήρηση τῶν δυνατοτήτων ὑπαρξης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Τὸ ζήτημα λοιπὸν δὲν μποροῦσε νὰ τεθεῖ παρὰ μόνον ἔτσι: ποιὸ σχῆμα ἔπρεπε νὰ πάρει, μέσα στὸ χειροπιαστὸ μέλλον ἡ ζωὴ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ πῶς μποροῦμε κατόπι νὰ τοῦ ἐξασφαλίσουμε αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἀπαιτουμένων βάσεων καὶ τὴν ἀπαραίτητη ἀσφάλεια μέσα στὸ πλαίσιο τῶν γενικῶν συνθηκῶν, τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων;

Παρατηρώντας καθαρὰ τὶς προγνώσεις γιὰ τὴν δραστηριότητα τῆς ἐξωτερικῆς γερμανικῆς πολιτικῆς, δὲν θὰ καταφέρουμε παρὰ νὰ πεισθοῦμε γιὰ τὰ ἀκόλουθα:

'Ο πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας αὐξάνει κάθε χρόνο γύρω στὶς 900.000 ψυχές. 'Η δυσκολία τῆς διατροφῆς αὐτῆς τῆς στρατιᾶς τῶν νέων πολιτῶν αὐξάνεται ἀνάλογα χρόνο μὲ τὸ χρόνο καὶ θὰ φτάσει μιὰ μέρα στὴν καταστροφὴ ἂν δὲν βρεθοῦν τὰ μέσα κι οἱ τρόποι ν' ἀποφευχθεῖ ἐγκαίρως καὶ σὲ δεδομένο χρόνο ὁ λιμός.

'Υπῆρχαν τέσσερις τρόποι γιὰ ν' ἀποφευχθεῖ μιὰ πραγματικότητα τόσο τρομακτική.

1. Θὰ μποροῦσαν, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων, νὰ περιορίσουν τεχνητὰ τὴν αὔξηση τῶν γεννήσεων καὶ ν' ἀποφύγουν ἔτσι τὸν ὑπερπληθυσμό.

Βέβαια ἡ Φύση φρόντιζε ὥστε τὶς ἐποχὲς τῆς μειωμένης συγκομιδῆς ἢ τῶν κακῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν, ἢ στὶς ἄγονες καὶ φτωχὲς περιοχὲς νὰ θέσει φραγμὸ στὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ ὡρισμένων χωρῶν ἢ λαῶν.

Ἄλλωστε μὲ μιὰ μέθοδο σοφὴ κι ἀποφασιστικὴ δὲν ἔφερνε ἐμπόδια στὴν καθαρῶς δημιουργικὴ πράξη, ἀλλὰ στὸ νὰ ἐπιζήσει κατόπι τὸ πλάσμα ποὺ εἶδε τὸ φῶς ἀπ' αὐτὴ τὴν πράξη κάνοντας το ἀδύνατο, ἀσθενικὸ καὶ προορισμένο νὰ ἐπιστρέψει στὸ μηδὲν ἀπ' ὅπου ἦρθε.

Ὅσα πλάσματα καταφέρουν νὰ ἀντισταθοῦν στὶς ἀντιξοότητες αὐτὲς τῆς φύσης, ὅποιοι τοὺς ἐπιτρέψει ἡ φύση νὰ ἐπιζήσουν θὰ γίνουν σκληροὶ καὶ ἱκανοὶ νὰ δημιουργήσουν μὲ τὴ σειρά τους, ἔτσι ὥστε ἡ ἴδια βασικὴ ἐκλογὴ νὰ ἐπαναληφθεῖ. Ἡ φύση ἐνεργώντας ἔτσι σκληρὰ ἀπέναντι στὸ ἄτομο καὶ ἀνακαλώντας το πίσω τὴν στιγμὴ ποὺ θὰ ἀντιληφθεῖ ὅτι δὲν εἶναι σὲ θέση ν' ἀντιμετωπίσει τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς, δυναμώνει τὴν φυλὴ καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν βοηθάει νὰ φτάσει σὲ ψηλὰ ἐπιτεύγματα.

Ἡ μείωση λοιπὸν τοῦ ἀριθμοῦ κάνει τὸ ἄτομο πιὸ δυνατὸ καὶ κατὰ τὴν ἴδια ἀναλογία καὶ τὸ εἶδος.

Γίνεται ὅμως καὶ ἀλλοιῶς ἂν τὸ ἄτομο ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωση νὰ μειώσει τὴν τεκνοποιία. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι φτιαγμένος ἀπ' τὸ ἴδιο ξύλο μὲ τὴ φύση, εἶναι «ἀνθρώπινος»· συμφωνεῖ πολὺ λίγο, μ' αὐτὴν τὴν αὐστηρὴ βασίλισσα, τὴ γεμάτη φρονιμάδα. Δὲν βάζει ἐμπόδια στὴν ἐξέλιξη τοῦ πλάσματος ποὺ γεννήθηκε, ἀλλὰ στὴν ἴδια τὴν ἀναπαραγωγή του. Σ' αὐτὸν ποὺ δὲν βλέπει καὶ δὲν λογαριάζει παρὰ μόνο τὸ ἄτομο του καὶ ποτὲ τὴ φυλή του, αὐτὸ θὰ φανεῖ πιὸ ἀνθρώπινο καὶ πιὸ δίκαιο ἀπ' τὴν ἀντίθετο μέθοδο. Δυστυχῶς ὅμως καὶ τὰ ἐπακόλουθα εἶναι ἀντίθετα:

Ἐνῶ ἡ φύση, ἀφήνοντας τοὺς ἀνθρώπους ἐλεύθερους νὰ δημιουργήσουν, ὑποβάλλει τὰ γεννήματα τους σὲ μιὰ πολὺ σκληρὴ δοκιμασία —κι ἀνάμεσα ἀπ' τὸ σύνολο αὐτὸ τῶν πλασμάτων, διαλέγει τὰ καλύτερα σὰν ἄξια νὰ ζήσουν, διαφυλάσσει μόνον αὐτὰ καὶ τὰ ἐπιφορτίζει νὰ διαιωνίσουν τὸ εἶδος— ὁ ἄνθρωπος περιορίζει τὴ δημιουργία ἀλλὰ προτιμᾶ, τὸ ἀντίθετο, νὰ διαφυλάξει μὲ κάθε θυσία, ὅ,τι γεννήθηκε. Αὐτὴ ἡ διόρθωση τῆς θείας θέλησης τοῦ φαίνεται τόσο φρόνιμη ὅσο κι ἀνθρώπινη καὶ καταλήγει στὴ βεβαιότητα ὅτι ἀφοῦ νίκησε σ' αὐτὸ

τὸ σημεῖο, ἀποδεικνύεται ἡ ἀδυναμία κι ἡ ἀνεπάρκεια τῆς Φύσης. Ὁ ἀριθμὸς πραγματικὰ ἔχει περιορισθεῖ ἀλλὰ σύγχρονα ἔχει ἐλαττωθεῖ κι ἡ ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου· ὁ μικρὸς ἀστὸς ποὺ θέλει νὰ μαϊμουδίσει τὸν Αἰώνιο Πατέρα, δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴ μεγάλη ἀλήθεια ποὺ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ αἰσθήματα του.

Γιατί μόλις ἡ δημιουργικὴ πράξη περιορισθεῖ κι ἡ ἄνοδος τῶν γεννήσεων ἐλαττωθεῖ—στὴ θέση τῆς φυσικῆς πάλης γιὰ τὴ ζωή, ὅπου δὲν ἐπικρατοῦν παρὰ οἱ πιὸ δυνατοὶ κι οἱ πιὸ ὑγιεῖς—ἐγκαθιδρύεται αὐτὴ ἡ μανία νὰ «διασωθοῦν» μὲ κάθε θυσία οἱ πιὸ ἀδύναμοι κι οἱ πιὸ ἐξασθενισμένοι ὀργανισμοί· πυρήνας μιᾶς ἀναπαραγωγῆς ποὺ θὰ γίνεται κάθε φορὰ καὶ πιὸ θλιβερή, ὅσο ἡ θέληση τῆς φύσης παραγνωρίζεται.

Ἡ κατάληξη θὰ εἶναι ὅτι κάποια μέρα ἡ ὕπαρξη ὅλων μας πάνω στὴ γῆ θὰ προέρχεται ἀπὸ ἕναν τέτοιο λαό· γιατὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ ποτὲ ν' ἀντισταθεῖ γιὰ πολὺ στὸν αἰώνιο νόμο στὸν ὁποῖο ὀφείλουμε τὴν ὕπαρξη μας καὶ ἡ ἐκδίκηση θἄρθει κάποτε ἀργὰ ἢ γρήγορα. Μιὰ φυλὴ πιὸ δυνατὴ θὰ κατακτήσει τὶς ἀδύνατες φυλές, γιατὶ ἡ τελικὴ ἐφόρμηση πρὸς τὴ ζωὴ θὰ τσακίσει τὶς γελοῖες αὐτὲς ἀντιλήψεις γιὰ μιὰ ὑποτιθέμενη ἰδεαλιστικὴ ἀνθρωπότητα καὶ θὰ κάνει θέση σὲ μιὰ ἀνθρωπότητα ποὺ πατᾶ γερὰ πάνω στὴ φύση καὶ ποὺ θὰ συντρίψει τοὺς ἀδύνατους καὶ θὰ ἐνθρονίσει τοὺς δυνατούς.

Ὅποιος λοιπὸν θέλει νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ὕπαρξη τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ μὲ τὸν θεληματικὸ περιορισμὸ τῶν γεννήσεων, τοῦ ἀποκλείει κιόλας κάθε προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον.

2. Μιὰ δεύτερη λύση εἶναι αὐτὴ ποὺ τὴν ἀκοῦμε σήμερα νὰ τὴν ἐπιζητοῦν ὅλοι καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐφαρμόσουν: «Ὁ ἐσωτερικὸς ἀποικισμός». Ἀλλὰ εἶναι καὶ μιὰ λύση ποὺ ἔχει ἐκθειασθεῖ πάρα πολὺ ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ πολὺ λίγο τὴν κατάλαβαν καὶ ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει χειρότερα ἀποτελέσματα ἀπ' ὅσα φαντάζονται.

Χωρὶς ἀμφιβολία μποροῦμε νὰ ἐπεκτείνουμε τὶς διεκδικήσεις ἑνὸς ἐδαφικοῦ χώρου μέχρις ἕνα ὡρισμένο ὅριο. Ἀλλὰ μέχρις ἕνα ὡρισμένο ὅριο κι ὄχι χωρὶς φραγμό. Γιὰ ἕνα κάποιο χρονικὸ διάστημα θὰ μπορέσουμε λοιπὸν νὰ ἰσοζυγίσουμε τὴν αὔξηση τῶν ἐδαφικῶν μας διεκδικήσεων. Ὅμως πρέπει πάντα νἄχουμε στὸ νοῦ μας τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀνάγκες μεγαλώνουν γενικὰ πιὸ γρήγορα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων. Οἱ ἀνθρώπινες ἀνάγκες τροφίμων καὶ ρουχισμοῦ αὐξάνουν χρόνο τὸ χρόνο καὶ δὲν μποροῦν κιόλας νὰ συγκριθοῦν μ' ἐκεῖνες τῶν προγόνων μας πρὶν ἑκατὸ χρόνια. Εἶναι λοιπὸν ἀνόητο νὰ σκεπτόμαστε ὅτι ἡ κάθε αὔξηση τῆς παραγωγῆς δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεση τῆς αὐ-

ξησης τοῦ πληθυσμοῦ: ὄχι, δὲν εἶν' ἀλήθεια αὐτὸ παρὰ μόνο ὡς πρὸς τὸ σημεῖο ποὺ τὸ περίσσευμα τῶν προϊόντων δὲν θὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν συμπληρωματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ κι ἂν ἀκόμα ὑποθέσουμε ὅτι θὰ συμβεῖ ἡ ἀνώτερη δυνατὴ περιστολὴ ἀπ' τὸ ἕνα μέρος κι ὁ ζῆλος γιὰ δουλειά, ὁ πιὸ ἔνθερμος, ἀπ' τὸ ἄλλο, πάλι θὰ φτάσουμε σ' ἕνα τέλος, ἀναφορικὰ μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἐδαφικὸ χῶρο. Παρ' ὅλη τὴν αὐξανόμενη ἐργατικότητα, δὲν θὰ μπορέσουμε πιά, σὲ μιὰ δεδομένη στιγμὴ νὰ κάνουμε αὐτὸν τὸν διαθέσιμο γήινο χῶρο νὰ ἀποδώσει καὶ θὰ φτάσει τότε, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἡ μοιραία κατάληξη. Ὁ λιμὸς θὰ κάνει τὴν ἐμφάνιση του μετὰ ἀπὸ μιὰ κακὴ συγκομιδὴ κ.τ.λ. Μ' ἕναν πληθυσμὸ διαρκῶς αὐξανόμενο ἡ παραγωγὴ θὰ τελείωνε λίγο - λίγο καὶ συχνότερα, ὕστερα δὲν θὰ ἐπαρκοῦσε παρὰ σὲ χρονιὲς ἐξαιρετικὰ πλούσιες ποὺ ἀκόμα καὶ σ' αὐτὲς δὲν θὰ περίσσευε τίποτα γιὰ νὰ γεμίσουν οἱ ἀποθῆκες· σὲ λίγο θαρχόταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ἡ φτώχεια δὲν θὰ μποροῦσε ν' ἀνακουφιστεῖ καὶ ποὺ ἡ πείνα θὰ συντρόφευε αἰώνια τὸ λαό. Θἄπρεπε λοιπὸν τότε ἢ νὰ ἐπέμβει ἡ φύση καὶ νὰ κάνει τὴν ἐπιλογή της, ἀφήνοντας αὐτοὺς ποὺ ἦταν προορισμένοι νὰ ζήσουν ἢ ὁ ἄνθρωπος βοηθώντας τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του νὰ θέσει φραγμὸ στὴν ἀναπαραγωγή του καὶ νὰ ὑπομείνει ὅλες τὶς δυσάρεστες συνέπειες γιὰ τὴ φυλὴ καὶ τὸ γένος του.

Θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ παρατηρήσει ἐδῶ ὅτι αὐτὴ ἡ κατάληξη περιμένει μιὰ μέρα, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη κι ὅτι κανένας λαὸς δὲν θὰ ξεφύγει ἀπ' αὐτὸ τὸ πεπρωμένο. Θἄχει μὲ μιὰ πρώτη ἄποψη δίκιο. Ὅμως ἔχουμε νὰ κάνουμε πάνω σ' αὐτὸν τὸν ἀκόλουθο συλλογισμό:

Εἶναι βέβαιο ὅτι θἄρθει μιὰ μέρα ποὺ ἡ ἀνθρωπότητα, μὴ μπορώντας πιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὶς ἀνάγκες τοῦ διαρκῶς αὐξανομένου πληθυσμοῦ της μὲ τὴν αὔξηση τῆς ἀποδοτικότητας τοῦ ἐδάφους της, θὰ φτάσει στὸ σημεῖο νὰ περιορίσει τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων. Θ' ἀφήσει τὴ φύση νὰ ἐκδηλωθεῖ, ἢ μᾶλλον θὰ προσπαθήσει νὰ δημιουργήσει ἡ ἴδια ἕνα ἀντίβαρο: Χρησιμοποιώντας τρόπους πιὸ ξεκάθαρους καὶ πιὸ λογικοὺς ἀπὸ τοὺς σημερινούς, ἂς ἐλπίσουμε· ἀλλὰ τότε ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Γῆς θὰ ἔχουν τὴν ἴδια μοῖρα, ἐνῶ τώρα ἀντιμετωπίζουν τὸ πρόβλημα ἐκεῖνοι μόνον ποὺ δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ διεκδικήσουν τὸ ἔδαφος ποὺ τοὺς εἶναι ἀπαραίτητο στὸν κόσμον ἐτοῦτο. Γιατὶ ἡ κατάσταση στὴν ἐποχή μας εἶναι τέτοια, ὥστε νὰ ὑπάρχουν σήμερα πελώριες ἐκτάσεις ἐδάφους ἀχρησιμοποίητες καὶ ποὺ περιμένουν νὰ καλλιεργηθοῦν. Κι εἶναι ἀκόμα σίγουρο ὅτι αὐτὰ τὰ ἐδάφη δὲν διατηρήθηκαν ἀπ' τὴ φύση σὰν διαθέσιμη περιοχὴ γιὰ

τὴν ἐποχὴ ποὺ θὰ ἐμφανιστεῖ ἕνα νέο ἔθνος ἢ μιὰ ἄλλη ὡρισμένη φυλή. Εἶναι, τὸ ἀντίθετο, βέβαιο ὅτι προορίζονται γιὰ τὸ λαὸ ποὺ θὰ εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὰ καταλάβει καὶ τὴν ἀναγκαία ἐνεργητικότητα γιὰ νὰ τὰ καλλιεργήσει.

Ἡ φύση δὲν ξέρει τίποτα ἀπὸ πολιτικὰ σύνορα. Τοποθετεῖ τὶς ζωντανὲς ὑπάρξεις, τὴ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη, πάνω στὴ γήινη σφαίρα καὶ θαυμάζει τὸ λεύτερο παιχνίδι τῶν δυνατῶν. Ὁ πιὸ δυνατὸς στὴν ψυχὴ καὶ στὴν διάθεση γιὰ δουλειά, παιδὶ τῆς διαλογῆς τῆς φύσης, θὰ κατακτήσει τὸ εὐγενικὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς.

Ἂν ἕνας λαὸς ὀχυρωθεῖ μέσα στὸν «ἐσωτερικὸ ἀποικισμὸ» ἐνῶ οἱ ἄλλες φυλὲς ἐμφυτεύονται σὲ πατρίδες ὅλο καὶ πιὸ ἐκτεταμένες πάνω στὴ γῆ, θὰ ὑποχρεωθεῖ τελικὰ νὰ ἐφαρμόσει τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων τότε ποὺ οἱ ἄλλοι λαοὶ θὰ συνεχίσουν νὰ αὐξάνονται σὲ ἀριθμό. Αὐτὴ ἡ περίπτωση παρουσιάζεται πιὸ συχνὰ ὅσο ἡ ἔκταση ποὺ διαθέτει ἕνας λαὸς εἶναι πιὸ ἐλαττωμένη. Ἀφοῦ δυστυχῶς οἱ καλύτεροι λαοὶ—πιὸ συγκεκριμένα οἱ φυλὲς οἱ περισσότερο πολιτισμένες ποὺ ἀποτελοῦν τὶς βάσεις τῆς ἀνθρώπινης προόδου—ἀρνοῦνται πολὺ συχνὰ μὲ τὴν εἰρηνιστική τους τύφλωση, τὶς νέες ἐδαφικὲς κατακτήσεις καὶ περιορίζονται σὲ «ἐσωτερικοὺς ἀποικισμούς», τότε ποὺ ἔθνη λιγότερης ἀξίας ξέρουν νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν ἐδαφικὴ ἐπάρκεια τοῦ λαοῦ τους, ἀφοῦ τὰ πράγματα ἔχουν φτάσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, θὰ ὁδηγηθοῦμε στὴν ἀκόλουθη τελικὴ διαπίστωση:

Οἱ φυλὲς μὲ τὸ πιὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο πολιτισμοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς περισσότερες τύψεις συνειδήσεως, πρέπει κιόλας νὰ ἀποφασίσουν μείωση, ἐξαιτίας τοῦ περιορισμένου ἐθνικοῦ χώρου, τοῦ πληθυσμοῦ τους, τὴ στιγμὴ ποὺ ἄλλοι λαοὶ μὲ χαμηλότερο πολιτιστικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ πιὸ σκληροὶ ἀπὸ τὴ φύση τους ἀναπτύσσονται ἐδαφικὰ καὶ πληθυσμιακὰ χωρὶς νὰ λογαριάζουν ὅρια. Μὲ ἄλλα λόγια, θἄρθει μιὰ μέρα ποὺ ὁ κόσμος θὰ ἀποκτήσει μιὰν ἀνθρωπότητα μὲ λιγώτερη καλλιέργεια ἀλλὰ μεγαλύτερη ἐνεργητικότητα.

Δὲν προσφέρονται λοιπὸν γιὰ τὸ μέλλον παρὰ δυὸ δυνατότητες: ἢ ὁ κόσμος θὰ διευθύνεται ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς μοντέρνας δημοκρατίας μας καὶ τότε ἡ ζυγαριὰ θὰ κλίνει πρὸς ὄφελος τῶν ἀριθμητικὰ ἰσχυρότερων λαῶν, ἢ ὁ κόσμος θὰ διευθύνεται μὲ βάση τοὺς φυσικοὺς νόμους: ὁπότε θὰ ὑπερισχύσουν οἱ λαοὶ μὲ σιδερένια θέληση κι ὄχι αὐτοὶ ποὺ θἄχουν ἐθελοντικὰ ἐφαρμόσει τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων.

Κανεὶς δὲν μπορεῖ νἄχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ὕπαρξη τῆς ἀνθρωπότας στηρίζεται πάνω στὶς ἀτέλειωτες μάχες. Στὸ κάτω τῆς γραφῆς, τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης μόνο θὰ θριαμβεύσει. Καὶ θὰ κάνει νὰ φαίνεται μέσα του, σὰν χιόνι στὴ λιακάδα τοῦ Μάρτη, αὐτὴ ἡ

ὑποτιθέμενη ἀνθρωπότητα ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἔκφραση ἑνὸς ἀνακατέματος δειλίας, ἀνοησίας κι ἀρκετῆς σχολαστικότητας. Ἡ ἀνθρωπότητα ἔφτασε ἐδῶ ποὺ εἶναι σήμερα μόνο κάτω ἀπὸ συνεχεῖς πολέμους· ἡ αἰώνια εἰρήνη θὰ τὴν ὁδηγοῦσε στὸν τάφο.

Γιὰ μᾶς τοὺς Γερμανοὺς οἱ λέξεις «ἐσωτερικὸς ἀποικισμὸς» μποροῦν ν' ἀποβοῦν ὀλέθριες, μὲ τὸ νὰ μᾶς βάζουν τὴν ἰδέα ὅτι βρήκαμε ἕναν τρόπο νὰ κερδίζουμε τὴν ζωή μας μέσα σὲ μιὰ γλυκειὰ νάρκωση. Ὁπωσδήποτε ἂν αὐτὴ ἡ θεωρία πιάσει στὸ λαό μας θὰ σημάνει τὸ τέλος γιὰ κάθε προσπάθεια νὰ ἐξασφαλίσουμε στὸν κόσμον ἐτούτο, τὴ θέση ποὺ μᾶς ταιριάζει. Ἂν ὁ μέσος Γερμανὸς δεχτεῖ τὴν προϋπόθεση ὅτι μπορεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ὕπαρξη καὶ τὸ μέλλον του θὰ στρέψει ἐκεῖ κάθε ἐνέργεια καὶ θὰ πετύχει ἔτσι τὴν μοναδικὴ ζωτική του ἐπιδίωξη. Τότε ὁλόκληρη ἡ ἐξωτερικὴ πολιτική, στ' ἀλήθεια χρήσιμη, θὰ ταφεῖ καὶ μαζύ της θὰ ταφεῖ καὶ τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας.

Ἀκόμη, δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο οἱ Ἑβραῖοι εἶν' αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ ἐμφυτεύσουν αὐτὴ τὴν ἀπαίσια νοοτροπία στὸ λαό μας. Κι ἐπιμένουν τόσο πολύ. Οἱ Ἑβραῖοι ξέρουν πολὺ καλὰ τοὺς ἀνθρώπους ὥστε δὲν ἀγνοοῦν πὼς εἶναι πάντοτε εὐγνώμονα θύματα σ' ὅλους τοὺς λαοπλάνους ποὺ τοὺς πείθουν ὅτι βρέθηκε ὁ τρόπος νὰ δώσουν στὴ φύση μιὰν ἀπόδειξη τοῦ πόσο περιττὸς εἶναι, σκληρὸς καὶ χωρὶς οἶκτο ὁ ἀγώνας γιὰ τὴ ζωὴ κι ὅτι μποροῦν εἴτε μὲ τὴν τεμπελιά, ἢ ἀκόμη μ' ὁποιοδήποτε ἄλλο τρόπο νὰ γίνουν κύριοι τοῦ τοῦ πλανήτη μας.

Δὲν ξέρει ὁ λαὸς νὰ ἐπιμένει στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἐσωτερικὸς γερμανικὸς ἀποικισμὸς δὲν χρησιμεύει προπάντων, παρὰ μόνο στὴν ἀποφυγὴ τῶν κοινωνικῶν ἀνωμαλιῶν—ἀφαιρώντας τους ἔτσι τὸ δικαίωμα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη θεωριῶν—καὶ καθόλου δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους χωρὶς τὴν κατάκτηση νέων ἐδαφῶν.

Ἂν ἐνεργήσουμε διαφορετικὰ θὰ χάσουμε καὶ τὰ ἐδάφη ἀλλὰ καὶ τὶς δυνάμεις μας.

Τέλος πρέπει ἀκόμη νὰ ποῦμε καὶ τοῦτο:

Τὰ ὅρια ποὺ μπαίνουν ἀπὸ ἕναν ἐσωτερικὸ ἀποικισμὸ σ' ἕναν μικρὸ καθορισμένο ἐδαφικὸ χῶρο, ὅπως εἶναι ὁ περιορισμὸς τῶν γεννήσεων, ὁδηγοῦν σὲ μιὰ κατάσταση στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ποὺ θ' ἀποβεῖ μοιραῖα καὶ ὀλέθρια γιὰ τὴ χώρα.

Ἡ ἐδαφικὴ σπουδαιότητα μιᾶς χώρας εἶναι ἀπὸ μόνη της παράγοντας ἐγγύησης γιὰ τὴν ἐξωτερική της ἀσφάλεια. Ὅσο πιὸ ἐκτεταμένος εἶναι ὁ ἐδαφικὸς χῶρος ποὺ διαθέτει ἕνας λαός, τόσο πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ φυσική του προστασία· πέρνουμε πάντα ἀποφάσεις γιὰ

στρατιωτική ἐπίθεση πιὸ γρήγορα καὶ πιὸ εὔκολα, πιὸ ἀποφασιστικὰ καὶ μὲ περισσότερη ἐπιτυχία ὅταν πρόκειται γιὰ μιὰ χώρα μὲ μικρὴ ἐδαφικὴ ἔκταση· αὐτὸ σημαίνει τὸ ἀντίθετο ἐνάντια σὲ μιὰ χώρα μὲ ἔκταση περισσότερο ἐξαπλωμένη. Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' τὰ παραπάνω ἡ ἐπιτυχία μιᾶς ἐπίθεσης σ' ἕνα κράτος μὲ μεγάλη ἔκταση προϋποθέτει σκληρὲς καὶ μακρόχρονες μάχες καὶ ἡ ἀπόφαση γιὰ νὰ ρισκάρει κανεὶς κάτι τέτοιο εἶναι πολὺ σοβαρὴ ἂν δὲν ὑπάρχουν ειδικοὶ λόγοι ποὺ νὰ τὸ ὑπαγορεύουν. Ἡ ἐδαφικὴ σημασία, μὲ δυὸ λόγια ἑνὸς κράτους, ἀπὸ μόνη της εἶναι ἕνα γεγονὸς ποὺ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐλευθερία του, ἐνῶ ἡ ἐδαφικὴ ἀνεπάρκεια προκαλεῖ τὸν ἀντίπαλο.

Ὅμως οἱ δυὸ πρῶτοι τρόποι ποὺ ἐξέθεσα καὶ ποὺ μποροῦσαν νὰ φέρουν ἕνα ἰσοζύγιο γιὰ τὴν «ἐθνική» ὑπόσταση τοῦ Ράιχ, ἀνάμεσα στὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου, δὲν μποροῦσαν νὰ ἐφαρμοστοῦν καὶ παραμερίστηκαν. Οἱ λόγοι ποὺ κρίθηκαν ἀνεφάρμοστοι ἦταν τελείως διαφορετικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐξετάσαμε πιὸ πάνω: σ' ὅτι ἀφοροῦσε τὸν περιορισμὸ τῶν γεννήσεων, ἀντιπαράθεσαν σὰν πρώτη ἀντίρρηση ἠθικὰ κριτήρια· ὅσο γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ ἀποικισμό, βιάστηκαν νὰ τὸν ἀπορρίψουν γιατὶ προϋπόθετε σύγκρουση μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ μεγάλου κεφαλαίου καὶ μετὰ γιατὶ ἔβλεπαν σ' αὐτὸν μιὰ προσβολὴ κατὰ τῆς ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας. Μὲ τὸ σχῆμα ποὺ εἶχαν κιόλας δώσει σ' αὐτὴν τὴν «εὐκτέα θεωρία», μόνο μιὰ τέτοια παραμικρὴ ὑποψία μποροῦσε νὰ τοὺς συγκρατήσει.

Γενικά, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ μεγάλου κοινοῦ, αὐτὴ ἡ ὑποχώρηση δὲν ἦταν διόλου τῆς στιγμῆς κι ὁπωσδήποτε δὲν ἔδινε διόλου λύση στὸ πρόβλημα.

Ἔτσι δὲν ἔμεναν πιὰ παρὰ δύο μόνον τρόποι ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐξασφαλίσουν ψωμὶ καὶ δουλειὰ στὸν διαρκῶς αὐξανόμενο πληθυσμό.

3. Ἡ κατάκτηση νέων ἐδαφῶν ὅπου θὰ ὁδηγοῦνταν οἱ χιλιάδες κάτοικοι ποὺ πλεονάζαν καὶ ποὺ θὰ ἐπέτρεπε στὸ Ἔθνος νὰ βρεῖ μόνο του τὸν τρόπο γιὰ νὰ ζήσει.

4. Νὰ ὁδηγηθεῖ ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριο μας σὲ μιὰ διεθνῆ ἀγορὰ ἔτσι ποὺ νὰ ἐπαρκοῦν τὰ ὀφέλη ἀπ' τὶς πωλήσεις στὴν ἐπιβίωση μας.

Μὲ ἄλλα λόγια: ἢ μιὰ πολιτικὴ κατακτητική, ἢ μιὰ ἐμπορικὴ καὶ ἀποικιακὴ κατάκτηση.

Αὐτοὶ οἱ δύο τρόποι ἐξετάστηκαν ἀπὸ τὶς διάφορες πλευρές τους, μελετήθηκαν, ἐπαινέθηκαν καὶ πολεμήθηκαν μέχρι ποὺ τελικὰ νὰ διαλέξουν τὸν δεύτερο.

'Ο τρόπος ὁ πιὸ ὑγιὴς κι ὁ πιὸ σωστὸς ἀπ' τοὺς δύο ἦταν βέβαια ὁ πρῶτος.

Ἡ κατάκτηση νέων ἐδαφῶν ὅπου θὰ ἐγκαθιστούσαμε τὸ περισσευούμενο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ μας, πρόσφερε ἀναρίθμητες εὐκολίες καὶ εὐεργετικὲς ἀπόψεις, πρὸ πάντων ὅσον ἀφορᾶ ὄχι τὸ παρὸν ἀλλὰ τὸ μέλλον.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα δὲν ἤξεραν νὰ ἐκτιμήσουν ὅσο ἔπρεπε τὴν δυνατότητα νὰ δημιουργήσουμε μιὰ ἀγροτικὴ τάξη ὑγιᾶ σὰν βάση τοῦ ἔθνους μας. Πολλὰ ἀπ' τὰ δεινὰ ποὺ μᾶς ἔχουν πλήξει δὲν εἶναι παρὰ συνέπεια αὐτῆς τῆς διαστρεβλωμένης σχέσης ἀνάμεσα στὸν ἀστικὸ καὶ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμό. Μιὰ γερὴ στελέχωση ἀπὸ μικροὺς καὶ μέσους ἀγρότες δημιουργεῖ σὲ κάθε στιγμὴ τὸ καλύτερο μέσο προστασίας ἐνάντια στὶς κοινωνικὲς ἀσχημίες ὅπως οἱ δικές μας. Εἶναι ἀκόμη ἡ μοναδικὴ λύση ποὺ ἐξασφαλίζει σ' ἕνα ἔθνος τὸ καθημερινό του ψωμὶ μέσα στὰ πλαίσια τῆς οἰκονομίας. Παραγωγὴ καὶ ἐμπόριο ξεφεύγουν τότε ἀπὸ τὴν ἀσθενική τους μορφὴ καὶ ἀναφέρονται στὰ πλάνα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς οἰκονομίας ὅπου οἱ ἀνάγκες ἰσορροποῦν. Δὲν ἀποτελοῦν πιὰ μόνον τὴ βάση ἀλλὰ καὶ τὰ βοηθητικὰ γιὰ τὴν αὐθυπαρξία τοῦ ἔθνους. Ὅταν ὁ ρόλος τους συνίσταται στὸ νὰ διατηροῦν μιὰ δίκαιη ἰσορροπία ἀνάμεσα στὶς πρῶτες ἀνάγκες καὶ στὶς δυνατότητες παραγωγῆς σ' ὅλους τοὺς τομεῖς, πετυχαίνουν μέχρι ἕνα βαθμὸ τὴν αὐθυπαρξία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ λαοῦ στὸ ἐξωτερικό· ἔτσι συμβάλλουν στὴν ἐξασφάλιση τῆς κρατικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀκόμα καὶ σὲ μέρες δοκιμασίας.

Μολοντοῦτο μιὰ τέτοια ἐδαφικὴ πολιτικὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκηθεῖ σήμερα μὲ ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὸ Καμερούν, ἀλλὰ πολὺ κοντὰ ὅσο γίνεται στὴν Εὐρώπη. Πρέπει λοιπὸν νὰ στραφοῦμε ἤρεμα καὶ ψύχραιμα πρὸς αὐτὴ τὴν διέξοδο μιὰ καὶ δὲν μπορεῖ ἡ θεία θέληση νὰ συμμορφωθεῖ μὲ τὸ γεγονὸς νὰ βλέπει ἕναν λαὸ νὰ κατέχει ἔκταση πενῆντα φορὲς μεγαλύτερη ἀπὸ ἕναν ἄλλο. Δὲν ἐπιτρέπεται σαυτὴ τὴν περίπτωση ν' ἀφήσουμε νὰ ἀπωθήσουν πολιτικοὶ φραγμοὶ τὰ ὅρια τῆς δικαιοσύνης. Ἂν τούτη ἡ Γῆ γίνηκε στ' ἀλήθεια γιὰ νὰ ὑπάρχει ἀρκετὴ θέση γιὰ ὅλους, ἂς μᾶς δώσουν λοιπὸν τὸ ἔδαφος ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ζήσουμε.

Σίγουρα, δὲ θὰ τὸ κάνουν ἐθελοντικά. Ἀλλὰ τότε ἐναπόκειται στὴν ἀντίληψη ποὺ ἔχει καθένας γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ὕπαρξή του. Κι ὅπιοος ἀρνιέται μὲ τὸ καλό, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ τὸν πείσουμε μὲ τὴ γροθιά μας. Ἂν οἱ πρόγονοι μας πίστευαν ἄλλοτε κι ἐνεργοῦσαν μ' αὐτὴ τὴ νοοτροπία τῆς εἰρηνικῆς ἀντιμετώπισης τῶν πραγμάτων, σήμερα δὲν θὰ εἴχαμε ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔδαφος ποὺ

κατέχουμε παρὰ μόνο τὸ ἕνα τρίτο κι ὁ γερμανικὸς λαὸς δὲν θὰ εἶχε κἂν ζωὴ γιὰ νὰ φροντίζει τὸ μέλλον του μέσα στὴν Εὐρώπη! Ὄχι χάρη στὴν ἀποφασιστικὴ στάση τους ἀπέναντι στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ὕπαρξη, ὀφείλουμε τὰ δύο βήματα ποὺ κάναμε στὸ Ἀνατολικὸ Ράιχ καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, μόνον ἡ ἐσωτερική τους δύναμη κι ἐπιμονὴ στὴν ἐπέκταση τοῦ ἐδάφους, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑπάρχουμε μέχρι σήμερα.

Μιὰ ἄλλη ἀπόδειξη δείχνει καθαρὰ πὼς αὐτὴ ἡ λύση ἦταν ἡ καλύτερη:

Πολλὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη μοιάζουν σήμερα σὰν πυραμίδες ποὺ ξεκουράζονται στὰ ὕψη τους. Ἡ Εὐρωπαϊκή τους ἐπιφάνεια εἶναι γελοία μικρὴ μπροστὰ στὴν ἔκταση τῶν ἀποικιῶν τους στὴν σημασία τοῦ ἐξωτερικοῦ του ἐμπορίου κ.τ.λ. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε γιαυτά: ἡ κορυφὴ στὴν Εὐρώπη, ἡ βάση στὸν κόσμο ὁλόκληρο, ἀντίθετα μὲ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες ποὺ ἔχουν τὴ βάση τους στὴν ἴδια τους τὴν χώρα καὶ δὲν ἀγγίζουν τὸν ὑπόλοιπο κόσμο παρὰ μόνο μὲ τὴν κορυφή. Αὐτὸ ἔχει πετύχει ἡ παράδοξη ἐσωτερικὴ δύναμη αὐτοῦ τοῦ Κράτους κι ἡ ἀδυναμία τῶν περισσοτέρων Εὐρωπαϊκῶν ἀποικιακῶν κτήσεων.

Ἡ Ἀγγλία πάλι δὲν εἶναι μιὰ ἀπόδειξη ποὺ ἔρχεται νὰ ἐναντιωθεῖ σ' αὐτὸ ποὺ μόλις εἶπα, γιατὶ εἶναι πολὺ εὔκολο νὰ ξεχάσει κανεὶς βλέποντας τὴν Βρεταννικὴ αὐτοκρατορία, τὴν ὕπαρξη τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ κόσμου. Ἡ θέση τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ μόνο τὸ γεγονὸς τῆς κοινῆς καλλιέργειας καὶ γλώσσας ποὺ εἶχε μὲ τὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖες δὲν μπορεῖ διόλου νὰ συγκριθεῖ σὲ δύναμη μὲ ὁποιοδήποτε Εὐρωπαϊκὸ Κράτος.

Ὅσο γιὰ τὴ Γερμανία κατὰ συνέπεια, ἡ μοναδικὴ δυνατότητα γιὰ νὰ ἀποδώσει ἱκανοποιητικὰ μιὰ καθαρὴ ἐδαφικὴ πολιτικὴ ἦταν ἡ κατάκτηση νέων χωρῶν μέσα στὴν ἴδια τὴν Εὐρώπη. Γιὰ ἀποικίες δὲν γίνεται λόγος γιατὶ δὲν μποροῦσαν νὰ συγκριθοῦν, οὔτε εἶχαν μαζικὸ πληθυσμό, τέτοιο σὰν τῆς Εὐρώπης. Ὅμως δὲν μπορούσαμε τουλάχιστον στὸ 19ο αἰώνα νὰ ἐπιχειρήσουμε τὴν πρόσκτηση ἀποικιακῶν γαιῶν μὲ εἰρηνικὰ μέσα. Δὲν μπορούσαμε ἀκόμη νὰ ἐξασκήσουμε ἀποικιακὴ πολιτικὴ χωρὶς ἕνα σκληρὸ πόλεμο, ποὺ θὰ εἶχε σὰν σκοπὸ ν' ἀπελευθερωθεῖ παρὰ νὰ κατακτηθεῖ μιὰ χώρα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἠπείρου, πράγμα ποὺ γινόταν πιὸ δύσκολο σὲ περιοχὲς ἐξω—εὐρωπαϊκές.

Μιὰ τέτοια ἀπόφαση, ἂν παρθεῖ κάποτε, χρειάζεται κατόπι νὰ τῆς ἀφιερωθεῖς ὁριστικά. Δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ ἡμίμετρα καὶ δισταγμοὺς νὰ πραγματοποιηθεῖ μιὰ προσπάθεια ποὺ χρειάζεται ὅλη τὴ θέληση κι ὅλην τὴν ἐνεργητικότητα τοῦ καθενός· θάπρεπε λοιπὸν νὰ καθυποτάξουμε ὅλη τὴν πολιτικὴ δραστηριότητα τοῦ Ράιχ σ' αὐτὸ

τὸ ἀποφασιστικὸ δεδομένο· δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ προβοῦμε στὴν παραμικρὴ ἐνέργεια ποὺ θ' ἀναφερόταν σὲ ἄλλες καταστάσεις ἔξω ἀπ' αὐτὸν τὸν κύριο καὶ μοναδικὸ σκοπὸ καθὼς καὶ στοὺς τρόπους ποὺ θὰ τὸν ἔκαναν νὰ γίνει πραγματικότης.

Θάπρεπε νὰ σταθοῦμε εἰλικρινὰ ἀπέναντι στὸ γεγονός: μόνον ὁ ἀγώνας θὰ μᾶς ἐπιτρέψει νὰ πετύχουμε καὶ μὲ μάτι ψυχρὸ καὶ ἤρεμο νὰ σταθμίσουμε τὴν πολεμικὴ ἐξέγερση.

Τὸ σύνολο τῶν συμμαχιῶν μας θάπρεπε νὰ ἐξεταστεῖ βάση αὐτῆς μας τῆς ἀρχῆς κι ἔπρεπε νὰ ἐκτιμήσουμε τὴν ἀληθινὴ καὶ πραγματική τους ἀξία. Ἂν θέλαμε νέες γαῖες στὴν Εὐρώπη ἦταν ἀπαραίτητο νὰ τὶς ἀποκτήσουμε σὲ βάρος τῆς Ρωσίας. Τότε τὸ νέο Ράιχ ἦταν ὑποχρεωμένο ν' ἀκολουθήσει τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων Τευτόνων ἱπποτῶν, μέχρι ποὺ τὸ γερμανικὸ ξίφος νὰ ἐξασφαλίσει τὴν καλὴ γῆ στὸ γερμανικὸ ἄροτρο καὶ νὰ δώσει ἔτσι στὸ ἔθνος τὸ καθημερινό του ψωμί.

Γιὰ μιὰ τέτοια πολιτικὴ ὁ μόνος πιθανὸς σύμμαχος στὴν Εὐρώπη ἦταν ἡ Ἀγγλία.

Μόνο στὸ πλευρὸ τῆς Ἀγγλίας θὰ μποροῦσαν οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τοῦ Ράιχ νὰ καταπιαστοῦν μὲ τὴν καινούργια σταυροφορία τῶν Γερμανῶν προγόνων τους. Τὸ καθῆκον μας, ἐμᾶς τῶν σημερινῶν, δὲν ἦταν μικρότερο ἀπ' τὸ δικό τους. Κανένας ἀπὸ τοὺς εἰρηνιστές μας δὲν θ' ἀρνιόταν νὰ φάει ψωμὶ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ θάπρεπε μὲ τὴ ρομφαία ν' ἀνοίξουμε δρόμο στὸ ἄροτρο!

Γιὰ ν' ἀποκτήσουμε καὶ νὰ ὑποκινήσουμε τὶς φιλικὲς διαθέσεις καὶ τὴ βοήθεια τῆς Ἀγγλίας καμιὰ θυσία δὲν θάπρεπε νὰ φανεῖ πολὺ μεγάλη. Θάπρεπε ν' ἀπαρνηθοῦμε τὶς ἀποικίες καὶ τὴν ὑπεροχὴ στὴ θάλασσα, ἐξασφαλίζοντας ἀκόμη καὶ ἀγορὲς στὴν Βρεταννικὴ οἰκονομία.

Μιὰ ξεκαθαρισμένη θέση καὶ χωρὶς ὑπονοούμενα θὰ μποροῦσε μόνο νὰ πετύχει αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα: ν' ἀπαρνηθοῦμε συμμετοχὴ στὴ διεθνῆ ἀγορὰ καὶ στὶς ἀποικίες· ν' ἀπαρνηθοῦμε σχηματισμὸ γερμανικοῦ πολεμικοῦ στόλου· ν' ἀφιερώσουμε ὁλόκληρη τὴ δύναμη τοῦ Κράτους στο στρατὸ ξηρᾶς.

Τὸ ἀποτέλεσμα θἄταν βέβαια ἑνας στιγμιαῖος καὶ περιωρισμένου χρονικοῦ διαστήματος ἀποκλεισμός, ἀλλὰ τὸ μέλλον μᾶς ἐπιφύλασσε δύναμη καὶ ἰσχὺ ἀπεριόριστη.

Ὑπῆρξε μιὰ περίοδος ποὺ ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἔδειχνε ἄρνηση σὲ τέτοιου εἴδους παραχωρήσεις. Γιατὶ εἶχε πολὺ καλὰ καταλάβει τὴν ἀνάγκη ποὺ εἶχε ἡ χώρα μας νὰ ἐπεκταθεῖ ἐξ' αἰτίας τῆς καθημερινῆς αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ της κι ὅτι ζητούσαμε ἁπλῶς τὴν βοήθεια

της γιὰ μιὰ τέτοια ἐπέκταση στὴν Εὐρώπη, ἢ χωρὶς αὐτὴν σ' ὁποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου.

Θάπρεπε ἡ ἀνώτατη ἡγεσία μας νάχει κιόλας ἐκμεταλλευτεῖ καὶ νάχει ἐνθαρρύνει τὴν εὐκαιρία αὐτή, ὅταν στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, τὸ Λονδῖνο ἀπὸ μόνο του ζήτησε νὰ πλησιάσει καὶ νὰ δημιουργήσει σημεῖα ἐπαφῆς μὲ τὴν Γερμανία. Γιὰ πρώτη φορὰ τότε ἔκανε τὴν ἐμφάνιση του τὸ πνεῦμα αὐτὸ ποὺ τ' ἀποτελέσματα του μπορέσαμε νὰ δοῦμε τὰ τελευταῖα χρόνια. Κι ἦταν ἀληθινὰ τρομαχτικά. Ἡ σκέψη ὅτι ἡ Ἀγγλία ὤφειλε νά βγάλει τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιὰ μᾶς ἔκανε δυσάρεστη ἐντύπωση· λὲς καὶ οἱ συμμαχίες μποροῦν νάχουν ἄλλο σκοπὸ παρὰ τὴν ἐξυπηρέτηση καὶ τῶν δυὸ συμβαλλομένων μερῶν. Κι ὅμως θὰ μπορούσαμε νὰ πετύχουμε μιὰ τέτοια συμμαχία μὲ τὴν Ἀγγλία. Ἡ Ἐγγλέζικη διπλωματία ἦταν ἀρκετὰ πονηρὴ ὥστε νὰ ἀγνοεῖ ὅτι κάθε ὄφελος θὰ ἦταν ἐναντίον της.

Ἐνῶ συνεχιζόταν ἡ ἴδια ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἡ Γερμανία πῆγε μὲ τὸ μέρος τῆς Ἰαπωνίας στὰ 1904 χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἐκτιμήσει τὶς κατάλληλες συνθῆκες.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος μποροῦσε νάχει ἀποφευχθεῖ, τὸ αἷμα ποὺ χύθηκε στὰ 1904 θὰ μποροῦσε νὰ μειωθεῖ κατὰ τὸ δεκαπλάσιο στὰ 1914 μὲ 1918.

Καὶ ποιὰ θὰ ἦταν σήμερα ἡ θέση τῆς Γερμανίας στὸν Παγκόσμιο πολιτικὸ στίβο!

Ὅπως καὶ νάχει πάντως τὸ πράγμα ἡ συμμαχία μὲ τὴν Αὐστρία ἦταν ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ μιὰ βλακεία.

Αὐτὸ τὸ κράτος—μούμια προσκολλήθηκε στὴ Γερμανία ὄχι γιὰ νὰ κάνει ἕναν πόλεμο, ἀλλὰ γιὰ νὰ διατηρήσει τάχα μιὰν εἰρήνη ποὺ θὰ τὴ χρησιμοποιοῦσε κατόπι ἐπωφελούμενη ἀπὸ κάθε περίσταση, γιὰ νὰ ἐκμηδενίσει ἀργὰ μὰ σίγουρα τὸ γερμανικὸ στοιχεῖο ποὺ ὑπῆρχε μέσα στὰ πλαίσια τῆς μοναρχίας του.

Πράγμα ἀπίθανο καταντοῦσε αὐτὴ ἡ συμμαχία καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι, ὄχι μόνο δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ περιμένουμε ἀπ' αὐτὴν μιὰ ἐνεργητικὴ ὑπεράσπιση τῶν γερμανικῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ γιατὶ δὲν ἦταν καθόλου σὲ θέση αὐτὸ τὸ κράτος, ἀπὸ τὴν ἄποψη δύναμης καὶ ἀποφασιστικοῦ πνεύματος νὰ ἐμποδίσει τὴν προσπάθεια ἀπογερμανισμοῦ ποὺ λάβαινε χώραν μέσα στὰ σύνορα του. Ἂν ἡ Γερμανία δὲν εἶχε τόσο πολὺ ἀνεπτυγμένο τὸ ἐθνικὸ συναίσθημα καὶ τὴ δύναμη ἐπιβολῆς πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἀδύναμο κράτος τῶν Ἀψβούργων, τὰ δέκα ἑκατομμύρια ἄτομα τῆς γερμανικῆς φυλῆς ποὺ διαβιοῦσαν ἐκεῖ κινδύνευαν ν' ἀντιμετωπίσουν βία καὶ τρομοκρατικὰ μέσα, μετὰ ἀπ' αὐτὴ τὴν τελευταία φιλικὴ χειρονομία: τὴν συμμαχία. Ἡ στάση τοῦ

παλιοῦ Ράιχ πάνω στὸ αὐστριακὸ ζήτημα θάπρεπε νάναι μόνον ἡ ἔχθρα κι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἔθνους. Πάντως τουλάχιστον δὲ θάπρεπε νὰ ἐπιτρέπουν οἱ Γερμανοὶ τὶς διώξεις τοῦ Γερμανικοῦ στοιχείου, κάθε χρόνο καὶ σοβαρώτερες, γιατὶ ἡ ἀξία τῆς Αὐστρίας σὰν συμμάχου στηριζόταν ἀκριβῶς πάνω σ' αὐτό. 'Αλλὰ ἀκολούθησαν τελείως ἀντίθετο δρόμο. Δὲν φοβόντουσαν τίποτα περισσότερο ὅσο τὸν ἀγώνα. Καὶ τὸν ἀπόφευγαν ἀκριβῶς στὴν πιὸ καλύτερη γιαυτὸν στιγμή.

Θέλησαν νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὸ πεπρωμένο τους, ἀλλὰ μάταια. 'Ονειρεύονταν τὴν διατήρηση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης κι ἕνα ὄμορφο πρωὶ ξύπνησαν μέσα στὸν παγκόσμιο πόλεμο.

Κι αὐτὸ τὸ ὄνειρο τῆς εἰρήνης ὑπῆρξε ἡ κυριώτερη αἰτία ποὺ δὲν ἀκολούθησαν αὐτὸν τὸν τρίτο δρόμο γιὰ νὰ δώσουν ἕνα σχῆμα στὸ μέλλον τῆς Γερμανίας. Ἤξεραν πῶς δὲν ὑπῆρχαν χῶρες γιὰ κατάκτηση παρὰ μόνο στὴν 'Ανατολή, ἔβλεπαν τὴν μάχη ποὺ ἔπρεπε κι ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ δώσουν κι ἀποζητοῦσαν μολοντοῦτο μὲ κάθε θυσία, ἀπεγνωσμένα, τὴν εἰρήνη· γιατὶ ἀπ' αὐτὴ κιόλας τὴν ἐποχὴ ὁ προσανατολισμὸς τῆς γερμανικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς δὲν ἦταν πιὰ ἡ ἐπιβίωση μὲ κάθε μέσο τοῦ γερμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ οἱ παράλογες θυσίες γιὰ τὴν διατήρηση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης. Καὶ τ' ἀποτέλεσμα μᾶς εἶναι ἰδιαίτερα γνώριμο!

Θὰ ἐπανέλθω ξανὰ καὶ μὲ λεπτομέρειες σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Ἔμενε λοιπὸν τὸ τρίτο ἐνδεχόμενο: Βιομηχανία κι ἐμπόριο, θαλάσσια δύναμη κι ἀποικίες.

Μιὰ τέτοια ἐξέλιξη δὲν θὰ μποροῦσε βέβαια νὰ πραγματοποιηθεῖ πιὸ εὔκολα καὶ πιὸ γρήγορα. Τὸ νὰ ἀποικίσεις μιὰ περιοχὴ εἶναι μιὰ ὑπόθεση ποὺ ἀπαιτεῖ μακρὺ διάστημα χρόνου, ποὺ συχνὰ διαρκεῖ αἰῶνες· ἐδῶ ἀκριβῶς μποροῦμε νὰ δοῦμε τὴν κρυφὴ καταλυτικὴ δύναμη τοῦ ἀποικισμοῦ: δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ξαφνικὴ ἀναλαμπὴ ἀλλὰ γιὰ βαθμιαία ἔξαρση, βαθειὰ καὶ διαρκῆ, γιὰ μιὰ παραγωγικὴ πρόοδο ποὺ γιὰ μερικὰ χρόνια μπορεῖ νὰ «φουσκώνει» κι ὕστερα νὰ σπάσει σὰν σαπουνόφουσκα χωρὶς ν' ἀφήσει ἴχνη. Ἔτσι προτιμώτερο ἦταν νὰ ναυπηγηθεῖ στόλος παρὰ μὲ σκληροὺς ἀγῶνες νὰ φτιαχτοῦν ἀγροκτήματα. 'Αλλὰ κι ὁ στόλος ἦταν πράγμα εὔκολο νὰ καταστραφεῖ.

Ὅμως ὅσο κι ἂν ἡ Γερμανία στρεφόταν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση θάπρεπε νάχει ὑπ' ὄψη της ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πολιτικὴ θὰ τὴν ὁδηγοῦσε μιὰ μέρα στὸν πόλεμο. Μόνο ἀνώριμα παιδιὰ μποροῦσαν νὰ πιστέψουν ὅτι ἔφτανε ἡ καλή τους διάθεση, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον κι ἡ διαβεβαίωση γιὰ τὶς εἰρηνικὲς πεποιθήσεις τους, γιὰ νὰ

πᾶνε νὰ φέρουν ἀπὸ μιὰν ἄλλη χώρα μπανάνες, ὀνομάζοντας αὐτὴ τὴν ἐπιχείρηση «εἰρηνικὴ κατάκτηση τῶν λαῶν», ὅπως ἔλεγαν οἱ φλύαροι μὲ ἔμφαση καὶ οἴηση.

Ὄχι : ἂν ἀκολουθούσαμε αὐτὴ τὴν τακτική, ἦταν ἀναπόφευκτο νὰ γίνει ἡ Ἀγγλία ἀπ' τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη ἐχθρός μας κι ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἀνοησία νὰ προκαλέσουμε τὴν ἀγανάκτηση της—μιὰ καὶ δὲν ἦταν τόσον ἀφελής—τὴ στιγμὴ ποὺ ἦταν σὲ θέση ν' ἀντιπαραθέσει στὴν εἰρηνιστικὴ μας δραστηριότητα, ἕναν σκληρὸ κι ἄκαμπτο ἐγωισμό.

Ἀλλοίμονο! εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐμεῖς δὲν ἐνεργήσαμε σωστά.

Ἂν δὲν μπορούσαμε ν' ἀκολουθήσουμε μιὰ πολιτικὴ ἐδαφικῶν κατακτήσεων στὴν Εὐρώπη διαφορετικὰ καὶ χωρὶς συμμαχία μὲ τὴν Ἀγγλία ἐναντίον τῆς Ρωσίας, τὸ ἴδιο καὶ μιὰ ἀποικιακὴ πολιτικὴ στὸν ἐμπορικὸ τομέα ἦταν ἀδύνατη χωρὶς νὰ συμμαχήσουμε μὲ τὴν Ρωσία ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλά, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἔπρεπε νὰ δεχτοῦμε αὐτὴ τὴν πολιτικὴ μ' ὅλες της τὶς συνέπειες καὶ προπάντων νὰ ἐγκαταλείψουμε ὅσο γινόταν γρηγορώτερα τὴν Αὐστρία. Μὲ τὶς συνθῆκες τοῦ 1900 αὐτὴ ἡ συμμαχία μὲ τὴν Αὐστρία ἦταν μιὰ καθαρὴ τρέλλα.

Ὅμως δὲν συλλογίζονταν διόλου καὶ γιὰ τίποτα στὸν κόσμο νὰ συμμαχήσουν μὲ τὴ Ρωσία ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας, ἢ μὲ τὴν Ἀγγλία ἐναντίον τῆς Ρωσίας, γιατὶ αὐτό, ἔλεγαν, θὰ σήμαινε, καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις, πόλεμο καὶ θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ θέσουν σ' ἐφαρμογὴ τὴν παραγωγικὴ καὶ ἐμπορικὴ πολιτική τους. Εἶχαν ἀποφασίσει νὰ κρατήσουν μέσα στὴν «εἰρηνικὴ οἰκονομικὴ» διαμάχη τοῦ κόσμου ὁλόκληρου μιὰ τακτικὴ τέτοια ποὺ νὰ στραγγαλίζει μιὰ γιὰ πάντα κάθε δυναμικὴ πολιτική. Τὴν ἀπόφαση τὴν πῆραν προπάντων ὅταν, μολοντοῦτο καὶ γιαυτὸ δὲν ἦταν πολὺ βέβαιοι, ἔφταναν ἀπ' τὴν Ἀγγλία ἀκατανόητες ἀπειλές. Γιαυτὸ ἀποφάσισαν κιόλας νὰ ναυπηγήσουν καστόλο, ἀλλὰ χωρὶς τὴν διάθεση νὰ συγκρουστοῦν ἢ νὰ ἐπιτεθοῦν κατακτητικὰ κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τὸ ἀντίθετο μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν «παγκόσμια εἰρήνη» καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν «εἰρηνικὴ διαμάχη τοῦ κόσμου».

Γιαυτὸ ἀκριβῶς ἔφτιαξαν τὸν πανάθλιο ἀπ' ὅλες τὶς ἀπόψεις ἐκεῖνο στόλο, ὄχι μόνον σὲ ἀριθμὸ καὶ χωρητικότητα τῶν σκαφῶν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἐξοπλισμό, γιὰ ν' ἀφήσουν νὰ γίνει φανερὴ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἡ «φιλειρηνικὴ» διάθεση τους.

Οἱ φλυαρίες, οἱ σχετικὲς μὲ τὴν «εἰρηνικὴ κι οἰκονομικὴ» διαμάχη τῶν λαῶν, ἦταν ἀπ' τὶς πιὸ μεγάλες ἀνοησίες ποὺ θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ἐκστομήσει ἕνας ρυθμιστὴς ἡγέτης τῆς πολιτικῆς ἑνὸς Κράτους. Αὐτὴ

ἡ ἀνοησία γινόταν περισσότερο καταφανὴς ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ποῦμε ὅτι δὲν δίστασαν διόλου νὰ ὑποδείξουν τὴν 'Αγγλία τὴν ἴδια, σὰν παράδειγμα φαεινότατο τῆς δυνατότητας μιᾶς τέτοιας διαμάχης. Τὸ γεγονὸς καὶ μόνον ὅτι ἐπιστρατεύθηκαν οἱ θεωρίες κι οἱ ἐπαγγελματικὲς γνώσεις τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν γιαυτὴ τὴν ὑπόθεση, εἶναι ἄλλη μιὰ ἀπόδειξη καταφανέστατη ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι «μαθαίνουν» τὴν ἱστορία χωρὶς τίποτα νὰ καταλάβουν ἀπ' αὐτήν. Θἄπρεπε νὰ ξέρουν ὅτι δίκαια ἡ 'Αγγλία ἀποτελεῖ ζωντανὸ παράδειγμα τῆς ἀντίθετης μ' αὐτὴν ποὺ ὑποστήριζαν ἐκεῖνοι θεωρίας κι ὅτι κανεὶς ἄλλος λαὸς στὸν κόσμο δὲν ἔχει καλύτερα καὶ πιὸ σκληρότερα προετοιμάσει τὶς οἰκονομικὲς διαμάχες μὲ τὸ σπαθὶ καὶ κατόπι νά τὶς ὑπερασπιστεῖ πιὸ ἀποφασιστικά, ὅσο ἡ 'Αγγλία. Μήπως δὲν εἶναι σωστὸ καὶ χαρακτηριστικὸ τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς τέχνης, τὸ γεγονὸς ὅτι ξέρει νὰ ἐπισύρει πάνω στὶς οἰκονομικὲς διαμάχες τὴν πολιτική της δύναμη καὶ ἀντιστρόφως νὰ μεταβάλλει κάθε οἰκονομικὴ ἐπιτυχία σὲ πολιτικὴ νίκη; 'Εκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτό, τί πλάνη νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ 'Αγγλία ἦταν τόσο δειλὴ ὥστε θὰ δίσταζε νὰ χύσει τὸ αἷμα της γιὰ χάρη τῆς οἰκονομικῆς της ἐπέκτασης! Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ 'Αγγλία δὲν εἶχε «ἐθνικὸ» στρατὸ δὲν ἦταν καθόλου μιὰ τέτοια ἀπόδειξη· αὐτὸ ποὺ βαραίνει στὴν περίπτωση δὲν εἶναι ἡ στρατιωτικὴ στρουκτούρα τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ ἡ θέληση κι ἡ ἀπόφαση νὰ καθοδηγήσεις τὸν στρατὸ ποὺ κατέχεις. 'Η 'Αγγλία εἶχε πάντα στὴ διάθεση της τὸ στρατὸ ποὺ χρειαζόταν. Εἶχε πάντα ἕτοιμα γιὰ πόλεμο τὰ ὅπλα ποὺ τῆς ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὴ νίκη. Θἄστελνε στὴ μάχη τοὺς μισθοφόρους, ὅσο οἱ μισθοφόροι θἄταν ἀρκετοί· ἀλλὰ ἤξερε κιόλας ν' ἀντλεῖ ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ πιὸ ὑγιεινοῦ αἵματος τοῦ ἔθνους της, ὅταν, μόνο μιὰ τέτοια θυσία μποροῦσε νὰ δώσει τὴ νίκη· πάντως καὶ σὲ κάθε περίσταση, ἡ θέληση γιὰ μάχη, ἡ συνεκτικότητα κι ἡ σκληρὴ καθοδήγηση τῶν ἐπιχειρήσεων, ἦταν ἡ ἴδια.

'Αλλὰ στὴν Γερμανία μὲ τὴν ἐκπαίδευση, τὸν τύπο καὶ τὶς σατιρικὲς ἐφημερίδες, εἶχαν λίγο-λίγο δημιουργήσει μιὰν ἰδέα γιὰ τοὺς Ἄγγλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορία τους, τὴν χειρότερη ποὺ μποροῦσε νὰ γίνει· σιγὰ-σιγὰ αὐτὴ ἡ ψεύτικη καὶ λανθασμένη ἰδέα ἐξαπλώθηκε παντοῦ σὰν μεταδοτικὸ μόλυσμα καὶ δημιούργησε τὶς συνθῆκες τῆς κακῆς αὐτῆς ἐκτίμησης ποὺ ὅλοι τὴν πληρώσαμε τόσο ἀκριβά. Αὐτὴ ἡ χίμαιρα ἦταν τόσο βαθειὰ ριζωμένη μέσα μας ὥστε πιστεύαμε ὅτι ὁ 'Εγγλέζος δὲν ἦταν παρὰ ἄνθρωπος ἀφοσιωμένος στὶς ἐπιχειρήσεις του καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἀπίστευτα δειλός. Οἱ σπουδαῖοι δάσκαλοι τῆς πολιτικῆς μας δὲν κατάφεραν νὰ ὑποψιαστοῦν ὅτι ἡ 'Αγγλία δὲν εἶναι μιὰ χώρα ποὺ μπορεῖς νὰ τὴν κατακτήσεις μὲ τὴν πο-

νηριά καὶ τὶς ὑπεκφυγές. Οἱ πολὺ λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ στέκονταν ἐπιφυλακτικοὶ μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς ἀνοησίες, ἔκαναν πὼς δὲν τὶς ἄκουγαν, ἢ προτιμοῦσαν νὰ μὴ μιλοῦν διόλου. Θυμοῦμαι ἀκόμα καθαρὰ πόσο κυριολεκτικὰ κατάπληκτοι μεῖναν οἱ σύντροφοί μου ὅταν οἱ *Τόμμυδες* βρέθηκαν ἀπέναντί μας στὴ Φλάνδρα. Ἀπ' τὶς πρῶτες κιόλας μέρες τῆς μάχης ὅλοι τους ἄρχισαν ν' ἀμφιβάλλουν, πὼς σίγουρα τοῦτοι οἱ Σκωτσέζοι δὲν ἔμοιαζαν διόλου μ' αὐτοὺς ποὺ θεώρησαν καλὸ νὰ μᾶς τοὺς παρουσιάσουν στὰ διάφορα χιουμοριστικὰ φυλλάδια καὶ στὰ ἀνακοινωθέντα.

Μ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία ἔκαμα μερικὲς παρατηρήσεις πάνω στὴ χρησιμότητα ὡρισμένων μορφῶν προπαγάνδας.

Αὐτὴ ἡ χίμαιρα προσπόριζε βέβαια καὶ μερικὰ ὀφέλη σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐξάπλωναν: μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτὸ τὸ παράδειγμα—ἂς ἦταν καὶ ψεύτικο—γιὰ νὰ φανοῦν οἱ δυνατότητες μιᾶς παγκόσμιας οἰκονομικῆς διαμάχης. Αὐτὸ ποὺ πέτυχαν οἱ Ἄγγλοι, μπορούσαμε νὰ τὸ πετύχουμε κι ἐμεῖς· κι ἀκόμα ἕνα ἰδιαίτερο καὶ ξεχωριστὸ ἐπιχείρημα ἔβγαινε ἀπὸ τὴ σύγκριση τῆς δικῆς μας εὐθύτητας μὲ τὴν χαραχτηριστικὴ δολιότητα τοῦ Ἐγγλέζου. Κι ἐλπίζαμε ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονὸς νὰ κερδίσουμε πιὸ εὔκολα τὴ συμπάθεια τῶν μικρῶν λαῶν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν μεγάλων.

Ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ εὐθύτητά μας ὑπῆρξε γιὰ τοὺς ἄλλους ἕνα στοιχεῖο βαθιᾶς ἀπέχθειας δὲν τὸ καταλαβαίναμε καθόλου γιατὶ πιστεύαμε σ' αὐτὸ στὰ σοβαρὰ κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἐνῶ ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος δὲν ἔβλεπε στὰ κίνητρά μας παρὰ τὴν ἔκφραση τῆς ραφιναρισμένης ὑποκρισίας, μέχρι ποὺ ἡ ἐπανάσταση τοὺς ἔκαμε ν' ἀντιληφθοῦν, μὲ κατάπληξη χωρὶς ἀμφιβολία, ὅλο τὸ βάθος τῆς ψυχολογίας μας ποὺ ἦταν εἰλικρινὴς μέχρι βλακείας.

Ἡ ἀνοησία αὐτῆς τῆς «εἰρηνικῆς οἰκονομικῆς» διαμάχης μπορεῖ ἀπὸ μόνη της νὰ καταδείξει, σ' ὅλη της τὴ λαμπρότητα, αὐτὴ τὴν ἄλλη ἀνοησία τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας.

Μὲ ποιὸ κράτος θἄπρεπε λοιπὸν νὰ συμμαχήσουμε; Μὲ τὴν Αὐστρία πάντως δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ πετύχουμε ἕναν κατακτητικὸ πόλεμο ἀκόμη καὶ στὴν Εὐρώπη. Αὐτὸ γινόταν ἀδύνατο ἀπ' τὴν ἴδια τὴν φύση αὐτῆς τῆς συμμαχίας. Ἕνας Βίσμαρκ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ ἐπιχειρήσει καὶ κάτω ἀπὸ χειρότερες προϋποθέσεις, ἀλλὰ κανένας ἀπ' τοὺς ἀνίκανους διάδοχους του δὲν εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ τὸ ἐλπίζει καὶ μάλιστα σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ οἱ βάσεις αὐτῆς τῆς συμμαχίας ποὺ ἔθεσε ὁ Βίσμαρκ δὲν ὑπῆρχαν πιά: γιατὶ ἐκεῖνος εἶδε τότε μέσα στὴν Αὐστρία ἕνα γερμανικὸ κράτος. Ἀλλὰ ἡ καθιέρωση διαδοχικὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο τῆς ψηφοφορίας κατέβασε αὐτὸ τὸ κράτος μὲ τὴν κοινο-

βουλευτική κυβέρνηση σ' ένα χαωτικό καθεστώς πού δέν είχε πιά τίποτα τό γερμανικό.

'Ακόμα κι άπό τήν άποψη μιᾶς έθνικῆς πολιτικῆς, ή συμμαχία μέ τήν Αύστρία ἦταν άκατανόητη. 'Ανέχονταν στό πλάι τοῦ Ράιχ τόν σχηματισμό μιᾶς καινούργιας σλαυϊκῆς δύναμης πού άργά ή γρήγορα θά στρεφόταν κατά τῆς Γερμανίας μιά καί δέν θά μποροῦσε νά κάνει κάτι τέτοιο, παραδείγματος χάριν, κατά τῆς Ρωσίας. Ἡ συμμαχία θά έπεφτε σιγά-σιγά σέ μαρασμό καί θά έξασθενοῦσε χρόνο τό χρόνο, μέ τό μέτρο πού ή παραδουνάβεια αύτή μοναρχία θά έξανδραπόδιζε τήν πανγερμανιστική έπίδραση καί θά τήν ξερίζωνε άπ' τίς παμπάλαιες θέσεις της.

Ἡ συμμαχία τῆς Γερμανίας μέ τήν Αύστρία, περνοῦσε κιόλας γύρω στά 1900 στήν ἴδια φάση πού βρισκόταν ή συμμαχία τῆς Αύστρίας μέ τήν 'Ιταλία.

Πάνω σ' αύτό τό πρόβλημα ὑπῆρχε μόνο μιά έκλογή άνάμεσα σέ δυό καταστάσεις: ή θά παραμέναμε σύμμαχοι τῆς μοναρχίας τῶν 'Αψβούργων, ή θάπρεπε νά διαμαρτυρηθοῦμε ένάντια στήν καταπίεση τοῦ Γερμανισμοῦ στήν Αύστρία. 'Αλλά ἄν άκολουθούσαμε αύτό τό δρόμο ή άνοιχτή σύγκρουση προμηνυόταν πολύ κοντινή.

Ἡ άξία τῆς Τριπλῆς ἦταν μέτρια κι άπό ψυχολογικῆς άπόψεως, γιατί ή σιγουριά μιᾶς συμμαχίας τείνει νά έλαττωθεῖ ὅταν άναφέρεται στήν διατήρηση καί μόνον μιᾶς κατάστασης πραγμάτων, ἤδη ὑπαρκτῶν. Τό άντίθετο, μιά συμμαχία γίνεται δυνατή ὅταν τά δυό συμβαλλόμενα μέρη βασίζονται πάνω σ' αύτήν γιά μιά κατάκτηση νέων πραγμάτων συμφωνημένων καί προκαθορισμένων. Καί σ' αύτή τήν περίπτωση ή δύναμη δέν στηρίζεται στήν άντίσταση άλλά στήν έπίθεση.

Αύτό τό πράγμα άναγνωρίστηκε τότε άπό διάφορες πλευρές κι ὄχι δυστυχῶς άπ' αύτή τήν τάξη πού τήν λέμε «έπαγγελματική».

'Εκείνη τήν έποχή τό 1912 ὁ Λύντεντορφ, στρατάρχης στό γενικό 'Επιτελεῖο, ὑπέδειξε ὅλες αύτές τίς άδυναμίες μ' ένα ὑπόμνημα του. Φυσικά οἱ «κυβερνητικοί» δέν τοῦ έδωσαν καμιά σημασία, οὔτε προσοχή· γενικά ή λογική φαίνεται ὅτι εἶναι προνόμιο τῶν άπλῶν θνητῶν καί δέν ὑπάρχει, έξαφανίζεται τελείως ὅταν τήν άναζητεῖς στούς «διπλωμάτες».

Ἡ Γερμανια, στάθηκε άκόμη τυχερή πού ὁ πόλεμος τοῦ 1914 ξέσπασε άπό ένα σημεῖο πού ή Αύστρία κι οἱ 'Αψβοῦργοι δέν μπόρεσαν νά τό ὑποψιαστοῦν έγκαίρως· ἄν ὁ πόλεμος παρουσιαζόταν άπό έναν ἄλλο δρόμο, ή Γερμανία θἄταν μόνη. Τό κράτος τῶν 'Αψβούργων δέν

θὰ μποροῦσε ποτέ, οὔτε ποτὲ θὰ τὄθελε, νὰ πάρει μέρος σὲ μιὰ σύγκρουση γιὰ τὴν ὁποία θὰ εὐθυνόταν ἡ Γερμανία. Αὐτὸ ποὺ κατηγορούσαμε τότε, ἀργότερα, τὴν Ἰταλία, θὰ τὸ παθαίναμε μὲ τὴν Αὐστρία· θὰ-μενε «οὐδέτερη» γιὰ νὰ προφυλάξει τὸ κράτος ἀπὸ μιὰν ἐπανάσταση ποὺ θὰ ξεσποῦσε μαζὺ μὲ τὸν πόλεμο. Οἱ Σλαῦοι τῆς Αὐστρίας θὰ τσάκιζαν στὰ 1914 τὴν μοναρχία, παρὰ νὰ προσφέρουν βοήθεια στὴν Γερμανία. Ἀλλὰ πολὺ λίγοι ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχή, αὐτοὶ ποὺ μπόρεσαν νὰ καταλάβουν ὅλους τοὺς κινδύνους κι ὅλες τὶς ἐπιβαρύνσεις καὶ τὶς δυσκολίες ποὺ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὴν συμμαχία μὲ τὴν παραδουνάβεια μοναρχία.

Κατὰ πρῶτον καὶ κύριο λόγο, ἡ Αὐστρία εἶχε πολλοὺς ἐχθροὺς ποὺ ἔλπιζαν νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπὸ τὴν κληρονομιὰ αὐτοῦ τοῦ γερασμένου κράτους καὶ ποὺ ἔφταναν στὸ σημεῖο νὰ ἐχθρεύονται τὴ Γερμανία καὶ νὰ τὴν θεωροῦν σὰν ἐμπόδιο στὸν διαμελισμὸ τῆς μοναρχίας ποὺ ὅλοι τὸν εὔχονταν καὶ τὸν περίμεναν. Ἔβγαλαν λοιπὸν τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν μποροῦσαν νὰ φτάσουν στὴ Βιέννη, ἂν δὲν περνοῦσαν ἀπὸ τὸ Βερολῖνο.

Δεύτερον: ἡ Γερμανία ἔχασε ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς τὶς καλύτερες καὶ τὶς περισσότερο ὑποσχετικὲς δυνατότητες τῆς συμμαχίας. Τὸ ἀντίθετο στὴ θέση τους τοποθέτησε μιὰν ἔνταση ἀναφορικὰ μὲ τὶς σχέσεις της μὲ τὴ Ρωσία καὶ μὲ τὴν Ἰταλία. Γιατί, στὴ Ρώμη, ἐπικρατοῦσε πάντα φιλογερμανικὸ πνεῦμα ἐνῶ ἡ ἔχθρα πρὸς τὴν Αὐστρία κοιμόταν —καὶ καμιὰ φορὰ σιγόκαιγε— στὴν καρδιὰ καὶ τοῦ τελευταίου Ἰταλοῦ. Ἔτσι ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἔμπαινε σ' ἐφαρμογὴ ἡ πολιτικὴ τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς βιομηχανίας δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ βρεθεῖ κανένα κίνητρο γιὰ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ρωσίας. Καὶ μόνον οἱ ἐχθροὶ τῶν δυὸ ἐθνῶν θὰ συναπεκόμιζαν ὀφέλη καὶ θὰ βρισκαν ἐνδιαφέρον. Πρῶτοι οἱ Ἑβραῖοι κι οἱ μαρξιστὲς ἦταν αὐτοὶ ποὺ θέλησαν νὰ ἐξωθήσουν τὰ δυὸ κράτη στὸν πόλεμο.

Τρίτον: Τέλος, αὐτὴ ἡ συμμαχία προμήνυε ἀναγκαστικὰ ἕναν κίνδυνο οὐσιαστικὸ γιὰ τὴ Γερμανία, γιατὶ θἄταν πάντοτε εὔκολο σ' ἕνα κράτος, ἐχθρικὸ ὡς πρὸς τὸ Ράιχ τοῦ Βίσμαρκ νὰ ξεσηκώσει μιὰ σειρὰ ὁλόκληρη κρατῶν κατὰ τῆς Γερμανίας, μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ πληρώσει τὰ ἔξοδα ὁ Αὐστριακός της σύμμαχος.

Θὰ μποροῦσε νὰ ξεσηκωθεῖ ἐνάντια στὴν παραδουνάβεια μοναρχία ὁλόκληρη ἡ ἀνατολικὴ Εὐρώπη καὶ πρὸ πάντων ἡ Ρωσία κι ἡ Ἰταλία.

Ὁ παγκόσμιος συνασπισμὸς ποὺ σχηματίστηκε μὲ τὴν ἔμπνευση καὶ τὴν ἐπιρροὴ τοῦ βασιλιᾶ Ἐδουάρδου, δὲν θὰ εἶχε ποτὲ πραγματοποιηθεῖ, ἂν αὐτὸς ὁ σύμμαχος τῆς Γερμανίας, ἡ Αὐστρία δὲν ἦταν

μιὰ τόσο προκλητικὴ κληρονομιά. Καὶ μόνο αὐτὸ τὸ γεγονὸς μποροῦσε νὰ παρασύρει σ' ἕνα ἑνιαῖο μέτωπο τὰ κράτη ποὺ μέσα τους ξύπνησε ὁ πόθος κι ἂς κινοῦνταν κάτω ἀπὸ τόσο ἑτερογενεῖς ἀρχές. Καθένας τους μποροῦσε νὰ ἐλπίζει, ἀπὸ μιὰ γενικὴ ἐπίθεση κατὰ τῆς Γερμανίας ὅτι θὰ πλούτιζε ἀπὸ τὰ ἔξοδα ποὺ θὰ πλήρωνε ἡ Αὐστρία. Καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κι αὐτὴ ἀκόμη ἡ Τουρκία ἀποτελοῦσε σιωπηρῶς μέρος αὐτῆς τῆς δυστυχισμένης συμμαχίας, μεγάλωνε ἀκόμη περισσότερο τὸν κίνδυνο κι ἔπερνε ἐξαιρετικὲς διαστάσεις.

Τὸ διεθνὲς ἰουδαϊκὸ κεφάλαιο εἶχε ἀνάγκη ἀπ' αὐτὸ τὸ δόλωμα γιὰ νὰ φέρει σὲ πέρας τὴν πρόθεση του ποὺ ἀπέβλεπε στὴν πλήρη καταστροφὴ τῆς Γερμανίας, ποὺ ἀκόμη δὲν εἶχε ὑποταχθεῖ στὸν κεφαλαιοκρατικὸ οἰκονομικὸ ἔλεγχο αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ - κράτους. Κάπως ἔτσι μπόρεσε νὰ συγκολληθεῖ αὐτὸς ὁ συνασπισμὸς ποὺ ἦταν ὁ μοναδικὸς δυνατὸς καὶ θαρραλέος χάρη στὰ ἑκατομμύρια τῶν στρατιωτῶν του νὰ πολεμήσει σῶμα πρὸς σῶμα μὲ τὸν «Κερασφόρο» Σίγκφριντ *

Ἡ συμμαχία μὲ τοὺς Ἀψβούργους ποὺ μὲ γέμιζε δυσαρέσκεια ἀπὸ τότε κιόλας ποὺ ἤμουν στὴν Αὐστρία ἦταν ἡ αἰτία ποὺ μ' ἔκανε νὰ καταλήξω σὲ βαθύτερα συμπεράσματα ποὺ ἐνίσχυσαν ἀκόμη περισσότερο τὶς ἀπόψεις μου.

Δὲν ἔκρυβα πιὰ στοὺς στενοὺς κύκλους ποὺ συναναστρεφόμουνα, τὴν πεποίθηση μου ὅτι αὐτὴ ἡ τελείως ἄτυχη συμπαράσταση τῆς Γερμανίας σ' ἕνα κράτος καταδικασμένο νὰ χαθεῖ, θὰ τὴν ὁδηγοῦσε κι αὐτὴν στὴν ἐκμηδένιση ἂν δὲν διαχώριζε ἐγκαίρως τὶς εὐθῦνες της. Δὲν ξέφυγα οὔτε στιγμὴ ἀπὸ τὴν βαθειά μου αὐτὴ πεποίθηση καὶ τότε ποὺ ἡ καταιγίδα τοῦ πολέμου συμπαράσυρε κάθε λογικὴ σκέψη κι ὁ ἴλιγγος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ συνεπῆρε ἀκόμη καὶ κείνους ποὺ περνοῦσαν κάθε τους σκέψη ἀπὸ τὸ κόσκινο τοῦ πιὸ ψυχροῦ ρεαλισμοῦ. Τὸ ἴδιο κι ὅταν βρισκόμουν στὸ μέτωπο, κάθε φορὰ ποὺ εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ συζητῶ αὐτὰ τὰ προβλήματα, ἔλεγα τὴ γνώμη μου ποὺ ἀναφερόταν στὴν ἀνάγκη τοῦ γερμανικοῦ κράτους νὰ σπάσει τὴν συμμαχία μὲ τὴν μοναρχία τῶν Ἀψβούργων ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσε κι ὅτι ἡ ἐγκατάλειψη τῆς Αὐστρίας δὲν θἄταν θυσία ἀφοῦ ἡ Γερμανία θὰ μποροῦσε ἔτσι νὰ μειώσει τοὺς ἐχθρούς της· γιατὶ ὁ πόλεμος αὐτὸς δὲν γίνηκε γιὰ νὰ διατηρηθεῖ μιὰ ἐκφυλισμένη δυναστεία ἀλλὰ ἦταν ἕνας ὡραῖος χαιρετισμὸς καὶ μιὰ νίκη τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, γιὰ τὸ ὅτι τὰ ἑκατομμύρια τῶν πολιτῶν του φοροῦσαν τὸ κράνος.

Πολλὲς φορὲς πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, κυκλοφόρησαν μεμονωμένες ἢ

---

* Σ.τ.μ. Ὁ Σίγκφριντ, ὁ ἐθνικὸς αὐτὸς ἥρωας τῶν Γερμανῶν ἀποκαλεῖται κερασφόρος χάρη στὸν γνωστὸ μῦθο ποὺ λέει ὅτι σκεπάστηκε μ' ἕνα σκληρὸ δέρμα σὰν κέρατο ἀφ' ὅτου βαπτίσθηκε στὸ αἷμα τοῦ δράκοντα).

σ' ἕναν πολὺ κλειστὸ κῦκλο, ἀμφιβολίες πάνω στὴ χρησιμότητα τῆς συμμαχικῆς πολιτικῆς: τὰ ἑκατομμύρια τῶν συντηρητικῶν Γερμανῶν στάθηκαν προσεκτικοὶ πάνω ἀπ' τὸ γεγονός, ἀλλὰ ὅπως συμβαίνει μὲ κάθε λογικὴ προειδοποίηση, γρήγορα τὴν πῆρε κι αὐτὴν ὁ ἄνεμος. Φαντάστηκαν ὅτι βρίσκονται κιόλας πάνω στὸν δρόμο γιὰ τὴν «κατάκτηση» τοῦ κόσμου, ποὺ τ' ἀποτελέσματα της θὅταν τεράστια ἐνῶ οἱ θυσίες της θὰ ἐξισώνονταν μὲ τὸ μηδέν. Καὶ γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ οἱ «ἀμύητοι» θἄβλεπαν σιωπηλοὶ πῶς καὶ γιατὶ οἱ «μύστες» βάδισαν ἴσια στὴν καταστροφή τους, παρασέρνοντας μαζύ τους τὸν ἀγαθὸ λαό, ὅπως ὁ κυνηγὸς ἀρουραίων τοῦ Χάμελν.

***

Ἡ βαθύτερη αἰτία ποὺ βοήθησε νὰ παρουσιαστεῖ ἡ ἀνοησία τῆς «οἰκονομικῆς διαμάχης», σὰν σύστημα πολιτικῆς τακτικῆς καὶ νὰ δώσει σὰν πολιτικὴ ἔκφραση κι ἰδεολογία στὸν λαό, τὴν διατήρηση τῆς «παγκόσμιας» εἰρήνης, εἶχε τὴν ἕδρα της σὲ μιὰ γενικώτερη ἀρρωστημένη κατάσταση τῆς πολιτικῆς μας σκέψης.

Οἱ ἐπιτυχίες τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς βιομηχανίας στὴν Γερμανία, ἡ αὐξανόμενη κίνηση τοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου, μᾶς ἔκαναν νὰ ξεχνοῦμε κάθε τόσο καὶ περισσότερο ὅτι ὅλ' αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὰ καὶ πραγματοποιήσιμα, σὰν φυσιολογικὴ κατάληξη, παρὰ μόνον σ' ἕνα δυνατὸ κράτος. Τὸ ἀντίθετο πολλοὶ νόμιζαν, ἔφθαναν μάλιστα καὶ μέχρι βεβαιότητας ὅτι ἴσα-ἴσα σ' αὐτὰ τὰ φαινόμενα ὀφείλονταν ἡ ὕπαρξη τοῦ Κράτους, ποὺ εἶναι κυρίως ἕνα οἰκονομικὸ σύστημα καὶ ποὺ ἐξαρτᾶ ἀπὸ τὴν οἰκονομία τὴν ὑπόστασή του, τὴν παρουσία καὶ τὴν ἰσχύ του, αὐτὴ τὴν οἰκονομία ποὺ εἶναι ἡ πιὸ φυσιολογικὴ κι ἡ πιὸ ὑγιὴς τάξη πραγμάτων.

Ἀλλὰ τὸ Κράτος δὲν ἔχει καμιὰ δουλειὰ μὲ τὶς οἰκονομικὲς συνθῆκες ἢ μὲ μιὰ καθορισμένη οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη! Δὲν εἶναι ἡ συνένωση, τῶν συμβαλλομένων οἰκονομικῶς στοιχείων μέσα σὲ μιὰ περιοχὴ χωρὶς φραγμοὺς καὶ σύνορα ποὺ ἔχει σὰν μοναδικὴ βάση τὶς οἰκονομικὲς ἐπιτεύξεις· εἶναι ὁ ὀργανισμὸς μιᾶς κοινότητας ζωντανῶν ἀτόμων, ὅμοιων μεταξύ τους κατὰ τὴν φύση καὶ τὴν ἠθική τους, ποὺ ἱδρύθηκε γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὶς ἐπιταγὲς τῆς θείας Πρόνοιας πάνω στὴ Φυλή. Αὐτὴ καὶ μόνο εἶναι ἡ ἔννοια κι ἡ σημασία τοῦ Κράτους. Ἡ οἰκονομία δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ἀπ' τοὺς ἀναρίθμητους ἀναγκαίους τρόπους γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ αὐτὴ ἡ προσπάθεια. Δὲν εἶναι ποτὲ οὔτε ἡ αἰτία οὔτε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ κράτους, ἐκτὸς ἂν αὐτὸ τὸ τελευταῖο καταλήξει ἀ πριόρι στὴν καθιέρωση μιᾶς ψεύτικης καὶ ἐνάντια στὴ φύση, βάση. Μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ φαινόμενο ὅτι τὸ Κράτος, τέτοιο

πού εἶναι, δέν περιορίζεται ἀναγκαστικά σέ μιά περιορισμένη ἔκταση. Αὐτή ἡ συνθήκη εἶναι ἀπαραίτητη γιά τούς λαούς πού θέλουν νά ἐξασφαλίσουν μέ τά ἴδια τους τά μέσα τήν ὕπαρξη τῆς φυλῆς τους, δηλαδή σέ κείνους πού χρησιμοποιοῦν μέ τήν καλή ἔννοια καί μέ τήν ἐργασία τους τόν ἀγώνα γιά τήν ὕπαρξη. Οἱ λαοί πού ἔχουν ἀναγάγει σ' ἐπιστήμη κι ἐπάγγελμα τό νά γλυστροῦν σάν παράσιτα ἀνάμεσα στήν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα καί νά βάζουν κάτω, ἀπό διάφορες προφάσεις νά ἐργάζονται οἱ ἄλλοι γιαυτούς, δημιουργοῦν κράτη χωρίς ἡ παραμικρή ἔκταση νά τούς ἀνήκει πραγματικά. Αὐτή ἡ περίπτωση εἶναι χαρακτηριστική στόν λαό πού ὁ παρασιτισμός του ἔχει δημιουργήσει τόσες συμφορές στήν 'Ανθρωπότητα: στόν 'Ιουδαϊκό λαό.

Τό 'Ιουδαϊκό Κράτος δέν εἶχε ποτέ μιά καθορισμένη ἔκταση στό χῶρο· κρεμασμένο χωρίς σύνορα στό σύμπαν περιλαμβάνει ἀποκλειστικά τά μέλη μιᾶς φυλῆς. Γιαυτό ἀκριβῶς τό λόγο οἱ 'Εβραῖοι σχηματίζουν πάντοτε ἕνα Κράτος ἐν Κράτει. Εἶναι σάν αὐτούς τούς ἐπινοητικούς ὑπαίθριους παραμυθάδες πού ταξιδεύουν σ' ὅλο τόν κόσμο κάτω ἀπό τήν σφραγίδα τοῦ «θρησκεύματος» πού τούς ἐξασφάλισε ἡ ἀνεκτικότητα τοῦ Ἄρειου ἕτοιμου πάντοτε νά συμφωνήσει καί νά παραδεχτεῖ κάθε θρησκευτική πίστη. Στήν πραγματικότητα ἡ θρησκεία τοῦ Μωϋσῆ δέν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρά ἡ ἐπιστήμη τῆς διατήρησης τῆς 'Ιουδαϊκῆς φυλῆς. Γιαυτό καί συντάσσονται ἀμέσως σχεδόν μέ κάθε σοσιαλιστική θεωρία πολιτική ἤ οἰκονομική.

Τό ἔνστικτο τῆς διατήρησης τοῦ εἴδους εἶναι ἡ πρώτη αἰτία τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων κοινοτήτων. 'Απ' αὐτό τό γεγονός καί μόνο βγαίνει ὅτι τό Κράτος εἶναι φυλετικός κι ὄχι οἰκονομικός ὀργανισμός, διαφορά πάρα πολύ μεγάλη πού μένει ἀκατανόητη ἀπ' αὐτούς πού αὐτονομάζονται σύγχρονοι «Κρατικοί λειτουργοί». Γιαυτό ὁδηγοῦνται στό νά σχηματίσουν κράτος μέ οἰκονομικά κίνητρα, ἐνῶ στήν πραγματικότητα δέν εἶναι παρά τό αἰώνιο ἀποτέλεσμα ἡ ἄσκηση τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων πού μπαίνει στά πλαίσια τοῦ ἐνστίκτου τῆς διατήρησης τῆς φυλῆς καί τοῦ εἴδους. Κι αὐτές οἱ δυνατότητες εἶναι πάντα οἱ ἀρετές τοῦ ἥρωα κι ὄχι ὁ ἐμπορικός ἐγωισμός, γιατί ἡ διατήρηση τῆς ὕπαρξης ἑνός εἴδους προϋποθέτει πάντα θυσία τοῦ ἀτόμου. Αὐτή τήν ἔννοια ἔχουν καί τά λόγια τοῦ ποιητῆ

Und setzet ihr nicht das Leben ein *
Nie wird euch das Leben gewonnen sein.

(Κι ἄν δέν θυσιάσετε τήν ἴδια τή ζωή σας, ποτέ δέν θά τήν κερδίσετε). 'Η θυσία τῆς ἀτομικῆς ὕπαρξης εἶναι ἀπαραίτητη γιά νά ἐξα-

---

* Σ. τ. Μ. 'Απ' τόν «Βαλλενστάιν» τοῦ Σίλλερ: ἄσμα τῶν θωρακοφόρων.

σφαλιστεῖ ἡ διατήρηση τῆς ράτσας. Ἡ μοναδικὴ προϋπόθεση γιὰ τὸν σχηματισμὸ καὶ τὴν ὕπαρξη τοῦ Κράτους εἶναι τὸ συναίσθημα συναδελφότητας πάνω στὸ σημεῖο ποὺ ταυτίζεται ὁ χαρακτήρας κι ἡ ράτσα καὶ ποὺ εἶναι ἀπὸ τὰ πρὶν ἀποφασισμένο νὰ τὸν ὑπερασπισθοῦν μὲ ὅλα τὰ μέσα. Αὐτὸ δίνει τὴν εὐκαιρία στοὺς λαοὺς ποὺ ἔχουν δικιά τους μιὰν ὡρισμένη ἔκταση γῆς νὰ κάνουν ἡρωικὲς πράξεις καὶ στοὺς παρασιτικοὺς λαοὺς ν' ἀναπτύσσουν ὑποκρισία καὶ ψέμα καὶ μιὰ σκληρότητα δόλια, τέτοια ὥστε νὰ δεχθοῦμε ὅτι αὐτὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι ἔμφυτα κι ἀποτελοῦν ἀπὸ μόνα τους ἀπόδειξη ἐκπληκτικὴ γιὰ τὴν διαφοροποίηση τῶν πολιτικῶν σχημάτων. Ἀλλὰ ἡ ἵδρυση τοῦ κράτους ὀφείλει πάντα νὰ προκύπτει, τουλάχιστον στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων· καὶ οἱ λαοὶ ποὺ ὑποκύπτουν στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ὕπαρξη, δηλαδὴ ποὺ εἶναι σίγουρα καταδικασμένοι σὲ ἐξαφάνιση ἀργὰ ἢ γρήγορα, εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τὶς λιγώτερες ἡρωικὲς πράξεις ἀναφορικὰ μ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα ἢ ποὺ ἔχουν πέσει θύματα τῆς δόλιας πονηριᾶς τῶν παρασίτων. Ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴν τελευταία περίπτωση δὲν εἶναι θέμα ποὺ ἀναφέρεται τόσο στὴν καλλιέργεια καὶ στὴν ἐξυπνάδα, ὅσο ἔλλειψη ἀποφασιστικότητας καὶ δύναμης ποὺ ζητάει νὰ κρυφτεῖ κάτω ἀπὸ τὴν σκέπη τῶν ἀνθρωπιστικῶν συναισθημάτων.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ δύναμη ἑνὸς Κράτους δὲν συμπίπτει παρὰ πολὺ σπάνια μὲ τὴν ὑποτιθέμενη οἰκονομικὴ ἄνθηση, δείχνει, μὲ ἐκπληκτικὸ τρόπο, πόσο οἱ δυνατότητες δημιουργίας καὶ διατήρησης ἑνὸς Κράτους εἶναι ἐλάχιστα συνδεδεμένες μὲ τὴν οἰκονομία. Ἡ οἰκονομικὴ ἄνθηση—ἀναρίθμητα παραδείγματα μᾶς τὸ δείχνουν—φαίνεται περισσότερο σὰν νὰ ἐπισημαίνει ὅτι ἡ κατάπτωση ἑνὸς Κράτους πλησιάζει. Κι ἂν ὁ σχηματισμὸς τῶν ἀνθρωπίνων κοινοτήτων εἶχε τὴν ἐξήγηση του στὴν ἐνέργεια τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ κινήτρων, θὰ ἦταν τὸ μάξιμουμ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιτεύξεων ποὺ θά ἐχαρακτήριζε τὴν ἰσχὺ τοῦ Κράτους κι ὄχι τὸ ἀντίθετο.

Ἡ πίστη ὅτι οἰκονομικὲς δυνάμεις μποροῦν νὰ ἐγκαθιδρύσουν καὶ νὰ διατηρήσουν στὴ ζωὴ ἕνα Κράτος, φαίνεται τουλάχιστον ἀκατανόητη, ὅταν τὴν συναντήσουμε σὲ μιὰ χώρα ὅπου ἡ ἱστορία της σὲ κάθε βῆμα καταδεικνύει, μὲ φανερὸ καὶ ἐπαναλαμβανόμενο τρόπο, τὸ τελείως ἀντίθετο. Ἡ Πρωσσία τουλάχιστον φανερώνει πὼς δὲν βοήθησαν στὴν ἵδρυση της οἱ ὑλικὲς δυνατότητες, ἀλλὰ μόνον οἱ ἡρωικὲς πράξεις. Μόνο κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τους ἡ οἰκονομία ἀρχίζει ν' ἀνθίζει μέχρι ποὺ νἄρθει ἡ στιγμὴ τὰ γκρεμιστεῖ μαζὺ μὲ τὸ γκρέμισμα τῶν ἄλλων ἀγνῶν δημιουργικῶν δυνατοτήτων τοῦ Κράτους, ἐξέλιξη ποὺ μποροῦμε νὰ τὴν ἐξετάσουμε καὶ τώρα ἀκόμη, μ' ἕναν τρόπο ποὺ γεννᾶ τὴ

θλίψη. Μόνον οἱ ἡρωικὲς πράξεις ὑπῆρξαν πάντα οἱ στιγμὲς ὅπου τὰ ὑλικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἀνθρώπων βρῆκαν ἕνα καταφύγιο. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὰ τὰ τελευταῖα θὰ θελήσουν νὰ κατακτήσουν τὴν πρώτη θέση, θὰ καταστρέψουν μόνα τους τὶς δυνατότητες τῆς ὕπαρξης τους.

Κάθε φορὰ ποὺ ἡ πολιτικὴ δύναμη τῆς Γερμανίας ἀκολουθοῦσε κατιοῦσα γραμμὴ ἡ στάθμη τῆς οἰκονομίας της ἀνέβαινε· ἐνῶ ἀντίθετα κάθε φορὰ ποὺ ἡ οἰκονομία μόνη της προσπαθοῦσε νὰ καλύψει τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐπισκιάσει τὶς ἰδεαλιστικὲς ἀρετές, τὸ κράτος καταβαραθρώθηκε καὶ συνεπῆρε σὲ πολὺ λίγο διάστημα καὶ τὴν οἰκονομία στὸν χαμό του.

Ἀλλὰ ἂν ἀναρωτηθοῦμε ποιὲς εἶναι λοιπὸν στὴν πραγματικότητα αὐτὲς οἱ δυνάμεις ποὺ δημιουργοῦν καὶ συντηροῦν τὰ κράτη, μποροῦμε νὰ συνοψίσουμε τὴν ἀπάντηση σ' αὐτὴ τὴ φράση: τὸ πνεῦμα τῆς διάθεσης γιὰ θυσία τοῦ ἀτόμου χάρη στὸ σύνολο. Τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὲς οἱ ἀρετὲς δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ τὴν οἰκονομία βγαίνει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἁπλῆ σκέψη: ὁ ἄνθρωπος δὲν θυσιάζεται ποτὲ γι αὐτήν, δηλαδὴ δὲν πεθαίνει γιὰ μιὰ δουλειά, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἰδέα. Τίποτα δὲν ἀποδεικνύει σωστότερα τὴν ψυχολογικὴν ὑπεροχὴ τῶν Ἄγγλων πάνω σ' αὐτὸ ποὺ λέγεται κατανόηση τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, ὅσο ἡ δικαιολογία ποὺ βρῆκαν νὰ δώσουν γιὰ τὴν εἴσοδο τους στὸν πόλεμο. Ἐνῶ ἐμεῖς πολεμούσαμε γιὰ τὸ ψωμί, ἡ Ἀγγλία ἀγωνίζονταν γιὰ τὴν «ἐλευθερία» καὶ ὄχι γιὰ τὴ δική της, ἀλλὰ γιαυτὴν τῶν μικρῶν ἐθνῶν. Ἐμεῖς γελάσαμε γιαυτὸ τὸν ξεπεσμὸ ἢ τουλάχιστον πειραχτήκαμε, πράγμα ποὺ ἀπέδειξε τὶς ἀνόητες ἰδέες ποὺ εἶχε ἡ γερμανικὴ διπλωματία λίγο μόλις πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο. Δὲν εἴχαμε τὴν παραμικρὴ ἰδέα τοῦ τί θὰ πεῖ αὐτὴ ἡ δύναμη ποὺ μπορεῖ νὰ στείλει χαρούμενα στὸ θάνατο ἀνθρώπους συνειδητοὺς κι ἀποφασισμένους.

Ὅσο ὁ γερμανικὸς λαὸς πίστευε, στὰ 1915, ὅτι μάχεται γιὰ μιὰν ἰδέα, κρατοῦσε στὴ μάχη· ὅταν τὸν ἔβαλαν νὰ πολεμήσει γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμὶ προτίμησε νὰ παρατήσει τὸ παιχνίδι.

Οἱ «Κρατικοὶ Λειτουργοὶ» μὲ τὰ φωτισμένα μυαλά τους ἔμειναν κατάπληκτοι ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ νοοτροπίας. Δὲν κατάλαβαν ποτὲ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ πολεμᾶ γιὰ οἰκονομικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀποφεύγει τὸ θάνατο ὅσο μπορεῖ, γιατὶ ἔτσι θὰ στερηθεῖ γιὰ πάντα ἀπ' τὸ νὰ χαρεῖ τοὺς καρποὺς τῆς νίκης του. Ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ παιδιοῦ της κάνει καὶ τὴν πιὸ ἀδύναμη μάνα, ἡρωίδα καὶ μόνον ἡ μάχη γιὰ τὴν συντήρηση τῆς φυλῆς, τῆς ἑστίας

καὶ τοῦ κράτους κάνουν τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὰ ὑπερασπίζεται νὰ ρίχνεται μόνος του στὸν ἐχθρό.

Μποροῦμε νὰ κηρύξουμε τὰ παρακάτω σὰν μιὰ αἰώνια ἀλήθεια:

Ποτὲ ἕνα κράτος δὲν στερεώθηκε πάνω στὶς βάσεις τῆς εἰρηνικῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ πάντα δημιουργήθηκε ἀπ' τὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης τῆ φυλῆς ποὺ ἐκδηλώνεται ἀνάλογα μὲ ἡρωισμοὺς ἢ μὲ πονηριὲς καὶ ἴντριγκες· στὴν πρώτη περίπτωση ἔχουμε τὰ κράτη Ἀρείων καὶ στὴν δεύτερη τὶς παρασιτικὲς κοινωνίες τῶν Ἑβραίων. Μόλις ἡ οἰκονομία ἀρχίζει σ' ἕνα λαὸ νὰ τοῦ ὑποδαυλίζει αὐτὸ τὸ ἔνστικτο, γίνεται ἀμέσως αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ αἰτία ποὺ τὸν ὁδηγεῖ στὴν ὑποδούλωση καὶ στὴν ταπείνωση.

Ἡ πίστη ποὺ εἴχαμε πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο στὴν δυνατότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ νὰ κατακλύσει τὶς παγκόσμιες ἀγορὲς καὶ νὰ κατακτήσει τὸν κόσμο μὲ τὴν εἰρηνικὴν ὁδὸ μιᾶς πολιτικῆς ἀποικιακῆς καὶ οἰκονομικῆς, ἦταν ἕνα κλασσικὸ σύμπτωμα τῆς ἀπώλειας ὅλων τῶν ἀληθινῶν δυνατοτήτων ποὺ σχηματίζουν καὶ διατηροῦν τὸ κράτος καὶ ἐκείνων ποὺ πηγάζουν ἀπ' αὐτό: κρίση, δύναμη θέλησης καὶ ὄρεξη γιὰ δουλειά· ὁ παγκόσμιος πόλεμος κι ὅλες του οἱ συνέπειες ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ παραπάνω φυσικοῦ νόμου.

Γι' αὐτὸν ποὺ δὲν ἐμβαθύνει στὰ προβλήματα, αὐτὴ ἡ θέση τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους—γιατὶ ὑπῆρξε σχεδὸν γενική—θὰ φανεῖ ἕνα αἴνιγμα δίχως λύση· γιατὶ ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Γερμανία ἦταν τὸ πιὸ σωστὸ παράδειγμα μιᾶς αὐτοκρατορίας ποὺ ἐγκαθιδρύθηκε πάνω σὲ βάσεις δυναμικῆς πολιτικῆς. Ἡ Πρωσσία, αὐτὴ ἡ φάτνη τοῦ Ράιχ, δημιουργήθηκε ἀπὸ ἕναν ἐκπληκτικὸν ἡρωισμὸ κι ὄχι ἀπὸ κεφαλαιοκρατικὲς ἀντιλήψεις κι ἐμπορικὲς ἐπιδιώξεις καὶ τὸ ἴδιο τὸ Ράιχ δὲν ὑπῆρξε παρὰ ἡ ὑπέροχη ἀνταμοιβὴ μιᾶς πολιτικῆς βασισμένης στὴ δύναμη καὶ τὴν ἀντοχὴ τῶν στρατιωτῶν του.

Πῶς λοιπὸν ὁ γερμανικὸς λαὸς ἔπεσε τόσο ἔξω στὰ πολιτικά του κριτήρια; Τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν εἶναι ἕνα μεμονωμένο φαινόμενο, ἀλλὰ σειρὰ συμπτωμάτων ξεπεσμοῦ ποὺ πρόβαλαν ἀπὸ διάφορες μεριὲς μ' ἕναν στ' ἀλήθεια τρομακτικὸν ἀριθμό, ἄλλοτε διασχίζοντας τὸ σῶμα τοῦ κράτους σὰν ρίγη κι ἄλλοτε σχηματίζοντας στὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο σημεῖο ἀποστήματα ποὺ βρώμιζαν τὴ σάρκα τοῦ ἔθνους. Ἔμοιαζε σὰν ἕνα ἀδιάκοπο κῦμα δηλητηρίου νὰ ξεχύνεται ἀπὸ μιὰ μυστηριώδη δύναμη καὶ νὰ κατακλύζει μέχρι καὶ τὶς τελευταῖες φλέβες, αὐτοῦ τοῦ ἄλλοτε ἡρωικοῦ κορμιοῦ, παραλύοντας τὴν λογική του καὶ τὸ ἔνστικτο τῆς πιὸ στοιχειώδους αὐτοσυντήρησής του.

Ἔχοντας ἐξετάσει καὶ μελετήσει ἀναρίθμητες φορὲς ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ ἀναφέρονταν στὴν Γερμανικὴ πολιτικὴ μὲ τοὺς συμμάχους

καὶ στὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Ράιχ ἀπ' τὸ 1912 ὡς τὸ 1914, δὲν ἔβρισκα σὰν μοναδικὴ ἐξήγηση παρὰ αὐτὴν τὴν καταλυτικὴ δύναμη ποὺ εἶχα γνωρίσει κιόλας στὴ Βιέννη· τὴν θεωρία καὶ τὴν μαρξιστικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς, ὅπως αὐτὴ παρουσιαζόταν ὀργανωμένη.

Γιὰ δεύτερη φορὰ στὴ ζωή μου καταπιάστηκα μὲ τὴ σπουδὴ αὐτῆς τῆς καταστρεπτικῆς θεωρίας· αὐτὴ τὴ φορά, ἀλήθεια, δὲν μ' ὁδήγησαν νὰ τὸ κάμω, οἱ ἐπιδράσεις κι οἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ ἡ παρατήρηση τῶν γενικωτέρων φαινομένων τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ὅσο προχωροῦσα πάλι στὴν μελέτη τῆς θεωρητικῆς φιλολογίας τούτου τοῦ νέου κόσμου προσπαθοῦσα νὰ ξεκαθαρίσω τὶς μελλοντικὲς ἐπιδράσεις της, κι ἔκανα τὴν σύγκριση μὲ τὰ σημεῖα, τὶς πραγματικὲς ἐκδηλώσεις καὶ τὴ δράση της μέσα στὴν πολιτική, τὴν ἀγροτικὴ καὶ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἀκόμη ἔστρεψα τὴν προσοχή μου πρὸς τὶς πραγματικὲς διαθέσεις ποὺ ἔδειχνε, αὐτὴ ἡ πανούκλα, γιὰ παγκόσμια ἐπικράτηση.

Μελέτησα μὲ προσοχὴ τὴν ἐξαιρετικὴ νομοθεσία του Βίσμαρκ στὴ σύλληψη καὶ τ' ἀποτελέσματα της. Λίγο λίγο στερέωσα σὲ μιὰ σίγουρη βάση τὶς πεποιθήσεις μου μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε νὰ μὴ θεωρῶ ὑποχρέωση νὰ κάμω καμιὰ ἀναθεώρηση πάνω στὰ βαθύτερα του σημεῖα. Κι ἔτσι καταπιάστηκα τελείως ἀπερίσπαστος σὲ μιὰ καινούργια βαθύτερη ἀνάλυση τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὸν μαρξισμὸ καὶ τὸν Ἰουδαϊσμό.

Ἂν στὸ παρελθόν, ὅταν ἤμουν κυρίως στὴ Βιέννη, ἡ Γερμανία μοῦ φάνηκε σὰν ἕνας ἀκλόνητος κολοσσὸς τώρα ἀνησυχίες κι ἀμφιβολίες ἄρχισαν νὰ διαγράφονται μέσα μου. Ἄρχισα νὰ κριτικάρω μὲ τὴ σκέψη μου καὶ μέσα στὸν στενὸ περίγυρο τῶν σχέσεων μου τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Γερμανίας καὶ τὸν ἀπίστευτα ἐπιπόλαιο τρόπο ποὺ, κατὰ μένα, ἀντιμετώπιζαν τὸ πιὸ ζωτικὸ πρόβλημα ποὺ ὑπῆρχε κείνη τὴν στιγμή, τὸ μαρξισμό. Δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω, πῶς χειρίζονταν ἔτσι τυφλὰ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ βάδιζαν καταπάνω σ' ἕναν κίνδυνο ποὺ οἱ ἐπιδράσεις θὰ ἦταν τρομερές, ὅπως ἄλλωστε κι ὁ ἴδιος ὁ μαρξισμὸς τὸ ὑποσχόταν. Ὕψωσα κιόλας τὴ φωνὴ στὸν ἄμεσο περίγυρο μου, ὅπως τὸ κάνω τώρα σὲ εὐρύτερο πεδίο, ἐνάντια σ' αὐτὲς τὶς ἀποκοιμιστικὲς δικαιολογίες τῶν δειλῶν κι ἀνοήτων: «Δὲν πρόκειται τίποτα νὰ μᾶς συμβεῖ!» Μιὰ τέτοια ἴδια διανοητικὰ πανούκλα κατέστρεψε ἄλλοτε μιὰ γιγάντια αὐτοκρατορία. Γιατὶ τάχα ἡ Γερμανία θὰ μποροῦσε μόνη αὐτὴ ν' ἀντισταθεῖ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο στοὺς ἴδιους νόμους κάτω ἀπ' τοὺς ὁποίους βρίσκονταν οἱ ἄλλες ἀνθρώπινες κοινότητες;

Στὰ χρόνια 1913 καὶ 1914, ἐξήγησα γιὰ πρώτη φορὰ σὲ διάφο-

ρους κύκλους πού ἕνα μέρος τους σήμερα ἀποτελεῖ τοὺς μυημένους πιστοὺς τοῦ ἐθνικιστικοῦ κινήματος, ὅτι μοναδικὸς σκοπὸς γιὰ τὸ μέλλον τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς καταστροφῆς τοῦ μαρξισμοῦ.

Ἡ ἀκατανόητη συμμαχικὴ πολιτικὴ μας δὲν ὀφειλόταν παρά σὲ μιὰν ἀκόμη διαλυτικὴ προσπάθεια αὐτῆς τῆς θεωρίας· γιατί, αὐτὸ πού ἦταν καὶ τὸ πιὸ τρομακτικό, ὁ μαρξισμὸς μὲ τὸ δηλητήριο του κατάτρωγε σχεδὸν ἀδιόρατα ὅλες τὶς βάσεις τῆς ὑγιεινῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, χωρὶς αὐτοὶ πού ὑφίσταντο τὶς συνέπειες νὰ καταλαβαίνουν μέχρι ποιοῦ σημείου ἡ ἐνεργητικότητα κι ἡ θέληση τους περιορίζονταν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη ζωῆς πού τὴν ἀπόδιωχναν ἀπ' τ' ἄλλο μέρος μὲ τὸν πιὸ ἀποφασιστικὸ τρόπο.

Ὁ ἐσωτερικὸς ξεπεσμὸς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ εἶχε ἀρχίσει ἐδῶ καὶ πολύν καιρό, χωρὶς τὸ πλῆθος—ἔτσι συμβαίνει ἄλλωστε πολὺ συχνὰ στὴ ζωὴ—νὰ μπορεῖ νὰ ξεκαθαρίσει τὸν αἴτιο τῆς καταστροφῆς του. Προσπάθησαν κάτι νὰ κάνουν κάποτε ἐνάντια στὴν ἀρρώστεια, ἀλλὰ μπέρδευαν πάντοτε τὰ ἐξωτερικὰ συμπτώματα μὲ τὶς βαθύτερες αἰτίες. Κι ἔτσι μὴ ξέροντας, ἢ μὴ θέλοντας νὰ φτάσουν ὡς τὶς ρίζες, αὐτὴ ἡ πάλη μὲ τὸ μαρξισμὸ εἶχε τὸ ἀποτέλεσμα πού συνήθως ἔχουν τὰ φάρμακα ἑνὸς τσαρλατάνου γιατροῦ.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΔΙΑΡΚΩΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΜΟΥ ΕΝΘΕΡΜΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ, τίποτα δὲν προμηνοῦσε ὅτι εἶχα γεννηθεῖ ἀκριβῶς στὴν ἱστορική περίοδο ποὺ στήριζε τοὺς ναοὺς τῆς δόξας της πάνω στοὺς μικρέμπορους καὶ στοὺς ὑπαλληλάκους. Ἡ ἀναστάτωση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἔδειχνε νἄχει περάσει καὶ τὸ μέλλον φαινόταν ν' ἀνήκει στὴν εἰρηνικὴ ἅμιλλα τῶν λαῶν, δηλαδὴ στὴν ἀμοιβαία ἀπατηλὴ ἐκμετάλλευση ποὺ πρέβευε τὴν ἀποφυγὴ κάθε τρόπου αὐτοάμυνας μὲ τὴ βία. Κάθε ἕνα ἀπὸ μόνο του τὰ κράτη ἄρχισαν νὰ προβαίνουν σ' ἐπιχειρήσεις ποὺ ἀμοιβαία ράγιζαν τὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' τὰ πόδια τους, νὰ πέρνουν τὸ ἕνα ἀπ' τὸ ἄλλο τοὺς πελάτες καὶ τὶς παραγγελίες καὶ νὰ βλάπτουν τὸ ἕνα τ' ἄλλο καὶ νὰ ξεσπάνουν σὲ διαμαρτυρίες τόσο θορυβώδικες ὅσο κι ἀβλαβεῖς. Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἔδειχνε ὅτι ὄχι μόνον θὰ ἐξακολουθήσει ἀλλὰ κι ὅτι θὰ μεταβάλλει τὸν κόσμο σὲ μιὰ μεγάλη λαϊκὴ ἀγορὰ ποὺ στοὺς διαδρόμους της θὰ τοποθετοῦνται τὰ ἀγάλματα τῶν πιὸ πονηρῶν ἐμπόρων καὶ τῶν πιὸ τεμπέληδων ὑπαλλήλων, ἀφιερωμένα στὴν αἰωνιότητα. Οἱ ἔμποροι θ' ἀντιπροσωπεύονταν τότε ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὑπάλληλοι ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι θὰ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ θυσιαστοῦν καὶ ἦταν εὐχαριστημένοι νὰ παραμείνουν ἀστοὶ κεφαλαιοκράτες, ἀφοῦ κατὰ τὴν ὁμολογία τους δὲν εἶχαν ποτὲ κανένα κέρδος ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο «πλήρωναν» πάντα· κι ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ δὲν ἔχουν καμιὰ καταγωγὴ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀστικὴ τους ὑπόσταση σ' ὅλα τὰ κράτη...

Γιατὶ νὰ μὴν ἔχω γεννηθεῖ ἑκατὸ χρόνια νωρίτερα; Λόγου χάρη στὰ χρόνια τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων, τότε ποὺ ὁ ἄνθρωπος, ἀκόμα καὶ χωρὶς ἐμπόριο εἶχε κάποιαν ἀξία;

Ἔτσι ἔκανα σκληρὲς σκέψεις πάνω στὴν καθυστερημένη ἡμερομη-

νία τῆς ἐμφάνισης μου πάνω σ' αὐτὴ τὴ γῆ καὶ θεωροῦσα σὰν μιὰ ἄδικη μεταχείρηση τῆς τύχης ἀναφορικὰ μὲ τὸ μέλλον μου ποὺ παρουσιαζόταν καὶ σὲ μένα τὸν ἴδιο σὰν μιὰ περίοδος «ἠρεμίας καὶ τάξης». Κιόλας «σοβαρὸς» καὶ παρατηρητικὸς ἀπ' τὴν νεότητα μου, δὲν ἤμουνα διόλου «εἰρηνιστής» κι ὅλες οἱ ἐπιδράσεις πάνω σ' αὐτὸ τὸν τομέα δὲν βρῆκαν καμιὰν ἀπήχηση μέσα μου.

Σὰν ἐκλάμψεις μιᾶς μακρυνῆς καταιγίδας μοῦ φάνηκεν ὁ πόλεμος τῶν Μπόερς.

Περίμενα κάθε μέρα τὶς ἐφημερίδες καὶ καταβρόχθιζα τὶς περιγραφὲς καὶ τὶς ἀνταποκρίσεις* κι αἰσθανόμουνα σχεδὸν εὐτυχισμένος ποὺ μποροῦσα ἔστω κι ἀπὸ μακρυὰ νὰ συμμετέχω καὶ νὰ παρίσταμαι μάρτυρας αὐτῆς τῆς σύγκρουσης τῶν ἡρώων.

Ὁ ρωσσο-ιαπωνικὸς πόλεμος μὲ βρῆκε μεγαλύτερο καὶ πιὸ κατατοπισμένο. Ἔτσι τάχθηκα κιόλας μὲ τὸ μέρος τῆς Ἰαπωνικῆς πλευρᾶς καὶ τῶν ἐθνικῶν κινήτρων της. Ἔβλεπα τὴν ἥττα τῶν Ρώσων σὰν μιὰν ἥττα τοῦ σλαυϊσμοῦ στὴν Αὐστρία.

Στὰ χρόνια ποὺ πέρασαν, κατάλαβα ὅτι, αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε μοῦ φαινόταν σὰν μιὰ τεμπέλικη ἀποχαύνωση, δὲν ἦταν παρὰ ἡ γαλήνη πρὶν ἀπ' τὴν τρικυμία. Ἀπὸ τότε ποὺ βρισκόμουν κιόλας στὴν Βιέννη μπόρεσα νὰ ξεδιακρίνω αὐτὴ τὴν ὑγρὴ καὶ βαθειὰ θερμότητα στὰ Βαλκάνια καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸ ποὺ προμηνύει συνήθως τὴν καταιγίδα καὶ ποὺ καμιὰ φορά μοιάζει σὰν ζωηρὴ λάμψη γιά νὰ χαθεῖ πάλι σὲ ἀνησυχητικὰ σκοτάδια. Τότε ἦταν ἀκριβῶς ποὺ ξέσπασε ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος καὶ τό πρῶτο κῦμα τοῦ ἀγέρα σάρωσε τὴν πυρετικὴν Εὐρώπη. Ὁ ἀγέρας τοῦτος ποὺ φύσηξε στενοχώρησε τοὺς ἀνθρώπους σὰν ἕνας βαρὺς ἐφιάλτης, σκεπάζοντας τους σὰν πυρετικὴ τροπικὴ ζέστη, ἔτσι ποὺ τὸ συναίσθημα τῆς ἀπροσδόκητης καταστροφῆς νὰ μεταλλάξει σὲ μιὰ διαρκῆ ἀνησυχία καὶ σὲ μιὰ ἀπαθῆ προσμονή: περίμεναν κι ἐπιθυμοῦσαν ὁ οὐρανὸς νὰ δώσει ἐπιτέλους μιὰ ἐλεύθερη διέξοδο στὸ πεπρωμένο ποὺ τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὸ σταματήσει. Τότε ξέσπασε τελικὰ πάνω στὴ γῆ τὸ πρῶτο καταπληκτικὸ κτύπημα: ἡ καταιγίδα ξετυλίχθηκε καὶ στοὺς κεραυνοὺς τοῦ οὐρανοῦ ἀνακατεύτηκαν οἱ ἐκλάμψεις τῶν κανονιῶν τοῦ παγκόσμιου πόλεμου.

Ὅταν μαθεύτηκε στὸ Μόναχο ἡ εἴδηση τῆς δολοφονίας τοῦ ἀρχιδούκα Φραγκίσκου Φερδινάνδου (ἔβγαινα πολὺ λίγο ἔξω τότε καὶ δὲν ἄκουγα παρὰ ἀνακριβεῖς εἰδήσεις) μιὰ ἀνησυχία τρομερὴ μὲ συγκλόνισε: μήπως οἱ σφαῖρες εἶχαν βγεῖ ἀπὸ πιστόλια γερμανῶν φοιτητῶν, ποὺ ἀγανακτισμένοι ἀπὸ τὴν φιλοσλαυϊκὴ πολιτικὴ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, θέλησαν νὰ γλυτώσουν τὸ γερμανικὸ λαὸ ἀπ' τὸν

* Ὁ Χίτλερ τὴν ἐποχὴ τοῦ πολέμου τῶν Μπόερς ἦταν δεκάξη χρονῶν.

ἐσωτερικὸ ἐχθρό; Ποιὲς θὰ ἦταν οἱ συνέπειες μποροῦσα νὰ τὶς καθορίσω ἀμέσως κιόλας: θὰ ξεσποῦσε ἕνα νέο κῦμα διωγμῶν ποὺ τώρα θἆταν «δικαιωμένοι» κι «ἀπαραίτητοι» στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Ὅμως ὅταν διάβασα κι ἔμαθα ὅτι οἱ ὑποθετικοὶ δολοφόνοι πρέπει νὰ εἶναι Σέρβοι, ἔμεινα κατάπληκτος μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἐκδίκηση τοῦ πεπρωμένου. Ὁ πιὸ μεγάλος φίλος τῶν Σλαύων ἔπεσε κάτω ἀπ' τὶς σφαῖρες τῶν φανατικῶν Σλαύων.

Ὅποιος εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσει ἀπὸ κοντὰ τὶς θέσεις τῆς Αὐστρίας ἀπέναντι στὴ Σερβία δὲν μποροῦσε διόλου ν' ἀμφιβάλλει ὅτι μιὰ κι ἡ πέτρα κύλησε στὴν κατηφοριά, τίποτα πιὰ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὴν σταματήσει.

Θἆταν ἄδικο ἀναφορικὰ μὲ τὴν Αὐστριακὴ Κυβέρνηση νὰ τῆς φορτώσουμε σήμερα ὅλο τὸ βάρος καὶ τὶς ἐπιπλήξεις γιὰ τὸ σχέδιο καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ τελεσίγραφου ποὺ ἔστειλε. Καμιὰ ἄλλη δύναμη στὴ θέση της δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐνεργήσει διαφορετικά. Ἡ Αὐστρία εἶχε στὰ βορειοανατολικὰ σύνορα της ἕνα θανάσιμο ἐχθρὸ ποὺ ἐπιχειροῦσε ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ ἐκδηλώσεις ἐνάντια στὴ μοναρχία καὶ ποὺ δὲν θὰ σταματοῦσε μέχρι ποὺ νὰ πετύχει τὴν κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ καταστρέψει τὴν αὐτοκρατορία. Εἶχαν λόγους νὰ φοβοῦνται ὅτι αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο ἦταν ἀναπόφευκτο καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ καθυστεροῦσε μέχρι τὸ θάνατο τοῦ γέρου αὐτοκράτορα· ἀλλὰ τότε ἡ αὐτοκρατορία ἦταν φαινομενικὰ τελείως ἀνίκανη νὰ προβάλλει τὴν παραμικρὴν ἀντίσταση. Τὸ Κράτος, μὲ τὰ χρόνια ποὺ προηγήθηκαν συμβολιζόταν καὶ συνταυτιζόταν ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Φραγκίσκου-Ἰωσὴφ καὶ στὴν σκέψη τῆς μεγάλης μάζας, ὁ θάνατος τῆς γέρικης αὐτῆς ἐνσάρκωσης τῆς μοναρχίας θὰ σήμαινε ἀπαραίτητα καὶ τὸν θάνατο τῆς ἴδιας τῆς αὐτοκρατορίας. Στ' ἀλήθεια ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ πονηρὰ τεχνάσματα τῆς σλαυϊκῆς πολιτικῆς, νὰ ἐνισχύσει αὐτὴ τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ Αὐστριακὸ Κράτος ὤφειλε τὴν ὕπαρξη του στὴ καταπληκτικὴ τέχνη διακυβέρνησης αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνα· ἦταν μιὰ κολακεία ποὺ ἔπιασε ἀπόλυτα μέσα στὴν Αὐλὴ ποὺ δὲν ἀνταποκρινόταν ὅσο ἔπρεπε στὴν πραγματικὴ ἀξία αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορα. Δὲν ὑποψιάζονταν διόλου τὸ κεντρὶ ποὺ κρυβόταν ἕτοιμο νὰ κτυπήσει, κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς κολακεῖες. Δὲν ἔβλεπαν διόλου, ἢ ἴσως δὲν ἤθελαν νὰ δοῦν, πῶς ὅσο μεγάλη ἦταν ἡ ἀνεξαρτησία τῆς μοναρχίας στὴν μοναδικὴ τέχνη διακυβέρνησης ποὺ κάτεχε αὐτὸς ὁ μονάρχης, ὁ πιὸ συνετὸς ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὅπως συνήθιζαν νὰ τὸν λένε, τόσο πιὸ καταστρεπτικὴ θὰ ἦταν ἡ κατάσταση ὅταν τὸ πεπρωμένο θαρχόταν νὰ χτυπήσει τὴν πόρτα γιὰ νὰ ζητήσει τὸ χρέος του. Μπο-

ρούσε κανείς νὰ φανταστεῖ τὴν παληὰν Αὐστρία χωρὶς τὸν γέρο αὐτοκράτορα;

Ἡ τραγωδία ποὺ θύμα της ὑπῆρξε ἄλλοτε ἡ Μαρία—Τερέζα θὰ ἐπαναλαμβάνοταν τώρα ἀμέσως.

Ὄχι θἄταν πραγματικὰ ἄδικο γιὰ τοὺς κυβερνητικοὺς ἐκπρόσωπους τῆς Βιέννης νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ ἡ εὐθύνη ὅτι αὐτοὶ προώθησαν τὸν πόλεμο ποὺ τότε, καθὼς λένε, θὰ μποροῦσε νἄχει ἀποσοβηθεῖ. Δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ τὸν εἶχαν ἀποφύγει, ἀλλὰ τὸ μόνο ποὺ θὰ πετύχαιναν ἦταν νὰ τὸν ἀναβάλλουν γιὰ ἕνα ἢ δυὸ χρόνια. Ἀλλὰ ἂν μιὰ κατάρα βάραινε τὴν γερμανικὴ διπλωματία κι ἀκόμα περισσότερο τὴν αὐστριακή, εἶναι ὅτι εἶχαν προσπαθήσει σταθερὰ ν' ἀναβάλλουν τὸν ἀναπόφευκτο κανόνα τῆς πληρωμῆς τῶν λογαριασμῶν κι ἀκόμα ἡ δυσκολία νὰ κτυπήσουν στὴν κατάλληλην ὥρα. Θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ ἡ ἐνοχὴ ὅτι τὴν προσπάθεια τους νὰ διασώσουν τὴν εἰρήνη εἶχαν ὁδηγήσει στὸ ξέσπασμα τοῦ πολέμου καὶ σὲ μιὰν ἐποχὴ ἀκόμη πιὸ ἀκατάλληλη.

Ὄχι, ἕνας ποὺ δὲν ἤθελε αὐτὸ τὸν πόλεμο θἄπρεπε νἄχε τὸ κουράγιο ν' ἀναλάβει τὶς εὐθῦνες αὐτῆς του τῆς ἄρνησης. Κι αὐτὲς ἦταν ἡ θυσία τῆς Αὐστρίας. Ὁ πόλεμος θαρχόταν ἀκόμα κι ἂν δὲν ἦταν μὲ τὴ μορφὴ σύγκρουσης ὅλων τῶν ἄλλων λαῶν ἐναντίον μας, ἀλλὰ μ' ἕναν διαμελισμὸ τῆς μοναρχίας τῶν Ἀψβούργων. Κι ἔπρεπε ν' ἀποφασίσουμε τότε ἀμέσως ἂν θὰ τῆς προσφέραμε βοήθεια ἢ θὰ μέναμε θεατές, μὲ κρεμασμένα χέρια ἀφήνοντας τὸ πεπρωμένο νὰ κάνει τὴν δουλειά του. Ἀλλὰ αὐτοὶ ἀκριβῶς ποὺ σήμερα πρέσβευαν τὶς κακίες καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πολέμου κι ἔδιναν σοφὲς συμβουλές, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἦταν ποὺ μοιραῖα ἔσπρωξαν σ' αὐτὸ τὸν πόλεμο.

Ἐδῶ καὶ δεκάδες χρόνια ἡ Σοσιαλδημοκρατία τῆς Γερμανίας εἶχε ἐπιδοθεῖ στὸ νὰ κρούει ψεύτικους κώδωνες κινδύνου κατὰ τοῦ πολέμου ἐνάντια στὴ Ρωσία ἐνῶ στὸ βάθος γιὰ λόγους θρησκευτικῆς τάξεως, εἶχε συντελέσει ὥστε νὰ γίνει τὸ Αὐστριακὸ Κράτος ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου καὶ τὸ κέντρο βάρους τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς. Τώρα ἔπρεπε νὰ πληρώσουμε γιαυτὰ τὰ λάθη. Αὐτὸ ποὺ συνέβη ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ συμβεῖ. Τὸ λάθος τῆς γερμανικῆς κυβέρνησης συνοψίζεται στὸ ὅτι μέσα στὴν φροντίδα της νὰ διατηρήσει τὴν Εἰρήνη, εἶχε ἀφήσει νὰ περάσουν ὧρες κατάλληλες γιὰ τὴ σύγκρουση δημιουργώντας μιὰν Ἕνωση γιὰ τὴν εἰρήνη ἐνάντια τῆς ὁποίας ἀκριβῶς σρτάφηκε ἡ ἀπόφαση ν' ἀνάψει ὁ παγκόσμιος πόλεμος.

Ἂν ἡ κυβέρνηση τῆς Βιέννης εἶχε δώσει συμβιβαστικὴ μορφὴ στὸ τελεσίγραφο της, τίποτε δὲ θ' ἄλλαζε στὴν κατάσταση παρὰ μόνο θὰ δυνάμωνε τὴν λαϊκὴν ἀπογοήτευση. Γιατὶ στὰ μάτια τῆς μεγά-

λης μάζας ὁ τόνος τοῦ τελεσίγραφου ἦταν πολὺ συγκρατημένος καὶ δὲν ἦταν μὲ κανένα τρόπο οὔτε σκληρὸς οὔτε ἀνάρμοστος. Αὐτὸς ποὺ θὰ ἐπιχειροῦσε νὰ διαστρέψει αὐτὲς τὶς ἀλήθειες δὲν θ' ἀποδεικνυόταν παρὰ ἕνας ἄμυαλος ἄνθρωπος χωρὶς μνήμη, ἢ ἕνας ἀπίθανος ψεύτης.

Ὁ πόλεμος τοῦ 1914, μάρτυρας μου ὁ Θεός, δὲν ἐπιβλήθηκε διόλου στὶς μάζες, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο ἦταν ἐπιθυμητὸς ἀπ' ὁλόκληρον τὸ λαό.

Ὁ λαὸς ἤθελε πιὰ νὰ βάλει ἕνα τέλος στὴ γενικὴ ἀνασφάλεια. Μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ γίνει κατανοητὸ πῶς παραπάνω ἀπὸ δυὸ ἑκατομμύρια νέοι Γερμανοὶ παρουσιάστηκαν ἐθελοντικὰ στὸ στρατό, ἕτοιμοι νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν πατρίδα μέχρι τὴν τελευταία σταγόνα ἀπ' τὸ αἷμα τους.

***

Καὶ γιὰ μένα ἀκόμη αὐτὲς οἱ στιγμὲς ὑπῆρξαν μιὰ ἀπολύτρωση ἀπ' τὶς φοβερὲς διαπιστώσεις τῆς νεανικῆς μου ἡλικίας. Δὲν ντρέπουμαι πιὰ σήμερα νὰ πῶ ὅτι παρασυρμένος ἀπὸ ἕναν συγκλονιστικὸ ἐνθουσιασμό, ἔπεσα στὰ γόνατα κι εὐχαρίστησα μ' ὅλη μου τὴν καρδιὰ τὸν οὐρανὸ γιατὶ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσω σὲ μιὰ τέτοιαν ἐποχή.

Μιὰ σύγκρουση γιὰ τὴν ἐλευθερία εἶχε συντελεστεῖ, τέτοια ποὺ δὲν εἶχε ποτὲ γνωρίσει ὁ κόσμος· γιατὶ μιὰ κι ὁ τροχὸς τῆς μοίρας μπῆκε σὲ κίνηση, ὁ κόσμος κι οἱ μεγάλες μάζες κατάλαβαν ὅτι δὲν γινόταν πιὰ λόγος γιὰ τὴν τύχη τῆς Σερβίας ἢ καὶ τῆς ἴδιας τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὕπαρξη ἢ τὸ τέλος τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους.

Ἐπὶ τέλους ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ἀποτύφλωσης ὁ λαὸς μποροῦσε πιὰ νά δεῖ καθαρὰ τὸ ἴδιο τό μέλλον του. Γιαυτὸ ἀπ' τὴν ἀρχὴ κιόλας αὐτῆς τῆς γιγάντιας πάλης ξύπνησε μαζὺ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ κι ἡ ἀναγκαία σοβαρότητα· αὐτὸ τὸ συναίσθημα ἔκανε ὥστε ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ νὰ μὴν καταντήσει μιὰ φωτιά στ' ἄχυρα. Ἡ σοβαρότητα ἦταν πάρα πολὺ ἀπαραίτητη· κανεὶς δὲν εἶχε τὴν παραμικρὴ ἰδέα γιὰ τὴν διάρκεια καὶ τὴν πιθανὴ διάσταση αὐτῆς τῆς πάλης ποὺ ἄρχιζε. Σκέπτονταν καὶ πίστευαν ὅτι τὸ χειμώνα θὰ ξαναβρεθοῦν στὰ σπίτια τους γιὰ νὰ συνεχίσουν τὶς δουλειές τους πάνω σὲ νέες βάσεις.

Αὐτὸ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ τὸ ἐλπίζει καὶ τὸ πιστεύει. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἔθνους εἶχε κουραστεῖ ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ ἀπὸ τὴ συνεχιζόμενη ἀνασφάλεια· εἶναι λοιπὸν εὔκολο νὰ καταλάβει κανεὶς πῶς δὲν βρέθηκε οὔτ' ἕνας ποὺ νὰ πιστέψει σὲ μιὰ εἰρηνικὴ διευθέτηση τῆς Αὐστρο-σερβικῆς διαμάχης κι ὅτι ὅλοι περίμεναν πιὰ μιὰν ὁριστικὴ ἐξήγηση. Εἶχα κι ἐγὼ τὴν ἴδια γνώμη μὲ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν.

Μόλις ἡ εἴδηση τοῦ κακουργήματος γίνηκε γνωστὴ στὸ Μόναχο δυὸ σκέψεις πέρασαν ἀμέσως ἀπ' τὸ μυαλό μου: Πρῶτα ὅτι ὁ πόλεμος ἦταν ἀναπόφευκτος καὶ μετὰ ὅτι τώρα ἡ Αὐτοκρατορία τῶν 'Αψβούργων ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ διατηρήσει τὴ συμμαχία· γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ φοβόμουν περισσότερο ἦταν, μήπως μιὰ μέρα ἡ Γερμανία ὑποχρεωθεῖ σὲ κάποια σύγκρουση, ἐξ αἰτίας πάντα αὐτῆς τῆς συμμαχίας, χωρὶς ἡ Αὐστρία νὰ εἶναι ἡ ἀπ' εὐθείας αἰτία, ὁπότε τότε τὸ αὐστριακὸ κράτος, γιὰ λόγους ἐσωτερικῆς πολιτικῆς δὲν θἄχε τὴν δύναμη γιὰ μιὰν ἀπόφαση ἀναγκαία νὰ τοποθετηθεῖ στὸ πλευρὸ τοῦ συμμάχου της. 'Η σλαυϊκὴ πλειοψηφία τῆς αὐτοκρατορίας θἄρχιζε ἀμέσως νὰ σαμποτάρει αὐτὴ τὴν ἀπόφαση καὶ θὰ προτιμοῦσε νὰ κομματιάσει ὁλόκληρη τὴν αὐτοκρατορία παρὰ νὰ προσφέρει τὴν βοήθεια ποὺ ὥριζε ἡ συμμαχία. Αὐτὸς ὁ κίνδυνος εἶχε τώρα παραμεριστεῖ. 'Η γηραιὰ αὐτοκρατορία ἔπρεπε νὰ πολεμήσει εἴτε τὄθελε εἴτε ὄχι.

'Η δική μου τοποθέτηση ὅσον ἀφορᾶ αὐτὴ τὴν σύγκρουση ἦταν ἁπλῆ καὶ ξεκάθαρη· κατὰ τὴ γνώμη μου δὲν ἦταν ἡ Αὐστρία ποὺ μάχονταν γιὰ νὰ ζητήσει μιὰ ἱκανοποίηση ἀπὸ τὴ Σερβία, ἀλλὰ ἡ πάλη τῆς Γερμανίας γιὰ τὴν ὕπαρξη της, τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους γιὰ νὰ ζήσει ἢ νὰ πεθάνει, γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ μέλλον του. 'Η Γερμανία τοῦ Βίσμαρκ ἔπρεπε τώρα νὰ βγεῖ στὸν πόλεμο· αὐτὸ ποὺ οἱ πρόγονοι μας εἶχαν ἀπωλέσει χύνοντας ἡρωικὰ τὸ αἷμα τους ἀπὸ τὶς μάχες τοῦ Βίσσενμπρουκ μέχρι τοῦ Σεντὰν καὶ τοῦ Παρισιοῦ, ἔπρεπε τώρα νὰ τὸ ξανακερδίσει ἡ γερμανικὴ νεολαία. 'Αλλὰ ἂν αὐτὸς ὁ πόλεμος ἔφτανε σ' ἕνα νικηφόρο τέλος, τότε ὁ λαός μας θὰ ξανάπερνε τὴ θέση του μέσα στὸν κύκλο τῶν μεγάλων ἐθνῶν ἀπὸ τὴν ἐξωτερική του τώρα δύναμη κι ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία θὰ ξαναγινόταν πάλι τὸ σίγουρο καταφύγιο τῆς εἰρήνης, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ στερεῖ τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν της γιὰ χάρη αὐτῆς τῆς εἰρήνης.

Ἔκανα ἄλλοτε ὅταν ἤμουν ἔφηβος καὶ νέος, τὴν εὐχὴ νὰ μπορέσω μιὰ μέρα ν' ἀποδείξω ὅτι ὁ ἐθνικὸς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἦταν μιὰ χίμαιρα. Συχνὰ εἶχα τὴν ἐντύπωση πὼς θὰ ἦταν ἁμάρτημα ἂν φώναζα: ζήτω! χωρὶς νὰ ἔχω τὸ οὐσιαστικὸ γιαυτὸ δικαίωμα· γιατὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει αὐτὴ τὴ λέξη χωρὶς νὰ τὴν ἔχει προφέρει μιὰ τέτοια στιγμὴ ὅπου κανεὶς ἀστεϊσμὸς δὲν μπορεῖ νὰ χωρέσει; Μιὰ τέτοια στιγμὴ ποὺ τὸ χέρι τῆς ἀνεξερεύνητης θεᾶς Μοίρας ἄρχισε πιὰ νὰ ζυγίζει τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς λαοὺς ἀνάλογα μὲ τὴν εἰλικρίνεια τῶν αἰσθημάτων τους; Ἔτσι ἡ καρδιά μου, ὅπως κι οἱ καρδιὲς ἑκατομμυρίων ἄλλων, πλημμύρισε μιὰ περήφανη εὐτυχία ποὺ μπόρεσα ἐπὶ τέλους ν' ἀπελευθερωθῶ ἀπ' αὐτὴ τὴν παραλυτικὴν αἴσθηση. Εἶχα τόσο συχνὰ τραγουδήσει τὸ «Ντώυτσλαντ ὕμπερ ἄλλες» καὶ φω-

ναξα τόσες φορὲς «Χάιλ», ὥστε μοῦ φαινόταν πὼς εἶχα πιὰ κατακτήσει τὸ δικαίωμα νὰ παρασταθῶ σὰν μάρτυρας μπροστὰ στὸν αἰώνιο Κριτὴ γιὰ νὰ ὑποστηρίζω τὴν φιλαλήθεια αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων. Γιατὶ ἦταν πιὰ ξεκαθαρισμένο γιὰ μένα πὼς στὴν περίπτωση ἑνὸς πολέμου—ποὺ καθὼς ξαναεῖπα τὸν εὕρισκα ἀναπόφευκτο—θὰ ἐγκατέλειπα μὲ τὸν ἕναν ἢ τὸν ἄλλο τρόπο τὰ βιβλία καὶ τὶς σπουδές μου. Ἤξερα τὸ ἴδιο καλὰ πὼς ἡ θέση μου ἔπρεπε νἆναι ἐκεῖ ποὺ μὲ καλοῦσε πάντα μιὰ ἐσωτερικὴ φωνή.

Γιὰ λόγους καὶ κίνητρα πολιτικὰ ἦταν ποὺ ἄφησα στὴν ἀρχὴ τὴν Αὐστρία· δὲν ἦταν λοιπὸν ἐξαιρετικὰ φυσικὸ καὶ κατανοητὸ τὸ ὅτι εἶχα ὑποχρέωση, τώρα ποὺ ἡ πάλη ξέσπασε νὰ μείνω πιστὸς στὰ αἰσθήματα μου; Δὲν ἤθελα νὰ πολεμήσω γιὰ τὸ κράτος τῶν Ἀψβούργων, ἀλλὰ ἤμουνα ἕτοιμος κάθε στιγμὴ νὰ πεθάνω γιὰ τὸ λαό μου καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορία ποὺ τὸν ἐκπροσωποῦσε.

Στὶς 3 Αὐγούστου ἔκανα μιὰ αἴτηση κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Αὐτῆς Μεγαλειότητα τὸν βασιλέα Λουδοβῖκο III ζητώντας ν' ἀξιωθῶ τῆς τιμῆς νὰ καταταγῶ σ' ἕνα βαυαρικὸ σύνταγμα. Τὰ γραφεῖα τοῦ ὑπουργείου δὲν ἔκαναν διόλου ἄσχημα τὴ δουλειά τους μιὰ τέτοια στιγμή· ἡ χαρά μου ἦταν ἀπερίγραπτη ὅταν τὴν ἄλλη μέρα κιόλας εἶχα ἀπάντηση στὴν ἐπιθυμία μου. Ὅταν μὲ χέρια ποὺ ἔτρεμαν, ἄνοιξα τὸν φάκελλο καὶ διάβασα τὴν ἀποδοχὴ τῆς αἴτησης μου μὲ τὴν διαταγὴ νὰ παρουσιαστῶ σ' ἕνα βαυαρικὸ σύνταγμα, ἡ εὐγνωμοσύνη κι ἡ χαρά μου ἦταν ἀπέραντη. Μερικὲς μέρες ἀργότερα φόρεσα τὴν στολὴ ποὺ θὰ τὴν διατηροῦσα ἕξη χρόνια.

Ἔτσι ἄρχισε γιὰ μένα ὅπως καὶ γιὰ κάθε Γερμανό, ἡ πιὸ ἀξέχαστη κι ἡ πιὸ ὑπέροχη αὐτὴ περίοδος ὁλόκληρης τῆς γήινης ὕπαρξης μου. Μπροστὰ στὰ γεγονότα τῆς γιγάντιας αὐτῆς πάλης, κάθε παρελθὸν ἐξαφανίστηκε μέσα σὲ μιὰν ἀνούσια ἀνυπαρξία. Μὲ κάποια περήφανη μελαγχολία συλλογίζομαι ἀκριβῶς τοῦτες τὶς μέρες ὅπου γιὰ δέκατη φορὰ ξανάρχεται ἡ ἐπέτειος τοῦ ἐξαίσιου αὐτοῦ γεγονότος, συλλογίζομαι τὶς πρῶτες βδομάδες τῆς σύγκρουσης τῶν ἡρώων, ποὺ ἡ εὔνοια τῆς μοίρας ἐπέτρεψε νὰ πάρω μέρος.

Σὰν νὰ ἦταν χθὲς μόνον, ξετυλίγονται μπροστὰ στὰ μάτια μου εἰκόνες καὶ εἰκόνες· βλέπω τὸν ἑαυτό μου ἀνάμεσα στους ἀγαπημένους μου συντρόφους πρῶτα μὲ τὴ στολή, ὕστερα στὴν πρώτη μου ἔξοδο, στὶς ἀσκήσεις, μέχρι ποὺ ἦρθε ἐπὶ τέλους ἡ ἡμέρα τῆς ἀναχώρησης γιὰ τὸ μέτωπο.

Μιὰ μοναδικὴ ἀνησυχία μὲ συγκλόνιζε τότε, ὅπως καὶ τόσους ἄλλους: μήπως φτάσω ἀργὰ στὴν πρώτη γραμμή. Αὐτὸ μ' ἐμπόδιζε συχνὰ νὰ βρῶ μιᾶς στιγμῆς ἡσυχία. Ἔτσι σὲ κάθε ἀναγγελία μιᾶς νί-

κης μας καὶ κάθε ἡρωϊσμοῦ μας ἡ χαρά μου ἦταν ἀνάκατη μὲ μιὰ πικρία, γιατὶ σὲ κάθε τέτοια καινούργια νίκη ἔδειχνε νὰ μεγαλώνει ὁ κίνδυνος μήπως φθάσω ἀργὰ καὶ δὲν πάρω μέρος.

'Αλλὰ νά, ποὺ ἦρθε ἡ μέρα ποὺ ἀφήσαμε τὸ Μόναχο γιὰ νὰ πᾶμε νὰ κάνουμε τὸ καθῆκον μας. Τότε μπόρεσα νὰ δῶ γιὰ πρώτη φορὰ τὸν Ρῆνο, ὅταν κατὰ μάκρος καὶ πάνω στὰ ἤσυχα κύματα του πορευτήκαμε κατὰ τὴν 'Ανατολὴ μὲ σκοπὸ νὰ ὑπερασπιστοῦμε αὐτὸ τὸ πιὸ γερμανικό ποτάμι ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ ποτάμια, ἀπὸ τὴ λαιμαργία τοῦ προαιώνιου ἐχθροῦ. Ὅταν μεσ' ἀπ' τὰ τρυφερά πέπλα τῆς πρωϊνῆς ὁμίχλης, οἱ πρῶτες ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου φλόγισαν τὰ μάτια μας εἴδαμε νὰ ἀστράφτει τὸ μνημεῖο τῆς Νίντερβαλντ * καὶ νὰ ὑψώνεται πάνω ἀπ' τὸ ἀτέλειωτο στρατιωτικὸ τραῖνο ἡ «Βάλταμ Ρέιν», τότε τὸ στῆθος μου γίνηκε ξαφνικὰ πολὺ στενὸ γιὰ νὰ χωρέσει τὸν ἐνθουσιασμό μου.

Μετὰ ἀκολούθησε μιὰ νύχτα, ψυχρὴ καὶ βροχερὴ στὴ Φλάνδρα, ποὺ τὴν περπατήσαμε σιωπηλὰ κι ὅταν ἡ μέρα ἄρχισε νὰ ξημερώνει μεσ' ἀπ' τὰ σύννεφα, ξαφνικὰ σφύριξε πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας ὁ χαιρετισμὸς τοῦ ἀτσαλιοῦ κι οἱ μικρὲς σφαῖρες μαστίγωσαν τὸ ἔδαφος· ὅμως πρὶν τὸ μικρὸ ἐτοῦτο σύννεφο τοῦ μπαρουτιοῦ διαλυθεῖ τὸ πρῶτο ζήτω! βγῆκε ἀπ' τὰ διακόσια αὐτὰ λαρύγγια σὰν ἀπάντηση στὸ πρῶτο μήνυμα τοῦ θανάτου. Τότε ἄρχισαν οἱ ἐκρήξεις κι οἱ βομβαρδισμοὶ τῶν κανονιῶν ἀνάκατες μὲ τραγούδια καὶ μὲ τὰ οὐρλιαχτὰ τῶν ἀνδρῶν ποὺ καθένας ἔννοιωθε συνεπαρμένος καὶ μὲ πυρετικὰ μάτια προχωροῦσε μπροστὰ ὅλο καὶ πιὸ γρήγορα, μέχρι ποὺ ξαφνικὰ ἡ μάχη διαχωρίστηκε καὶ δινόταν τώρα μακρυά, στὰ χωράφια μὲ τὰ κοκκινογούλια, σῶμα πρὸς σῶμα πιά. Ὅμως ἀκόμα κι ἀπὸ μακρυὰ ἔφτανε ὡς τ' αὐτιά μας ἕνα τραγούδι ποὺ μᾶς κέρδιζε λίγο—λίγο, ποὺ μεταδινόταν ἀπὸ λόχο σὲ λόχο κι ὅσο ὁ θάνατος σερνόταν πάνω στὶς γραμμές μας τόσο τὸ τραγούδι μᾶς συνέπερνε καὶ δυνάμωνε κι ἑνωνόταν μὲ τὶς μακρυνὲς φωνές:

«Ντώυτσλαντ, Ντώυτσλαντ ὕμπερ ἄλλες ἵν βέλτ!»

Τέσσερις μέρες μετὰ γυρίσαμε στὰ μετόπισθεν. Τὸ βάδισμα καὶ τὸ τὸ φέρσιμο μας ἦταν πιὰ διαφορετικό. Παιδιὰ δεκαεφτὰ χρονῶν ἔδειχναν τώρα σίγουροι ἄντρες.

Οἱ ἐθελοντὲς τοῦ συντάγματος Λίστ ἴσως νὰ μὴν εἶχαν μάθει νὰ πολεμοῦν κατὰ τοὺς κανονισμούς, ἀλλὰ ὅλοι τους ἤξεραν νὰ πεθαίνουν σὰν παληοὶ στρατιῶτες.

Κι αὐτὸ ἦταν ἡ ἀρχή.

Ἔτσι ἀκολούθησαν τὰ χρόνια· ὅμως ὁ ρομαντισμὸς τῆς μάχης ἐ-

---

* Ἄγαλμα τῆς Γερμανίας ὕψους 35 μ. ποὺ συμβολίζει τὴν κυριαρχία τῆς Γερμανίας πάνω στὴ Ρηνανία.

δωσε τὴ θέση του στὸν τρόμο. Ὁ ἐνθουσιασμὸς πάγωσε σιγὰ-σιγὰ κι ἡ νεανικὴ ἔξαρση καταπνίγηκε ἀπ' τὸν φόβο τοῦ θανάτου. Ἦρθε ἡ στιγμὴ ποὺ ὁ καθένας εἶχε νὰ παλαίψει ἀνάμεσα στὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ στὸ καθῆκον. Κι ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν μπόρεσα ν' ἀποφύγω αὐτὴ τὴν πάλη. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ θάνατος τριγύριζε, κάτι ἀόριστο μ' ἔσπρωχνε νὰ ἐπαναστατήσω, ἔδειχνε νὰ εἶναι ἡ φωνὴ τῆς λογικῆς στὸ τρομαγμένο σῶμα, ἀλλὰ ἦταν μονάχα ἡ δειλία ποὺ κάτω ἀπὸ τέτοιες δικαιολογίες προσπαθοῦσε νὰ μᾶς συμπαρασύρει. Ὅμως ὅσο πιὸ πολὺ αὐτὴ ἡ φωνὴ ἐμιμεῖτο τὴν σύνεση, ὅσο πιὸ πολλὲς προσπάθειες ἔκανε, ὅσο τὸ κάλεσμα της γινόταν ἀπαιτητικὸ κι ἐπίμονο, τόσο πιὸ ζωηρὴ ἦταν ἡ ἀντίσταση μας, ὥσπου τέλος, μετὰ ἀπὸ μακρυὰ ἐσωτερικὴ πάλη, τὸ συναίσθημα τοῦ καθήκοντος νίκησε. Ἀπ' τὸ χειμώνα τοῦ 1915–1916 αὐτὴ ἡ πάλη εἶχε τελειώσει καὶ μέσα μου. Ἡ θέληση μου εἶχε ἀποδειχτεῖ ἀπόλυτη κυρίαρχος. Ἂν στὶς πρῶτες μέρες ἀντιδροῦσα στὶς ἐφόδους μὲ κραυγὲς καὶ γέλια, τώρα ἤμουνα ἤρεμος κι ἀποφασιστικός. Κι αὐτὰ τὰ συναισθήματα ἔδειχναν ὅτι θὰ κρατήσουν ὡς τὸ τέλος, ἐκτὸς βέβαια ἂν ἡ μοῖρα ἤθελε νὰ ἐξαντλήσει ὅλες της τὶς δυνατότητες καὶ τὰ νεῦρα μου ἔσπαζαν ἢ ἡ λογική μου ἐξασθενοῦσε.

Ἀπὸ νεαρὸς ἐθελοντὴς γίνηκα βετεράνος στρατιώτης. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ ἦταν γενικὸ φαινόμενο μέσα σ' ὁλόκληρη τὴ στρατιά. Μὲ τὶς συνεχεῖς μάχες ὡριμάσαμε καὶ σκληρύναμε κι αὐτοὶ ποὺ δὲν μπόρεσαν ν' ἀντέξουν στὶς ἐφόδους τσακίστηκαν ἀπ' αὐτές.

Τώρα μόνο μποροῦσε νὰ κρίνει κανεὶς αὐτὸ τὸ στρατό, ὕστερα ἀπὸ δύο ἢ τρία χρόνια ποὺ κατὰ τὴ διάρκεια τους ρίχτηκε ἀπ' τὴν μιὰ μάχη στὴν ἄλλη, πολεμώντας σταθερὰ ἐνάντια στὴν ἀριθμητικὴ ὑπεροχὴ ἀνδρῶν καὶ ὅπλων τῶν ἀντιπάλων, ἐνάντια στὴν πεῖνα καὶ τὶς στερήσεις: τώρα ἦρθε ἡ στιγμὴ ν' ἀποδείξουμε τὴν ἀνωτερότητα αὐτοῦ τοῦ μοναδικοῦ στρατοῦ.

Ὅσα χρόνια κι ἂν περάσουν, ποτὲ κανένας δὲν θὰ τολμήσει νὰ μιλήσει γιὰ ἡρωισμὸ χωρὶς νὰ σκεφτεῖ τὸν γερμανικὸ στρατὸ τοῦ παγκόσμιου πόλεμου. Τότε θ' ἀναδυθοῦν ἀπ' τὰ πέπλα τοῦ παρελθόντος τὰ ἀτσάλινα, γκρίζα κράνη ποὺ ποτὲ δὲ λύγισαν οὔτε ὀπισθοχώρησαν. Ὅσα χρόνια κι ἂν θὰ ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς Γερμανοί, τέτοιοι θὰ παρουσιάζονται στὴ σκέψη τους οἱ πρόγονοι τους.

Ἤμουνα τότε στρατιώτης καὶ δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ κάνω πολιτική. Δὲν ἦταν ἄλλωστε στ' ἀλήθεια ἡ κατάλληλη στιμγή. Ὅμως ἀκόμα καὶ σήμερα ἔχω τὴν πεποίθηση πὼς κι ὁ πιὸ τελευταῖος ὑπηρέτης κι ἁμαξᾶς, πρόσφερε ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα καλύτερες ἀπὸ τὸν πρῶτο, ἂς ποῦμε ἀπ' τοὺς «Κοινοβουλευτικούς» μας. Ποτὲ δὲν ἐννοιω-

σα μεγαλύτερη ἀηδία γι αὐτοὺς τοὺς φλύαρους, ὅσο ἐτούτη τὴν ἐποχὴ ὅπου ὁ κάθε γεναῖος ποὺ ἀξίζει αὐτὸ τὸ ὄνομα κι εἶχε κάτι νὰ πεῖ, τὸ κραύγαζε κατὰ πρόσωπο στὸν ἐχθρὸ κι ἄφηνε κατὰ μέρος, ὅπως ταίριαζε, κάθε του διάθεση γιὰ λόγια, ἐκτελώντας σιωπηλὰ τό καθῆκον του. Ναί, ἀηδίασα τότε ὅλους αὐτοὺς τοὺς «πολιτικοὺς» κι ἂν αὐτὸ ἐξαρτιόταν ἀπὸ μένα, θὰ σχημάτιζα μιὰ ὁμάδα κρούσεως ἀπὸ κοινοβουλευτικοὺς γιατὶ ἔτσι θὰ μποροῦσαν νὰ δώσουν ἕνα σκοπὸ στὴν ὕπαρξη τους καὶ νὰ φλυαροῦν ὅσο θέλουν χωρὶς νὰ ἐξοργίζουν τούς εἰλικρινεῖς καὶ τίμιους ἀνθρώπους καὶ πρὸ πάντων χωρὶς νὰ τοὺς βλάπτουν.

Ὅσο ὅμως καὶ νὰ ἤθελα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ νὰ μὴ ξέρω τίποτα γιὰ τὴν πολιτική, δὲν μποροῦσα νὰ κάνω διαφορετικὰ παρὰ νὰ πάρω θέση ἀναφορικὰ μὲ ὡρισμένα φαινόμενα ποὺ ἀγανακτοῦσαν ὁλόκληρο τὸ ἔθνος καὶ πρὸ πάντων ἐμᾶς, τοὺς στρατιῶτες.

Ἔγιναν δυὸ πράγματα ποὺ μὲ ἐξόργισαν βαθύτατα καὶ ποὺ τὰ θεώρησα τελείως βλαβερὰ κι ἐπικίνδυνα.

Κιόλας, ἀπ' τὶς πρῶτες νίκες, μιὰ ὡρισμένη μερίδα τοῦ τύπου ἄρχισε νὰ ρίχνει ἀργὰ καὶ ἴσως μὲ τρόπο ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἀμέσως ἀντιληπτὸς ἀπὸ ὅλους, μερικὲς σταγόνες πικρίας μέσα στὸν γενικὸ ἐνθουσιασμό. Τὸ ἔκαναν κάτω ἀπὸ τὴν καλοκάγαθη μάσκα τῶν ἀγαθῶν συλλογισμῶν, ἐξετάζοντας μὲ φροντίδα τάχα τὶς διάφορες ἐκδηλώσεις. Ἔπρεπε νάχουμε κάποιες ἐπιφυλάξεις ὅσον ἀφορᾶ τὶς τόσο μεγάλες ἐξάρσεις στὴν ἐξύμνηση τῆς νίκης μας. Ἔπρεπε νὰ φοβόμαστε ὅτι κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ σχῆμα οἱ ἐξάρσεις αὐτὲς δὲν ἦταν ἄξιες ἑνὸς μεγάλου ἔθνους καὶ γιαυτὸ ἔπρεπε νὰ περιοριστοῦν. Τὸ θάρρος κι ὁ ἡρωισμός, ἔλεγαν, εἶναι καταστάσεις τελείως φυσιολογικές, ἔτσι ποὺ δὲν ἔπρεπε ν' ἀφηνόμαστε ἐλεύθερα σ' ἐκδηλώσεις ἀσυλλόγιστης χαρᾶς, ἐνῶ σὲ ἄλλες ξένες χῶρες ἔπερναν μιὰ θέση ἤρεμη καὶ τελείως ἄξια κι ἀνάλογη τῆς χαρᾶς αὐτῆς κι οἱ ἐκρήξεις αὐτὲς δὲν ἄρεσαν καθόλου κτλ. Τέλος, ὅτι, ἐμεῖς οἱ ἄλλοι Γερμανοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ξεχνᾶμε πὼς ὁ πόλεμος δὲν ἦταν μέσα στὶς προθέσεις μας κι ἀκόμη ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ντρεπόμαστε νὰ ὁμολογήσουμε πὼς κάθε στιγμὴ συνεισφέρουμε τὴν συνεργασία μας γιὰ τὴν συμφιλίωση τῆς ἀνθρωπότητας. Γιαυτοὺς τοὺς λόγους δὲν θάπρεπε νὰ ἀμαυρώνουμε μὲ κραυγὲς θαυμασμοῦ τὴν ἀγνότητα τῶν ἡρωικῶν πράξεων τοῦ στρατοῦ μας γιατὶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος θὰ παρεξηγήσει μιὰ τέτοια θέση. Τίποτα δὲν εἶναι πιὸ ἀξιοθαύμαστο ἀπὸ τὴν μετριοφροσύνη μὲ τὴν ὁποία ἕνας ἀληθινὸς ἥρωας ξεχνᾶ μέσα στὴν ἠρεμία καὶ τὴν σιωπὴ τὶς θαμπωτικές του πράξεις· γιατὶ αὐτὸ εἶνε ὅλο κι ὅλο ὁ ἡρωϊσμός.

Ἀντὶ νὰ πιάσουν αὐτοὺς τοὺς φλύαρους ἀπ' τὰ μακρυά τους αὐτιὰ καὶ νὰ τοὺς παραδώσουν στὸ δήμιο γιὰ νὰ τοὺς κρεμάσει σ' ἕνα

σκοινὶ ἀπ' αὐτά, ἀντὶ ν' ἀπαγορεύσουν σ' αὐτοὺς τοὺς καβαλλάρηδες τοῦ κονδυλοφόρου νὰ βρίζουν τὸ ἔθνος κάτω ἀπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ὑψηλῆς ψυχολογίας, ἄρχισαν νὰ πέρνουν πραγματικὰ μέτρα καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ περιορίσουν τὴν «ἀπρεπῆ» χαρὰ γιὰ τὶς νίκες μας.

Δὲν μποροῦσαν νὰ ὑποψιαστοῦν μὲ κανέναν τρόπο ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς μιὰ φορὰ νὰ σπάσει, δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ ξυπνήσει ὅταν θὰ χρειαστεῖ. Ἦταν μιὰ μέθη κι ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσει νὰ εἶναι τέτοια. Ἀλλὰ πῶς μποροῦσε νὰ διατηρηθεῖ χωρὶς τὴ δύναμη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, μιὰ πάλη ποὺ μποροῦσε μὲ χίλιους τρόπους νὰ ὑποβιβάσει τὸ ἠθικὸ τοῦ ἔθνους.

Ἤξερα πολὺ καλὰ τὴν ψυχολογία τῆς μεγάλης μάζας γιὰ νὰ καταλαβαίνω ὅτι σὲ παρόμοιες περιπτώσεις δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διατηρηθεῖ ζεστὸ τὸ σίδερο μὲ ψυχικὲς ἀνατάσεις κι ἐπίπεδα «αἰσθητικὰ» ἀνώτερα. Στὰ μάτια μου θἆταν μιὰ καθαρὴ τρέλα νὰ μὴ γίνεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ γίνει γιὰ νὰ αὐξάνεται καὶ νὰ μεγαλώνει ὁ βρασμὸς τῶν ψυχῶν· ἀλλὰ μοῦ ἦταν, ἁπλᾶ καὶ ξεκαθαρισμένα, τελείως ἀκατανόητο νὰ προσπαθοῦμε νὰ ξεφύγουμε ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἀπὸ ἐξαιρετικὴ τύχη εἶχε συμβεῖ.

Κατὰ δεύτερο λόγο μ' ἐξόργιζε, ὁ τρόπος τὸν ὁποῖον κρίναμε κατάλληλο γιὰ νὰ πάρουμε θέση ἀπέναντι στὸν μαρξισμό. Κατὰ τὴ γνώμη μου αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη ὅτι δὲν εἴχαμε τὴν παραμικρὴ γνώση γιὰ τὸ τί ἦταν αὐτὴ ἡ πανούκλα. Νομίζαμε καὶ φανταζόμασταν πολὺ σοβαρὰ ὅτι μὲ τὴν συνένωση τῶν ἄλλων κομμάτων, θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε τὸν μαρξισμὸ νὰ λογικευτεῖ καὶ ν' ἀπομονωθεῖ.

Ἀλλὰ δὲν εἴχαμε νὰ κάνουμε ἐδῶ μ' ἕνα κόμμα ἀλλὰ μὲ μιὰν ὁλόκληρην ἐπιστήμη ποὺ μοναδικὸς σκοπός της ἦταν νὰ καταστρέψει τὴν ἀνθρωπότητα. Δὲν μᾶς ἔνοιαζε διόλου ποὺ αὐτὴ ἡ θεωρία δὲν διδάσκονταν διόλου ἀπ' τὰ ἐξιουδαϊσμένα πανεπιστήμια μας ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἦταν ἕνα σωρὸ ἐκεῖνοι, κι ειδικώτερα οἱ ἀνώτατοι κρατικοί μας ὑπάλληλοι, ποὺ εὕρισκαν τελείως βέβαια ἄχρηστο στὴν ὑπερβολικὴ μυωπία τους, νὰ πιάσουν ἕνα βιβλίο καὶ νὰ μάθουν κάτι τί ποὺ δὲν διδάσκονταν στὰ ἐπίσημα κρατικὰ ἱδρύματα. Οἱ πιὸ δυνατὲς ἀναταραχὲς στὸν κόσμο μποροῦσαν νὰ περάσουν πλάι σ' αὐτὲς τὶς «διάνοιες» χωρὶς ν' ἀφήσουν κανένα ἴχνος· γιαυτὸ καὶ μόνο τὸ λόγο οἱ κρατικὲς ὑπηρεσίες χώλαιναν τελείως ἀπέναντι στὶς ἰδιωτικές. Σ' αὐτὲς ταίριαζε περισσότερο ἡ παροιμία: Κάτι ποὺ ὁ χωριάτης δὲν τὸ ξέρει, δὲν τὸ τρώει. Σπάνιες τελείως περιπτώσεις διέψευσαν τὸν κανόνα.

Ἦταν ἕνας τέλειος καὶ χωρὶς ὅμοιο του παραλογισμὸς τὸ νὰ ταυτιστεῖ, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1914, ὁ Γερμανὸς ἐργάτης μὲ τὸ μαρξισμό. Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ὁ Γερμανὸς ἐργάτης ἤξερε πὼς θ' ἀπελευ-

θερωθεῖ ἀπ' τὸ ἀγκάλιασμα αὐτοῦ τοῦ δηλητηριασμένου μολύσματος, γιατὶ χωρὶς αὐτὴ τὴν ἀπελευθέρωση, δὲν θἆχε ποτὲ μπορέσει μὲ κανέναν τρόπο νὰ ὁδηγηθεῖ στὴν μάχη.Ἦταν λοιπὸν τελείως ἀνόητο νὰ πιστεύουμε ὅτι ὁ μαρξισμὸς ἴσως εἶχε πάρει τώρα ἐθνικιστικὴ μορφή: Χαρακτηριστικὸ ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι μέσα σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια κανεὶς ἀνάμεσα στοὺς κρατικούς μας λειτουργούς, δὲν εἶχε θελήσει νὰ μπεῖ στὸν κόπο καὶ νὰ μελετήσει τὴν ὑπόσταση αὐτῆς τῆς θεωρίας, ὥστε νὰ μὴ μπορέσει νὰ διεισδύσει στὸν κρατικὸ μηχανισμὸ ἕνας τέτοιος παραλογισμός.

Ὁ μαρξισμὸς ποὺ βασική του ἀρχὴ ἦταν καὶ εἶναι ὁ διαμελισμὸς κι ἡ καταστροφὴ ὅλων τῶν ἐθνικιστικῶν κρατῶν ποὺ δὲν ἦταν ἑβραϊκά, ἔπρεπε νὰ εἶχε δεῖ μὲ κατάπληξή του, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1914, τοὺς Γερμανοὺς ἐργάτες ποὺ εἶχαν πέσει στὰ δίχτυα του, νὰ ξυπνοῦν καὶ νὰ παρουσιάζονται ὅλο καὶ πιὸ πολλοὶ προσφέροντας τὶς ὑπηρεσίες τους στὴν πατρίδα. Σὲ μερικὲς μέρες οἱ καπνοὶ κι οἱ ἀπάτες αὐτῆς τῆς μεγάλης ψευτιᾶς σὲ βάρος τοῦ λαοῦ, διαλύθηκαν σ' ὅλους τοὺς ἀνέμους καὶ ξαφνικὰ ἡ ἰουδαϊκὴ ἡγεσία βρέθηκε ἀπομονωμένη κι ἐγκαταλειμένη, σὰν νὰ εἶχε ἐξαφανιστεῖ κάθε ἴχνος ὅλων αὐτῶν μὲ τὰ ὁποῖα εἶχαν μπολιάσει τὶς μάζες ἐδῶ κι ἑξήντα χρόνια. Ἦταν μιὰ κακὴ στιγμὴ γιὰ τοὺς ἀνάξιους ποιμένες τῆς ἐργατικῆς τάξης τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ μόλις οἱ ἡγέτες αὐτοὶ κατανόησαν τὸν κίνδυνο ποὺ τοὺς ἀπειλοῦσε, ξαναφόρεσαν μέχρι τ' αὐτιὰ τὸ μανδύα τοῦ ψεύδους ποὺ τοὺς ἔκανε ἀόρατους καὶ μιμήθηκαν χωρὶς καμιὰ ντροπὴ ἢ δισταγμὸ τὴν ἐθνικὴ ἔξαρση.

Αὐτὴ ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ ληφθοῦν μέτρα ἐνάντια στὸ ἀπαίσιο συνδικάτο τῶν Ἑβραίων δηλητηριαστῶν τοῦ λαοῦ. Ἦταν τότε ποὺ ἔπρεπε νὰ βάλουν σ' ἐφαρμογὴ τὸ προτσές τους χωρὶς διόλου νὰ συλλογιστοῦν τὶς φωνὲς καὶ τὶς διαμαρτυρίες ποὺ θὰ ξεσήκωναν. Τὸν Αὔγουστο τοῦ 1914 οἱ φλυαρίες τῶν' Εβραίων γιὰ διεθνῆ συναδέλφωση ἐξαφανίστηκαν καὶ στὴ θέση τους φάνηκαν πάνω στὰ κεφάλια τῶν στρατιωτῶν ποὺ βάδιζαν, οἱ ἀμερικανικὲς βόμβες μαζύ μὲ τὶς εὐχὲς ὑπὲρ τῆς ἀδελφότητας τῶν λαῶν. Ἦταν λοιπὸν καθῆκον μιᾶς συνετῆς κυβέρνησης, τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ ἐθνικὸ συναίσθημα τοῦ Γερμανοῦ ἐργάτη εἶχε πάλι ἐξυψωθεῖ, νὰ καταστρέψει καὶ νὰ διαλύσει χωρὶς οἶκτο τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἔθνους. Ἐνῶ οἱ καλύτεροι ἔπεφταν στὴν πρώτη γραμμή, θἄπρεπε στὰ μετόπισθεν νὰ καθαρίσουν αὐτὴ τὴ βρωμιά.

Ἀλλὰ ἀντὶ γιαυτό, ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ὁ Αὐτοκράτορας, ἔτεινε τὸ χέρι στοὺς χτεσινοὺς παληοὺς ἐγκληματίες καὶ παραχώρησε τὴν

εὔνοια του στοὺς ψυχροὺς κι ἀμετανόητους δολοφόνους τοῦ λαοῦ ποὺ μπόρεσαν ἔτσι ν' ἀναλάβουν τὸ χαμένο ἠθικό τους.

Ἔτσι τὸ φίδι μποροῦσε νὰ συνεχίσει τὸ ἔργο του πιὸ σίγουρα ἀπὸ ἄλλοτε κι ἀκόμη περισσότερο ἐπικίνδυνα. Ἐνῶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι ὀνειρεύονταν στὸ μέτωπο τὴν τριμένη ρόμπ ντὲ σάμπρ τοῦ σπιτιοῦ τους, οἱ ἀδίστακτοι ἐγκληματίες ὀργάνωναν τὴν ἐπανάσταση.

Πάντοτε αἰσθανόμουν μιὰ βαθειὰ ἀπέχθεια γιαυτὸν τὸν ἀκατάλληλο τρόπο χρήσης τῆς ἐπιείκιας, ὅμως κιόλας δὲν μποροῦσα νὰ φανταστῶ ὅτι ἡ κατάληξη της θἆταν τόσο καταστρεπτική.

Ἀλλὰ τί μπορούσαμε νὰ κάνουμε λοιπόν! Νὰ συλλάβουμε ἀμέσως τοὺς ὑπεύθυνους, νὰ τοὺς περάσουμε ἀπὸ δίκη καὶ ν' ἀπαλλάξουμε τὸ κράτος ἀπ' αὐτὸ τὸ μίασμα. Ἔπρεπε νὰ μεταχειριστοῦμε χωρὶς δισταγμοὺς ὅλα τὰ μέσα τῆς δύναμης γιὰ νὰ τοὺς ἐξανδραποδίσουμε. Νὰ διαλύσουμε τὰ κόμματα καὶ νὰ θέσουμε τὸ Κοινοβούλιο σὲ κατάσταση ἀνάγκης μὲ τὶς μπαγιονέττες ἤ, κι αὐτὸ θἆταν σωστότερο, νὰ τὸ καταργήσουμε ἀμέσως. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Δημοκρατία θὰ κατόρθωνε νὰ διαλύσει τὰ κόμματα, τότε μόνο θὰ ἐκπληροῦσε ἀνεμπόδιστη τὸν προορισμό της προσφέροντας μέγιστη ὑπηρεσία στὸ Ἔθνος. Γιατὶ παιζόταν τώρα πιὰ ἡ τύχη ὁλόκληρου αὐτοῦ τοῦ Ἔθνους.

Ἀλλά, τότε, ἔμπαινε αὐτὸ τὸ ἐρώτημα: εἶναι δυνατὸν μὲ τὸ σπαθὶ ν' ἀλλάξεις πεποιθήσεις ποὺ φωληάζουν στὸ ἀνθρώπινο μυαλό; Εἶναι δυνατὸν μὲ τὴν σκληρὴ βία νὰ πολεμήσεις «φιλοσοφικὲς θεωρίες»;

Ρώτησα κιόλας τὸν ἑαυτό μου πολλὲς φορὲς πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα.

Ἀναλογίστηκα ἀνάλογες περιπτώσεις ποὺ ὑπάρχουν στὴν ἱστορία καὶ κυρίως σὲ θρησκευτικὰ προβλήματα καὶ κατέληξα στὴν ἀκόλουθη ὁριστικὴ διαπίστωση:

Οἱ φιλοσοφικὲς ἰδέες καὶ πεποιθήσεις, ὅσο καὶ τὰ κινήματα ποὺ ἔχουν τεθεῖ σὲ καθορισμένες φιλοσοφικὲς θέσεις, ἀληθινὲς ἢ ψεύτικες, δὲν μποροῦν, πρὶν περάσει μιὰν ὡρισμένη στιγμή, νὰ τσακιστοῦν ἀπ' τὴν ὑλικὴ δύναμη, παρὰ κάτω ἀπὸ μιὰ καὶ μόνη συνθήκη: αὐτὴ ἡ ὑλικὴ δύναμη, νὰ τεθεῖ στὴν ὑπηρεσία μιᾶς φιλοσοφικῆς ἰδέας ἢ πεποίθησης καινούργιας, ἀνάβοντας ἔτσι μιὰ νέα φλόγα.

Ἡ χρήση τῆς φυσικῆς δύναμης ἀπὸ μόνη της, χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς ἠθικῆς δύναμης ποὺ θἄχει σὰν βάση μιὰν φιλοσοφικὴ θεωρία, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ὁδηγήσει στὸ γκρέμισμα μιᾶς ἰδέας ἢ νὰ βάλει τέλος στὴν ἐξέλιξη της, ἐκτὸς ἂν ἔχει τὴν βοήθεια τῶν τελευταίων ὑποστηρικτῶν αὐτῆς τῆς ἰδέας, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ καταστρέψει τὶς παραδόσεις της. Αὐτὸ θὰ κατέληγε στὶς πιὸ πολλὲς περιπτώσεις στὸ

νά διαγράψουμε άπό τό δυναμικό τοῦ Κράτους ἕναν ἀριθμό ἀτόμων πολιτικῶς ἰσχυρῶν, γιά ἕνα ἀπροσδιόριστο χρονικό διάστημα καί συχνά γιά πάντα· καί βέβαια θά ἦταν μιά ἀφαίμαξη πού θά ἀπόβαινε σέ βάρος, ὅπως τόχει δείξει ἡ πεῖρα, τοῦ καλύτερου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ. Πράγματι κάθε βίαιη ἐνέργεια πού δέν ἔχει βάση ἰδεολογική, θά φαινόταν ἠθικά ἄδικη καί θά ἐνεργοῦσε σάν μαστίγωμα πάνω στά καλύτερα στρώματα ἑνός λαοῦ, σπρώχνοντας τον στήν ἀνάγκη μιᾶς προστασίας πού βέβαια θά τήν ἀναζητοῦσε στήν διωκόμενη θεωρία. Σέ πολλούς ἀνθρώπους αὐτό τό γεγονός ἔχει προκληθεῖ μόνο καί μόνο ἀπό τήν σκέψη ὅτι μιά ἰδέα καταδιώκεται ἀπό τήν σκληρή βία.

Ἔτσι ὁ ἀριθμός τῶν πιστῶν ἐπαναστατῶν θά αὐξάνει ὅσο μεγαλώνει ἡ καταδίωξη. Ἡ διάλυση κι ἡ καταστολή μιᾶς φιλοσοφικῆς θεωρίας δέν θά μπορέσει νά πραγματοποιηθεῖ παρά μέ μιά προοδευτική ριζική ἐξόντωση ὅλων ἐκείνων πού ἔχουν κάποιαν ἀξία. Ἀλλ' αὐτοί ἴσα—ἴσα θά δικαιωθοῦν καί θά πάρουν τήν ἐκδίκηση τους μιά μέρα ἀπό τήν «ἐσωτερική» κάθαρση πού θά προκύψει ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἔθνους. Ἀπεναντίας μιά τέτοια ἐνέργεια εἶναι ἀπ' ἀρχῆς καταδικασμένη σέ ἀποτυχία ὅταν ἡ καταπολεμούμενη θεωρία ἔχει κιόλας δημιουργήσει γύρω της ἕναν ἔστω καί μικρό κύκλο ὀπαδῶν.

Γιαυτό ἀκόμη ἐπιβάλλεκαι, ὅπως σ' ὅλες τίς ἀνάλογες περιπτώσεις, ὅπου ὁ πρῶτος καιρός τῆς νηπιακῆς ἡλικίας εἶναι κατάλληλος γιά λήψη μέτρων, νά καταπολεμηθεῖ αὐτή ἡ θεωρία στό ξεκίνημα της γιατί μέ τά χρόνια αὐξάνεται ἡ δυνατότητα τῆς ἀντίστασης της καί μεταβιβάζεται μετά τόν διωγμό τῶν παληῶν, στή νέα γενεά, ἄς εἶναι καί κάτω ἀπό ἄλλο σχῆμα κι ἄλλα κίνητρα.

Στήν πραγματικότητα, σχεδόν ὅλες οἱ παρόμοιες ἐνέργειες γιά τήν καταστολή μιᾶς θεωρίας χωρίς πνευματικές βάσεις ἦταν καταδικασμένες σέ ἀποτυχία γι αὐτούς πού τίς προετοίμασαν καί δέν ἦταν ἡ πρώτη φορά πού τέλειωναν μ' ἕναν τρόπο ἀντίθετο ἀπ' αὐτόν πού ἤθελαν γιά τήν ἀκόλουθη αἰτία:

Ἡ πρώτη προϋπόθεση γιά μιά κίνηση ἀγωνιστική μέ μοναδικό ὅπλο τή βία, εἶναι πάντα ἡ ἐπιμονή. Δηλαδή ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου κρίνεται ἀπό τήν ἐφαρμογή καί τόν τρόπο πού θά χρησιμοποιηθοῦν οἱ διάφορες μέθοδοι γιά νά καταπολεμηθεῖ μιά θεωρία κ.τ.λ. Ὅμως μόλις ἡ βία θελήσει νά ἐπιδείξει κάποιαν ἐπιείκια, ὄχι μονάχα ἡ θεωρία πού καταπολεμεῖται ἀναλαμβάνει καινούργιες δυνάμεις, ἀλλά μπορεῖ νά εἶναι σέ θέση νά ξαναβρεῖ νέες εὐκαιρίες μέσα σέ κάθε ἐπίθεση, μόλις περάσει τό πρῶτο κῦμα τῆς ἐπίθεσης αὐτῆς, νά προσεταιρισθεῖ νέους ὀπαδούς ἀπ' τίς διαμαρτυρίες πού θά ξεσηκωθοῦν καί νά κάνει τούς παληούς νά προσχωρήσουν μέ περισσότερο θάρρος καί βαθύτερο

μίσος, ἀλλὰ και τοὺς λιποτάκτες νὰ ξαναπάρουν τὶς θέσεις τους μετὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ κινδύνου. Ἔτσι μονάχα πάνω στὴν ἀλύγιστη ἐφαρμογὴ τῆς βίας στηρίζεται ἡ πρώτη προϋπόθεση τῆς ἐπιτυχίας. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι παρά τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀπόφασης στηριγμένης πάνω σὲ θεωρητικὰ δεδομένα. Κάθε εἶδους βία ποὺ δὲν βασίζεται πάνω σὲ στέρεη πνευματικὴ βάση, θὰ εἶναι πάντα ταλαντευόμενη κι ἀβέβαιη. Τῆς λείπει ἡ σιγουριὰ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ παρὰ μόνο μὲ τὶς φιλοσοφικὲς θέσεις ποὺ ἐνισχύουν τὸ φανατισμό. Εἶναι βέβαια καταλυτικὴ τῆς σταθερῆς ἐνεργητικότητας καὶ τῆς σοβαρῆς ἀπόφασης ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ συγχρόνως βοηθᾶ ἀφάνταστα στὴν ἀλλαγὴ τῆς προσωπικότητας ὅπως καὶ τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ τοῦ δυναμικοῦ τῶ ἀνθρώπων.

Ὑπάρχει ὅμως κάτι ἄλλο ποὺ θἄθελα νὰ προσθέσω πάνω σ' αὐτό:

Κάθε τέτοια φιλοσοφικὴ θεωρία, πολιτικῆς ἢ θρησκευτικῆς μορφῆς—συχνὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ χαράξεις ἀνάμεσα τους διαχωριστικὴ γραμμὴ—ἀγωνίζεται λιγώτερο, μ' ἕναν χαρακτῆρα θάλεγα ἀρνητικό, ἐνάντια στὶς ἀντίθετες θεωρίες, ὅσο, μὲ θετικὸ τώρα χαρακτῆρα, γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν δικῶν της ἀντιλήψεων. Ἔτσι ὁ ἀγώνας αὐτὸς εἶναι περισσότερο μιὰ ἄμυνα παρὰ ἐπίθεση.

Ἔχει ὡστόσο τὴν εὔνοια μὲ τὸ μέρος της ὅτι πιστεύει πὼς οἱ ἀρχές της εἶναι καλύτερες γιατὶ ἀντιπροσωπεύουν τὴ νίκη τῶν ἰδεῶν της μὲ θετικὰ μέσα ἐνῶ στὴν ἀντίθετη περίπτωση εἶναι δύσκολο νὰ καθοριστεῖ πότε ἡ καταστολὴ τῆς ἀντίθετης φιλοσοφικῆς θεωρίας μὲ ἀρνητικὰ μέσα, θὰ γίνει πράξη καὶ θὰ εἶναι σίγουρη ἡ ἐπιτυχία της. Μ' αὐτὰ τὰ κίνητρα, ἡ σύγκρουση ποὺ στηρίζεται σὲ φιλοσοφικὴ βάση θὰ εἶναι πιὸ ριζικὴ κι ἀκόμη πιὸ ἰσχυρὴ στὸν ἐνεργητικό της τομέα: γιατὶ γενικὰ ἐδῶ ὁ λόγος θὰ δοθεῖ στὴν ἐπίθεση κι ὄχι στὴν ἄμυνα. Ὁ ἀγώνας ἐνάντια σὲ μιὰ πνευματικὴ δύναμη, μὲ μέσο τὴ βία δὲν θὰ ἔχει ἀμυντικὸ χαρακτῆρα ὅταν ἡ ἴδια ρομφαία του παρουσιάζεται σὰν φορέας, ἀγγελιοφόρος καὶ προπαγανδιστὴς μιᾶς καινούργιας πνευματικῆς θεωρίας.

Ἔτσι μποροῦμε νὰ καταλήξουμε στὸ ἑξῆς συμπέρασμα:

Κάθε ἀπόπειρα πολεμικῆς ἐνάντια σ' ἕνα φιλοσοφικὸ σύστημα μὲ τὴν ὑλικὴ βία τελειώνει μὲ ἀποτυχία, ἐνῶ ὁ ἀγώνας δὲν πέρνει τὴν οὐσιαστική του μορφὴ ἂν δὲν πρεσβεύει μιὰν ἄλλη πνευματικὴ θέση. Μόνο μὲ τὴν ἀμοιβαία σύγκρουση δύο θεωριῶν ἡ νίκη θὰ εὐνοήσει ἐκείνην ποὺ θὰ χρησιμοποιήσει χωρὶς οἶκτο καὶ μ' ἐπιμονὴ τὴν σκληρὴ βία.

Γιαυτὲς τὶς παραπάνω αἰτίες ἡ σύγκρουση ἐνάντια στὸ μαρξισμὸ στάθηκε ὡς τώρα μιὰ ἀποτυχία.

Αὐτὸς ἦταν ἀκόμη ὁ λόγος ποὺ ἡ νομοθεσία τοῦ Βίσμαρκ ἐνάντια στοὺς σοσιαλιστὲς σκορπίστηκε στοὺς πέντε ἀνέμους—κι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνει. Ἔλλειπε ἡ βάση γιὰ μιὰ νέα φιλοσοφικὴ θεωρία ποὺ γιὰ τὸ θρίαμβο της θὰ κινούσαμε τὸν ἀγώνα. Καὶ γιὰ νὰ γίνει κατανοητὸ ἀπόλυτα πόσο οἱ μωρολογίες αὐτὲς ποὺ ὀνομάζουμε «Κρατικὴ ἐξουσία» καὶ «γαλήνη κι ἠρεμία» εἶχαν δημιουργήσει τὶς κατάλληλες συνθῆκες ὥστε νὰ κάνουν τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ἀδύναμο νὰ δώσει τὴ μάχη του γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, ἀρκοῦσε ἡ παροιμιώδης ἀπάθεια καὶ «σοφία» τῶν ἀνώτερων ὑπαλλήλων τῶν ὑπουργείων.

Ἀλλὰ καθὼς μιὰ τέτοια φιλοσοφικὴ βάση ἔλλειπε ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα, ὁ Βίσμαρκ ἦταν ὑποχρεωμένος γιὰ νὰ πραγματοποιήσει τὰ νομοθετικὰ μέτρα του κατὰ τῶν σοσιαλιστῶν νὰ ἀφεθεῖ στὴν κρίση καὶ στὴν καλὴ θέληση αὐτοῦ τοῦ συστήματος ποὺ κιόλας ἀπὸ ἐξ ἀρχῆς σκοπός του ἦταν ἡ ἐγκαθίδρυση τῆς σοσιαλιστικῆς σκέψης. Ὁ σιδερένιος Καγκελλάριος ἐμπιστευόμενος τὸν πόλεμο ἐνάντια στὸν μαρξισμό, στὴν καλὴ θέληση τῆς ἀστικῆς δημοκρατίας, ἦταν σὰν νὰ ἔβαζε τὴν κατσίκα νὰ προσέχει τὰ λάχανα.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ ἀποτελέσματα ἀναπόφευκτα τῆς ἔλλειψης μιᾶς καινούργιας ἰδεολογίας ἐμπνευσμένης ἀπὸ τὴν ἀκλόνητη θέληση τῆς πάλης ἐνάντια στὸν μαρξισμό.

Κι ἔτσι ἡ βισμαρκιανὴ σύγκρουση κατέληξε σὲ μιὰ θλιβερὴ ἀποτυχία.

Ἀλλ' ἂς δοῦμε, ἀρχίζοντας τώρα ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἂν οἱ συνθῆκες γιὰ μιὰ τέτοιαν ἰδεολογικὴ σύγκρουση ἦταν διαφορετικές ; Δυστυχῶς ὄχι !

Ὅσο πιὸ πολὺ σκεπτόμουνα πάνω στὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἀλλαγῆς τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἀναφορικὰ μὲ τὴν Σοσιαλδημοκρατία, ποὺ δὲν ἦταν παρὰ τὸ προσωπεῖο τοῦ μαρξισμοῦ τῆς ἐποχῆς, τόσο περισσότερο διαπίστωνα τὴν ἔλλειψη μιᾶς διάδοχης κατάστασης ποὺ θὰ χρησίμευε γιὰ τὴν ἵδρυση αὐτῆς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Τί θὰ δίναμε λοιπὸν σ' ἀντάλλαγμα στὶς μάζες, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ὁ μαρξισμὸς κατανικιόταν ; Δὲν ὑπῆρχε καμιὰ φιλοσοφικὴ κίνηση ἀπ' τὴν ὁποία θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ περιμένει ὅτι θὰ πετύχαινε νὰ συγκεντρώσει γύρω της τὰ πιστὰ πλήθη τῶν ἐργατῶν ποὺ θὰ ἔχαναν τοὺς ἡγέτες τους. Θἄταν κουτὸ κι ἀνόητο νὰ πιστεύουμε ὅτι ἕνας φανατικὸς διεθνιστὴς ποὺ ἐγκατέλειψε τὸ κόμμα του καὶ τὴν πάλη τῶν τάξεων θὰ μποροῦσε νὰ προσκολληθεῖ σ' ἕνα ἀστικὸ κόμμα, δηλαδὴ σὲ μιὰ νέα ταξικὴ ὀργάνωση. Γιατί, ὅσο δυσάρεστο κι ἂν φανεῖ τοῦτο σὲ μιὰ ὡ-

ρισμένη μερίδα άστών πολιτικών, ἡ διάσταση ἀνάμεσα στίς τάξεις θά φαίνεται πάντα σάν κάτι φυσικό μέχρι πού θἄρθει ἡ στιγμή ὅπου πιά θά σημάνει τό τέλος γιαυτές.

Ἡ μή παροχή αὐτῆς τῆς ἀλήθειας δείχνει μονάχα τήν βλακεία καί τήν ἀνοησία αὐτοῦ πού τήν πρεσβεύει.

Καί πρό πάντων πρέπει νά φυλαχτοῦμε ἀπ' τό νά πιστέψουμε τή μεγάλη μάζα περισσότερο ἀνόητη ἀπ' ὅσο εἶναι. Στίς πολιτικές παάξεις, δέν εἶναι σπάνιο πολλές φορές τό γεγονός ὅτι τό συναίσθημα δίνει μιά λύση πιό συγκεκριμένη ἀπό τή λογική. Ἀλλά ἡ γνώμη ὅτι ὁ παραλογισμός τῆς διεθνικιστικῆς θέσης πού πῆραν οἱ μάζες δείχνει τήν ἀνικανότητα τους νά σκεφτοῦν μέ συναισθήματα λογικά, μπορεῖ ἀμέσως βασικά ν' ἀνασκευαστεῖ, μόλις προκύψει ὅτι καί ἡ φιλειρηνική δημοκρατία δέν εἶναι καθόλου παράλογη ἀφοῦ αὐτοί πού τήν πρεσβεύουν ἀνήκουν στό ἀστικό στρατόπεδο. Ὅσο περισσότερο τά ἑκατομμύρια τῶν ἀστῶν προσκυνοῦνε εὐλαβικά κάθε πρωΐ τόν δημοκρατικό ἐξιουδαϊσμένο τύπο τους, τόσο θἄπρεπε νά ντρέπονται νά κοροϊδεύουν ἀνόητα τούς «συντρόφους» πού κι αὐτοί μέ τή σειρά τους δέν καταπίνουν παρά τήν ἴδια βρωμιά, ἀδιάφορο ἄν τούς τήν σερβίρουν μέ διαφορετικό τρόπο.

Ἀκόμη δέν θἄπρεπε ν' ἀμφισβητοῦμε πράγματα πού παρ' ὅλ' αὐτά ἐξακολουθοῦν νά παραμένουν γεγονότα. Δέν μπορούσαμε ν' ἀρνηθοῦμε ὅτι στά ταξικά προβλήματα δέν ἔμπαινε μέ κανέναν τρόπο θέμα ἔξω ἀπό τήν ὑλική ούσία, ὅπως θά θέλαμε εὐχαρίστως νά ἦταν πρό πάντων πρίν ἀπ' τίς ἐκλογές. Ἡ περηφάνεια τῆς τάξης πού ἀντιπροσωπευόταν ἀπ' τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ λαοῦ μας, παρ' ὅλη τήν λίγη ὑπόληψη πού ἔχουμε στούς χειρώνακτες, εἶναι ἀναμφισβήτητη καί δέν ὑπάρχει παρά μόνο γιά ὅσους ποτέ τους δέν σκέφτηκαν σοβαρά.

Ἀπ' τήν ἄλλη μεριά ἡ ἀδυναμία ἐνεργείας τῆς λογικῆς αὐτῶν πού ὀνομάζουμε «διανοουμένους» ἀποδεικνύεται ἀπ' τό γεγονός ὅτι, ἀκριβῶς πάνω σ' αὐτά τά σημεῖα, δέν καταλαβαίνουν ὅτι ἕνα κράτος πού δέν εἶναι ἱκανό νά ἐμποδίσει τήν ἀνάπτυξη καί τήν ἐπέκταση αὐτῆς τῆς λέπρας τοῦ μαρξισμοῦ, δέν θά εἶναι καί σέ θέση νά ξανακερδίσει τό χαμένο ἔδαφος.

Τά «ἀστικά» κόμματα, ὅπως τά ἴδια θέλουν νά ἐπονομάζονται, δέν θά μπορέσουν πιά ποτέ νά ἀγκαλιάσουν τίς «προλεταριακές» μάζες γιατί ἀνήκουν πιά ἤκιόλας σέ δυό διαφορετικούς κόσμους, φυσιολογικούς ἤ τεχνητούς καί ἡ μόνη τους ταιριαστή κατάσταση δέν εἶναι παρά ἡ σύγκρουση. Ἀλλά ὁ νικητής θά εἶναι ἐδῶ ὁ πιό νέος καί στήν περίπτωση, ὁ μαρξισμός.

Στήν πραγματικότητα πού ἐπικρατοῦσε στά 1914 νά ὑπῆρχε

περίπτωση νὰ συλλογιστοῦμε μιὰν ἐπίθεση ἐνάντια στὸν μαρξισμό, ἀλλὰ θὰ ἦταν καὶ σκόπιμο ν' ἀμφιβάλλουμε ὅτι αὐτὸς ὁ ἀγώνας θἄχε κάποια διάρκεια, γιατὶ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ διάδοχη κατάσταση.

Ἕνα τεράστιο καὶ σοβαρὸ χάσμα ἀνοιγόταν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Αὐτὴ ἦταν ἡ γνώμη μου ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο καὶ γιαυτὸ δὲν ἀποφάσιζα νὰ ἐνταχθῶ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα κόμματα. Αὐτὴ ἡ γνώμη μου ἔγινε ἀκόμη πιὸ σταθερὴ ἀπὸ τὴν κατάδηλη ἀδυναμία νὰ ἀναληφθεῖ ἕνας σκληρὸς καὶ χωρὶς οἶκτο ἀγώνας ἐνάντια στὴ Σοσιαλδημοκρατία, ἀκριβῶς γιατὶ ἀπουσίαζε ἀπὸ τὸ προσκήνιο τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς ἕνα τέτοιο κίνημα ποὺ θὰ ἦταν κάτι ξέχωρο καὶ περισσότερο ἀπὸ ἕνα «κοινοβουλευτικὸ» κόμμα.

Αὐτὲς τὶς ἐκμυστηρεύσεις εἶχα κάνει ἀπὸ τότε στοὺς πιὸ στενούς μου συντρόφους.

Καὶ κείνη τὴν ἐποχὴ μοῦ ἦρθε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ μυαλὸ ἡ ἰδέα νὰ λάβω ἀργότερα ἐνεργὸ μέρος στὴν πολιτική.

Γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο, ἀπὸ τότε, κουβέντιαζα τὸ θέμα στὸν στενὸ κύκλο τῶν φίλων μου καὶ ἔλεγα τὴν πρόθεση μου νὰ ἐξασκηθῶ μετὰ τὸν πόλεμο στὴν ρητορικὴ παράλληλα μὲ τὸ ἐπάγγελμα μου

Στὴν πραγματικότητα εἶχα πάρει κιόλας μέσα μου τὴν ἀπόφαση.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΩΝΤΑΣ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟνότα, εἶχα πάντοτε ἐνδιαφερθεῖ ζωηρὰ γιὰ τὴν δράση καὶ τὴν ἐπιρροὴ τῆς προπαγάνδας. Ἔβλεπα σ' αὐτὴν ἕνα ὄργανο ποὺ ἀκριβῶς οἱ σοσιαλιστικομαρξιστικὲς ὀργανώσεις ἤξεραν νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν μαεστρικὰ καὶ τὸ κατέχαν σ' ὅλο του τὸ βάθος. Ἔτσι κατανόησα πολὺ νωρὶς ὅτι ἡ χρήση τῆς προπαγάνδας ἀποτελεῖ μιὰ τέχνη ποὺ γιὰ τοὺς μικροαστοὺς ἦταν σχεδὸν ἄγνωστη. Μόνον τὸ Χριστιανοδημοκρατικὸ κόμμα, κι ἰδιαίτερα στὴν περίοδο τοῦ Λούεγκερ, ἔδειξε κάποια μαεστρία στὴ χρήση αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου καὶ τοῦ χρωστᾶ πολλὲς ἀπ' τὶς ἐπιτυχίες του.

Ἀλλὰ ἐγὼ προσωπικά, γιὰ πρώτη φορά, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, μπόρεσα ν' ἀναμετρήσω τὰ καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα μιᾶς σωστῆς χρήσης τῆς προπαγάνδας. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀκόμη, δυστυχῶς ἔπρεπε νὰ μελετήσω τὶς ἐνέργειες τοῦ ἀντιπάλου κόμματος γιατὶ ἡ ἐνεργητικότητα τῆς δικῆς μας πλευρᾶς ἦταν χειρότερη ἀπὸ μέτρια. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἡ ἀπουσία μιᾶς ἐκτεταμένης προπαγάνδας ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς ἦταν κάτι ποὺ τὸ ἀντιλαμβάνοταν κι ὁ τελευταῖος στρατιώτης. Αὐτὸ ἦταν τὸ κίνητρο ποὺ μ' ἔπρωξε ν' ἀσχοληθῶ περισσότερο μὲ τὸ θέμα.

Εἶχα ἄλλωστε καιρὸ πιὸ πολὺ ἀπ' ὅτι μοῦ χρειαζόταν γιὰ νὰ σκεφτῶ· ὅσο γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῆς προπαγάνδας τὸ παράδειγμα ποὺ μᾶς ἔδινε ὁ ἐχθρὸς ἦταν ὑπεραρκετό.

Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔλλειπε ἀπὸ μᾶς, ὅτι δήποτε, τὸ χρησιμοποιοῦσε ὁ ἀντίπαλος μὲ μιὰν ἐκπληκτικὴ εὐχέρεια καὶ μιὰν ἑτοιμότητα στ' ἀλήθεια ἐμπνευσμένη. Ἔτσι μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐχθρικὴ προπαγάνδα, καλλιεργήθηκα ἀφάνταστα. Ἀλλὰ ὁ καιρὸς περνοῦσε χωρὶς ν' ἀφήνει τὸ παραμικρὸ ἴχνος στὴ σκέψη αὐτῶν ποὺ ἴσα—ἴσα ἔπρεπε νὰ μεταχειριστοῦν αὐτὲς τὶς γνώσεις: γιατὶ ἄλλοι νόμιζαν τὸν ἑαυτό τους πο-

λύ έξυπνο ώστε νά δανειστούν καί νά πάρουν μαθήματα άπ' τούς ξένους κι άλλοι πάλι είχαν τέλεια έλλειψη τής άπαραίτητης ειλικρίνειας καί καλής θέλησης.

'Αλλά έκτός άπ' όλ' αύτά, ύπήρχε σέ μάς προπαγάνδα;

Δέν μπορώ δυστυχώς παρά ν' άπαντήσω άρνητικά. Όλα όσα ξέραμε στήν πραγματικότητα πάνω σ' αύτό τό πεδίο, ήταν σέ τέτοιο βαθμό έξ' άρχής λανθασμένα, ώστε ή ήταν άχρηστα ή συχνά καταντούσαν έπιζήμια.

'Ελλειπτική στό σχήμα της καί ψυχολογικά λανθασμένη κατά βάθος· τέτοια έδειχνε νά είναι ή γερμανική προπαγάνδα κάτω άπό μιά προσεκτική έξέταση.

Φαίνεται πώς άκόμη δέν είχαν ξεκαθαρίσει, ή δέν είχαν διόλου θέσει στόν έαυτό τους τούτο τό έρώτημα: ή προπαγάνδα είναι ένα μέσον ή ένας σκοπός;

'Ηταν ένα μέσο κι έπρεπε νά χρησιμοποιηθεί γιά τήν έξυπηρέτηση τού σκοπού. 'Απ' αύτό τό γεγονός ξεκινώντας, ή μορφή της έπρεπε νά πάρει τό σχήμα τού στηρίγματος αύτού τού σκοπού τόν όποίο έξυπηρετεί. Τό ίδιο ξεκάθαρο καί κατανοητό έπρεπε νά γίνει τό γεγονός ότι άπό τήν άποψη τού γενικού ένδιαφέροντος, μπορούσαμε νά στηρίξουμε πάνω της σκοπούς μεγάλης σημασίας κι ότι στή συνέχεια, ή ούσιαστική άξία τής προπαγάνδας θά μπορούσε διαφορετικά νά σταθμιστεί. 'Αλλά ό σκοπός γιά τόν όποίο άγωνιζόμασταν στόν πόλεμον αύτό, ήταν ό πιό εύγενικός κι ό πιό μεγαλειώδης πού θά μπορούσε νά φανταστεί ό άνθρωπος: ήταν ή έλευθερία κι ή άνεξαρτησία τού λαού μας, ή άσφάλεια τό ψωμί γιά τό μέλλον κι ή τιμή τού έθνους πού—παρόλες τίς άντίθετες θεωρίες—ύπάρχει, ή καλύτερα έπρεπε νά ύπάρχει, γιατί λαοί χωρίς τιμή, χάνουν ώς έπί τό πλείστον, άργά ή γρήγορα τήν έλευθερία καί τήν άνεξαρτησία τους, πράγμα πού στό κάτω—κάτω, τό άπαιτεί ή θεία δίκη, γιατί οί γενεές τών άθλίων, χωρίς τιμή δέν είναι άξιες καμιάς έλευθερίας. Όποιος προτιμά νά είναι ένας δειλός σκλάβος δέν μπορεί νάχει μέσα του τιμή, γιατί μιά τέτοια τιμή, θά μετάλλαζε πολύ σύντομα καί θά γινόταν άντικείμενο τής γενικής περιφρόνησης.

Ό γερμανικός λαός μάχονταν γιά τήν ύπαρξη του, όπως ορίζουν οί άνθρώπινες συνθήκες καί σκοπός τής πολεμικής προπαγάνδας έπρεπε νά ήταν ή συντήρηση αύτής τής πολεμιστικής έξαρσης· σκοπός της έπρεπε νά ήταν ή βοήθεια γιά τή νίκη.

Όταν οί λαοί πάνω σέ τούτον τόν πλανήτη πολεμούνε γιά τήν

ὕπαρξη τους καὶ τίθεται πρόβλημα ζωῆς ἢ θανάτου, ὅλες οἱ θεωρίες γιὰ ἀνθρωπιὰ καὶ αἰσθητικὴ ἐξισώνονται μὲ τὸ μηδέν, γιατὶ οἱ φιλοσοφικὲς σκέψεις δὲν πλανιοῦνται στοὺς αἰθέρες ἀλλὰ εἶναι δημιουργήματα τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας κι ἐξαρτῶνται ἀπ' αὐτήν. Ἂν ὁ ἄνθρωπος λείψει ἀπ' τὸν κόσμο οἱ θεωρίες αὐτὲς θἄναι ἀνύπαρκτες γιατὶ κανεὶς δὲν θὰ τὶς ἀνακάλυπτε. Ἄλλωστε δὲν εἶναι γνωστὲς παρὰ σ' ἕναν μικρὸ ἀριθμὸ λαῶν ἢ φυλῶν καὶ μόνον στὸ βαθμὸ ποὺ θὰ σχηματισθοῦν μέσα στὴ σκέψη καὶ στὰ συναισθήματα αὐτῶν τῶν τελευταίων Ὁ Οὐμανισμὸς κι ἡ αἰσθητικὴ θὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ θὰ σβύσουν ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦτο μὲ τὸ μέτρο ποὺ σβύνουν καὶ χάνονται οἱ φυλὲς ποὺ δημιούργησαν καὶ διατηροῦν αὐτὲς τὶς θεωρίες.

Γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο τοῦτες οἱ θεωρίες ἔχουν πάντα δευτερεύουσα σημασία μέσα στὸν ἀγώνα ποὺ δίνει ἕνας λαὸς γιὰ τὴν ὕπαρξη του πάνω στὴ γῆ· καὶ μολοντοῦτο παίζουν ἀποφασιστικὸ ρόλο στὸ σχῆμα ποὺ θὰ πάρει ὁ ἀγώνας αὐτός, μόλις μπορέσουν νὰ παραλύσουν τὴ δύναμη ποὺ ὁδηγεῖ ἕναν λαὸ ἐξαναγκασμένο νὰ μάχεται. Αὐτὸ εἶναι πάντα τὸ πιὸ σίγουρο ἀποτέλεσμα.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἀνθρωπιστικὸ πρόβλημα, ὁ Μόλτκε, ἔδωσε κιόλας μιὰν ἐξήγηση πάνω σ' αὐτό, λέγοντας ὅτι κατὰ τὸν πόλεμο, ἡ ἀνθρωπότητα ἔπρεπε νὰ δίνει ἕνα γρήγορο, ὅσο πιὸ πολὺ γίνεται, τέλος, ἐνῶ οἱ πιὸ σκληρὲς μέθοδοι τοῦ πολέμου ἦταν κι οἱ πιὸ ἀνθρωπιστικές. Ἀλλ' ὅταν σ' αὐτὴ τὴ λογικὴ κατάληξη προσκρούσουμε πάνω σ' αἰσθητικὲς μωρολογίες καταλήγουμε στὸ μοναδικὸ συμπέρασμα ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψει: ἕνα ζήτημα τόσο καυτὸ ὅσο εἶναι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ὕπαρξη ἀποκλείει κάθε αἰσθητικὴ ἀντιμετώπιση του. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει τίποτα χειρότερο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ ὅσο ὁ ζυγὸς τῆς δουλείας. Ἢ μήπως οἱ ἀποτυχημένες ἀποχρώσεις τύπου Σβάμπινγκ θεωροῦσαν τὴν τωρινὴ κατάσταση τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους σὰν «αἰσθητικὰ» ὄμορφη; Δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξει βάθρο κι ἐπίπεδο γιὰ συζήτηση τοῦ θέματος μὲ τοὺς Ἐβραίους, τοὺς μοντέρνους αὐτοὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ εἴδους τῆς μυρωδάτης καὶ παρφουμαρισμένης πνευματικῆς καλλιέργειας. Ὅλη τους ἡ ὕπαρξη στηρίζεται ἀκριβῶς πάνω στὴν ἄρνηση τῆς αἰσθητικῆς ποὺ συμβολίζεται ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Γιεχωβᾶ.

Ὅμως ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπόψεις τῆς ὀμορφιᾶς, τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἔτσι χρυσωμένες ἐξαλείφονταν, διαγράφονταν τὴ στιγμὴ ποὺ ξεσποῦσε ὁ πόλεμος καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τῆς προπαγάνδας.

Ἡ προπαγάνδα εἶναι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἕνα μέσο γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σκοπός: ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ γερμα-

νικοῦ λαοῦ· ἔτσι ἡ προπαγάνδα δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρξει διαφορετικά, ἂν δὲν ὑπῆρχαν οἱ ἀνάλογες βάσεις γιαυτὸ τὸ σκοπό. Τὰ πιὸ τρομερὰ ὅπλα γίνονταν τότε τελείως ἀνθρωπιστικὰ γιατὶ ἦταν στὴν ὑπηρεσία μιᾶςνίκης ὅσο τὸ δυνατὸν ταχύτερης ποὺ βοηθοῦσε νὰ ἐξασφαλίσει ἕνα ἔθνος τὴν ἐλευθερία του.

Αὐτὴ ἦταν ἡ μοναδικὴ πιθανὴ θέση ποὺ θάπρεπε νὰ πάρει ἡ πολεμικὴ προπαγάνδα σὲ μιὰν παρόμοια πάλη γιὰ ζωὴ ἢ γιὰ θάνατο.

Ἂν αὐτὸ εἶχαν μπορέσει νὰ τὸ κατανοήσουν σ' ὅλη του τὴν ἔκταση οἱ Κυβερνῶντες, δὲν θἄχαμε ποτὲ καταντήσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τῆς ἀβεβαιότητας πάνω στὴν μορφὴ καὶ στὸν τρόπο ποὺ θὰ χρησιμοποιούσαμε αὐτὸ τὸ ὅπλο: γιατὶ εἶναι πράγματι ἕνα ὅπλο, στ' ἀλήθεια τρομακτικὸ ὅταν πέσει στὰ χέρια ἐκείνου ποὺ ξέρει νὰ τὸ χρησιμοποιήσει.

Τὸ δεύτερο πρόβλημα βασικῆς σημασίας ἦταν: «Σὲ ποιὸν ἀπευθύνεται ἡ προπαγάνδα;» Στοὺς διανοούμενους ἢ στὶς λιγώτερο καλλιεργημένες μάζες;

Ἡ προπαγάνδα πρέπει πάντα ν' ἀπευθύνεται μοναδικὰ στὶς μάζες;

Γιὰ τοὺς διανοούμενους, ἢ τουλάχιστον γιαυτοὺς ποὺ τόσο συχνὰ τοὺς ἀποκαλοῦμε ἔτσι, χρειάζεται ὄχι ἡ προπαγάνδα, ἀλλὰ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξήγηση. Ὅσο γιὰ τὴν προπαγάνδα ἔχει τόση σχέση μὲ τὴν ἐπιστήμη ὅσο καὶ μιὰ διαφημιστικὴ ἀφίσσα μὲ τὴν ζωγραφική. Ἡ τέχνη τῆς ἀφίσσας συνίσταται στὴν πρόθεση τοῦ σχεδιαστῆ νὰ τραβήξει τὴν προσοχὴ τοῦ πλήθους μὲ τὸ σχῆμα καὶ τὰ χρώματα. Ἡ διαφημιστικὴ ἀφίσσα μιᾶς ἔκθεσης ζωγραφικῆς δὲν ἔχει κανέναν ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ ὑποδείξει ὅτι μέσα στὴν ἔκθεση ὑπάρχει τέχνη, ὑπάρχει ζωγραφική· ὅσο καλύτερα τὸ πετυχαίνει τόσο καλύτερη εἶναι ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποία σχεδιάστηκε ἡ ἀφίσσα. Ἡ διαφημιστικὴ αὐτὴ ἀφίσσα εἶναι προορισμένη νὰ δώσει μόνο στὶς μάζες μιὰν ἰδέα τῆς ἔκθεσης, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ διόλου ν' ἀντικαταστήσει τὴν ὑψηλὴ τέχνη μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἔκθεση, ποὺ εἶναι ἕνα τελείως ἄλλο πράγμα. Γιαυτὸ ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ μελετήσει τὴν ἴδια τὴν τέχνη θὰ σταματήσει νὰ προσέξει ἄλλα πράγματα κι ὄχι τὴν ἀφίσσα κι ἀκόμη δὲν θὰ ἱκανοποιηθεῖ διατρέχοντας βιαστικὰ τὴν ἔκθεση. Θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπ' αὐτὸν νὰ ἐμβαθύνει σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ἐκθέματα χωριστὰ καὶ κατόπι νὰ βγάλει ἀργὰ μιὰ δίκαιη κρίση.

Οἱ καταστάσεις αὐτὲς εἶναι ἴδιες μ' αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦμε σήμερα μὲ τὴ λέξη προπαγάνδα.

Ἡ πρόθεση τῆς προπαγάνδας δὲν εἶναι νὰ μορφώσει ἐπιστημονικὰ τὸ μεμονωμένο ἄτομο, ἀλλὰ νὰ τραβήξει τὴν προσοχὴ τῆς μάζας,

πάνω σὲ γεγονότα, καταστάσεις, ἀναγκαιότητες κ.τ.λ. ὡρισμένες καὶ ποὺ τὴ σημασία τους δὲν μποροῦμε διαφορετικὰ νὰ τὴν τονίσουμε στὶς μάζες παρὰ μόνο μ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

'Εδῶ ἡ τέχνη συνίσταται ἀποκλειστικὰ στὸ νὰ βρεθεῖ ἕνας τρόπος ποὺ μ' αὐτὸν νὰ πετυχαίνεται μιὰ γενικὴ θεώρηση τῆς πραγματικότητας ἑνὸς γεγονότος, τῆς ἀναγκαιότητας μιᾶς κατάστασης καὶ ὁ δίκαιος χαρακτήρας μιᾶς ἀναγκαιότητας. Ὅπως δὲν ὑφίσταται μιὰ ἀναγκαιότητα ἀπὸ μόνη της ἀλλὰ χάρη στὸ ἀντικείμενο της ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως στὴν περίπτωση τῆς ἀφίσσας, πρέπει νὰ τραβηχτεῖ ἡ προσοχὴ τοῦ πλήθους κι ὄχι νὰ μορφωθοῦν αὐτοὶ ποὺ κιόλας ἔχουν γνώσεις ἐπιστημονικὲς ἢ ἐκεῖνοι ποὺ ἀναζητοῦν τέτοιες, πρέπει νὰ μιλήσει στὸ συναίσθημα καὶ πολὺ λιγώτερο στὴ λογική.

Κάθε προπαγάνδα πρέπει νὰ εἶναι λαϊκὴ καὶ νὰ τοποθετεῖ τὸ πνευματικό της ἐπίπεδο στὰ ὅρια τῆς δεκτικότητας ἔστω καὶ τῆς πιὸ χαμηλῆς, μεταξὺ ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ προπαγάνδα καὶ τὸ πνευματικό της ἐπίπεδο πρέπει νὰ βρίσκεται ὅσο πιὸ χαμηλὰ βρίσκονται οἱ περισσότερες μάζες τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅμως ὅταν συμβαίνει ἡ προπαγάνδα νἄχει σὰν σκοπὸ νὰ κατευθύνει ἕναν πόλεμο μέχρι τὸ τέλος, νὰ τραβήξει ἕνα λαὸ ὁλόκληρο στὸ πεδίο τῆς μάχης, θἄπρεπε μὲ κάθε τρόπο ν' ἀποφύγει νὰ κρατηθεῖ σὲ πολὺ ψηλὰ διανοητικὰ ἐπίπεδα.

Ὅσο τὸ ἐπιστημονικό της ὕψος εἶναι πιὸ χαμηλό, ὅσο κι ἂν ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ στὶς δυνατότητες κατανόησης τοῦ πλήθους, τόσο περισσότερο ἡ ἐπιτυχία της θὰ εἶναι ἀποφασιστική. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι ἡ καλύτερη ἀπόδειξη τῆς ἀξίας τῆς προπαγάνδας, πολὺ μεγαλύτερη ὅσο περισσότερο δὲν ἐγκρίνεται ἀπὸ μικρὰ καλλιεργημένα πνεύματα καὶ κάποιους νεαροὺς αἰσθητικούς.

Ἡ τέχνη τῆς προπαγάνδας συνίσταται ἀκριβῶς στὸ ὅτι εἰσχωρώντας στὰ σημεῖα ἐκεῖνα ὅπου χρειάζεται φαντασία, δηλαδὴ τῆς μεγάλης μάζας ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὰ ἔνστικτα, κατορθώνει, πέρνοντας ἕνα σχῆμα ψυχολογικῆς οἰκειότητας, νὰ βρεῖ τὸ δρόμο τῆς καρδιᾶς της. Τὸ ὅτι αὐτὸ δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ καταλάβουν αὐτοὶ ποὺ στὴ χώρα μας κατέχουν τὰ σκῆπτρα τῆς σοφίας, δείχνει μόνο τὴ στενοκεφαλιὰ καὶ τὴν οἴηση τους.

'Αλλὰ ἂν εἶχαν καταλάβει τὴν ἀναγκαιότητα νὰ κατευθυνθεῖ ἡ μεγάλη μάζα μὲ τὴν τέχνη τοῦ προσηλυτισμοῦ τῆς προπαγάνδας, θὰ εἶχαν καταλήξει στὸ ἀκόλουθο συμπέρασμα :

Εἶναι ἀνόητο νὰ δώσουμε στὴν προπαγάνδα τὴν μορφὴ τῆς ἐπιστημονικῆς διδαχῆς.

Ἡ δυνατότητα ποὺ ἔχει ἡ μεγάλη μάζα στὸ ν' ἀφομοιώνει εἶναι

πολὺ περιωρισμένη, ἡ νοημοσύνη της μικρὴ καὶ ἀντίθετα ἡ ἔλλειψη μνήμης, μεγάλη. Ἔτσι κάθε προπαγάνδα πού φιλοδοξεῖ νὰ εἶναι ἀποφασιστικὴ πρέπει νὰ καθορισθεῖ σὲ πολὺ ἐλάχιστα σημεῖα καὶ νὰ τὰ προβάλλει κατὰ τρόπο στερεότυπο κι ὅσο χρονικὸ διάστημα χρειάζεται, ὥστε κι ὁ τελευταῖος ἀκροατὴς νὰ καταλάβει καὶ νὰ χωνέψει βαθειὰ αὐτὸ πού τοῦ λένε. Ἂν ἡ προπαγάνδα ἐγκαταλείψει αὐτὴ τὴν βάση καὶ θελήσει νὰ ἐπεκταθεῖ, θὰ ἐλαττώσει τὴν ἀποτελεσματικότητα της γιατὶ τὸ πλῆθος δὲν θὰ μπορέσει οὔτε νὰ τὴν δεχτεῖ οὔτε νὰ συγκρατήσει τὰ κηρύγματά της. Ἔτσι ἡ ἐπιτυχία μειώνεται καὶ τελικὰ χάνεται. Ὅσο περισσότερο τὸ περιεχόμενο τοῦ συνθήματος εἶναι ἐκτεταμένο, τόσο πιὸ πολὺ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ψυχολογική του δικαίωση μέσα στὸν προσδιορισμὸ τῆς τακτικῆς.

Ἦταν, λόγου χάρη, τελείως ἀνόητο τὸ γελοιοποιεῖται ὁ ἀντίπαλος, πράγμα πού ἔκαναν σὰν προπαγάνδα τάχα ὅλες οἱ σατιρικὲς ἐφημερίδες τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Τελείως ἀνόητο γιατὶ ἡ συνάντηση κατόπιν τοῦ ἀναγνώστη μ' αὐτὸν τὸν ἀντίπαλο στὸ μέτωπο θὰ γεννοῦσε ἀμέσως μέσα του τὴν ἀντίθεση καὶ θὰ τοῦ ἀνέτρεπε κάθε ἐντύπωση πού εἶχε σχηματίσει· ἔτσι ὁ Γερμανὸς στρατιώτης στὴν ἄμεση ἀντίσταση τοῦ ἀντίπαλου, αἰσθανόταν ὅτι τὸν εἶχαν γελάσει ὅλοι ἐκεῖνοι πού εἶχαν ἀναλάβει νὰ τὸν πληροφορήσουν κι ἀντὶ νὰ δυναμώσει ἡ ἐπιθυμία του νὰ πολεμήσει ἢ ἀκόμα καὶ ν' ἀντισταθεῖ, φτάνει στὸ τελείως ἀντίθετο ἀποτέλεσμα: ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείπεται στὴν ἀπογοήτευση.

Ἀντίθετα ἡ πολεμικὴ προπαγάνδα τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν ἦταν ἀπόλυτα ψυχολογημένη. Τὴν ἴδια στιγμὴ πού παρουσίαζαν στὸ λαό τους τοὺς Γερμανοὺς σὰν βάρβαρους, προετοίμαζαν τὸν μεμονωμένο στρατιώτη καὶ τὸν βοηθοῦσαν προφυλάσσοντας τον ἀπ' τὶς ἀπογοητεύσεις. Τὰ τρομερὰ ὅπλα πού συναντοῦσε τότε ἐναντίον του στὸ μέτωπο, τοῦ φαίνονταν σὰν ἐπιβεβαίωση τῶν ὅσων τοῦ εἶχαν πεῖ καὶ δυνάμωναν μέσα του τὴν ἐκτίμηση πρὸς τὴν κυβέρνηση του γιὰ τὶς σωστὲς πληροφορίες της, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ μῖσος ἐνάντια στὸν βρωμερὸ ἐχθρό. Γιατὶ ἡ δύναμη ἡ τρομερὴ τῶν ἐχθρικῶν ὅπλων πού μάθαινε τώρα νὰ τὴν ἀναγνωρίζει ἀπὸ μόνος του, τοῦ φαινόταν σὰν ἀπόδειξη τῆς σκληρότητας «τῶν βαρβάρων» ἀντιπάλων του, κιόλας γνωστῆς του, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ὁδηγηθεῖ οὔτε στιγμὴ στὴ σκέψη ὅτι τὰ δικά του ὅπλα δὲν εἶχαν τὴν ἴδια τρομερὴ δύναμη.

Ἔτσι ὁ Ἄγγλος στρατιώτης δὲν ἔφτανε ποτὲ στὸ σημεῖο νὰ αἰσθανθεῖ ὅτι τὸν πληροφόρησαν οἱ δικοί του λάθος· ἐνῶ αὐτὸ ἔγινε δυστυχῶς μὲ τοὺς Γερμανοὺς στρατιῶτες σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε στὸ τέ-

λος κάθε κυβερνητική πληροφορία ἢ ἐπίσημη διαπίστωση τὴν χαρακτήριζαν «βλακεία» καὶ ἀνοησία.

Κι αὐτὸ ὀφειλόταν στὸ ὅτι νόμισαν πὼς μποροῦν ν' ἀναθέσουν τὴν προπαγάνδα στὸν κάθε γάιδαρο ποὺ θὰ βρεθεῖ (ἂς ποῦμε λογικός), ἀντὶ νὰ καταλάβουν ὅτι, γιαυτὴ τὴν προσπάθεια, ἀκόμη κι οἱ πιὸ ἐμπνευσμένοι γνῶστες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς δὲν θὰ ἦταν ἱκανοί.

Ἡ Γερμανικὴ προπαγάνδα λοιπὸν κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες ἦταν ἕνα συντριπτικὸ παράδειγμα τῆς πλάνης μιᾶς «τάξης διανοουμένων», ποὺ ἡ δουλειά της ὁδηγοῦσε σὲ ἀκριβῶς ἀντίθετα ἀποτελέσματα, ἐξ αἰτίας τῆς τέλειας ἀπουσίας μιᾶς δίκαιης ψυχολογικῆς κρίσης. Τὸ ἀντίθετο, ἕνας ποὺ ἤθελε νὰ μάθει καὶ δὲν φοροῦσε παρωπίδες μποροῦσε πολλὰ νὰ διδαχτεῖ ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο προσέχοντας καὶ μελετώντας τὴν ἐχθρικὴ προπαγάνδα τεσσεράμισυ χρόνια τώρα.

Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν μπόρεσαν καθόλου νὰ καταλάβουν ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἰσχύει γιὰ ὅλες τὶς προπαγάνδες γενικά: ὑπογράμμιση συστηματικὴ τῆς ἑτερόπλευρης θέσης τοῦ ἐξεταζόμενου προβλήματος. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀκριβῶς ἔκαναν τέτοια λάθη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, ὥστε νὰ δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ σκεφτεῖ ὁ καθένας ὅτι μὲ μιὰ τέτοια ἀκρισία ἴσως δὲν θὰ ἦταν σὲ θέση ν' ἀναλάβουν νὰ φέρουν σὲ πέρας τὴν παραμικρὴ ὑπόθεση.

Τί θάλεγαν παραδείγματος χάριν γιὰ μιὰ ἀφίσσα προωρισμένη νὰ ἐπαινέσει ἕνα σαποῦνι καὶ ποὺ συγχρόνως θάλεγε ὅτι ἄλλα σαπούνια εἶναι «καλύτερα»;

Θὰ σήκωναν ἁπλούστατα τοὺς ὤμους.

Μολοντοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πράγμα ἔκαναν καὶ μὲ τὴν διαφήμιση τῆς πολιτικῆς μας.

Σκοπὸς τῆς προπαγάνδας δὲν εἶναι διόλου λόγου χάρη, νὰ διαμοιράζεις τὴ δικαιοσύνη σὲ διάφορα κόμματα, ἀλλὰ νὰ ὑπογραμμίζεις ἀποκλειστικὰ τὸ δίκιο τοῦ κόμματος ποὺ ἀντιπροσωπεύεις. Οὔτε εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ προπαγάνδα νὰ ἀναζητεῖ ἀντικειμενικὰ τὴν ἀλήθεια ποὺ εἶναι εὐεργετικὴ γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ τὴν διακηρύττει μὲ μιὰν καθηγητικὴ εὐθύτητα, ἀλλὰ νὰ ἀνακαλύπτει καὶ ν' ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθεια ποὺ ἐξυπηρετεῖ αὐτὴ τὴν ἴδια.

Ἦταν μιὰ ριζικὴ πλάνη νὰ συζητοῦμε τὸ θέμα τῆς ὑπευθυνότητας γιὰ τὸν πόλεμο, λέγοντας ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ καταστήσουμε μοναδικὴ ὑπεύθυνη τὴ Γερμανία γιαυτὴν τὴν καταστροφή, ἀλλὰ ἔπρεπε ν' ἀποδώσουμε στὸν ἀντίπαλο ἀβίαστα ὅλο τὸ σφάλμα.

Καὶ ποιά ἦταν ἡ συνέπεια αὐτοῦ τοῦ ἡμίμετρου;

Ἡ μεγάλη μάζα ὁποιουδήποτε λαοῦ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ διπλωμάτες, οὔτε ἀπὸ καθηγητὲς τοῦ δημοσίου δικαίου, οὔτε ἀκόμη κι ἀπὸ

ἀνθρώπους πού νά εἶναι σέ θέση νά διατυπώσουν μιά σωστή κρίση, ἀλλ' ἀπό ἀνθρώπινα πλάσματα διστακτικά, γεμάτα ἀμφιβολίες κι ἀναποφάσιστα. Μόλις λοιπόν ἡ προπαγάνδα μας ἀναγνωρίσει στήν ἀντίπαλη μερίδα μιά ἀδύνατη ἔστω, διάθεση δίκιου, ἡ βάση ἔχει κιόλας τεθεῖ γιά ν' ἀρχίσει ὁ λαός ν' ἀμφιβάλλει γιά τό ἴδιο του τό δίκιο. Τότε ἡ μάζα δέν ξέρει νά διακρίνει πού τελειώνει τό ἄδικο τοῦ ἀντίπαλου καί πού ἀρχίζει τό δικό μας. Γίνεται πιά τώρα διστακτική, ὅλο ὑποψίες κι ἀνησυχίες καί πρό πάντων ἄν ὁ ἀντίπαλος δέν κάνει βεβαίως τά ἴδια χοντροκομμένα λάθη ἀλλά ἐπιρίπτει ὅλο τό βάρος τοῦ ἄδικου στόν ἐχθρό του. Ὑπάρχει πιό καθαρή ἐξήγηση στό γεγονός ὅτι τελικά ὁ λαός μας θά πιστέψει στήν ἐχθρική προπαγάνδα, πού καθοδηγεῖται μ' ἕναν τρόπο πιό σωστό καί πιό ἔξυπνον, ἀπ' τήν δική μας; Κι αὐτά ὅλα σ' ἕνα λαό πού διακατέχεται ἀπό τήν μανία τῆς ἀντικειμενικότητας! Γιατί καθένας κοβόταν μή τυχόν καί ἀδικήσει τόν ἐχθρό, ἀκόμα καί κάτω ἀπό τήν ἀπειλή τῆς καταστροφῆς τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους.

Στή μεγάλη πλειοψηφία του, ὁ λαός, βρίσκεται κάτω ἀπό μιά διάθεση καί μιά πνευματική κατάσταση τόσο θηλυκιά καί ναρκισσευόμενη ὥστε οἱ ἀποφάσεις καί οἱ πράξεις του νά καθορίζονται πολύ περισσότερο ἀπό τήν ἐντύπωση πού μπορεῖ νά προκαλέσουν σ' αὐτόν τόν ἴδιο, παρά στίς πραγματικές καί φυσιολογικές τους ἀντανακλάσεις.

Αὐτή ἡ ἐντύπωση του δέν εἶναι διόλου μπερδεμένη, ἀλλά πολύ ἁπλή καί ξεκάθαρη. Ἐδῶ δέν ὑπάρχουν ἀποχρώσεις ἀλλά μόνον ἡ θετική ἤ ἡ ἀρνητική θέση τοῦ ἔρωτα ἤ τοῦ μίσους, τοῦ δίκαιου ἤ τῆς ἄδικης κρίσης, τῆς ἀλήθειας ἤ τοῦ ψέματος· δέν ὑπάρχουν οὔτε μισές συναισθηματικές καταστάσεις. Ἡ Ἐγγλέζικη προπαγάνδα εἰδικώτερα κατάλαβε αὐτή τήν ἰδιομορφία μ' ἕναν τρόπο ἀληθινά καταπληκτικό. Σ' αὐτήν δέν ὑπῆρχαν ἡμίμετρα πού θά μποροῦσαν, πράγμα ἀπίθανο, νά γεννήσουν ἀμφιβολίες.

Αὐτό πού ἔκανε ἀκόμα πιό φανερή τήν ἐξαιρετική κατανόηση πού ἔδειξε ὁ ἐχθρός γιά τήν ψυχολογία τοῦ λαοῦ ἦταν ἡ προπαγάνδα τῶν βιαιοτήτων, προσαρμοσμένη τελείως στίς συνθῆκες κατά τρόπον ἀποφασιστικό, γιά νά κρατηθεῖ ὑψηλό τό ἠθικό τοῦ στρατοῦ στό μέτωπο ἀκόμα κι ἄν ὁ ἐχθρός ἀντιστεκόταν πολύ. Ἦταν ἀκόμη ὁ τρόπος πού τοποθετοῦσε τή Γερμανία στό ἑδώλιο τοῦ κατηγορουμένου καί τό λαό της, μοναδικό ὑπεύθυνο γιά τόν πόλεμο: ψέμα πού μέ ἀπόλυτη ἐλαφρότητα, αὐθάδεια καί μεροληπτικότητα εἰπώθηκε, ἀλλά πού κατάφερε νά συμπαρασύρει τά πλήθη, ἕτοιμα νά ὁδηγηθοῦν σέ ἀβρότητες.

Ὁ βαθμός τῆς ἀποτελεσματικότητας αὐτῆς τῆς προπαγάνδας

ἀποδείχθηκε μ' ἕναν τρόπο ἐκπληκτικὸ ὅταν ὕστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια, πέτυχε ὁ ἐχθρὸς νὰ κρατάει καλὰ στὶς γραμμές του ἀλλὰ καὶ νὰ διασπάσει τὸν δικό μας λαό.

Κανεὶς ἂς μὴν ἐκπλαγεῖ ἐπειδὴ κι ἡ δική μας προπαγάνδα δὲν γνώρισε ἀνάλογη ἐπιτυχία. Ἔφερνε κιόλας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέσα της ἀβυσσαλεότητες καὶ τρομερὰ χάσματα.* Τέλος ἦταν προφανέστατο ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενο της ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσει στὶς μάζες. Καὶ μόνο οἱ «ἄνθρωποι τοῦ Κράτους» μας ἔφτασαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι μποροῦσαν νὰ κάνουν τὸ λαὸ νὰ μεθύσει ἀπ' αὐτὴ τὴν γελοία ἰδέα τῆς εἰρήνης γιὰ νὰ τὸν στείλουν κατόπιν στὸ θάνατο.

Ἔτσι αὐτὸ τὸ ἄθλιο ὄργανο, ἡ προπαγάνδα μας, κατάντησε ἄχρηστο καὶ σχεδὸν βλαβερό.

Ὅμως ὁλόκληρο τὸ πνεῦμα ἑνὸς προπαγανδιστικοῦ ὀργανισμοῦ θὰ ἦταν μιὰ ἀποτυχία ἂν δὲν στηριζόταν μ' ὅλο του τὸ βάρος σὲ μιὰ βασικὴ ἀρχή. Ἔπρεπε νὰ περιορισθεῖ σ' ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ συνθημάτων καὶ νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνει σταθερά. Ἡ ἐπιμονὴ κι ἐδῶ ὅπως καὶ σὲ τόσες ἄλλες καταστάσεις στὸν κόσμο, εἶναι ἡ πιὸ σοβαρὴ ἐγγύηση ἐπιτυχίας.

Βέβαια δὲν ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψουμε τὸν τομέα τῆς προπαγάνδας στοὺς αἰσθητικοὺς καὶ στοὺς «διανοουμένους» : γιατὶ οἱ πρῶτοι θὰ τῆς ἔδιναν μορφὴ καὶ σχῆμα τέτοιο ποὺ νὰ κάνει ἐντύπωση στὸ κοινὸ τῶν φιλολογικῶν σαλονιῶν κι ὄχι στὴ μάζα, ἐνῶ οἱ δεύτεροι τὴν χρησιμοποιοῦσαν καθὼς τὴν πανούκλα, ἀνίκανοι νὰ βροῦν τὰ ὑγιεινά της σημεῖα καὶ νέους ἐρεθισμούς. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπογοητεύονται γρήγορα ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα· ἐπιθυμοῦν τὴν ἀλλαγὴ ἀλλὰ δὲν ξέρουν τὸν τρόπο νὰ κατέβουν στὴν στάθμη τῶν συγχρόνων καὶ τῆς ἐποχῆς τους, νὰ δοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τὶς ἀληθινὲς ἀνάγκες τους. Εἶναι πάντα οἱ πρῶτοι ποὺ θὰ κριτικάρουν τὴν προπαγάνδα, ἢ τὸ περιεχόμενο της, ποὺ θὰ τοὺς φανεῖ ἀπηρχαιωμένο πολὺ τετριμένο, ξεπερασμένο κ.τ.λ. Τοὺς χρειάζεται πάντα κάτι νέο, ἀποζητοῦν τὴν ἀλλαγὴ καὶ γίνονται οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ ὅταν οἱ μάζες ἐπιτελέσουν μιὰν πολιτικὴν ἐπιτυχία. Γιατὶ μόλις ὁ ὀργανισμὸς καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς προπαγάνδας ἀρχίσουν νὰ προσανατολίζονται πρὸς ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ὅπου αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τόν εἶχαν στρέψει, χάνουν κάθε διάθεση γιὰ συνέχεια καὶ διασκορπίζονται.

Ἡ προπαγάνδα δὲν εἶναι φτιαγμένη γιὰ νὰ προκαλεῖ ἐνδιαφέροντα διασκεδαστικὰ γιαυτοὺς τοὺς μικροὺς «μπλαζέ», ἀλλὰ γιὰ νὰ κατανικᾶ κι εἶναι ἡ μάζα ποὺ θέλει καὶ πρέπει νὰ νικήσει. Ἀλλὰ τούτη ἡ τελευταία, μὲ τὴν δυσκολία της νὰ συλλάβει μιὰν ἰδέα, χρειάζεται νάχει ἕνα ὡρισμένο χρονικὸ διάστημα στὴν διάθεση της γιὰ νὰ

μπορέσει νὰ καταλάβει καὶ πρέπει νὰ τῆς ἐπαναλάβεις χίλιες φορὲς τὰ ἴδια πράγματα, ἔστω καὶ τὰ πιὸ ἁπλά.

Καμιὰ ποικιλία δὲν πρέπει σὲ καμιὰ περίπτωση ν' ἀλλάξει τὸ περιεχόμενο τῆς προπαγάνδας, ἀλλὰ πρέπει πάντα νὰ λέγεται τὸ ἴδιο πράγμα.

Τὸ σύνθημα μπορεῖ νὰ φωτίζεται ἀπὸ διαφορετικὲς γωνιές, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς ποὺ μιᾶς ἐξ ἀρχῆς τέθηκε πρέπει νὰ ὁδηγεῖται πάντα ἀπ' τὴν ἴδια φόρμουλα. Ἔτσι μόνον ἡ προπαγάνδα μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ διεξάγεται μὲ πνεῦμα συνέχειας, συνέπειας καὶ συνοχῆς,

Μόνον αὐτὴ ἡ μεγάλη γραμμὴ ποὺ ἀπ' τὴν ἀρχὴ χαράχτηκε κι ἀπ' τὴν ὁποία δὲν πρέπει οὔτε στιγμὴ ν' ἀπομακρυνθεῖ, ἐπιτρέπει νὰ ὡριμάσουν καὶ νὰ διαφανοῦν τ' ἀποτελέσματα τῆς προπαγάνδας. Καὶ τότε θὰ δεῖ κανεὶς τόσο πελώρια κι ἀπροσδόκητα ἦταν αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα καρπὸς μοναδικὸς τῆς ἐπιμονῆς.

Κάθε διαφήμιση στὸν ἐπιχειρηματικὸ ἢ στὸν πολιτικὸ τομέα, βασίζει τὴν ἐπιτυχία της στὴ διάρκεια καὶ στὸ σταθερὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο θὰ πραγματοποιηθεῖ.

Γιὰ παράδειγμα εἴχαμε τὴν ἐχθρικὴ προπαγάνδα: Προσαρμοσμένη σὲ ὀλιγάριθμα ἀντικείμενα, μὲ στραμένη τὴν προσοχὴ πρὸς τὴ μάζα καὶ κατευθυνόμενη ἀπὸ μιὰν ἀκούραστη ἐπιμονή. Οἱ βασικὲς ἰδέες καὶ ὁ τρόπος ἐκτέλεσης τους ποὺ κρίθηκε μιὰ γιὰ πάντα κατάλληλος, χρησιμοποιήθηκαν σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου χωρὶς πστὲ ν' ἀναθεωρηθοῦν, οὔτε νὰ ἐπέλθει σ' αὐτὲς ἡ παραμικρὴ ἀλλαγή. Στὴν ἀρχὴ ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα φάνηκε ἀνόητη καὶ χωρὶς τόλμη οἱ διαβεβαιώσεις της, ἀργότερα ἄρχισε νὰ γίνεται δυσάρεστη. Τέλος ἔφτασε νὰ γίνει πιστευτή. Μετὰ ἀπὸ τέσσερα χρόνια καὶ ἔξη μῆνες ξέσπασε στὴ Γερμανία μιὰ ἐπανάσταση ποὺ τὸ σύνθημα της ρίχθηκε ἀπ' τὴν ἐχθρικὴ προπαγάνδα.

Ἀλλὰ στὴν Ἀγγλία εἶχαν κατανοήσει πολὺ καλὰ κι ἕνα ἄλλο πράγμα ἀκόμη: ποιὲς μεγάλες δυνατότητες ἐπιτυχίας εἶχε αὐτὸ τὸ πνευματικὸ ὅπλο καὶ πόσο ἡ μαζικὴ χρήση του ἀνταμείβει σύντομα κι ἀποζημιώνει γιὰ ὅλες τὶς θυσίες πρὸς χάριν του.

Ἡ προπαγάνδα εἶναι γιὰ τοὺς Ἄγγλους σὰν ἕνα ὅπλο πρώτης γραμμῆς· ἐνῶ γιὰ μᾶς ἦταν τὸ τελευταῖο ξεροκόμματο ποὺ πετούσαμε σὲ πολιτικοὺς χωρὶς κόμμα ἢ ἡ σύνταξη ποὺ παραχωρούσαμε στοὺς μέτριους ἥρωες.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ χαθοῦν καὶ νὰ ἐκμηδενιστοῦν τὰ πάντα.

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

῾Η ἐχθρικὴ προπαγάνδα σὲ βάρος μας ἄρχισε τὸ 1915. ᾽Από τὸ 1916 ἄρχισε συνέχεια νὰ ἐντείνεται ὥσπου τὸ 1918 ἐξελίχθηκε σ' ἕνα ἄγριο πλευροκόπημα. Τότε ὑποχρεωθήκαμε νὰ παρακολουθοῦμε βῆμα πρὸς βῆμα τὰ γεγονότα αὐτῆς τῆς πνευματικῆς μάχης. ῾Ο στρατὸς μάθαινε λίγο - λίγο νὰ σκέπτεται ὅπως ἤθελε ὁ ἐχθρός.

Κάθε γερμανικὴ ἀντίδραση ἦταν κυριολεκτικὰ καὶ μιὰ ἀποτυχία.

῾Ο στρατός, εἶν' ἀλήθεια, κάτω ἀπὸ τὴν ἡγεσία φωτισμένων καὶ θεληματικῶν ἀρχηγῶν εἶχε τὴ διάθεση καὶ τὴν ἀπόφαση νὰ δεχτεῖ τὴν μάχη καὶ σ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν τομέα, ἀλλὰ τοῦ ἔλλειπε τό ἀπαραίτητο ὄργανο. Κι ἐδῶ ἀκόμη ἦταν ἕνα λάθος τεχνικῆς καὶ ψυχολογίας ν' ἀφήσουν ν' ἀναλάβει ὁ στρατὸς ὅλο τὸ βάρος τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας ποὺ ἀπαιτοῦσε αὐτὴ ἡ σύγκρουση. Ἔπρεπε γιὰ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὴ νὰ προέλθει ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Δὲν ἔπρεπε νὰ ζητοῦμε καὶ νὰ προεξοφλοῦμε ἐπιτυχία σ' αὐτὴ τὴν διαμάχη ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ τέσσερα χρόνια τώρα ἔδωσαν δείγματα ἀθάνατου ἡρωϊσμοῦ καὶ ἄφθαστης αὐταπάρνησης.

Τότε τί συνέβαινε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας;

Αὐτὴ ἡ ἀδράνεια ἦταν ἀνόητη ἢ ἐγκληματική;

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1918, μετὰ τὴν ἐκκένωση τῆς βόρειας ὄχθης, ὁ γερμανικὸς τύπος ξεκίνησε μιὰν ἐπίθεση μ' ἕναν τρόπο τόσον ἄθλια ἀδέξιο ἢ ἐγκληματικὰ ἀνόητο, ὥστε ἄρχισα κάθε μέρα ν' ἀναρωτιέμαι καὶ πιὸ πολύ: ἄραγε δὲν βρισκόταν κανεὶς νὰ βάλει ἕνα τέλος σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ διαστροφὴ ποὺ πρόσφεραν στοὺς ἥρωες στρατιῶτες μας;

Τί συνέβη στὴ Γαλλία ὅταν στὰ 14 κάναμε τὴ νικηφόρο ἐκείνη ἔφοδο μας μέσα σ' αὐτὴ τὴ χώρα; Τί ἔκανε ἡ ᾽Ιταλία ὅταν ἔσπασε τὸ μέτωπο της στὸ ᾽Ισόνζο; Τί ἔκανε πάλι ἡ Γαλλία τὴν ἄνοιξη τοῦ 1918, ὅταν οἱ ἐπιθέσεις τῆς Γερμανικῆς στρατιᾶς ἔδειξαν ὅτι ξερίζωσαν τὴν Γαλλικὴ ἄμυνα κι ὅταν οἱ κανονιοστοιχίες ἄρχισαν νὰ βάλλουν καταπάνω στὶς πῦλες τοῦ Παρισιοῦ;

Πῶς μποροῦσαν νὰ μαστιγώνουν κατὰ πρόσωπο τὰ συντάγματα ποὺ πολεμοῦσαν στὴν πρώτη γραμμή, αὐτοὶ οἱ κύριοι τῶν μετόπισθεν! Πῶς καὶ μὲ ποιὸ δικαίωμα τοὺς ἐμφυσοῦσαν τὸ μῖσος τοῦ ἐθνικοῦ διχασμοῦ! Πῶς δούλευαν ἡ προπαγάνδα κι ἡ πνευματικὴ καταπίεση γιὰ νὰ ἐμπνεύσουν τὴ δυσπιστία στὶς καρδιὲς τῶν στρατιωτῶν γιὰ τὴν τελειωτικὴ νίκη!

Πολλὲς φορὲς συλλογίστηκα τότε πὼς ἂν ἡ Θεία Πρόνοια μ' εἶχε τοποθετήσει στὴ θέση αὐτῶν τῶν ἀνικάνων καὶ τῶν ἄβουλων τῆς προπαγάνδας, ἡ τύχη τοῦ πολέμου θὰ ἦταν διαφορετική.

Τοὺς μῆνες αὐτοὺς αἰστάνθηκα γιὰ πρώτη φορὰ τὴν κακοδαιμονία τῆς μοίρας ποὺ μὲ κρατοῦσε ἐδῶ σὲ μιὰ θέση ποὺ ὁ τυχαῖος πυροβολισμὸς τοῦ ὁποιουδήποτε νέγρου θὰ μποροῦσε νὰ μὲ βγάλει ἀπ' τὴ μέση, ἐνῶ σὲ μιὰ ἄλλη ὑπηρεσία θὰ μποροῦσα νὰ προσφέρω σημαντικώτερη βοήθεια στὴν πατρίδα.

Γιατὶ ἤμουνα ἀρκετὰ φαντασμένος ὥστε νὰ πιστεύω ὅτι θὰ μποροῦσα νὰ πετύχω κάτι τέτοιο.

Ἀλλὰ στὸ βάθος ἤμουν ἕνα τίποτα, ἕνας ἁπλὸς ἀριθμὸς μητρώου ἀνάμεσα σὲ ὀχτὼ ἑκατομμύρια ἀνθρώπους! Ἔτσι λοιπὸν ἀποφάσισα καλύτερα νὰ σωπάσω καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ κάνοντας ὅσο μποροῦσα πιὸ καλὰ τὸ καθῆκον μου στὸ πόστο μου.

***

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1915 οἱ πρῶτες ἐχθρικὲς μπροσοῦρες ἔπεσαν στὰ χέρια μας. Τὸ περιεχόμενο τους ἦταν πάντα τὸ ἴδιο, ἐνῶ μόνο μιὰ ποικιλία ἐπικρατοῦσε στὸ σχῆμα τῶν φράσεων ὅπως ἦταν πεσμένες στὸ χαρτί: ὅτι ἡ ἔλλειψη σταριοῦ καὶ τροφίμων θὰ ἦταν μόνιμη στὴ Γερμανία· ὅτι ὁ πόλεμος θὰ ἦταν ἀτέλειωτος, ἐνῶ οἱ ἐλπίδες γιὰ νὰ τὸν κερδίσουμε ἐλαττώνονταν· ὅτι γιαυτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ λαὸς ἐπιθυμοῦσε ζωηρά στὸ ἐσωτερικὸ τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ ὅτι ὁ «μιλιταρισμός» καὶ ὁ «Κάιζερ» δὲν ἄφηναν νὰ πραγματοποιηθεῖ· ὅτι ὁ κόσμος ὁλόκληρος—ποὺ τὸ ἤξερε καλὰ αὐτό—δὲν πολεμοῦσε πιὰ ἐνάντια στὸν γερμανικὸ λαὸ ἀλλ' ἀποτελεσματικὰ ἐνάντια στὸν μοναδικὸ ἔνοχο, τὸν Κάιζερ· ὅτι ὁ πόλεμος δὲν θὰ τέλειωνε γιαυτό ἀκριβῶς τὸ λόγο καὶ ὅσο αὐτὸς ὁ ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀνθρωπότητας δὲν ἀπομακρυνόταν· ὅτι τὰ φιλελεύθερα δημοκρατικὰ κράτη θὰ δέχονταν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου μιὰ συμμαχία εἰρήνης μὲ τὸ γερμανικὸ λαό, μιὰν παγκόσμια εἰρήνη ποὺ θὰ καθιερώνονταν μόνο ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἐκμηδενιστεῖ ὁ «πρωσσικὸς μιλιταρισμός».

Γιὰ νά τονίσουν καλύτερα αὐτὸ τὸ κείμενο, οἱ μπροσοῦρες περιεῖχαν συχνὰ ἀντίγραφα ἀπὸ «γράμματα» ποὺ φαίνονταν νά διαβεβαι-

ώνουν αὐτοὺς τοὺς ἰσχυρισμούς. Γενικὰ κοροϊδεύαμε τότε αὐτὲς τὶς μπροσοῦρες. Τὶς διαβάζαμε, ὕστερα τὶς στέλναμε πίσω στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, μετὰ τὶς ξεχνούσαμε, μέχρι ὁ ἄνεμος νὰ φέρει πρὸς τὶς γραμμές μας καινούρια συγκομιδή· τὶς περισσότερες φορὲς πράγματι χρησιμοποιοῦσαν τ' ἀεροπλάνα γιὰ νὰ τὶς πετοῦν.

Ἕνα πράγμα ὅμως εἶχε κάνει κατάπληξη μ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς προπαγάνδας· ἤξεραν κάθε τομέα τοῦ μετώπου ὅπου βρίσκονταν βαυαροὶ καὶ ἔκαναν τὴν ἐπίθεση τους σταθερὰ καὶ σίγουρα κατὰ τῆς Πρωσσίας, βεβαιώνοντας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ὅτι ἡ Πρωσσία ἦταν αὐτὴ καὶ μόνο ἡ ἀληθινὴ ἔνοχη καὶ ὑπεύθυνη γιὰ τὸν πόλεμο ἐνῶ ἀντίθετα δὲν ὑπῆρχε ἡ παραμικρὴ ἐχθρότητα κατὰ τῆς Βαυαρίας· ἀλλὰ κιόλας δὲν μποροῦσαν ἔλεγαν νὰ τῆς προσφέρουν καμιὰ βοήθεια ὅσο παράμενε στὴν ὑπηρεσία τοῦ πρωσσικοῦ μιλιταρισμοῦ κι ἔβγαζε αὐτὴ τὰ κάστανα ἀπ' τὴ φωτιά.

Ἡ μέθοδος αὐτὴ νὰ ἐπηρεασθοῦν οἱ λαοί, ἄρχισε στὴν πραγματικότητα μόνο στὰ 1915 νὰ δίνει καρπούς. Ἡ ἀγανάκτηση ἐνάντια στὴν Πρωσσία μεγάλωσε ἀνάμεσα στὶς μονάδες τοῦ στρατοῦ κι ἔγινε πιὰ φανερὴ χωρὶς ἡ ἀνώτατη ἡγεσία νὰ πάρει κανένα μέτρο γιὰ νὰ τῆς ἀντιταχθεῖ. Αὐτὸ δὲν ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἕνα ἁπλὸ σφάλμα, μιὰ ἁπλῆ ἀδιαφορία, ποὺ ἀργὰ ἢ γρήγορα ἔπρεπε νὰ τιμωρηθεῖ μὲ τὸν πιὸ τρομερὸ τρόπο καὶ νὰ βλάψει ὄχι μόνον «Πρῶσσο» ἀλλὰ ὁλόκληρο τὸ γερμανικὸ λαὸ καὶ τὴ Βαυαρία ποὺ ἦταν ἕνα τμῆμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ.

Ἔτσι στὰ 1916 ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα ἄρχισε νὰ γνωρίζει μιὰν ἀπέραντη ἐπιτυχία.

Ἀκόμα καὶ τὰ γράμματα τῆς ἀπαισιοδοξίας ποὺ ἔρχονταν πιὰ τώρα κατ' εὐθείαν ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ ἔκαναν τὴ δουλειά τους. Τώρα δὲν ἦταν διόλου ἀνάγκη νὰ τὰ στέλνει ὁ ἐχθρὸς ἀπ' τὸ μέτωπο μέσα στὶς μπροσοῦρες του. Κι ἐνάντια σ' ὅλ' αὐτὰ δὲν γινόταν τίποτα ἔξω ἀπὸ μερικὲς ἱεραρχικὲς «ἐπιπλήξεις» ἀπὸ μέρους τῆς Κυβέρνησης. Τὸ μέτωπο σιγὰ—σιγά, κατακλυζόταν ἀπ' αὐτὸ τὸ δηλητήριο, ποὺ οἱ ἀπερίσκεπτες γυναῖκες ἔστελναν ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ φυσικά, χωρὶς διόλου νὰ σκέπτονται ὅτι μαὐτὸ τὸν τρόπο δυνάμωναν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἐχθροῦ στὴ νίκη καὶ μεγάλωναν ἔτσι οἱ ταλαιπωρίες κι ὁ ἀγώνας τῶν δικῶν τους στὸ μέτωπο. Τὰ ἀσυλλόγιστα γράμματα τῶν Γερμανίδων στοίχισαν τὴ ζωὴ σ' ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄντρες.

Αὐτὰ τ' ἀνησυχητικὰ φαινόμενα λάβαιναν χώρα στὰ 1916. Ἀπ' τὸ μέτωπο ἔφταναν παράπονα κι ἡ ἀπογοήτευση κυριαρχοῦσε· ἡ δυσαρέσκεια πλανιόταν παντοῦ καὶ γιὰ διάφορους λόγους, ὅμως καμιὰ

φορὰ γίνονταν κι ἐπίτηδες. Ἐνῶ οἱ ἄντρες πεινοῦσαν κι ὑποτάσσονταν κι οἱ δικοί τους πίσω ἦταν σὲ κίνδυνο, σ' ἄλλα σημεῖα βασίλευε ἡ σπατάλη καὶ ἡ ἐκμετάλευση. Ναί, ἀκόμη καὶ στὸ μέτωπο βασίλευε ἡ ἴδια ἀταξία πάνω στὰ ζητήματα αὐτά.

Ἡ κρίση δὲν εἶχε ἀκόμη, παρὰ πολὺ λίγο, κάνει τὴν ἐμφάνιση της· ἀλλὰ πιὰ εἶχε ξεπεράσει τὸ σημεῖο ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἐσωτερικὴ ὑπόθεση. Ὁ ἴδιος στρατιώτης ποὺ προηγουμένως παραπονιόταν καὶ μουρμούριζε, μερικὰ λεπτὰ ἀργότερα ἔκανε σιωπηλὰ τὸ καθῆκον του, σὰν αὐτὸ νὰ ἦταν κάτι τὸ τελείως φυσικό. Ὁ ἴδιος λόχος ποὺ πρὶν λίγο ἦταν δυσαρεστημένος, ἀγκιστρωνόταν στὸν τομέα ποὺ εἶχε νὰ ὑποστηρίξει, ἔτσι σὰν ἡ τύχη τῆς Γερμανίας νὰ ἐξαρτιόταν ἀπ' αὐτὰ τὰ μερικὲς ἑκατοντάδες μέτρα λάσπης καὶ χαρακωμάτων. Στὸ μέτωπο παράμενε ἀκόμη ἡ παληὰ ὑπέροχη στρατιὰ τῶν ἡρώων.

Θὰ μάθαινα ὅμως νὰ ξεχωρίζω τὴ διαφορὰ ἀνάμεσα μετώπου καὶ μετόπισθεν χάρη σὲ μιὰ σκληρὴ ἀλλαγὴ ποὺ συνέβηκε στὸ πεπρωμένο μου.

Πρὸς τὰ τέλη τοῦ Σεπτέμβρη στὰ 1916, ἡ μονάδα μου ἔλαβε μέρος στὴ μάχη τῆς Σόμ. Ἦταν γιὰ μᾶς ἡ πρώτη σοβαρὴ ἀπὸ τὶς τρομακτικὲς μάχες ποὺ ἀκολούθησαν κι ἡ ἐντύπωση ποὺ μοῦ προκάλεσε ἦταν δύσκολο νὰ τὴν περιγράψω—περισσότερο κόλαση παρὰ μιὰ μάχη.

Κατὰ τὴ διάρκεια ἑβδομάδων ὁλόκληρων μέσα σ' ἕνα καταιγισμὸ πυρός, τὸ γερμανικὸ μέτωπο παράμεινε ἀκλόνητο, μερικὲς φορὲς λύγισε ὕστερα ἀνακατέλαβε πάλι τὶς θέσεις του, ἀλλὰ ποτὲ δὲν τσάκισε.

Στὶς 7 Ὀκτωβρίου τραυματίσθηκα.

Γύρισα σῶος στὰ μετόπισθεν καὶ πῆρα τὸ νοσοκομειακὸ τραῖνο γιὰ τὴ Γερμανία.

Δυὸ χρόνια εἶχαν περάσει ἀπὸ τότε ποὺ ἄφησα τὴν πατρίδα, ἕνα χρονικὸ διάστημα ποὺ μοῦ φάνηκε ἀτέλειωτο κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες. Μὲ κόπο τώρα συλλογίζομαι τὴν ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἔκαναν οἱ Γερμανοὶ ποὺ δὲν φοροῦσαν στολή.

Ὅταν ἐγκαταστάθηκα στὸ νοσοκομεῖο ἐκστρατείας, ἀναπήδησα σχεδὸν ἀπὸ ἔκπληξη σὰν ἄκουσα τὴ φωνὴ μιᾶς νοσοκόμας ποὺ μιλοῦσε σ' ἕνα συνάδελφο του πλάι μου.

Μετὰ ἀπὸ δυὸ χρόνια ν' ἀκοῦς τὴ φωνὴ μιᾶς Γερμανίδας!

Κατόπι, ὅσο τὸ τραῖνο ποὺ μᾶς ἔφερνε στὴν πατρίδα πλησίαζε τὰ σύνορα τόσο μέσα μας βάραινε μιὰν ἀκαθόριστη ἀνησυχία. Ὅλες οἱ περιοχὲς ποὺ περάσαμε, νεαροὶ στρατιῶτες, ξετυλίχτηκαν μπροστὰ στὰ μάτια μας: Βρυξέλλες, Λωζάννη, Λιέγη καὶ τέλος νομίσαμε πὼς εἶ-

δαμε τὸ πρῶτο γερμανικὸ σπίτι μὲ τὰ ψηλά του ἀετώματα καὶ τὰ ὄμορφα παραθυρόφυλλα.

Ἡ πατρίδα!

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1914, καιγόμασταν ἀπὸ ἕναν ἄκρατο καὶ θορυβώδικο ἐνθουσιασμό, ὅταν περνούσαμε τὰ σύνορα, τώρα γύρω βασίλευε σιωπὴ καὶ συγκίνηση. Καθένας ἔνοιωθε εὐτυχισμένος γιατὶ ἡ τύχη τοῦ ἐπέτρεψε νὰ δεῖ ἀκόμη μιὰ φορὰ αὐτὸ ποὺ εἶχε πάει νὰ προστατέψει μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του· καὶ καθένας ἀπὸ μᾶς ντρεπόταν σχεδὸν ν' ἀφήσει τὸν ἄλλον νὰ τὸν κοιτάξει στὰ μάτια.

Σχεδὸν τὴν ἴδια μέρα ποὺ πρὶν δυὸ χρόνια εἶχα φύγει γιὰ τὸ μέτωπο, βρέθηκα στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Μπέελιτς κοντὰ στὸ Βερολῖνο.

Τί ἀλλαγή! ἀπὸ τὶς λάσπες τῆς μάχης τῆς Σὸμ βρισκόμουνα τώρα στὰ ἄσπρα κρεβάτια αὐτοῦ τοῦ θαυμάσιου κτίριου! Στὴν ἀρχὴ δὲν τολμούσαμε νὰ ξαπλώσουμε ὅπως ἔπρεπε. Ἀργὰ πολὺ ξανασυνηθίζαμε τὸν νέο τοῦτο κόσμο.

Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ κόσμος ἦταν πράγματι νέος καὶ κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἄποψη.

Τὸ στρατιωτικὸ πνεῦμα τοῦ μετώπου, δὲ φαινόταν νὰ ἐπικρατεῖ διόλου ἐδῶ. Ἄκουσα γιὰ πρώτη φορὰ κάτι ποὺ ἦταν ἄγνωστο ἀκόμη στὸ μέτωπο: Τὸ ἐγκώμιο τῆς ἴδιας τῆς δειλίας! Γιατὶ ὅταν ἔλεγαν πὼς ἐκεῖ συμβαίνει νὰ παραπονοῦνται καὶ νὰ μεμψιμοιροῦν, δὲν ἐννοοῦσαν ὅτι αὐτὸ ἦταν μιὰ προτροπὴ γιὰ ἀποφυγὴ τοῦ καθήκοντος ἀλλὰ ἐξυμνοῦσαν αὐτοὺς ποὺ τὸ ἔκαναν, τοὺς δειλούς. Ὄχι. Ὁ δειλὸς ἦταν πάντα ἕνας δειλὸς κι ἔτσι ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπουμε καὶ τίποτα περισσότερο. Καὶ ἡ περιφρόνηση ποὺ ἔπρεπε νὰ τοῦ δείχνουμε ἦταν ἀνάλογη μὲ τὸ θαμασμὸ ποὺ περιβάλλει ἕναν ἥρωα. Ἀλλὰ ἐδῶ, στὸ νοσοκομεῖο, συνέβαινε σχεδὸν τὸ ἀντίθετο· οἱ ἀδίστακτοι προδότες μὲ τὴν θλιβερὴ ρητορική τους προσπαθοῦσαν μὲ κάθε τρόπο νὰ παρουσιάσουν σὰν γελοῖες τὴν ἔννοια τοῦ καλοῦ στρατιώτη καὶ σὰν πρότυπο τὴν ἀδυναμία τοῦ χαρακτῆρα τῶν δειλῶν.

Μερικὰ ἄθλια ἀνθρωπάκια συγκατάνευαν.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς καυχιόταν ὅτι εἶχε σύρει τὸ χέρι του πάνω στ' ἀγκάθια τῶν συρματοπλεγμάτων γιὰ νὰ μπορέσει νὰ μπεῖ στὸ νοσοκομεῖο. Κι ὅμως παρ' ὅλη τὴν ἐπιπολαιότητα τῆς πληγῆς του, ἔδειχνε νὰ βρισκόταν ἐδῶ ἀπὸ πολὺν καιρό. Κι εἶχε καταφέρει νὰ μπεῖ στὸ νοσοκομειακὸ τραῖνο γιὰ τὴ Γερμανία κάνοντας μιὰν ξεκάθαρη ἀπάτη. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ γελοῖος μολοντοῦτο, σκορπίζοντας τριγύρω τὸ μόλυσμα του, παρουσίαζε τὴν πράξη δειλίας του, μὲ τὴν αὐθάδικη τόλμη του, σὰν πιὸ ἄξια, ἀπ' τοῦ στρατιώτη τοῦ γενναίου ποὺ βρῆκε

ἕναν ἡρωϊκὸ θάνατο. Πολλοὶ τὸν ἄκουγαν σιωπηλοί. ἄλλοι ἔφευγαν, ὅμως μερικοὶ συμφωνοῦσαν.

Ναυτία μοῦ ἀνέβαινε ὡς τὸ λαιμό, ἀλλὰ τὸν ἀνέχονταν καθὼς ἔβλεπα γύρω μου, ὅλοι. Τί ἔπρεπε νὰ κάνω; Ὁπωσδήποτε ἡ διοίκηση τοῦ νοσοκομείου ἢ οἱ ἀνώτεροι μας ἔπρεπε νὰ ξέρουν τί θὰ κάνουν! Μολοντοῦτο δὲν ἔκαναν τίποτα.

Ὅταν μπόρεσα νὰ περπατῶ χωρὶς δυσκολία, ζήτησα ἄδεια νὰ πάω στὸ Βερολῖνο.

Ἡ ἔλλειψη τροφίμων ἦταν φανερὴ παντοῦ. Ἡ ἀπέραντη πόλη ὑπόφερε ἀπὸ πεῖνα. Ἡ δυσαρέσκεια ἦταν μεγάλη. Στὰ διάφορα μέρη ποὺ σύχναζαν στρατιῶτες ὁ τόνος τῶν συζητήσεων ἦταν ἴδιος ὅπως καὶ στὸ νοσοκομεῖο. Σχημάτισα τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐπίτηδες καὶ προσχεδιασμένα πήγαιναν ἐκεῖ ὡρισμένα ἄτομα γιὰ νὰ προπαγανδίζουν ἐλεύθερα τὶς γνῶμες τους.

Ἀκόμη χειρότερη, πολὺ χειρότερη, ἦταν ἡ κατάσταση στὸ Μόναχο!

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποθεραπεία μου, ἄφησα τὸ νοσοκομεῖο καὶ πῆρα φῦλλο πορείας γιὰ τὰ ἔμπεδα, θεώρησα σκόπιμο νὰ μὴ ξαναπάω στὴν πόλη. Ὁ ἐρεθισμός, ἡ τεταμένη ἀτμόσφαιρα, ἡ ἀποθάρρυνση, ἐπικρατοῦσαν παντοῦ! Ἀκόμα καὶ στὰ ἔμπεδα τὸ ἠθικὸ ἦταν τελείως πεσμένο. Σ' αὐτὸ συνέτεινε ἀκόμη περισσότερο ὁ τρόπος ποὺ φέρονταν στοὺς στρατιῶτες ποὺ μόλις γύριζαν ἀπ' τὸ μέτωπο οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Γραφείου Πληροφοριῶν, ποὺ ἀκόμη δὲν εἶχαν πάει οὔτε μιὰ ὥρα στὴν πρώτη γραμμὴ καὶ γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο δὲν μποροῦσαν νὰ ὀργανώσουν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν μιὰ τάξη πραγμάτων στοὺς παληοὺς στρατιῶτες. Αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι πράγματι εἶχαν ἀποκτήσει μιὰ παράδοξη νοοτροπία ποὺ μποροῦσε νὰ ἐξηγηθεῖ ἀπ' τὰ τόσα χρόνια ποὺ εἶχαν περάσει στὴν πρώτη γραμμή, ἀλλὰ ποὺ ἦταν τελείως ἀκατανόητη γιὰ ἕναν ἀξιωματικὸ τῶν Πληροφοριῶν, ἐνῶ τὸ ἀντίθετο ἕνας ἀξιωματικὸς ποὖχε περάσει ἀπ' τὸ μέτωπο θὰ μποροῦσε νὰ τὴν δικαιολογήσει.

Ἔτσι οἱ ἄνδρες τῆς στρατιᾶς δὲν ἔδιναν καμιὰ σημασία σ' αὐτοὺς τοὺς ἀξιωματικούς. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὸ ἠθικὸ τῶν στρατιωτῶν ἦταν γενικὰ κουρελιασμένο· τὸ ν' ἀποφεύγουν τὴν πρώτη γραμμὴ περνοῦσε σὰν ἐκδήλωση σπουδαίας εὐφυΐας, ἐνῶ ἡ πιστὴ ἐκτέλεση τοῦ καθήκοντος ἐθεωρεῖτο σὰν δεῖγμα βλακείας κι ἐσωτερικῆς ἀδυναμίας. Τὰ στρατιωτικὰ γραφεῖα εἶχαν κατακλυσθεῖ ἀπὸ Ἑβραίους. Σχεδὸν ὅλοι οἱ γραφιάδες ἦταν Ἑβραῖοι καὶ κάθε Ἑβραῖος γραφιᾶς. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἀφθονία κουραμπιέδων μ' ἄφηνε κατάπληκτο καὶ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω ἀλλοιῶς παρὰ νὰ συγκρίνω τὸν ἀριθμό τους μ' αὐτοὺς τοὺς σπά-

νιους ἐκπροσώπους τῆς ἐκλεκτῆς φυλῆς ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὸ μέτωπο.

Ἡ κατάσταση ἦταν ἀκόμα χειρότερη ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως. Ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς εἶχε στ' ἀλήθεια πιὰ γίνει «ἀνεξάρτητος». Ἡ ἀράχνη ἄρχισε πιὰ νὰ ρουφᾶ ἀργὰ τὸ αἷμα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ.

Μὲ τὸ τέχνασμα τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς εἶχαν βρεῖ τὴν κατάλληλη πρόφαση γιὰ νὰ δώσουν τὴ χαριστικὴ βολὴ στὴν ἐλεύθερη, ἐθνικὴ οἰκονομία.

Ἔτσι ὑπογράμμιζαν τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ χωρὶς ὅρια συγκεντρωτισμοῦ.

Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ χειμῶνα τοῦ 1916—1917, σχεδὸν τὸ σύνολο τῆς παραγωγῆς βρίσκονταν στὴν πραγματικότητα κάτω ἀπ' τὸν ἔλεγχο τοῦ Ἐβραϊκοῦ κεφαλαίου.

Ἐνάντια λοιπὸν σὲ ποιὸν στρεφόταν τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ!

Αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ ἐπεσήμανα μὲ κατάπληξη τὴν ἐπικείμενη προειδοποίηση τῆς μοίρας, ποὺ ἂν δὲν μεταστρεφόταν σὲ μιὰν δεδομένη ὥρα θὰ ὁδηγοῦσε στὴν καταστροφή.

Ἐνῶ οἱ Ἐβραῖοι μαδοῦσαν κυριολεκτικὰ τὸ ἔθνος καὶ τὸ ἀνάγκαζαν νὰ ὑποκύψει στὴν οἰκονομική τους κυριαρχία, οἱ ἄνδρες ἐρεθίζονταν καὶ ἐξωθοῦνταν ἐνάντια στοὺς «Πρώσσους». Πασίγνωστη στὸ μέτωπο αὐτὴ ἡ προπαγάνδα δὲν συνάντησε καμιὰν ἀντίδραση στὰ μετόπισθεν. Δὲν φαίνονταν διόλου ν' ἀνησυχοῦν ἀναλογιζόμενοι ὅτι ὁ ἐκμηδενισμὸς τῆς Πρωσσίας δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μὴν ἔχει ἀντίκτυπο στὴ Βαυαρία, ἢ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἡ Πρωσσία μὲ τὴν πτώση της θὰ παράσερνε ἀπαρέγκλητα καὶ τὴν Βαυαρία στὴν ἄβυσσο.

Αὐτὲς οἱ ραδιουργίες μὲ στενοχωροῦσαν τρομερά. Δὲν ἔβλεπα σ' αὐτὲς παρὰ τὴν πανουργία τῶν Ἐβραίων, ποὺ ἔστρεφαν ἔτσι τὴν γενικὴ προσοχὴ σὲ ἄλλα σημεῖα ὥστε νὰ μείνουν ἀνενόχλητοι στὸ ἔργο τους. Ὅσο ἡ Πρωσσία κι ἡ Βαυαρία φιλονικοῦσαν αὐτοὶ ἔκλεβαν κάτω ἀπ' τὴ μύτη τους, τὸ ἴδιο τὸ ψωμί τους· τὴν ἴδια ὥρα ποὺ ἔβαζαν τὶς ἔριδες ἀνάμεσα στὴν Βαυαρία καὶ τὴν Πρωσσία, οἱ Ἐβραῖοι ὀργάνωναν τὴν ἐπανάσταση ποὺ θὰ σήμαινε τὴν καταστροφὴ καὶ τῆς Πρωσσίας καὶ τῆς Βαυαρίας μαζύ.

Δὲν μποροῦσα νὰ ὑποφέρω αὐτὴ τὴν διαμάχη ἀνάμεσα στὶς γερμανικὲς φυλὲς κι ἤμουνα εὐτυχὴς ποὺ θὰ ξαναγύριζα στὸ μέτωπο, πράγμα ποὺ ζήτησα μόλις κιόλας ἔφτασα στὸ Μόναχο.

Στὶς ἀρχὲς Μαρτίου 1917 ξαναβρῆκα πάλι τὸ σύνταγμα μου.

***

Πρὸς τὰ τέλη τοῦ 1917 φάνηκε ὅτι ἡ χαμηλὴ στάθμη τοῦ ἠθι-

κοῦ τῆς στρατιᾶς εἶχε ἀρχίσει ν' ἀνεβαίνει. Ὅλοι εἶδαν στὴν καταστροφὴ τῆς Ρωσσίας μιὰ καινούργια ἐλπίδα καὶ πῆραν νέο θάρρος. Ἡ πεποίθηση ὅτι τώρα παρ' ὅλ' αὐτὰ ὁ πόλεμος θὰ τελειώσει μὲ μιὰ νίκη τῆς Γερμανίας ἄρχισε νὰ κυριαρχεῖ στὸ στρατό. Μπόρεσαν πάλι νὰ ξανακουστοῦν τραγούδια καὶ οἱ ἐκδηλώσεις διαμαρτυρίας γίνηκαν πιὰ σπάνιες. Πίστευαν ξανὰ στὸ μέλλον τῆς Πατρίδας.

Εἰδικώτερα τὸ γκρέμισμα τῆς Ἰταλίας τὸ φθινόπωρο τοῦ 1917 εἶχε προκαλέσει τὴν πιὸ καλύτερη ἐντύπωση· ἔβλεπαν πράγματι σ' αὐτὴν τὴν νίκη, τὴν ἀπόδειξη τῆς δυνατότητας νὰ διασπάσουν τὸ μέτωπο τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ νὰ τὸ μεταφέρουν πρὸς τὴ Ρωσσία. Ὁ χείμαρρος μιᾶς πεντακάθαρης πίστης πλημμύριζε τὶς καρδιὲς τῶν ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν καὶ τοὺς ἔκανε νὰ προσβλέπουν μὲ ἐνισχυμένη ἐλπίδα στὴν ἄνοιξη τοῦ 1918. Ἀντίθετα ὁ ἐχθρὸς ἦταν φανερὰ καταπτοημένος. Αὐτὸς ὁ χειμώνας πέρασε πιὸ ἥσυχος ἀπ' ὅλους. Ἦταν ἡ γαλήνη πρὶν ἀπ' τὴν καταιγίδα.

Στὸ μέτωπο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη γίνονταν οἱ τελευταῖες προετοιμασίες γιὰ νὰ δοθεῖ ἀποφασιστικὸ τέλος σ' αὐτὸν τὸν ἀτέλειωτο πόλεμο πελώριες μετακινήσεις μονάδων καὶ ὑλικοῦ κινοῦνταν πρὸς τὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο καὶ στὰ στρατεύματα δίνονταν ὁδηγίες μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς μεγάλης ἐπίθεσης. Τότε ἀκριβῶς ἔκανε τὴν ἐμφάνιση της στὴ Γερμανία τὸ πιὸ δολερὸ σχέδιο ἀπάτης ὁλόκληρου τοῦ πολέμου.

Δὲν ἔπρεπε ν' ἀφεθεῖ ἡ Γερμανία νὰ νικήσει τὴν τελευταία ὥρα, τότε ποὺ ἡ νίκη φαίνονταν κιόλας ὑποχρεωμένη νὰ ὑποκύψει στὶς γερμανικὲς σημαῖες, ἀποδύθηκαν σ' ἕναν ἀγώνα καὶ βρῆκαν ἕναν τρόπο, τὸν μοναδικό, γιὰ νὰ τσακίσουν μ' ἕνα μόνο κίνημα τὴν ἀνοιξιάτικη μεγάλη ἐπίθεση, κάνοντας ἔτσι ἀδύνατη τὴ νίκη.

Ὀργάνωσαν τὴν ἀπεργία στὰ ἐργοστάσια πυρομαχικῶν. Ἂν πετύχαινε, τὸ γερμανικὸ μέτωπο θὰ συντριβόταν κι ἡ θέληση τῆς «Βόρβαρτς» ποὺ αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ νίκη θὰ εἶχε πιὰ χαθεῖ γιὰ τὴ γερμανικὴ σημαία, θὰ ὁλοκληρωνόταν. Μόνον ἀπ' τὸ γεγονὸς τῆς ἔλλειψης πυρομαχικῶν τὸ μέτωπο θὰ μποροῦσε νὰ σπάσει μέσα σὲ λίγες βδομάδες· ἡ ἐπίθεση θὰ ἐκτροχιαζόταν, ἡ Ἀντὰντ θὰ σωζόταν, ἀλλὰ τὸ διεθνὲς κεφάλαιο θὰ κυριαρχοῦσε στὴν Γερμανία καὶ ὁ ἀπαίσιος σκοπὸς τῆς μαρξιστικῆς μπλόφας, γιὰ τοὺς λαούς, θὰ γινόταν πραγματικότητα.

Ἡ καταστροφὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ὑποταγή της στὸ διεθνὲς κεφάλαιο, πέτυχε χάρη στὴν ἀκατανόητη ἠλιθιότητα καὶ στὴν ἀκαταλόγιστη δειλία.

Ὅσον ὅμως ἀφορᾶ τὴν ἀπεργία τῶν ἐργοστασίων πυρομαχικῶν εἶχε μικρότερη ἐπιτυχία ἀπ' ὅτι ἔλπιζαν· δὲν μπόρεσε νὰ δημιουργήσει

ἔλλειψη πυρομαχικῶν στὸ μέτωπο κράτησε πολὺ λίγο ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ αὐτὴ ἡ ἔλλειψη ποὺ θὰ σήμαινε καταστροφὴ τῆς στρατιᾶς. Πόσο τρομερὴ ὅμως ἦταν ἡ ἠθικὴ ζημιὰ ποὺ ἔκανε.

Πρῶτον: γιατὶ νὰ πολεμᾶ ὁ στρατὸς ἀφοῦ ἡ χώρα του δὲν ἤθελε πιὰ τὴ νίκη; Γιὰ ποιὸν οἱ τεράστιες θυσίες καὶ ἀπώλειες! Ἔπρεπε λοιπὸν ὁ στρατὸς νὰ μάχεται γιὰ τὴ νίκη ὅταν στὸ ἐσωτερικὸ ἔκαναν ἀπεργίες!

Δεύτερον: ποιὰ ἐντύπωση θὰ εἶχε προκαλέσει στὸν ἐχθρὸ ἡ ἀπεργία αὐτή;

Τὸν χειμώνα ἐκεῖνο τοῦ 1917–1918 μαῦρα καὶ βαρειὰ σύννεφα ἀνέβηκαν στὸ στερέωμα τῶν Συμμάχων. Τέσσερα ὁλόκληρα χρόνια εἶχαν ποὺ ἔκαναν ἐπιθέσεις καταπάνω στὸν Γερμανὸ γίγαντα καὶ δὲν εἶχαν μπορέσει νὰ τὸν καταβάλλουν· ἀλλὰ τώρα αὐτὸς ἐδῶ δὲν εἶχε πιὰ τὸ χέρι ἐλεύθερο, αὐτὸ ποὺ κρατοῦσε τὴν ἀσπίδα γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν ἑαυτό του μιὰ κι ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ χτυπᾶ πότε κατὰ τὴν Ἀνατολή, πότε κατὰ τὴν Δύση καὶ ποτὲ κατὰ τὸ Βορρᾶ. Τώρα ἐπὶ τέλους ὁ γίγαντας ἦταν ἕτοιμος νὰ τοὺς παραδοθεῖ. Κύματα αἵματος εἶχαν χυθεῖ μέχρι ποὺ νὰ πετύχει ὁριστικὰ νὰ ἐξουδετερώσει ἕναν ἀπ' τοὺς ἀντιπάλους του. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο, τώρα τὸ σπαθί του ἔδινε ἐνίσχυση στὴν ἀσπίδα κι ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶχε ὡς τώρα κατορθώσει νὰ σπάσει τὴν ἄμυνα του, αὐτὸς μόνο θὰ εἶχε νὰ ὠφεληθεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν σύγκρουση.

Τὸν φοβοῦνταν καὶ ἔτρεμαν τὴ νίκη του.

Στὸ Λονδῖνο καὶ στὸ Παρίσι οἱ συσκέψεις δὲν εἶχαν διακοπή. Ἀκόμη καὶ ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα γίνηκε δυσκολώτερη δὲν ἦταν πιὰ τόσο εὔκολο νὰ παρουσιάσει σὰν ἀδύνατη τὴν γερμανικὴ νίκη.

Ἡ ἴδια κατάσταση ἐπικρατοῦσε καὶ στὰ μέτωπα, ὅπου μιὰ βαθειὰ σιωπὴ βασίλευε πάνω στὰ συμμαχικὰ στρατεύματα. Ἡ περηφάνεια αὐτῶν τῶν κυρίων εἶχε ξαφνικὰ ἐξαφανιστεῖ. Μιὰ ἀνήσυχη ἔκλαμψη ἔκανε τὴν ἐμφάνιση της. Ἡ ἐντύπωση ποὺ εἶχαν γιὰ τὸν Γερμανὸ στρατιώτη ἄρχιζε τώρα ν' ἀλλάζει. Ὡς τότε τὸν θεωροῦσαν ἕνα τρελλὸ καταδικασμένο σὲ θάνατο· τώρα εἶχαν μπροστά τους αὐτὸν ποὺ εἶχε ἐκμηδενίσει τοὺς Ρώσσους συμμάχους. Ἡ ἀνάγκη ποὺ μᾶς εἶχε ὑποχρεώσει νὰ δημιουργήσουμε τὸ Ἀνατολικὸ μέτωπο, παρουσιαζόταν τώρα σὰν μιὰ εὔφυης τακτική. Τρία ὁλόκληρα χρόνια οἱ Γερμανοὶ ὑπόφεραν τὶς ρωσσικὲς ἐπιθέσεις χωρὶς τὴν παραμικρὴ πιθανὴ ἐπιτυχία. Κοροΐδευαν κιόλας αὐτὲς τὶς ἄχρηστες ἐπιχειρήσεις γιατὶ στὸ τέλος ὁ Ρωσσικὸς κολοσσὸς θὰ κέρδιζε τὴ νίκη μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἦταν ἀριθμητικὰ ἀνώτερος. Ἡ Γερμανία ἄλλωστε θὰ ὑπέκυπτε ἀπὸ τὴν αἱμορραγία. Τὰ γεγονότα ἔρχονταν νὰ ἐπιβεβαιώσουν αὐτὲς τὶς ἐλπίδες τους.

'Απ' τὶς πρῶτες μέρες τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1914, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ ἀτέλειωτες μονάδες Ρώσων αἰχμαλώτων τῆς μάχης τοῦ Τάννεμπεργκ, ἄρχισαν νὰ σέρνονται στοὺς δρόμους τῆς Γερμανίας, αὐτὸ τὸ κύμα δὲν τέλειωσε πιά, ἀλλὰ στὴ θέση μιᾶς συντριμένης στρατιᾶς ἔρχονταν μιὰν ἄλλη. 'Ακούραστη ἡ κολοσσιαία αὐτοκρατορία τῶν Τσάρων θυσίαζε στὸ θεὸ τοῦ πολέμου νέα θύματα. Πόσες φορὲς ἡ Γερμανία θὰ μποροῦσε ν' ἀντέξει σ' αὐτὴ τὴν ἐπίθεση; Δὲν θαρχόταν μιὰ μέρα ποὺ μετὰ ἀπὸ μιὰ τελευταία νίκη τῆς Γερμανίας, οἱ ρωσσικὲς στρατιὲς ποὺ δὲν θὰ ἦταν οἱ τελευταῖες θᾶμπαιναν στὴν τελευταία ἀπ' ὅλες τὶς μάζες; Καὶ πότε αὐτό; Κάτω ἀπ' ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς ἡ νίκη τῆς Ρωσσίας μποροῦσε στ' ἀλήθεια νᾆταν ἀκόμη δύσκολη, ἀλλὰ μιὰ μέρα θὰ γινόταν ὁπωσδήποτε πραγματικότητα.

Τώρα ὅλες αὐτὲς οἱ ἐλπίδες εἶχαν χαθεῖ γιὰ τὴν 'Αντάντ. 'Η συμμαχία ποὺ εἶχε κάνει τὶς πιὸ μεγάλες θυσίες αἵματος στὸ βωμὸ τῶν κοινῶν συμφερόντων βρισκόταν στὸ σημεῖο τῆς ἐξάντλησης καὶ παραχωροῦσε ἔδαφος στὸν ἀκαταπόνητο διεκδικητή του. Φοβοῦνταν τὴν ἄνοιξη ποὺ ἐρχόταν. Κι ἀφοῦ μέχρι τώρα δὲν εἶχαν κατορθώσει νὰ τσακίσουν τὴν Γερμανία, τότε ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ σταθεροποιηθεῖ στὸ 'Ανατολικὸ μέτωπο, πῶς θὰ μποροῦσαν τώρα νὰ ὑπολογίζουν στὴ νίκη ὅταν τὸ σύνολο τῶν δυνάμεων αὐτοῦ τοῦ τρομεροῦ ἔθνους τῶν ἡρώων φαινόταν νὰ συγκεντρώνεται γιὰ μιὰ ἐπίθεση στὸ 'Ανατολικὸ μέτωπο;

Οἱ σκιὲς τῶν βουνῶν τοῦ μεσημβρινοῦ Τυρόλου ξαπλώνονταν μ' ἕναν τρόπο ποὺ καταπίεζε τὴ φαντασία τους· ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ οἱ ὁμίχλες τῆς Φλάνδρας, οἱ κατανικημένες στρατιὲς τοῦ Καντόρνα μεγάλωναν τὴ θλίψη στὰ πρόσωπα κι ἡ πίστη στὴ νίκη ἔδινε τὴ θέση της στὸν τρόμο μπροστὰ στὸ ἀναπόφευκτο τοῦ πεπρωμένου.

Τότε τὴ στιγμὴ πού, μέσα στὶς παγωμένες νύχτες, νόμιζαν ὅτι κιόλας ἔβλεπαν νὰ προχωρεῖ κατὰ πάνω τους ἡ συμπαγὴς γερμανικὴ ἐπίθεση καὶ ποὺ περίμεναν μὲ μιὰ φοβισμένη ἀνησυχία τὴ διαταγὴ ποὺ θὰ τὴν ἀνάγγελνε, ξαφνικὰ πάγωσε πάνω ἀπ' τὴ Γερμανία ἕνα ἐκθαμβωτικὸ κόκκινο φῶς, ποὺ ἔρριξε τὸ φῶς του μέχρι μέσα στὴν τελευταία τρύπα ἀπ' τὶς ὀβίδες τοῦ μετώπου.

Τὴ στιγμὴ ποὺ ἔδιναν τὶς τελευταῖες ὁδηγίες στὶς γερμανικὲς μονάδες γιὰ τὴ μεγάλη ἐπίθεση, ἡ γενικὴ ἀπεργία ξέσπασε στὴ Γερμανία.

Στὴν ἀρχὴ ὁ κόσμος ἔμεινε σιωπηλός. 'Αλλὰ ἀμέσως μετὰ ἡ ἐχθρικὴ προπαγάνδα, μ' ἕνα στεναγμὸ ἀνακουφίσεως, ἁρπάχτηκε ἀπ' αὐτὴ τὴν εὐκαιρία τῆς δωδεκάτης ὥρας. Μ' ἕνα μόνο χτύπημα βρῆκε τὸν τρόπο νὰ ξανακερδίσει τὴν παραπαίουσαν ἐμπιστοσύνη τῶν συμ-

μάχων. Παρουσίασαν καὶ πάλι σὰν βεβαιότητα τὴν πιθανότητα τῆς νίκης καὶ μετάλλαξαν σὲ ἀποφασιστικὴ ἐμπιστοσύνη τὴν ἀνησυχία μπροστὰ στὰ ἀπροσδόκητα γεγονότα. Τώρα μποροῦσαν νὰ ἐνισχύσουν στὰ στρατεύματα ποὺ περίμεναν τὴν γερμανικὴν ἐπίθεση, ἐν ὄψει τῆς πιὸ μεγάλης σύγκρουσης ὅλων τῶν ἐποχῶν, τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ ἀπόφαση γιὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ πολέμου δὲν θὰ παρθεῖ ἀπὸ τὴν σκληρότητα τῆς γερμανικῆς ἐφόδου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀντίστασης ἐνάντια σ' αὐτήν. Τὴν πίστη πρὸς τὶς γερμανικὲς νίκες ποὺ τοὺς εἶχαν ἀπογοητεύσει μπόρεσαν νὰ τὴν διαστρέψουν λέγοντας ὅτι μπαίνοντας σ' αὐτὴ τὴ χώρα θάβρισκαν τὴν ἐπανάσταση κι ὄχι ἕνα στρατὸ ἔνδοξο καὶ στεφανωμένο μὲ τόσες νίκες.

Οἱ ἀγγλικὲς ἐφημερίδες οἱ γαλλικὲς κι οἱ ἀμερικανικὲς ἄρχισαν νὰ ἐνισχύουν αὐτὴ τὴν πεποίθηση καὶ νὰ τὴν ἐμφυτεύουν στὸ νοῦ τῶν ἀναγνωστῶν τους, ἐνῶ μιὰ προπαγάνδα ἀτελείωτη ξεχύθηκε μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐνισχύσει τὸ ἠθικὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ μετώπου.

«Ἡ Γερμανία ἐν ὥρα ἐπαναστάσεως!», «Ἡ νίκη τῶν Συμμάχων ἀδιαμφισβήτητη!» Αὐτὸ ἦταν τὸ καλύτερο φάρμακο γιὰ νὰ ξανασταθοῦν στὰ πόδια τους οἱ μαλλιαροὶ Φραντσέζοι καὶ Τόμμυδες. Τώρα μποροῦσαν νὰ ξανανοίξουν πῦρ τὰ ὅπλα καὶ τὰ πολυβόλα καὶ νὰ τρέψουν σὲ ἄτακτη φυγὴ μέσα σὲ πανικὸ τρόμου τὴν ἐπίθεση αὐτὴ ποὺ προοιώνιζαν τόσες ἐλπίδες.

Τέτοια ὑπῆρξαν τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀπεργίας στὰ ἐργοστάσια πυρομαχικῶν. Ἐνίσχυσε τὴν πίστη τῶν Συμμάχων στὴ νίκη κι ἔδιωξε γιὰ πάντα ἀπὸ τὸ συμμαχικὸ μέτωπο τὴν ἀπελπισμένη ἀπογοήτευση· στὴ συνέχεια ἑκατομμύρια γερμανοὶ στρατιῶτες πλήρωσαν τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀπεργίας μὲ τὸ αἷμα τους. Οἱ διοργανωτὲς αὐτῆς τῆς ἀπεργίας ἄθλια ἄτομα ἦταν μολοντοῦτο οἱ ἀξιωματοῦχοι στὶς ἀνώτατες θέσεις τῆς Γερμανικῆς ἐπαναστατικῆς Κυβέρνησης.

Ὅσο κι ἂν ἀκόμη ἦταν δυνατὸ ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς ν' ἀποσοβηθεῖ σὲ βάρος τῶν δυσμενῶν γεγονότων, ἡ πλευρὰ τῶν συμμάχων εἶχε πιὰ ἀνασυγκροτηθεῖ γιὰ πάντα. Ἡ ἀντίσταση εἶχε χάσει τὸ χαρακτῆρα τῆς ματαιότητας ποὺ προσλάβει κι ἀντὶ νὰ φαίνεται πιὰ σὰν ἕνας στρατὸς ποὺ πίστευε ὅτι ἦταν χαμένος, ἄρχισε νὰ ἐλπίζει ὅτι ἡ σύγκρουση κι ἡ ἐπίθεση αὐτὴ θὰ τοῦ ἐξασφάλιζε τὴ νίκη.

Πραγματικὰ τώρα ἡ νίκη, ἀνάλογα μὲ κάθε ἀνθρώπινο ὑπολογισμὸ ἔκλινε πρὸς τὴν πλευρὰ τῶν Συμμάχων, ἂν μονάχα τὸ Ἀνατολικὸ Μέτωπο μποροῦσε ν' ἀντέξει λίγους μῆνες στὴν γερμανικὴ ἐπίθεση. Στὰ Κοινοβούλια τῆς Ἀντάντ, ἀναγνώρισαν πιὰ τὴν δυνατότητα ἑνὸς καλύτερου μέλλοντος καὶ παραχώρησαν ἀπεριόριστα ποσὰ στὴν προ-

παγάνδα ἐν ὄψει τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Γερμανίας.

***

Εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ μπορέσω νὰ συμμετάσχω ἀπ' τοὺς πρώτους στὴν τελευταία ἐπίθεση.

Ὑπῆρξε ἡ πιὸ δυνατὴ ἐντύπωση ὁλόκληρης τῆς ἀκόλουθης ὕπαρξής μου· γιατὶ τώρα γιὰ τελευταία φορά, ὅπως στὰ 1914, ἡ μάχη εἶχε χάσει τὸν ἀμυντικό της χαρακτήρα καὶ ἦταν μιὰ ἀληθινὴ ἐπίθεση. Ἀναπνέαμε πιὰ ἐλεύθερα μέσα στὰ γερμανικὰ ἀμπρὶ καὶ στὰ χαρακώματα, γιατὶ πιά, ὕστερα ἀπὸ τρία χρόνια μέσα στὴν κόλαση, ἐρχόταν ἡ μέρα τῆς πληρωμῆς τῶν λογαριασμῶν. Ἀκόμη μιὰ φορὰ οἱ νικηφόρες στρατιὲς συγκλονίστηκαν ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὰ τελευταία στεφάνια τῆς δάφνης τῶν ἀθανάτων κρεμάστηκαν πάνω στὶς δοξασμένες ἀπ' τὴ νίκη σημαῖες. Ἀκόμη μιὰ φορὰ τὰ πατριωτικὰ τραγούδια δόνισαν κατὰ μάκρος τὰ τμήματα τοῦ στρατοῦ μας ποὺ βάδιζε κατὰ μπρὸς κι ἀνέβηκαν στὸν οὐρανὸ καὶ γιὰ τελευταία φορὰ ἡ χάρη τοῦ Ὑψίστου χαμογέλασε στ' ἀχάριστα παιδιά του.

***

Στὰ μέσα τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1918 μιὰ πελώρια ἀπογοήτευση ξαπλώθηκε στὸ μέτωπο. Ἡ ἀταξία βασίλευε στὴ χώρα. Γιατί; Διηγοῦνταν πολλὰ πράγματα στὰ διάφορα τμήματα τοῦ στρατοῦ. Ἔλεγαν πὼς τώρα πιὰ ὁ πόλεμος δὲν εἶχε κανένα σκοπό, κι ὅτι μόνο οἱ ἀνόητοι μποροῦσαν νὰ πιστεύουν στὴ νίκη. Ἰσχυριζόνταν ὅτι ὁ λαὸς δὲν εἶχε πιὰ καμιὰ διάθεση ν' ἀντισταθεῖ γιὰ πολύ, ἀλλὰ μόνον οἱ καπιταλίστες κι οἱ μοναρχικοὶ ἤθελαν νὰ συνεχιστεῖ αὐτὸς ὁ πόλεμος. Οἱ διαδόσεις αὐτὲς ἔρχονταν ἀπὸ τὰ μετόπισθεν καὶ γινόταν μεγάλες συζητήσεις πάνω σ' αὐτὲς ἐκεῖ πέρα.

Αὐτὰ δὲν ἦταν τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐλάχιστης ἀντίδρασης στὸ μέτωπο; Αὐτὰ δὲν προκάλεσε ἡ παγκόσμια καθιέρωση τῆς ψηφοφορίας; Γι αὐτὰ πολεμήσαμε τεσσερισήμισυ χρόνια τώρα; Ἦταν μιὰ ἀπαίσια πράξη ληστῶν καὶ κακούργων νὰ ἐνθαρρύνουν ἔτσι ἀπατηλὰ τοὺς ἥρωες ποὺ ἔπεσαν ἀπ' τὶς ἀρχὲς κιόλας τοῦ πολέμου. Δὲν πῆγαν οἱ νεαροί μας στρατιῶτες νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ πεθάνουν στὴν Φλάντρα μὲ τὴν κραυγή: «Ζήτω ἡ παγκόσμια καθιέρωση τῆς ψηφοφορίας», ἀλλὰ ἔδωσαν τὸ αἷμα τους κραυγάζοντας: «Ἡ Γερμανία πάνω ἀπ' ὅλα στὸν κόσμο!» Αὐτὸ βέβαια ἦταν μιὰ μικρὴ διαφορὰ ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ περάσει ἀπαρατήρητη. Ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ ὑποστήριζαν τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου δὲν πῆγαν διόλου νὰ πολεμήσουν ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε γιὰ νὰ τὸ κατακτήσουν. Τὸ μέτωπο δὲν γνώρισε τὴν ἀ-

θλιότητα πού βασίλευε ἀνάμεσα στὰ πολιτικὰ κόμματα. Αὐτοὶ οἱ κύριοι ταῦ Κοινοβουλίου δὲν ἔβλεπαν παρὰ μιὰ μικρὴ πατρίδα ἐκεῖ πού οἱ τίμιοι Γερμανοὶ πολεμούσαν χωρὶς νἆναι οὔτε κουφοί, οὔτε τυφλοί.

Ἔτσι οἱ παληὲς μονάδες τοῦ μετώπου δὲν ἦταν διόλου διατεθειμένες ν' ἀκολουθήσουν αὐτὴ τὴ νέα μορφὴ πού πῆρε ὁ πόλεμος κατὰ τὴ θέληση τῶν κ. κ. Ἔμπερτ, Σέϊντεμαν, Μπάρτ, Λίμπνεχτ καὶ τῶν συνενδιαφερομένων τους. Δὲν καταλάβαιναν καθόλου πῶς ἀπ' τὴν μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη, οἱ κουραμπιέδες μποροῦσαν νἄχουν τὸ δικαίωμα νὰ κατευθύνουν τὴν τύχη τῆς πατρίδας χωρὶς νὰ λογαριάζουν τὸ στρατό.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἐγὼ προσωπικὰ ἐναντιώθηκα. Μισοῦσα σὲ ἀνώτατο βαθμὸ ὅλο αὐτὸ τὸ συνοθύλευμα τῶν ἄθλων καὶ ματαιοδόξων πολιτικῶν πού ξεγελοῦσαν τὸ λαό. Ἐδῶ καὶ πολὺν καιρό, εἶχα δεῖ καθαρὰ ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ παρέα δὲν εἶχε οὔτε στιγμὴ τὸ νοῦ της στὸ καλὸ τῆς πατρίδας, ἀλλὰ στὸ πῶς νὰ γεμίσει τὶς ἄδειες τσέπες της. Καὶ βλέποντας τους τώρα ἕτοιμους νὰ θυσιάσουν ὁλόκληρο τὸ λαὸ ἂν χρειαζόταν γιὰ νὰ τὸ πετύχουν αὐτό, ν' ἀφήσουν νὰ χαθεῖ ἡ Γερμανία μόνο γιὰ τὸ δικό τους συμφέρον, σκεφτόμουνα πῶς τοὺς ἄξιζε ἡ κρεμάλα. Τὸ νὰ συνταχθεῖς μαζύ τους σήμαινε, νὰ θυσιάσεις τὸ λαὸ γιὰ χάρη μερικῶν λωποδυτῶν τῆς ἀράδας, νὰ θυσιάσεις ὁλόκληρη τὴ Γερμανία.

Τέτοιες σκέψεις κυριαρχοῦσαν στὸ πιὸ μεγάλο μέρος τῶν στρατιωτῶν. Ἀλλὰ κι οἱ ἐνισχύσεις πού ἔρχονταν ἀπ' τὸ ἐσωτερικὸ ἦταν ὅσο πήγαιναν χειρότερες, γιατὶ μὲ τὸν τρόπο πού ἔρχονταν κι αὐτὰ πού μᾶς ἔλεγαν δὲν βοηθοῦσαν διόλου νὰ πιστέψουμε στὴ δύναμη μας, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο μᾶς λιγόστευαν αὐτὴ τὴν πίστη. Εἰδικώτερα οἱ νέες κλάσεις στὸ σύνολο τους, δὲν ἄξιζαν τίποτα. Συχνὰ φαινόταν δύσκολο νὰ πιστέψει κανεὶς πῶς τοῦτοι ἐδῶ ἦταν παιδιὰ τῆς ἴδιας χώρας πού πρὶν λίγα χρόνια εἶχε στείλει τὴ νεολαία της νὰ πολεμήσει μ' ὅλες τὶς Ἠπείρους.

Τὸν Αὔγουστο καὶ τὸν Σεπτέμβριο, οἱ ἐκδηλώσεις ἀποσύνθεσης αὔξαναν ὅλο καὶ πιὸ γρήγορα, ἐνῶ τ' ἀποτελέσματα ἀπὸ τὶς συγκρούσεις μὲ τὸν ἐχθρὸ δὲν ἦταν ἴδια, οὔτε μποροῦσαν νὰ συγκριθοῦν μὲ τὸν ἀντιστασιακὸ πόλεμο πού κάναμε ἄλλοτε. Οἱ μάχες τῆς Σὸμ καὶ τῆς Φλάντρας ἦταν συγκριτικὰ μ' αὐτὲς τὶς τωρινὲς ἄπιαστες αναμνήσεις.

Στὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ μονάδα μου κατέλαβε, γιὰ τρίτη φορά, τὶς θέσεις πού ἄλλοτε τὶς εἴχαμε τόσο εὔκολα πάρει πολεμώντας ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἐθελοντὲς κι ἄμαθοι ἀπὸ πόλεμο.

Τί ἀνάμνηση!

Τὸν Ὀκτώβριο καὶ τὸ Νοέμβριο τοῦ 1914 εἴχαμε ἐδῶ δεχτεῖ τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός. Τὸ σύνταγμα μας μπῆκε στὴ μάχη σὰν νὰ πήγαινε σὲ χορό, μὲ τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα στὴν καρδιὰ καὶ τὸ τραγούδι στὰ χείλια. Τὸ πιὸ καλὸ αἷμα μας προσφέρθηκε χαρούμενα μὲ τὴν πίστη ὅτι ἐξασφαλίζαμε ἔτσι τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδας.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1917 διατρέξαμε γιὰ δεύτερη φορὰ αὐτὸ τὸ ἔδαφος ποὔχε πιὰ γίνει ἱερὸ γιὰ μᾶς. Γιατὶ ἐκεῖ κοιμόνταν οἱ καλύτεροι σύντροφοι μας, σχεδὸν παιδιά, ποὺ ἄλλοτε ἔτρεξαν πρὸς τὸ θάνατο γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας καὶ πέθαναν μὲ τὰ μάτια μεθυσμένα ἀπὸ ἐνθουσιασμό!

Ἐμεῖς, οἱ γέροι ποὺ βαδίζαμε τώρα μὲ τὸ ὑπόλοιπο σύνταγμα, σταματούσαμε κάθε τόσο μὲ μιὰν ἱερὴ συγκίνηση πάνω ἀπ' αὐτὸ τὸν τόπο ὅπου τοῦ εἴχαμε ὁρκιττεῖ «πίστη κι ὑπακοὴ μέχρι θανάτου».

Αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς γῆς πού, τὸ σύνταγμα τὸ κατέλαβε ἐξ' ἐφόδου πρὶν τρία χρόνια ἔπρεπε τώρα νὰ τὸ ὑπερασπιστοῦμε δίνοντας μιὰν ἀποφασιστικὴ μάχη μ' ἕνα καταιγισμὸ πυρὸς πού κράτησε τρεῖς ὁλόκληρες μέρες οἱ Ἄγγλοι προετοίμασαν τὴν ἐπίθεση τῆς Φλάντρας. Τότε τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν φάνηκαν νὰ ξαναγυρίζουν στὴν ζωή· τὸ σύνταγμα κόλλησε στὴ λάσπη, σύρθηκε μέσα στὰ ὀρύγματα καὶ στὰ ἐγκαταλειμένα χαρακώματα κι ἔμεινε ἐκεῖ χωρὶς οὔτε βῆμα νὰ ὑποχωρεῖ. Ἀλλὰ ὅπως τότε, ἔτσι καὶ τώρα ἔχανε λίγο - λίγο δυνάμεις μέχρι ποὺ τέλος ἡ ἐπίθεση τῶν Ἄγγλων ἐξαπολύθηκε, στὶς 31 Ἰουλίου 1917.

Στὶς πρῶτες μέρες τοῦ Αὐγούστου εἴχαμε διαλυθεῖ.

Ἀπ' ὁλόκληρο τὸ σύνταγμα δὲν ἔμεναν πιὰ παρὰ μερικὲς ὁμάδες ἀνδρῶν ποὺ ὀπισθοχωροῦσαν σερνόμενοι σχεδόν, βουτηγμένοι στὴ λάσπη, μοιάζοντας περισσότερο μὲ φαντάσματα παρὰ μὲ ἀνθρώπους. Ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι δὲν βρῆκαν στὸ πεδίο τῆς μάχης παρὰ καμμιὰ ἑκατοστὴ τρύπες ἀπὸ ὀβίδες καὶ πτώματα.

Τώρα τὸ φθινόπωρο τοῦ 1918 βρισκόμαστε πάλι γιὰ τρίτη φορὰ στὸ ἴδιο σημεῖο τῆς σύγκρουσης ὅπως στὰ 1914. Τὸ χωριὸ Κομὶν ποὺ μᾶς χρησίμεψε ἄλλοτε σὰν τόπος ἀνάπαυσης εἶχε γίνει τώρα πεδίο τῆς μάχης. Στὴν πραγματικότητα ἐνῶ τὸ κομμάτι τοῦτο τῆς γῆς ἦταν πάντα ἴδιο, οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει: ἡ πολιτικὴ εἶχε εἰσχωρήσει στὸ στρατό. Τὸ δηλητήριο ποὺ στάλαζαν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας ἄρχισε νὰ ἐπενεργεῖ ἐδῶ ὅπως παντοῦ.

Μέσα στὴ νύχτα τῆς δεκάτης τρίτης πρὸς τὴν δεκάτη τετάρτη

'Οκτωβρίου οἱ Ἄγγλοι ἄρχισαν νὰ μᾶς βομβαρδίζουν μὲ βόμβες γκαζιοῦ. Χρησιμοποιοῦσαν τὸ γκάζι μὲ τὸ κίτρινο σταυρὸ ποὺ ἀκόμη δὲν εἴχαμε ἀκριβῆ γνώση τῶν ἀποτελεσμάτων του. Ἐκείνη τὴ νύχτα θὰ τὰ γνώριζα πολὺ καλά. Πάνω σ' ἕνα λόφο βόρεια τοῦ Βέρβικ, καθηλωθήκαμε ὅλη τὴ νύχτα στὶς 13 'Οκτωβρίου, κι οἱ ὧρες ἀργοῦσαν νὰ περάσουν κάτω ἀπὸ ἕναν καταιγισμὸ ὀβίδων γκαζιοῦ. Αὐτὸ κράτησε ὅλη τὴ νύχτα μὲ μεγαλύτερη ἢ λιγώτερη ἔνταση. Πρὸς τὰ μεσάνυχτα ἕνα τμῆμα δικοί μας δραπέτευσαν ἀνάμεσα τους μερικοὶ χάθηκαν γιὰ πάντα. Κατὰ τὸ πρωί, μ' ἔπιασαν οἱ πόνοι ποὺ μεγάλωναν κάθε τέταρτο τῆς ὥρας καὶ γίνηκαν ἀνυπόφοροι γύρω τὶς 7 ἡ ὥρα. 'Οπισθοχώρησα τρεκλίζοντας καὶ παραπαίοντας πρὸς τὰ μετόπισθεν, μὲ τὰ μάτια μου νὰ καῖνε, σέρνοντας μέσα μου τὴν τελευταία μου ὑποχρέωση πρὸς τὸν πόλεμο.

Λίγες ὧρες ἀργότερα τὰ μάτια μου γίνηκαν δυὸ κάρβουνα ἀναμένα καὶ σκοτάδι μὲ περιτύλιξε.

Ἔτσι βρέθηκα στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Πάζαβαλκ κι ἐκεῖ ὑπόμεινα τὸν πόνο τῆς ἐπανάστασης ποὺ στὸ μεταξὺ ξέσπασε.

***

'Εδῶ καὶ πολὺν καιρὸ κάτι ἀόριστο κι ἀρνητικὸ πλανιόταν στὴν ἀτμόσφαιρα. Οἱ ἄντρες διηγοῦνταν ὁ ἕνας στὸν ἄλλον ὅτι, σὲ μερικὲς βδομάδες, αὐτὸ θὰ ξεσποῦσε, ἀλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω τί πράγμα ἦταν. Σκέφτηκα στὴν ἀρχὴ πὼς θᾆταν μιὰ ἀπεργία ὅπως αὐτὴ ποὖχε γίνει τὴν ἄνοιξη. 'Ακόμα φῆμες ἔφταναν καὶ γιὰ τὸν στόλο ὅπου καθὼς ἔλεγαν, ἀναβρασμὸς ἐπικρατοῦσε. 'Αλλὰ ὅλ' αὐτὰ μοῦ φαίνονταν περισσότερο σὰν προϊόντα τῆς φαντασίας μεμονωμένων ἀτόμων παρὰ σὰν προερχόμενα ἀπ' τὴ μεγάλη μάζα. Στὸ νοσοκομεῖο κιόλας ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ποὺ ἔλπιζαν ὅτι θὰ ἔλθει σὲ λίγο, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ὑπολογίζει σοβαρὰ σὲ μιὰν ἄμεση λύση. Δὲν μποροῦσα νὰ διαβάσω ἐφημερίδες.

Τὸ Νοέμβριο ἡ γενικὴ ἔνταση δυνάμωσε.

Καὶ μιὰ μέρα ἡ καταστροφὴ ἦρθε ἀπρόσμενη καὶ ξαφνική. Ναῦτες ἦρθαν πάνω σὲ καμιόνια καὶ διαλάλησαν τὴν ἐπανάσταση· μερικοὶ νεαροὶ 'Εβραῖοι ἦταν οἱ «ἀρχηγοὶ» αὐτοῦ τοῦ κινήματος γιὰ τὴν «ἐλευθερία, τὰ ἰδανικὰ καὶ τὴν ἀξία» τῆς ὕπαρξης τοῦ λαοῦ μας. Μέσα σ' ἕνα νοσοκομεῖο ἀφροδισιακῶν τῶν μετόπισθεν οἱ δυτικοὶ εἶχαν ἐξυφάνει τὰ σχέδια τους καὶ τώρα ὕψωναν τὸ κόκκινο λάβαρο.

Τὸν τελευταῖο καιρὸ αἰσθανόμουν λίγο καλύτερα:

Οἱ τρομεροὶ πόνοι στὶς κόγχες τῶν ματιῶν μου εἶχαν περάσει

ἀργὰ ἄρχισα νὰ ξεχωρίζω σὲ χοντρὲς γραμμὲς καὶ περιγράμματα τ' ἀντικείμενα γύρω μου. Μποροῦσα πιὰ νὰ ἐλπίζω ὅτι θὰ ξανάβρισκα τὴν ὅραση μου τόσο ποὺ νὰ εἶμαι σὲ θέση τουλάχιστον νὰ κάνω κάποια δουλειά. Στὴν πραγματικότητα δὲν εἶχα πιὰ καμιὰ ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ σχεδιάσω. Σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς καλυτέρευσης μὲ βρῆκε τὸ τρομερὸ γεγονὸς ποὺ συνέβηκε.

Ἡ πρώτη μου ἐντύπωση ἦταν πὼς αὐτὴ ἡ προδοσία κατὰ τῆς πατρίδος ἦταν μιὰ μεμονωμένη καὶ τοπικὴ περίπτωση. Προσπάθησα νὰ πείσω πάνω σ' αὐτὸ μερικοὺς συναδέλφους μου. Εἰδικώτερα οἱ Βαυαροὶ σύντροφοι μου στὸ νοσοκομεῖο ἦταν πιὸ εὐπρόσδεκτοι στὴν προσπάθεια μου αὐτή. Ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκεῖ κάθε ἄλλο παρὰ ἐπαναστατικὴ ἦταν. Δὲν μποροῦσα νὰ φανταστῶ ὅτι ἀκόμη καὶ στὸ Μόναχο ἡ ἀποχαλίνωση τῆς τρέλλας αὐτῆς θὰ ἦταν τόσο μεγάλη. Ἡ ἀφοσίωση στὸν εὐγενικὸ οἶκο τῶν Βίττελσμπαχμοῦ φαινόταν πὼς θἆταν ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴ θέληση μερικῶν Ἐβραίων. Ἔτσι πίστευα ὅτι ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀνταρσία στὸ ναυτικὸ ποὺ θὰ κατασταλεῖ σὲ μερικὲς μέρες.

Οἱ ἀκόλουθες μέρες ἦρθαν καὶ μαζὺ μ' αὐτὲς ἡ πιὸ τρομερὴ βεβαιότητα τῆς ζωῆς μου. Οἱ φῆμες ποὺ ἔφταναν ἦταν ὅλο καὶ πιὸ ἔντονες. Αὐτὸ ποὺ νόμιζα σὰν τοπικὴ ὑπόθεση, ἦταν, λέγανε, μιὰ γενικὴ ἐξέγερση.

Τὰ ἀτιμωτικὰ νέα ἔφταναν ἀπὸ τὸ μέτωπο μέχρις ἐδῶ. Ἤθελαν νὰ παραδοθοῦν. Μὰ ἦταν δυνατὸν νὰ συμβεῖ τέτοιο πράγμα;

Στὶς 10 Νοεμβρίου, ἕνας πάστορας ἦλθε στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο γιὰ νὰ μᾶς κάνει ἕνα μικρὸ κήρυγμα· τότε τὰ μάθαμε ὅλα.

Κατασυγκινημένος ὅσο μποροῦσε νὰ γίνει, τὸν ἄκουγα. Ὁ ἀγαθὸς γέρος φαινόταν νὰ τρέμει ὁλόκληρος ὅταν μᾶς ἔλεγε ὅτι τώρα πιὰ ὁ οἶκος τῶν Χοετζόλλερν δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νά φέρει τὸ στέμμα, ὅτι ἡ χώρα μας γίνηκε «δημοκρατία», ὅτι ἔπρεπε νὰ προσευχηθοῦμε στὸν Παντοδύναμο γιὰ νὰ μὴν ἀρνηθεῖ τὶς εὐλογίες του αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ πολιτεύματος καὶ νὰ θελήσει ἡ θεία του χάρη νὰ μὴ ἐγκαταλείψει τὸ λαό μας σὰν δὲν μᾶς ἀπόμενε πιὰ παρὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀποχαιρετιστήρια λέξη στ' Ἀνάκτορα, σὰν φόρο τιμῆς γιὰ ὅσα εἶχαν προσφέρει στὴν Πομερανία, στὴν Πρωσσία, καὶ σ' ὁλόκληρη τὴ γερμανικὴ Πατρίδα καὶ ἐκεῖ ποὺ μιλοῦσε κι ὅπως ἄρχισε νὰ κλαίει ἥσυχα καὶ σιωπηλά, μιὰ βαθειὰ θλίψη εἶχε πλημμυρίσει τὶς καρδιὲς ὅλων μας καὶ πιστεύω πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς μέσα σ' αὐτὴν τὴν αἴθουσα ποὺ νὰ μποροῦσε νὰ συγκρατήσει τὰ δάκρυα του. Ἀλλὰ ὅταν ὁ γεροντάκος προσπάθησε νὰ ξαναβρεῖ τὴν ὁμιλία του κι' ἄρχισε νὰ λέει πὼς τώρα εἴμασταν ὑποχρεωμένοι νὰ βάλουμε τέλος στὸν

πόλεμο κι ὅτι στὸ μέλλον ἡ πατρίδα μας ἦταν ἐκτεταμένη σὲ μιὰ βαρειὰ καταπίεση, γιατὶ πιὰ ὁ πόλεμος εἶχε χαθεῖ κι ἐμεῖς εἴχαμε ἀφεθεῖ στὴν καλὴ θέληση τοῦ νικητῆ, κι ὅτι ἔπρεπε νὰ δεχτοῦμε τὴν ἀνακοχὴ ποὺ μᾶς πρόσφερε μὲ τὴν μεγαλωσύνη του ὁ νικητής, τότε πιὰ δὲν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο ν' ἀκούσω ἄλλο. Ξαφνικὰ τὸ σκοτάδι σκέπαζε πάλι τὰ μάτια μου καὶ τρικλίζοντας καὶ στοντάφτοντας βγῆκα στὸ διάδρομο καὶ πῆγα στὸ κρεβάτι μου. Ἔπεσα ἐκεῖ σκεπάζοντας τὸ κεφάλι μου ποὺ ἔκαιγε μὲ τὴν κουβέρτα καὶ βουλώνοντας τ' αὐτιά μου μὲ τὴν μαξιλαροθήκη.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔκλαψα πάνω στὸν τάφο τῆς μητέρας μου εἶχα νὰ κλάψω ἔτσι. Ὅταν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἤμουν πολὺ νέος κι ἡ μοῖρα μὲ χτύπησε μ' ὅλη της τὴν κακία ἡ περηφάνεια μου δυνάμωσε. Ὅταν, ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ πολέμου, ὁ θάνατος ἦρθε νὰ πάρει ἀπὸ πλάι μου τόσους συντρόφους καὶ φίλους, τὸ θεωροῦσα ἁμάρτημα βαρὺ νὰ τοὺς κλάψω, γιατὶ πέθαιναν γιὰ τὴ Γερμανία! Κι ὅταν τέλος—τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ τρομεροῦ ἀγῶνα—τὸ γκάζι μὲ περιτύλιξε κι ἄρχισε νὰ μοῦ κατατρώγει τὰ μάτια, μπροστὰ στὸ φόβο μήπως μείνω τυφλὸς δείλιασα λιγάκι· ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῆς συνείδησης μου μὲ μαστίγωσε: «Ἄθλιε, θὰ παραπονεθεῖς λοιπὸν ὅταν ἑκατομμύρια ἄλλοι εἶναι ἑκατὸ φορὲς πιὸ δυστυχισμένοι ἀπὸ σένα;» Καὶ ἀποφασισμένος καὶ σιωπηλὸς ὑπόφερα τὴ μοίρα μου. Τώρα μόνον εἶδα νὰ ἐξαφανίζεται κάθε προσωπικὸς πόνος μπροστὰ στὴ δυστυχία τῆς πατρίδας.

Ἔτσι μάταιες πῆγαν ὅλες οἱ θυσίες κι ὅλες μας οἱ ἀπώλειες· μάταια πεινάσαμε καὶ διψάσαμε αὐτοὺς τοὺς ἀτελείωτους μῆνες, μάταια τόσες ὧρες σφιγμένοι ἀπ' τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου κάναμε χωρὶς δυσανασχέτηση τὸ καθῆκον μας· ἄχρηστη ἡ θυσία δυὸ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων στὸ βωμὸ τοῦ θανάτου.

Δὲν θ' ἄνοιγαν οἱ τάφοι τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀνδρῶν ποὺ βγῆκαν μιὰ μέρα ἀπ' τὰ χαρακώματα γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίσουν ποτέ; Δὲν θἄνοιγαν οἱ τάφοι γιὰ νὰ στείλουν τὰ ἐκδικητικά τους φαντάσματα τοὺς σιωπηλοὺς ἥρωες γεμάτους λάσπη καὶ αἷμα πρὸς τὴν πατρίδα ποὺ μὲ τέτοιαν ἀπονία τοὺς ἀρνήθηκε τὴν ἀνώτερη θυσία ποὺ ἕνας ἄντρας μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ τὸν λαό του σὲ τοῦτον τὸν κόσμο· Γιαυτὸ καὶ μόνο πέθαναν οἱ στρατιῶτες τὸν Αὔγουστο καὶ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1914 καὶ γιαυτὸ τοὺς ἀκολούθησαν τὸ φθινόπωρο τοῦ ἴδιου χρόνου τὰ συντάγματα τῶν ἐθελοντῶν; Γιαυτὸ τὰ παιδιὰ ἐκεῖνα τῶν 17 χρόνων πέθαναν στὴν Φλάντρα; Γιαυτὸ τὸ σκοπὸ προσφέρει ἡ Γερμανίδα μητέρα τὰ ἀγαπημένα παιδιά της στὴν πατρίδα, ὅταν τ' ἄφηνε νὰ φύγουν γιὰ νὰ μὴ τὰ ξαναδεῖ πιά; Ὅλ' αὐτὰ γίνηκαν γιὰ νὰ

μπορέσουν μιὰ χοῦφτα ἐγκληματίες νὰ βάλουν τὸ χέρι τους στὴν πατρίδα;

Γιαυτὸ λοιπὸν ὁ καταπονημένος ἀπ' τὶς ἄγρυπνες νύχτες καὶ τὶς ἀτέλειωτες πορεῖες γερμανὸς στρατιώτης εἶχε καταφέρει νὰ κρατηθεῖ γενναῖος κάτω ἀπ' τὸ σκληρὸ φῶς τοῦ ἥλιου καὶ τὶς χιονοθύελλες; Γιαυτὸ καὶ μόνο ὑπόφερε τὴν κόλαση τοῦ πυρὸς καὶ τὸν πυρετὸ τῆς μάχης, χωρὶς νὰ δειλιάσει, ἔχοντας πάντα κατὰ νοῦ τὸ μοναδικὸ καθῆκον του: νὰ προφυλάξει τὴν πατρίδα ἀπ' τὸν ἐχθρικὸ κίνδυνο;

Στ' ἀλήθεια θ' ἄξιζε στοὺς τάφους τῶν ἡρώων αὐτῶν νὰ χαραχτεῖ τοῦτο τὸ ρητό:

«Διαβάτη σὺ ποὺ πᾶς στὴ Γερμανία, διαλάλησε σ' ὅλη τὴ χώρα, ὅτι κείμεθα ἐδῶ πιστοὶ στὴν πατρίδα κι ὑπάκουοι στὸ καθῆκον».

Κι ἡ χώρα;

'Αλλὰ ἦταν ἡ μοναδικὴ θυσία ποὺ εἶχε γίνει γιαυτὴ τὴ χώρα; Ἡ Γερμανία τοῦ παρελθόντος δὲν ὑπῆρξε ποτέ; Δὲν εἴχαμε καθήκοντα ἀπέναντι στὴν ἴδια τὴν ἱστορία μας; Εἴμασταν τάχα ἄξιοι ἀκόμη νὰ συγκρινόμαστε μὲ τὴ δόξα τοῦ παρελθόντος; Καὶ πῶς θὰ δικαιολογήσουμε μιὰ τέτοια πράξη στὶς ἐπερχόμενες γενιές;

Ἄθλιοι! Βρωμεροί! Ἐγκληματίες!

Ὅσο πιὸ πολὺ συλλογιζόμουν αὐτὰ τὰ γεγονότα, τόσο περισσότερο ντρεπόμουν καὶ τὸ αἷμα μοῦ ἀνέβαινε στὸ κεφάλι γιαυτὴ τὴν ἀγνωμοσύνη. Τί ἦταν ὁ πόνος ποὺ εἶχαν γνωρίσει τὰ μάτια μου σὲ σύγκριση μ' αὐτὴ τὴν καταστροφή;

Τρομερὲς μέρες καὶ χειρότερες ἀκόμη νύχτες ἀκολούθησαν· ἤξερα πιὰ πὼς ὅλα εἶχαν χαθεῖ. Μόνο οἱ τελείως ἀνόητοι ἢ οἱ ψεῦτες κι οἱ ἐγκληματίες μποροῦσαν νὰ πιστέψουν στὸ ἔλεος τοῦ ἐχθροῦ. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς νύχτες γεννήθηκεν ἐντός μου τὸ μῖσος, τὸ μῖσος γιὰ τοὺς δημιουργοὺς αὐτῶν τῶν γεγονότων.

Στὶς μέρες ποὺ ἀκολούθησαν ἔπρεπε νὰ συλλογιστῶ τὴν τύχη μου. Θἄπρεπε τώρα νὰ γελῶ, ἔτσι ποὺ μποροῦσα νὰ σκέπτομαι τὸ μέλλον ἐνῶ λίγον καιρὸ πρίν, ἦταν γεμάτο ἀβεβαιότητα κι' ἀνησυχίες. Δὲν ἦταν γελοῖο νὰ θέλω νὰ χτίσω τὸ οἰκοδόμημα μου πάνω σ' ἕνα τέτοιο οἰκόπεδο. Ἐπὶ τέλους εἶδα πιὰ ξεκάθαρα ὅτι τώρα εἶχεν ἐπέλθει ἡ κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ ἐφαρμόσω αὐτὸ πού δὲν μπόρεσα ποτὲ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσω μὲ τὴν χρειαζούμενη ψυχραιμία.

Ὁ αὐτοκράτορας Γουλιέλμος ΙΙ ἦταν ὁ πρῶτος ἀνώτατος ἄρχοντας τῆς Γερμανίας ποὺ εἶχε τείνει τὸ χέρι γιὰ συμφιλίωση στοὺς ἡγέτες τοῦ μαρξισμοῦ, χωρὶς διόλου ν' ἀμφιβάλλει ὅτι οἱ ἄτιμοι δὲν εἶχαν καθόλου τιμή.

Ἐνῶ κρατοῦσαν ἀκόμη τὸ χέρι τοῦ αὐτοκράτορα μέσα στὸ δικό τους, μὲ τὸ ἄλλο ἔψαχναν νὰ βροῦν τὸ μαχαῖρι.

Μὲ τοὺς Ἑβραίους δὲν μπορεῖς ποτὲ νὰ συμφιλιώνεσαι, ἀλλὰ μονάχα νὰ λές: ὅλα ἢ τίποτα!

Ὅσο γιὰ μένα, ἀποφάσισα ν' ἀνακατευτῶ στὴν πολιτική.

ΟΓΔΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΟΥ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ 1918, ΞΑΝΑΠΗΓΑ ΠΑΛΙ ΣΤΟ Μόναχο. Ἐκεῖ συνάντησα τὰ ἔμπεδα τοῦ συντάγματος μου ποὺ βρισκόταν τώρα στὴ διάθεση τοῦ «Συμβουλίου Στρατιωτικῶν». Αὐτὸς ὁ ὀργανισμὸς μ' ἀηδίασε σὲ τέτοιο σημεῖο ποὺ ἀποφάσισα νὰ φύγω ὅσο γινόταν πιὸ γρήγορα. Ἔτσι πῆγα μ' ἕναν πιστὸ σύντροφο τοῦ μετώπου, τοῦ Σμὶτ Ἔρνστ, στὸ Τράουνστέιν ὅπου ἔμεινα μέχρι ποὺ τελείωσε ἡ παράδοση τῆς χώρας.

Τὸ Μάη τοῦ 1919 ξαναγυρίσαμε στὸ Μόναχο.

Ἡ κατάσταση ἦταν ἐκρηκτικὴ καὶ φαινόταν νὰ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ συνέχιση τῆς ἐπανάστασης. Ὁ θάνατος τοῦ Ἔισνερ δὲν ὠφέλησε σὲ τίποτ' ἄλλο παρὰ στὸ νὰ ἐπιταχύνει τὴν ἐξέλιξη της καὶ νὰ ὁδηγήσει τελικὰ σὲ μιὰ δικτατορία τῶν Σοβιέτ, ἢ καλύτερα σὲ μιὰ πρόσκαιρη ἐπικράτηση τῶν Ἐβραίων ποὺ θὰ πετύχαιναν ἔτσι τὸ σκοπό τους καὶ τὸ ὄνειρο μὲ τὸ ὁποῖο βασανίζονται τόσα χρόνια.

Ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα ἀναρίθμητα σχέδια προετοιμάζονταν μέσα στὸ μυαλό μου. Μέρες ὁλόκληρες συλλογιζόμουν αὐτὸ ποὺ θὰ ἤθελα νὰ κάνω, ἀλλὰ ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις σκόνταφταν στὸ γεγονὸς ὅτι ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν εἶχαν ὄνομα, δὲν ἐκπληροῦσαν τὶς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ ν' ἀποβοῦν σὲ κάτι χρήσιμες. Θέλω τώρα νὰ ἐξηγήσω γιατὶ δὲν θέλησα τότε νὰ ἐνταχθῶ σὲ κανένα ἀπ' τὰ ὑπάρχοντα κόμματα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς καινούργιας αὐτῆς σοβιετικῆς ἐπανάστασης ἀποκαλύφθηκα γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τέτοιον τρόπο ὥστε τράβηξα τὴν προσοχὴ τοῦ κεντρικοῦ σοβιέτ.

Στὶς 27 Ἀπριλίου 1919 ἦλθαν νὰ μὲ συλλάβουν, ἀλλὰ οἱ τρεῖς τοῦτοι γενναῖοι δὲν εἶχαν τὸ θάρρος ποὺ ἦταν ἀπαραίτητο ἔχοντας τὸ ὅπλο στραμένο κατὰ πάνω τους κι ἔτσι ἔφυγαν ὅπως ἦρθαν.

Μερικὲς μέρες ἀργότερα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Μονάχου, ὡρίσθηκα νὰ συμμετάσχω στὴν Ἐπιτροπὴ ποὺ ἦταν ἐπιφορτισμένη μὲ τὶς ἀνακρίσεις γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα στὸ δεύτερο σύνταγμα πεζικοῦ.

Ἦταν ἡ πρώτη μου προσφορὰ ποὺ εἶχε πολιτικὸ χαρακτήρα.

Μερικὲς βδομάδες ἀργότερα, ἔλαβα ἐντολὴ νὰ πάρω μέρος σ' ἕνα κύκλο ὁμιλιῶν ποὺ ὀργανώνονταν γιὰ τοὺς στρατιῶτες ποὺ ἔπερναν τ' ἀπολυτήρια τους. Ἔπρεπε νὰ τοὺς δώσουμε τὴν κατάλληλη διαπαιδαγώγηση καὶ διαφώτιση, ἀπαραίτητη στὸν πολιτικό τους βίο. Γιὰ μένα ὅλη ἡ ἀξία τῆς ὀργάνωσης αὐτῆς περιοριζόταν στὸ γεγονὸς ὅτι ἔτσι μοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νἄρθω σ' ἐπαφὴ μὲ ὡρισμένους συντρόφους ποὺ συμμερίζονταν τὶς ἰδέες μου καὶ ποὺ μαζύ τους θὰ μποροῦσα νὰ ἐξετάσω σὲ βάθος τὴν κατάσταση ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ. Εἴχαμε ὅλοι σχεδὸν ἀπόλυτα πεισθεῖ ὅτι ἡ Γερμανία δὲν μποροῦσε νὰ σωθεῖ ἀπ' τὴν τελειωτικὴ καταστροφὴ στὴν ὁποία τὴν ὁδηγοῦσαν τὰ πολιτικὰ κόμματα ποὺ ἦταν ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ Νοεμβρίου, κι ὅτι ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ οἱ «ἐθνικο—αστικοὶ» σχηματισμοὶ ἀκόμα κι ἂν ἔδειχναν κάθε καλὴ διάθεση δὲν θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ ἀντισταθμίσουν τὸ κακὸ ποὺ εἶχε γίνει. Γιαυτό, ἔλλειπαν μιὰ ὁλόκληρη σειρὰ συνθέτες χωρὶς τὶς ὁποῖες δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πετύχει μιὰ τέτοια προσπάθεια ἀνασυγκρότησης. Ἡ συνέχεια τῶν γεγονότων ἐπιβαίωσε τὴν γνώμη μας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

Ἔτσι μέσα στὸν μικρὸ περίγυρο μας ἔγινε ἀπαραίτητη ἡ ἵδρυση ἑνὸς καινούργιου κόμματος. Οἱ ἀρχὲς κι οἱ βασικὲς ἰδέες ποὺ εἴχαμε τότε ὑπ' ὄψη μας, ἦταν οἱ ἴδιες πάνω στὶς ὁποῖες, ἀργότερα, βασίστηκε κυρίως τὸ «ἐργατικὸ κόμμα». Ἔπρεπε ἡ ὀνομασία τοῦ ὑπὸ ἵδρυση κόμματος νὰ καλύπτει τὶς δυνατότητες τῆς μεγάλης μάζας, γιατὶ χωρὶς αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ἦταν ἄχρηστη κι ἀνόητη. Ἔτσι καταλήξαμε στὸν τίτλο «σοσιαλεπαναστατικὸ κόμμα», κι αὐτὸ γιατὶ οἱ σοσιαλιστικὲς ἰδέες αὐτοῦ τοῦ νέου κινήματος, εἶχαν πραγματικὰ ἐπαναστατικὸ χαρακτήρα.

Ἀλλὰ τὰ βαθύτερα κίνητρα κι οἱ σκοποί του ἦταν οἱ ἀκόλουθοι :

Μιὰ βαθύτερη γνώση—ποὺ ἦταν μέχρι τώρα πρὸς σ' αὐτὴν στραμμένη ἡ προσοχή μου—κι ἐξέταση τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος μέσα στὰ στενὰ κοινωνικὰ πλαίσια. Ἀργότερα μόνον ὁ ὁρίζοντας μοῦ ἀνοίχτηκε καὶ στράφηκα πρὸς τὸ θέμα τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς ἀπέναντι στοὺς συμμάχους. Αὐτὸ ὀφειλόταν κατὰ μεγάλο μέρος στὴν λανθασμένη ἀντιμετώπιση τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς καὶ στὴν ἔλλειψη διαύγειας ὅσον ἀφορᾶ τὶς βασικὲς ἀρχὲς γιὰ τὴν διαβίωση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ

στὸ μέλλον ὅλες αὐτὲς οἱ πεποιθήσεις βασίζονταν στὴν θεωρία ὅτι σὲ κάθε περίπτωση μοναδικὸς παράγοντας προσφορᾶς ἐργασίας ἦταν τὸ κεφάλαιο καὶ κατὰ συνέπεια ἦταν, αὐτὸ τὸ τελευταῖο, εὐμετάβλητο ἀπὸ τοὺς εὐαίσθητους συντελεστὲς στὸ νὰ αὐξάνει ἢ νὰ μειώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀποδοτικότητα. Ὥστε τὸ κεφάλαιο ἀπόβαινε κι ἀποκτοῦσε τέτοιαν ἐθνικὴ σημασία ποὺ τὸ ἴδιο τὸ κράτος δηλαδὴ τὸ Ἔθνος νὰ ἐξαρτᾶ τὴν ὑπόσταση, τὴν δύναμη καὶ τὴν ἐλευθερία του ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον· καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἐξάρτησης τὸ κεφάλαιο μὲ μοναδικὸ καθοδηγητὴ τὸ ἔνστικτο του καὶ τὴν διάθεση του ν' ἀναπτυχθεῖ παρέσυρε καὶ τὸ Κράτος στὴν ἄνοδο ἢ τὴν πτώση του.

Αὐτὴ ἡ εὐνοϊκὴ τοποθέτηση τοῦ κεφαλαίου θὰ τὸ ὁδηγοῦσε μοιραία κάποτε νὰ ἐπέμβει ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐλευθερία, τὴν δύναμη καὶ τὴν ἰσχὺ τοῦ κράτους.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες λοιπὸν τὸ καθῆκον τοῦ κράτους ἀπέναντι στὸ κεφάλαιο ἦταν τελείως ξεκάθαρο κι ἁπλό: Ἔπρεπε νὰ ἔχει στραμένη τὴν προσοχή του πρὸς αὐτὸ ἔτσι ποὺ νὰ μὴ τ' ἀφήσει νὰ γίνει κυρίαρχο τοῦ ἔθνους ἀλλὰ νὰ παραμείνει στὴν ὑπηρεσία τοῦ κράτους. Αὐτὴ ἡ θέση μποροῦσε νὰ στηριχθεῖ πάνω στοὺς ἀκόλουθους κανόνες: Πρῶτο, ἐγκαθίδρυση μιᾶς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἀνεξάρτητης καὶ βιώσιμης καὶ δεύτερο, ἐξασφάλιση τῶν κοινωνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐργαζομένου.

Φυσικά, τότε δὲν ἤμουνα ἀκόμη σὲ θέση νὰ ξεχωρίζω μὲ τὴν ἱκανοποιητικὴ δυνατότητα, τὴν διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ καθαρῶς κεφάλαιο, τελευταία κατάληξη τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας, καὶ στὸ κεφάλαιο ποὺ στήριζε τὴν φύση καὶ τὴν ὕπαρξη του στὴν κερδοσκοπία.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ ὅμως μπόρεσα νὰ τὸ κατανοήσω τέλεια αὐτὸ χάρις σ' ἕναν ἀπ' τοὺς καθηγητὲς τοῦ κύκλου ὁμιλιῶν ποὺ ἀνάφερα πιὸ πάνω, τὸν Γκόντφριντ Φέντερ.

Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή μου ξεχώρισα τὴ ριζικὴ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ διεθνὲς χρηματιστηριακὸ κεφάλαιο καὶ στὸ δανειακό.

Μόλις ἄκουσα τὴν πρώτη διάλεξη τοῦ Φέντερ, σκέφτηκα ἀμέσως ὅτι τώρα πιὰ εἶχα βρεῖ τὸ δρόμο μου γιὰ τὴν ἵδρυση ἑνὸς νέου κόμματος.

***

Στὰ μάτια μου ἡ ἀξία τοῦ Φέντερ ἦταν ἀκριβῶς αὐτή, ὅτι μὲ μιὰ διασπαστικὴ σκληρότητα εἶχε διακρίνει τὸν διπλὸ χαρακτήρα τοῦ κεφαλαίου: κερδοσκοπικὸ καὶ συναρτημένο μὲ τὴν λαϊκὴ οἰκονομία· κι ὅτι ἀπογύμνωσε τὴν βασικὴ κι αἰώνια κατάσταση του: τὸ χρηματιστικὸ ἐνδιαφέρον. Οἱ συλλογισμοί του πάνω σ' ὅλα τὰ βασι-

κὰ προβλήματα ἦταν τόσο σωστοὶ ὥστε αὐτοὶ ποὺ ἁ πριόρι τοὔκαναν κριτική, ἀναφέρονταν περισσότερο στὴν θεωρητική τους ὀρθότητα καὶ δὲν ἔθιγαν διόλου τὴ δυνατότητα τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τους. Ἔτσι αὐτὸ ποὺ στὰ μάτια τῶν ἄλλων ἦταν τὸ ἀδύνατο σημεῖο τοῦ Φέντερ, παρουσιαζόταν στὰ δικά μου μάτια σὰν ἡ δύναμη του.

***

Ἡ προσπάθεια ἐκείνου ποὺ καταστρώνει ἕνα πρόγραμμα δράσης δὲν ἔγκειται διόλου στὸ νὰ παρουσιάσει τὶς διάφορες δυνατότητες ποὺ κάνουν τὸ πρόγραμμα αὐτὸ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἀλλὰ νὰ ἐκθέσει καθαρὰ τὸ ἴδιο αὐτὸ πρόγμαμμα σὰν πραγματοποιήσιμο· δηλαδὴ νἀσχοληθεῖ λιγώτερο μὲ τὰ μέσα παρὰ μὲ τὸ σκοπό. Αὐτὸ ποὺ μετράει εἶναι ἡ ὀρθότητα τῆς θεωρίας κι ὄχι ἡ δυσκολία τῆς πραγματοποίησης της. Ἂν αὐτὸς ποὺ ἐφαρμόζει ἕνα πρόγραμμα σταθεῖ περισσότερο σ' αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «εὐκαιρία» καὶ ἀποτελεσματικότητα, ἀντὶ νὰ τοποθετηθεῖ στὴ βάση τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας, τὸ ἔργο του θὰ πάψει νὰ εἶναι ὁ πολικὸς ἀστέρας τῆς ἀνθρωπότητας καὶ θὰ γίνει ἁπλῶς μιὰ συνταγὴ ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες. Αὐτὸς ποὺ ἐφαρμόζει ἕνα πρόγραμμα ἑνὸς κινήματος πρέπει νὰ τὸ ἐγκαθιδρύσει πάνω σὲ μιὰν ἀρχὴ ἐνῶ ὁ πολιτικὸς θὰ φροντίσει μόνο γιὰ τὴν πραγματοποίηση του. Ἔτσι ὁ πρῶτος θὰ προσανατολιστεῖ μέσα στὴν σκέψη του ἀναζητώντας τὴν αἰώνια ἀλήθεια, ἐνῶ ὁ ἄλλος θὰ ἐξαρτήσει τὶς ἐνέργειες του ἀπὸ τὶς πρακτικὲς δυνατότητες τῆς στιγμῆς. Ἡ μεγαλωσύνη τοῦ ἑνὸς στηρίζεται στὴν ἀπόλυτη δικαιοσύνη ἀκολουθώντας τὴν ἀφηρημένη θεωρία του, ἐνῶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν ὀρθὴ θεώρηση τῆς πραγματικότητας καὶ τὸν κατάλληλο χειρισμό της κατορθώνει νὰ συλλάβει τὸν ἐγκαθιδρυμένο σκοπὸ τοῦ πρώτου καὶ τὸν κάνει καθοδηγητικὸ ἄστρο του.

Ἐνῶ μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε σὰν δοκιμασία τῆς ἀξίας ἑνὸς πολιτικοῦ ἀνδρὸς τὴν ἐπιτυχία τῶν σχεδίων του καὶ τῶν ἐνεργειῶν του, δηλαδὴ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογή τους, τὸ ἀντίθετο ἡ πραγματοποίηση τῶν σχεδίων καὶ τῶν ἀνωτέρων προοπτικῶν τοῦ δημιουργοῦ ἑνὸς προγράμματος, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ συμβεῖ, γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη σκέψη εἶναι σὲ θέση νὰ συλλάβει ἀλήθειες καὶ νὰ διακηρύξει σκοποὺς καθαροὺς σὰν κρύσταλλο ἀλλὰ ποὺ ἡ ταυτόσημη ἐφαρμογή τους ἀποτυγχάνει ἐξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης ἀνικανότητας κι ἀνεπάρκειας.

Ὅσο περισσότερο μιὰ θεωρία δικαιώνεται στὴν ἀφηρημένη της θεώρηση τόσο περισσότερο ἡ ἐφαρμογή της εἶναι ἀδύνατη μὲ τὸ μέτρο ποὺ αὐτὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Γιαυτὸ τὸ λόγο ἡ ἀξία τοῦ δημιουργοῦ τοῦ προγράμματος δὲν μπορεῖ νὰ μετρηθεῖ μὲ τὴν δυ-

νατότητα πραγματοποίησης τῶν σκοπῶν του, ἀλλὰ μὲ τὸ ἂν αὐτοὶ εἶναι σωστοὶ καὶ μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ μποροῦν νἄχουν στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας. Ἂν αὐτὸ ἦταν διαφορετικὸ τότε οἱ ἱδρυτὲς μιᾶς θεωρίας δὲν θὰ ἦταν ὅπως εἶναι σήμερα μέσα στὸ πάνθεο τῶν μεγάλων ἀνδρῶν αὐτῆς τῆς γῆς, ἁπλῶς καὶ μόνο ἐπειδὴ οἱ ἠθικές τους ἀπόψεις δὲν μπόρεσαν νὰ ἐφαρμοστοῦν οὔτε κατὰ προσέγγιση. Ἀκόμη καὶ ἡ θεωρία τοῦ ἔρωτα δὲν εἶναι ὅταν ἐφαρμόζεται παρὰ ἡ ἀδύνατη ἀντανάκλαση τῶν προθέσεων τοῦ ἱδρυτῆ της· ἀλλὰ ὅλη της ἡ σπουδαιότητα ἔγκειται στ' ὅτι τείνει νὰ ἐπιβάλλη ἕναν προσανατολισμὸ στὴν γενικὴ ἐξέλιξη τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας, τῆς ἁγνότητας τῶν ἠθῶν καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἠθικῆς.

Ἡ πιὸ μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀποστολὴ τοῦ δημιουργοῦ μιᾶς θεωρίας καὶ σ' αὐτὴν τοῦ πολιτικοῦ εἶναι ἀκόμη καὶ τὸ κίνητρο ποὺ γιὰ χάρη του ἡ ἕνωση αὐτῶν τῶν δυὸ σ' ἕνα μόνο πρόσωπο δὲν μπορεῖ σχεδὸν ποτὲ νὰ γίνει. Αὐτὸ συμβαίνει μονάχα μὲ τοὺς μέτριους πολιτικοὺς ποὺ ἔχουν, καθὼς λέμε, πετύχει στὴν καριέρα τους, «καὶ τῶν ὁποίων ἡ δράση δὲν εἶναι παρὰ μιά τέχνη συνδυασμοῦ τῶν πιθανοτήτων», ὅπως ὁ Βίσμαρκ χαρακτήριζε τὴν μέτρια ἐμφάνιση τῆς πολιτικῆς τοῦ καιροῦ του. Ὅσο ἕνας τέτοιος «πολιτικὸς» δανείζεται τὶς μεγάλες ἰδέες, τόσο οἱ ἐπιτυχίες του εἶναι εὔκολες, σίγουρες, ἀσφαλεῖς καὶ γρήγορες. Στὴν πραγματικότητα ὅμως, ἐξ αἰτίας ἀκριβῶς αὐτοῦ τοῦ λόγου εἶναι ἐφήμερες, χωρὶς ὑπόβαθρο καὶ δὲν θὰ ἐπιζήσουν μετὰ τὸ θάνατο του. Τὸ ἔργο αὐτῶν τῶν πολιτικῶν εἶναι χωρὶς ἀξία γιὰ τοὺς ἀπογόνους, γιατὶ οἱ ἐπιτυχίες τους στὸ παρὸν στηρίζονται στὸ νά καταπνίγονται ὅλα τὰ προβλήματα κι ὅλες οἱ ἰδέες ποὺ εἶναι πραγματικὰ μεγάλες κι ἀξιοσημείωτες καὶ ποὺ θά εἶχαν μιὰν ἀξία γιά τὶς ἐπερχόμενες γενιές.

Ἡ ἐπιδίωξη τέτοιων σκοπῶν, ἄξιων καὶ χρήσιμων γιὰ τὸ μέλλον, εἶναι, γιαυτὸν ποὺ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐπιτυχία του, πολὺ λίγο ὠφέλιμοι καὶ δὲν συναντοῦν διόλου τὴν κατανόηση τῆς μεγάλης μάζας. ἡ γεύση τῆς μπύρας καὶ τοῦ γάλακτος τοὺς φαίνεται πολὺ πιὸ ἀπαραίτητη παρά τὰ πλάνα τοῦ μέλλοντος μὲ πλατειὲς προοπτικὲς καὶ ποὺ ἡ πραγμάτωση τους δὲν μπορεῖ παρὰ νά συμβεῖ ἀρκετὰ ἀργὰ καὶ ἡ χρησιμότητα τους δὲν ἀνήκει παρά στοὺς ἀπογόνους.

Ἔτσι, ἐξαιτίας μιᾶς φιλοδοξίας ποὺ συνοδεύεται πάντα ἀπὸ ἀνοησία, τὸ πιὸ μεγάλο μέρος τῶν πολιτικῶν παραμερίζουν ὅλες τὶς ἐπιδιώξεις ποὺ ἀναφέρονται στὸ μέλλον καὶ παρουσιάζουν σημαντικὲς δυσκολίες, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ χειροκρότημα τῆς στιγμῆς ἀπ' τὸ μεγάλο πλῆθος. Ἡ ἐπιτυχία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τους εἶναι ὁλοκληρωτικὰ δοσμένα στὸ παρὸν καὶ δὲν ἔχουν καμιὰ φιλοδοξία γιὰ τὸ μέλλον. Οἱ

ἐπερχόμενες γενιὲς δὲν παίζουν κανένα ρόλο, δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν καθόλου γιαυτὰ τὰ μικρὰ μυαλά· δὲν χωρᾶνε μέσα τους. Οἱ συνθῆκες εἶναι τελείως διαφορετικὲς γιὰ τὸν δημιουργὸ τοῦ προγράμματος. Ἐνδιαφέρεται σχεδὸν πάντα γιὰ τὸ μέλλον, γιατὶ δὲν εἶναι σπάνιο οὔτε κι ἀσυμβίβαστο τὸ ὅτι σ' αὐτὸν δίνουμε τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ «ὁραματιστῆ». Γιατὶ ἂν ὁ πολιτικὸς ἐκμεταλλεύεται ἀποκλειστικὰ τὶς συνθῆκες καὶ τὶς δυνατότητες τῆς στιγμῆς, ὁ δημιουργὸς τοῦ προγράμματος ἀνήκει σ' αὐτοὺς ποὺ λέμε ὅτι ἐπικοινωνοῦν μὲ τὸ θεῖο, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ξέρουν καὶ θέλουν νὰ ἐπιδιώκουν τὸ ἀδύνατο. Θὰ συναντήσουν βέβαια πολλὲς φορὲς τὴν ἀδιαφορία τῶν συγχρόνων τους, ἀλλὰ ἀντίθετα, θὰ δρέψουν τὴ δόξα στὶς μελλοντικὲς γενιὲς ὅταν οἱ ἰδέες τους εἶναι ἀθάνατες.

Μέσα στὸ πέρασμα τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου συμβαίνει καμιὰ φορὰ ὁ πολιτικὸς νὰ συνταυτίζεται μὲ τὸν πραγματικὰ θεωρητικὸ τοῦ πολιτικοῦ προγράμματος. Ὅσο πιὸ σοβαρὴ καὶ θετικὴ εἶναι αὐτὴ ἡ σύζευξη, τόσο πιὸ δυνατὲς εἶναι οἱ ἀντιδράσεις ποὺ θὰ συναντήσει στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιδιώξεων του. Δὲν ἀσχολεῖται πιὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς, οὔτε γιὰ τὸν τυχαῖο ψηφοφόρο, ἀλλὰ γιὰ σκοποὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τοὺς κατανοήσουν παρὰ λίγοι ἐκλεκτοὶ μονάχα. Γιαυτὸ ἡ ὕπαρξη του τότε κινδυνεύει καὶ ζεῖ ἀνάμεσα στὴν ἀγάπη καὶ στὸ μῖσος. Οἱ ἀντιδράσεις τῶν συγχρόνων του ἐξισώνονται ἀπὸ τὴν μελλοντικὴ ἀναγνώριση τῶν ἀπογόνων ποὺ γιὰ χάρη τους ἐργάζεται.

Γιατὶ ὅσο πιὸ ὠφέλιμο εἶναι τὸ ἔργο τῆς μεγαλοφυΐας στοὺς ἀπογόνους, τόσο οἱ σύγχρονοι δὲν μποροῦν νὰ τὸ καταλάβουν· ὅσο πιὸ σκληρὸς ὁ ἀγώνας, τόσο πιὸ δύσκολη εἶναι ἡ ἐπιτυχία. Μολοντοῦτο ἄν, στοὺς αἰῶνες, ἡ ἐπιτυχία δικαιώσει ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο, θὰ μπορέσει ἴσως στὸ διάστημα τῆς γήινης ὕπαρξης του νὰ δεχτεῖ μερικὲς ὠχρὲς ἐκλάμψεις τῆς μελλοντικῆς δόξας του. Στὴν πραγματικότητα οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι οἱ Μαραθωνοδρόμοι τῆς ἱστορίας: τὰ στεφάνια τῆς δάφνης στολίζουν τοὺς κροτάφους τῶν νεκρῶν ἡρώων.

Σ' αὐτοὺς πρέπει νὰ κατατάξουμε τοὺς πιὸ μεγάλους ἀγωνιστὲς τοῦ κόσμου τούτου, πού, παρόλη τὴν ἀκατανοησία τῶν συγχρόνων τους, εἶναι ἕτοιμοι νὰ δώσουν τὴ μάχη γιὰ τὴν πίστη καὶ τὰ ἰδανικά τους. Αὐτοὶ εἶναι ποὺ μιὰ μέρα θὰ βρεθοῦν πολὺ κοντὰ στὴν καρδιὰ τοῦ λαοῦ· τότε ὅλοι θὰ παραδεχτοῦν τὸ ἄδικο ποὺ εἶχαν οἱ σύγχρονοι αὐτῶν τῶν μεγάλων ἀνθρώπων καὶ θὰ θελήσουν νὰ τὸ ἀποκαταστήσουν. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ πράξεις τους θὰ μελετηθοῦν μ' ἕναν θαυμασμὸ γεμάτον συγκίνηση κι ἀναγνώριση καὶ θὰ προσπαθήσουν ν' ἀνασύ-

ρουν μέσ' ἀπ' τὸ σκοτάδι ὅπου ἔζησαν, τὶς τσακισμένες καρδιὲς καὶ τὶς ἀπογοητευμένες ψυχές τους.

Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία ἀνήκουν ὄχι μόνον οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ἀλλὰ κι ὅλοι οἱ μεγάλοι ἀναμορφωτές. Πλάι στὸν Μέγα Φρειδερῖκο, βρίσκονται ὁ Μαρτῖνος Λούθηρος κι ὁ Ριχάρδος Βάγκνερ.

Ὅταν ἄκουσα τὴν πρώτη διάλεξη τοῦ Γκόντφριντ Φέντερ γιὰ τὴν «ἀποπομπὴ τῆς ὑποδούλωσης στὸ κεφαλαιοκρατικὸ συμφέρον», κατάλαβα ἀμέσως ὅτι εἶχα νὰ κάνω ἐδῶ μ' ἕναν ἀληθινὸ θεωρητικὸ τεράστιας σημασίας γιὰ τὸ μέλλον τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ὁ διαχωρισμὸς τοῦ χρηματιστηριακοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ποὺ ἔκανε, πρόσφερε τὴ δυνατότητα γιά ἕναν ἀγώνα ἐνάντια στὴν προσπάθεια διεθνοποίησης τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας χωρὶς μολοντοῦτο νὰ κινδυνεύσει ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀγώνα τὸ βασικὸ κεφάλαιο μιᾶς ἐθνικῆς ἀνεξάρτητης κι ἐλεύθερης οἰκονομίας. Εἶδα πιὰ τελείως καθαρὰ ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τῆς Γερμανίας εἶχε ἕναν ἀκόμη πιὸ δύσκολο ἀγώνα ἐνάντια στὸ διεθνὲς κεφάλαιο παρά μὲ ἐχθρικοὺς λαούς. Μετὰ τὴν διάλεξη τοῦ Φέντερ αἰστάνθηκα ὅτι ριχνόταν ἕνα δυνατὸ κι ἀκλόνητο σύνθημα γιαυτὴ τὴ μάχη ποὺ ἄρχιζε.

Καὶ ἡ κατοπινὴ ἐξέλιξη ἀπόδειξε πόσο σωστὸ ἦταν αὐτὸ τὸ συναίσθημα ποὺ ἔννοιωσα τότε. Σήμερα οἱ φτωχοὶ διάβολοι τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς μας δὲν κοροϊδεύουν πιὰ μαζί μας· σήμερα βλέπουν κι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πὼς τὸ διεθνιστικὸ κεφάλαιο ὄχι μόνον ἦταν ὁ κυριώτερος ὑπεύθυνος γιὰ τὸν πόλεμο, ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμα, μετά τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ἔχει καταντήσει τὴν εἰρήνη μιὰν ἀληθινὴ κόλαση.

Ὁ ἀγώνας ἐνάντια στὸ διεθνιστικὸ κεφάλαιο εἶναι πιὰ ὁ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς πάλης τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία του καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς οἰκονομίας του.

Ἀλλά, ὅσο γιὰ τὶς ἀντιρήσεις ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ ὀνομάζουμε πρακτικοὺς τοὺς ἀπαντοῦμε ὡς ἑξῆς: Ὅλοι οἱ δισταγμοὶ ἀναφορικά μὲ τὶς ἐκπληκτικὲς οἰκονομικὲς συνθῆκες ποὺ θὰ ἐπικρατήσουν μετὰ τὴν «ἀποπομπὴ τῆς ὑποδούλωσης στὰ κεφαλαιοκρατικὰ συμφέροντα», εἶναι ἀνόητοι· γιατί, πρῶτον, οἱ οἰκονομικές ρετσέττες ποὺ ἐφαρμόστηκαν μέχρι τώρα ἔφεραν τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα γιὰ τὸν γερμανικὸ λαό, οἱ θέσεις πάνω στὶς ὁποῖες στηρίχθηκαν τὰ προβλήματα τῆς ἐπιβίωσης τοῦ ἔθνους θυμίζουν τὶς γνῶμες τῶν ειδικῶν τῆς πανάρχαιας ἐποχῆς, παραδείγματος χάριν τὴ συνέλευση τῶν Βαυαρῶν γιατρῶν ποὺ ἔβγαλαν ἀπόφαση νὰ μὴ δεχθοῦν τὴν ἐγκατάσταση σιδηροδρομικοῦ δικτύου στὴ χώρα. Ὅλα τὰ συμπεράσματα αὐτῆς τῆς φημισμένης συνέλευσης ξέρουμε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν μπόρεσαν νὰ σταθοῦν πουθενά: οἱ ταξιδιῶτες τοῦ νέου «ἀτμηλάτου ἵππου» δὲν ἔπαθαν

ιλίγγους, οὔτε οἱ ἁπλοῖ θεατές του ἀρρώστησαν· βέβαια μπῆκαν περιφράγματα γιὰ νὰ προστατευτεῖ ἀπ' τὰ βλέμματα ἡ καινούργια ἐγκατάσταση, ἀλλά οἱ παρωπίδες μείνανε στὰ μάτια τῶν ειδικῶν ἀπὸ τότε καὶ γιὰ πάντα.

Δεύτερον, πρέπει νὰ σημειωθεῖ τοῦτο: Κάθε θεωρία, ἀκόμα καὶ ἡ σωστότερη περνᾶ ἕναν κίνδυνο ὅταν παρουσιάζεται ὅτι εἶναι κι ἡ ἴδια ἕνας σκοπός, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μέσον γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ὁ σκοπός, ἀλλὰ γιὰ μένα καὶ γιὰ τοὺς ἀληθινοὺς ἐθνικοσοσιαλιστὲς δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο μιὰ θεωρία, ποὺ συνοψίζεται σὲ δύο λέξεις: λαὸς καὶ πατρίδα.

Τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἀγῶνα μας, εἶναι ἡ ἐξασφάλιση τῆς ὕπαρξης καὶ τῆς ἀνάπτυξης τῆς φυλῆς καὶ τοῦ λαοῦ μας, ἡ τροφὴ τῶν παιδιῶν μας κι ἡ διαφύλαξη τῆς καθαρότητας τοῦ αἵματος μας, ἡ ἐλευθερία κι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδας, μέχρι νὰ ὡριμάσει ὁ λαός μας γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολή του ποὺ γιαυτὴν εἶναι προορισμένος ἀπ' τὸν Δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος.

Κάθε σκέψη καὶ κάθε θεωρία, κάθε γνώση καὶ κάθε ἐπιστήμη μποροῦν νὰ χρησιμέψουν γιαυτὸν τὸν σκοπό. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἐξετάζονται ὅλα καὶ ἀπορρίπτονται ἢ γίνονται παραδεκτά. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καμιὰ θεωρία δὲν μπορεῖ νὰ καταδικαστεῖ σὲ θάνατο, ὅταν εἶναι χρήσιμη γιὰ τὴ ζωή» Ἔτσι οἱ κρίσεις τοῦ Γκόντφριντ Φέντερ μ' ἔκαναν ν' ἀποφασίσω ν' ἀσχοληθῶ κατὰ βάθος μ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα ποὺ ἀκόμη δὲν τὸ εἶχα κάνει κτῆμα μου.

Ἄρχισα πάλι νὰ διαβάζω· ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω τὸ νόημα καὶ τὶς προθέσεις τῆς ἐργασίας ὁλόκληρης μιᾶς ζωῆς, τοῦ Ἐβραίου Κάρλ Μάρξ. Τὸ «Κεφάλαιο» του μοὔγινε τότε τελείως κατανοητὸ ὅπως κι ὁ ἀγώνας τῶν σοσιαλδημοκρατῶν ἐνάντια στὴν ἐθνικὴ οἰκονομία, ἀγώνας ποὺ εἶχε σὰν σκοπὸ τὴν προετοιμασία τοῦ χώρου γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ διεθνιστικοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν Ἐβραίων χρηματιστῶν.

***

Ἀλλὰ κι ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἄποψη αὐτὲς οἱ διαλέξεις εἶχαν πάνω μου σημαντικὴ ἐπίδραση.

Μιὰ μέρα ζήτησα νὰ πάρω μέρος στὴ συζήτηση. Ἕνας ἀπ' τοὺς συμμετέχοντες θεώρησε σκόπιμο νὰ ὑπεραμυνθεῖ τῶν Ἐβραίων καὶ ἄρχισε νὰ τοὺς ὑποστηρίζει κατὰ τρόπο σκανδαλιστικό. Αὐτὸ μ' ἔκανε νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Ἡ μεγαλύτερη πλειοψηφία τῶν συζητητῶν τῆς διάλεξης συντάχθηκε μὲ τὴ δική μου ἄποψη. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, μερικὲς μέρες ἀργότερα νὰ διοριστῶ σ' ἕνα ἀπ' τὰ συντάγματα ποὺ φρουροῦσαν τότε τὸ Μόναχο, μὲ τὸν τίτλο τοῦ ἀξιωματικοῦ ἐκπαιδευ-

τῇ. Ἡ πειθαρχία τῶν μονάδων ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ πολὺ ἀδύνατη. Ἔφερνε ὅλα τὰ σημάδια τῆς ἐπαναστατικῆς περιόδου. Πολὺ ἀργά, μὲ κόπο καὶ μ' ἐπιμονὴ θὰ μπορούσαμε νὰ ξαναξυπνήσουμε μέσα τους τὴν πειθαρχία καὶ τὴν στρατιωτικὴ συμπεριφορὰ μετὰ ἀπὸ τὴν κτηνώδη κατάσταση τῆς «ἐλευθέρως ἐννοουμένης» ὑπακοῆς ποὺ εἶχε καθιερώσει ὁ Κοὺρτ Ἄισνερ. Ἔπρεπε ὁ στρατὸς νὰ μάθει νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ σκέπτεται κατὰ τρόπον ἐθνικὸ καὶ πατριωτικό. Πρὸς τὶς δυὸ αὐτὲς κατευθύνσεις στράφηκε ἡ καινούργια δραστηριότητα μου.

Ἄρχισα μὲ μεγάλη μου χαρὰ κι ἀκόμα μεγαλύτερο ζῆλο. Τώρα στ' ἀλήθεια μοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσω μπροστὰ σ' ἕνα μεγάλο ἀκροατήριο κι αὐτὸ ποὺ πάντοτε διαισθανόμουν μπόρεσα τώρα νὰ τὸ ἐξακριβώσω: ἤξερα *νὰ μιλῶ*. Κι ἡ φωνή μου εἶχε κιόλας ἀρκετὰ καλυτερεύσει ὥστε νὰ μπορῶ θαυμάσια ν' ἀκούγομαι ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα μιᾶς αἴθουσας.

Καμιὰ ἐπιτυχία δὲν θὰ μποροῦσε νὰ μὲ κάνει περισσότερο εὐτυχισμένο ὅσο αὐτὴ ἐδῶ γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία ποὺ πέτυχα τώρα, μποροῦσα κιόλας νὰ προσφέρω θετικὲς ὑπηρεσίες σ' ἕνα τμῆμα τῆς χώρας μου ποὺ πάντα εἶχα στὴν καρδιά μου: τὸν στρατό.

Θὰ μποροῦσα νὰ πῶ ὅτι πέτυχα: ἔφερα, κατὰ τὸ διάστημα τῶν μαθημάτων ποὺ τοὺς ἔκανα, πολλὲς ἑκατοντάδες συντρόφων, περισσότερο κοντὰ στὸ λαὸ καὶ στὴν πατρίδα τους. «Ἐθνικοποίησα» τὰ στρατεύματα καὶ μπορῶ νά πῶ ὅτι βοήθησα ἔτσι στὴν καθιέρωση τῆς γενικῆς πειθαρχίας.

Εἶχα ἀκόμα τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσω ἕνα μεγάλον ἀριθμὸ ἀνθρώπων ποὺ συμμερίζονταν τὶς ἀπόψεις μου, καὶ ποὺ ἀργότερα ἀποτέλεσαν μαζὺ μὲ μένα τὸν κύριον πυρῆνα τοῦ νέου κινήματος.

ΕΝΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ

ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΕΛΑΒΑ ΕΝΤΟΛΗ ΑΠ ΤΟΥΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ ΜΟΥ ΝΑ ἐξετάσω ποιὲς ἦταν οἱ προθέσεις ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως μιᾶς ὀργάνωσης ποὺ κάτω ἀπ' τὴν ἐπωνυμία «γερμανικὸ ἐργατικὸ κόμμα», θὰ ἔκανε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ μιὰ συγκέντρωση στὴν ὁποία θὰ μιλοῦσε ὁ Γκόντφριντ Φέντερ. Μὲ ἐπιφόρτισαν νὰ πάω ἐκεῖ, νὰ σχηματίσω μιὰν ἐντύπωση γιὰ τὸ τὶ περίπου ἦταν αὐτὴ ἡ συγκέντρωση καὶ μετὰ νὰ κάνω τὴν ἀναφορά μου.

Ἡ περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἔδειχνε τὸ Στράτευμα γιὰ τὰ πολιτικὰ κόμματα ἦταν παραπάνω ἀπὸ δικαιολογημένη. Ἡ ἐπανάσταση εἶχε δώσει τὸ δικαίωμα στὸ Στρατὸ νὰ ἀνακατεύεται στὶς πολιτικὲς ἐνέργιες, δικαίωμα ποὺ τοῦ ἔκανε ἐκτεταμένη χρήση, προπάντων ὅσο τοῦ ἔλλειπε ἡ πεῖρα. Μόνον τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ Κέντρο καὶ ἡ Σοσιαλδημοκρατία, μπόρεσαν νὰ διακρίνουν ὅτι ὁ Στρατός, πρὸς μεγάλην τους λύπη, ἀπέσυρε τὴν εὔνοια του ἀπὸ τὰ ἐπαναστατικὰ κόμματα γιὰ νὰ τὴν στρέψει πρὸς τὸ ἐθνικὸ κίνημα καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση, κατάφεραν νὰ ἀφαιρέσουν ἀπ' τὶς μονάδες τὸ δικαίωμα ψήφου καὶ νὰ τοὺς ἀπαγορεύσουν κάθε ἀνάμειξη στὴν πολιτική.

Ὅτι σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν καταπίεση τῶν «δικαιωμάτων τοῦ πολίτη» (ὅπως ὀνομαζόταν μετὰ τὴν ἐπανάσταση, ἡ ἐξίσωση τῶν δικαιωμάτων πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν) βρῆκαν καταφύγιο τὸ Κέντρο κι ὁ μαρξισμός, ἦταν γεγονὸς ἀναμφισβήτητο, γιατὶ ἂν δὲν εἶχε συμβεῖ αὐτό, ἡ Κυβέρνηση τοῦ Νοεμβρίου δὲν θὰ ὑπῆρχε μερικὰ χρόνια ἀργότερα γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἐθνικὴ ἀτίμωση. Ὁ Στρατὸς ἦταν τότε στὸν σωστὸ δρόμο γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀπαλλάξει τὸ ἔθνος ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τοῦ ρουφοῦσαν τὸ αἷμα κι ἦταν οἱ ὑπηρέτες

τῆς 'Αντάντ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. 'Αλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐπωνομαζόμενα «ἐθνικιστικὰ» κόμματα, ψήφισαν τὸ ἴδιο, μὲ ἐνθουσιασμό, μαζὺ μ' αὐτοὺς τοὺς ἐγκληματίες τοῦ Νοεμβρίου καὶ βοήθησαν νὰ καταστεῖ ἀνίκανο ἕνα ὄργανο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση, δείχνει ποὺ μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν οἱ πεποιθήσεις, πάντα καὶ μοναδικὰ θεωρητικές, τῶν πιὸ ἀθώων ἀνάμεσα στοὺς ἀθώους. Αὐτὴ ἡ μπουρζουαζία, τελείως προσβεβλημένη ἀπὸ γεροντικὴ μαλάκυνση τοῦ ἐγκεφάλου, εἶχε κυριολεκτικὰ πεισθεῖ ὅτι ὁ Στρατὸς θὰ ξαναγινόταν αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ ἦταν,δηλαδὴ ἕνα προπύργιο τῆς γερμανικῆς παλληκαριᾶς, ἐνῶ τὸ Κέντρο κι ὁ Μαρξισμὸς τὸν ἤθελαν μονάχα γιὰ νὰ τοὺς χρησιμεύσει σὰν μέσο νὰ βγάλουν τὸ δηλητηριασμένο δόντι τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ μετὰ νὰ τὸν καταντήσουν μιὰν ἀστυνομικὴ δύναμη, ποὺ δὲν θἄχει τὸ θάρρος νὰ πολεμήσει ἐνάντια στὸν ἐχθρό· γεγονὸς ποὺ ἀποδείχθηκε στὴν συνέχεια.

Ἢ μήπως οἱ «ἐθνικιστὲς πολιτικοὶ» μας, πίστευαν ὅτι ἡ ἐξέλιξη τοῦ Στρατοῦ μας δὲν θἄταν ἐθνικιστική; Διόλου ἀπίθανο· αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἀντὶ νὰ πᾶνε νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ γνωρίσουν τὶ θὰ πεῖ στρατός, ἔμεναν νὰ φλυαροῦν στὸ Κοινοβούλιο, χωρὶς νἄχουν καμιὰν ἰδέα γιὰ τὸ τὶ γινόταν στὶς καρδιὲς αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔφερναν μέσα τους ἕνα ἔνδοξο παρελθὸν καὶ κάθε στιγμὴ θυμόνταν ὅτι ἦταν οἱ πρῶτοι στρατιῶτες τοῦ κόσμου.

Ἔτσι ἀποφάσισα νὰ πάω στὴν συγκέντρωση αὐτοῦ τοῦ κόμματος ποὺ τότε ἦταν ἀκόμη τελείως ἄγνωστο.

Ὅταν ἔφτασα τὸ βράδυ ἐκεῖνο μέσα στὴν «Λιμπερτσίμερ» τῆς παληᾶς μπυραρίας τοῦ Στέρνεκερ, στὸ Μόναχο, βρίσκονταν ἐκεῖ γύρω στοὺς εἴκοσι μὲ εἰκοσιπέντε ἐκπρόσωποι τοῦ πιὸ μεγάλου τμήματος τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ὁμιλία κι οἱ ἀπόψεις τοῦ Φέντερ μοῦ ἦταν κιόλας γνωστὲς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν διαλέξεων του κι ἔτσι μπόρεσα καλύτερα ν' ἀφοσιωθῶ στὴν παρατήρηση τῶν λεπτομερειῶν αὐτῆς τῆς συγκέντρωσης.

Ἡ ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἔκανε δὲν ἦταν οὔτε καλὴ οὔτε ἄσχημη· μιὰ νέα κομματικὴ συγκέντρωση ὅπως τόσες ἄλλες. Τότε μάλιστα ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ὁ καθένας νόμιζε ὅτι ἦταν ἀπ' τὸ θεὸ προορισμένος νὰ φτιάξει ἕνα καινούργιο κόμμα ἐπειδὴ δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσαν τ' ἀποτελέσματα καὶ οἱ ἐπιτεύξεις τῶν ὑπαρχόντων καὶ μὴ νοιώθοντας καμιὰν ἐμπιστοσύνη σ' αὐτά. Ἔτσι φύτρωναν κυριολεκτικὰ ἀπ' τὴ γῆ αὐτὲς οἱ συνελεύσεις γιὰ νὰ ἐξαφανιστοῦν σὲ λίγο διάστημα χωρὶς ταμπούρλα καὶ παράτες. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἡγέτες δὲν ἤξεραν πῶς νὰ δημιουργήσουν ἀπὸ μιὰ συγκέντρωση. ἕνα κόμμα ἢ τουλά-

χιστον ἕνα κίνημα. Ἔτσι χάνονταν σχεδὸν πάντα, πεθαίνοντας ἕναν ὄμορφο θάνατο, αὐτὲς οἱ συνελεύσεις ποὺ γίνονταν μ' ἕνα πνεῦμα γελοῖο, μικρομάγαζου.

Δὲν πρόβλεπα ὅτι θὰ δῶ τίποτ' ἄλλο, ὕστερ' ἀπὸ δυὸ ὧρες ποὺ ἔμεινα στὴν συγκέντρωση τοῦ «γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος». Ἔνοιωσα ἀνακούφιση ὅταν ὁ Φέντερ τελείωσε. Εἶχα μείνει ἀρκετὰ κι ἤμουνα ἕτοιμος νὰ φύγω, ὅταν ὑποχρεώθηκα νὰ παραμείνω γιατὶ ἀναγγέλθηκε ἡ ὥρα της ἐλεύθερης συζήτησης. Ἀλλὰ κι ἐδῶ ἀκόμα τὰ πάντα φαίνονταν δίχως ἐνδιαφέρον, ὅταν ξαφνικὰ ὁ λόγος δόθηκε σ' ἕναν «καθηγητὴ» ποὺ ἄρχισε νὰ λέει τὶς ἀμφιβολίες του γιὰ τὴν λογικὴ καὶ τὴν ὀρθότητα τῶν θεωριῶν τοῦ Φέντερ, κι ὕστερα—μετὰ ἀπὸ μιὰ πολὺ καλὴ δευτερολογία ποὺ ἔκανε ὁ Φέντερ—ἦρθε ξαφνικὰ στὸ «ἐπὶ τάπητος» θέμα καὶ ἄρχισε νὰ συνιστᾶ στὸ νέο κόμμα, μὲ τὴν πιὸ μεγάλη ἐπιμονή, σὰν ἕνα σημεῖο ἰδιαιτέρως ἀπαραίτητο στὸ πρόγραμμα του, τὴν ἀνάληψη ἀγῶνα γιὰ τὸν «διαχωρισμὸ» τῆς Βαυαρίας ἀπὸ τοὺς «Πρώσσους». Ὁ ἄνθρωπος ὑποστήριζε μὲ μιὰ ἐπίμονη θέρμη ὅτι κυρίως σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ γερμανικὴ Αὐστρία θὰ ἑνωθεῖ μὲ τὴν Βαυαρία καὶ πὼς τότε θὰ ἦταν ἐφικτὴ μιὰ εἰρήνη μὲ τοὺς καλύτερους ὅρους κι ἄλλες παρόμοιες διευκολύνσεις. Τότε δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατηθῶ καὶ ζήτησα τὸ λόγο γιὰ νὰ πῶ στὸν σοφὸ αὐτὸν κύριο τὴ γνώμη μου πάνω στὸ θέμα. Τελικὰ ὁ ρήτορας ἐγκατέλειψε τὸ πεδίο τῆς μάχης σὰν ἕνα διψασμένο γιὰ νερὸ «κανὶς» καὶ προτοῦ κἂν τελειώσω τὸ λόγο μου. Ὅσην ὥρα μιλοῦσα μ' ἄκουγαν μὲ κατάπληξη κι ὅταν ἤμουνα ἕτοιμος νὰ φύγω καὶ τοὺς καληνύχτιζα, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἦρθε πλάι μου τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγα (δὲν θυμοῦμαι αὐτὴ τὴ στιγμὴ τ' ὄνομα του) καὶ μοῦ γλύστρησε στὸ χέρι ἕνα μικρὸ τετράδιο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ πολιτικὴ μπροσοῦρα, παρακαλώντας με συγχρόνως θερμὰ νὰ τὸ διαβάσω.

Τὸ βρῆκα πολὺ εὐχάριστο κάτι τέτοιο, γιατὶ ἔτσι μποροῦσα νὰ ἐλπίζω ὅτι θὰ γνώριζα καὶ θὰ μάθαινα μὲ τὸν πιὸ ἁπλὸ τρόπο τοὺς σκοποὺς αὐτῆς τῆς πληκτικῆς συνέλευσης, χωρὶς νὰ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ παρευρίσκομαι σὲ τόσο ἀνόητες συγκεντρώσεις. Ἐξάλλου αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐργατικὴ ἐμφάνιση μοὔκανε πολὺ καλὴν ἐντύπωση. Τοῦ τὸ ὑποσχέθηκα κι ἔφυγα.

Κατοικοῦσα τότε στὴ στρατώνα τοῦ δεύτερου συντάγματος πεζικοῦ, μέσα σ' ἕνα μικρὸ δωμάτιο ποὺ ἔφερνε ἀκόμα πολὺ καθαρὰ τὰ σημάδια τῆς ἐπανάστασης. Τὴν ἡμέρα μου τὴν περνοῦσα κυρίως στὸ 41ο σύνταγμα κυνηγῶν, ἢ σὲ ἄλλες συγκεντρώσεις γιὰ ὁμιλίες σὲ ἄλλες μονάδες κ.τ.λ. Δὲν πήγαινα παρὰ μόνο γιὰ νὰ κοιμηθῶ στὴν κατοικία μου.

Ὅπως εἶχα συνηθίσει νὰ ξυπνῶ τὸ πρωὶ πρὶν ἀπ' τὶς πέντε ἡ ὥρα, διασκέδαζα μὲ τὸ νὰ τοποθετῶ μικρὰ κομμάτια ξεροῦ ψωμιοῦ ἢ κρέατος στὸ πάτωμα γιὰ τοὺς ποντικοὺς ποὺ ἔκαναν τὸν περίπατο τους μέσα στὸ μικρὸ δωμάτιο καὶ νὰ παρακολουθῶ πῶς αὐτὰ τὰ χαριτωμένα ζωάκια καταβρόχθιζαν τὴν τροφή τους καὶ στριφογύριζαν γύρω ἀπ' τὰ ψίχουλα. Εἶχα ὡς τώρα στὴ ζωή μου πολὺ ὑποφέρει ἀπὸ στερήσεις ὥστε δὲν μποροῦσα πιὰ νὰ βλέπω τὴν πεῖνα καὶ μ' ἄρεσε ποὺ αὐτὰ τὰ μικρὰ ζωάκια ἱκανοποιοῦσαν τὴ δική τους.

Τὴν ἑπομένη μέρα ἀπὸ ἐκείνη τὴν συγκέντρωση, ἤμουνα πάλι στὶς πέντε τὸ πρωὶ ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μου καὶ παρακολουθοῦσα τὸ ἀδιάκοπο τρεχαλητὸ τῶν ποντικῶν καὶ τὰ ξαφνικά τους σταματήματα. Καθὼς δὲν μποροῦσα πιὰ νὰ κοιμηθῶ, ξανάφερα στὸ νοῦ μου τὴ χθεσινὴ βραδυὰ καὶ τὸ τετράδιο ποὺ μοῦ εἶχε δώσει ὁ ἐργάτης. Ἦταν μιὰ μπροσοῦρα ποὺ ὁ συγγραφέας της, ἕνας ἐργάτης, ἐξηγοῦσε πῶς κατέληξε σὲ διεθνεῖς πολιτικὲς ἀντιλήψεις, ἀφοῦ πέρασε μέσα ἀπ' τὴ βρωμιὰ τῆς μαρξιστικῆς καὶ τῆς συνδικαλιστικῆς φρασεολογίας, μὲ τίτλο: «Τὸ πολιτικό μου ξύπνημα». Ἀρχίζοντας νὰ διαβάζω ἔφτασα ὡς τὸ τέλος τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἀναγνώσματος μὲ συνεχόμενο ἐνδιαφέρον· γιατὶ μέσ' ἀπ' αὐτὸ ἀντανακλοῦσε ἡ ἀλλαγὴ ποὺ εἶχε συμβεῖ καὶ σὲ μένα τὸν ἴδιο, μὲ ἀνάλογο τρόπο, δώδεκα χρόνια νωρίτερα. Ἄθελα μου εἶδα νὰ ζωντανεύει μπροστὰ στὰ μάτια μου ἡ δική μου ἐξέλιξη. Σκέφτηκα ἀκόμη πολλὲς φορὲς πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὥσπου τέλος ἀποφάσισα νὰ ξεχάσω τελειωτικὰ αὐτὴ τὴ συνάντηση, ὅταν μερικὲς ἑβδομάδες ἀργότερα, λάβαινα μιὰ πρόσκληση ποὺ ἔλεγε ὅτι εἶχα γίνει δεκτὸς στὸ γερμανικὸ ἐργατικὸ κόμμα καὶ μὲ καλοῦσαν νὰ ἐξηγήσω ἂν δέχομαι κι ἐγὼ νὰ παρευρεθῶ στὴν προσεχῆ σύγκληση τῶν μελῶν τοῦ κόμματος.

Ἔμεινα κατάπληκτος μὲ τὸν τρόπο ποὺ «κέρδισα» τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς κομματικῆς ἡγεσίας καὶ δὲν ἤξερα ἂν πρέπει νὰ θυμώσω ἢ νὰ γελάσω μὲ τὸ γεγονός. Δὲν εἶχα καμμιὰ διάθεση νὰ γίνω μέλος ἑνὸς ἤδη ὑπάρχοντος κόμματος, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἤθελα ἦταν νὰ ἱδρύσω ἐγὼ ἕνα κόμμα καὶ νὰ γίνω ἀρχηγός του. Μιὰ παρόμοια πρόσκληση νόμισα, πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν πάρω στὰ σοβαρά.

Ἤμουνα κιόλας ἕτοιμος νὰ στείλω τὴν ἀπάντηση μου γράφοντας σ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους, ὅταν ἡ περιέργεια μου νίκησε πάλι καὶ μ' ἔκανε ν' ἀποφασίσω νὰ πάω τὴν ὡρισμένη μέρα τῆς συνέλευσης γιὰ νὰ ἐκθέσω προφορικὰ τὶς ἀρχές μου.

Ἡ τετάρτη ἦλθε. Τὸ ξενοδοχεῖο ὅπου θὰ γινόταν ἡ συγκέντρωση ποὺ εἴπαμε, ἦταν τὸ «Βιὲ Ρόζεμπαντ» στὴν Χορνστράσσε· ἕνα ἀπαίσιο οἴκημα ποὺ δὲν φαινόταν νὰ προσφέρει τὴν πιὸ στοιχειώδη ἄνεση.

Αὐτὸ δὲν ἦταν παράξενο στὰ 1919, γιατὶ οἱ κατάλογοι φαγητῶν καὶ διευκολύνσεων ἀκόμη καὶ στὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα ἦταν ἄθλιοι καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τραβήξουν κανέναν σχεδὸν πελάτη. Ἐγὼ πάντως ἀγνοοῦσα καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ξενοδοχείου.

Πέρασα μέσ' ἀπ' τὸ κακοφωτισμένο σαλόνι, ὅπου δὲν ὑπῆρχε ψυχή, ἄνοιξα τὴν πόρτα ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ γειτονικὸ δωμάτιο καὶ βρέθηκα μπροστὰ στὰ διοικητικὰ μέλη τοῦ κόμματος. Κάτω ἀπ' τ' ἀμφίβολο φῶς μιᾶς λάμπας πετρελαίου, ἦταν καθισμένοι τέσσερις νέοι ἄνθρωποι κι ἀνάμεσα τους ὁ συγγραφέας τῆς μπροσούρας, ποὺ ἀμέσως μὲ χαιρέτησε μὲ τὴν πιὸ εἰλικρινῆ ἐκδήλωση χαρᾶς καὶ μοῦ εὐχήθηκε τὸ «καλῶς ἦλθα» σὰν νέο μέλος τοῦ γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος.

Ἐγὼ ἤμουνα λίγο σαστισμένος. Τότε μὲ παρακάλεσαν νὰ ἀναβάλλω γιὰ ἕνα διάστημα ὅσα εἶχα νὰ τοὺς πῶ γιατί, ὁ «πρόεδρος τοῦ Ράιχ» δὲν εἶχε ἔλθει ἀκόμη. Τέλος φάνηκε. Ἦταν αὐτὸς ποὺ εἶχε κατευθύνει τὴν συζήτηση στὴν μπυραρία τοῦ Στέρνεκερ κατὰ τὴ διάλεξη τοῦ Φέντερ.

Περιμένοντας μ' εἶχε καταλάβει πάλι ἡ περιέργεια κι ἔτσι ἔκανα ὑπομονὴ θέλοντας νὰ δῶ τί θἄβγαινε τελικὰ ἀπ' ὅλο αὐτό. Γιὰ τὴν ὥρα εἶχα μάθει τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν κυρίων. Ὁ πρόεδρος τῆς «ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ράιχ» ἦταν ἕνας κάποιος κ. Χάρρερ, πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Μονάχου ἦταν ὁ Ἄντον Ντρέξλερ.

Διάβασαν τὰ πρακτικὰ τῆς τελευταίας συνεδριάσεως. Ὕστερα ἔκανε τὴν ἀναφορά του ὁ ταμίας—τὸ κόμμα διέθετε τὸ συνολικὸ ποσὸν τῶν 7 μάρκων καὶ 50 πφέννιχ—καὶ κατόπι ἡ ἔγκριση τῶν πεπραγμένων τοῦ ταμείου. Ὅλ' αὐτὰ εἶχαν γραφτεῖ στὰ πρακτικὰ τῆς προηγούμενης συνεδρίασης. Τότε ὁ πρόεδρος διάβασε τὴν ἀπάντηση σ' ἕνα γράμμα ἀπ' τὸ Κίελο, σ' ἕνα ἄλλο ἀπ' τὸ Ντύσσελντορφ καὶ σ' ἕνα τρίτο ἀπ' τὸ Βερολῖνο· ὅλοι συμφώνησαν γιὰ τὶς ἀπαντήσεις αὐτές. Καὶ τότε ξανάδωσαν τὸ λόγο στὸ ταχυδρομεῖο καὶ διάβασαν τὰ γράμματα ποὺ εἶχαν λάβει ἀπ' τὸ Κίελο, ἀπ' τὸ Ντύσσελντορφ κι ἀπ' τὸ Βερολῖνο κι εἶπαν πὼς εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἡ ἀπήχηση ποὺ ἔχει στὶς πόλεις αὐτὲς τὸ κόμμα. Εἶναι ἕνα δεῖγμα, δήλωσαν τῆς κομματικῆς ἐξάπλωσης τοῦ Γερμανικοῦ ἐργατικοῦ κόμματος καὶ μετά... μετὰ ἄρχισε μιὰ μακρυὰ συνδιάσκεψη γιὰ τὶς νέες ἀπαντήσεις ποὺ ἔπρεπε νὰ ἑτοιμαστοῦν.

Τρομερό, τρομερό. Εἶχα νὰ κάνω μὲ μιὰ λέσχη τοῦ χειρότερου εἴδους ; Καὶ συζητοῦσα κιόλας ἂν ἔπρεπε ἢ ὄχι νὰ γίνω μέλος ;

Τέλος ἦρθαν στὴν ἡμερησία διάταξη κι ἀσχολήθηκαν μὲ τὶς νέες ἐγγραφές, δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ συζητήσουν τὴν περίπτωση μου.

Ἐγὼ ἄρχισα τὶς ἐρωτήσεις· ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ μιὰ ἀκαθόριστη ντι-

ρεκτίβα, δὲν ὑπῆρχε κανένα πρόγραμμα, καμιὰ διακήρυξη, κανένα ἔντυπο, κάρτες κομματικῶν μελῶν, οὔτε ἀκόμη ἕνας φτηνὸς φάκελλος, τίποτα, μόνο καλὴ πίστη καὶ διάθεση.

Γιὰ ἄλλη μιά φορά, δὲν εἶχα καμιὰ ὄρεξη νὰ γελάσω, γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν τάχα τίποτ' ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ δεῖγμα τῆς πιὸ τέλειας ἀνοργανωσιᾶς, τῆς πιὸ ἀπελπιστικῆς προχειρότητας ποὺ βασίλευε στὰ ὑπάρχοντα κόμματα, στὰ προγράμματα τους, στὶς προθέσεις καὶ στὴ δράση τους; Αὐτὸ ποὺ ἔσπρωχνε τοὺς νέους τούτους ἀνθρώπους σὲ μιὰ ἐνέργεια ἐκ πρώτης ὄψεως τόσο γελοία, ἦταν μονάχα τὸ ἀσυνείδητο κι ἐνστικτώδικο κάλεσμα μιᾶς ἐσωτερικῆς φωνῆς ποὺ τοὺς ἔλεγε ὅτι τὸ σύνολο τῶν ὑπαρχόντων κομμάτων δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἀνυψώσει τὸ γερμανικὸ ἔθνος οὔτε νὰ ὑπερασπίσει τὰ συμφέροντα του. Διάβασα γρήγορα τὶς ντιρεκτίβες τοῦ κόμματος, ποὺ ἦταν δακτυλογραφημένες καὶ βρῆκα ἐκεῖ τὴν τέλεια ἔκφραση τῆς καλῆς θέλησης ἀλλὰ καὶ τῆς ἀδυναμίας. Ὑπῆρχε μέσα τους μεγάλη σύγχυση κι ἄγνοια, πολλὰ πράγματα ἔλειπαν καὶ προπάντων τὸ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα.

Αὐτὸ ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι διαισθάνονταν τὸ ἤξερα πολὺ καλά: ἦταν ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἕνα κίνημα ποὺ δὲν θἄχε τὰ γνωρίσματα τοῦ κόμματος μὲ τὴν ἔννοια ποὺ ἔδιναν μέχρι σήμερα σ' αὐτὴ τὴ λέξη.

Ὅταν τὸ βράδυ γύρισα στὴ στρατώνα εἶχα κιόλας σχηματίσει τὴν προσωπική μου γνώμη πάνω σ' αὐτὴν τὴν συνέλευση.

Βρισκόμουνα μπροστὰ στὸ πιὸ δύσκολο πρόβλημα ὁλόκληρης τῆς ὡς τώρα ζωῆς μου: ἔπρεπε νὰ γίνω μέλος ἢ ν' ἀρνηθῶ;

Ἡ λογικὴ μὲ συμβούλευε πὼς ἔπρεπε ν' ἀρνηθῶ, ἀλλὰ τὸ συναίσθημα δὲν μ' ἄφηνε νὰ ἡσυχάσω οὔτε στιγμὴ κι ὅσο προσπαθοῦσα νὰ πείσω τὸν ἑαυτό μου γιὰ τὸ παράλογο αὐτῆς τῆς ἱστορίας τόσο ὁ συναισθηματισμός μου ἀναλάβαινε τὴν ὑποστήριξη της.

Ὅλες αὐτὲς τὶς μέρες ποὺ ἀκολούθησαν τὸ πνεῦμα μου δὲν γνώρισε ἀνάπαυση.

Ζύγισα τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατά. Εἶχα ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ ἀποφασίσει ν' ἀναλάβω μιὰν πολιτικὴ δραστηριότητα· ἔβλεπα καθαρὰ μέσα μου τὶς δυνατότητες γιὰ ἕνα νέο κίνημα καὶ μόνο τὰ ἐλατήρια ἔλειπαν μέχρι τώρα γιὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσω. Δὲν ἀνήκω στὴν κατηγορία τῶν ἀνθρώπων ποὺ σήμερα ἀρχίζουν ἕνα ἔργο γιὰ νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν αὔριο κι ἂν εἶναι δυνατὸ ν' ἀρχίσουν ἕνα ἄλλο. Γι αὐτὸ εἶχα τόσους δισταγμοὺς προκειμένου νὰ ἐπιχειρήσω τὴν ἵδρυση ἑνὸς νέου κομματικοῦ ὀργανισμοῦ, ποὺ ἔπρεπε ἢ νὰ ἀποκτήσει εὐρύτερη σημασία κι ἀναγνώριση ἢ νὰ χαθεῖ καὶ νὰ σβύσει ὁριστικά, ὅπως καὶ θὰ ἦταν λογικό ".Ηξερα πολὺ καλὰ πὼς θὰ ἦταν γιὰ μένα μιὰν ἀπό-

φαση τελειωτική καὶ δὲν θὰ μποροῦσα γιὰ κανένα λόγο νὰ λοξοδρομήσω ἢ νὰ ὀπισθοχωρήσω ἀπ' αὐτήν. Δὲν τὸ εἶδα ποτὲ σὰν ἕνα περαστικὸ παιχνίδι ἀλλὰ σὰν τὴν πιὸ σοβαρὴ ἀπόφαση τῆς ζωῆς μου. Κιόλας, ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχή, ἔννοιωθα βαθειὰν ἀντιπάθεια γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀρχίζουν κάτι χωρὶς ποτὲ νὰ τὸ ὁδηγήσουν σ' ἕνα εὐτυχισμένο τέλος. Αὐτοὶ οἱ τυχάρπαστοι πού τοὺς συναντοῦσα παντοῦ μοῦ ἦταν μισητοί. Θεωροῦσα τὴν δράση αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων χειρότερη ἀπ' τὴν τέλεια ἀδράνεια.

Τὸ ἴδιο τὸ πεπρωμένο φαινόταν αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὅτι μοῦ ἔδειχνε τὴν κατεύθυνση μου. Δὲν θὰ πήγαινα ποτὲ πρὸς ἕνα ἀπ' τὰ μεγάλα κόμματα· θὰ ἐκθέσω ἀκόμη περισσότερο καὶ μὲ λεπτομέρειες τὶς ἀπόψεις μου πάνω σ' αὐτό. Αὐτὸ τὸ γελοῖο μικρὸ δημιούργημα μὲ τὰ μετρημένα στὰ δάκτυλα μέλη του, μοῦ παρουσιαζόταν σὰν μοναδικὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ μὴ ἀπολιθωθῶ μέσα σ' ἕναν μεγάλο «ὀργανισμὸ» ἀλλὰ ν' ἀναπτύξω τὴν ἀτομικὴ δραστηριότητα μ' ἕναν τρόπο ἀποφασιστικό. Ἐδῶ, μποροῦσε κανεὶς νὰ δουλέψει κι ὅσο τὸ κίνημα ἦταν μικρό, τόσο περισσότερο μπορούσαμε νὰ τοῦ δώσουμε τὸ κατάλληλο σχῆμα καὶ μορφή. Ἐδῶ μπορούσαμε ἀκόμη νὰ καθορίσουμε τὸ ἀντικείμενο τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ μέσα, ἐνῶ στὰ μεγάλα κόμματα κάτι τέτοιο εἶναι πιὰ ἀπραγματοποίητο.

Ὅσο περισσότερο σκεπτόμουνα πάνω σ' αὐτό, τόσο πιὸ πολὺ μεγάλωνε μέσα μου ἡ πεποίθηση ὅτι μόνον ἕνα τέτοιο μικρὸ κόμμα θὰ μποροῦσε μιὰ μέρα νὰ πραγματοποιήσει τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση, πράγμα ποὺ ποτὲ πιὰ δὲν θὰ πετύχαινε ἕνα ἀπὸ τὰ μεγάλα κόμματα ποὺ εἶναι τελείως δοσμένα στὶς ἀπηρχαιωμένες ἰδέες τους καὶ στὶς πολιτικὲς μηχανορραφίες μέσα στὸ Κοινοβούλιο. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ βάραινε περισσότερο ἐδῶ ἦταν μιὰ νέα θεώρηση τοῦ κόσμου κι ὄχι τὰ προεκλογικὰ συνθήματα.

Ἀλλὰ ὁπωσδήποτε, σὲ κάθε περίπτωση χρειαζόταν ἀποφασιστικότητα καὶ τόλμη γιὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν οἱ ἀπαραίτητες δυσκολίες ποὺ θὰ ἔκαναν αὐτὴ τὴ νέα θεωρία νὰ μπεῖ σὲ πράξη.

Καὶ ποιὲς ἦταν οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις ποὺ χρειαζόμουν γιὰ ν' ἀναλάβω αὐτὴν τὴν προσπάθεια;

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἤμουνα χωρὶς περιουσία καὶ φτωχὸς μοῦ φαινόταν εὔκολο νὰ τὸ ἀντιπαρέλθω, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ μὲ συγκλόνιζε ἦταν ὅτι ἀνῆκα σ' αὐτὸ τὸ ταπεινὸ πλῆθος, ὅτι, βρισκόμουν ἀνάμεσα στὰ ἑκατομμύρια τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἕνα ἄτομο ποὺ ἀπὸ τύχη μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ στὴ ζωή, ἢ νὰ ἐξαφανιστεῖ, χωρὶς κανεὶς νὰ ἐνδια-

φερθεῖ ἢ νὰ αἰστανθεῖ τὴν ἔλλειψη του. Ἔρχονταν ἀκόμη σ' αὐτὸ νὰ προστεθεῖ κι ἡ ἀνεπάρκεια τῆς σχολικῆς μου μόρφωσης.

Αὐτοί, ποὺ συνηθίζεται νὰ τοὺς ὀνομάζουν «διανοουμένους» κοιτάζουν ἄλλωστε μὲ μιὰν συγκαταβατικότητα στ' ἀλήθεια προσβλητικὴ καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ, ὅλους ἐκείνους ποὺ δὲν ἀκολούθησαν κανονικές σπουδὲς καὶ ποὺ δὲν ἔκαναν ἀπαραίτητα «ἐπιστημονικὰ» ἐμβόλια. Δὲν ρωτοῦν ποτέ: τί μπορεῖ νὰ κάνει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ «τί σπουδὲς ἔκανε;» Αὐτοὶ οἱ «καλλιεργημένοι» δέχονται ὅσο γίνεται καλύτερα τὸν πιὸ μεγάλο ἀνόητο φτάνει νἄχει νὰ τοὺς ἐπιδείξει διπλώματα καὶ παραμερίζουν τὸν πιὸ ἔξυπνο νέο ἀπ' τὸν ὁποῖο λείπουν οἱ περγαμηνές. Μποροῦσα λοιπὸν πολὺ εὔκολα νὰ φανταστῶ ποιάν ὑποδοχὴ θὰ μοὔκανε αὐτὸς ὁ «καλλιεργημένος» κόσμος καὶ πάνω σ' αὐτὸ γελάστηκα μόνον ὡς πρὸς τὸ σημεῖο ὅτι πίστευα ἀκόμη καὶ κείνη τὴν ἐποχὴ πὼς οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔχουν κάποιαν ἀξία ἀφοῦ ἀντιμετωπίζουν ἔτσι χυδαία τὴν πραγματικότητα. Οἱ ἐξαιρέσεις σ' αὐτὸν τὸν κανόνα ἦταν μολοντοῦτο ἐλάχιστες. Ὅσο γιὰ μένα ἔμαθα ἀπὸ τότε νὰ κάνω ἕναν διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στοὺς ἰσόβιους σπουδαστὲς καὶ στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν πραγματικὴ μόρφωση κι ἱκανοὺς γιὰ δράση.

Μετὰ ἀπὸ δύο ἡμερῶν κουραστικὲς σκέψεις καὶ συλλογισμοὺς κατέληξα στὴν πεποίθηση ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποτολμήσω τὸ βῆμα.

Ὑπῆρξε ἡ πιὸ σοβαρὴ ἀπόφαση τῆς ζωῆς μου.

Δὲν μποροῦσα καὶ δὲν ἔπρεπε πιὰ νὰ ὀπισθοχωρήσω.

Ἔτσι γράφτηκα στὸ γερμανικὸ ἐργατικὸ κόμμα καὶ δέχτηκα τὸν τίτλο τοῦ προσωρινοῦ μέλους μὲ ἀριθμὸ μητρώου 7.

ΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

ΤΟ ΒΑΘΟΣ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ ΕΝΟΣ ΟΠΟΙΟΥΔΗΠΟΤΕ ΣΩΜΑΤΟΣ ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἀπόσταση ἀνάμεσα στὴν θέση ποὺ βρίσκεται τώρα καὶ σὲ κείνην ποὺ εἶναι ἡ δική του.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν πτώση λαῶν καὶ κρατῶν. Καὶ σ' αὐτὰ τὸ ἴδιο ἡ θέση—ἢ καλύτερα τὸ ἀρχικὸ ὕψος—ἀποκτᾶ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς βαρύνουσα σημασία. Ἡ βαθειὰ πτώση ἢ τὸ κατρακύλισμα εἶναι περισσότερο φανερὴ ὅταν αὐτὸς ποὺ πέφτει βρίσκεται σὲ μιὰ θέση πιὸ ψηλὰ ἀπ' τὸ συνηθισμένο. Γιαυτὸ τὸ λόγο τὸ γκρέμισμα τῆς Αὐτοκρατορίας φάνηκε τόσο σκληρὸ καὶ τόσο τρομερὸ γιὰ καθέναν ποὺ μπορεῖ νὰ σκεφτεῖ ἢ ποὺ μπορεῖ κι αἰσθάνεται: ἡ πτώση της ἔγινε, πράγματι, ἀπὸ ἕνα ὕψος τέτοιο, ποὺ ἡ οἰκτρή της συνηθισμένη κατάπτωση ἦταν σχεδὸν ἀδύνατο νὰ τὸ προδικάσει.

Κιόλας ἡ ἵδρυση τῆς αὐτοκρατορίας ἔμοιαζε νὰ ἀπαστράπτει ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μαγεία της ἐξαίροταν ἀπ' ὁλόκληρο τὸ ἔθνος. Μετὰ ἀπὸ ἕναν ἀγώνα ταχύτητας ἀπαράμιλλο, ἀπὸ νίκη σὲ νίκη, ἐγκαθιδρύθηκε σὰν ἀνταμοιβὴ τοῦ ἀθάνατου ἡρωϊσμοῦ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐγγόνων της, μιὰ αὐτοκρατορία. Συνειδητὰ ἢ ὄχι, λίγο ἐνδιαφέρει, ὅλοι οἱ Γερμανοί, εἶχαν τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτὴ ἡ Αὐτοκρατορία, ποὺ δὲν χρωστοῦσε τὴν ὕπαρξη της στὶς κοινοβουλευτικὲς ἴντριγκες, κυριαρχοῦσε πάνω στ' ἄλλα κράτη μὲ μόνο τὸ ἁπλὸ γεγονὸς τῆς ὄμορφης ἵδρυσης της.

Δὲν ὀφείλεται πράγματι, σ' ἕναν φλύαρο ρητορικὸ καὶ κοινοβουλευτικὸν ἀγώνα, ἀλλὰ στὶς βροντὲς καὶ στοὺς κεραυνοὺς τοῦ μετώπου πολιορκίας τοῦ Παρισιοῦ, ἡ ἐξαιρετικὴ πράξη ἐπιτυχίας κι ἐκδήλωσης τῆς θέλησης ποὺ ὅλοι οἱ Γερμανοί, ἀρχηγοὶ καὶ λαός, διαδήλωσαν τὴν

ἀπόφαση νὰ ἱδρυθεῖ στὸ μέλλον μιὰ Αὐτοκρατορία καὶ ν' ἀνυψωθεῖ καὶ πάλι ἡ αὐτοκρατορικὴ κορῶνα στὸ ὕψος ἑνὸς συμβόλου.

Κι αὐτὴ δὲν ἦταν μιὰ ἀπόφαση ποὺ πάρθηκε ἀπὸ τοὺς δολοφόνους, τοὺς ἐρημητὲς καὶ τοὺς «ἀπατεῶνες» ποὺ δημιούργησαν τὸ Βισμαρκιανὸ κράτος, ἀλλ' ἀπὸ τὰ συντάγματα τῆς πρώτης γραμμῆς τοῦ μετώπου.

Μιὰ τέτοια καταγωγὴ κι ἕνα τέτοιο βάπτισμα πυρὸς δημιούργησαν τὴν Αὐτροκρατορία καὶ τῆς ἐχάρισαν τὴ δόξα καὶ τὴν ἱστορικὴ λάμψη μὲ τὴν ὁποία ἐλάχιστα κράτη, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ παληά, ἔχουν στολιστεῖ.

Καὶ ποιά ἄνοδος ἀκολούθησε !

Ἡ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία ἐξασφάλιζε τὸ καθημερινὸ ψωμὶ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς χώρας. Τὸ κράτος πλούτιζε σὲ πληθυσμὸ καὶ γήινα ἀγαθά.

Ἡ τιμὴ τοῦ Ἔθνους καὶ μαζί του, ἡ τιμὴ τοῦ λαοῦ ὁλόκληρου διαφυλάσσονταν καὶ προστατεύονταν ἀπὸ ἕνα στρατὸ ποὺ μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ κάμει ξεκάθαρη τὴ διαφορὰ τοῦ τοτινοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀπ' τὸν σημερινό.

Ἀλλὰ ἡ πτώση τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ εἶναι τόσο βαθειὰ ὥστε ὁλόκληρος ὁ κόσμος φάνηκε νὰ συγκλονίσθηκε καὶ νὰ ἔχασε τὸ συναίσθημα καὶ τὴ λογική του : εἶναι πιὰ μάταιο νὰ συλλογίζεται κανεὶς τὸ ἔνδοξο παρελθόν· τόσο πολὺ ἡ δύναμη καὶ ἡ ἰσχύς μας ἡ ἀλλοτινή, φαίνονται σὰν ὄνειρο μπροστά στὴν σημερινὴ ἀθλιότητα.

Μποροῦμε τώρα νά καταλάβουμε ἡ καταστροφὴ μᾶς ἐπηρέασε, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μᾶς κάνει νὰ ἀποφεύγουμε καὶ νὰ ξεχνοῦμε τὴν ἀναζήτηση τῶν συμπτωμάτων της, ποὺ ὡστόσο ἀκόμη ὑπάρχουν κάτω ἀπ' τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μορφή.

Χωρὶς ἀμφιβολία ὁ τέτοιος τρόπος νὰ βλέπεις τὰ πράγματα δὲν συνηθίζεται ἀπὸ τοὺς κυρίους αὐτοὺς ποὺ θεωροῦν τὴν Γερμανία σὰν ἕνα τόπο κερδοσκοπίας: μόνον ἐκεῖνοι ποὺ μπόρεσαν νὰ δοῦν τὴν πραγματικὴ καταστροφὴ τοῦ κράτους θὰ ἀναζητήσουν αἰτίες καὶ θὰ βγάλουν συμπεράσματα· οἱ ἄλλοι, τὸ ἀντίθετο, θὰ θεωρήσουν αὐτὸ τὸ γκρέμισμα σὰν εὐκαιρία νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς ἀπὸ καιρὸ κρυφοὺς κι ἀνικανοποίητους σκοποὺς τους.

Μολοντοῦτο τὰ συμπτώματα τῆς καταστροφῆς ἔχουν κιόλας ἐκδηλωθεῖ, παρόλο ποὺ ὑπάρχουν πολὺ λίγοι ἄνθρωποι ποὺ τὰ ἀντελήφθησαν.

Ἀλλὰ σήμερα, αὐτὸ εἶναι ἀπαραίτητο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, τὸ ἴδιο ὅπως δὲν μποροῦμε νὰ γιατρέψουμε μιὰν ἀρρώστεια

ἀν δὲν ξέρουμε τὴν αἰτία της, ἔτσι καὶ μὲ τὰ πολιτιτικὰ σφάλματα. Βέβαια φροντίζουμε γιὰ τὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις μιᾶς ἀσθένειας, ποὺ κτυποῦν στὸ μάτι κι εἶναι πολὺ εὔκολο νὰ τὶς διαγνώσουμε καὶ μὲ βάση αὐτὲς ξεκινοῦμε γιὰ νὰ καθορίσουμε τὴν βαθύτερη αἰτία. Ἀλλὰ ἔτσι πολλοὶ ἄνθρωποι κάνουν σύγχυση καὶ μπερδεύουν τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα μὲ τὶς αἰτίες· προτιμοῦν ἀκόμη ν' ἀρνηθοῦν πρὸς τὸ παρὸν ὅτι ὑπάρχουν αἰτίες. Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς μάλιστα ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ βλέπουν στὴν καταστροφὴ τῆς Γερμανίας καὶ σὲ πρῶτο πλάνο, μόνο τὴν οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση καὶ τὶς συνέπειες της, χωρὶς τίποτ' ἄλλο. Πρέπει λοιπὸν καθένας ἀπὸ μᾶς νὰ σηκώσει τὸ βάρος αὐτῆς τῆς καταστροφῆς γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη λογικὴ ὁδὸς γιὰ νὰ καταλάβει τὴν ἔννοια καὶ τὴν ἔκταση αὐτῆς τῆς καταστροφῆς τὸ ἀντίθετο, ἡ μεγάλη μάζα, βλέπει πολὺ λίγο αὐτὴ τὴν ἐρήμωση ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Ἐδῶ, σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο, ἡ λογικὴ καὶ τόσον αἴσθημα λείπουν ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους.

Ἐγὼ συντάσσομαι μὲ τὴ μεγάλη μάζα καὶ σὲ ὅσα σημεῖα αὐτὴ μπόρεσε νὰ διακρίνει σὰν αἰτίες τῆς γενικῆς καταστροφῆς τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ ὅτι μερικὰ τμήματα τῆς μάζας αὐτῆς κατευθυνόμενα ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς των θεωροῦν τὴν αἰτία καὶ τ' ἀποτελέσματα σὰν «οἰκονομικά», σ' αὐτὸ ἀκριβῶς βλέπω ἐγὼ μιὰ ἀπ' τὶς αἰτίες ποὺ ἔφταιξαν ὥστε μέχρι σήμερα νὰ μὴ μπορεῖ νὰ βρεθεῖ τρόπος γιὰ νὰ καταπολεμηθεῖ τὸ κακό.

Ἂν γίνει ἀπ' ὅλους κατανοητὸ ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἄποψη βρίσκεται σὲ δεύτερο ἢ ἀκόμη καὶ σὲ τρίτο πλάνο, ἐνῶ τὸν κυριώτερο ρόλο τὸν ἔπαιξαν παράγοντες πολιτικοὶ καὶ ἠθικοί, παράγοντες «αἵματος», μπορεῖ τότε νὰ ἀναζητηθεῖ ἡ αἰτία τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ στὴ συνέχεια, νὰ βρεθεῖ τὸ μέσον καὶ ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἴαση.

Ἔτσι ἡ ἀναζήτηση τῶν αἰτιῶντῆς πτώσης τῆς Γερμανίας ἀποτελεῖ βασικὸ κι ἀποφασιστικὸ αἴτημα· πρέπει νὰ τεθεῖ στὴ βάση ἑνὸς πολιτικοῦ κινήματος ποὺ σκοπός του ὀφείλει νὰ εἶναι ἀκριβῶς ἡ νίκη πάνω στὴν ἴδια τὴν ἧττα μας.

Ἀλλὰ ἀκόμη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀναζήτησης μέσα στὸ παρελθόν, πρέπει πολὺ νὰ προσέξουμε ὥστε νὰ μὴν γίνει σύγχυση τῶν γεγονότων ποὺ ἀμέσως ξεπηδοῦν μπροστὰ στὰ μάτια μας μὲ ἐκεῖνα ποὺ εἶναι περισσότερο δυσδιάκριτα.

Ἡ ἐξήγηση τῶν δυστυχιῶν μας, ποὺ ἔρχεται πιὸ εὔκολα στὸ νοῦ καὶ ποὺ ἀποδεικνύεται στὴ συνέχεια ἡ πιὸ ἱκανοποιητική, εἶναι ἡ ἀκόλουθη: ἔχουμε νὰ ὑποφέρουμε τὰ ἐπακόλουθα καὶ τὶς συνέπειες τοῦ πολέμου ποὺ χάσαμε· ἔτσι ἡ αἰτία τῆς δύσκολης κατάστασης ποὺ

πέρναμε είναι ὁ χαμένος πόλεμος.»

Ἴσως νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ θὰ πιστέψουν στὰ σοβαρὰ αὐτὴν τὴν ἀνοησία· Ἀλλὰ ἡ ὑποκρισία καὶ τὸ ψέμα αὐτῶν ποὺ διακηρύσσουν κάτι τέτοια είναι ὁλοφάνερη: Ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν κιόλας. προσφέρει τὸ πιάτο τους γιὰ νὰ σερβιριστοῦν τὸ Κυβερνητικὸ βούτυρο

Οἱ πρωταγωνιστὲς αὐτῆς τῆς ἐπανάστασης ποὺ σήμερα πρεσβεύουν τὴν παραπάνω θεωρία, δὲν ἔλεγαν πάντα ὅτι ὁ λαὸς ἀδιαφοροῦσε γιαυτὸν τὸν πόλεμο; Δὲν εἶχαν, ἀντίθετα, διαβεβαιώσει μὲ πλήρη σοβαρότητα ὅτι μόνον οἱ μεγάλοι καπιταλίστες μπορεῖ νὰ εἶχαν κάποιο συμφέρον ἀπ' αὐτὸν τὸν πόλεμο κι ἀπ' τὸ ἔνδοξο τέλος αὐτῆς τῆς πελώριας σύγκρουσης τῶν λαῶν, ἀλλὰ καθόλου ὁ ἴδιος ὁ γερμανικὸς λαὸς κι ὁ Γερμανὸς ἐργάτης! Ναί! Αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι τῆς παγκόσμιας συμφιλίωσης δὲν εἶχαν διακηρύξει ὅτι δὲν ὑπάρχει πιὸ μεγάλη καταστροφὴ ἀπ' τὸν μιλιταρισμὸ κι ὅτι μὲ τὴν πτώση του ὁ γερμανικὸς λαὸς πρέπει νὰ γιορτάσει τὴν πιὸ μεγάλη του ἀπολύτρωση; Δὲν εἶχαν ἐκθειάσει τὰ χιλιάδες εὐεργετήματα τῆς Ἀντὰντ καὶ δὲν εἶχαν ρίξει ὅλο τὸ σφάλμα στὴν Γερμανία γιαυτὸ τὸ τρομερό αἱματοκύλισμα; Ἀλλὰ μποροῦν τώρα ν' ἀρνηθοῦν ὅτι τότε διαβεβαίωναν πὼς ἀκόμη κι ἡ στρατιωτικὴ ἧττα τῆς Γερμανίας δὲν θὰ εἶχε ἰδιαίτερα ἐπακόλουθα γιὰ τὸ ἔθνος; Ὁλόκληοη ἡ ἐπανάσταση δὲν στηρίχθηκε πάνω σ' αὐτὴ τὴν θέση; Θέλησε ν' ἀμαυρώσει τὴ νίκη ἀπὸ τὶς σημαῖες μας, ἀλλὰ μολοντοῦτο μόνο μ' αὐτὴν ὁ γερμανικὸς λαὸς μπορεῖ νὰ βαδίσει πρὸς τὴν κατάκτηση τῆς ἐξωτερικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς εὐημερίας του.

Κάπως ἔτσι δὲν ἔχουν τὰ πράγματα δυστυχισμένοι μου σύντροφοι ποὺ σᾶς ξεγέλασαν;

Ἐδῶ ἀκριβῶς στηρίζεται ἡ ἀληθινὴ ἀπάτη, ἀπὸ μέρους τῶν Ἑβραίων: ν' ἀποδίδουν τὴν αἰτία τῆς καταστροφῆς στὴν στρατιωτικὴν ἧττα, ἐνῶ ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ἡ «Βόρβαρτς» τοῦ Βερολίνου, κεντρικὸ ὄργανο ὅλων τῶν προδοτῶν, ἔγραφε ὅτι αὐτὴ τὴ φορά, ὁ γερμανικὸς λαὸς δὲν θἄχει πιὰ τὸ δικαίωμα νὰ φέρνει τὴ σημαία τοῦ νικητῆ!

Καὶ τώρα αὐτὸ σᾶς φαίνεται σὰν δικαίωση τῆς καταστροφῆς μας;

Θὰ ἦταν, ὁπωσδήποτε, χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἐνδιαφέρον αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση ὅπλων γιὰ νὰ καταπολεμηθοῦν οἱ ἀπατεῶνες—κι' ἐγὼ δὲ θἄχανα τώρα τὰ λόγια μου—ἄν, δυστυχῶς, αὐτοὺς τοὺς παραλογισμοὺς δὲν τοὺς ἐνστερνιζόταν ἕνα πλῆθος ἀνθρώπων τελείως χωρὶς κρίση, ἀλλὰ ποὺ δὲν εἶχαν κιόλας καμιὰ κακὴ π^όθεση, οὔτε ὑποκρισία.

Αὐτὲς οἱ συζητήσεις πρόσφεραν, ἐξάλλου ἐπιχειρήματα σ' αὐτοὺς

πού ἀγωνίζονταν γιά τήν πραγματική ἀναζήτηση τῆς αἰτίας: Φαίνονταν χρήσιμα σέ μιά στιγμή ὅπου τά λόγια διαστρέφονταν, ἤ γινόταν δύσκολο οἱ προσωπικές σκέψεις νά ἐκφρασθοῦν.

Ὅμως νά τί μποροῦμε νά ποῦμε μέ βεβαιότητα ὅσον ἀφορᾶ τήν πτώση τῆς Γερμανίας ἐξαιτίας τῆς ἧττας μας στόν τελευταίο πόλεμο.

Σέ κάθε περίπτωση, τό νά χαθεῖ ἕνας πόλεμος εἶναι ἕνα γεγονός πού ἀπό μόνο του ἀποκτᾶ τραγική σημασία καί βάρος γιά τό μέλλον τῆς πατρίδας μας, ἀλλ' αὐτή ἡ ἀπώλεια δέν εἶναι ὁπωσδήποτε μιά αἰτία· δέν εἶναι παρά τό ἀποτέλεσμα ἄλλων βαθύτερων αἰτίων. Ὅτι τό ἄτυχο τέλος αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα γιά ζωή καί γιά θάνατο μποροῦσε νἄχει δυσάρεστες καί καταστρεπτικές συνέπειες, εἶναι ἕνα γεγονός ξεκάθαρο καί κάθε σκεπτόμενο καί καλῆς πίστης ἄνθρωπο.

Δυστυχῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού αὐτή ἡ διείσδυση στά πράγματα τούς λείπει στήν κατάλληλη στιγμή, ἤ ἄλλοι πάλι πού ἐνῶ ξέρουν καλά τό ἀντίθετο, ἐξακολουθοῦν ν' ἀγωνίζονται καί νά πολεμοῦν τήν ἀλήθεια. Καί συμβαίνει συχνά αὐτοί ἀκριβῶς οἱ ἄνθρωποι, μετά ἀπό τήν ἱκανοποίηση τοῦ ἀνόητου πείσματος των, νά βλέπουν ξαφνικά, ἀλλά πολύ ἀργά, τό μέγεθος τῆς καταστροφῆς πού οἱ ἴδιοι προετοίμασαν.

Αὐτοί εἶναι οἱ ὑπεύθυνοι γιά τήν δυστυχία στήν ὁποία ὁδηγηθήκαμε, κι ὄχι ἡ ἧττα ὅπως τούς ἀρέσει νά ὑποστηρίζουν καί νά λένε: στήν πραγματικότητα ἡ ἧττα αὐτή δέν εἶναι παρά τό ἀποτέλεσμα τῶν δικῶν τους ἐνεργειῶν κι ὄχι τό ἐπακόλουθο μιᾶς «κακῆς» διακυβέρνησης τοῦ στρατοῦ ὅπως τώρα θέλουν νά διατείνονται. Κι ὁ ἐχθρικός στρατός, κι αὐτός, δέν εἶχε στίς τάξεις του ὅλο ἀνάνδρους, κι ὁ ἐχθρός ἤξερε νά πεθαίνει· ἀπ' τήν πρώτη μάλιστα μέρα τοῦ πολέμου διέθετε μέ τό μέρος του καί γιά τήν τεχνική του ἐπάνδρωση ὅλους τούς ἀρσενικούς τοῦ κόσμου ὁλόκληρου. Εἶναι λοιπόν ἀναμφισβήτητο ὅτι, οἱ νίκες μας μέσα σ' αὐτά τά τέσσερα χρόνια ἐνάντια στό σύμπαν ὁλόκληρο, παρόλον αὐτόν τόν ἡρωισμό καί τόν τεχνικόν ἐξοπλισμό, ὀφείλονταν στήν ἀνωτερότητα τῆς στρατιωτικῆς μας ἡγεσίας. Ἡ ὀργάνωση καί ἡ διοίκηση τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, ὅπως ἄλλωστε ὁλόκληρος ὁ κόσμος τό διαπίστωσε, ἦταν μέχρι τώρα ἄριστη.

Ἄν σημειώθηκαν μερικές ἀνεπάρκειες ἦταν ἀνθρωπίνως ἀδύνατο νά τίς ἀντιπαρέλθουμε.

Ἡ καταστροφή αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ δέν σήμαινε διόλου καί τήν ὁριστική πτώση μας, ἀλλά κι ἡ ἴδια αὐτή ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα ἄλλων ἐγκλημάτων, ἀποτέλεσμα, πού πρέπει νά τό πῶ, σήμανε τήν ἀρχή μιᾶς ἄλλης καταστροφῆς, αὐτῆς τώρα πιά πιό φανερῆς.

Αὐτή ἀποφάσισε γιά ὅσα ἐπακολούθησαν.

Μιὰ στρατιωτικὴ ἥττα μπορεῖ πάντα νὰ ὁδηγήσει σὲ μιὰ τέλεια καταστροφὴ ἑνὸς ἔθνους ἢ ἑνὸς κράτους; Ἀπὸ πότε ἕνας ἄτυχος πόλεμος ἀρχίζει νὰ ἔχει τέτοια ἀποτελέσματα;

Οἱ λαοὶ μποροῦν νὰ πεθάνουν καὶ νὰ ἐξαφανιστοῦν ἂν χαθεῖ ἕνας πόλεμος;

Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μπορεῖ νὰ εἶναι σύντομη. Συμβαίνει πάντα ἔτσι, ὅταν μετὰ τὴν στρατιωτική τους ἥττα οἱ λαοὶ δεχθοῦν, σὰν ἕνα εἶδος δωροδοκίας, τὴν εἰρήνη γιὰ νὰ καλύψουν τὴν δειλία τους, τὴν ἔλλειψη χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀναξιότητα τους.

Ἂν δὲν συμβεῖ αὐτὸ ἡ στρατιωτικὴ ἥττα ἐπενεργεῖ σὰν ἕνας σταθμὸς πρόσκαιρος γιὰ μιὰ νέα ἄνοδο σὲ μιὰ στάθμη πιὸ ὑψηλή: δὲν γίνεται ποτὲ ἀφορμὴ νὰ γκρεμιστεῖ τὸ ἐθνικὸ οἰκοδόμημα.

Ἡ ἱστορία δικαιώνει μὲ ἄπειρα παραδείγματα τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς διαβεβαίωσης.

Δυστυχῶς ἡ στρατιωτικὴ ἥττα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ δὲν ἦταν μιὰ ἄδικη καταστροφὴ ἀλλὰ ἡ δίκαιη τιμωρία τῆς Θείας Δίκης. Ἀξίζαμε ἀπολύτως νὰ τιμωρηθοῦμε ἔτσι. Δὲν ἦταν παρὰ τὸ ἐξωτερικὸ φαινόμενο μιᾶς μεγάλης ἀποσύνθεσης, ἀνάμεσα σὲ μιὰ σειρὰ ἄλλων βαθυτέρων φαινομένων, πού, λιγώτερο φανερά, ἔμειναν κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια καὶ κρυφὰ γιὰ τὰ μάτια τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων, ποὺ κατὰ τὴ μέθοδο τῆς στρουθοκάμηλου, δὲν ἤθελαν τίποτα νὰ δοῦν.

Ἂς δοῦμε τώρα τὰ συναφῆ φαινόμενα ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ γερμανικὸς λαὸς δέχθηκε αὐτὴν τὴν ἥττα.

Μήπως δὲν ἐκδήλωσαν καθαρὰ καὶ μὲ τὸν πιὸ ἐπαίσχυντο τρόπο, ὡρισμένες τάξεις, τὴ χαρά τους γιὰ τὴ δυστυχία τῆς πατρίδος; Ποιὸς ἐνεργεῖ ἔτσι ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἀξίζει στ' ἀλήθεια μιὰ τέτοια τιμωρία; Μήπως τάχα δὲν πῆγαν ἀκόμη πιὸ μακρυὰ καὶ δὲν καυχήθηκαν κιόλας εἰλικρινὰ γιαυτὴ τὴν κάμψη τοῦ μετώπου καὶ μήπως αὐτὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν ἐπιτυχία τοῦ ἐχθροῦ; Ὄχι, ὄχι γιὰ μιὰ τέτοια ντροπή, μοναδικοὶ ὑπεύθυνοι εἶναι οἱ Γερμανοί. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ δυστυχία, κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, τοὺς κτύπησε ἄδικα; Κι ἀπὸ πότε, ἀπὸ ποιὰ στιγμὴ θέλησαν ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὴν ὑπευθυνότητα γιὰ τὸν πόλεμο; Κι' ὅλ' αὐτὰ ἐνάντια σὲ κάθε κανόνα λογικῆς, σὲ κάθε γνώση τῶν γεγονότων!

Ὄχι, ἀκόμα μιὰ φορὰ ὄχι, ὁ τρόπος ποὺ δέχτηκε ὁ γερμανικὸς λαὸς τὴν ἥττα του, χαρακτηρίζει πολὺ καθαρὰ τὰ ἀληθινὰ αἴτια τῆς καταστροφῆς μας καὶ ἐπιβάλλει ν' ἀναζητηθοῦν ἀλλοῦ αὐτὰ κι ὄχι στὴν στρατιωτικὴν ἥττα ἢ στὴν ἀποτυχία τῆς ἐπίθεσης· γιατὶ ἂν τὸ μέτωπο εἶχε στ' ἀλήθεια ὑποχωρήσει κι ἂν ἡ πτώση του εἶχε σὰν

ἐπακόλουθο νὰ παρασύρει καὶ τὴν πατρίδα στὴν πτώση, ὁ γερμανικὸς λαὸς θὰ εἶχε κατανοήσει καὶ θὰ εἶχε ὑποφέρει τελείως διαφορετικὰ αὐτὴν τὴν ἧττα του.

Θὰ εἶχε δεχτεῖ τὶς συνακόλουθες δυστυχίες αὐτῆς τῆς ἥττας σφίγγοντας τὰ δόντια· κυρίαρχοι τοῦ πόνου μας θὰ ὀργανώναμε μιὰν ἀντίσταση σ' αὐτόν. Ἡ ὀργὴ καὶ ἡ πίκρα θὰ πλημμύριζε τὶς καρδιές μας γιαυτὸν τὸν ἐχθρὸ ποὺ κατάφερε νὰ νικήσει χάρη σὲ μιὰν ξαφνικὴ ἐγκατάλειψη τῆς τύχης ἢ μιὰ περίεργη θέληση τοῦ πεπρωμένου· τότε τὸ ἔθνος, ὅπως ἡ Ρωμαϊκὴ Σύγκλητος, θὰ παρουσιαζόταν μπροστὰ στὶς ἡττημένες μονάδες εὐχαριστῶντας τις, ἐξ ὀνόματος τῆς πατρίδας, γιὰ τὶς θυσίες ποὺ ὑπέστησαν καὶ θὰ τὶς καλοῦσε νὰ μὴν χάσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τους στὸ Ράιχ. Ἀκόμη καὶ ἡ συνθηκολόγηση θὰ εἶχεν ὑπογραφεῖ μὲ περισσότερη σύνεση, ἐνῶ οἱ καρδιὲς θὰ χτυποῦσαν καὶ θὰ προετοίμαζαν τὸ μελλοντικὸ ξεσήκωμα.

Ἔτσι θὰ γινόταν δεκτὴ ἡ ἥττα ἂν δὲν τὴν ὀφείλαμε παρὰ στὸ πεπρωμένο. Τότε δὲν θὰ γελούσαμε, οὔτε θὰ χορεύαμε, δὲν θὰ καυχιόμασταν γιὰ τὴ δειλία μας, δὲν θὰ εἴχαμε δαφνοστολήσει αὐτὴ τὴν ἧττα, οὔτε θὰ εἴχαμε προσβάλλει τὰ στρατεύματα ποὺ γύριζαν ἀπ' τὴ μάχη, σέρνοντας τὶς σημαῖες καὶ τὰ ἐθνόσημα μας στὸ βοῦρκο· ἀλλὰ πρὸ πάντων δὲν θὰ εἴχαμε ποτὲ παρουσιάσει αὐτὸ τὸ τρομερὸ φαινόμενο ποὺ ἔκανε ἕναν Ἄγγλο ἀξιωματικό, τὸν συνταγματάρχη Ρέπινγκτον νὰ πεῖ μὲ ἀηδία: «Στοὺς τρεῖς Γερμανούς, ὁ ἕνας εἶναι προδότης!» Ὄχι, αὐτὴ ἡ πανοῦκλα δὲν θἆχε ποτὲ ξεχυθεῖ σὰν ἕνα ἀσφυκτικὸ κῦμα καὶ δὲν θἆχε καταφέρει, μέσα σὲ πέντε χρόνια, νὰ πνίξει καὶ τὴν τελευταία ἐκτίμηση ποὺ οἱ ἄλλες χῶρες τοῦ κόσμου εἶχαν γιὰ μᾶς.

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο διακρίνεται καθαρὰ τὸ ψέμα αὐτῆς τῆς διαβεβαίωσης, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀπώλεια τοῦ πολέμου ἦταν ἡ αἰτία τῆς γερμανικῆς καταστροφῆς.

Ὄχι, αὐτὴ ἡ ἐρήμωση, ἀπ' τὴν στρατιωτικὴ ἄποψη της, δὲν ἦταν παρὰ ἡ συνέχεια μιᾶς σειρᾶς φαινομένων καὶ καταστάσεων ποὺ εἶχαν καταστήσει πραγματικότητα αὐτὰ τὰ φαινόμενα καὶ ποὺ κιόλας ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς εἰρήνης, εἶχαν ἀρχίσει νὰ βαραίνουν πάνω στὸ γερμανικὸ ἔθνος. Ἐκεῖ ἀνάγεται ἡ πρώτη καταστροφικὴ ἐκδήλωση ποὺ γίνηκε φανερὴ γιὰ ὅλους, μιὰ ἀπόπειρα δηλητηριασμοῦ τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἠθικῆς, μιὰ προσπάθεια τέλειας σμίκρυνσης τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ τῶν συναισθημάτων ποὺ γεννιοῦνται ἀπ' αὐτὸ καὶ ποὺ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια πρὶν ἄρχισαν νὰ κατατρώγουν τὰ θεμέλια τοῦ λαοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλὰ οἱ Ἑβραῖοι μὲ τὴ συνήθεια τους νὰ ψεύδονται ἀναίσχυντα κι ὁ μαρξιστικὸς κομματικὸς ὀργανισμός τους κατάφεραν νὰ ἐπιρρί-

ψουν τὴν εὐθύνη αὐτῆς τῆς καταστροφῆς στὸν ἄνθρωπο ποὺ μόνος, προικισμένοςμὲ μιὰν ὑπεράνθρωπη δύναμη θέλησης κι ἐνεργητικότητας προσπάθησε νὰ διασώσει τὸ ἔθνος καὶ ν' ἀπομακρύνει τὴν στιγαὴ αὐτὴ τῆς τέλειας ἀτίμωσης. Ἐνῶ ἀπ' τὴν μιὰ στιγμάτιζαν τὸν Λύντεντορφ κατηγορώντας τον γιὰ τὴν ἧττα τοῦ παγκοσμίου πολέμου, τοῦ ἀφαιροῦσαν ἀπ' τὴν ἄλλη τὰ ὅπλα τῆς ἠθικῆς δικαιοσύνης καὶ καταστοῦσαν ἀνίκανο αὐτὸν τὸν μοναδικὸ κατήγορο ποὺ ἦταν ὁ περισσότερο ἐπικίνδυνος γιὰ τοὺς προδότες τῆς πατρίδας. Ξεκινοῦσαν καὶ βασίζονταν γιαυτὴ τὴν προσπάθεια στὴν τελείως ὀρθὴ ἀρχὴ μόνο μὲ τὸ μεγάλο ψέμα βρίσκει ὅποιος τὸ λέει ὀπαδοὺς μέσα σὲ μιὰ ὡρισμένη τάξη ἀνθρώπων: ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ ἀφήνει πραγματικὰ πιὸ εὔκολα, νά διαφθαροῦν οἱ πιὸ λεπτὲς φλέβες τῆς καρδιᾶς της, πράγμα ποὺ δὲν γίνεται ποτὲ θεληματικά κι εὐσυνείδητα, ἀπ' τὸ κακό: ἔτσι μὲ τὴν πρωτόγονη ἁπλότητα τῶν συναισθημάτων της γίνεται πολὺ πιὸ εὔκολα θέμα ἑνὸς μεγάλου ψέματος παρά ἑνὸς μικροῦ. Ἡ ἴδια πάλι γενικά δὲν λέει παρά μικροψέματα, ἐνῶ θὰ ἔννοιωθε βαθύτατη ντροπὴ νά πεῖ μεγάλα.

Δὲν μποροῦσε ποτὲ νὰ διαπράξει ἡ ἴδια μιὰ τέτοια ἀπάτη κι ἔτσι δὲν μποροῦσε νὰ πιστέψει ὅτι οἱ ἄλλοι ἦταν ἱκανοὶ νὰ φτάσουν σὲ τέτοιο σημεῖο ἀπάτης καὶ ψεύτικων διαδόσεων· ἀκόμα κι ἂν κανεὶς τὴν διαφωτίσει, θὰ ἀμφιβάλλει, θὰ διστάσει πολὺ καὶ τελικὰ θὰ δεχτεῖ μ' ἀνακούφιση μιὰν δικαιολογία ποὺ θὰ τῆς προσφέρουν.

Ὅτι πάντα στὸ τέλος κάτι μένει ἀπό ἕνα μεγάλο ψέμα, αὐτὸ εἶναι κάτι ποὺ τὸ ξέρουν καλὰ οἱ μεγάλοι ἀρτίστες τῆς ἀπάτης καὶ οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ὀργανισμοὶ τῶν ἀπατεώνων χειρίζονται κάθε ὑπόθεση τους μὲ βάση αὐτὴ τὴ διαπίστωση.

Αὐτοὶ ὅμως ποὺ ἤξεραν πιὸ καλὰ ἀπ' ὅλους τὴν χρήση τοῦ ψέματος καί τὶς δυνατότητες ποὺ πρόσφερε, ἦταν σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς οἱ Ἑβραίοι. Ὁλόκληρη ἡ ὕπαρξη τους ἄλλωστε στηρίζεται σ' ἕνα μοναδικὸ καὶ μεγάλο ψέμα: Ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι θρησκευτικὸς ὀργανισμὸς, ἐνῶ εἶναι φυλετικοὶ οἱ σκοποί τους—καί ποιᾶς φυλῆς μάλιστα!

Ἕνα ἀπ' τὰ πιὸ μεγάλα πνεύματα ποὺ γνώρισεν ὁ κόσμος τοὺς στιγμάτισε γιὰ πάντα μὲ μιὰ μόνο φράση ποὺ ἡ βαθειά της ἀλήθεια θὰ δικαιώνεται στοὺς αἰῶνες: τοὺς ὀνόμασε «οἱ μεγάλοι ἀφέντες τοῦ ψέματος». Ὅποιος δὲν θέλει ν' ἀναγνωρίσει αὐτὸ τὸ γεγονός, ἢ δὲν θέλει νὰ πιστέψει στὴν ἀλήθεια του, δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ συμφωνήσει ὀτι θἄρθει μιὰ μέρα στὸν κόσμο ποὺ ἡ ἀλήθεια γενικὰ θὰ δικαιωθεῖ.

Μποροῦμε σχεδὸν νὰ θεωρήσουμε σὰν μεγάλη εὐτυχία γιὰ τὸν

γερμανικό λαό τό γεγονός ότι ή μεγάλη άρρώστεια του, πού τόσον καιρό φώλιαζε μέσα του καί τόν κατάτρωγε, πήρε ξαφνικά τή μορφή μιάς τρομερής καταστροφής: άν δέν γινόταν έτσι, τό έθνος θά είχε ὁπωσδήποτε ὑποκύψει, πιό άργά ἴσως, άλλά πολύ περισσότερο σίγουρα.

Ἡ ἀρρώστεια πῆρε χρόνια μορφή· μέ τό σχῆμα τῆς τόσο ὀξείας καταστροφῆς πέτυχε, τό λιγότερο, νά ἐκδηλωθεῖ καθαρά καί ξάστερα στά μάτια ἑνός μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος καταφέρνει νά καταβάλλει πιό εὔκολα τήν πανούκλα ἀπό τήν φυματίωση.

Ἡ μιά ἔρχεται μέ τρομερά θανατηφόρα κύματα, πού σπάζουν πάνω στήν ἀνθρωπότητα· ἡ ἄλλη σέρνεται ἀργά. Ἡ μιά γεννᾶ ἕναν ἀπέραντο φόβο ἐνῶ ἡ ἄλλη στηρίζεται στήν προοδευτική ἀδιαφορία. Ἀλλά τό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού βάδισε ἐνάντια στήν πανούκλα, μ' ὅλες του τίς δυνάμεις καί χωρίς νά διστάσει μπροστά σέ καμιάν προσπάθεια, δέν προσπαθεῖ, ἀντίθετα, πάρα πολύ ἐπιπόλαια νά κόψει τό δρόμο τῆς φθίσης. Ἔτσι κατορθώνει νά κυριαρχεῖ στήν πανούκλα ἐνῶ ἡ φυματίωση τόν καταβάλλει.

Τό ἴδιο πού παρατηρεῖται μέ τίς ἀρρώστειες τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ, συμβαίνει καί μέ τόν λαό. Ὅταν ἡ ἀσθένεια δέν ἔχει ἀπό τήν ἀρχή τῆς μορφῆς καταστροφῆς ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει σιγά - σιγά νά τήν συνηθίζει... Καί τελειώνει, ὕστερα ἀπό ἀρκετό χρονικό διάστημα, νά πεθαίνει ἀναπόφευκτα.

Γιαυτό χαρακτηρίζουμε εὐτυχία—σκληρό εἶναι νά τό λές—τήν τύχη πού ἀποφασίζει νά ἐπέμβει σ' αὐτή τήν προοδευτική ἀποσύνθεση, καί νά κάνει φανερή τήν ἀρρώστεια σέ κεῖνον πού εἶναι θῦμα της: μιά τέτοια καταστροφή θἄχε συμβεῖ πολύ χειρότερη καί περισσότερες φορές. Μπορεῖ κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες νά δημιουργήσει τήν κατάσταση θεραπείας ἄν συγκεντρωθεῖ τό ἄπαντο τῆς ἀποφασιστικότητας.

Ἀλλά, ἀκόμα καί σέ παρόμοιες περιπτώσεις ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι ἡ ἀναζήτηση τῶν βαθυτέρων αἰτιῶν πού προκάλεσαν τήν ἀρρώστεια αὐτή.

Καί σέ τελευταία ἀνάλυση, τό κυριώτερο σημεῖο εἶναι ἡ ἀνάλυση τῶν ὑπαρχόντων αἰτίων καί τῶν λαθῶν πού πραγματοποιήθηκαν. Αὐτή ἡ διάκριση γίνεται ἀκόμη πιό δύσκολη ὅσο τά φθοροποιά στοιχεῖα ἔχουν περισσότερο καιρό παραμείνει μέσα στόν ἐθνικό ὀργανισμό κι ἔχουν σχηματίσει κι ἀποτελέσει ἕνα σῶμα μ' αὐτόν, ὅπως ἄλλωστε θἄπρεπε καί φυσιολογικά νά γίνει. Μπορεῖ πράγματι, πολύ εὔκολα νά ὑποτεθεῖ ὕστερα ἀπό ἕνα ὡρισμένο χρονικό διάστημα, ὅτι οἱ τοξῖνες τῆς νόσου ἀποτελοῦν ἕνα συστατικό στοιχεῖο τοῦ λαοῦ, ἤ,

ἀκόμα χειρότερα, ὅτι τὶς ὑποφέρει σὰν ἕνα ἀναγκαῖο κακὸ μὴ θεωρώντας πιὰ διόλου σὰν ἀπαραίτητο νά τὶς ἀποβάλλει.

Ἔτσι, στά μακρυά χρόνια τῆς εἰρήνης ποὺ προηγήθηκαν τοῦ πολέμου ἔκαναν τὴν ἐμφάνιση τους μερικὰ ἔκτροπα πού ἀναγνωρίσθηκαν σάν τέτοια: ὅμως κανεὶς δὲν ἐνδιαφέρθηκε ν' ἀναζητήσει τά «ποιητικά αἴτια» αὐτῶν τῶν ἐξαιρέσεων τοῦ κανόνος.

Αὐτὲς οἱ ἐξαιρέσεις ἔφεραν στὴν πρώτη γραμμή, φαινόμενα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, τὰ ὁποῖα ὁ καθένας συνειδητοποιεῖ κι ἔχουν τὸν ἀντίκτυπο τους σὲ μιὰ σειρὰ ὁλόκληρη περιπτώσεων.

Πολλὰ συμπτώματα ἀποσύνθεσης παρουσιάστηκαν ποὺ θἄπρεπε νὰ γεννήσουν τὶς πιὸ σοβαρὲς σκέψεις.

Νά, τὶ θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς:

Ἡ ἐξαιρετικὴ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γερμανίας πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο ἔθεσε ἄμεσο τὸ πρόβλημα τῆς καθημερινῆς διατροφῆς καὶ τὄφερε στὸ πρῶτο πλάνο κάθε ἐνέργειας πολιτικῆς ἢ οἰκονομικῆς. Δυστυχῶς στάθηκε ἀδύνατο νὰ καταλήξουν οἱ ἁρμόδιοι στὴν μοναδικὴ λύση ποὺ φαινόταν πρόσφορη: προτίμησαν νά πετύχουν τὸ σκοπὸ μὲ μέσα λιγώτερο δαπανηρά. Τὸ νὰ ἀπαρνεῖσαι τὴν κατάσταση νέων ἐκτάσεων σὲ ἀντιστάθμισμα μιᾶς διεθνοῦς οἰκονομικῆς διαμάχης, ἦταν ἕνα γεγονὸς ποὺ μοιραῖα θά κατέληγε, σὲ τελευταία ἀνάλυση, σὲ μιά ἐκβιομηχανοποίηση βλαβερὴ ὅσο καὶ ἀδύνατη.

Τὸ πρῶτο καὶ βασικὸ ἀποτέλεσμα—καὶ τὸ σημαντικώτερο— αὐτῆς τῆς θεωρίας ἦταν ἡ ἐξασθένηση τῆς γεωργίας. Μὲ τὸ μέτρο βέβαια αὐτῆς τῆς προδιάθεσης, αὐξήθηκε τὸ ποσοστὸ τοῦ προλεταριάτου στὶς μεγάλες πόλεις, μέρα τὴ μέρα ὥσπου ἔφτασε στὸ σημεῖο ἡ οἰκονομικὴ ἰσορροπία νά διασαλευθεῖ τελείως.

'Απ' τὴν ἄλλη μεριά ἔγινε ξαφνικά φανερὸς ὁ διαχωρισμὸς ἀνάμεσα σὲ πλούσιους καὶ φτωχούς. Ἡ ἄνεση καὶ ἡ ἀθλιότητα ζοῦσαν τόσο κοντά ἡ μιά στὴν ἄλλη ὥστε τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς γειτνίασης δὲν μποροῦσε παρά νά εἶναι θλιβερά κι ἀναπόφευκτα. Ἐξαθλίωση καὶ πολυτέλεια ἄρχισαν νά ταλαιπωροῦν μὲ τὸ παιχνίδι τους τοὺς ἀνθρώπους δημιουργώντας καταστάσεις δυσάρεστες ὅσο κι ἐγκληματικές: τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ πολιτικὸς διχασμὸς ἀνάμεσα στὶς τάξεις.

Παρόλη τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἡ ἀπογοήτευση ποὺ δημιουργήθηκε ἦταν τόσο μεγάλη καὶ βαθειά κι ἔφτασε στὸ σημεῖο καθένας νά σκέφτεται «αὐτὸ δὲν μπορεῖ νά πάει γιά πολὺ ἔτσι», χωρὶς οἱ ἄνθρωποι νά εἶναι σὲ θέση μ' ἕναν συγκεκριμένο τρόπο νά καθορίσουν τὶ θά μποροῦσαν νά κάνουν, ποιά λύση θά ἔδινον ἢ τὶ ἔπρεπε νὰ γίνει.

Αὐτά ἦταν τά τυπικά γνωρίσματα μιᾶς βαθειᾶς ἀπογοήτευσης πού ζητοῦσε ἀφορμή γιά νά ἐκδηλωθεῖ.

Χειρότερα ἦταν τά ἄλλα φαινόμενα πού προέρχονταν ἀπό τά πρῶτα καί πού σ' αὐτά ἔδινε διέξοδο ἡ οἰκονομική ἐπικράτηση στήν ὁποία εἶχεν ἀποδυθεῖ τό ἔθνος.

Μέ τό ἴδιο μέτρο πού ἡ οἰκονομία ἀνέβηκε στό πρῶτο ρυθμιστικό πλάνο τῆς κρατικῆς ζωῆς, τό χρῆμα γίνηκε ὁ Θεός πού τά πάντα ἔπρεπε νά τόν ὑπηρετοῦν καί μπροστά του ὅλοι νά ὑποκλίνονται. Λίγο—λίγο οἱ ἐπουράνιοι θεοί παραμερίστηκαν, ἔχοντας γεράσει ἤ σάν νά εἶχε περάσει ὁ καιρός τῆς βασιλείας τους ἐπί τῆς γῆς καί στή θέση τους τό εἴδωλο τοῦ Μαμμωνᾶ δεχόταν τούς καπνούς τῆς θυσίας.

Μιά διαφθορά ἀληθινά καταστρεπτική ἔκανε τότε τήν ἐμφάνιση της· Κι ἦταν περισσότερο καταστρεπτική ἀπ' τό γεγονός ὅτι παρουσιάστηκε σέ μιά περίοδο ὅπου τό ἔθνος ἔδειχνε νάχει πιό πολύ ἀπό κάθε ἄλλη φορά ἀνάγκη ἀπό ἀγνότητα στόν τρόπο τῆς ζωῆς του, τέτοια πού νά φτάνει τόν ἡρωϊσμό, σέ μιά περίοδο πού διαγραφόταν ἀπειλητική ἡ ὥρα τῆς κρίσεως. Ἡ Γερμανία ἔπρεπε νά εἶναι ἕτοιμη, ἀπ' τή μιά μέρα στήν ἄλλη ν' ἀπαντήσει μέ τό σπαθί καί νά δικαιολογήσει μέ τόν πόλεμο τήν ἀπόλυτη ἀνάγκη της νά προμηθευτεῖ τόν ἄρτον τόν ἐπιούσιον «διά τῆς εἰρηνικῆς ἐργασίας καί τῆς οἰκονομικῆς ἐπικρατήσεως».

Ἡ βασιλεία τοῦ χρήματος δυστυχῶς ἐπικυρώθηκε κι ἀπ' τήν Ἀνωτάτη Ἐξουσία πού ἴσα - ἴσα αὐτή ἔπρεπε νά τῆς ἀντιταχθεῖ: Ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης ὁ Αὐτοκράτωρ ἔκανε μιάν ἄτυχη χειρονομία ὅταν συμπαρασύρθηκε ἀπ' τήν ἀριστοκρατία κάτω ἀπ' τό λάβαρο τοῦ κεφαλαίου. Βέβαια πρέπει νά τοῦ καταλογίσουμε στά ἐλαφρυντικά του ὅτι κι αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Βίσμαρκ δέν εἶχε ἀναγνωρίσει τόν κίνδυνο πού ἀπειλοῦσε τήν χώρα σ' αὐτό τό σημεῖο. Ἀλλά ἔτσι οἱ πιό ἀνεπτυγμένες ἀρετές τοῦ κράτους ὑποτάχθηκαν στήν κυριαρχία τοῦ χρήματος, γιατί τώρα πιά ἦταν φανερό πώς ἡ ἀριστοκραρία τοῦ αἵματος θά παράδινε τήν θέση της στήν κεφαλαιοκρατικήν ἀριστοκρατία.
Οἱ κεφαλαιοκρατικές ἐπιχειρήσεις κερδίζονταν πιό εὔκολα ἀπό τίς μάχες.

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς συνθῆκες δέν ὑπῆρχε πιό ἀτιμωτικό γεγονός ἀπό ἕναν ἥρωα τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν ἤ ἀπό ἕναν ἀνώτατο κρατικό λειτουργό νά ὑποκύπτουν στίς θελήσεις τοῦ πρώτου τυχαίου Ἑβραίου τραπεζίτη: ἕνας πραγματικά ἀξιόλογος ἄνθρωπος δέν μποροῦσε νά δείξει κανένα ἐνδιαφέρον γιαυτές τίς οἰκονομικές μανοῦβρες καί δέν μποροῦσε νά ἀντιδράσει ἀλλοιῶς παρά ὑποκλινόμενος κι εὐχαριστώντας. Ἀλλά ἀπό τήν ἄποψη τοῦ αἵματος καί τῆς καταγωγῆς αὐτή ἡ

ἐξέλιξη ὑπῆρξε περισσότερο θλιβερή: ἡ ἀριστοκρατία ἔχανε λίγο—λίγο τοὺς λόγους ποὺ διαφύλασσαν «ρατσιστική» τὴν ὕπαρξη της καὶ σύντομα ὁδηγοῦσε τὰ μέλη της στὸν κυκεώνα αὐτὸν ὅπου δὲν ὑπάρχει διάκριση τάξεων.

Ἕνα ἀκόμα ἀποφασιστικὸ φαινόμενο τῆς οἰκονομικῆς ἀκολασίας ὑπῆρξε καὶ ἡ ἀργὴ ἀφαίρεση τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἡ προοδευτικὴ μεταβίβαση τους στὴν γενικὴ οἰκονομία καὶ στὴν κοινωνικὴ ἰδιοκτησία.

Ἡ ἐκμίσθωση τῆς ἰδιοκτησίας, ἀπέναντι στὸν μισθωτή, ἔφτασε σὲ ἀναλογίες δυσανάλογες. Τὸ χρηματιστήριο θριάμβευε καὶ κατάφερε, ἀργὰ μὰ σταθερά, νὰ πάρει κάτω ἀπ' τὴν προστασία καὶ τὸν ἔλεγχο του τὴν ζωὴ τοῦ Ἔθνους.

Ὁ διεθνισμὸς τῆς γερμανικῆς περιουσίας εἶχε κιόλας ἀρχίσει νὰ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν διαφυγὴ στὸ ἐξωτερικὸ ἐνέργειας καὶ δυναμικοῦ. Δηλαδὴ ἕνα μέρος τῆς γερμανικῆς βιομηχανίας καὶ τῆς παραγωγῆς προσπαθοῦσε, μὲ ἀποφασιστικὲς μολοντοῦτο ἐνέργειες ν' ἀποφύγει τὸ πεπρωμένο της, ἀλλὰ τελικὰ ἀναγκάζονταν νὰ ὑποκύψει, θῦμα τῆς σύγκρουσης ποὺ εἶχε προετοιμάσει τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα, ποὺ εἶχε σάν σύμμαχο του μὲ θετικὴ βοήθεια σ' αὐτὴ τὴν μάχη ἐπιδρομῆς ποὺ ἔδινε τὸ μαρξιστικὸ κίνημα.

Ὁ ἐπίμονος κι ἀτέλειωτος πόλεμος ἐνάντια στὴ «Βαρειά Βιομηχανία» ὑπῆρξεν ὁ φανερὸς πιά σκοπὸς τοῦ διεθνισμοῦ τῆς γερμανικῆς οἰκονομίας ποὺ τὸν πατρονάριζε ὁ μαρξισμὸς καὶ ποὺ δὲν ἔμελλε νά πάψει παρά μὲ τὴν τέλεια καταστροφή της ἀπὸ τὴν νίκη ποὺ πέτυχε ὁ μαρξισμὸς κατά τὴν ἐπανάσταση.

Τὴν ὥρα ποὺ γράφω τοῦτες τὶς γραμμὲς ἡ γενικὴ πολεμικὴ ἐνάντια στὸ σιδερένιο δίκτυ τοῦ Γερμανικοῦ κράτους ὁλοκληρώθηκε: αὐτὸ τὸ δίχτυ πέρασε πιά στά χέρια τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου. Ἡ Διεθνιστικὴ Σοσιαλδημοκρατία πέτυχε ἔτσι ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ σπουδαίους σκοπούς της.

Ἡ ἔκταση αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς διασπορᾶς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, διαφαίνεται μὲ καθαρότητα ἀπ' τὸ ἑξῆς: Πρὸς τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἕνας ἀπὸ τοὺς διευθύνοντες τὴν Βιομηχανία καὶ πρὸ πάντων τὸ Ἐμπόριο τῆς Γερμανίας μποροῦσε νὰ ὑποστηρίξει ὅτι οἱ οἰκονομικὲς δυνάμεις τῆς χώρας αὐτῆς θὰ ἦταν σὲ θέση ν' ἀνασυγκροτηθοῦν.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ θέλησε νὰ προλάβει ἡ Γαλλία πέρνοντας ὅλες τὶς ἀπαραίτητες φροντίδες ὥστε νὰ ὀργανώσει δίκτυα πληροφοριῶν ποὺ τὰ ἔθεσε στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωπότητας καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἐξάγγειλε αὐτὴ τὴν ἀνοησία ὅτι τὰ Κράτη ἔπρεπε ν' ἀντισταθοῦν στὰ οἰκονομικὰ αἴτια κι ὄχι σὲ μιὰν ἰδεολογικὴ ἄνθηση.

Αὐτὴ τὴν θεωρία ποὺ ἄλλοτε ὅταν ὁ Στάϊνες τὴν ἐξαπόλυσε στὸν κόσμο ὁλόκληρο, ἔφερε τέτοιαν ἀπίστευτη ἀναστάτωση, ξαναῆρθε στὸ προσκύνιο τώρα μόλις γιὰ νὰ γίνει, μὲ μιὰν ἐκπληκτικὴ ταχύτητα τὸ «λάιτ - μοτίβ» ὅλων τῶν φλύαρων καὶ τῶν τσαρλατάνων ποὺ μετὰ τὴν ἐπανάσταση χειρίζονταν τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας κάτω ἀπ' τὴν ἰδιότητα τοῦ «Κρατικοῦ λειτουργοῦ».

'Αλλὰ ἕνα ἀπ' τὰ χειρότερα φαινόμενα τῆς ἀποσύνθεσης στὴν προπολεμικὴ Γερμανία, ἦταν ἡ ἔλλειψη δραστηριότητας ποὺ ξαπλωνόταν σὲ κάθε σημεῖο, πάνω σ' ὅλους καὶ σ' ὅλα. 'Ετσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ κι ἡ ἀνασφάλεια ποὺ ὁ καθένας τὴν αἰσθανόταν καὶ ἡ δειλία ποὺ ἦταν κι αὐτὴ ἡ ἴδια ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς αἰτίας κι ἄλλα πολλὰ ἀκόμη. Αὐτὴ ἡ ἀσθένεια ὑπῆρξε πιὸ ἐκτεταμένη στὴν παιδεία.

'Η Γερμανικὴ παιδεία πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο ἔχει νὰ επιδείξει ἀναρίθμητες, σὲ ἀπίστευτο βαθμό, ἀδυναμίες. 'Ηταν πολὺ στενὰ κι ἀποτελεσματικὰ προσδεδεμένη στὸ νόημα ποὺ περικλείνει τὸ ρῆμα «γνωρίζω» καὶ πολὺ λιγώτερο στὴν ἑρμηνεία τοῦ «δύναμαι».

'Εδινε πολὺ λίγη σημασία στὴν ἀξία τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ χαρακτῆρα τοῦ ἀτόμου—μὲ τὸ μέτρο ποὺ εἶναι δυνατὸ νὰ τὸν παρακολουθήσει—πολὺ λιγώτερο στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν ὑπευθυνότητα καὶ καθόλου στὴν διαπαιδαγώγηση τῆς θέλησης καὶ τῆς ἀποφασιστικότητας. Οἱ καρποὶ αὐτῆς τῆς μεθόδου ἦταν νὰ φανταζόμαστε καὶ νὰ περνᾶμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτό μας γιὰ πολυμαθῆ ἀλλὰ καὶ νὰ συναντᾶμε καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ ἐκτίμηση τῶν ἄλλων πάνω σ' αὐτὴ τὴν πολυμάθεια. 'Αγαποῦσαν οἱ ἄλλοι λαοὶ τοὺς Γερμανοὺς γιατὶ ἦταν πολὺ χρήσιμοι ἐξαιτίας τῶν γνώσεων τους, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐκτιμοῦσαν διόλου γιὰ τὴν ἀδυναμία τοῦ χαρακτῆρα τους. Δὲν εἶναι καθόλου ἐκπληκτικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι γιὰ τοὺς περισσότερους ἄλλους λαούς, ὁ Γερμανὸς δὲν εἶχε οὔτε πατρίδα οὔτε ἐθνικότητα,

Δὲν μποροῦσε νὰ πεῖ διόλου, οὔτε τοῦ ταίριαζε αὐτὴ ἡ ὡραία παροιμία: «Μὲ τὸ καπέλλο στὸ χέρι μπορεῖς νὰ διασχίσεις ὁλόκληρη τὴν χώρα».

Αὐτὴ ἡ συμβιβαστικὴ εὐλυγισία κατανταοῦσε μολοντοῦτο ὀλέθρια ὅταν ἀναγκαζόταν νὰ πάρει ἕνα σχῆμα γιὰ νὰ παρουσιαστεῖ μπροστὰ στὸν ἡγεμόνα: ποτὲ μὴν ἀντιλέγεις, ἀλλὰ πάντα νὰ συμφωνεῖς σ' ὅ,τι πεῖ ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης. 'Ομως, ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ὅλη ἡ χρησιμότητα τῆς ἐλεύθερης ἐκδήλωσης τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας· ἡ μοναρχία, σβύστηκε καὶ χάθηκε ἄλλωστε, ἀπὸ κάτι τέτοιες φτηνὲς κολακεῖες μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο ἀπὸ κολακεία.

Μόνον ἄθλιοι κόλακες καὶ ὑποκείμενα μὲ μιὰ λέξη γλοιώδη, ἕνα συνοθύλευμα ἀποτυχημένων, ποὺ αἰσθάνονταν ν' ἀναπνέουν καὶ νὰ

ζοῦν μόνον σὰν βρίσκονταν πλάι σὲ ἔνδοξους θρόνους κι ὄχι μαζί μὲ ἀνθρώπους πραγματικὰ ἄξιους, μόνον αὐτοὶ οἱ ἀποτυχημένοι πρόσβλεπαν αὐτὴ τὴν στάση ἀπέναντι στοὺς ἐστεμμένους σὰν τὴν μοναδικὴ παραδεκτή !

Αὐτὰ τὰ πλάσματα, ὑποκείμενα περισσότερα παρὰ πλάσματα ἀνθύπαρκτα, εἶχαν σὲ κάθε περίστασή δείξει μιὰ τέλεια ἀφοσίωση ὅσον ἀφορᾶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀφεντάδων καὶ τῶν κυρίων τους καὶ τὴν πιὸ μεγάλη ἀδιαφορία ἀπέναντι στὴν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα, ἀδιαφορία ποὺ τὴν πρόταξαν ἀδιάντροπα πρὸ πάντων ὅταν παρακλήθηκαν νὰ δείξουν κάποια κατανόηση στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, στοὺς συνειδητοὺς μοναρχικούς.

Ἀληθινὴ ἀναισχυντία, τέτοια ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιδείξει μόνον *ἕνα σκουλήκι*, εὐγενικῆς καταγωγῆς ἢ ὄχι ! Γιατὶ στ' ἀλήθεια αὐτοὶ ὑπῆρξαν οἱ νεκροθάφτες τῆς μοναρχίας καὶ πρὸ πάντων τῆς μοναρχικῆς ἰδέας. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀλλοιῶς : ἕνας ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἕτοιμος νὰ δράσει γιὰ μιὰν ἰδέα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ὕπουλος οὔτε καὶ κόλακας χωρὶς χαρακτήρα.

Αὐτὸς ποὺ προτίθεται νὰ διαφυλάξει καὶ νὰ διαδόσει ἕνα σύστημα, θὰ τοῦ ἀφοσιωθεῖ ἀπ' τὸ βάθος τῆς καρδιᾶς του καὶ δὲν θὰ τὸ ἐγκαταλείψει ἔστω κι ἂν ἀνακαλύψει μερικὰ ἐλαττώματα του. Τέλος, δὲν μπορεῖ ποτὲ ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος νὰ περιτριγυρίζει, καὶ δημοσία μάλιστα ὅπως γινόταν, μὲ τὸ ψέμα ἕτοιμο στὸ στόμα, τοὺς δημοκρατικοὺς «φίλους» τῆς μοναρχίας· τὸ ἀντίθετο θὰ προειδοποιήσει, μ' ὅλη τὴ σοβαρότητα τὴν Μεγαλειότητα του, αὐτὸν τὸν ὁποιοδήποτε ποὺ φορεῖ τὴν κορώνα καὶ θὰ θελήσει νὰ τὸν προστατεύσει. Δὲν θὰ συμφωνήσει καὶ δὲν θ' ἀναγνωρίσει στὸν ἑαυτό του τὸ δικαίωμα νὰ συμφωνήσει κι ἂν ἀκόμα ἡ Μεγαλειότης κάνει κάτι καὶ εἶν' ἐλεύθερη νὰ τὸ κάνει ἀνάλογα μὲ τὴ θέληση της ποὺ ὁδηγεῖ ἢ εἶναι σίγουρο πὼς θὰ ὁδηγήσει σὲ μιὰ δυστυχία : σὲ παρόμοια περίπτωση ὀφείλει νὰ προστατέψει τὴ μοναρχία, ἐνάντια στὸ μονάρχη γιὰ ν' ἀποφευχθεῖ ὁ κίνδυνος ποὺ πάει νὰ δημιουργηθεῖ

Ἂν ἡ ἀξία τῆς μοναρχίας στηριζόταν στὸ πρόσωπο τοῦ μονάρχη τῆς στιγμῆς, αὐτὸ τὸ σύστημα θὰ ἦταν τὸ χειρότερο ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει.

Γιατὶ οἱ μονάρχες δὲν συνδυάζουν παρά, πολὺ σπάνια, τὴν σοφία καὶ τὴν λογικὴ μὲ τὴν ἐκλογή τους ἢ τουλάχιστον μ' ἕναν καλὸ χαρακτήρα. Οἱ μόνοι ποὺ θὰ συμφωνοῦσαν σ' αὐτὴν τὴν ἄποψη θἄταν οἱ ἐπαγγελματίες τῆς κολακείας καὶ τῆς ψευτιᾶς, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀληθινοὶ ἄνδρες—καὶ βρίσκονται μέσα σ' αὐτὸ τὸ σύστημα οἱ πιὸ σοβαροὶ ἄνθρωποι τοῦ Κράτους—θὰ μποροῦσαν ν' ἀηδιάσουν καὶ μόνο μὲ

τὴν ἰδέα ὅτι θὰ υἱοθετοῦσαν μιὰ τέτοιαν ἀνοησία. Γιαυτοὺς ἡ ἱστορία εἶναι ἱστορία, ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀλήθεια, ἀκόμη κι ὅταν ἀναφέρεται στοὺς μονάρχες. Ὄχι, ἡ εὐτυχία νὰ συνδιαστεῖ στὸ πρόσωπο ἑνὸς μεγάλου μονάρχη ἕνας μεγάλος ἄνδρας, δὲν συναντιέται παρὰ τελείως σπάνια στοὺς λαοὺς ποὺ πρέπει νἆναι κιόλας εὐχαριστημένοι ἂν ἡ τύχη δὲν τοὺς ἐπιφυλάξει τὰ πιὸ μεγάλα δεινά.

Ἡ ἀξία καὶ ἡ σημασία τῆς μοναρχικῆς ἰδέας δὲν στηρίζεται λοιπὸν καθόλου στὸ πρόσωπο τοῦ ἴδιου τοῦ μονάρχη· μόνον ὁ οὐρανὸς ἀποφασίζει ὅταν θὰ πρέπει ν' ἀποθέσει τὸ στέμμα στοὺς κροτάφους ἑνὸς ἐμπνευσμένου ἥρωα ὅπως ἦταν ὁ Μέγας Φρειδερῖκος ἢ ἑνὸς σοφοῦ ὅπως ὁ Γουλιέλμος ὁ Πρῶτος. Αὐτὸ συμβαίνει μιὰ φορὰ κάθε αἰῶνα, σπανία πιὸ συχνά. Ἀλλὰ ἐδῶ ἡ ἰδέα κυριαρχεῖ πάνω στὸ ἄτομο καὶ ἡ ἔννοια αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ ἔγκειται στὸ σύστημα ἀπὸ μόνο του.

Ἔτσι ὁ μονάρχης πέφτει τὶς περισσότερες φορὲς στὸ ἐπίπεδο τοῦ ὑπηρέτη. Κι αὐτὸς ἀκόμη δὲν εἶναι παρὰ ἕνας τροχὸς τῆς μηχανῆς κι ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι της. Κι αὐτὸς ἀκόμη ὀφείλει νὰ λυγίσει μπροστὰ στὰ ἀνώτερα «μοναρχικὰ» ἰδεώδη καὶ δὲν εἶναι πιὰ αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει σιωπηλὰ κι ἀδιαμαρτύρητα στὸν ἐστεμμένο ἡγεμόνα νὰ διαπράξει ἕνα ἔγκλημα ποὺ θὰ τὸ σκέπαζε ἡ κορώνα του. Ὁ μοναρχικὸς θἆναι αὐτὸς ποὺ θὰ ἐμποδίσει κάτι τέτοιο.

Ἂν ἡ βαθύτερη ἔννοια τοῦ συστήματος δὲν ἦταν στὴν ἰδέα, ἀλλά, ἀπαρέγκλητα, στὸ ἐξιδανικευμένο πρόσωπο, δὲν θὰ εἴχαμε κανένα δικαίωμα νὰ καθαιρέσουμε ἕναν Πρίγκιπα ποὺ θὰ παρουσίαζε συμπτώματα φρενοβλαβείας.

Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὰ φέρουμε σήμερα αὐτὰ σὲ φῶς, γιατὶ βλέπουμε κιόλας νὰ κάνουν τὴν ἐμφάνιση τους στὶς μέρες μας πάλι, λίγο—λίγο, τὰ φαινόμενα ποὺ εἶχαν ἐξαφανιστεῖ, ἀλλὰ ποὺ ὅμως στὴν θλιβερὴ ὕπαρξη τους ὀφείλεται ἡ αἰτία τῆς τρομερῆς κατάπτωσης καὶ τοῦ γκρεμίσματος τῆς μοναρχίας. Μὲ μιὰ κάποια αὐθάδικη ἀφέλεια ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ μιλοῦν ξανὰ γιὰ τὸ βασιλιά τους, αὐτὸν ποὺ τόσο ἀπαίσχυντα εἶχαν ἐγκαταλείψει ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια, σὲ μιὰν ὥρα κρίσης, κι ἐπιδιώκουν νὰ παρουσιάσουν σὰν κακοὺς Γερμανοὺς ὅλους αὐτοὺς ποὺ δὲν συγκατανεύουν νὰ ἑνώσουν τὴ φωνή τους στὶς γεμάτες ψευτιὰ δικές τους «τιράντες». Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἴδιες βρεμένες κότες ποὺ στὰ 1918 διασκορπίζονταν κι ἔσπευσαν νὰ χωθοῦν κατ' ἀπ' τὸ πρῶτο κόκκινο λάβαρο, ἐγκαταλείποντας τὸ βασιλιά τους, πετώντας τὰ δόρατα τους στὴν πρώτη τυχαία κάννη ὅπλου φοροῦσαν μιὰ σκούρα γραβάτα καὶ σὰν ἥσυχοι κι ἀγαθοὶ «ἀστοὶ», ἐξαφανίζονταν χωρὶς ν' ἀφήσουν ἴχνη.

Ξαφνικὰ ἔφυγαν αὐτοὶ οἱ βασιλικοὶ πρωταθλητὲς καὶ ξανάκαναν τὴν ἐμφάνιση τους ὅταν πιὰ ὁ ἄνεμος τῆς ἐπαναστατικῆς τρικυμίας κατασίγασε, χάρη στὴν δράση ἄλλων ἀνθρώπων, ἔτσι ὥστε νὰ τοὺς ἐπιτραπεῖ πάλι νὰ πλημμυρίσουν τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα μετά: «Ζήτω ὁ Βασιλιᾶς»! ποὺ αὐτοὶ οἱ «ὑπηρέτες κι οἱ συμβουλάτορες» τοῦ στέμματος ἄρχισαν κιόλας νὰ ἐξακοντίζουν.

Τώρα εἶναι ὅλοι ἐδῶ καὶ τὰ μάτια τους γούρλωσαν πάλι γεμάτα ὄρεξη κι ἕτοιμα νὰ καταβροχθίσουν· μὲ κόπο μποροῦν νὰ συγκρατήσουν τὸ ζῆλο τους γιὰ τὸ Βασιλιὰ καὶ τὴν δίψα τους γιὰ δράση. . . ὥσπου θάρθει ἡμέρα ποὺ τὸ κόκκινο λάβαρο θὰ ἀνεμίσει γιὰ νὰ καταξεσχίσουν καὶ πάλι τὰ ἱμάτια τους γιὰ τὰ λάθη τῆς μοναρχίας καὶ νὰ ἐξαφανιστοῦν ξανὰ καθὼς τὰ ποντίκια μπροστὰ στὴ γάτα

Ἂν οἱ μονάρχες ἦταν οἱ ἴδιοι ὑπεύθυνοι γιαυτὴ τὴν τάξη πραγμάτων, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς λυπηθεῖ καὶ νὰ πεισθεῖ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ὑπερασπιστές τους: ἀλλὰ εἶναι πιὰ ὁλοφάνερο ὅτι χάρις σ' αὐτοὺς τοὺς ἱππότες ἔχασαν τὸ θρόνο τους καὶ τὸ στέμμα τους.

Αὐτὴ ἡ «ἀφοσίωση» ὑπῆρξε ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ λάθη τῆς παιδείας μας, γενικά. Λάθος ποὺ πῆρε γιὰ τὴν πραγμάτωση του μιὰν σκληρὴ ἐκδίκηση. Συνεπακόλουθα αὐτῆς τῆς «ἀφοσίωσης» ἦταν κι ἄλλα ἄθλια φαινόμενα ποὺ συνέβαιναν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ προοδευτικὰ ὑπέσκαπταν τὰ θεμέλια τῆς μοναρχίας.

Ὅταν τὸ οἰκοδόμημα ἄρχισε νὰ σείεται... οἱ παραγωγοὶ αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἐξανεμίστηκαν· ὑποκείμενα ταπεινά, κόλακες καθὼς ἦταν δὲν μποροῦσαν οὔτε κι εἶχον καμιὰ διάθεση νὰ σκοτωθοῦν γιὰ τὸν ἀφέντη τους.

Ἀλλὰ κι οἱ μονάρχες ποτὲ δὲν μπόρεσαν νὰ δοῦν ξεκάθαρα, ν' ἀντιληφθοῦν σὲ βάθος τὰ γεγονότα· αὐτὸ ἄλλωστε σήμαινε καὶ τὴν καταστροφή τους.

Ἕνα φαινόμενο βασικὸ κι ἀποφασιστικὸ τῆς δίχως βάσεις παιδείας μας ἦταν κι ὁ φόβος γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς εὐθύνης κι ἡ ἀδυναμια κατόπιν νὰ χειρισθοῦμε ἀκόμη καὶ τὰ πιό ζωτικά μας προβλήματα.

Τὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκινᾶ αὐτὴ ἡ ἐπιδημία εἶναι βέβαια κατὰ μέγα μέρος, τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα ὅπου κάθε ἔλλειψη εὐθύνης χαρακτηρίζεται σὰν σημάδι ἀνώτερης καλλιέργειας. Δυστυχῶς ἡ ἀσθένεια εἶχε κερδίσει κι' ὅλους τοὺς ἄλλους τομεῖς, ἀλλὰ λυμαινόταν κυριολεκτικὰ τὴν Κυβέρνηση. Παντοῦ καὶ σὲ κάθε ἐκδήλωση ἀπεκδύονταν ἀπὸ κάθε εὐθύνη ἢ ἔπαιρναν μέτρα ἐλλειπτικὰ καὶ ἡμίμετρα ἄχρηστα. Μόλις κάποιος ἔπρεπε ν' ἀναλάβει μιὰν εὐθύνη, οἱ πράξεις του περιορίζονταν ἀμέσως στὸ ἐλάχιστο.

Παρατηρεῖστε μοναχὰ τὴ θέση ποὺ πῆραν ὅλες οἱ Κυβερνήσεις ἀπέναντι σὲ μιά σειρὰ ὁλόκληρη, καταστάσεις προδικαστικὲς γιά τὴν πολιτική μας ζωὴ καὶ θ' ἀναγνωρίσετε εὔκολα τὴν φοβερὴ σημασία αὐτῆς τῆς μετριότητας καὶ γενικὰ τῆς δειλίας.

Δὲν θά ἐκθέσω ἐδῶ παρά μόνο μερικὲς περιπτώσεις ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν παραδειγμάτων ποὺ προσφέρονται.

Ἔχουμε εὐχαρίστως συνηθίσει νά δεχόμαστε τὸν τῦπο σάν μιά μεγάλη δύναμη μέσα στὸ Κράτος. Πραγματικά ἡ σημασία του εἶναι στ' ἀλήθεια τεράστια καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νά τὴν ὑποτιμήσει: Ὁ τύπος ὅμως ἀνάμεσα στ' ἄλλα κατευθύνει καὶ συνεχίζει τὴν μόρφωση καὶ τὴν παιδεία τῶν ἐφήβων.

Μποροῦμε λοιπὸν κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη νά καταμερίσουμε χοντρικά τοὺς ἀναγνῶστες τῶν ἐφημερίδων σὲ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες:

1ο. Αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν ὅλα ὅσα διαβάζουν.

2ο. Αὐτοὶ ποὺ δὲν πιστεύουν πιὰ τίποτα.

3ο. Αὐτοὶ ποὺ ἐξετάζουν μὲ διάθεση κριτικῆς τὰ ὅσα διαβάζουν καὶ βγάζουν κατόπι τὰ συμπεράσματα τους.

Ἡ πρώτη ὁμάδα εἶναι ἀριθμητικῶς ἡ πιὸ μεγάλη. Περιλαμβάνει τὴν μεγαλύτερη μάζα τοῦ λαοῦ κι ἀντιπροσωπεύει ἔτσι τὸ τμῆμα μὲ τὴν πιὸ χαμηλὴ πνευματική ἀνάπτυξη.

Αὐτὴ ἡ κατηγορία δὲν περιλαμβάνει αὐτὰ ἢ ἐκεῖνα τὰ ἐπαγγέλματα, ἀλλὰ μποροῦμε νὰ τὴν καταμερίσουμε ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματική της βαθμίδα. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν ἀνήκουν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ εἴτε ἀπὸ κληρονομικότητα, εἴτε ἀπὸ σπουδὲς δὲν ἔχουν ἀνεπτυγμένη τὴν ἱκανότητα νὰ σκέπτονται καὶ ποὺ ἀπὸ ἔλλειψη ἐξυπνάδας, ἢ ἀπὸ ἀδυναμία, πιστεύουν ὅλα ὅσα τοὺς προσφέρονται, ἄσπρα ἢ μαῦρα. Ὅμως σ' αὐτὴ τὴν ὁμάδα ἀνήκουν κι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ τεμπέληδες ποὺ θὰ μποροῦσαν πολὺ καλὰ νὰ σκεφτοῦν οἱ ἴδιοι ἀλλ' ἀπὸ ὀκνηρία, δέχονται μ' εὐγνωμοσύνη ὅλ' αὐτά ποὺ ἕνας ἄλλος σκέφτηκε γιά χάρη τους, πιστεύοντας ἀπὸ μετριοφροσύνη ὅτι αὐτὸς ὁ τελευταῖος, ἀφοῦ κουράστηκε καὶ προσπάθησε, θά σκέφτηκε σίγουρα καὶ σωστά.

Σ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀποτελοῦν τὴ μεγάλη μάζα ἡ ἐπίδραση τοῦ τύπου εἶναι ἀξιοσημείωτη.

Δὲν εἶναι οὔτε σὲ θέση, ἀλλ' οὔτε κι ἔχουν τὴν παραμικρὴ διάθεση νά κρίνουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ὅσα τοὺς προσφέρονται κατά τέτοιον τρόπον ὥστε ἡ ἀποχή τους ἀπ' τὸν τρόπο χειρισμοῦ τῶν προβλημάτων τῆς ἡμέρας μπορεῖ σχεδὸν ἀποκλειστικὰ νὰ καταλογισθεῖ στὶς ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις ποὺ δέχονται. Αὐτὸ μπορεῖ ν' ἀποτελέσει πλεονέκτημα ὅταν οἱ ἐπιδαάσεις αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ φωτισμένα μυαλὰ

κι ἔχουν σὰν βάση τὴν ἀλήθεια· ἀλλὰ καταντάει ὁπωσδήποτε μειονέκτημα ὅταν ἀπατεῶνες καὶ ψεῦτες εἶν' αὐτοὶ ποὺ ἀναλαμβάνουν νὰ τοὺς πληροφορήσουν.

Ἡ δεύτερη κατηγορία εἶναι πολὺ πιὸ μικρὴ ἀριθμητικά. Ἀπαρτίζεται κυρίως ἀπὸ στοιχεῖα ποὺ ἀνῆκαν στὴν ἀρχὴ στὴν πρώτη κατηγορία, κι ὕστερα πέρασαν μετὰ ἀπὸ ἐπίπονες καὶ πολύκαιρες ἀμφιταλαντεύσεις στὶς ἀντίθετες γνῶμες γιὰ νὰ καταλήξουν νὰ μὴ πιστεύουν πιὰ τίποτα... ἀπ' ὅτι τοὺς προσφέρεται τυπωμένο σὲ χαρτί. Μισοῦν ὅλες τὶς ἐφημερίδες· δὲν διαβάζουν καμιὰ ἢ μᾶλλον κατηγοροῦν συστηματικὰ τὸ περιεχόμενο τους πού, κατὰ τὴ γνώμη τους δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ἀνακάτεμα ἀπὸ ἀνακρίβειες καὶ ψέματα. Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πάρα πολὺ δύσκολο νὰ τοὺς χειριστεῖς γιατὶ ἀκόμα καὶ μπροστὰ στὴν ἀλήθεια δυσπιστοῦν. Εἶναι κατὰ συνέπεια χαμένοι κι ἀνίκανοι γιὰ κάθε θετικὴ ἐργασία.

Τέλος ἡ τρίτη κατηγορία εἶναι ἡ μικρότερη ἀπ' ὅλες. Ἀποτελεῖται ἀπὸ διάνοιες ἀληθινὰ καλλιεργημένες καὶ ἐκλεπτισμένες τόσον ἀπὸ φυσικοῦ τους, ὅσο κι ἀπ' τὴ μόρφωση ποὺ πῆραν. Ἔμαθαν νὰ σκέπτονται, ἀναζητοῦν τὴν εὐκαιρία νὰ διατυπώσουν μιὰ δική τους κρίση πάνω σὲ κάθε θέμα καὶ τοποθετοῦν κάθε τὶ ποὺ διαβάζουν κάτω ἀπὸ μιὰ λεπτομερειακὴ ἐξέταση καὶ τὸ μελετοῦν συνεχῶς.

Δὲν θὰ διαβάσουν μιὰν ἐφημερίδα χωρὶς νὰ συνεργαστοῦν μὲ τὸν συγγραφέα, στὴν προσπάθεια του νὰ ἐκφρασθεῖ καὶ στέκονται ἀπαιτητικοὶ μπροστὰ σ' αὐτὰ ποὺ θὰ τοὺς πεῖ. Οἱ δημοσιογράφοι ἔτσι διατηροῦν πάντα κάποιαν ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ.

Γιὰ τοὺς ἀνήκοντες σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία, οἱ ἀνοησίες ποὺ μιὰ ἐφημερίδα μπορεῖ νὰ περιέχει δὲν εἶναι διόλου ἐπικίνδυνες καὶ σχεδὸν δὲν ἔχουν καμιὰ σημασία. Ἔχουν συνηθίσει στὸ διάστημα τῆς ζωῆς τους νὰ θεωροῦν τὸν δημοσιογράφο σὰν ἕνα διασκεδαστικὸ τύπο ποὺ δὲν λέει τὴν ἀλήθεια παρὰ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό. Δυστυχῶς ἡ σημασία αὐτῶν τῶν ὑπέροχων ἀνθρώπων ἔγκειται στὴν καλλιέργεια κι ὄχι στὸν ἀριθμό τους, πράγμα ποὺ ἐπαυξαίνει τὴν κακοτυχία σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ κυριαρχεῖ ἡ φαυλότητα.

Σήμερα, ποὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ψήφων τῆς μάζας ἀποφασίζει, τὸ περισσότερο βάρος τὄχει ἡ κατηγορία ποὺ εἶναι ἀριθμητικῶς μεγαλύτερη : δηλαδὴ οἱ ἠλίθιοι κι οἱ ἀγράμματοι.

Εἶναι ὑποχρέωση λοιπὸν τοῦ κράτους καὶ κοινωνικὸ καθῆκον πρώτης ἀνάγκης νὰ ἐμποδισθοῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ μὴ πέφτουν στὰ χέρια διεστραμμένων ἐκδοτῶν ποὺ ἀγνοοῦν τὰ πράγματα ἢ μᾶλλον κακῶς τὰ συλλαμβάνουν. Ἀκόμη τὸ Κράτος ἔχει καθῆκον νὰ

ἐπιβλέπει τὴν ἐμφάνιση τῶν ἐφημερίδων καὶ ν' ἀπαγορεύει κάθε ἄρθρο σκανδαλιστικό. Νὰ ἐπιβλέπει τὸν Τύπο ἀπὸ πολὺ κοντὰ γιατὶ ἡ ἐπίδραση του πάνω σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι διεισδυτικὴ καὶ γίνεται σταθερὴ κι ὄχι περαστική. Στὴν ὁμοιότητα καὶ στὴν ἐπίμονη ἐπανάληψη τῆς πληροφορίας ποὺ εἶναι λανθασμένη ἢ ὑποβολιμιαῖα στηρίζεται ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τοῦ Τύπου. Δὲν πρέπει ἐξάλλου νὰ ξεχνᾶ τὸ Κράτος ὅτι ἐδῶ ὅλα τὰ μέσα ἐπιτρέπονται φτάνει νὰ ὁδηγοῦνται ἀπὸ κάποιον σκοπό. Δὲν πρέπει ν' ἀφεθεῖ καὶ νὰ παρασυρθεῖ σὲ πλάνες οὔτε καὶ νὰ κολακεύει ἀλλαζονεῖες ὅπως αὐτὴ ποὺ ὀνομάζουμε «ἐλευθεροτυπία», ποὺ θὰ τὸ ὁδηγοῦσαν σὲ παράλειψη τοῦ καθήκοντος του καὶ νὰ ἀναγκασθεῖ νὰ στερήσει τὸ ἔθνος ἀπ' αὐτὴ τὴν τροφὴ ποὺ τὴν ἔχει ἀνάγκη καὶ ποὺ τοῦ κάνει καλό· ὀφείλει μὲ μιὰν ἀποφασιστικὴ ἐνέργεια ποὺ τίποτα δὲν θὰ τὴ σταματήσει νὰ ἐξασφαλίσει στὸ λαὸ αὐτὸ τὸ μέσο διαπαιδαγώγησης του καὶ νὰ τὸ βάλει στὴν ὑπηρεσία του.

Τί πνευματικὴ τροφὴ μᾶς σερβίρισε ὁ γερμανικὸς τύπος πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο ; Δὲν ἦταν τὸ πιὸ τρομερὸ δηλητήριο ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ ;

Δὲν στάλαξε στὴν καρδιὰ τοῦ λαοῦ μας τὸν πιὸ ἁγνὸ φιλειρηνισμὸ σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου ὅλος ὁ κόσμος θεωροῦσε καθῆκον του νὰ στραγγαλίσει τὴ Γερμανία, ἀργὰ μὰ σταθερά ; Ὁ τύπος δὲν εἶχε ἐμπνεύσει στὸ λαὸ τὴν ἀμφιβολία, τὴν ἐποχὴ τῆς εἰρήνης, γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Κράτους, μέχρι τοῦ σημείου ὥστε τὸ Κράτος τὸ ἴδιο νὰ χαλιναγωγηθεῖ στὴν προσπάθεια του νὰ βρεῖ τρόπο γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ ; Μήπως ὁ γερμανικὸς τύπος δὲν κατάφερε νὰ ξετρελάνει τὸ λαὸ μ' αὐτὸ τὸ σύνθημα τῆς «Δυτικῆς Δημοκρατίας» τόσο ὥστε συνεπαρμένος ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐνθουσιαστικὲς τιράντες, νὰ ἐγκαταλείψει τὴν τύχη του σὲ κάποια Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ;

Δὲν ἀνέλαβε τὸ ὑψηλὸ καθῆκον νὰ μορφώσει τὸ λαό μας καὶ νὰ τοῦ παρουσιάσει κάθε μορφῆς ἀνηθικότητα ; Δὲν γελοιοποίησε τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα, κάνοντας τα νὰ φαντάζουν στὸ λαὸ σὰν ἄγρια καὶ ἀναχρονιστικά, μέχρι ποὺ νὰ τὸν καταφέρει νὰ γίνει «μοντέρνος ;»

Δὲν ἀνέλαβε τὶς ἐπίμονες αὐτὲς ἐπιθέσεις καταπάνω στὰ θεμέλια τῆς κρατικῆς ἐξουσίας μέχρις ὅτου ἦταν πιὰ ἀρκετὸ ἕνα καὶ μοναδικὸ κτύπημα γιὰ νὰ γκρεμιστεῖ αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα ; Δὲν εἶχε πολεμήσει μ' ὅλα τὰ μέσα, κάθε ἐκδήλωση ποὺ εἶχε σὰν σκοπὸ νὰ βοηθήσει τὸ Κράτος νὰ βρεῖ τὸν πραγματικὸ προορισμό του ; Δὲν εἶχε μὲ τὶς τρομερές καὶ φοβερὲς κριτικές του, ἀπογοητεύσει τὸ στρατό, σαμποτάρει τὴν στρατιωτικὴν ἡγεσία, ἐξεγείρει τοὺς πιστοὺς στρατιῶτες της κ.τ.λ. μέχρι ποὺ ἡ ἐπιτυχία του νὰ γίνει ἀναμφισβήτητη ;

Ἡ δραστηριότητα τοῦ λεγόμενου φιλελεύθερου τύπου ἀποδείχθηκε ὅτι ἦταν γιά τόν γερμανικό λαό μιά ἐργασία νεκροθαπτῶν. Δέν θ' ἀναφερθῶ καθόλου ἐδῶ στά ψέματα τῶν Μαρξιστικῶν ἐφημερίδων· γιαυτές τό ψέμα εἶναι μιά ἀνάγκη ζωῆς ὅπως καί γιά τή γάτα τό κυνήγι τῶν ποντικῶν. Μήπως ἡ προσπάθεια τους ὁλόκληρη δέν συνοψίζεται στό γεγονός ὅτι ἐπιχειροῦν νά τσακίσουν τήν σπονδυλική στήλη τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καί νά τόν καταστήσουν ὥριμο φροῦτο γιά τήν δραστικήν ὑποδούλωση του στό διεθνιστικό κεφάλαιο καί στούς Ἑβραίους ἀφέντες του;

Ἀλλά πῶς ἀντέδρασε τό Κράτος ἐνάντια σ' αὐτή τήν ὁμαδική δηλητηρίαση τοῦ ἔθνους; Δέν ἔκανε τίποτα, μά τίποτα ἀπολύτως: μερικά γελοῖα διατάγματα, κάποιες τιμωρίες γιά τίς πιό ἐμφανεῖς συκοφαντίες κι αὐτό ἦταν ὅλο. Ἔλπιζαν ἔτσι ὅτι θ' ἀποκτήσουν τήν εὔνοια αὐτῆς τῆς πανούκλας, πότε μέ κολακεῖες, πότε μέ τήν ἀναγνώριση τῆς ἀξίας τοῦ τύπου, τῆς «ἐνδιαφέρουσας» ἀποστολῆς του κι ἕνα σωρό ἄλλες ἀηδίες καί πότε χρησιμοποιώντας κάθε ὑπαρκτή λέξη. Ἤξεραν ὅμως πολύ καλά πώς τά ἀνόητα μυαλά δέν προσέχουν παρά τήν ἐπιφάνεια καί πώς εἶναι ἀνίκανα νά μποῦν στό βάθος τῶν πραγμάτων μετρώντας τήν ἀξία ἑνός ἀντικειμένου ἀπ' τό ἐξωτερικό κι ὄχι ἀπ' τό περιεχόμενο του· ἀδυναμία τελείως ἀνθρώπων πού σ' αὐτήν ἄλλωστε ὀφείλουν κι οἱ ἴδιοι τήν ὕπαρξή τους.

Βέβαια γιαυτούς ἐκεῖ τούς ἀνθρώπους ἡ «Ἐφημερίδα τῆς Φραγκφούρτης» ἦταν ἡ ἰδεατή τοῦ εἴδους. Ποτέ δέν μεταχειριζόταν σκληρές ἐκφράσεις ἀπωθοῦσε κάθε σωματική βία καί προσκαλοῦσε σ' ἕναν πνευματικό πόλεμο μεταξύ ἐκείνων—τοῦτο εἶναι πιά μοναδικό—πού δέν εἶχαν καμιά πνευματική καλλιέργεια.

Αὐτά ἦταν τ' ἀποτελέσματα τῆς ἡμιμάθειας, πού ἀπελευθερώνει τά φυσικά ἔνστικτα τῶν ἀνθρώπων καί τούς σκεπάζει μιά κάποια ἐπιστημονική μόρφωση χωρίς νά μπορεῖ νά τούς ἐμφυσήσει τήν βαθυτέρα γνώση τῶν πραγμάτων· γιά νά ἐξυψωθεῖ αὐτή ἡ στάθμη, ὁ ζῆλος κι ἡ καλή θέληση δέν ἔφταναν διόλου: Χρειάζονταν κι ἡ λογική καί μιά λογική ἔμφυτη. Ἡ ἀνώτερη σοφία εἶναι ἡ γνώση τῶν βαθύτερων φυσικῶν αἰτίων· ἐξηγοῦμαι:

Ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει ποτέ νά κάνει τό σφάλμα καί νά πιστέψει ὅτι βρίσκεται στή γῆ σάν ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ καί μοναδικός κυρίαρχος πάνω στή φύση (πλάνη πού εἶναι σχεδόν πάντα ἀποτέλεσμα τῆς ἡμιμάθειας). Ὀφείλει τό ἀντίθετο νά κατανοήσει τήν βασική κυριαρχία τῆς φύσης καί νά μάθει τόν τρόπο πού θά ὑποτάξει τήν ὕπαρξη του στούς κανόνες τῆς αἰώνιας πάλης καί τῆς αἰώνιας προσπάθειας πού εἶναι ἀπαραίτητοι γιά ν' ἀναπτυχθεῖ αὐτή.

Θὰ αἰσθανθεῖ τότε ὅτι μέσα στὸν κόσμο τοῦτο ποὺ οἱ πλανῆτες κι οἱ ἥλιοι ἀκολουθοῦν τὴν κυκλικὴ τροχιά τους, ὅπου τὰ φεγγάρια γυρίζουν γύρω ἀπὸ τοὺς πλανῆτες, ὅπου ἡ δύναμη βασιλεύει παντοῦ καὶ μόνη καὶ ποὺ ἡ ἀδυναμία προορίζεται νὰ τὴν ὑπηρετεῖ ὑποταχτικὰ ἢ νὰ χαθεῖ, ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ τοὺς ειδικοὺς αὐτοὺς νόμους.

Κι αὐτὸς ἀκόμη, ὁ ἄνθρωπος θὰ ὑποταχτεῖ στὴν κυριαρχία τῶν αἰωνίων κανόνων καὶ τῆς ὑψίστης σοφίας : μπορεῖ νὰ προσπαθήσει νὰ τοὺς νικήσει, ἀλλὰ θ' ἀποτύχει, δὲν θὰ τὸ κατορθώσει ποτέ.

Ὁ Ἑβραῖος γράφει στὶς ἐφημερίδες ποὺ τὶς ὀνομάζει διανοούμενες, μόνο γιαὐτὸν τὸν ἡμίκοσμο τῶν διανοουμένων μας. Γιαὐτὸν εἶναι προορισμένες ἡ *Φραγκφουρτερεζέϊτουγκ* καὶ ἡ *Μπερλίνερ Τάγκεμπλατt.* Στὴ δική του διαπασῶν συμφωνεῖ ὁ τόνος τους καὶ ὅλη τους ἡ ἐνεργητικότητα. Μεταχειρίζονται κάθε μέσο καὶ κάθε προσπάθεια, ποὺ ἐξωτερικὰ θὰ φαίνονταν ἴσως ἡ πιὸ τίμια, γιὰ νὰ χύσουν στὴν καρδιὰ τῶν ἀναγνωστῶν τους τὰ δηλητήρια ποὺ ἀργὰ καὶ μὲ ὑπομονὴ ἔχουν συγκεντρώσει. Κάτω ἀπὸ ἕναν πίδακα ἁρμονικῶν ἤχων καὶ ὁρατοριακῶν σχημάτων, ἀποκοιμίζουν τὸν ἀναγνώστη κάνοντας τον νὰ πιστεύει ὅτι μοναδικὸ κίνητρο γιὰ τὶς πράξεις τους ἔχουν τὴν καθαρὴ ἐπιστήμη καὶ τὴν ἠθικὴ ἐνῶ ἀντίθετα ἐπιχειροῦν κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴ μάσκα νὰ κλέψουν ἀπ' τὸν ἀντίπαλο τὰ ὅπλα μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς πολεμήσει.

Στὴν πραγματικότητα ἐνῶ μερικὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐφημερίδες διατηροῦν μιὰ φαινομενικὴ εὐπρέπεια ποὺ ὅλοι οἱ ἀνόητοι τὴν πιστεύουν, οἱ ἄλλες κατοχυρώνονται πίσω ἀπὸ τὴν δικαιολογία τῆς κατ' εὐφημισμὸν *ἐλευθερίας τοῦ τύπου* γιὰ νὰ ὑπογραμμίσουν τὶς σκανδαλώδεις ἐνέργειες τους, ποὺ ἄλλωστε θὰ μείνουν ἀτιμώρητες καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιήσουν γιὰ νὰ ποῦν ψέματα στὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν δηλητηριάσουν. Ἀκόμη, οἱ ἁρμόδιοι διστάζουν νὰ πάρουν μέτρα ἐνάντια σ' αὐτὲς τὶς ληστοσυμμορίες ἀπὸ τὸ φόβο μήπως τὰ μέτρα αὐτὰ ἐπεκταθοῦν καὶ βλάψουν καὶ τὸν «καλὸ» τύπο : Κι αὐτὸς ὁ φόβος εἶναι πάρα πολὺ δικαιολογημένος. Γιατὶ μόλις ἐπιχειρήσουν νὰ καταπολεμήσουν μιὰν ἀπ' αὐτὲς τὶς ρυπαρὲς ἐφημερίδες, ἀμέσως ὅλες οἱ ἄλλες ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποστήριξη της : ἀλλὰ διόλου δὲν θέλουν νὰ συμφωνήσουν μ' αὐτη τὴν ὑποστήριξη ὡς πρὸς τὸν τρόπο ποὺ γίνεται ἡ πολεμικὴ ἀπὸ τὶς στῆλες αὐτῆς τῆς ἐφημερίδας, ὁ Θεὸς νὰ τοὺς φυλάει !... Ἁπλῶς καὶ μόνον ἀρχίζουν νὰ ἐκθειάζουν τὴν ἀρχὴ τῆς ἐλευθεροτυπίας καὶ ἐξαίρουν τὴν ἐλευθερία νὰ ἐκφράζει κανεὶς δημοσία τὴ γνώμη του.

Ὅμως μπροστὰ σ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις κι οἱ πιὸ δυνατοὶ νοιώθουν ἀδυναμία, γιατὶ βλέπεις προέρχονται ἀπὸ τὶς «καλὲς» ἐφημερίδες.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες τὸ δηλητήριο μπορεῖ, χωρὶς τίποτα καὶ κανεὶς νὰ τοῦ ἀντισταθεῖ, νὰ εἰσχωρήσει στὸ κυκλοφοριακὸ σύστη-

μα τοῦ λαοῦ μας, χωρὶς τὸ κράτος νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κάμει τὸ παραμικρὸ ἐνάντια σ' αὐτὴν τὴν ἀρρώστεια.

Ἡ ἀνοργανωσία τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ φθορὰ κι ἡ παραλυσία της, ποὺ κιόλας ἀπειλοῦνταν, ἔκανε τὴν ἐμφάνιση της ἀπ' τὸν τρόπο ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἁρμόδιοι γιὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπ' αὐτήν. Ἕνα σύστημα ποὺ δὲν εἶναι πιὰ ἀποφασισμένο νὰ ὑπερασπιστεῖ μὲ ὅλα τὰ ὅπλα, ἐγκαταλείπεται.

Κάθε ἀδυναμία εἶναι φανερὸ σημάδι τῆς ἐσώτερης ἀποσύνθεσης: Τὸ ἐξωτερικὸ γκρέμισμα θ' ἀκολουθήσει ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή...

Πιστεύω πὼς ἡ σημερινὴ γενιά, ἂν καθοδηγηθεῖ σωστά, θὰ μπορέσει νὰ κυριαρχήσει πάνω σ' αὐτὸν τὸν κίνδυνο. Ἔχει ζήσει γεγονότα ποὺ μπόρεσαν νὰ δυναμώσουν τὰ νεῦρα ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχασαν ἀκόμα τὴν ἀγωνιστικὴ τους διάθεση. Χωρὶς ἀμφιβολία οἱ Ἑβραῖοι θ' ἀρχίσουν νὰ κραυγάζουν ἀπ' τὶς στῆλες τῶν ἐφημερίδων τους, μόλις ἕνα δυνατὸ χέρι ἐπιχειρήσει νὰ συντρίψει τὴ φωληά τους, μόλις δοθεῖ ἕνα τέλος σ' αὐτὸ τὸ σκάνδαλο τοῦ τύπου κι ἐπὶ τέλους ὅταν ἀποφασιστεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ αὐτὸ τὸ σπουδαῖον μέσο διπαιδαγώγησης γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ Κράτους κι ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ χέρια τῶν ξένων ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ.

Ὅμως πιστεύω ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ μᾶς ἐπηρεάσει καθόλου, ὅλους ἐμᾶς τοὺς νέους ἀνθρώπους, ὅπως ἄλλοτε τοὺς πατεράδες μας: Μιὰ ὀβίδα τῶν 30 ἑκατοστῶν σφυρίζει πιὸ δυνατὰ καὶ σκεπάζει τὶς κραυγὲς χίλιων Ἑβραίων δημοσιογράφων... Ἂς τοὺς ἀφήσουμε λοιπὸν νὰ κραυγάζουν!

Τὸ ἀκόλουθο παράδειγμα κάνει ἀκόμη πιὸ φανερὴ τὴν ἀνεπάρκεια καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς Κυβέρνησης στὴν προπολεμικὴ Γερμανία, γιὰ προβλήματα ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ καὶ ἐνδιαφέροντα τοῦ ἔθνους μας.

Παράλληλα μὲ τὴν μόλυνση τοῦ λαοῦ στὸν πολιτικὸ τομέα καὶ στὰ ζητήματα τῆς ἠθικῆς, μιὰ προσπάθεια δηλητηριασμοῦ, τὸ ἴδιο ἀναμφισβήτητη, εἶχε ἀναληφθεῖ, ἐνῶ καὶ πολλὰ χρόνια, σὲ βάρος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Ἡ σύφιλη ἄρχισε νὰ ἐξαπλώνεται ὅλο καὶ περισσότερο στὶς μεγάλες πόλεις, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ φυματίωση συνέχιζε τὴν τρομερὴ συγκομιδή της σ' ὁλόκληρο σχεδὸν τὸν πληθυσμὸ τῆς χώρας.

Μολονότι καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τ' ἀποτελέσματα ἦταν τρομερὰ γιὰ τὸ ἔθνος καμιὰ σοβαρὴ προσπάθεια καὶ μέτρα ἀποφασιστικὰ δὲν πάρθηκαν ἀπὸ κανένα ἐνάντια σ' αὐτὸ τὸ κακό.

Εἰδικὰ ὡς πρὸς τὴ σύφιλη, ὁ λαὸς καθὼς καὶ τὸ Ἔθνος κράτησαν μιὰ στάση ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν τέλεια συνθηκολόγηση. Ἀντὶ νὰ ἀναλάβουν ἕναν ἀγώνα σοβαρὸ κι ἐξολοθρεπτικὸ δὲν

ἔκαναν τίποτα κι ἀδιαφόρησαν τελείως. Ἡ ἐξεύρεση μιᾶς ἀμφίβολης λύσης κι ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογή της δὲν μποροῦσε νὰ προσφέρει σοβαρὲς ὑπηρεσίες ἐνάντια σ' αὐτὸ τὸ μόλυσμα. Κι ἐδῶ τὸ ἴδιο, δὲν ὑπῆρχε ἀμφιβολία ὅτι θἄπρεπε νὰ χτυπηθοῦν οἱ αἰτίες κι ὄχι τὰ ἐπιφανειακὰ φαινόμενα. Ἀλλὰ ἡ αἰτία βρίσκεται κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο στὴν ἐκπόρνευση τοῦ ἔρωτα: ἀκόμη κι ἂν αὐτὴ ἡ ἐκπόρνευση δὲν ἀποτελοῦσε στὴν πραγματικότητα τὴν αἰτία τοῦ τρομεροῦ μολύσματος, ἦταν κιόλας βαθειὰ καταστρεπτικὴ γιὰ τὸ λαὸ γιατὶ ἔφτανε ἔστω κι ἡ ἠθικὴ ἀποχαλίνωση ποὺ ἔσερνε μαζύ της αὐτὴ ἡ διαφθορά, γιὰ νὰ καταστρέψει ἕνα λαὸ ἀργὰ κι ὁλοκληρωτικά.

Αὐτὸς ὁ «ἰουδαϊσμός» τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς κι ἡ μεταλλαγὴ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς τῆς συνουσίας σὲ μιὰ ὑπόθεση χρήματος, θἄφερναν ἀργὰ ἢ γρήγορα τ' ἀποτελέσματα τους στὶς ἐπερχόμενες γενεές: ἀντὶ γιὰ ζωηρὰ κι ὑγιῆ παιδιὰ ποὺ θὰ γεννιόνταν ἀπὸ τὸ φυσιολογικὸ ἔνστικτο, δὲν θὰ βλέπαμε πιὰ παρὰ καρποὺς σάπιους μιᾶς ἀρρωστημένης οἰκονομικῆς ἐπιχείρησης. Τέτοια θὰ καταντοῦσε λίγο—λίγο στὴν πραγματικότητα, ἡ βάση κι' οἱ συνθῆκες πάνω στὶς ὁποῖες θὰ στηρίζονταν ὁ γάμος στὴ Γερμανία. Ὁ ἔρωτας ἦταν πιὰ μιὰ λύσσα κι ἕνας σφορδὸς πόνος.

Βέβαια, δὲν εἶναι ἀπίθανο κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη νὰ κοροϊδέψουμε καὶ νὰ ξεγελάσουμε γιὰ ἕνα διάστημα τὴ φύση, ἀλλὰ ἡ ἐκδίκηση της εἶναι ἀναπόφευκτη, δὲν θὰ ἐκδηλωθεῖ παρά, πολὺ ἀργότερα, ἢ μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται συχνὰ ἀργότερα αὐτὴ τὴν ἐκδίκηση.

Μέχρι ποιοῦ σημείου ἦταν καταστρεπτικὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐπίμονης παραγνώρισης τῶν φυσιολογικῶν συνθηκῶν τοῦ γάμου, μπορούσαμε νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε παρατηρώντας τὴν ἀριστοκρατία μας. Βλέπουμε σ' αὐτὸν τὸν τομέα μιὰ τέλεια ἀδιαφορία ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἀναπαραγωγὴ ποὺ βασίζεται εἴτε σὲ μιὰ κοσμικὴ δῆθεν συστολή, εἴτε καὶ σὲ οἰκονομικοὺς λόγους. Τὸ ἕνα εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὸ ἀδυνάτισμα καὶ τὸ ἄλλο τὸν δηλητηριασμὸ τοῦ αἵματος, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι εἶχαν πιὰ ἀναλάβει νὰ ἐξασφαλίσουν στὴν Αὐτῆς Ὑψηλότητα—ποὺ τότε εἶχε ὅλο της τὸ Ὕψος!—τὴν διαδοχὴ καὶ νὰ προμηθεύσουν στὸ Ἔθνος τὸν πληθυσμό του. Ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις ξεκίνησε ὁ ὁλοκληρωτικὸς ἐκφυλισμός.

Ἡ ἀστική μας κοινωνία προτίθεται σήμερα ν' ἀκολουθήσει τὸν ἴδιο δρόμο καὶ νὰ ὁδηγήσει στὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Προσπαθοῦν κι ἀγωνίζονται μὲ μιὰ ἀπεγνωσμένη ἀδιαφορία νὰ περάσουν μπροστὰ ἀπ' τὶς δυσάρεστες ἀλήθειες χωρὶς νὰ σταθοῦν, λὲς καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ τὶς ἐμποδίσουν νὰ ὑπάρχουν Ὄχι δὲν μπο-

ροῦμε ν' ἀρνηθοῦμε οὔτε νὰ παραβλέψουμε τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ πληθυσμός μας τῶν μεγαλουπόλεων ἔχει λίγο—λίγο ἐκπορνευθεῖ στὴν ἐρωτερική του ζωὴ κι ὅτι ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς κατάστασης ἔχει καταντήσει σὲ συντριπτικὸ βαθμό, ἡ λεία τοῦ συφιλιδικοῦ μολύσματος· τὸ γεγονὸς ὑπάρχει καὶ παραμένει.

Τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς μόλυνσης μποροῦμε νὰ τὰ δοῦμε ὁλοκάθαρα ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ στὰ φρενοκομεῖα κι ἀπ' τὴν ἄλλη, ἀλλίμονο! στὰ... ἴδια τὰ παιδιά μας. Αὐτὰ πρὸ πάντων ἀποτέλουν τὴν θλιβερὴ κι ἄθλια ἀπόδειξη γιὰ τὸ «πανούκλιασμα», τὸ προοδευτικὸ καὶ συνεχιζόμενο τῆς σεξουαλικῆς ζωῆς μας: Οἱ παιδικὲς ἀρρώστειες ἀποδείχνουν τὰ βίτσια τῶν γονιῶν.

Ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ νὰ δοθεῖ μιὰ λύση: μερικοὶ ἁρμόδιοι δὲν βλέπουν καμιά, ἢ καλύτερα δὲν θέλουν νὰ δοῦν ὅτι ὑπάρχουν λύσεις· εἶναι ὁ πιὸ εὔκολος κι ὁ πιὸ οἰκονομικὸς τρόπος γιὰ νὰ «πάρεις θέση» ἀπέναντι στὸ πρόβλημα. Ἄλλοι πάλι τυλίγονται κάτω ἀπ' τὸν ἱερὸ μανδύα μιᾶς σεμνοτυφίας γελοίας ὅσο καὶ ψεύτικης μαζί, μιλοῦν γιὰ τὸ πρόβλημα σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ τὸ πιὸ μεγάλο ἁμάρτημα κι ἐκφράζονται μὲ τὴν πιὸ μεγάλη ἀπέχθεια γιὰ τὸν ἁμαρτωλὸ ποὺ θὰ τολμοῦσε νὰ τὸ θίξει· μετὰ κλείνουν τὰ μάτια μ' ἕναν θρησκευτικὸ τρόμο μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστεια τῶν ἀθέων καὶ παρακαλοῦν τὸν Θεὸ νὰ ἐξαποστείλει—ἂν εἶναι δυνατὸν μετὰ τὸ θάνατο τους—τὴν ὀργὴ καὶ τὴν ἐκδίκηση του, πάνω σ' αὐτὰ τὰ Σόδομα καὶ Γόμορα γιὰ νὰ δώσει ἕνα καινούργιο μάθημα σ' αὐτὴ τὴν ντροπιασμένη ἀνθρωπότητα.

Τέλος ὑπάρχει καὶ μιὰ τρίτη περίπτωση ἀνθρώπων ποὺ ξέρουν πολὺ καλὰ νὰ διακρίνουν τὰ τρομερὰ ἐπακόλουθα αὐτοῦ τοῦ μολύσματος ποὺ μιὰ μέρα θὰ τοὺς συμπαρασύρει, ἀλλὰ σηκώνουν ἀδιάφορα τοὺς ὤμους, καταλήγοντας στὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν μποροῦν διόλου νὰ ἐνεργήσουν ἐνάντια στὸν κίνδυνο κι ἀφήνουν ἔτσι τὰ γεγονότα νὰ ἐξελιχθοῦν ὅπως τύχει.

Γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, οἱ τελευταῖοι ἐτοῦτοι νιώθουν βολικὰ κι ἄνετα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦν ὅτι τὸ ἔθνος ὁλόκληρο, ἄνετα κι αὐτό, θὰ πέσει θῦμα αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας. Αὐτοὶ οἱ ψευτοφυγάδες παρηγοριοῦνται μὲ τὴ σκέψη πῶς καὶ στοὺς ἄλλους λαοὺς συμβαίνουν τὰ ἴδια κι ἔτσι δὲν μποροῦν πιὰ ν' ἀντισταθοῦν στὴ δική τους κατάπτωση· τὸ μόνο ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε γιαυτοὺς εἶναι ὅτι ὁ πόνος τους ἀντισταθμίζεται ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι κι οἱ ἄλλοι λαοὶ πονοῦν τὸ ἴδιο.

Ἀλλὰ τότε μπαίνει μιὰ ἄλλη ἄποψη τοῦ προβλήματος: νὰ μάθουμε ποιὸς θὰ εἶναι ὁ λαὸς ποὺ πρῶτος καὶ μόνος θὰ κυριαρχήσει πά-

νω σ' αὐτὴ τὴν πανούκλα καὶ ποιὰ θὰ εἶναι τὰ ἔθνη ποὺ θὰ καταστραφοῦν ἀπ' αὐτήν.

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς στηρίζεται ἡ ἀξία τῆς φυλῆς... Τῆς ράτσας ποὺ δὲν θ' ἀντισταθεῖ στὴν καταστροφή, ποὺ θὰ πεθάνει καὶ θ' ἀφήσει τὴ θέση της σ' ἄλλες φυλὲς πιὸ ἁγνὲς καὶ πιὸ συνεκτικὲς ἢ πιὸ ἱκανὲς ν' ἀντισταθοῦν.

Γιατί, ἀφοῦ αὐτὸ τὸ πρόβλημα ἀναφέρεται κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο στὴ νεότητα, γίνεται καταφανέστατο γιαυτοὺς ποὺ τὸ παρατηροῦν μὲ ἀκριβολογία, ὅτι τὰ ἁμαρτήματα τῶν γονιῶν τους θὰ ξεπληρωθοῦν πάνω τους μέχρι δέκατης γενιᾶς. Ποιά ἄλλη ἀλήθεια ἔχει τόσο τρομερὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ φυλὴ καὶ τὸ αἷμα;

Τὰ ἁμαρτήματα τῆς ράτσας καὶ τοῦ αἵματος εἶναι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα τοῦ κόσμου τούτου καὶ σημαίνει τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπότητας ποὺ ἐπιδίδεται σ' αὐτό.

Πόσο ἡ θέση ποὺ πῆρε ἡ Γερμανία πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο ἀπέναντι σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ἦταν ἐγκληματική! Τί ἔκανε γιὰ νὰ βάλει κάποια τροχοπέδη στὴν ἐξάπλωση αὐτῆς τῆς πανούκλας μέσα στὶς μεγάλες πόλεις; Τί ἔγινε γιὰ νὰ δοθεῖ ἕνα τέλος σ' αὐτὴ τὴ μόλυνση καὶ τὴν βιομηχανοποίηση τῆς ἐρωτικῆς μας ζωῆς; Τί ἔκαναν γιὰ νὰ καταπολεμήσουν τὴ συφιλίδα ποὺ μαστίζει τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ τί πέτυχαν;

Ἡ ἀπάντηση δίνεται πιὸ εὔκολα ἂν ἐξετασθεῖ τὸ τὶ ἔπρεπε νὰ γίνει καὶ δὲν ἔγινε.

Κατ' ἀρχὴν δὲν ἔπρεπε νὰ πάρουμε αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔτσι ἐλαφρὰ ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο νὰ κατανοήσουμε πὼς ἀπ' τὶς λύσεις ποὺ θὰ δίναμε ἐξαρτιόταν ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία ὁλόκληρων γενεῶν καὶ νὰ σκεφτοῦμε ὅτι οἱ λύσεις αὐτὲς θὰ προσδιόριζαν τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ μας. Ἀλλὰ μιὰ τέτοια θεώρηση τῶν πραγμάτων θὰ μᾶς ὑποχρέωνε νὰ λάβουμε μέτρα καὶ ἀποφάσεις ριζικές. Σὲ πρῶτο πλάνο λοιπὸν ἔμπαινε τὸ γεγονὸς ὅτι πάνω ἀπ' ὅλα ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσουμε τὴν προσοχὴ τοῦ ἔθνους σ' αὐτὸν τὸν τρομερὸ κίνδυνο, ἔτσι ποὺ καθένας νὰ κατανοήσει τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀγῶνα ποὺ ἔπρεπε ν' ἀναληφθεῖ.

Δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ συζητήσουμε, τὸ πιὸ συχνά, γιὰ μία τέλεια ἀποτελεσματικότητα τῶν ὑποχρεώσεων ποὺ διαγράφονται τόσο καθαρὰ κι εἶναι τόσο ἀπαραίτητες, ἐκτὸς ἐάν, ἀφοῦ ὑπογραμμίσουμε στὸν καθένα τὴν ἀνάγκη, τοὺς ὁδηγήσουμε ὅλους, μὲ τὴν πειθώ, ν' ἀναγνωρίσουν τὴν χρησιμότητα τῶν μέτρων ποὺ θὰ ληφθοῦν: ἀλλὰ αὐτὸ ἀπαιτεῖ νὰ ἔχουν ἱκανοποιητικὰ κατανοηθεῖ, ὅλα τ' ἄλλα προβλήματα καὶ διαδοχικὰ νὰ στραφεῖ πρὸς αὐτὰ ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ τὰ κατανοήσει.

Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ὅπου χρειάζεται ν' ἀναληφθεῖ μιὰ προσπάθεια ἢ μιὰ ἐνέργεια φαινομενικὰ ἀπραγματοποίητη, χρειάζεται ἡ προσοχὴ τοῦ κοινοῦ νὰ συγκεντρωθεῖ καὶ νὰ μαζικοποιηθεῖ σ' ἕνα μόνο πρόβλημα, σὰν ἡ λύση αὐτοῦ τοῦ τελευταίου νὰ ἦταν ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου. Μόνο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μποροῦμε νὰ βάνουμε ἕνα λαὸ θεληματικὰ ἱκανὸ ν' ἀναλάβει μεγάλες πράξεις καὶ μεγάλες προσπάθειες.

Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ μεμονωμένο ἄτομο ὅταν πρέπει νὰ πραγματοποιήσει ὑψηλοὺς σκοπούς. Κι αὐτὸς πρέπει τὸ ἴδιο νὰ δεῖ τὴν προσπάθεια του σὰν μοναδική· κι αὐτὸς τὸ ἴδιο ὀφείλει νὰ συγκεντρώσει ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ πετύχει τὴν ὁλοκλήρωση τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς προσπάθειας του, ἀφοῦ πρῶτα συγκεκριμενοποιήσει τὴν ἀπάντηση του καὶ χαράξει τὴν γραμμὴ ποὺ [θ' ἀκολουθήσει.

Ὅποιος δὲν ἀντιληφθεῖ τὴν ἀνάγκη τοῦ καταμερισμοῦ τοῦ δρόμου ποὺ ἔχει νὰ διατρέξει καὶ δὲν σημειώσει τὰ σύνορα ποῦ θέλει νὰ κατακτήσει κι ὅποιος δὲν καταβάλλει μιὰν μεθοδικὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ὁλοκληρώσει νικηφόρα καθ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ συγκεντρώνοντας δυναμικὰ ὅλες του τὶς δυνατότητες, δὲν θὰ φτάσει ποτὲ μέχρι τόν τελικὸ σκοπό, ἀλλὰ θὰ μείνει σὲ κάποιο σημεῖο τοῦ δρόμου κι ἴσως ἀκόμη κι ἔξω τελείως ἀπ' τὸ δρόμο.

Αὐτὴ ἡ ἐργασία γιὰ ν' ἀνυψωθεῖς μέχρι τὸν σκοπὸ εἶναι μιὰ ὁλόκληρη τέχνη κι ἀπαιτεῖ νὰ τεθοῦν σὲ σταθερὴ ἐνέργεια ἀνώτερες δυνάμεις καὶ δυνατότητες γιὰ νὰ ἀποφευχθοῦν καὶ νὰ ὑπερνικηθοῦν, βῆμα τὸ βῆμα, οἱ δυσκολίες τοῦ δρόμου.

Ἡ πρώτη ἀπ' ὅλες τὶς ἀπαραίτητες συνθῆκες ποὺ θὰ ὁδηγήσει στὴν σύγκρουση, τὸν πιὸ δύσκολο αὐτὸ τομέα τῆς σταδιοδρομίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αὐτὴ ἐδῶ: Πρέπει ἡ ἐντολὴ ποὺ θὰ δοθεῖ στὴ μάζα νὰ πετύχει ἔτσι, ὥστε νὰ τῆς παρουσιάσει τὸ μεμονώμενο ἀντικείμενο ποὺ θέλει νὰ φτάσει ἢ νὰ κατακτήσει, σὰν τὸ μοναδικό, τὸ μόνο ἄξιο τῆς προσοχῆς της καὶ ποὺ ἡ κατάκτηση του μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει στὴν ἐπιτυχία τοῦ ὑπόλοιπου μέρους.

Ἀλλοιῶς ἡ μεγάλη λαϊκὴ μάζα δὲν μπορεῖ ποτὲ ν' ἀγκαλιάσει μὲ τὸ βλέμμα της ὁλόκληρο τὸν δρόμο χωρὶς νὰ δειλιάσει ἢ ν' ἀμφιβάλλει γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐπιτυχία της. Μέχρις ἕνα ὡρισμένο σημεῖο θὰ διαφυλάξει τὸν σκοπὸ μέσα στὴν ὁρατότητα της, ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσει νὰ συγκρατήσει τὸ δρόμο παρὰ σὲ μικρὰ τμήματα, ὅπως ὁ ταξιδιώτης ποὺ ξέρει τὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ του καὶ τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἀλλὰ γιὰ νὰ φτάσει πιὸ εὐχάριστα στὸ τέλος τοῦ ἀτέλειωτου δρόμου του, τὸν χωρίζει σὲ τομεῖς καὶ διασχίζει καθέναν ἀπ' αὐτοὺς μὲ ἀποφασιστικὸ βῆμα σὰν αὐτὸ νὰ σήμαινε τὸ προσδοκώμενο τέλος τοῦ ταξιδιοῦ.

του. Πρέπει νὰ τὸ τονίσω, μόνο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ προχωρήσουμε χωρὶς νὰ κουραστοῦμε.

Ἔτσι μόνο καὶ μὲ τὴ βοήθεια ὅλων τῶν μέσων προπαγάνδας, ἔπρεπε νά παρουσιαστεῖ τὸ πρόβλημα τοῦ ἀγῶνα ἐνάντια στὴ σύφιλη καὶ νά γίνει «τὸ μοναδικὸ» καθῆκον τοῦ ἔθνους κι ὄχι ἕνα ἀπὸ τὰ καθήκοντα του. Ἔπρεπε νά ἐμφυτεύσουν στὸ μυαλὸ τῶν ἀνθρώπων, μ' ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα καὶ μὲ κάθε δυνατὴ ἐξάπλωση, ὅτι ἡ φθορὰ ποὺ προξενοῦσε ἡ σύφιλη ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη δυστυχία γιαυτοὺς μέχρι ποὺ ὁλόκληρο τὸ Ἔθνος νὰ σχηματίσει τὴν πεποίθηση... ὅτι ἀπὸ τὴν λύση αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ἐξαρτᾶται ἡ ὕπαρξη ἢ ἡ καταστροφή του.

Μόνο μετὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια μακρυὰ προετοιμασία, χρόνων ὁλόκληρων ἂν παραστεῖ ἀνάγκη, ἡ προσοχὴ καὶ μαζί της ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ λαοῦ, μπορεῖ ἱκανοποιητικὰ νὰ ξυπνήσει καὶ νὰ μεταχειριστεῖ ἔτσι μέσα πολὺ βαρειὰ ποὺ συνιστοῦν μεγάλες θυσίες, χωρὶς νὰ ὑπάρξει ὁ φόβος μήπως ἐγκαταλειφθεῖ ὁ σκοπὸς ἀπὸ τὴν ἀκατανοησία καὶ τὴν ἔλλειψη καλῆς θέλησης τῆς μάζας.

Πρέπει πράγματι γιὰ νὰ πετύχουμε τὴν ἐξάλειψη αὐτῆς τῆς πανούκλας νὰ ὑποστοῦμε θυσίες ἀπέραντες καὶ νὰ ὑπομείνουμε σὲ καταναγκαστικὴ καὶ χωρὶς ἀνάσα δουλειά.

Ὁ ἀγώνας ἐνάντια στὴ σίφυλη ἐπιβάλει τὴν μάχη μὲ τὴν πορνεία, μὲ τὶς προλήψεις, μὲ τὶς σκουριασμένες ἰδέες, μὲ τὶς τρέχουσες φιλοσοφικὲς θεωρίες, μὲ τὶς δυϊστάμενες γνῶμες καὶ νὰ ἀφιερωθοῦν σ' αὐτὸν ὅλα μας τὰ ἐνδιαφέροντα κι ὅλη μας ἡ ἀποφασιστικότητα ἐνάντια στὴ στενοκεφαλιὰ ὡρισμένων ἁρμοδίων.

Ἡ πρώτη προϋπόθεση γιὰ νὰ τεθοῦν αὐτὰ τὰ δεδομένα σὲ μιὰ λογικὴ βάση—κι ἕνα ἠθικὸ δίκαιο—εἶναι ἡ προσπάθεια γιὰ νὰ καταστεῖ δυνατὸς ὁ γάμος μεταξὺ τῶν νέων ἀνθρώπων τῆς ἐρχόμενης γενιᾶς. Οἱ καθυστερημένοι γάμοι εἶναι ἡ μοναδικὴ δικαιολογία ποὺ βρίσκουν οἱ ἁρμόδιοι γιὰ νὰ διατηροῦν ἕνα σύστημα—ποὺ τὸ στρέφουν ἀπὸ ὅποια πλευρὰ θέλουν—καὶ ποὺ ἀποτελεῖ προσβολὴ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἄτομα ποὺ θέλουν νὰ καμώνονται, μ' ὅλη τὴν ἀπαραίτητη μετριοφροσύνη, ὅτι εἶναι ὁμοίωμα κι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πορνεία εἶναι αἶσχος τῆς ἀνθρωπότητας : ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ τὴν καταπολεμήσουμε μὲ διαλέξεις περὶ ἠθικῆς, εὐλαβικὲς προσευχὲς κ.τ.λ. Ὁ περιορισμὸς κι ἡ ὁριστικὴ ἐξάλειψη της ἀπαιτοῦν προηγουμένως τὴν ὕπαρξη ἑνὸς ὡρισμένου ἀριθμοῦ προηγούμενων συνθηκῶν

Ἡ πρώτη κι ἡ πιὸ ἀναγκαία ἀνάμεσα σ' αὐτὲς παραμένει ἡ σύ-

ναψη ἑνὸς πρώιμου γάμου ποὺ θὰ καθησυχάσει τὰ φυσιολογικὰ ἀνθρώπινα ἔνστικτα, κυρίως τοῦ ἄντρα, γιατὶ ἡ γυναίκα παίζει στὸ σημεῖο αὐτὸ παθητικὸ ρόλο.

Μέχρι ποιοῦ σημείου οἱ νέοι μας παραλογίζονται καὶ πόσο μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ποὺ ἔχουν παρασυρθεῖ σὲ ἀνοησίες ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ θέμα, εἶναι εὔκολο νὰ τὸ διαπιστώσει κανεὶς ἀκούγοντας συχνὰ τὶς μαμάδες τῆς «καλῆς» καθὼς λέμε, κοινωνίας νὰ διακηρύσσουν ὅτι θὰ σᾶς χρωστοῦσαν εὐγνωμοσύνη ἂν τοὺς βρίσκατε γιὰ τὰ παιδιά τους ἕναν ἄνθρωπο ποὺ νἄχει πιὰ «κάνει τὶς τρέλλες του».

Καθὼς λοιπὸν δὲν δίνει κανεὶς πιὰ τὴν ἀνάλογη προσοχὴ σ' αὐτὸ τὸ θέμα—ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ περιωρισμένη κατηγορία—μιὰ νέα φτωχειὰ κοπέλλα θὰ αἰσθανόταν πολὺ εὐτυχισμένη ἂν κατάφερνε νὰ παντρευτεῖ ἕναν τέτοιον Ζίγκφριντ καὶ τὰ παιδιά τους θ' ἀποτελοῦσαν μετὰ τὸ ὁλοφάνερο ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ γάμου.

Ὅταν σκεφτοῦμε βαθύτερα πάνω στὸ γεγονὸς ἑνὸς τέτοιου δεσμοῦ, τόσο περιοριστικοῦ τῆς δημιουργίας, ποὺ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀπαγόρευση κάθε φυσιολογικῆς ἐκλογῆς ποὺ θἄπρεπε νὰ διακατέχει ὅλα τὰ πλάσματα, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ ἄθλια, φτάνουμε στὸ συμπέρασμα νὰ ποῦμε γιατὶ νὰ ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ὀργανισμος καὶ ποιὸν σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ;

Δὲν εἶναι ἄραγε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πράγμα μὲ τὴ πορνεία; Οἱ γενιὲς ποὺ ἔρχονται δὲν θὰ παίξουν κανένα ρόλο πάνω στὸ θέμα; Ἢ μήπως ἀγνοοῦμε πόσο μεγάλη θὰ εἶναι ἡ δυστυχία τῶν παιδιῶν μας καὶ τῶν παιδιῶν τῶν παιδιῶν μας ποὺ θὰ πέσει στὶς πλάτες μας, ὥστε νὰ ὑποκλέπτουμε ἔτσι ἀσυνείδητα κι ἐγκληματικὰ τὸ ὕψιστο δικαίωμα τῆς φύσης καὶ τὸ ὑπέρτατο καθῆκον ἀπέναντι στὴ φύση!

Ἔτσι ἐκφυλίζονται οἱ πολιτισμένοι λαοί... ἔτσι, λίγο-λίγο ἐξαφανίζονται.

Ἀκόμα κι ὁ γάμος δὲν πρέπει νὰ θεωρεῖται σὰν αὐτοδύναμος σκοπός: ὀφείλει νὰ ὁδηγήσει πρὸς ἕνα πιὸ ὑψηλὸ ἰδανικό, τὸν πολλαπλασιασμὸ καὶ τὴν διατήρηση τοῦ εἴδους καὶ τῆς φυλῆς: αὐτὴ εἶναι ἡ μοναδική του σημασία κι ἡ μοναδική του ἀποστολή.

Ἔτσι τεθειμένη, ἡ ἀναγκαιότητα τοῦ πρώιμου γάμου δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀλλοιῶς παρὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ ἂν ἐκπληρώνει ἢ ὄχι τὴν ἀποστολή του. Ὁ πρώιμος γάμος ἔχει κιόλας στὸ ἐνεργητικό του τὸ γεγονὸς ὅτι δίνει στὸ νέο ζευγάρι αὐτὴ τὴ δύναμη ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ φέρει στὸν κόσμο καὶ νὰ διαιωνίσει τὸ εἶδος του μ' ἕνα πλάσμα ὑγιὲς καὶ ἀνθεκτικό. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ὁ πρώιμος γάμος δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ χωρὶς τὴν προηγούμενη ὁλο-

κλήρωση μιᾶς σειρᾶς κοινωνικῶν μέτρων πού ἄν συμβοῦν αὐτά οὔτε κάν πρέπει νά τόν συλλογιζόμαστε.

Λοιπόν, αὐτό τό ἁπλό μικρό πρόβλημα δέν μπορεῖ νά τακτοποιηθεῖ ἄν δέν ἀναφερθοῦμε σέ ἀποφασιστικά κοινωνικές μεταρρυθμίσεις· Ἡ σημασία καί τό ἐνδιαφέρον αὐτῶν τῶν προβλημάτων θά φανεῖ καθαρά ἀπ' τή στιγμή πού ἡ Δημοκρατία, ἡ «σοσιαλιστική» ὅπως τήν λένε, θά καταστεῖ ἀνίκανη νά βρεῖ λύσεις στό στεγαστικό πρόβλημα. Τελείως λοιπόν ἁπλᾶ, ἀπ' αὐτό καί μόνο τό γεγονός ἐμποδίζονται ἀναρίθμητοι γάμοι καί στή συνέχεια καταλήγουν στήν πορνεία. Ἡ ἠλιθιότητα τῆς κατανομῆς τῶν ἡμερομισθίων πού διόλου δέν λογαριάζει τό οἰκογενειακό πρόβλημα καί τό πρόβλημα διατροφῆς τοῦ ἐργάτη, εἶναι ἕνας ἀκόμα λόγος πού συχνά ἐμποδίζει τόν πρώιμο γάμο.

Δέν μποροῦμε λοιπόν ν' ἀναλάβουμε λοιπόν τόν ἀγώνα κατά τῆς πορνείας ἄν ὁ γάμος σέ μιά ὡρισμένη ἡλικία δέν γίνει πρῶτα συνείδηση καί πραγματικότητα, ἀφοῦ συμβοῦν βασικές ἀλλαγές στίς κοινωνικές συνθῆκες.

Αὐτό εἶναι τό πρωταρχικό ζήτημα πού μπαίνει ἀπαρχίς, ἄν θελήσουμε νά δώσουμε λύσεις στό πρόβλημα.

Κατά δεύτερο λόγο, ἡ παιδεία κι ἡ ἐκπαίδευση θά πρέπει ν' ἀποβάλλουν μιά σειρά λάθη γιά τά ὁποῖα κανείς δέν ἐνδιαφέρθηκε ὡς τώρα. Πρῶτα - πρῶτα, πρέπει, στό παιδαγωγικό σύστημα πού ἀκολουθεῖται μέχρι τώρα νά γίνει ἕνας σοβαρός διαχωρισμός ἀνάμεσα στήν διανοουμενίστικη διδασκαλία καί στήν φυσική σωματική ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ. Αὐτά πού σήμερα ὀνομάζουμε «Λύκεια» δέν εἶναι παρά κακέκτυπα τῶν ἀρχαίων προτύπων τους. Ἡ παιδαγωγική μας ἔχει τελείως ξεχάσει ὅτι ἕνα ξεκάθαρο μυαλό κατοικεῖ μονάχα σ' ἕνα ὑγιές σῶμα.

Ἐκτός μερικῶν ἐξαιρέσεων, ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ βρίσκεται κάτω ἀπ' αὐτό τό ἄσχημο καί καταστρεπτικό σύστημα διαπαιδαγώγησης.

Ἦρθε καιρός πού στήν προπολεμική Γερμανία ἀγνοοῦσαν τελείως αὐτή τή μεγάλη ἀλήθεια. Προσπαθοῦσαν νά ἐπιρρίψουν στό σῶμα ὅλα τά ἁμαρτήματα καί τά ἐλαττώματα καί ἐπιχειροῦσαν νά στηρίξουν τήν μεγαλωσύνη τοῦ ἔθνους στήν ἀνάπτυξη ἀποκλειστικά τῆς διανόησης. Πλάνη πού ἀργότερα θά ζητοῦσε τήν ἐξιλέωση της σέ σημεῖο πού θά καταντοῦσε ἀπίστευτο. Δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι τό μπολσεβίκικο κῦμα δέν βρῆκε πεδίο δράσης πιό κατάλληλο σέ κανένα ἄλλο σημεῖο τῆς χώρας, ἔξω ἀπ' τίς περιοχές πού τίς εἶχε ἐκφυλίσει ἡ πεῖνα κι ὁ ὑποσιτισμός: στήν κεντρική Γερμανία, στή Σαξωνία καί στό λεκανοπέδιο τῆς Ρούρ. Σ' ὅλες αὐτές τίς περιοχές δέν ἀνα-

πτύχθηκε καμιὰ δραστηριότητα ἐνάντια στὴν Ἑβραϊκὴ ἐπίδραση, ὄχι ἀπὸ ἔλλειψη νοημοσύνης, ἀλλὰ ἀπὸ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ νοημοσύνη εἶχε τελείως ἐκλείψει μπροστὰ στὴν οἰκονομικὴ ἀθλιότητα. Ἡ ἐκμηδένιση ἐξάλλου τῆς διανοητικῆς ἀντίστασης στὶς ἀνώτερες κοινωνικὲς τάξεις, τὶς ἔκανε τελείως ἀνίκανες—σὲ στιγμὴ ποὺ δὲν μετροῦσε τὸ μυαλὸ ἀλλὰ ἡ γροθιὰ—νὰ διατηρηθοῦν κι ἀκόμη λιγότερο, νὰ προοδεύσουν. Συχνά, στὴν σωματικὴ ἀνικανότητα στηρίζεται ἡ πρώτη αἰτία τῆς δουλιᾶς τοῦ ἀτόμου.

Ἀλλὰ ἡ ἀποκλειστικὴ προσπάθεια μιᾶς καθαρὰ διανοουμενίστικης διαπαιδαγώγησης καὶ ἡ ἐγκατάλειψη τῆς φυσικῆς παιδείας, ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ὁδηγοῦν τοὺς νέους ἀνθρώπους σὲ ἀνώμαλες κι ὑπέρμετρες σεξουαλικὲς ἐκδηλώσεις.

Ὁ νέος ποὺ τὰ σπὸρ κι ἡ γυμναστικὴ τὸν ἔκαναν σκληρὸ σὰν σίδερο ἀντέχει περισσότερο ἀπὸ τὸν μαμόθρεφτο στοὺς σεξουαλικοὺς πειρασμούς. Μιὰ παιδεία ποὺ στηρίζεται στὴ λογικὴ πρέπει πολὺ νὰ προσέξει αὐτὸ τὸ σημεῖο: δὲν πρέπει ν' ἀγνοήσει καὶ νά παραβλέψει οὔτε στιγμὴ ὅτι ἡ ἱκανοποίηση ποὺ ἕνας ὑγιὴς νέος περιμένει καὶ ζητᾶ ἀπ' τὴ γυναίκα εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἀπ' αὐτὴν ποὺ ἐπιδιώκει ἕνας ἀσθενικὸς καὶ πρόωρα γερασμένος τύπος. Ἔτσι ἡ παιδαγωγικὴ πρέπει νά χρησιμοποιεῖ ὅλες τὶς ἐλεύθερες ὧρες τοῦ νέου μὲ τὴν προσπάθεια νά δυναμώσει τὸ σῶμα του.

Δὲν πρέπει ν' ἀφήνει στὸ νέο τὸ δικαίωμα νά τεμπελιάζει ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια οὔτε νὰ τοῦ ἐπιτρέπει νά περιφέρεται στούς δρόμους καὶ στοὺς κινηματογράφους· ὁ νέος πρέπει μετά τὴν ὥρα τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας ν' ἀσχολεῖται μὲ τὸ σῶμα του καὶ νά τὸ δυναμώνει νά τὸ κάνει ἱκανὸ ἔτσι ὥστε νὰ μὴ τὸν βρεῖ μιὰ μέρα ἡ κοινωνία ὅπου ζεῖ ἀρρωστημένο καὶ πρόωρα γερασμένο. Ἡ ἀποστολὴ τῶν παιδαγωγῶν τῆς νεολαίας ἔγκειται στὸ νὰ προετοιμάσουν αὐτὸ τὸ ἔργο, νὰ τὸ ἐκτελέσουν, νά τὸ διευθύνουν καὶ νά τὸ κατευθύνουν: ὁ ρόλος τους δὲν περιορίζεται μοναδικὰ στὴν διανοητικὴ ἀνάπτυξη τοῦ νέου. Οἱ παιδαγωγοὶ πρέπει ν' ἀντιληφθοῦν αὐτὴ τὴν βασικὴ καὶ πρωταρχικὴ ἰδέα: Καθένας εἶναι ὑπεύθευνος γιὰ τὸ σῶμα του: Κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα, δὲν εἶναι ἐλεύθερος ν' ἁμαρτήσει, νὰ βρωμίσει τὸ κορμί του καὶ νὰ συντελέσει στὴν κατάπτωση τῆς ἴδιας τῆς φυλῆς του.

Παράλληλα μὲ τὴν ἐξυγίανση τοῦ σώματος πρέπει νὰ δοθεῖ ἡ μάχη ἐνάντια στὰ δηλητήρια τῆς ψυχῆς: ὁλόκληρη ἡ ἐξωτερική μας ζωὴ μοιάζει νὰ περνᾶ σὰν μέσα, σὲ μιὰ σέρρα ὅπου ἀνθοῦν σεξουαλικὲς ἐκδηλώσεις κι ἐρεθισμοί. Κοιτάξτε λοιπὸν τί μᾶς προσφέρουν ὁ κινηματογράφος, τὰ διάφορα θεάματα καὶ τὰ θέατρα: δὲν χωρᾶ ἄρνηση ὅτι σ' ὅλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει ἡ κατάλληλη γιὰ ἕναν νέο ἄνθρω-

πο πνευματική τροφή. Οἱ βιτρίνες καὶ οἱ διαφημίσεις συναγωνίζονται μὲ θεμιτὰ κι ἀθέμιτα μέσα νὰ τραβήξουν τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ εἶναι εὔκολο νὰ καταλάβουμε τ' ἀποτελέσματα ὅλης αὐτῆς τῆς μελετημένης προσπάθειας καὶ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἠθικὴ βλάβη ποὺ θὰ προκύψει. Αὐτὴ ἡ μαλθακὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶναι γεμάτη αἰσθησιασμὸ ὁδηγεῖ σὲ ἐκδηλώσεις κι ἐρεθισμοὺς ποὺ τὸ νέο ἀγόρι δὲν ἔπρεπε ἀκόμη νὰ τὶς καταλαβαίνει. Μποροῦμε τώρα νὰ δοῦμε γύρω μας καὶ ν' ἀντιληφθοῦμε τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος τῆς σημερινῆς νεολαίας.

Ὡρίμασε πολὺ γρήγορα καὶ γέρασε πρόωρα.

Τὰ δικαστήρια προσφέρουν κάθε μέρα στὸ κοινὸ ἕνα τρομερὸ θέαμα πάνω στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν μας, ἡλικίας μόλις δεκαπέντε χρονῶν. Ποιός θὰ αἰσθανόταν ἔκπληξη ἂν κιόλας σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία ἡ σύφιλη ἔχει ἀρχίσει ν' ἀναζητεῖ τὰ θύματα της ; Δὲν εἶναι ἄθλιο τὸ θέαμα ποὺ παρουσιάζει ἕνας νέος ἄνθρωπος ποὺ φτάνει στὸ γάμο, μ' ἀρρωστημένο κορμὶ καὶ γερασμένο ἀπ' τὴν πορνεία μυαλό ;

Ὄχι, ὅποιος θέλει νἀντισταθεῖ στὴν ἐκπόρνευση πρέπει πρῶτα ν' ἀντιληφθεῖ σωστὰ τὰ ἠθικὰ αἴτια ποὺ αὐτὴ εἶναι ἀποτέλεσμα τους.

Πρέπει νὰ καταλάβει τὴ βρωμιὰ καὶ τὸν ἠθικὸ ξεπεσμὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν μεγαλουπόλεων καὶ ὅλ' αὐτὰ χωρὶς ἐπηρεασμοὺς ἀπὸ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο γεγονὸς καὶ χωρὶς δισταγμοὺς μπροστὰ στὶς κραυγὲς καὶ στὰ οὐρλιαχτὰ ποὺ θὰ συναντήσει ὁπωσδήποτε στὴν προσπάθεια του αὐτή. Ἂν δὲν κερδίσουμε τὴ νεολαία, ἂν δὲν τὴν ἀποτραβήξουμε ἀπ' τὸ βοῦρκο αὐτὸ ποὺ βρίσκεται σήμερα, θὰ βυθιστεῖ μέσα σ' αὐτόν. Ὅποιος δὲν θέλει νὰ δεῖ αὐτὴ τὴν κατάσταση, γίνεται συνένοχος μὲ τὴν ἀργὴ ἐκπόρνευση καὶ τὴν βοηθᾶ νὰ βαρύνει μὲ τὶς συνέπειες της τὸ μέλλον καὶ τὶς γενιὲς ποὺ ἔρχονται. Αὐτὸς ὁ ἐξαγνισμὸς τοῦ πολιτισμοῦ μας πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ σ' ὅλες σχεδὸν τὶς περιοχές. Θέατρο, τέχνη, φιλολογία, κινηματογράφος, τύπος, διαφήμιση, προθῆκες, πρέπει ν' ἀποπλυθοῦν ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις ἑνὸς κόσμου ποὺ βρίσκεται μέσα στὸ βοῦρκο καὶ νὰ τεθοῦν στὴν ὑπηρεσία τῆς ἠθικῆς ἰδέας, βασικῆς ἀρχῆς τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς πρέπει ν' ἀπελευθερωθοῦν ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀποπνικτικὸ ἄρωμα τοῦ μοντέρνου ἐξωτισμοῦ, ἐνῶ τὸ ἴδιο πρέπει νὰ συμβεῖ καὶ μὲ τὴν πρόστυχη ὑποκρισία. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο πρέπει νὰ χαραχτεῖ ὁ σκοπὸς καὶ τὰ μέσα γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ φυσικὴ κι ἠθικὴ ὑγεία τοῦ λαοῦ μας. Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ περιορισθεῖ προκειμένου νὰ διασωθεῖ ἡ φυλή.

Μόνο μ' αὐτὲς τὶς ἐνέργειες καὶ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν μέτρων μπορεῖ νἄχει κάποια ἐλπίδα ἐπιτυχίας ὁ ἀγώνας ἐνάντια στὴν ἴδια

τὴν ἐπιδημία. Ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο δὲν χωροῦν ἡμίμετρα; Κι' ἐδῶ ἀκόμη πρέπει νὰ ληφθοῦν ἀποφάσεις ριζικὲς κι ἀμετάκλητες. Εἶναι σημάδι ἀδυναμίας νὰ περισώσουμε τοὺς ἀθεράπευτους ἀσθενεῖς καὶ νὰ τοὺς δώσουμε τὴν χρονικὴ δυνατότητα νὰ μολύνουν τοὺς ἀκόμη ὑγιεῖς ὅμοιους τους. Αὐτὸ μοιάζει μὲ τὸν ἀνθρωπιστικό, ἀνόητο κανόνα ποὺ πρεσβεύει ὅτι θὰ ἦταν προτιμώτερο νὰ ἀφήσουμε νὰ πεθάνουν ἑκατὸ ἄνθρωποι γιὰ νὴ μὴ κάνουμε κακὸ σὲ ἕναν.

Τὸ ν' ἀφαιρεῖς τὴ δυνατότητα ἀπὸ τοὺς προσβεβλημένους νὰ δημιουργήσουν μιά γενεά προσβεβλημένων ἀπ' τὴν ἀρρώστεια, εἶναι ἡ πιὸ λογικὴ ἐνέργεια ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει· εἶναι ἡ πιὸ ἀνθρωπιστικὴ πράξη, ὅταν ἐφαρμοστεῖ μεθοδικά, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ τελειοποιηθεῖ ἡ ἀνθρωπότητα.

Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια προϋποθέτει ἀντίθετο πόνο γιὰ ἑκατομμύρια δυστυχισμένους, ἀλλὰ θά ὁδηγήσει καὶ σὲ μιά προοδευτικὴ θεραπεία. Ἡ ἀποφασιστικότητα μὲ τὴν ὁποία θά στραφοῦμε πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση θά ἐπιτρέψει νά σταθεῖ κάποιος ἐμπόδιο στὴν ἐξάπλωση τῶν ἀφροδισίων νοσημάτων.

Γιατί, θά πρέπει νά φτάσει, ἂν χρειαστεῖ καὶ στὴν δίχως οἶκτο ἀπομόνωση τῶν ἀθεράπευτων. Μέτρο βάρβαρο γιὰ ὅποιους εἶχαν τὴ δυστυχία νὰ προσβληθοῦν ἀπ' τὶς ἀσθένειες αὐτές, ἀλλά σωτήρια λύση γιὰ τοὺς σύγχρονους καὶ τοὺς ἀπόγονους.

Ὁ περαστικὸς πόνος μιᾶς ἐποχῆς μπορεῖ καὶ πρέπει ν' ἀπαλλάξει ἀπ' τὴ δυστυχία τοὺς αἰῶνες ποὺ θ' ἀκολουθήσουν.

Ὁ ἀγώνας ἐνάντια στὴ σύφιλη καὶ στὸ ἐνδιάμεσο της, τὴν πορνεία, εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς σοβαρότερες προσπάθειες ποὺ πρέπει ν' ἀναλάβει ἡ ἀνθρωπότητα, γιατὶ δὲν πρόκειται γιὰ ἕνα μεμονωμένο πρόβλημα, ἀλλὰ γιὰ μιὰν σειρὰ ὁλόκληρη σειρὰ δυστυχιῶν ποὺ ἔχουν σὰν ξεκίνημα τους αὐτὴ τὴν τρομερὴ ἀρρώστεια. Ἡ πληγὴ αὐτὴ τοῦ κορμιοῦ δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φθορᾶς τῶν ἠθικῶν, κοινωνικῶν καὶ φυλετικῶν ἐνστίκτων.

Ἂν, εἴτε ἀπὸ τεμπελιά, εἴτε ἀπὸ ἀδιαφορία, δὲν δοθεῖ μιὰ λύση καὶ δὲν καταπολεμηθεῖ ἡ σύφιλη, θὰ δοῦμε ὕστερα ἀπὸ πεντακόσια χρόνια ἂν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς ἄτομο ποὺ νὰ θέλει νὰ λέγεται εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ κοροϊδεύει τὸν ἐν τοῖς Ὑψίστοις.

Ποιὸν ἀγώνα λοιπὸν ἀνέλαβε ἡ παλιὰ Γερμανία ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ μόλυνση; Ἂν ἐξετάσουμε ψύχραιμα τὰ πράγματα θὰ πάρουμε μιὰν ἀπάντηση καταπληκτικὴ στὸ ἐρώτημα αὐτό.

Σίγουρα οἱ κυβερνητικοὶ ἁρμόδιοι διάκριναν πολὺ καθαρὰ τὰ τρομερὰ συμπτώματα αὐτῆς τῆς ἀσθένειας, ἀλλὰ μολοντοῦτο δὲν μποροῦσαν νὰ προσδιορίσουν μ' ἀκρίβεια τ' ἀποτελέσματα της. Ὅμως

μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἀγώνα τους ἐναντίον της ἔμεναν σὲ μιὰ πλήρη σχεδὸν ἀδράνεια ἢ λάβαιναν πρόχειρα μέτρα ἐκεῖ πού χρειάζονταν μιά ριζική ἐξυγίανση.

Ἔριχναν στὸν ἀέρα, ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἀναφορικὰ μ' αὐτήν, δραματικὲς θεωρίες κι ἄφηναν τὶς αἰτίες νὰ παραμένουν αἰτίες. Ὑποχρέωναν τὴν κάθε πόρνη σὲ μιὰ ἰατρικὴ ἐξέταση ὅσο τὸ δυνατὸν αὐστηρὴ καὶ τὴν ἔκλειναν μετὰ σ' ἕνα νοσοκομεῖο ἂν τὴν ἔβρισκαν ἄρρωστη ἀπ' ὅπου θάβγαινε σὲ λίγο νὰ ξανακυλιστεῖ μέσα στὴν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα μετὰ ἀπὸ μιὰ ὑποτυπώδη θεραπεία.

Πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι εἶχαν ἐφεύρει ἕνα «προστατευτικὸ ἄρθρο» στὸν σχετικὸ νόμο πού ἔλεγε ὅτι ὅποιος δὲν εἶχε τελείως γιατρευτεῖ ἢ δὲν ἦταν ὑγιὴς ἔπρεπε ν' ἀποφύγει κάθε σεξουαλικὴ σχέση ἀλλοιῶς θὰ τιμωρηθεῖ. Χωρὶς ἀμφιβολία αὐτὸ τὸ μέτρο ἦταν καλὸ θεωρητικὰ ἀλλὰ ἡ πρακτική του ἐφαρμογὴ δὲν ἔφερε κανένα ἀποτέλεσμα.

Πρῶτα - πρῶτα ἡ γυναίκα—ἂν αὐτὴ κτυπηθεῖ ἀπ' τὴν ἀρρώστεια θ' ἀρνηθεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ καταφύγει στὰ δικαστήρια γιὰ νὰ διαμαρτυρηθεῖ ἐνάντια σ' ἐκεῖνον πού, κάτω ἀπὸ περιστάσεις συχνὰ δυσάρεστες, τῆς ἔκλεψε τὴν ὑγεία της. Γιαυτὴν μιὰ τιμωρία δὲν θὰ τῆς χρησιμεύσει διόλου, γιατὶ τὸ πιὸ συχνὰ αὐτὴ θἄναι πού θὰ ὑποφέρει στὸν περίγυρο της ξεσηκώνοντας ἐναντίον της μιὰν ἀγανάκτηση τέτοια πού ὁ ἄντρας δὲν μπορεῖ νὰ παρακαλέσει. Φαντάζεστε ποιὰ θἄναι ἡ κατάσταση ἂν δράστης καὶ κομιστὴς τῆς ἀρρώστειας εἶναι ὁ ἴδιος ὁ σύζυγος ; Πρέπει τότε νά τὸν καταγγείλει ; Τί πρέπει νὰ κάνει λοιπόν ;

Ὅσο πάλι γιά τὸν ἄντρα, προστίθεται στὴν περίπτωση του τὸ γεγονὸς ὅτι δυστυχῶς ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρρώστεια, συχνά, μετὰ ἀπὸ μιὰ γερὴ καταποσία μεγάλης ποσότητας ἀλκοόλ : Ἔτσι καὶ κάτω ἀπ' αὐτὲς εἰδικὰ τὶς συνθῆκες, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ κρίνει τὴν ποιότητα τῆς ὡραίας του. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ ξέρουν πολὺ καλὰ οἱ πόρνες πού εἶναι ἄρρωστες κι ἔτσι φροντίζουν νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ ψαρεύουν ἄντρες πού βρίσκονται ἀκριβῶς μέσα σ' αὐτὴν τὴν ἰδεατὴ γιαυτὲς κατάσταση.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὁ ἔκπληκτος ἄντρας, βέβαια λίγο ἀργά, νὰ προσπαθεῖ ἀλλὰ νὰ μὴν μπορεῖ ὅσο κι ἂν κοπιάζει νὰ θυμηθεῖ ποιὰ ἦταν αὐτὴ ἡ καλή του εὐεργέτισσα ἀνάμεσα στὶς τόσες πού ὑπάρχουν σὲ πόλεις ὅπως τὸ Βερολῖνο ἢ τὸ Μόναχο. Προσθέστε σ' αὐτὸ ὅτι οἱ γυναῖκες τοῦτες ἔχουν συχνὰ ἐπισκέπτες ἀπ' τὴν ἐπαρχία τελείως ἄπειρους ἀπέναντι στὴ γοητεία τῆς μεγαλούπολης.

Πῶς λοιπὸν νὰ ξεχωρίσουν ποιὰ εἶναι ἄρρωστη καὶ ποιὰ ὄχι ; Ἤ

μήπως δὲν ὑπάρχουν ἕνα σωρὸ περιπτώσεις ἀνθρώπων ποὺ φαίνονταν ὅτι ἔχουν τελείως γιατρευτεῖ καὶ ὑποτροπιάζουν καὶ ξαναπέφτουν στὴν ἴδια δυστυχία χωρὶς κι οἱ ἴδιοι νὰ τὸ πιστεύουν;

Ἔτσι τὸ πρακτικὸ γεγονὸς αὐτῆς τῆς νομικῆς προστασίας ἀπ' τὴ μόλυνση ποὺ θὰ τὴν κάθιζαν στὸ ἐδώλιο, ἀποδείχτηκε ἀνεφάρμοστο. Κι εἶχε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα μὲ τὶς ἰατρικὲς ἐξετάσεις ποὺ ἔκαναν οἱ πόρνες κι ἔπερναν μιὰ βεβαίωση θεραπείας ἀβέβαιη κι ἀμφίβολη. Τὸ μοναδικὸ σίγουρο ἀποτέλεσμα ἦταν αὐτό: ἡ μόλυνση ξαπλωνόταν ὅλο καὶ περισσότερο, παρ' ὅλα τὰ μέτρα· αὐτὸ δείχνει κι ἀποδείχνει μ' ἐκπληκτικὸ κι ἀδιαμφισβήτητο τρόπο τὴν ἀνικανότητα αὐτῶν ποὺ τὰ ἐμπνεύσθηκαν.

Γιατὶ ὅ,τι μπόρεσαν νὰ κάνουν πάνω σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἦταν μισερὸ καὶ γελοῖο: ἡ ἠθικὴ ἐκπόρνευση τοῦ λαοῦ δὲν χτυπήθηκε· δὲν ἔκαναν στὴν πραγματικότητα τίποτα ἐνάντια της.

Ἔμειναν λοιπὸν στὸ στάδιο ποὺ τὸ πέρνει κανεὶς στὰ ἐλαφρὰ τὸ θέμα, ἀλλὰ συγχρόνως μελετᾶ μὲ καλὴ διάθεση τὶς δεδομένες στατιστικὲς πάνω στὴν ἐξάπλωση τῆς πανούκλας, συγκρίνει τὴν αὔξηση της στὰ τελευταία ἑκατὸ χρόνια καὶ βγάζει συμπεράσματα γιὰ τὴν πρόοδο της· θάπρεπε νἄχουν γαϊδουρινὸ τομάρι γιὰ νὰ μὴ νοιώσουν ἕνα δυσάρεστο ρῖγος νὰ ἠλεκτρίζει τὴ ράχη τους!

Ἡ ἀδυναμία κι ἡ ἀνικανότητα ποὺ ἔδειξαν κιόλας στὴν παληὰ Γερμανία ἀπέναντι σ' ἕνα τέτοιο τρομερὸ φαινόμενο, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ σὰν ἕνα σημάδι τῆς ἀποσύνθεσης τοῦ λαοῦ.

Γιατὶ ἂν ἔλειπε ἡ δύναμη γιὰ ἕναν ἀγώνα ποὺ θἄχε σὰν ἔπαθλο τὴν ἴδια τὴν ὑγεία μας, εἴχαμε κιόλας, σ' ἕναν κόσμο ποὺ τὰ πάντα εἶναι ἀγώνας, ἀπωλέσει τὸ δικαίωμα νὰ ζοῦμε. Ὁ κόσμος δὲν ἀνήκει παρὰ στοὺς δυνατοὺς ποὺ πέρνουν ριζικὲς ἀποφάσεις καὶ δίνουν λύσεις συγκεντρωτικὲς κι ὄχι στοὺς ἀδύνατους μὲ τὰ ἡμίμετρα τους.

Ἕνα ἀκόμη συγκλονιστικὸ φαινόμενο τῆς ἀποσύνθεσης ποὺ βασίλευε στὴ γέρικια αὐτοκρατορία ἦταν ἡ ἀργὴ πτώση τοῦ ἐπίπεδου τῆς κουλτούρας κι ὅταν λέω «Κουλτούρα» δὲν ἐννοῶ αὐτὴν ποὺ περικλείεται σήμερα μέσα στὴν ἔννοια τῆς λέξης πολιτισμός. Αὐτή, ἂν ἦταν ἔτσι, θὰ ἀποδειχνόταν περισσότερο, ἐχθρὸς τῆς ἀνύψωσης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ζωῆς.

Ἤδη πρὸς τὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα ἄρχισε νὰ εἰσχωρεῖ στὴν τέχνη μας ἕνα στοιχεῖο ποὺ ὡς τότε τὸ βλέπαμε σὰν ξένο καὶ τελείως ἄγνωστο. Χωρὶς ἀμφιβολία σ' ὅλ' αὐτὰ ποὺ γίνηκαν στ' ἀμέσως προηγούμενα χρόνια, ὁλότελα κακόγουστα ἔργα τέχνης ποὺ ἔφερναν μέσα τους μιὰ τέλεια ἀποχαλίνωση, οἱ ἐπερχόμενες γενιὲς

δὲν θὰ δοῦν τὸν καλλιτεχνικό τους χαρακτῆρα, ἀλλὰ θὰ τὰ ἐξετάσουν ἀποδίδοντας τους μιὰν κάποια ἱστορικὴν ἀξία ποὺ θ' ἀρχίζει ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐξαθλίωση καὶ θὰ φτάνει στὴν τελειωτικὴν ἔλλειψη πνεύματος. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις ἄρχισε νὰ κάνει τὴν ἐμφάνιση της ἡ πολιτικὴ καταστροφὴ ποὺ γινόταν κάθε μέρα καὶ πιὸ φανερή.

Ὁ μπολσεβικισμὸς στὴν τέχνη εἶναι ἄλλωστε τὸ μόνο ζωντανὸ σχῆμα πνευματικῆς καλλιέργιας ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξει αὐτὴ ἡ θεωρία κι ἡ μοναδική της ἐκδήλωση στὸν καλλιτεχνικὸ τομέα.

Ὅποιος βρίσκει παράξενο αὐτὸ τὸν τρόπο ποὺ κοιτάζω τὰ πράγματα ἂς ἐξετάσει μόνο τὴν τέχνη τῶν Κρατῶν ποὺ εἶχαν τὴν εὐτυχία νὰ ἐκμπολσεβικιστοῦν καὶ θὰ μπορέσει νἀντιληφθεῖ μὲ τρόμο του πόσο αὐτὴ ἡ κρατικὴ τέχνη ἀναγνωρίζει, σάν τέχνη τοῦ Ἔθνους, τοὺς ἐξτρεμισμοὺς τῶν τρελλῶν ἢ τῶν ἀποτυχημένων ποὺ τοὺς γνωρίσαμε πιὰ ἀπ' τὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα σάν κυβιστὲς ἢ ντανταϊστές.

Ἀκόμα καὶ στὴν σύντομη διάρκεια τῆς μπολσεβίκικης βαυαρικῆς δημοκρατίας, αὐτὸ τὸ ἴδιο φαινόμενο παρουσιάστηκε. Ἀπὸ τότε, εἴδαμε πόσο ὅλες οἱ προπαγανδιστικὲς ἀφίσσες, οἱ διαφημίσεις στὶς ἐφημερίδες κτλ. ἔφερναν μέσα τους ὄχι μόνο τὰ σημάδια τῆς πολιτικῆς ἀποσύνθεσης ἀλλὰ καὶ τοῦ πνευματικοῦ ἐκφυλισμοῦ.

Μιὰ πνευματικὴ κατάπτωση ποὺ ἄρχισε νὰ ἐκδηλώνεται στὰ 1911 μὲ τὶς πρῶτες ἐμφανίσεις τῶν φουτουριστῶν καὶ τῶν κυβιστῶν, παράμενε ἐδῶ καὶ ἑξῆντα χρόνια, τό ἴδιο ὕπουλη καὶ κρυφὴ ὅπως καὶ ἡ πολιτικὴ κατάπτωση ποὺ τὴ σοβαρότητα της μπορέσαμε ν' ἀντιληφθοῦμε μόλις τώρα.

Πρὶν ἀπὸ ἑξῆντα χρόνια ὅμως μιὰ ἔκθεση αὐτῶν τῶν ἐξαμβλωμάτων ποὺ ὀνομάζονται «ντανταϊστὲς» θὰ ἔφτανε γιὰ νὰ κλειστοῦν οἱ ὀργανωτὲς στὸ φρενοκομεῖο, ἐνῶ σήμερα κατέχουν τὰ σκῆπτρα στὸν καλλιτεχνικὸ τομέα. Αὐτὴ ἡ ἐπιδημία δὲν θὰ μποροῦσε νὰ δεῖ τὸ φῶς τῆς μέρας γιατὶ ἡ κοινὴ γνώμη δὲν θὰ τὴν ἀνεχόταν ἐνῶ τὸ Κράτος θὰ αἰσθανόταν καθῆκον του νὰ ἐπέμβει. Γιατὶ εἶναι κυβερνητικὸ θέμα καὶ πρόβλημα τοῦ κράτους νὰ ἐμποδίζει μιὰ πνευματικὴ τρέλλα νὰ συμπαρασύρει ἔτσι ἕναν ὁλόκληρο λαό. Ἀλλ' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ σταματήσει μιὰ μέρα· πραγματικὰ τὴ μέρα ποὺ αὐτὸ τὸ εἶδος Τέχνης θὰ συμφωνοῦσε στ' ἀληθινὰ μὲ τὴν γενικὴ πεποίθηση, μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ μεγάλες ἀναταραχὲς θὰ συνέβαινε σὲ βάρος τῆς ἀνθρωπότητας. Μιὰ ἐξέλιξη θὰ λάβαινε χώρα ποὺ θὰ γύριζε ἀνάποδα τὴν ἀνθρώπινη σκέψη... ἀλλὰ δέος σὲ καταλαμβάνει μόνο ποὺ θὰ σκεφτεῖς τὸν τρόπο ποὺ μπορεῖ νὰ τελειώσουν ὅλ' αὐτά.

Γιὰ νὰ γίνει κατανοητὸ ἀκόμη περισσότερο αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθοῦμε τὴν ἀνάπτυξη τῆς πνευματικῆς μας καλλιέργειας στὰ εἴκοσι τελευταῖα χρόνια, τότε θὰ δοῦμε μὲ τρόμο πόσο κιόλας ἔχουμε υἱοθετήσει αὐτὴ τὴν ὀπισθοδρομικὴ κίνηση. Παντοῦ θὰ σκοντάψουμε σὲ στοιχεῖα ποὺ θὰ μᾶς δώσουν ἀφορμὲς νὰ πεισθοῦμε ὅτι ἡ καλλιέργεια μας κινδυνεύει ἀργὰ ἢ γρήγορα. Κι ἐκεῖ ἀκόμη θὰ διακρίνουμε τὰ φαινόμενα τῆς παραλυσίας μέσα σ' ἕναν κόσμο σὲ κατάσταση ἀργῆς ἀποσύνθεσης: δυστυχία στοὺς λαοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κυριαρχήσουν σ' αὐτὴ τὴν ἀσθένεια!

Αὐτὰ τὰ ζοφερὰ φαινόμενα μποροῦσε νὰ τὰ παρατηρήσει κανεὶς στὴ Γερμανία σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς: ὅλα φαίνονταν ἐδῶ ὅτι εἶχαν ξεπεράσει τὸ σημεῖο ἀσφαλείας καὶ ἔτρεχαν πρὸς τὸ γκρεμό. Τὸ θέατρο φανερὰ πιὰ εἶχε πέσει πολὺ χαμηλὰ καὶ παράβλεπαν τὸν τομέα τέχνη. Κι ἂν ἀκόμη μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἀποτελοῦσαν ἐξαίρεση στὴ γενικὴ ἐκπόρνευση, οἱ παραστάσεις τους ἦταν τέτοιες ποὺ θἄταν προτιμώτερο γιὰ τὸ λαὸ νὰ ἀποφεύγει νὰ μπαίνει καὶ νὰ τὶς παρακολουθεῖ.

Ἦταν ἕνα σημάδι ὁλοφάνερο τῆς ἐσωτερικῆς ἀποσύνθεσης, τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν μπορούσαμε πιὰ νὰ στείλουμε τὴ νεολαία σ' αὐτὰ τὰ «κέντρα τέχνης» ὅπως τὰ ὀνόμαζαν, ἀφοῦ ὁμολογοῦσαν δημοσία καὶ χωρὶς κανένα συναίσθημα ντροπῆς, μ' αὐτὴ τὴν γενικὴ ἐντύπωση ποὺ θἄπρεπε νά τὴν τοποθετήσουμε σ' ἕνα μουσεῖο γιά νά φιγουράρει καὶ νά δείχνει τό σημεῖο τοῦ ξεπεσμοῦ μας, ὅτι τό θέαμα εἶναι «ἀκατάλληλο γιά ἀνηλίκους!»

Σκεφθῆτε λίγο ὅτι φτάσαμε στὸ σημεῖο νὰ πέρνουμε τέτοια μέτρα προνοίας γιὰ τὸ θέατρο καὶ τὰ θεάματα ποὺ θἄπρεπε νά εἶναι στὸ πρῶτο πλάνο τῆς συμπληρωματικῆς ἐκπαίδευσης τῶν νέων κι ὄχι νά χρησιμεύουν γιά τὴν διασκέδαση τῶν ἀρρωστημένων μεσόκοπων. Τί θά σκέφτονται οἱ μεγάλοι δραματουργοὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν γιά ἕνα τέτοιο μέτρο καὶ τί θἄλεγαν κυρίως γιὰ τὶς συνθῆκες ποὺ τὸ εἶχαν ἐπιβάλει; Πῶς μπορούσαμε ἔτσι μὲ παραφορά καὶ κακία ν' ἀγνοοῦμε τὸν Γκαῖτε καὶ τὸν Σίλλερ;

Ἀλλά τί ἦταν στ' ἀλήθεια ὁ Σίλλερ, ὁ Γκαῖτε κι ὁ Σαίξπηρ, μπροστά στὴ νέα γερμανικὴ ποίηση: Πανάρχαια, πολυμεταχειρισμένα ξεπερασμένα πράγματα! Γιατὶ τὸ χαρακτηρικὸ τῆς ἐποχῆς ἦταν αὐτό:

Ὄχι μόνον δὲν φρόντιζε νὰ φτιάξει κάτι καλό, ἀλλὰ πάσχιζε νά ρίξει ἔξω ἀπ' τὴν ἀγορὰ κι ὅτι ἦταν στ' ἀλήθεια μεγάλο, λίγα χρόνια πρίν. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ φαινόμενο ἔχει παρατηρηθεῖ καὶ σ' ἄλλες παρόμοιες ἐποχές. Ὅσο ἡ παραγωγὴ μιᾶς ἐποχῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων της εἶναι χαμηλὴ κι ἄθλια, τόσο πιὸ μισητὰ εἶναι τὰ παραδειγ-

ματα τῆς μεγαλωσύνης καὶ τῆς ἀξίας τοῦ παρελθόντος καὶ τόσο μεγαλύτερη ἡ ἐπιθυμία νὰ τὰ ἐξαφανίσουν. Αὐτὸ ποὺ ἔχουν σὰν σκοπὸ οἱ ἐκπρόσωποι τέτοιων ἐποχῶν εἶναι νὰ σβύσουν τὶς ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος ποὺ ἔχει ἡ ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τῆς προσφέρουν ἀποκλειστικὰ τὶς δικές τους προστυχιὲς σὰν τέχνη, ἀποφεύγοντας κάθε μέτρο σύγκρισης. Ἔτσι κάθε νέο σύστημα θὰ προσπαθήσει, ὅσο πιὸ σάπιο καὶ κουρελιασμένο εἶναι, τόσο πιὸ πολὺ νὰ ἐπιτεθεῖ στὸ παρελθόν· ἐνῶ μιὰ ἀληθινή, μεγάλη ἀνανέωση τῆς ἀνθρωπότητας μπορεῖ νὰ συνδεθεῖ χωρὶς κανένα φόβο, μὲ τὰ ἔργα τέχνης τῶν γενεῶν ποὺ πέρασαν κι ἀκόμα νὰ προσπαθήσει νὰ τοὺς ἀνεβάσει περισσότερο τὴν ἀξία τους. Ἡ σύγχρονη γενιὰ δὲν ἔχει νὰ φοβηθεῖ τίποτα ἂν κάνει μιὰ στροφὴ στὸ παρελθόν, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο θὰ δώσει κι αὐτὴ τὴ συνεισφορά της στὸν θησαυρὸ τῆς κοινῆς κουλτούρας τῆς ἀνθρωπότητας. ἔτσι ὥστε ν' ἀντιληφθεῖ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὠφέλεια ποὺ θ' ἀποκτήσει ἂν στερεώσει τὴν νέα της παραγωγὴ στὴν κατανόηση τοῦ παρελθόντος,

Αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ δώσει στὸν κόσμο κάτι καλό, ἀλλὰ ποὺ παριστάνει σὰν τάχα ὁ Θεὸς νὰ τὸν προίκισε μὲ κάτι σπουδαῖο, αὐτὸς,ἴσα—ἴσα μισεῖ ὅτι καλὸ γίνηκε ὡς τὰ τώρα καὶ θὰ εὐχαριστηθεῖ προπάντων ν' ἀπογυμνώσει καὶ ν' ἀποστερήσει τὴν ἀνθρωπότητα ἀπ' αὐτὸ καταστρέφοντας το τελείως.

Ἀλλά κάτι τέτοιο δὲν συμβαίνει μόνο στὰ νέα φαινόμενα ποὺ ἀναφέρονται στὴ γενικὴ κουλτούρα, ἀλλά ἐξαπλώνεται καὶ στὰ πολιτικά πράγματα. Ὅσο λιγώτερη ἀξία ἔχει ἀπὸ μόνο του ἕνα ἐπαναστατικὸ σύστημα τόσο πιὸ πολὺ θὰ μισήσει τὰ παλιότερα πολετικὰ σχήματα.

Βλέπουμε ἀκόμη ὅτι στὴν προπάθεια τους νὰ ἀνεβάσουν τὴν ἀξία τοῦ δικοῦ τους ἔργου, ὁδηγοῦνται σὲ τυφλὸ μῖσος ἐνάντια σ' ὅτι καλὸ καὶ ἀνώτερο ἔχει δημιούργησε τὸ παρελθόν.

Ὅσο, λόγου χάρη, δὲν σβύνει ἡ ἀνάμνηση τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου, ὁ Φρειδερῖκος Ἔμπερτ δὲν μπορεῖ ν' ἀκοκτήσει τὸν γενικὸ θαυμασμὸ παρά κάτω ἀπὸ ὡρισμένες προϋποθέσεις κι ἐπιφυλάξεις. Ὁ ἥρωας τοῦ Σὰν Σουσί στέκεται ἀπέναντι στὸν παληὸ γλεντζὲ τῆς Βρέμης ὅπως ὁ ἥλιος ἀπέναντι στὸ φεγγάρι: Πρέπει νὰ σβύσει τὸ φῶς τοῦ ἥλιου γιὰ νὰ φανεῖ ἡ λάμψη τοῦ φεγγαριοῦ. Ἔτσι ἐξηγεῖται μόνο τὸ μῖσος τῶν νέων αὐτῶν φεγγαριῶν γιὰ τὰ παληὰ λαμπρὰ ἄστρα. Ὅταν στὸ πολιτικὸ στῖβο, ἡ τύχη ρίχνει καμιὰ φορὰ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία στὰ χέρια αὐτῶν τῶν μηδαμινοτήτων, προσπαθοῦν αὐτοὶ ὄχι μόνο νὰ βρωμίσουν καὶ νὰ μολύνουν τὸ παρελθὸν ἀλλὰ καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἔτσι ἀπὸ κάθε ἀπόπειρα ὑποτυπώδικης ἔστω κριτικῆς

Ἕνα παράδειγμα ποὺ σιγουρεύει τὴν παραπάνω ἄποψη μου εἶναι κι ἡ ἀνάθεση τῆς νομοθετικῆς προστασίας τῆς Δημοκρατίας στὸ νέο γερμανικὸ Ράιχ.

Ἔτσι, ὅταν μιὰ νέα ἰδέα, μιὰ νέα φιλοσοφικὴ θεωρία, ἕνα καινούργιο σὺστημα, ποὺ κάνει τὴν ἐμφάνιση του στὸν κόσμο κι ἀκόμα ὅταν ἕνα πολιτικὸ ἢ οἰκονομικὸ κίνημα ποὺ θὰ ἐμφανιστεῖ, προσπαθήσουν νὰ παρουσιάσουν τὸ παρελθὸν σὰν χωρὶς καμιὰν ἀξία ἢ βλαβερὸ αὐτὸς καὶ μόνον ὁ λόγος πρέπει νὰ μᾶς κάνει προσεκτικοὺς κι ἐπιφυλακτικοὺς ἀπέναντι του. Τὶς περισσότερες φορὲς ἕνα τέτοιο μῖσος ἔχει σὰν μοναδικὴ ἐξήγηση τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν ἀναξιότητα αὐτοῦ ποὺ τό ἐκδηλώνει. Μιὰ ἀναγέννηση τῆς ἀνθρωπότητας στ' ἀλήθεια ἐποικοδομητικὴ πρέπει πάντα κι αἰώνια νὰ στηρίζεται ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ σταμάτησε ἡ προηγούμενη σωστὴ ἐνέργεια τῆς περασμένης γενιᾶς.

Δὲν πρέπει νὰ διστάσει στὴν χρησιμοποίηση καθιερωμένων δογμάτων: γιατὶ ὁλόκληρη ἡ ἀνθρώπινη κουλτούρα, ὅπως ἄλλωστε κι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς μακρυᾶς καὶ μακρόχρονης ἐξέλιξης, ποὺ σ' αὐτὴν κάθε γενιὰ πρόσθεσε τὴ συνεισφορά της καὶ τὴν πέτρα της γιὰ νὰ ἐγκαθιδρυθεῖ τὸ οἰκοδόμημα.

Ἡ ἔννοια κι ὁ σκοπὸς τῶν ἐπαναστάσεων δὲν εἶναι νά γκρεμιστοῦν τά οἰκοδομήματα, ἀλλά νά στερεωθεῖ ἀκριβῶς ὅτι εἶναι ἄσχημα τοποθετημένο καὶ νά κτιστεῖ κι ἄλλο ἕνα πλάι σ' αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει, ἀφοῦ πρῶτα καταδειχθεῖ ἡ χρησιμότητα τοῦ παληοῦ.

Μ' αὐτὴ τὴν προϋπόθεση μόνο μποροῦμε κι ἔχουμε τὸ δικαίωμα νά μιλοῦμε ὅτι συντελοῦμε στὴν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας. Ἀλλοιώτικα ὁ κόσμος δὲν θ' ἀπελευθερωθεῖ ποτὲ ἀπ' τὸ χάος, γιατὶ κάθε γενιά θά πέρνει τότε τό δικαίωμα νά καταστρέφει καὶ νά συντρίβει τὸ παρερθὸν ἀντὶ νὰ δημιουργεῖ ἕνα δικό της ἔργο.

Ἡ πιὸ θλιβερὴ κατάσταση μέσα στὴ γενικὴ πορεία τῆς προπολεμικῆς κουλτούρας στὴ Γερμανία δὲν ἦταν μόνον αὐτὴ ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἔλλειψη δημιουργίας στὴν τέχνη καὶ στὸ σύνολο τῆς πνευματικῆς καλιέργειας, ἀλλὰ καὶ τὸ μῖσος ποὺ ἔδειχναν κι ἐκδηλώναν ἐνάντια σ' ἕνα παρελθὸν καλύτερο ἀπ' τὸ παρόν. Σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς τέχνης καὶ εἰδικώτερα στὸ θέατρο καὶ στὴ φιλολογία, φανερώθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνα μιὰ ἀδυναμία παραγωγῆς σοβαρῶν ἔργων —ἐνῶ ἀντίθετα ἡ μόδα στράφηκε ἐνάντια στὰ παλιὰ καλὰ ἔργα καί τά χαρακτήρισε σάν γέρικα καὶ ξεπερασμένα: λὲς κι ἡ ἀναντίρρητη ἀνικανότητα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς μποροῦσε νά δημιουργήσει κάτι καλύτερο. Ἀπ' αὐτὴν καὶ μόνο τὴν προσπάθεια νά ὑποβιβαστεῖ τὸ παρελθὸν στά ἐπίπεδα τοῦ παρόντος μποροῦσαν νά γίνουν ἀντιληπτὲς οἱ προθέσεις τῶν ἀποστόλων αὐτῶν τοῦ μέλλοντος. Θά μπορούσαμε καὶ μόνο

ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν προσφέρνονταν πιά νέες πνευμα[redacted]ς ἐπιδιώξεις νά δοῦμε πόσο ψεύτικες, ἀλλά καὶ ν' ἀντιληφθοῦμε την καταστρεπτική τους μανία, ἦταν οἱ πεποιθήσεις αὐτὲς κι ὅτι ἡ προσπάθεια τους αὐτή νά καταπνίξουν κάθε ὑγιεινὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση, ἔτεινε στὸ νά προετοιμαστεῖ ἀπὸ τὴν πνευματική ἄποψη, ἡ ἐπικράτηση τοῦ μπολσεβικισμοῦ στὴν πολιτική. Ἂν ὁ αἰώνας τοῦ Περικλῆ συμβολίστηκε ἀπ' τὸν Παρθενώνα, τὸ μπολσεβίκικο καλλιτεχνικὸ ὕφος τοῦ καιροῦ μας χαρακτηρίστηκε ἀπὸ μιὰ δείχνει μιά κυβική γκριμάτσα.

Αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ φέρνουν ἀμέσως στὸ νοῦ τὴν ὁλοφάνερη δειλία ποὺ ἔδειξε μιά ὡρισμένη μερίδα τοῦ λαοῦ μας ποὺ μὲ τὴν μόρφωση της εἶχε τὶς δυνατότητες καὶ τὸ καθῆκον νἀντιταχθεῖ σ' αὐτὴ φθορά τῆς κουλτούρας. Ἀπὸ καθαρὸ φόβο γιά τὶς κραυγὲς αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τῆς μπολσεβίκικης τέχνης ποὺ ἀφοῦ πολεμοῦσαν μὲ λύσσα τὴν δημιουργία, οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι κλείστηκαν στά καβούκια τους σάν τὶς μωρὲς παρθένες κι ἀρνήθηκαν κάθε σοβαρὴ ἀντίσταση γιὰ νὰ συμφωνήσουν τελικὰ μ' αὐτοὺς ποὺ θεωροῦσαν μιάσματα.

Φοβήθηκαν στ' ἀλήθεια τὶς κατηγορίες αὐτῶν τῶν μισότρελλων ποὺ αἰσχροκερδοῦσαν μὲ τὸν παραβογισμό! Ἦταν λοιπὸν ντροπή νὰ δηλώσουν ὅτι δὲν καταλαβαίνουν τὰ δημιουργήματα αὐτῶν τῶν ἀντιπνευματικῶν διανοητῶν κι ἀπατεώνων;

Αὐτοὶ οἱ μαθητευόμενοι τῆς Κουλτούρας εἶχαν, ὅπως καὶ νὰ τὸ κάνουμε, ἕναν τρόπο πολὺ ἁπλὸ νὰ παρουσιάζουν τὴν τρέλλα τους σάν ἀριστούργημα θείας ἔμπνευσης. Στὸν κατάπληκτο κόσμο πρόσφεραν κάθε ἀκατανόητο κατασκεύασμα τους καὶ κυριολεκτικὰ παράλογο ὀνομάζοντας το «ζωντανὸ γεγονός», ἀφαιρώντας ἔτσι ἀπ' τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους τὴ δυνατότητα νὰ ἔχουν ἀντίρηση.

Δὲν ὑπῆρχε βέβαια καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι τὰ κατασκευάσματα αὐτὰ ἔβγαιναν ἀπὸ μιὰν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη. Ἐκεῖνο ποὺ μπορεῖ κανεὶς σίγουρα νὰ ὑποστηρίξει εἶναι πὼς ἡ ἀνάγκη αὐτὴ δὲν εἶχε τίποτα τὸ ὑγιεινὸ ἀλλὰ προέρχονταν ἀπὸ ἕναν ἐσωτερικὸ κόσμο γεμάτον ψεύτικα συναισθήματα ἀπ' τὴν ψυχὴ ἑνὸς ἐγκληματία.

Τὰ ἔργα ἑνὸς Μωρὶς φὸν Σβάϊντ, ἢ ἑνὸς Μπέκλιν ἦταν τὸ ἴδιο ἀποτοτελέσματα ψυχικῆς κατεργασίας, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰ ψυχὴ ἀληθινοῦ καλλιτέχνη κι ὄχι ἀρλεκίνων.

Ἀλλὰ ἐδῶ ἀκριβῶς καταφαίνεται τὰ μέγεθος τῆς εὐθύνης τῶν λεγομένων πνευματικῶν μας ἀνθρώπων, ποὺ ἔμειναν ἔξω ἀπὸ κάθε σοβαρὴ ἀντίσταση ἐνάντια στὸν δηλητηριασμὸ τῶν ὑγιεινῶν αἰσθητικῶν ἐνστίκτων τοῦ λαοῦ μας κι ἄφησαν τὸ λαὸ μόνο του νὰ τὰ βγάλει πέρα μ' αὐτοὺς τοὺς ἀσυνείδητους τρελλούς.

Γιά νά μή δείξουν ὅτι δέν καταλαβαίνουν τήν τέχνη, ἀγόραζαν καί υἱοθετοῦσαν ὅλ' αὐτά τά κατασκευάσματα, ὥσπου στό τέλος ἔφτασαν στό σημεῖο νά μή μποροῦν νά ξεχωρίσουν ἀνάμεσα στό καλό καί στό κακό. Θά ἐκθέσω ἀκόμη τήν ἀκόλουθη παρατήρηση πού ἀξίζει νά γεννήση συλλογισμούς.

Στό δέκατο ἔννατο αἰῶνα οἱ μεγαλουπόλεις μας ἔχασαν τόν χαρακτήρα τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ κέντρου καί μεταβλήθηκαν σέ κέντρα μεταναστευτικά. Ἡ ἀδιαφορία πού δείχνει τό μοντέρνο προλεταριάτο τῶν μεγαλουπόλεων μας γιά τόν τόπο ὅπου ζεῖ, δείχνει ὅτι δέν τόν βλέπουν πιά παρά σάν ἕνα δεδομένο σταθμό πρόσκαιρο τῆς ζωῆς τους καί τίποτ' ἄλλο. Παρασύρονται ἀπό τίς διαδοχικές ἀλλαγές κατοικίας πού ἐπιβάλλουν σ' αὐτούς οἱ κοινωνικές συνθῆκες κι ἔτσι δέν δένονται πιά στενά μέ τήν πόλη τους, σέ βαθμό πού τ' ἀποτελέσματα αὐτά νά εἶναι ἐπιβαρυντικά γιά τήν γενική πνευματική καλλιέργεια κι ἐνδεικτικά τῆς ἔλλειψης χαρακτῆρα καί τῆς ξηρότητας πού ἐπικρατεῖ τώρα πιά στίς σημερινές μεγαλουπόλεις.

Στήν ἐποχή τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων, οἱ γερμανικές πόλεις ὄχι μόνο δέν εἶχαν μεγάλο πληθυσμό, ἀλλά κι ἡ ἔκταση τους ἦταν πολύ περιωρισμένη. Οἱ λίγες ὅμως πόλεις πού ἦταν ἀληθινά μεγάλες ἀποτελοῦσαν τίς πρωτεύουσες κι εἶχαν σχεδόν συνεχῶς μιάν πνευματική ἀνάπτυξη ἀρκετά καλή, ὅπως κι ἕνα καλλιτεχνικό αἰσθητήριο πολύ ἀνεπτυγμένο. Σέ σύγκριση μέ τίς σημερινές μεγαλουπόλεις οἱ πόλεις τοῦ καιροῦ ἐκείνου πού δέν εἶχαν παραπάνω ἀπό πενῆντα χιλιάδες κατοίκους θεωροῦνταν πλούσιες στόν ἐπιστημονικό καί τόν καλλιτεχνικό τομέα. Ὅταν τό Μόναχο δέν εἶχε παρά μόνον 60.000 κατοίκους ἦταν κιόλας ἀπ' τά πρῶτα καλλιτεχνικά κέντρα τῆς Γερμανίας. Τώρα σχεδόν ὅλα τά παραγωγικά κέντρα ἔχουν ξεπεράσει κατά πολύ τήν ἀρχική πληθυσμιακή στάθμη τους κι ὅμως δέν παρουσιάζουν καμιά οὐσιαστική κι ἰδιαίτερη καλλιέργεια.

Ὁ κόσμος στοιβάζεται σάν τούς στρατιῶτες στίς στρατῶνες, νοικιάζει ἕνα κατάλυμα κι αὐτό εἶναι ὅλο. Ἀποτελεῖ αἴνιγμα γιά μένα τό πῶς μποροῦν καί ζοῦν σέ μιά πόλη πού ἔχει μιά τέτοια ἔλλειψη χαρακτῆρα. Κανείς δέν μπορεῖ ν' ἀγαπήσει καί νά δεθεῖ συναισθηματικά μέ μιά πόλη πού δέν τοῦ προσφέρει περισσότερα ἀπό κάποια ἄλλη, πού δέν ἔχει καμιά προσωπική ἐπαφή μαζύ της καί πού ἀντίθετα δείχνει νά καταβάλλει κάθε προσπάθεια γιά ν' ἀποφύγει ἔστω καί τήν παραμικρή πνευματικήν ἐκδήλωση.

Ὅμως δέν κλείνει ἐδῶ τό θέμα: οἱ μεγάλες πόλεις γίνονται ὁλοένα καί φτωχότερες σέ ἀληθινά ἔργα Τέχνης, ὅσο ἀκριβῶς ὁ πληθυσμός τους αὐξάνει.

'Αποκτοῦν διαδοχικὰ ὅλο καὶ πιὸ σκληρὸ χαρακτῆρα καὶ τείνουν νὰ μοιάσουν ἡ μιὰ στὴν ἄλλη καὶ συναγωνίζονται μόνο στὸ βιομηχανικὸ ἐπίπεδο. Αὐτὸ ποὺ ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς προσφέρει σὰν πνευματικὸ ἐπίτευγμα στὶς μεγαλουπόλεις μας δὲν εἶναι διόλου ἀρκετό.

Ὅλες οἱ πόλεις μας ζοῦν καὶ διατηροῦνται μὲ τὴ δόξα καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ παρελθόντος. Ἂν ἀφαιρέσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὸ Μόναχο ὅλα ἐκεῖνα ποὺ τοῦ πρόσφερε ὁ Λουδοβῖκος Ι θὰ δοῦμε μὲ τρόμο, πόσο φτωχὴ εἶναι, τούτη τὴν ἐποχὴ ἡ ἄνοδος τῆς ἀληθινῆς πνευματικῆς δημιουργίας. Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸ Βερολίνο καὶ γιὰ τὶς περισσότερες ἀπ' τὶς ἄλλες μεγαλουπόλεις. 'Αλλὰ ἀναμφισβήτητο εἶναι κι αὐτό: οἱ μεγάλες μας πόλεις δὲν διαθέτουν σήμερα ἕνα μνημεῖο, ἕνα δημιούργημα ἀντιπροσωπευτικὸ τοῦ χαρακτῆρα τους ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει τὸ σύμβολο μιᾶς ἐποχῆς· Κι ὅμως οἱ ἴδιες αὐτὲς μικρὲς πόλεις, τοῦ παρελθόντος κατάφεραν ν' ἀποκτήσουν σχεδὸν ὅλες κάτι ποὺ στάθηκε ἡ δόξα τους. Δὲν εἶναι ἔργο τοῦ περιωρισμένου πληθυσμοῦ τους αὐτὰ τὰ μνημεῖα ποὺ χαρακτήριζαν τὶς παληὲς πολιτεῖες, ἀλλὰ δὲνεἶναι ἀποτελέσματα τῆς μαζικῆς συναίσθησης ποὺ δὲν εἶχε τίποτα τὸ ἐφήμερο, ἀλλὰ πρόσβλεπε στὴν αἰωνιότητα καὶ δὲν ζητοῦσε νὰ ἐπιδείξει τὴν ἰδιωτικὴ εὐημερία ἀλλὰ τὸ μαζικὸ ἀνώτερο πνευματικὸ ἐπίπεδο. Ἔτσι δημιουργήθηκαν αὐτὰ τὰ ἔργα τέχνης ποὺ εἶχαν σὰν σκοπὸ καὶ σὰν ἀποτέλεσμα νὰ διατηρηθεῖ ἡ ἑνότητα τοῦ κάθε κατοίκου μὲ τὴν πόλη του, πράγμα ποὺ συχνὰ σήμερα μᾶς φαίνεται ἀκατανόητο. Αὐτὰ ποὺ ἔβλεπε ὁ τότε κάτοικος μιᾶς πόλης ἦταν πραγματικὰ τὰ ἄθλια στὴν ὄψη σπίτια τῶν συμπολιτῶν του, ἀλλὰ πλάι τους ὑψώνοντα τὰ μνημεῖα ποὺ ἀνῆκαν στὴν κοινότητα ὁλόκληρη. Μπροστὰ τους ἡ φτηνὴ κατοικία του ἔπερνε τὴ θέση ποὺ τῆς ταίριαζε, γινόταν δευτερεύουσα καὶ παρεπόμενη.

Ἂν κάνουμε τὴν σύγκριση τῶν Κρατικῶν ἱδρυμάτων μὲ τὶς ἰδιωτικὲς κατοικίες καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς ἴδιας ἐποχῆς καταλαβαίνουμε ἀμέσως τὸ βάρος ποὺ πέρνει καὶ τὴν δύναμη ποὺ ἀποκτᾶ τὸ ἀξίωμα ὅτι τὰ δημόσια ἔργα πρέπει νὰ μποῦν στὸ πρῶτο πλάνο.

Αὐτὸ ποὺ θαυμάζουνε σήμερα σὲ μερικὲς κολῶνες ποὺ ὑψώνουν ἀκόμη τὰ κομμάτια τους καὶ βγαίνουν μέσ' ἀπ' τὸ χάος τοῦ ἀρχαίου κόσμου δὲν ἀποτελοῦσαν τὰ ἐργοστάσια τῆς ἐποχῆς ἀλλὰ ἦταν Κρατικὰ ἱδρύματα· ἦταν οἰκοδομήματα ποὺ ἰδιοκτήτης τους αἰσθανόταν πὼς εἶναι τὸ σύνολο τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους. 'Ακόμη καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς Ρωμαϊκῆς παρακμῆς οἱ βίλλες καὶ τὰ ἀνάκτορα μερικῶν Ρωμαίων δὲν ἦταν αὐτὰ ποὺ ἐπέζησαν: ἄντεξαν στὸ χρόνο οἱ ναοὶ

καὶ τὰ δημόσια λουτρά, τὰ στάδια καὶ τὰ ὑδραγωγεῖα κι οἱ βασιλικὲς ποὺ ἔφτιαξε τὸ Κράτος γιὰ τὸ λαό.

Ἀκόμα καὶ στὰ πρῶτα χρόνια τῆς γερμανικῆς ἱστορίας οἱ προπάτορες μας διατήρησαν αὐτὴ τὴν ἀπαράγραπτη ἀρχή, μολονότι τότε οἱ καλλιτεχνικὲς ἀντιλήψεις ἦταν τελείως διαφορετικές. Αὐτὸ ποὺ βρῆκε στὴν ἀρχαιότητα τὴν ἔκφραση του μὲ τὴν Ἀκρόπολη καὶ μὲ τὸν Παρθενώνα μεταφυτεύτηκε σὲ μᾶς καὶ γίνηκε γοτθικὸς ρυθμός. Σὰν γίγαντες αὐτὰ τὰ μνημειακὰ οἰκοδομήματα, ἔγερναν πάνω στὴ μυρμηγκιὰ τῶν ξύλινων σπιτιῶν καὶ τῶν κεραμιδιῶν. Ἀποτέλεσαν ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερα τὰ χαρακτηριστικὰ σύμβολα τῆς ἐποχῆς παρόλο ποὺ γύρω τους σκαρφάλωσαν ὅλο καὶ πιὸ πολὺ οἱ λαϊκὲς πολυκατοικίες καὶ τὰ διαμερίσματα· προσδίδουν σὲ κάθε τοποθεσία τὸ χαρακτῆρα της κι ἀποτελοῦν τὸν προσωπικό της τόνο: Καθεδρικοὶ ναοί, δημαρχεῖα, συλὸ καὶ πύργοι εἶναι τὰ σύμβολα ποὺ στάθηκαν ἡ βάση κι ἡ συνέχεια τῆς ἀρχαιότητας.

Πόσο ἀποκαρδιωτικὴ εἶναι ἡ σύγκριση ἀνάμεσα στὰ κρατικὰ ἱδρύματα καὶ στὰ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα. Ἂν ἡ ἴδια μοῖρα ποὺ χτύπησε τὴ Ρώμη ἔβρισκε καὶ τὸ Βερολῖνο, οἱ ἀπόγονοι θὰ εἶχαν γιὰ νὰ θαυμάζουν μεθαύριο σὰν ἀντιπροσωπευτικὸ δημιούργημα τῆς ἐποχῆς τὸ μαγαζάκι ἑνὸς Ἑβραίου ἢ τὰ ξενοδοχεῖα μιᾶς κάποιας ἑταιρίας ποὺ θ' ἀποτελοῦσαν τὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας. Συγκρίνετε τώρα τὴν πομπώδη δυσαναλογία τῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Ράιχ καὶ αὐτῶν ποὺ ἀνέλαβε νὰ φτιάξει τὸ κεφάλαιο καὶ τὸ ἐμπόριο.

Τώρα πιὰ ἡ πίστωση ποὺ παραχωρεῖ τὸ Κράτος γι' αὐτὰ τὰ οἰκοδομήματα εἶναι τὶς περισσότες φορὲς γελοία κι ἀνεπαρκὴς κι ἔτσι δὲν δημιουργοῦμε πιὰ γιὰ τὴν αἰωνιότητα ἀλλὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς. Καμιὰ πρωτότυπη ἰδέα δὲν σπαταλιέται γιαυτὴν τὴν περίπτωση. Ὁ πῦργος τοῦ Βερολίνου ὅταν οἰκοδομήθηκε εἶχε ἀποτελέσει ἕνα γεγονὸς τελείως διαφορετικῆς σημασίας γιὰ τοὺς τότε κατοίκους ἀπ' αὐτὴν ποὺ προκαλεῖ σήμερα ἡ ἵδρυση τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης γιὰ τοὺς σημερινούς, ἐφ' ὅσον τὸ ποσὸν ποὺ σπαταλιέται γιὰ νὰ ναυπηγηθεῖ ἕνα πολεμικὸ πλοῖο εἶναι 60 ἑκατομμύρια περίπου καὶ μόλις τὰ μισὰ διατίθενται γιὰ τὸ ὡραῖο μνημεῖο τοῦ Ράιχ ποὺ προορίζεται νὰ μείνει στὴν αἰωνιότητα! Ναὶ ὅταν πρόκειται ν' ἀποφασίσουμε γιὰ τὴν διακόσμηση τῶν πόλεων μας ἀρχίζουμε νὰ συζητᾶμε γιὰ τὰ ὑλικὰ κι οἱ βουλευτές μας ἐπιδεικνύουν ὅλη τους τὴν ἐνεργητικότητα γιὰ νά μειώσουν τὸ ποσὸν ἀντὶ νὰ διαθέσουν καὶ τά κεφάλια τους ἀκόμη γιὰ νὰ σηκωθοῦν οἱ τοῖχοι,

Λείπει λοιπὸν ἀπ' τὶς σύγχρονες πόλεις τὸ κυριαρχικὸ χαρα-

κτηριστικό πού προσδένει καὶ συγκρατεῖ τὶς λαϊκὲς μάζες καὶ δὲν πρέπει νά μᾶς ἐκπλήττει τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὲς ἀκριβῶς οἱ μάζες δὲν βρίσκουν στὶς πόλεις ὅπου κατοικοῦν τίποτα ποὺ νά τὶς ἀνυψώνει σά σύμβολα μέσα τους.

Φτάνουμε τότε στὸ ἀναμφισβήτητο συμπέρασμα, σάν ἄμεση κατάληξη καὶ δικαιολογία γιὰ τὴν ἀδιαφορία τοῦ πολίτη τῆς μεγαλούπολης ἀπέναντι στὴν ἴδια τὴν πόλη του.

Κιαυτὸ ἀκόμη ἀποτελεῖ τὸ ἐνδεικτικὸ τῆς ἀποτυχίας τοῦ πολιτισμοῦ μας ποὺ ὁδήγησε στὴν γενικὴ κατάπτωση. Ἡ ἐποχή μας σημαδεύτηκε ἀπὸ τὴν ἐπιπολαιότητα τῶν κυριαρχικῶν σκοπῶν της, ἤ μᾶλλον ἀπ' τὴν ὑποδούλωση της στὸ χρῆμα· ἔτσι σὲ λίγο θὰ δοῦμε νὰ ἐκλείπει καὶ ἡ αἴσθηση τοῦ ἡρωϊσμοῦ, χωρὶς οὔτ' αὐτὸ νά μᾶς ἐκπλήξει. Τὸ παρὸν δὲν ἀποτελεῖ παρά τὴ συγκομιδὴ αὐτοῦ ποὺ τὸ ἄμεσο παρελθὸν ἔσπειρε.

***

Ὅλ' αὐτὰ τὰ φαινόμενα τῆς ἀποσύνθεσης δὲν εἶναι, σὲ τελευταία ἀνάλυση, παρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔλλειψης ἑνὸς συνόλου πεποιθήσεων τὸ ἴδιο παραδεκτῶν ἀπ' ὅλους καὶ τῆς γενικῆς ἀνασφάλειας κι ἀβεβαιότητας ποὺ ἐπιδεικνύεται ἀπέναντι στὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς. Ἔτσι ὅλα εἶναι ἄθλια καὶ παραπαίοντα, ἂν ἀρχίσουμε ἀπ' τὴν ἐκπαίδευση· ὅλοι φοβοῦνται ν' ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη καὶ τελικὰ καταλήγουν νὰ πρεσβεύουν δειλὰ ψεύτικες ἀρχές. Ἡ ὀνειροφαντασία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἔγινε τῆς μόδας καὶ βυθιζόμενοι μαλακὰ στὸν παραλογισμὸ οἱ ἄνθρωποι θυσιάζουν τὸ μέλλον τους. Ἡ ἐξέταση τῆς θρησκευτικῆς κατάστασης πού ἐπικρατοῦσε προπολεμικὰ δείχνει σέ ποιὸ βαθμὸ ἦταν ἐξαπλωμένη αὐτὴ ἡ γενικὴ ἀποχαλίνωση.

Κι ἐδῶ ἀκόμη πρὶν ἀπὸ πολὺν καιρό τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔθνους εἶχε χάσει τὴν πίστη του καὶ τὴν σταθερότητα του ἀναφορικὰ μὲ τὶς θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Κι ἐδῶ ἀκόμη οἱ ὀπαδοὶ τῶν διαφόρων θρησκευμάτων παίζουν ἕνα τελείως ἀδιάφορο ρόλο.

Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία στέλνει πρὸς τὶς δυὸ ἠπείρους, Ἀσία κι Ἀφρικὴ σταθερὰ κι ἀδιάκοπα ἱεράρχες της, γιὰ νὰ προσηλυτίσουν νέους ὀπαδοὺς—προσπάθεια ἐν πολλοῖς ἄχρηστη πού δέν μπορεῖ τίποτα νὰ πετύχει μπροστὰ στὴν συνεχῶς αὐξανόμενη πρόοδο πού σημειώνει ἡ μωαμεθανικὴ πίστη—χάνει στὴν Εὐρώπη ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ὀπαδοὺς πού καταντοῦν ἀδιάφοροι καὶ ξένοι πρὸς τὴν θρησκευτικὴ ζωὴ ἀκολουθῶντας τὸν δικό τους δρόμο.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ τὸ μέγεθος τοῦ φθόνου μὲ τὸν ὁποῖο συνεχίζεται ὁ ἀγώνας γιὰ τὶς δογματικὲς βάσεις ὅλων τῶν θρησκευμάτων,

πού γιά τούς πολλούς άνθρώπους δέν έχουν καμιά σημασία κι ούτε δίνει σ' αύτές ίδιαίτερη προσοχή. Ἡ μεγάλη λαϊκή μάζα δέν άποτελεῖται άπό φιλοσόφους· έτσι γιά τό λαό ή πίστη είναι ή μοναδική βάση γιά μιά ήθική θεώρηση τοῦ κόσμου. Οἱ διάφοροι τρόποι γιά τήν άντικατάσταση της δέν βρῆκαν τέτοιαν άπήχηση ὥστε οἱ άντικαταστάτες νά μπορέσουν ν' άνατρέψουν τά μέχρι σήμερα παραδεγμένα. Ἀλλά ὅσο ή θρησκευτική διδασκαλία κι ή πίστη ξαπλώνεται σ' έκτεταμένα στρώματα τόσο ή άξία τοῦ περιεχόμενου αὐτῆς τῆς πίστης πρέπει νἄναι άδιαμφισβήτητη καί ν' άποτελεῖ τήν μοναδική έπιδίωξη της.

Τά δόγματα είναι γιά τίς θρησκεῖες ὅτι είναι οἱ συνταγματικοί νόμοι γιά τό Κράτος : χωρίς αὐτούς πλάι σέ μερικές έκατοντάδες χιλιάδες άνθρώπων πού θά μποροῦσαν νά ζήσουν όμαλά, έκατομμύρια ἄλλοι δέν θά τό μποροῦσαν.

Μόνο μέ τό δόγμα ή καθαρά πνευματική θεωρία, εὔθραστη καί σέ μεγάλο πεδίο έκτεινόμενη, μπορεῖ νά συγκρατηθεῖ σέ μιά μορφή σταθερή κι άπαραίτητη πού χωρίς αὐτήν δέν θά μπορέσει ποτέ νά μεταλλάξει σέ πίστη. Ἀλλοιώτικα ή θεωρία δέν θά γίνει ποτέ μεταφυσική πεποίθηση, μέ μιά λέξη φιλοσοφικό πιστεύω.

Ἡ πάλη άνάμεσα στά ἴδια τά δόγματα μοιάζει πολύ, στίς συνθῆκες της μέ τήν πολεμική ένάντια στίς γενικές νομικές βάσεις τοῦ κράτους· καί τό ἴδιο ὅπως αὐτή ή πολεμική θά κατέληγε σέ άναρχία, έτσι κι ή θρησκευτική δογματική πάλη θά εἶχε σάν άποτέλεσμα ένα θρησκευτικό νιχιλισμό πού θά άποστεροῦσε τελείως τούς άνθρώπους άπ' τήν πίστη τους.

Γιά τόν πολιτικό ή συνειδητοποίηση τῆς άξίας πού έχει τό θρήσκευμα πρέπει νά είναι άπόλυτη καί νά βασίζεται όχι στά έλάχιστα μειονεκτήματα πού μπορεῖ νά παρουσιάζει άλλά στά άγαθά καί στίς άνταμοιβές πού είναι σέ θέση νά τοῦ προσκομίσει. Ἀλλά κι ἄν άκόμη δέν ὑπάρχει ένα τέτοιο άντιστάθμισμα θἄταν τελείως παράλογο νά καταστρέψουμε ὅτι ὑπάρχει.

Βέβαια δέν μποροῦμε ν' άποδώσουμε τήν παραμικρή εὐθύνη γιά τήν θρησκευτική κατάσταση σέ κείνους πού έχουν βαρεθεῖ πιά νά βλέπουν τήν ἄχρηστη καί τελείως παράκαιρη σύγκρουση μεταξύ θρησκείας καί έπιστήμης. Ὡς πρός αὐτό τό σημεῖο πρέπει νά ὁμολογήσουμε ὅτι μετά άπό μιά σύντομη μάχη, ή νίκη θά κλίνει πάντα πρός τήν πλευρά τῆς έπιστήμης κι ή έκκλησία θά ὑποχρεωθεῖ νά δικαιολογηθεῖ καί νά ὑποφέρει τίς συνέπειες άπέναντι τῶν όπαδῶν τους πού δέν εἶχαν καμιά διάθεση νά έξυψωθοῦν σέ ὑψηλές δογματικές άναζητήσεις

'Αλλά τό πιό χειρότερο εἶναι ἡ φοβερή ζημιά εἰς βάρος τῆς ἐκκλησίας ὅταν ἀνακατεύει τήν θρησκευτική πίστη μέ τήν πολιτική. Δέν μποροῦμε νά φανοῦμε πολύ σκληροί ἀπέναντι σέ μερικά ἄθλια πλάσματα πού θέλησαν νά χρησιμοποιήσουν τήν ἐκκλησία γιά τήν εὐόδωση πολιτικῶν σκοπῶν κι ἐπιχείρησεων. Κι αὐτοί οἱ ψεῦτες οἱ ἀσύστολοι, «οὐρλιάζουν» μέ στεντόρια φωνή καί διαηρύσσουν τήν θρησκευτική τους ἀποστολή πάνω σέ φτωχά πλάσματα, στόν κόσμο πού τούς ὄχι γιά νά γίνει χειρότερος καί νά πεθάνει ἀλλά γιά ἀκούει νά ζήσει τουλάχιστον καλύτερα.

Γιά ἕνα ἁπλό πολιτικάντικο χτύπημα στήν πλάτη πού κατά κάποιον τρόπο καθιερώνει τήν ἀξία τους, θά πουλοῦσαν τήν πίστη τους. Γιά δέκα ψήφους θά συμμαχοῦσαν μέ τούς μαρξιστές, τούς κεκηρυγμένους αὐτούς ἐχθρούς τῆς θρησκείας· καί γιά ἕναν ὑπουργικό θῶκο θά ἔφταναν νά παντρευτοῦν τό διάβολο καί μέ τόν ὅρο νά μήν τόν προδώσουν ποτέ.

"Αν στήν προπολεμική Γερμανία ἡ θρησκευτική ζωή ἦταν τόσο καθυστερημένη κι εἶχε τόσο δυσαρεστήσει τόν κόσμο αὐτό ὀφειλόταν στήν κακή χρήση πού ἔκανε στόν χριστιανισμό, ἕνα κόμμα πού τιτλοφοροῦνταν χριστιανικό καί στήν ἀνοησία του νά θέλει νά συνδυάσει τόν καθολικισμό καί τήν ἐπικράτηση του μέ τήν πολιτική.

Αὐτή ἡ συνύπαρξη στάθηκε μοιραία· ἔστειλε στό Κοινοβούλιο ἕνα σωρό ἀνάξιους βουλευτές, ἀλλά ἔβλαψε τήν 'Εκκλησία. Οἱ συνέπειες αὐτῆς τῆς κατάστασης βάριναν τούς ὤμους ὁλόκληρου τοῦ ἔθνους γιατί δεμένο καθώς ἦταν μέ τήν θρησκευτική ζωή παρασύρθηκε καί βρέθηκε ἔξω ἀπ' τήν ἐποχή πού κάθε ἄλλο παρά θρησκευτική ἦταν καί πού κάθε στιγμή οἱ ἠθικές βάσεις κι οἱ παραδόσεις ἀπειλοῦσαν νά γκρεμιστοῦν.

"Ολες ὅμως αὐτές οἱ ταλαντεύσεις κι οἱ κλυδωνισμοί τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος θάμεναν ἀκίνδυνες ὅσο δέν παρενέβαινε κανένα ἄλλο σημαντικό γεγονός· ἀλλά θά εἶχαν μοιραῖο ἀποτέλεσμα μόλις κάποιο ἀξιοσημείωτο γεγονός θἄκανε τήν ἐμφάνιση του καί θά ἀμφισβητοῦσε τήν ἐσωτερική στερεότητα τοῦ ἔθνους.

"Ενα προσεκτικό κοίταγμα, μιά θεώρηση ἀντικειμενική ἀκόμη καί στόν πολιτικό τομέα θά μποροῦσε ν' ἀνακαλύψει στοιχεῖα πού νά προδικάζουν καί νά προδιαγράφουν τά συμπτώματα τῆς πτώσεως τῆς Αὐτοκρατορίας, πού ἔφτανε ἄν μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα δέν καλυτέρευε ἡ τουλάχιστον δέν ὀργανωνόνταν ἡ κατάσταση. 'Η τέλεια ἀπουσία καθορισμένου προγράμματος στήν ἐξωτερική καί ἐσωτερική πολιτική τῆς Γερμανίας ἦταν ὁλοφάνερη γιά ὅποιον δέν ἤθελε νά μένει τυφλός. 'Η οἰκονομική πολιτική τῶν συμβιβασμῶν δικαίωνε τέ-

λεια τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Βίσμαρκ ὅτι ἡ πολιτικὴ δὲν εἶναι παρὰ «ἡ τέχνη ποὺ ἐκμεταλλεύεται τὶς εὐκαιρίες». Ἀλλὰ μιά μικρὴ διαφορά ὑπῆρχε ἀνάμεσα στὸν Βίσμαρκ καὶ στοὺς καγκελάριους ποὺ τὸν διαδέχτηκαν ποὺ ἐπέτρεψε μὲν στὸν πρῶτο νὰ ἐκφραστεῖ ἔτσι καὶ νὰ ἀνεβάσει τὴν πεποίθηση του σὲ ἀνώτατες πολιτικὲς σφαῖρες, ἐνῶ στὸ στόμα τῶν τελευταίων τούτη ἡ φράση ἔπερνε μιὰ τελείως διαφορετικὴ σημασία.

Στὴν πραγματικότητα ὁ Βίσμαρκ μ' αὐτὴ τὴν φράση ἤθελε μόνο νὰ τονίσει ὅτι γιὰ νὰ φτάσουμε στὴν ἐπιτυχία ἑνὸς συγκεκριμένου πολιτικοῦ σκοποῦ, πρέπει νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε ὅλες τὶς εὐκαιρίες καὶ νὰ χρησιμοποιήσουμε ὅλες μας τὶς δυνατότητες. Οἱ διάδοχοι του μὲ τὴν δήλωση του αὐτή, νόμισαν ὅτι πῆραν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἔχουν κανέναν ὡρισμένο σκοπὸ οὔτε συγκεκριμμένη πολιτικὴ ἀντίληψη.

Ὅμως τότε ὑπῆρχαν πάρα πολλοὶ σκοποὶ κι ἐκεῖνο ποὺ ἔλλειπε ἦταν ἴσα—ἴσα ἡ ἀπαραίτητη βάση πάνω στὴν ὁποία θὰ στηνόταν ἡ προκαθωρισμένη πολιτικὴ πεποίθηση μὲ ξεκαθαρισμένες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνέλιξη τῆς πολιτικῆς.

Πολλοί, θεωρώντας μὲ ἀπαισιοδοξία αὐτὴ τὴν ἔλλειψη διευθύνοντος σκοποῦ τῆς πολιτικῆς μας κατηγοροῦσαν τὴν αὐτοκρατορία· ἀναγνώρισαν πολὺ καλὰ καὶ ξεκαθάρισαν μέσα τους πόσο ἀδύνατη κι ἕτοιμη νὰ τσακίσει ἦταν· ὅμως δὲν ἔπαιξαν παρά τελείως δευτερεύοντα ρόλο στά πολιτικά πράγματα. Οἱ Κυβερνητικοὶ ὑπεύθυνοι δὲν ἔδιναν καμιά σημασία στὶς κατηγορίες τοῦ Χιοῦστον—Στιούαρτ Τσάμπερλαιν καὶ πάνω σ' αὐτὲς συνεχίζεται μέχρι σήμερα ἡ ἴδια ἀδιαφορία. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἦταν πολὺ ἀνόητοι γιά νά καταλάβουν οἱ ἴδιοι καὶ πολὺ ἔξυπνοι γιά νά πληροφορήσουν τοὺς ἄλλους αὐτὰ ποὺ ἤθελαν νά μάθουν. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια θά παραμείνει αἰώνια· πάνω σ' αὐτὴν στηριζόταν ὁ Ὀξενστίερν ὅταν φώναζε: «Τὸν κόσμο τὸν Κυβερνοῦν ἕνα κλάσμα σοφῶν»· ἔτσι, ἂς ποῦμε, κάθε ὑπουργικὸ γραφεῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα τέτοιο κλάσμα ἀνθρώπου. Ἀπὸ τότε ποὺ ἡ Γερμανία γίνηκε δημοκρατία, αὐτά τά συμπτώματα δὲν εἶναι πιὰ φανερά· προστατεύονται ἀπὸ τοὺς δημοκρατικοὺς νόμους καὶ αὐτὲς οἱ γνῶμες παραμένουν κρυφὲς κι ἀνέκφραστες. Ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ὁ Ὀξενστίερν πρέπει νά αἰσθάνεται εὐτυχισμένος ποὺ ἔζησε ἐκεῖνα τά χρόνια κι ὄχι στὴ σημερινὴ δίκαιη καὶ σοφὴ δημοκρατία μας.

Πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο κιόλας ἦταν πολλοὶ ποὺ ὑποστήριζαν ὅτι τὸ μοναδικὸ σημεῖο ποὺ θὰ μπορέσει νὰ περιορίσει τὴ δύναμη τῆς Αὐτοκρατορίας θὰ ἦταν ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Συντάγματος· τὸ Κοινοβούλιο,

τὸ Ράιχσταγ. Δειλία καὶ φόβος γιὰ ἀνάληψη εὐθυνῶν ἔβρισκαν ἐδῶ σπουδαία δικαιολογία.

Στὶς μέρες μας ἀκοῦμε συχνά, ἀνάμεσα στὶς ἄλλες ἀνοησίες νὰ λένε ὅτι ὁ Κοινοβουλευτισμὸς ἔκανε πολλὰ λάθη στὴ Γερμανία μετὰ τὴν ἐπανάσταση. Δημιουργοῦν ἔτσι πολὺ εὔκολα τὴν ἐντύπωση ὅτι τάχα πρὶν ἀπ' τὴν ἐπανάσταση δὲν ἐπικρατοῦσε ἡ ἴδια κατάσταση καὶ τὰ πράγματα ἦταν πολὺ πιὸ καλύτερα. Στὴν πραγματικότητα αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν εἶναι δυνατὸν παρά νά σέρνει μέσα του τὴν καταστροφή, ἀπὸ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ὑποστήριξαν ἄνθρωποι ποὺ φοροῦν παρωπίδες καὶ δὲν βλέπουν γύρω τους ἢ δὲν θέλουν νὰ δοῦν. Βέβαια ἡ πτώση τῆς Γερμανίας δὲν ὀφείλεται διόλου στὸν κοινοβουλευτισμό· ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ καταστροφὴ δὲν ἦρθε πιὸ γρήγορα δὲν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σὰν ἐλαφρυντικὸ ὑπὲρ τοῦ Ράιχσταγ, ἀλλὰ εἶναι ἴσως ἀπόδειξη καὶ σίγουρα ὀφείλεται στὴν μειωμένη δραστηριότητα τῶν νεκροθαπτῶν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς εἰρήνης.

'Απ' τὸ σύνολο τῶν καταστρεπτικῶν κακῶν ποὺ ἀποδίδονται ἔμμεσα ἢ ἄμεσα σ' αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν θ' ἀναφέρω παρὰ ἕνα μόνο ποὺ ταιριάζει καλύτερα στὴν ἔννοια τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ συστήματος ποὺ κατάντησε τελευταίως ἀνεύθυνο : ἡ τρομερὴ ἀνικανότητα κι ἀδυναμία του γιὰ τὴν πολιτικὴ κατεύθυνση τῆς αὐτοκρατορίας τόσο στὸ ἐσωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐξωτερικὸ κι ἡ ἐπίμεπτη στάση του ἀπέναντι στὶς ἐνέργειες τοῦ Ράιχσταγ, ὑπῆρξε μιά ἀπ' τὶς κυριώτερες αἰτίες γιὰ τὴν πτώση αὐτῆς τῆς αὐτοκρατορίας.

'Ανεπαρκὴς ὑπῆρξε κάθε του ἐνέργεια, μὲ ὁποιον τρόπο κι ἂν γίνοταν καὶ κάτω ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄποψη κι ἂν ἰδωθεῖ.

'Ανεπαρκὴς κι ἀδύνατη ἡ πολιτικὴ μὲ τοὺς συμμάχους τοῦ ἐξωτερικοῦ· ἐπιδιώκοντας νά ἐγκαθιδρύσουν τὴν εἰρήνη ὡδήγησαν ὑποχρεωτικὰ τὴν Κυβέρνηση στὸν πόλεμο.

'Ανεπαρκὴς ἡ πολιτικὴ ὅσον ἀφορᾶ τὴν Πολωνία· ἐξοργίζονταν χωρὶς ποτὲ νά πάρουν στὰ σοβαρὰ τὸ ζήτημα. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν νὰ ἐνταχθεῖ ἡ ἔχθρα : οὔτε ἐπικράτηση τοῦ γερμανισμοῦ, οὔτε καὶ συμφιλίωση μὲ τὴν Πολωνία.

'Ανεπαρκὴς ἡ λύση στὸ πρόβλημα τῆς 'Αλσατίας καὶ Λορραίνης. 'Αντὶ νὰ συντρίψουν μιὰ φορὰ καὶ γιὰ πάντα, μ' ἕνα φοβερὸ κτύπημα τὴν γαλλικὴ Λερναία Ὕδρα καὶ νὰ παραχωρήσουν στὴν 'Αλσατία ἴσα δικαιώματα μὲ τὰ ἄλλα κράτη τοῦ Ράιχ, δὲν ἔκαναν οὔτε τὸ ἕνα, οὔτε τὸ ἄλλο. Κι αὐτὸ ἦταν βέβαια τελείως ἀδύνατο γιατὶ ὑπῆρχαν στὴν πρώτη γραμμὴ τῶν πιὸ μεγάλων κομμάτων οἱ πιὸ μεγάλοι προ-

δότες τῆς πατρίδας μὲ ἐπίκεντρο παράδειγμα τους χάριν του ... Βέττερλε.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ θὰ ἦταν ἀκόμη ὑποφερτά, ἂν αὐτὴ ἡ γενικὴ φτώχεια ἐνεργητικότητας δὲν εἶχε σὰν θύμα της τὴν δύναμη αὐτή, ποὺ ἡ ὕπαρξη της προκαθόριζε, σὲ τελευταία ἀνάλυση τὴν διατήρηση τῆς αὐτοκρατορίας : τὸν στρατό.

Τὸ λάθος ποὺ ἔκανε ἀπ' αὐτὴν τὴν πλευρά, τὸ σύστημα τοῦτο ποὺ ὀνομάζεται γερμανικὸ *Ραίχσταγ*, ἀρκοῦσε καὶ μόνο γιὰ νὰ τὸ κάνει νὰ φέρνει γιὰ πάντα πάνω του τὸ στίγμα τῆς μηχανορραφίας ἐνάντια στὸ γερμανικὸ ἔθνος.

Γιὰ τελείως ἀπίθανους καὶ μηδαμινοὺς λόγους, αὐτὰ τὰ πολιτικὰ καὶ κομματικὰ ράκη ἀφαίρεσαν ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ἔθνους, τὸ ὅπλο τῆς ἴδιας του τῆς διατήρησης, τὴν μοναδικὴ προστασία τῆς ἐλευθερίασι καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ λαοῦ μας. Ἂν οἱ τάφοι τῆς κοιλάδας τῆς Φλάνδρας ἄνοιγαν ξαφνικὰ σήμερα θὰ ἔβγαιναν ἀπ' αὐτοὺς οἱ αἱματωβαμένοι κατήγοροι : οἱ ἑκατοντάδες χιλιάδες νεαροὶ Γερμανοὶ ποὺ, ἀπὸ ἀσυνειδησία αὐτοὶ οἱ ἐγκληματίες τοῦ κοινοβουλίου, ἔσπρωξαν ἀγύμιαστους ἢ μισογυμνασμένους, στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ θανάτου.

Αὐτοὺς καὶ τοὺς χιλιάδες ἀναπήρους κι ἀγνοούμενους, ἡ πατρίδα τοὺς ἔχασε γιὰ νὰ μπορέσουν μερικὲς ἑκκατοντάδες ἀπατεῶνες νὰ κάνουν τὶς πολιτικὲς τους δολοπλοκίες ἢ τὴν ἐξάσκηση τους στὴν προδοσία καὶ στὴν προδοτικὴ ἐφαρμογὴ τῶν θεωριῶν τους.

Ἐνῶ ἀπ' τὶς στῆλες τοῦ μαρξιστικοῦ ἢ τοῦ δημοκρατικοῦ τύπου, ὁ Ἰουδαϊσμὸς οὔρλιαζε πρὸς τὸν κόσμο ὁλόκληρο καὶ κόπτονταν γιὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ γερμανικοῦ «μιλιταρισμοῦ» καὶ προσπαθοῦσε ἔτσι μ' ὅλα τὰ μέσα νὰ καταπονήσει τὴ Γερμανία, τὰ μαρξιστικὰ καὶ δημοκρατικὰ κόμματα ἀρνιόνταν κάθε συμμετοχὴ κι ἐνίσχυση τοῦ στρατοῦ ἀπ' τὴ λαϊκὴ δύναμη τους.

Τὸ ἔγκλημα τοῦτο τὸ ἀκαταλόγιστο θὰ γίνει ἀκόμη πιὸ φανερὸ ἂν συλλογιστοῦμε ὅτι ὅλοι αὐτοὶ οἱ βρωμεροὶ ποὺ ἀπαρτίζαν τὴν «λαϊκὴ ἀντιπροσωπεία», ἐπειδὴ ἁπλῶς καὶ μόνο πίστεψαν ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦ πολέμου ὑποχρεώνει τὸν καθένα νὰ πάρει ἕνα ὅπλο στὸ χέρι του, ἔσπρωξαν καταπάνω στὸν ἐχθρὸ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀγύμναστων ἢ μισογυμνασμένων Γερμανῶν.

Ἀλλ' ἀκόμη κι ἂν ἀφαιρέσουμε τελείως τὴν ἔλλειψη συνειδητῆς ἀγωνιστικῆς τακτικῆς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κοινοβουλευτικοὺς ὑποστηρικτές : αὐτὴ καὶ μόνο ἡ ἔλλειψη γυμνασμένων στρατιωτῶν ἀπ' τὶς πρῶτες κιόλας μέρες τοῦ πολέμου δὲν μποροῦσε παρά ἀναπόφευκτα νά ὁδηγήσει στὴν ἧττα μετά ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐπιχειρήσεις· αὐτὸ τὸ γεγονὸς καθορίζει τελιωτικά καὶ ἀναντίρρητα τὶς συνθήκ-

κάτω ἀπ' τίς ὁποῖες ἔλαβε χώραν ὁ παγκόσμιος πόλεμος. Ἡ ἧττα στὸν ἀγῶνα γιά τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἡμίμετρων καὶ τῆς ἀδυναμίας νὰ συγκεντρωθοῦν ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς εἰρήνης ὅλες οἱ δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ νά κατασταθοῦν ἱκανὲς νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν πατρίδα.

Ἂν στὴν ξηρά, πολὺ λίγες προετοιμασίες εἶχαν γίνει, τὸ ἴδιο μιά παρόμοια ἀνεπάρκεια παρατηρήθηκε στὸ Ναυτικὸ μὲ ἀποτέλεσμα νά ἐλαττωθοῦν οἱ δυνατότητες αὐτοῦ τοῦ ὅπλου γιά τὴν ὑπεράσπιση τοῦ ἔθνους.

Ἀλλά δυστυχῶς κι ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε κι ἡ ἴδια προσβληθεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀσθένεια τῆς μετριότητας στὴν κίνηση καὶ στὶς στροφὲς ποὺ πρέπει νά πάρει τό ἀνθρώπινο μυαλό.

Ἡ ἐπιδίωξη τῆς ναυπήγησης ὅλο σχεδὸν μικροῦ πλοίου ἀπέναντι στά μεγάλα Ἐγγλέζικα ποὺ τὴν ἴδια ὥρα σχεδὸν ναυπηγούνταν ἦταν ὄχι μόνο διόλου προφητικὴ ἀλλὰ καὶ ἀνόητη.

Ἕνας στόλος ποὺ δὲν μπορεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ν' ἀντιταχθεῖ στὸν ἀντίπαλο μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν μονάδων του μόνο, θὰ πρέπει νὰ προσπαθήσει ν' ἀντισταθμίσει τὴν ἀριθμητική του ἀνεπάρκεια μὲ τὴν ἀνωτερότητα καὶ τὴν μαχητικότητα κανενὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ λίγα πλοῖα του. Χρειαζόταν ἀνωνερότητα μαχητικῆς δύναμης καὶ ὄχι τά παραμύθια τῆς ἀνώτερης τάχα «ποιότητας».

Πραγματικὰ ἡ μοντέρνα τεχνικὴ ἔχει κάνει τόσες προόδους κι ἔχει προσδώσει στὰ πολιτισμένα κράτη μιάν τέτοια ὁμοιογένεια σ' αὐτὸ τὸ θέμα, ὥστε θάπρεπε νὰ θεωρεῖται ἀδύνατη ἡ σύγκριση κι ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ μαχητικὴ ἀξία ἑνὸς πλοίου θὰ μποροῦσε ν' ἀντιπαραβληθεῖ μ' αὐτὴν τῶν πλοίων τοῦ ἴδιου τοννάζ ἑνὸς ἄλλου Κράτους. Ἀκόμη λιγώτερη σημασία πρέπει ν' ἀποδοθεῖ στὸ θέμα τῆς κατώτερης ἢ ἀνώτερης σὲ ἀξία, ναυπηγήσεως.

Στὴν πραγματικότητα τὸ πολὺ μικρό τοννὰζ τῶν γερμανικῶν πλοίων δὲν μποροῦσε παρὰ ν' ἀντανακλᾶ καὶ σ' ἐλλείψεις στὴν ταχύτητα καὶ στὸν ἐξοπλισμό. Οἱ βάσεις πάνω στὶς ὁποίες στηρίζαν τὶς δικαιολογίες τους ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ γεγονός, κιόλας ἀπ' τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης ἦταν παράλογες κι' ἔδειχνε τὸν τρόπο ποὺ σκέπτονταν ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἁρμόδιοι ποὺ τὰ ὑπεραμύνονταν καὶ τὶς χρησιμοποιοῦσαν.

Ἐξηγοῦσαν στὸν κόσμο ὅτι τὸ ὑλικὸ κι ἡ ἀπόδοση τοῦ γερμανικοῦ πυροβολικοῦ ἦταν καλύτερο ἀπὸ αὐτῆς τοῦ Βρεταννικοῦ κι ὅτι τὸ δικό μας κανόνι τῶν 28 ἑκατοστῶν δὲν ἦταν καθόλου κατώτερο κι οὔτε ὑστεροῦσε σὲ τίποτα ἀπὸ τὴν ἄποψη βολῆς, ὡς πρὸς τὸ ἐγγλέζικο κανόνι τῶς 30 καὶ 5 ἑκατοστῶν.

Αὐτὴ ἡ δικαιολογία θὰ μποροῦσε νὰ στηριχθεῖ ἂν ἔμπαινε σὰν σκοπὸς κι ἂν ὑπῆρχε σὰν δεδομένο ὅτι τὸ δικό μας πυροβολικὸ ξεπερνοῦσε σὲ ἱκανότητα τὰ κανόνια τῶν 30 καὶ 5. Γιατὶ στὸν πόλεμο ἀξία δὲν ἔχει ἡ ἰσότητα τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων ἀλλὰ ἡ ὑπεροχή.

Τότε λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ πριμοδοτοῦμε τὴν κατασκευὴ πυροβολικοῦ τῶν 42 ἑκατοστῶν, ἀφοῦ τὸ γερμανικὸ πυροβολικὸ τῶν 21 ἦταν κιόλας κατὰ πολὺ ἀνώτερο ἀπ' ὅλα τὰ κανόνια ποὺ διέθετε ἡ Γαλλία κι ἀφοῦ μπροστὰ στὶς βολὲς κανονιῶν μὲ 30 καὶ 5 ἑκατοστόμετρα θὰ μποροῦσαν νὰ ὑποχωρήσουν ὅλα τὰ ὀχυρά.

Ἀποδείχθηκε τέλος ὅτι μόνον τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς μποροῦσε νὰ κρίνει σωστὰ ἐνῶ τοῦ Ναυτικοῦ δὲν τὰ κατάφερνε.

Ἂν ἔδειχναν μιὰ τέλεια ἄρνηση παραδοχῆς τῆς ἀποτελεσματικότητας ἑνὸς ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ, αὐτὸ ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι στήριζαν τὰ πάντα στὴν ψεύτικη θεωρία τῆς «τόλμης».

Τὸ Ἐπιτελεῖο τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε παραιτηθεῖ τελείως ἀπὸ τὴν σχηματικὴ ἐπίθεση κι ἐγκαταλειφθεῖ *α πριόρι* ἀναγκαστικὰ στὴν ἄμυνα ποὺ τοῦ εἶχε ἐπιβάλλει ἡ κατασκευὴ τῶν πλοίων του. Ἔτσι μὲ βάση αὐτὸ τὸ γεγονὸς εἶχε οὐσιαστικὰ παραιτηθεῖ κι ἀπ' τὴ νίκη ποὺ εἶναι τὸ βασικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθετικότητας.

Ἕνα πλοῖο μὲ μειωμένη ταχύτητα καὶ ἐλλειπτικὸ ἐξοπλισμό, θὰ βομβαρδιστεῖ καὶ θὰ βυθιστεῖ ἀπὸ ἕναν ἀντίπαλο πιὸ γρήγορο καὶ πιὸ δυνατὸ κι αὐτό, τὸ πιὸ συχνά, σὲ ἀποστάσεις βολῆς εὐργετικὲς ὡς πρὸς τὸν ἀντίπαλο. Ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπ' τὰ θωρηκτά μας δικαίωσαν σκληρὰ αὐτὸν τὸν κανόνα. Ὁ πόλεμος ἀπέδειξε πόσο βαθειὰ ἦταν ἡ ἄγνοια τοῦ Ναυτικοῦ Ἐπιτελείου μας τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης μὲ τὸ ν' ἀναβάλλει συνεχῶς τὴν ἀνανέωση τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν παληῶν πλοίων καὶ τὴν καλύτερη καὶ σύγχρονη ἐνίσχυση τῶν καινούργιων.

Ἂν στὴν ναυμαχία τοῦ Σκάγκερ—Ράκ, τὰ γερμανικὰ πλοῖα εἶχαν τὸν ἴδιο ἀριθμὸ τοννάζ, τὸν ἴδιο ἐξοπλισμὸ καὶ τὴν ἴδια ταχύτητα μὲ τὰ ἐγγλέζικα, ὁ Βρεταννικὸς στόλος θὰ εἶχε βυθιστεῖ καὶ θἄχε γιὰ πάντα βουλιάξει στὸν ὑγρό τάφο του κάτω ἀπ' τὸν καταιγισμὸ τῶν ὀβίδων 38 ἑκατοστομέτρων ποὺ διέθετε ἡ Γερμανία καὶ ποὺ ἦταν πιὸ ἀκριβεῖς καὶ πιὸ ἀποτελεσματικές.

Ἡ Ἰαπωνία εἶχε πάλι ἀκολουθήσει μιὰ ἄλλη πολιτικὴ στὸ θέμα τοῦ Ναυτικοῦ. Ξεκινοῦσε ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὅτι θἄπρεπε νὰ ναυπηγήσει μιὰ δύναμη ἀνώτερη ἀπὸ αὐτὴν τοῦ ὁποιουδήποτε ἀντιπάλου. Ἀλλὰ μ' αὐτὸ τὸ μέτρο ἐξασφάλιζε κιόλας τὴν ἐπιθετικὴ ἱκανότητα τῶν πλοίων της.

Ἐνῶ ἡ διοίκηση τοῦ στρατοῦ ξηρᾶς δὲν ἔκανε τόσο σημαντικὰ

λάθη καὶ λάθη ἀρχῆς, τὸ Ναυτικό, ποὺ ἀλλοίμονο ἀντιπροσωπευόταν καλύτερα «κοινοβουλευτικῶς», ἔσερνε γιὰ πάντα μαζί του τὴ σφραγίδα ὅλων τῶν σφαλμάτων τοῦ Κοινοβουλίου.

Ὀργανώθηκε μέσα σὲ τελείως στενὰ πλαίσια καὶ πραγματοποιήθηκε κάτω ἀπ' τὶς ἴδιες συνθῆκες.

Ὅσα ὡς τώρα πέτυχε ὁ στρατὸς κι ὅσες ἀθάνατες νίκες πραγμάτωσε τὶς ὀφείλει στὴν καλὴ δουλειὰ ποὺ ἔκαναν πρὸς ὄφελος τῆς Γερμανίας οἱ στρατηγοί του, στὸν ἡρωϊσμὸ καὶ τὴν ἀσύγκριτη τόλμη τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν του. Ἂν ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ Ναυτικοῦ εἶχε δείξει ἀνάλογο πνεῦμα πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, σήμερα τὰ θύματα ποὺ θρηνεῖ δὲν θὰ εἶχαν πέσει μάταια.

Ἔτσι ἡ Κοινοβουλευτικὴ δραστηριότητα ἐνισχυμένη ἀπ' τὴν Κυβέρνηση, στὸν καιρό τῆς εἰρήνης ὑπῆρξε καταστρεπτικὴ γιὰ τὸ Ναυτικό, γιατὶ τὸ Κοινοβούλιο δυστυχῶς θέλησε νὰ ἐπέμβει κυριαρχικὰ στὴν ναυπήγηση τοῦ Στόλου ἀντὶ ν' ἀφήσει αὐτὴ τὴ δουλειὰ στοὺς στρατιωτικοὺς καὶ στὴν ἁρμόδια ἡγεσία. Ἡ μετριότητα, ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀνεπάρκεια ὀρθῆς σκέψης—χαρακτηριστικὰ τοῦ Κοινοβουλευτικοῦ συστήματος—μεταβιβάστηκαν στὴν ναυτική μας ἡγεσία.

Ὁ στρατὸς ξηρᾶς, ὅπως τὄχω κιόλας τονίσει, δὲν ἀφέθηκε νὰ παρασυρθεῖ ἀπὸ τὶς ψεύτικες αὐτὲς κι ἀβάσιμες θεωρίες. Εἰδικώτερα ὁ Λύντεντορφ, τότε συνταγματάρχης στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο, ἀποδύθηκε σ' ἕναν ἀπελπισμένον ἀγώνα ἐνάντια στὰ ἡμίμετρα καὶ στὴν ἀδυναμία μὲ τὴν ὁποία τὸ Ράιχσταγ χειρίζονταν τὰ ζωτικὰ προβλήματα τοῦ Ἔθνους καὶ τὰ ὁδηγοῦσε, τὰ περ:σσότερα, στὴν καταστροφή. Ἂν ὁ ἀγώνας, ποὺ ἔκανε τότε αὐτὸς ὁ ἀξιωματικός, δὲν στέφθηκε ἀπὸ ἐπιτυχία αὐτὸ ὀφείλεται κατὰ ἕνα μέγα μέρος στὸ Κοινοβούλιο καὶ μετὰ στὴν ἀκόμα πιὸ ἄθλια θέση καὶ στὴν ἀδυναμία τοῦ τότε Καγκελάριου Μπέτμαν—Χόλβεγκ.

Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμπόδισε διόλου σήμερα τοὺς τότε ὑπεύθυνους νὰ θέλουν ν' ἀποδώσουν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ λάθος σ' ἐκεῖνον ποὺ στάθηκε ἐνάντια στὴν καταδολίευση τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

Αὐτοὶ οἱ ἀπατεῶνες δὲν λογαριάζουν οὔτε νοιάζονται γιὰ ἕνα ψέμα περισσότερο, ἢ λιγώτερο.

Ὅποιος ἀναλογίσθηκε ὅλες τὶς θυσίες ποὺ προκάλεσε ἡ ἔνοχη ἐπιπολαιότητα αὐτῶν τῶν ὑπερ—ἀνευθύνων τοῦ ἔθνους, ὅποιος ἔχει πεισθεῖ γιὰ τὸ ἄχρηστο τῆς θυσίας τόσων νεκρῶν καὶ ἄλλων τόσων ἀγνοουμένων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν τεράστια ντροπὴ καὶ ἀτίμωση ποὺ ἔχουμε ὑποστεῖ, γιὰ τὴν ἀθλιότητα στὴν ὁποία ἔχουμε βυθιστεῖ κι ὅποιος ἔχει καταλάβει πῶς ὅλ' αὐτὰ ἔγιναν μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀνοίξει ὁ δρόμος πρὸς τὰ ὑπουργικὰ χαρτοφυλάκια μερικῶν ἀρριβιστῶν καὶ

κυνηγῶν τῶν ἀνωτάτων θέσεων, αὐτὸς βέβαια θὰ καταλάβει γιατὶ αὐτὰ τὰ ἄθλια πλάσματα δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ὀνομάσουμε παρὰ μὲ τὶς μοναδικὲς λέξεις ποὺ θὰ τοὺς ταίριαζαν: ἀπατεῶνες, ληστές, λωποδύτες κι ἐγκληματίες, ἂν οἱ λέξεις τοῦτες τῆς καθημερινῆς χρήσης δὲν φαίνονταν ἐλαφρὲς κι οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ἐπιεικεῖς προκειμένου νὰ τοὺς ἀποδώσουν στὴν ἐντέλεια.

Κι ὅλ' αὐτὰ τὰ σφάλματα τῆς προπολεμικῆς Γερμανίας ἐκδηλώθηκαν σ' ὅλη τους τὴν μεγαλοπρέπεια, ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ ποὺ ἐξαιτίας τους, ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ ἔθνους διακινδυνευόταν.

Ναί, κάτω ἀπὸ τέτοιες περιστάσεις, οἱ δυσάρεστες αὐτὲς ἀλήθειες διατυμπανίσθηκαν, μ' ὅση δύναμη ὑπῆρχε, στὶς λαϊκὲς μάζες, ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ οἱ ὑπεύθυνοι σώπαιναν μπροστὰ σὲ γεγονότα ποὺ προκαλοῦσαν τὴ ντροπὴ καὶ τὸ ὄνειδος κι ἀπαίσχυντα τὰ ἀρνιόνταν.

Κι' ὅμως ἔστω καὶ σ' αὐτὴ τὴ περίσταση ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ μὲ ἀνοιχτὰ χαρτιὰ ἐξέταση ἑνὸς ζητήματος θὰ μποροῦσε νὰ ὁδηγήσει σὲ μιὰ καλυτέρευση. 'Αλλὰ αὐτὲς οἱ σπουδαῖες κυβερνητικὲς προσωπικότητες δὲν καταλάβαιναν διόλου τὴν ἀξία καὶ τὸ νόημα τῆς προπαγάνδας.

Γιατὶ ποιὸς θἄταν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους ἱκανὸς νὰ κάνει χρήση μιᾶς σταθερῆς προπαγάνδας, παρουσιάζοντας στὸν λαὸ τὸν παράδεισο σὰν κόλαση κι ἀντίθετα τὴν κόλαση σὰν παράδεισο; Μόνο ὁ 'Εβραῖος θὰ μποροῦσε νὰ κάνει κάτι τέτοιο καὶ νὰ φέρει ἀποτελέσματα· ὁ Γερμανὸς ἢ καλύτερα ἡ κυβέρνηση του, δὲν εἶχαν τὴν παραμικρὴ Ἰδέα. 'Αλλὰ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἄγνοια τους θὰ τὴν πλήρωναν πολὺ ἀκριβὰ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου.

"Ομως μαζὺ μὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ κακὰ ποὺ μόλις τώρα ὑπογραμμίσαμε καὶ ποὺ βάραιναν, πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, τὴν Γερμανία, ὑπῆρχαν κι ἀναρίθμητες δυνατότητες ἀποφυγῆς τοῦ μοιραίου.

Συνεχίζοντας αὐτὴ τὴν καταμεριστικὴ ἐξέταση, ὀφείλουμε ἀκόμη ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι οἱ ἄλλοι λαοὶ κι οἱ ἄλλες χῶρες συναγωνίζονταν μαζύ μας σὲ ἀδυναμίες καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα μᾶς ξεπερνοῦσαν, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν εἶχαν τὶς δικές μας εὐκαιρίες καὶ τὰ δικά μας πλεονεκτήματα.

'Υπογραμμίζω σὰν τὴν κυριώτερη ὑπεροχή μας τὸ γεγονὸς ὅτι μόνον ὁ γερμανικὸς λαός, ἀνάμεσα σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαούς, προσπαθοῦσε νὰ διατηρήσει στὸ μάξιμουμ τὸν ἐθνικὸ χαρακτῆρα τοῦ οἰκονομικοῦ του συστήματος κι ὅτι παρόλα τὰ κακὰ καὶ ἀπογοητευτικὰ συμπτώματα, ὑπόκυπτε ἀκόμη λιγώτερο ἀπ' τοὺς ἄλλους στὸν ἔλεγχο τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου.

Μολοντοῦτο αὐτὸ τὸ πλεονέκτημα ἦταν ἕνα προνόμιο πολὺ ἐπι-

κίνδυνο πού τέλος γίνηκε μιὰ ἀπ' τὶς κυριώτερες αἰτίες τοῦ παγκοσμίου πολέμου.

Βέβαια ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ ἡ μοναρχία ἦταν ξένη γιὰ τὴν μεγάλη λαϊκὴ μάζα. Ἐτούτη ἡ τελευταία σκεφτόταν ὅτι οἱ μονάρχες δὲν εἶχαν πάντα στὸ περιβάλλον τους, ἂς ποῦμε... φωτεινὰ μυαλά, καὶ πρὸ πάντων ἀνθρώπους μὲ δίκαιη κρίση. Ἀγαποῦσαν πολύ, δυστυχῶς, τοὺς κόλακες πιὸ πολὺ ἀπ' τὶς εἰλικρινεῖς φύσεις κι ἦταν αὐτοί, οἱ κόλακες, ποὺ κάτεχαν τ' ἀξιώματα.

Αὐτὸ πάλι ἦταν ἕνα μεγάλο σφάλμα σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου ὁ κόσμος ὁλόκληρος περνοῦσε σὲ μιὰ σοβαρὴ μεταλλαγή, σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς δημόσιας κι ἰδιωτικῆς ζωῆς καὶ πού, βέβαια, δὲν θὰ δίσταζε μπροστὰ στὶς δικαιολογίες τῶν παληῶν παραδόσεων τῆς Αὐλῆς. Δὲν ἦταν πιὰ δυνατὸ νὰ δικαιολογηθεῖ στὰ μάτια τοῦ λαοῦ τὸ γεγονὸς ὅτι μιὰ πριγκίπισσα μποροῦσε νὰ καλπάζει πάνω στ' ἄλογο, στὸ μέτωπο φορῶντας στολὴ ἐκστρατείας. Οὔτε πιὰ νὰ προκαλέσει, μποροῦσε, τὸ θαυμασμὸ τοῦ μέσου ἀστοῦ, ἡ πριγκίπισσα Χ ποὺ θὰ ἐπιχειροῦσε σὲ μιὰ δημόσια συγκέντρωση νὰ φάει ἀπ' τὸ πιάτο του καὶ νὰ δοκιμάσει τὴν λαϊκὴ κουζίνα... Αὐτὸ μποροῦσε ἄλλοτε νὰ φανεῖ καλό... ἀλλὰ στὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα κάτι τέτοιο ἔφερνε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀνθρωπισμός, ὄχι πάντα εἰλικρινής, αὐτῆς τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας ἐνεργοῦσε συχνὰ περισσότερο ἀρνητικὰ παρὰ θετικά.

Γιατί, πρέπει νὰ τονιστεῖ ὁπωσδήποτε, τότε ποὺ ἡ Αὐτῆς Ὑψηλότης θὰ τῆς κάπνιζε νὰ ἐπιχειρήσει μιὰ τέτοιαν ἐμπειρία, ἡ τροφὴ θἄταν διαφορετικὴ ἀπ' τὶς ἄλλες μέρες· αὐτὸ μόνο ἀρκοῦσε γιατὶ ὅλοι πιὰ τὸ ἤξεραν.

Ἔτσι οἱ καλύτερες διαθέσεις καταντοῦσαν γελοῖες ὅταν δὲν γίνονταν πολὺ προσεκτικὰ καὶ μὲ λεπτότητα.

Οἱ περιγραφὲς γιὰ τὴν ὑποδειγματικὴ λιτότητα τοῦ μονάρχη, ἡ συνήθεια του νὰ ξυπνᾶ πολὺ νωρίς, ἡ ἀδιάκοπη δουλειά του μέχρι τὴ μιὰ ἀπ' τὰ μεσάνυχτα, ὕστερα ὁ σοβαρὸς κίνδυνος ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν ὑγεία του ἀπ' τὸν ὑποσιτισμό· ὅλ' αὐτὰ καταντοῦσαν ἀνόητα καὶ σκαμπρόζικα. Δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἀνάγκη νὰ ξέρουν σὲ τί καὶ πῶς ἦταν ἀπασχολημένος ὁ μονάρχης· θὰ χαίρονταν ἂν ἔτρωγε ἕνα «καλὸ φαΐ», καὶ κανεὶς δὲν θὰ τοῦ ἀρνιόταν ἀρκετὸν ὕπνο· θὰ ἦταν ἱκανοποιημένοι ἄν, σὰν ἄνθρωπος καὶ σὰν χαρακτήρας τιμοῦσε τὄνομα τῆς φυλῆς του καὶ τὴ χώρα του κι ἂν ἐκτελοῦσε τὰ καθήκοντα του σὰν ἡγεμόνας.

Ὅμως ὅλ' αὐτὰ δὲν ἦταν ἀκόμη παρὰ φλυαρίες. Αὐτὸ ποὺ ἦταν καὶ τὸ χειρότερο, εἶναι ὅτι αὔξαινε ὁλοένα ἡ πεποίθηση σὲ τομεῖς δυστυχῶς ὅλο καὶ πιὸ ἐκτεταμένους, ὅτι ἡ χώρα κυβερνιόταν ἀφ' ὑψηλοῦ κι ὅτι κανένας πιὰ δὲν νοιαζόταν ν' ἀσχοληθεῖ μὲ τίποτα. Ὅσο ἡ

κυβέρνηση ἦταν καλὴ ἢ τουλάχιστον μὲ καλὲς προθέσεις, ὅλα ἦταν ὄμορφα. Ἀλλὰ δυστυχία ἂν ἡ καλὴ παληὰ κυβέρνηση παραχωροῦσε τὴν θέση της σὲ μιὰν ἄλλη λιγώτερο «καθὼς πρέπει». Δυσπιστία, τέλεια ἀβουλία, φοβία μικροῦ παιδιοῦ ἦταν τὰ χειρότερα κακὰ ποὺ μποροῦσαν νὰ προκύψουν.

Ὅμως ἀπέναντι σ' αὐτὲς τὶς ἀδυναμίες καὶ σ' ἄλλες ἀκόμη, κατευθύνονταν καὶ ἀντιπαρατάσσονταν πρὸς τὸ παρὸν δυνάμεις ἀκατανίκητες.

Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς τὶς δυνάμεις ξεχωρίζω σὰν πρώτη τὴν σταθερότητα τῆς κατεύθυνσης τοῦ Ἔθνους, σταθερότητα κατευθυνόμενη ἀπὸ τὸ μοναρχικὸ σχῆμα, κι ὕστερα τὴν ἀπομάκρυνση ἀπ' ὅλα τὰ κυβερνητικὰ πόστα, τοῦ κερδοσκοπικοῦ φυράματος τῶν πλεονεκτῶν κι ἀχόρταγων πολιτικῶν.

Ἀκόμα ἡ τιμιότητα τοῦ μοναρχικοῦ συστήματος, καθὼς κι ἡ ἀξία ποὺ ἔπερνε ἀπὸ τοῦτο τὸ γεγονός, ἡ ἀνωτερότητα ἐπίσης τοῦ δημοσιοϋπαλληλικοῦ κλάδου καὶ εἰδικώτερα τοῦ στρατοῦ, ποὺ ὑψώνονταν πάνω ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῶν πολιτικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ κόμματος.

Σήμερα ἂς προσθέσουμε σ' αὐτὸ τὴν προσωπικὴ διακυβέρνηση τοῦ Κράτους ἀπ' τὸν ἴδιο τὸ μονάρχη· ἀπ' τὸ γεγονὸς καὶ μόνον ὅτι ὁ μονάρχης ἦταν ἕνα σύμβολο ὑπευθυνότητας, ἡ μάζα ἐνδυναμωνόταν περισσότερο παρὰ ἀπ' τὴν τυχαία κατάσταση τῆς κοινοβουλευτικῆς πλειοψηφίας. Ἡ παραδειγματικὴ ἁγνότητα τῆς διακυβέρνησης στὴν Γερμανία εἶχε φτάσει τότε στὰ πιὸ ὑψηλά της ἐπίπεδα. Τέλος, γιὰ τὸ γερμανικὸ λαό, ἡ δημιουργικὴ ἀξία τῆς μοναρχίας ἦταν πιὰ ἀποδεδειγμένη καὶ μποροῦσε νὰ παραβλέψει ἕνα σωρὸ ἄλλα της μειονεκτήματα.

Τὰ αὐτοκρατορικὰ ἀνάκτορα ἦταν πάντα κι ἀκόμη τὸ καταφύγιο τῶν καλῶν τεχνῶν, πού, στὴν ἐποχή μας τὴν ὁλοένα καὶ περισσότερο ὑλιστική, ἡ ἔλλειψη του θ' ἀποτελοῦσε, τὴν ἀπειλὴ τοῦ ἐξαφανισμοῦ τους.

Αὐτὰ ποὺ οἱ γερμανοὶ πρίγκηπες εἶχαν κάμει γιὰ τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὶς τέχνες, ἀκριβῶς στὸν δέκατο ὄγδοο αἰῶνα, εἶχαν πιὰ γίνει σύμβολα. Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ δὲν μπορεῖ πιὰ σὲ καμιὰ περίπτωση νὰ προσφέρει τίποτα παρόμοιο.

Σὰν παράγοντα δύναμης, τότε ποὺ ἄρχιζε ἡ ἀργή, προοδευτικὴ ἀποσύνθεση τοῦ Κρατικοῦ μας ὀργανισμοῦ, μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε: *τὸν στρατό.*

Ἦταν ἡ πιὸ δυναμικὴ σχολὴ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ δὲν

ἦταν παράλογο τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μῖσος ὅλων τῶν ἐχθρῶν μας στράφηκε ἐνάντια ἀκριβῶς σ' αὐτὸν τὸν προστάτη τῆς ἐθνικῆς μας ἀκεραιότητας καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ μας. Κανένα λαμπρὸ μνημεῖο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τονίσει τὴ λάμψη καὶ τὴν μεγαλωσύνη αὐτοῦ τοῦ συστήματος πού μολοντοῦτο τόσο μισήθηκε, συκοφαντήθηκε καὶ καταπολεμήθηκε, ἀπὸ ταπεινοὺς στὴ σκέψη καὶ τὰ αἰσθήματα ἀνθρώπους. Τὸ γεγονὸς ὅτι στὶς Βερσαλλίες ἡ μανία τῶν διεθνῶν ἀπατεώνων τοῦ λαοῦ, στράφηκε κυρίως ἐναντίον τῆς παληᾶς γερμανικῆς στρατιᾶς, ὑπογραμμίζει τὸ πόσο αὐτὴ σὰν καταφύγιο τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ μας ἀντιστάθηκε στὴν παντοδυναμία τοῦ χρήματος.

Χωρὶς αὐτὴ τὴ δύναμη νὰ μᾶς προφυλάσσει, ἡ προδοσία τῶν Βερσαλλιῶν θὰ εἶχε ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ ἐπεκταθεῖ καὶ στὸ λαό μας. Αὐτὸ πού ὁ γερμανικὸς λαὸς ὀφείλει στὸ στρατό του μπορεῖ νὰ περικλεισθεῖ καὶ μιὰ μόνο λέξη: «ὅλα».

Ὁ στρατὸς ὁλοκλήρωνε τὴν ἔννοια τῆς ἀνεπιφύλακτης ὑπευθυνότητας, σὲ μιὰν ἐποχὴ ὅπου ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἦταν κιόλας πολὺ σπάνια καὶ πού ἡ ἔλλειψη της γίνονταν μέρα τὴ μέρα οὐσιαστικὸ πρόβλημα προπάντων γιὰ τὸ Κοινοβούλιο, πρότυπο τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἀπουσίας εὐθύνης· ὁ στρατὸς ἐνέπνεε τὸ ἀτομικὸ θάρρος σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου ἡ δειλία ἀπειλοῦσε νὰ γίνει μολυσματικὴ ἀσθένεια ὅπου τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας ἔμοιαζε ἀπ' τοὺς περισσότερους νὰ θεωρεῖται σὰν ἀνοησία κι ὅπου ἀποδεικνυόταν ἔξυπνος αὐτὸς πού κατάφερνε ν' ἀποφύγει νὰ ἐκτελέσει τὸ ἴδιο του τὸ καθῆκον. Ἦταν τὸ σχολεῖο πού δίδασκε ἀκόμη σὲ κάθε Γερμανὸ νὰ μὴν ἀναζητεῖ τὸν ἔπαινο τοῦ ἔθνους σὲ φράσεις ὕποπτες πού πρέσβευαν τὴν διεθνῆ ἀδελφωσύνη ἀνάμεσα στοὺς νέγρους, στοὺς Γερμανούς, τοὺς Κινέζους, τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Γάλλους κ.τ.λ. ἀλλὰ μέσα στὴν δύναμη καὶ τὸ πνεῦμα ἀποφασιστικότητας αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ λαοῦ.

Ὁ στρατὸς ἀποτελοῦσε τὸ παράδειγμα τῆς ἀποφασιστικότητας, ἐνῶ στὴ δημόσια ζωὴ ἡ ἔλλειψη ἀποφασιστικότητας κι ἡ ἀμφιβολία ἄρχιζαν κιόλας νὰ καθορίζουν τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου οἱ ἀπατεῶνες κυριαρχοῦσαν κι ἔδιναν τὸν τόνο τῆς ζωῆς, ἦταν παρηγορητικὸ νὰ βλέπεις νὰ ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ ὅτι ἡ τάξη εἶναι πάντα καλύτερη ἀπὸ τὴν ἀταξία.

Ὑπῆρχε μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀρχὴ μιὰ μαρτυρία ἠθικῆς ὑγείας, ἀκόμη δυνατῆς καὶ ζωντανῆς, πού μολοντοῦτο ἐδῶ καὶ πολὺν καιρὸ θὰ εἶχαν χαθεῖ τὰ ἴχνη της ἀπ' τὴ δημόσια ζωή, ἂν ὁ στρατὸς κι ἡ ἐκπαίδευση πού πρόσφερε, δὲν φρόντιζαν πάντα νὰ κρατοῦν μιὰν ἰσορροπία καὶ ν' ἀνανεώνουν αὐτὴ τὴν βασικὴ δύναμη.

Ἀρκοῦσε νὰ δεῖ κανεὶς τὴν ἐκπληκτικὴ ἔλλειψη ἀποφασιστικότη-

τας στὴν κυβερνητικὴ δραστηριότητα τοῦ Ράιχ, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ συγκεντρώσει τὶς δυνάμεις του γιὰ καμιὰ σοβαρὴ ἐνέργεια ἐκτὸς ἂν ἐπρόκειτο νὰ ὑπογράψει κάτω ἀπὸ μιὰ καινούργια ἐντολὴ γιὰ λεηλασίες καὶ φορολογικὰ διατάγματα. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις ἀπεκδύεται κάθε εὐθύνη καὶ ὑπογράφει μὲ τὴν εὐκολία καὶ τὴν ταχύτητα ἑνὸς στενογράφου τῆς Βουλῆς, ὅτι καὶ νὰ τῆς παρουσιάσουν. Σὲ παρόμοιες περιπτώσεις, πράγματι, ἡ Κυβέρνηση δὲν διστάζει διόλου νὰ πάρει μιὰν ἀπόφαση: ἄλλοι τῆς τὴν ὑπαγορεύουν.

Ὁ στρατὸς πίστευε στὸν ἰδεαλισμὸ κι ἦταν ἀφοσιωμένος στὴν πατρίδα καὶ στὸ μεγαλεῖο της, ἐνῶ στὴν πολιτικὴ ζωὴ ἄνθιζε ἡ ἀπληστία κι ὁ ὑλισμός. Τὸν ἀποτελοῦσαν ἄνθρωποι ποὺ βρίσκονταν ἑνωμένοι ἐνάντια στὸν διαχωρισμὸ τῶν τάξεων καὶ δὲν παρουσίαζε ἴσως σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο παρὰ μιὰ μόνην ἀδυναμία: τὴν προσήλωση του σ' αὐτὸ τὸ γαϊδουρινὸ σύστημα. Λάθος, γιατὶ ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνο τὸ γεγονός, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπόλυτης ἰσότητας ὑποκλέπτονταν καὶ ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος τοποθετοῦσε ξανὰ τὸν ἑαυτό του ἔξω ἀπ' τὸ περίβλημα τοῦ περίγυρου του, τότε ποὺ τὸ ἀντίθετο ἦταν τὸ μόνο ἀπαραίτητο.

Μέσα στὴ γενικὴ καὶ βαθειὰ ἄγνοια ποὺ ἐπεδείκνυαν οἱ ἀνώτερες κοινωνικές μας τάξεις καὶ στὸν ὅλο καὶ πιὸ τονισμένο διαχωρισμό τους ἀπ' τὸ λαό, ὁ στρατὸς θἄπρεπε νὰ ἐνεργήσει μ' ἕναν τρόπο πιὸ ἀποφασιστικό, ἂν μέσα στὶς γραμμές του, εἶχε καλλιεργηθεῖ τοὐλάχιστον, μιὰ ἀπέχθεια πρὸς αὐτοὺς αὐτοονομάζονταν «διανοούμενοι»... τὸ νὰ μὴ ἐνεργήσει ἔτσι, ἦταν βέβαια ἕνα λάθος, ἀλλὰ πιὸ σύστημα στὸν κόσμο αὐτὸ ἦταν ἀλάνθαστο; Πάντως σ' ὁποιαδήποτε περίπτωση ὁ στρατὸς εἶχε κάνει τόσο καλὸ ὥστε οἱ μικρὲς ἀδυναμίες του νὰ θεωροῦνται πολὺ κατώτερες ἀπὸ τὰ μικρότερα ἀνθρώπινα ἐλαττώματα.

Ἀλλὰ ἡ πιὸ μεγάλη ἀξία ποὺ μποροῦμε ν' ἀποδώσουμε στὸν στρατὸ τῆς παληᾶς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, εἶναι τὸ ὅτι, σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου τὰ πάντα εἶχαν ὑποκύψει στὴν πλειοψηφία καὶ στὴν Ἑβραϊκὴ θεωρία τῆς τυφλῆς λατρείας τοῦ ἀριθμοῦ, μέσα στὸν στρατὸ εἶχε διατηρηθεῖ ἡ πίστη στὴν ἀτομικὴ προσωπικότητα. Σχημάτιζε πράγματι αὐτὸ ποὺ ἡ σύγχρονη ἐποχὴ εἶχε περισσότερο ἀνάγκη: ἀνθρώπους. Μέσα στὸ τέλμα τῆς μαλθακότητας καὶ τοῦ ἐκθηλυσμοῦ ποὺ ξαπλωνόταν παντοῦ καὶ μεγάλωνε χρόνο τὸ χρόνο, κάθε χρόνο ἔβγαιναν ἀπ' τὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ, 350.000 νέοι ἄνθρωποι, σφύζοντας ἀπὸ δύναμη, ποὺ εἶχαν χάσει μέσα στὰ δυὸ χρόνια τῆς ἐκπαίδευσης τους ὅλη τὴ μαλθακότητα τῆς νεανικῆς ἡλικίας κι εἶχαν φτιάξει κορμιὰ σκληρὰ σὰν ἀτσάλι. Ὁ νέος ἄνθρωπος ποὺ εἶχε σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἐκπαιδευτεῖ στὴν ὑπακοὴ καὶ στὴν πειθαρχία, μποροῦσε τό-

τε, ἀλλὰ μόνο τότε, νὰ μάθει νὰ διοικεῖ. 'Απ' τὸ βῆμα του καὶ μόνο ξεχώριζες τὸν ἐκπαιδευμένο στρατιώτη.

Ἦταν τὸ μεγάλο σχολεῖο τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ δὲν ἦταν δίχως λόγο τὸ μῖσος ποὺ ξύπνησε ἐναντίον του, ὅλων αὐτῶν ποὺ ἀπὸ ζήλεια καὶ πλεονεξία, χρησιμοποιοῦσαν κι ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἀδυναμία τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἔλλειψη ὑπερασπιστῶν τοῦ λαοῦ. *

Αὐτὸ ποὺ πολλοὶ Γερμανοὶ δὲν ἤθελαν νὰ ἀναγνωρίσουν ἀπὸ ἀδικαιολόγητη τύφλωση ἢ ἀπὸ κακὴ θέληση ὁλόκληρος ὁ ξένος κόσμος τὸ ἀνεγνώριζε· ὁ γερμανικὸς στρατὸς ἀποτελοῦσε τὸ πιὸ δυνατὸ ὅπλο ποὺ εἶχε ποτὲ τεθεῖ στὴν ὑπηρεσία τῆς ἐλευθερίας τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ στὴν ἐξασφάλιση τῆς διατροφῆς τῶν παιδιῶν του.

'Ανάμεσα στοὺς κυβερνητικοὺς παράγοντες καὶ στὸν στρατό, ἀναπτύσσονταν ἕνα τρίτο στοιχεῖο: τὸ ἀπαράμιλλο σῶμα τῶν ὑπαλλήλων τῆς παληᾶς αὐτοκρατορίας.

Ἡ Γερμανία ἦταν ἡ καλύτερα ὀργανωμένη καὶ μὲ τὴν πιὸ τέλεια διοίκηση χώρα τοῦ κόσμου. Μπορούσαμε εὔκολα νὰ κακολογήσουμε τὴν γραφειοκρατικὴ ρουτίνα τοῦ Γερμανοῦ ὑπάλληλου· στὰ ἄλλα κράτη τὸ ἀντίθετο, μπορεῖ ὅλ' αὐτὰ νὰ μὴν ἦταν καλύτερα:

'Αλλ' αὐτὸ ποὺ ὁπωσδήποτε δὲν εἶχαν τ' ἄλλα κράτη ἦταν ἡ θαυμαστὴ συνεκτικότητα αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἡ τίμια κι ἀδιάσπαστη νοοτροπία αὐτῶν ποὺ τὸν ἀπάρτιζαν. Καλύτερη καὶ προτιμώτερη πάντα ἡ ρουτίνα—σφυρηλατημένη ἀπὸ νομιμοφροσύνη καὶ πιστότητα—παρὰ ἡ τέλεια ἔλλειψη ἠθικῶν ἀρχῶν κι ὁ ἐκμοντερνισμὸς δίχως χαρακτήρα κι ἀκόμη—συνηθισμένη κατάσταση στὶς μέρες μας—ἀνίκανος καὶ γεμάτος ἄγνοια. Γιατὶ ἂν σήμερα μᾶς ἀρέσει νὰ διατεινόμαστε ὅτι ἡ γερμανικὴ διοικητικὴ ὀργάνωση, πρὸ τοῦ πολέμου, μὲ τὴν γραφειοκρατικὴ μορφή της, στάθηκε ἀνίκανη στὸν ἐμπορικὸ τομέα, πρέπει νἄχουμε κιόλας ὑπ' ὄψη μας τ' ἀκόλουθα:

Ποιὰ ἄλλη χώρα στὸν κόσμο ὀργάνωσε καλύτερα καὶ πιὸ ἐμπορικὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν σιδηροδρόμων, ἀπὸ τὴν Γερμανία; Ἡ ἐπανάσταση τὸ ἀντίθετο ἦρθε νὰ καταστρέψει αὐτὸν τὸν πρότυπο ὀργανισμὸ καὶ νὰ τὸν πάρει ἀπ' τὴν κρατικὴ ἐκμετάλλευση, κρίνοντας ἐτούτη ἡ νεοσύστατη δημοκρατία κι οἱ ἱδρυτές της, ὅτι πιὰ ἦταν ὥριμος νὰ ἀποδοθεῖ στὴν κοινωνικὴ ἐκμετάλλευση ἐνῶ στὸ βάθος δὲν ἔμελλε παρὰ νὰ ὑπηρετήσει τοὺς κερδοσκοπικοὺς σκοποὺς τοῦ διεθνοῦς κεφαλαίου, ὅπως ἄλλωστε τὄκανε κι ἡ ἴδια ἡ γερμανικὴ ἐπανάσταση.

'Αλλ' αὐτὸ ποὺ ἔκανε ειδικώτερα τὸ σῶμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων νὰ ξεχωρίζει ἦταν ἡ ἀνεξαρτησία κι ἡ αὐτονομία του ἀπέναντι στὶς διάφορες κυβερνήσεις, ποὺ ἡ πολιτικὴ νοοτροπία τους δὲν μπόρεσε νἄχει καμιὰν ἐπίδραση πάνω στὸν Γερμανὸ δημόσιο ὑπάλληλο.

---

* Σ. τ. Σ. Εἴδαμε παραπάνω ὅτι γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὴν ἐθνική μας ἑνότητα ἔπρεπε νὰ ἐκταθοῦμε σὲ ἄλλες χῶρες. Ἄρα εἴχαμε ἀνάγκη ἀπὸ κατακτητικὸ στρατό.

Ὅμως μετὰ τὴν ἐπανάσταση ὅλ' αὐτὰ ἄλλαξαν τελείως. Στὴ θέση τῆς ἐπιστημονικῆς δουλειᾶς καὶ τῆς δραστηριότητας μπῆκε ἡ πολιτικὴ τοποθέτηση κι ἡ ὑποταγὴ στὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο κόμμα κι ὁ θετικὸς κι ἀνεξάρτητος χαρακτήρας τοῦ δημόσιου ὑπάλληλου καταπιέστηκε κι ἐμποδίστηκε γιὰ πάντα.

Κάτω ἀπ' τὸ κυβερνητικὸ σχῆμα, ὁ στρατὸς καὶ τὸ δημοσιοϋπαλληλικὸ σῶμα διατηροῦσαν τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀνθεκτικότητα τῆς παληᾶς αὐτοκρατορίας. Αὐτοὶ ἦταν, κατὰ κύριο λόγο, οἱ μοναδικοὶ παράγοντες τῆς ποιότητας ποὺ λείπει σήμερα τελειωτικὰ ἀπ' τὴν κυβέρνηση· οἱ στυλοβάτες τοῦ κράτους. Γιατὶ αὐτοὶ δὲν στηρίζονταν στὶς φλυαρίες τῶν κοινοβουλίων ἢ τῶν Λάνταγκ, οὔτε στοὺς προστατευτικοὺς νόμους τοῦ κράτους, οὔτε στὶς τρομοκρατικὲς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων ποὺ πέρνονταν ἐνάντια σ' ὅσους ἀρνιόνταν τὴν κυβερνητικὴ ἀπόλυτη ἐξουσία· στηρίζονταν στὴν γενικὴ ἐμπιστοσύνη ποὺ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἐμπνέουν ὅσοι διευθύνουν καὶ διοικοῦν μιὰ κοινωνία. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη δὲν εἶναι, θὰ τὸ πῶ ἀκόμη μιὰ φορά, παρὰ ἡ πεποίθηση, ἐσώτερη κι ἀδιάσπαστη, ὅτι οἱ διοικοῦντες κι οἱ κυβερνῶντες μιὰ χώρα εἶναι ὑπεράνω συμφερόντων καὶ τίμιοι· προέρχεται τέλος ἀπὸ τὴν πλήρη ὑποταγὴ στὸ πνεῦμα τοῦ νόμου καὶ στὸν τέλειο κι ἀπ' ὅλους σεβασμὸ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν.

Γιατί, στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, τὰ κυβερνητικὰ συστήματα δὲν στηρίχθηκαν καὶ δὲν ἐπέζησαν μὲ τὸν τρόμο καὶ τὴ βία, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστη στὴν ἀξία τους, τὴν σοβαρότητα μὲ τὴν ὁποία διαχειρίζονταν τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ λαοῦ καὶ τὴν βοήθεια ποὺ πρόσφεραν στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐπίτευξη τους.

Ἐξετάζοντας τὰ ὡρισμένα αὐτὰ σφάλματα τῆς προπολεμικῆς περιόδου ποὺ εἶχαν ἀπειλήσει νὰ κομματιάσουν καὶ νὰ διασπάσουν τὴν ἐσωτερικὴ ἑνότητα τοῦ ἔθνους, δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ λησμονοῦμε ὅτι κι ἄλλες κυβερνήσεις κρατῶν, ὅπως καὶ στὴ Γερμανία, εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν παρόμοιες ἐκδηλώσεις κι ὅμως τὴν ὥρα ποὺ ὁ κίνδυνος ἄρχισε νὰ ἐπισημαίνεται δὲν εἶχαν ἀντισταθεῖ, δὲν εἶχαν κάμει καμιὰν προσπάθεια νὰ τὸν ἀποφύγουν καὶ τελικὰ ὑπόκυψαν. Ἀλλὰ ὅταν λέμε ὅτι, ἀπέναντι στὰ προπολεμικὰ αὐτὰ σφάλματα ἡ Γερμανία εἶχε κι αὐτὴ τὸ ἴδιο, ἀντίθετες δυνάμεις ἱκανὲς νὰ τ' ἀντιμετωπίσουν, πρέπει νὰ προσθέσουμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ μιὰν ἄλλη αἰτία, τελευταίαν τῆς καταστροφῆς.

Πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἐξετάσουμε τὴν περίπτωση.

Κι ἡ τελευταία αὐτὴ αἰτία ἡ πιὸ ἀποφασιστικὴ τῆς πτώσης τῆς παληᾶς αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ παραγνώριση τοῦ ρατσικοῦ προβλήματος καὶ τῆς σημασίας ποὺ εἶχε γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν λαῶν.

Γιατί στὴν ἱστορία τῶν λαῶν τὰ γεγονότα, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ μικρά, δὲν εἶναι τυχαῖες ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ φυσικὰ ἐπακόλουθα τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν συντήρηση καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ εἴδους καὶ τῆς ράτσας ἀκόμη κι ὅταν οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦν νὰ κατανοήσουν τὴν βαθύτερη αἰτία τῶν πράξεων τους

ΕΝΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΡΑΤΣΑ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ ΤΙΣ ΣΥΝΑΝΤΑΜΕ ΤΟΣΟ ΣΥΧΝΑ ΣΤΟ δρόμο μας, ὥστε γιαυτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ ὄχλος δὲν τὶς βλέπει ἢ τουλάχιστον δὲν τὶς ἀναγνωρίζει. Περνᾶ συχνὰ μπροστά τους χωρὶς νὰ τὶς διακρίνει κι ἔτσι μένει τυφλὸς μπροστὰ σὲ ἐκτυφλωτικὲς καταστάσεις κι ἐκπλήσσεται μαζύ, κάθε φορὰ ποὺ κάποιος ἔρχεται νὰ ἀνακαλύψει πράγματα ποὺ κιόλας ἔπρεπε νὰ εἶναι γνωστὰ ἀπ' ὅλους. Ὑπάρχουν γύρω μας ἑκατοντάδες χιλιάδες προβλήματα ποὺ ἡ λύση τους εἶναι τὸ ἴδιο ἁπλὴ ὅπως τὸ αὐγὸ τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ εἴδους τοῦ Κολόμβου εἶναι ποὺ συναντιόνται ἀρκετὰ σπάνια.

Ἔτσι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι χωρὶς ἐξαίρεση περπατοῦν μέσα στὸν ἀπλόχωρο κῆπο τῆς φύσης καὶ μοιάζουν ὅλα νὰ τὰ γνωρίζουν κι ὅλα νά τὰ ξέρουν κι ὅμως συμπεριφέρονται σὰν τυφλοί, μὲ λίγες μόνον ἐξαιρέσεις, ἀπέναντι σὲ μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ βασικὲς καὶ τὶς πιὸ καταφανεῖς ἀρχές: αὐτὴν ποὺ μὲ ὡρισμένα ὀργανικὰ χαρακτηριστικὰ κατανέμει τὰ εἴδη ἀνάμεσα στὰ ζωντανὰ πλάσματα αὐτῆς τῆς γῆς.

Ἡ πιὸ ἐπιπόλαιη παρατήρηση φτάνει γιὰ νὰ γίνουν καταφανῆ τὰ ἀναρίθμητα σχήματα ποὺ πὲρνει ἡ θέληση τῆς ζωῆς μέσα στὴ φύση καὶ πόσο ὅλα ὑπόκεινται σ' ἕναν βασικὸ κανόνα σχεδὸν ἀπαραβίαστο ποὺ τοὺς ἐπιβάλλει ἡ στενὰ καθορισμένη ἀνάγκη τῆς ἀναπαραγωγῆς καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Κάθε ζῶο δὲν ζευγαρώνει παρὰ μὲ τὸ θηλυκὸ τοῦ ἴδιου εἴδους: ὁ μελισσοφάγος μὲ τὸ θηλυκὸ μελισσοφάγο, ὁ πελαργὸς μὲ τὴν πελαργίνα, ὁ ἀρουραῖος μὲ τὸν θηλυκὸ ἀρουραῖο, ὁ ποντικὸς μὲ τὴν ποντικίνα, ὁ λύκος μὲ τὴν λύκαινα κ.τ.λ.

Μόνο ἐξαιρετικὲς περιστάσεις μποροῦν νὰ ἐπιτρέψουν παρανομίες σ' αὐτὸν γενικὸ κανόνα· πολλὲς φορὲς ἡ ἀνάγκη ποὺ ἐπιβάλλεται

ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία κάποιου ὑποκειμένου ἀντιτίθεται κι ἐμποδίζει τὸ ζευγάρωμα του μ' ἕνα θηλυκὸ ποὺ ἀνήκει στὸ ἴδιο εἶδος. Ἀλλὰ τότε ἡ φύση κινητοποιεῖ κάθε μέσο ποὺ διαθέτει γιὰ νὰ καταπολεμήσει αὐτὲς τὶς παρεκτροπὲς καὶ ἡ προστασία τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ τους ἐκδηλώνεται μὲ τὸν πιὸ καταφανῆ τρόπο, μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀρνιέται στὰ μπασταρδεμένα εἴδη τὴν ἱκανότητα τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἢ πάλι ἐμποδίζει σχεδὸν ὁλοκληρωτικὰ τὴν γονιμότητα τῶν ἀπογόνων τους· στὶς πιὸ πολλὲς ἄλλωστε περιπτώσεις τοὺς ἀποστερεῖ, τὴν δυνατότητα ν' ἀντισταθοῦν στὶς ἀρρώστειες καὶ τὴν δύναμη νὰ πολεμήσουν τοὺς ἐχθρούς των.

Κάτι τέτοιο εἶναι τελείως φυσιολογικό:

Κάθε διασταύρωση δυὸ ὄντων διαφορετικῆς ἀξίας δίνει σὰν καρπὸ ἕνα κατασκεύασμα κατώτερο τῆς ἀξίας τῶν γονηῶν. Δηλαδὴ ὁ βλαστὸς μιᾶς τέτοιας ἕνωσης τοποθετεῖται πιὸ ψηλὰ ἀπ' τὸ ἐπίπεδο ποὺ βρίσκονται οἱ γονεῖς μιᾶς κατώτερης ράτσας, ἀλλὰ μένει πάντα καὶ πιὸ χαμηλὰ ἀπ' τὸ ἐπίπεδο τῶν γονηῶν τῆς ἀνώτερης ράτσας. Στὴ συνέχεια, θὰ ὑποκύψει ἀργότερα, στὸν ἀγώνα ποὺ θὰ δώσει γιὰ νὰ ἐπιβιώσει, ἐνάντια σ' αὐτὴν τὴν ἀνώτερη ράτσα. Ἕνα τέτοιο ζευγάρωμα ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν θέληση τῆς φύσης ποὺ τείνει νὰ ἀνυψώσει τὸ ἐπίπεδο τῶν ὄντων της. Αὐτὸς ὁ σκοπὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὴν ἕνωση δυὸ πλασμάτων μὲ διαφορετικὴ ἀξία ἀλλὰ μόνο μὲ τὴν πλέρια νίκη καὶ τὴν ὁριστικὴ ἐπικράτηση αὐτῶν ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὴν πιὸ ἀνεπτυγμένη ζωικὴ ἀξία. Ὁ πιὸ δυνατὸς ρόλος τῶν ζωντανῶν πλασμάτων μέσα στὴ φύση εἶναι νὰ κυριαρχοῦν κι ὄχι νὰ συγχωνεύονται μὲ τὸ πιὸ ἀδύνατο, θυσιάζοντας ἔτσι τὴν ἀξία τους. Μόνον ὅσοι ἔχουν γεννηθεῖ ἀπὸ τέτοιες ἀδύνατες κι ἀνεπίτρεπτες συζεύξεις μποροῦν νὰ βροῦν αὐτὸν τὸν νόμο σκληρόν· ἀλλ' ὅποιος εἶναι ἀδύνατος εἶναι καὶ περιωρισμένης διανοητικῆς ἀντίληψης ἄνθρωπος· γιατὶ ἂν αὐτὸς ὁ νόμος δὲν ὤφειλε νὰ ἐφαρμοστεῖ, ἡ ἐξελικτικὴ ἱκανότητα τῶν ὀργανωμένων ἀτόμων θὰ ἦταν ἀκατανόητη.

Τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς γενικῆς πρόθεσης ποὺ ἔχει ἡ φύση ν' ἀναζητεῖ καὶ νὰ διατηρεῖ τὴν καθαρότητα τῆς ράτσας δὲν εἶναι μόνον ἡ τελείως ξεκαθαρισμένη διάκριση τῶν ἰδιαιτέρων φυλῶν στὰ ἐξωτερικά τους σημεῖα, ἀλλ' ἀκόμα καὶ ἡ ὁμοιότητα τῶν εἰδικῶν χαρακτηριστικῶν κάθε μιᾶς ἀπ' αὐτές. Ἡ ἀλεποῦ εἶναι πάντα μιὰ ἀλεποῦ, ἡ πάπια μιὰ πάπια, ἡ τίγρη μιὰ τίγρη κ.τ.λ. κι οἱ διαφορὲς ποὺ μπορεῖ νὰ σημειωθοῦν ἀνάμεσα σὲ πλάσματα ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια ράτσα προέρχονται μοναδικὰ ἀπ' τὸ σύνολο τῆς δραστηριότητας, τῆς ζωηρότητας, τῆς ἐξυπνάδας, τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἱκανότητας γιὰ

ἀντίσταση ποὺ καθένα μὲ τὸν τρόπο του ἐπιδεικνύει. Ἔτσι δὲν θὰ συναντήσουμε ποτὲ μιὰ ἀλεποῦ στὴ φυσιολογική της κατάσταση νὰ φέρεται φιλανθρωπικὰ μὲ τὶς πάπιες, ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξει καὶ γάτα ποὺ νὰ αἰσθάνεται φιλικὴ διάθεση ὡς πρὸς τοὺς ποντικούς.

Κατ' ἀκολουθία, ὁ ἀγώνας ποὺ ἀναπτύσσεται ἀνάμεσα στὶς ράτσες ἔχει πολὺ λιγώτερο σὰν βασικὰ αἴτια μιὰν βαθειὰν ἀντιπάθεια παρὰ τὴν πεῖνα καὶ τὸν ἔρωτα. Καὶ στὶς δυὸ αὐτὲς περιπτώσεις ἡ φύση παραμένει ἕνας ἀπαθὴς κι ἱκανοποιημένος μάρτυρας. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμὶ ὁδηγεῖ στὴν ἧττα ἕνα πλάσμα ἀδύνατο ἢ ἀρρωστημένο ἢ προικισμένο μὲ λιγώτερη ἐσωτερικὴ δύναμη, τὸ ἴδιο ὅπως ἡ μάχη τοῦ ἀρσενικοῦ γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ θηλυκοῦ δὲν ἐπιτρέπει τὸ δικαίωμα τῆς γέννησης παρὰ μόνο στὸ ὑγιεινὸ πλάσμα, ἢ τουλάχιστον τοῦ δίνει τέτοιες δυνατότητες νὰ τὸ πετύχει. Ἀλλὰ ὁ ἀγώνας εἶναι πάντα τὸ μέσον γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ ἡ ὑγεία καὶ ἡ δύναμη ἀντίστασης τοῦ εἴδους καὶ συνεπακόλουθα, οἱ συνθῆκες ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν τὴν ρατσικὴ πρόοδο.

Ἂν ἡ πορεία ἦταν διαφορετικὴ ἡ ἀνοδικὴ πρόοδος θὰ σταματοῦσε καὶ θὰ καταντοῦσε περισσότερο μιὰ ἐπαναστροφή. Πραγματικά, ὅπως οἱ λιγώτερο ἱκανοὶ θὰ ἐπικρατοῦσαν πάντα ἀριθμητικὰ πάνω στοὺς δυνατούς, ἂν ὅλα τὰ ἄτομα εἶχαν τὴν ἴδια δυνατότητα ἐπιβίωσης κι ἀναπαραγωγῆς, οἱ λιγώτερο ἱκανοὶ θ' ἀναπαράγονταν τόσο γρήγορα ὥστε τελικὰ οἱ δυνατοὶ θὰ ρίχνονταν σὲ δεύτερο πλάνο. Πρέπει λοιπὸν ἕνα ἀποφασιστικὸ μέτρο νὰ ληφθεῖ πρὸς ὄφελος τῶν δυνατῶν. Ἡ φύση πρόβλεψε ὥστε νὰ θέσει στοὺς ἀδύνατους σὲ συνθῆκες ὑπαρξιακὲς τέτοιες ποὺ νὰ περιορίζουν τὸν ἀριθμό τους· δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀναπαραγωγὴ παρὰ στὰ διαλεχτὰ πλάσματα· ἐπιχειρεῖ τότε μιὰ καινούργια καὶ αὐστηρὴ ἐπιλογὴ πέρνοντας σὰν βασικὸ κριτήριο τὴν δύναμη καὶ τὴν ὑγεία.

Ἂν ἐπιθυμία της εἶναι νὰ μὴ ζευγαρώνουν τὰ ἀδύνατα ἄτομα μὲ τὰ δυνατά, θέλει ἀκόμη λιγώτερο νὰ μὴ ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μιὰ ράτσα ἀνώτερη μὲ μιὰν ἄλλη κατώτερη, γιατί, σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση, ἡ προσπάθεια ποὺ ἔχει ἀναληφθεῖ ἐδῶ καὶ χιλιάδες αἰῶνες γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους θὰ καταστεῖ μάταιη τελείως ξαφνικά.

Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου μᾶς προσφέρει ἄπειρες ἀποδείξεις αὐτοῦ τοῦ κανόνα. Ἡ Ἱστορία ἔχει ἀποφανθεῖ μὲ μιὰ τρομακτικὴ ἀποδεικτικότητα, πάνω στὸ γεγονὸς ὅτι ὅταν ὁ Ἄρειος ἀνακατέψει τὸ αἷμα του μὲ κατώτερους λαούς, σὰν ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἐπιμιξίας θὰ εἶναι ἡ καταστροφὴ τοῦ ἐκπολιτιστῆ λαοῦ. Ἡ Νότιος

'Αμερική πού ὁ πληθυσμός της ἀποτελεῖται σὲ συντριπτική πλειοψηφία ἀπὸ τὸ γερμανικὸ στοιχεῖο, πού δὲν ἦρθε σ' ἐπαφή, παρά πολὺ λίγο, μὲ λαοὺς κατώτερους πού ἀνήκουν σὲ ἔγχρωμες φυλές, παρουσιάζει μιὰν διαφορετική τελείως ἀνθρωπότητα κι ἕναν ἄλλο πολιτισμὸ διαφορετικὸ ἀπ' αὐτὸν τῆς κεντρικῆς 'Αμερικῆς ἢ τῆς Βόρειας, ὅπου οἱ μετανάστες κατὰ πλειοψηφία λατινικῶν φυλῶν, ἔχουν ἔρθει σ' ἐπιμιξίες μὲ τοὺς αὐτόχθονες. Αὐτὸ καὶ μόνο τὸ παράδειγμα ἐπιτρέπει κιόλας νὰ δοῦμε ξεκάθαρα τὸ ἀποτέλεσμα πού προκύπτει ἀπ' αὐτὴ τὴ σύζευξη τῶν φυλῶν. Ἡ Γερμανικὴ φυλὴ ἔμεινε ἀγνὴ χωρὶς ἐπιμιξίες κι ἔγινε κυρίαρχη τῆς ἀμερικανικῆς ἠπείρου· θὰ μείνει μάλιστα γιὰ πάντα καὶ γιὰ ὅσο διάστημα δὲν θυσιαστεῖ κι αὐτὴ ἀκόμη στὴν φυλετικὴ μόλυνση.

Συνοψίζοντας, τὰ ἀποτελέσματα τῆς διασταύρωσης τῶν φυλῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

α) Κατάπτωση τῆς στάθμης τῆς ἀνώτερης ράτσας.

β) Φυσικὴ καὶ διανοητικὴ ἐπαναστροφὴ καὶ σὰν συνέχεια, ἐμφάνιση ἑνὸς εἴδους μαρασμοῦ πού τὰ συνεπακόλουθα του εἶναι ἀργὰ ἀλλὰ ἀναπόφευκτα.

Τὸ ν' ἀκολουθοῦμε μιὰ τέτοια πορεία δὲν πετυχαίνουμε τίποτ' ἄλλο παρὰ ν' ἁμαρταίνουμε ἐνάντια στὴ θέληση τοῦ Αἰώνιου Δημιουργοῦ μας.

'Αλλὰ αὐτὴ ἡ πράξη θὰ ἐπισύρει καὶ τὴν ἀνάλογη πρὸς τὸ ἁμάρτημα τιμωρία.

Προσπαθώντας νὰ ἐπαναστατήσει ἐνάντια στὴν λογικὴ καὶ ἀναπόφευκτη θέληση τῆς φύσης ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται σὲ σύγκρουση μὲ τὶς ἀρχὲς ἐκεῖνες πού τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ εἶναι καὶ νὰ ὑπάρχει σὰν ἄνθρωπος. Ἔτσι ἐπιχειρώντας μιὰν ἐνέργεια ἐνάντια στὴ φύση εἶναι σὰν νὰ προετοιμάζει τὴν ἴδια τὴν καταστροφή του.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ κάνει τὴν ἐμφάνιση της—πῶς ἦταν δυνατόν!— ἡ καθαρὰ ἰουδαϊκὴ ἀντίρηση, τόσο κωμικὴ ὅσο καὶ βλακώδης, τοῦ μοντέρνου εἰρηνιστῆ:

«Ὁ ἄνθρωπος πρέπει ἀκριβῶς κι ἔχει καθῆκον νὰ νικήσει τὴ φύση!»

Ἑκατομμύρια ἄνθρωποι συντάσσονται χωρὶς νὰ συλλογιστοῦν διόλου μ' αὐτὴ τὴν ἠλιθιότητα τῶν 'Εβραίων καὶ καταλήγουν νὰ φαντάζονται ὅτι ἔχουν πετύχει ἕνα εἶδος νίκης πάνω στὴ φύση· ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα τους βασίζονται σὲ μιὰν ἠλίθια θεωρία πού δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει στὸ σημεῖο πού χρειάζεται, σίγουρα γιὰ νὰ γίνει πεποίθηση ὁλόκληρου τοῦ κόσμου.

Στὴν πραγματικότητα ὁ ἄνθρωπος δὲ ἔχει ἀκόμη νικήσει τὴ φύση σὲ κανένα σημεῖο· ἔχει ὡστόσο προσπαθήσει κι ἀναζητήσει ν'

ἀνασύρει κάποια γωνιὰ τοῦ πελώριου καὶ γιγαντιαίου πέπλου ποὺ κατακαλύπτει τὰ μυστήρια καὶ τὰ αἰώνια μυστικά της· δὲν πέτυχε ὅμως τίποτα καὶ μονάχα ἀνακάλυψε ὅσα κιόλας ἤξερε· δὲν κυριαρχεῖ πάνω στὴ φύση, ἀλλὰ μόνον ἔχει φτάσει στὸ σημεῖο, χάρη στὴ γνώση μερικῶν νόμων καὶ φυσικῶν καταστάσεων μεμονωμένων, νὰ γίνει κύριος πάνω σὲ ζωντανὰ ἄλλα πλάσματα ποὺ τοὺς λείπει αὐτὴ ἴσα-ἴσα ἡ γνώση: ἂν ἐξαιρέσουμε αὐτὴ τὴν περίπτωση, μιὰ θεωρία δὲν μπορεῖ νὰ ἐμφυτευτεῖ στὶς δεδομένες ὑπαρξιακὲς συνθῆκες καὶ στὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας, γιατὶ ἡ θεωρία ἀπὸ μόνη της δὲν ἐξαρτᾶται παρὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Χωρὶς ἀνθρώπους, δὲν ὑπάρχουν οὔτε στέκονται σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἀνθρώπινες θεωρίες· ἔτσι λοιπὸν ἡ θεωρία, σὰν τέτοια ἔχει πάντα τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας καὶ σὰν συνεπακόλουθο τὴν ὕπαρξη τῶν νόμων ποὺ εἶναι πρωταρχικὴ συνθήκη αὐτῆς τῆς παρουσίας.

'Ακόμα κάτι ἄλλο! 'Ωρισμένες ἰδέες εἶναι δεμένες μὲ τὴν ὕπαρξη ὡρισμένων ἀτόμων. Αὐτὸ εἶναι πιὸ πολὺ ἀληθινὸ γιὰ τὶς ἀντιλήψεις ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν τὴ ρίζα τους ὄχι σὲ μιὰν ἐπιστημονικὴ κι ἀποδεδειγμένη παραδοχή, ἀλλὰ στὸν κόσμο τοῦ συναισθήματος, ὅπου, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ ἕναν ὅρο ὅμορφο καὶ ξεκάθαρο, ἀντανακλοῦν μιὰν «ἐσώτερη ἐμπειρία». Ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρίες ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ σχέση μὲ τὴν ψυχρὴ λογική, ὅπως τὴν ἐννοοῦμε, ἀλλὰ παρουσιάζονται σὰν ἐκδηλώσεις καθαρὰ συναισθηματικές, ὅλες αὐτὲς οἱ ἠθικὲς πεποιθήσεις, εἶναι δεμένες μὲ τὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξη καὶ γενιοῦνται ἀπὸ τὴν φαντασία κι ἀπὸ τὴν δημιουργικὴ προσπάθεια. 'Αλλά τότε ἡ διατήρηση τῆς ράτσας καὶ τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους ποὺ τὶς πιστεύει εἶναι ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν θεωριῶν. Παράδειγμα: αὐτὸς ποὺ εὔχεται καὶ πιστεύει στὰ σοβαρὰ τὸν θρίαμβο τῆς εἰρηνιστικῆς θεωρίας θὰ πρέπει νὰ καταβάλλει κάθε προσπάθεια καὶ νὰ κινητοποιήσει κάθε μέσο γιὰ νὰ κατακτηθεῖ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς· γιατί, στὴν ἀντίθετη περίπτωση, θὰ μποροῦσε ὁ τελευταῖος εἰρηνόφιλος νὰ πεθάνει μαζὺ μὲ τὸν τελευταῖο Γερμανὸ κι ἡ θεωρία νὰ σβύσει γιὰ πάντα μιὰ κι ὁ ὑπόλοιπος κόσμος δὲν ἔπεσε στὴν παγίδα αὐτῆς τῆς ἠλιθιότητας ποὺ στέκεται ἐνάντια στὴν φύση καὶ στὴ λογικὴ καὶ ποὺ ποτὲ δυστυχῶς δὲν τὴν εἶχε ὁ δικός μας ὁ λαός. Θάπρεπε λοιπὸν εἴτε τὸ θέλαμε, εἴτε ὄχι ν' ἀποφασίσουμε ὁριστικὰ ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ κάνουμε πόλεμο γιὰ νὰ πετύχουμε τὴν βασιλεία τοῦ εἰρηνισμοῦ. Αὐτὸ ἦταν ἄλλωστε καὶ τὸ πλάνο τοῦ Οὐίλσων, τοῦ ἐμπνευσμένου Σωτῆρα τῆς 'Αμερικῆς, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦσαν οἱ ὀνειροπόλοι συμπατριῶτες μας, κι ἔτσι πέτυχε τὸν σκοπό του.

Πραγματικὰ ἡ ειρηνιστικὴ Ιδέα κι ὁ ἀνθρωπισμὸς εἶναι ἴσως μιὰ ὑπέροχη θεωρία ὅταν θἄχει κατακτηθεῖ ὁ κόσμος καὶ θἄχει ὑποταχτεῖ στὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο ποὺ θ' ἀποβεῖ ἔτσι γιὰ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο διάστημα ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος αὐτῆς τῆς γῆς. 'Ενῶ ἀντίθετα ἡ θεωρία αὐτὴ δὲν θἄχει καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα παρὰ τότε ποὺ ἡ πρακτικὴ ἐφαρμογή της θ' ἀποδειχθεῖ δύσκολη καὶ τελικὰ ἀδύνατη. Λοιπὸν πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀγώνας καὶ μετὰ ἴσως ὁ φιλειρηνισμός. 'Αλλοιώτικα ἡ ἀνθρωπότητα θὰ ξεπεράσει τὸ ἀπόγειο τῆς ἐξέλιξης της καὶ τὸ τέλος θὰ εἶναι, ὄχι πιὰ ἡ ἐπικράτηση μιᾶς ἠθικῆς θεωρίας, ἀλλὰ ἡ κυριαρχία τοῦ σκοταδισμοῦ καὶ τὸ χάος. Αὐτὸ ποὺ τώρα μόλις εἶπα μπορεῖ νὰ κάνει μερικοὺς ἀπ' τοὺς ἀναγνῶστες μου νὰ γελάσουν, ἀλλὰ ὁ πλανήτης μας ἔχει κιόλας διατρέξει τὸν αἰθέρα ἐδῶ κι ἑκατομμύρια χρόνια χωρὶς νὰ ὑπάρχουν πάνω του ἄνθρωποι καὶ μπορεῖ μιὰ μέρα νὰ ἐπαναλάβει τὴν διαδρομή του κάτω ἀπ' τὶς ἴδιες συνθῆκες, ἂν οἱ ἄνθρωποι ξεχάσουν ὅτι ἔφτασαν στὴν ἀνώτατη ὑπαρξιακὴ στάθμη ὄχι μὲ τὸ ν' ἀκοῦνε αὐτὰ ποὺ πρεσβεύουν μερικοὶ ὑπόδουλοι τῆς παραφροσύνης Ιδεολόγοι, ἀλλὰ μαθαίνοντας νὰ ξεχωρίζουν καὶ τηρώντας αὐστηρὰ τοὺς χαλκέντερους νόμους τῆς φύσης.

Ὅλ' αὐτὰ ποὺ σήμερα θαυμάζουμε πάνω σὲ τούτη τὴ γῆ—ἐπιστήμη καὶ τέχνη, τεχνικὴ κι ἀνακαλύψεις—εἶναι ὁ καρπὸς τῆς δημιουργικῆς ἐνεργητικότητας πολὺ λίγων λαῶν καὶ ἴσως πρωταρχικὰ μιᾶς μόνο ράτσας. 'Απ' αὐτοὺς λοιπὸν ἐξαρτᾶται ἡ διατήρηση τοῦ πολιτισμοῦ. Ἂν αὐτοὶ οἱ λαοὶ ὑποκύψουν, ὅλ' αὐτὰ ποὺ ἀπαρτίζουν καὶ συμπληρώνουν τὴν ὀμορφιὰ τούτου τοῦ κόσμου θὰ κατέβουν μαζύ τους τὸν τάφο.

Ὅποια εἶναι λόγου χάρη ἡ ἐπίδραση ποὺ τὸ ἔδαφος μπορεῖ νἄχει πάνω στοὺς ἀνθρώπους, τέτοια καὶ διαφορετικὰ θἆναι τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐπίδρασης αὐτῆς πάνω στὶς ράτσες ποὺ τὴν δέχονται. Ἡ ἔλλειψη γονιμότητας τοῦ ἐδάφους ὅπου ζεῖ μιὰ φυλὴ μπορεῖ ἴσως νὰ ἀναπτύξει σὲ μιὰν ἀπ' αὐτὲς μιὰν αἰχμηρὴ δυναμικότητα ποὺ τὴν σπρώχνει νὰ πραγματοποιήσει μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἐπιτεύγματα· σὲ μιὰν ἄλλη πάλι ἡ στειρότητα τοῦ ἐδάφους κι ἡ ἔλλειψη γονιμότητας θὰ παραμείνει μονάχα ἡ αἰτία τῆς ἀθλιότητας της καὶ τοῦ ὑποσιτισμοῦ της μὲ ὅλες τὶς συνέπειες καὶ τὰ συνεπακόλουθα. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἐσωτερικὲς προδιαθέσεις τῶν λαῶν ποὺ καθορίζουν μιὰ γιὰ πάντα τὸ μέτρο καὶ τὸ ποσοστὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων πάνω τους. Αὐτὸ τὸ ἴδιο πράγμα ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἕνα νὰ πεθάνει ἀπὸ τὴν πεῖνα, ἐξωθεῖ τὸν ἄλλο σὲ μιὰ σκληρὴ δουλειά.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι πολιτισμοὶ τοῦ παρελθόντος ὁδηγήθηκαν στὴν

κατάπτωση ἁπλὰ καὶ μόνο ἐπειδὴ ἡ πρωταρχικὴ δημιουργικὴ ράτσα πέθανε ἀπὸ μιὰ δηλητηρίαση τοῦ αἵματος της.

Ἡ βαθύτερη αἰτία τῆς τέτοιας κατάπτωσης ὑπῆρξε πάντα ἡ παραγνώριση τῆς βασικῆς ἀρχῆς ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἐξαρτᾶται κάθε πολιτισμὸς κι οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὸν ἀπαρτίζουν· γιὰ νὰ διατηρήσουμε λοιπὸν ἕναν ὡρισμένο πολιτισμὸ πρέπει νὰ προφυλάξουμε τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὸν δημιούργησε. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ προφύλαξη εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν σκληρὸ νόμο τῆς ἀναγκαιότητας καὶ τὴν δίκαιη νίκη τοῦ καλύτερου καὶ τοῦ πιὸ δυνατοῦ.

Ὅποιος λοιπὸν θέλει νὰ ζήσει ἂς πολεμήσει! Αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται ν' ἀγωνιστεῖ σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ὅπου νόμος του εἶναι ἡ ἀδιάκοπη πάλη, δὲν ἀξίζει νὰ ζήσει.

Αὐτὸ μπορεῖ νὰ φαίνεται σκληρό, ἀλλὰ εἶναι ἀλήθεια! Μολοντοῦτο πολὺ πιὸ σκληρὴ εἶναι ἀκόμη ἡ τύχη τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πιστεύει πὼς μπορεῖ νὰ νικήσει τὴ φύση ἐνῶ στὴν πραγματικότητα αὐτὴ τὸν ὑποτάσσει. Ἐξαθλίωση, δυστυχία κι ἀρρώστεια, νὰ ἡ ἀπάντηση τῆς φύσης.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ξεχνᾶ ἢ κατηγορεῖ τοὺς νόμους τῆς ράτσας του στερεῖται στὴν πραγματικότητα ἀπ' τὴν εὐτυχία νὰ γνωρίσει τὴν ἐπιτυχία του. Ἐμποδίζει τὴν νικηφόρα πορεία τῆς ἀνώτερης ράτσας καὶ ἐξαιτίας της ἐξίσου ὅμοια καὶ τὴν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητας. Κουρασμένος ἀπ' τὸ βάρος νὰ αἰσθάνεται ἄνθρωπος, πέφτει στὸ ἐπίπεδο τοῦ ζώου ποὺ εἶναι ἀνίκανο ν' ἀνυψωθεῖ στὴν σκάλα τῶν ὄντων.

***

Θὰ ἦταν μάταιος κόπος νὰ συζητοῦμε πάνω στὸ σημεῖο τοῦ ποιὰ ἢ ποιὲς ράτσες ὑπῆρξαν πρωταρχικὰ οἱ φορεῖς τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ κι ἔχουν, στὴν συνέχεια, βάλει τὰ θεμέλια αὐτοῦ ποὺ ἐννοοῦμε, λέγοντας: ἀνθρωπότητα. Εἶναι πολὺ ἁπλὸ νὰ ρωτήσουμε τώρα, μὲ τὶς παροῦσες συνθῆκες, κάτι τέτοιο κι ἡ ἀπάντηση εἶναι εὔκολη καὶ ξεκάθαρη. Ὅλα ὅσα ἔχουμε σήμερα μπροστά μας σὰν σημάδια τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, καρποὶ τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς εἶναι, σχεδὸν κυριολεκτικά, δημιουργήματα καὶ καρποὶ τῆς δραστηριότητας τῶν Ἀρείων. Αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνουμε ἀμοιβαία κι ὄχι χωρὶς σοβαροὺς λόγους, ὅτι ἡ Ἄρεια φυλὴ εἶναι ὁ μοναδικὸς δημιουργὸς μιᾶς ἀνώτερης ἀνθρωπότητας καὶ σὰν συνέχεια, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸν πρωταρχικὸ τύπο αὐτοῦ ποὺ ἐννοοῦμε μὲ τὴ λέξη: «ἄνθρωπος». Ὁ Ἄρειος εἶναι ὁ Προμηθέας τῆς ἀνθρωπότητας· τὸ θεῖο ἄστρο τοῦ πνεύματος φώτιζε πάντοτε τὸ ξεκάθαρο μέτωπο του· πάντα αὐτὸς ἄναβε καὶ διατηροῦσε τὴ φωτιὰ ποὺ κάτω ἀπ' τὴ

μορφὴ τῆς γνώσης, φώτιζε τὴ νύχτα κι ἀποκάλυπτε τὰ μυστήρια, ποὺ ἐπίμονα ἤθελαν νὰ κρατήσουν τὴ σιωπή τους, δείχνοντας ἔτσι στὸν ἄνθρωπο τὸν δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ χαράξει γιὰ νὰ καταστεῖ κυρίαρχος πάνω στ' ἄλλα ζωντανὰ πλάσματα τούτης τῆς γῆς. Ἂν ἐξάλειφαν ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς γῆς τὸν Ἄρειο, ἕνα βαθὺ σκοτάδι θὰ ξαπλωνόταν πάνω της· γιὰ μερικοὺς αἰῶνες ὁ πολιτισμὸς ποὺ αὐτὸς δημιούργησε θ' ἀντανακλοῦσε ἀκόμη ἀλλὰ τελικὰ ὁ κόσμος θὰ μεταβαλόταν σὲ μιὰν ἀπέραντη ἔρημο.

Ἂν διαχωρίζαμε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν ἱστορία της σὲ τρεῖς ἀνθρώπινους τύπους: σ' αὐτὸν ποὺ τὴν δημιούργησε, σ' αὐτὸν ποὺ διαφύλαξε τὴν παρακαταθήκη καὶ σ' αὐτὸν ποὺ τὴν κατάστρεψε, δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ κατατάξουμε τὸν Ἄρειο παρὰ μόνο στὸν πρῶτο ἀνθρώπινο τύπο. Ἐγκαθίδρυσε τὰ θεμέλια καὶ τὸ μεγάλο ἔργο ὁλόκληρης τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας καὶ μονάχα ἀπ' τὴ θέα του καὶ τὴν ὕπαρξη του ἐξαρτήθηκε ὁ χαρακτήρας τῶν ὑπόλοιπων λαῶν. Ἔστησε τὶς χοντρὲς πέτρες καὶ τὰ σχέδια τῶν οἰκοδομημάτων τῆς ἀνθρώπινης προόδου καὶ ἄφησε μόνο τὴν ἐκτέλεση τους στὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων φυλῶν. Παράδειγμα: μέσα σὲ μερικὲς δεκάδες χρόνια ὁλόκληρη ἡ Ἀνατολὴ κι ἡ Ἀσία θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομάζει δικό της ἕναν πολιτισμὸ ποὺ τὴν θεμελιακὴ βάση του ἔβαλε τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα κι ἡ γερμανικὴ τεχνική. Μονάχα οἱ ἐξωτερικές του ἀπόψεις, θὰ φέρνουν τὸν χαρακτῆρα ἑνὸς μέρους, τὸ τονίζω, καὶ τὰ σημάδια τῆς ἀσιατικῆς ἔμπνευσης. Οἱ Ἰάπωνες δὲν πρόσθεσαν τίποτα, ὅπως πολλοὶ πιστεύουν, μὲ τὸν πολιτισμό τους, στὴν εὐρωπαϊκὴ τεχνική· τὸ ἀντίθετο ἡ ἐπιστήμη κι ἡ τεχνικὴ τῆς Εὐρώπης ἐσωτερικὰ κι ἀδιάσπαστα ἑνωμένες, ἀποτέλεσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ γιαπωνέζικου πολιτισμοῦ. Ἡ θεμελιακὴ βάση τῆς ζωῆς δὲν εἶναι ὁ γιαπωνέζικος πολιτισμός, ἂν καὶ ἔχει καταφέρει νὰ προσδώσει τὰ ἰδιαίτερα του γνωρίσματα—αὐτὴ ἡ ἐξωτερικὴ ἴσα - ἴσα θεώρηση χτυπᾶ ἄσκημα στὰ μάτια τῶν Εὐρωπαίων—ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἀκατανόητη δουλειά, ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνικὴ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, δηλαδὴ τῶν Ἀρείων φυλῶν. Ἀκουμπώντας πάνω στὰ θετικὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἐργασίας ἡ Ἀνατολὴ μπόρεσε, κι αὐτὴ τὸ ἴδιο, ν' ἀκολουθήσει τὴν ἀνοδικὴ πορεία καὶ τὴν προοδευτικὴ ἐξέλιξη τῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὸ καθημερινὸ ψωμὶ πρόσφερε τὴ βάση γιαυτὴ τὴν ἐργασία, δημιούργησε τὰ ὅπλα καὶ τ' ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα· ἔτσι μόνο τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα πῆραν, λίγο - λίγο, τὴν γιαπωνέζικη μορφή.

Ἂν, ἀπὸ σήμερα, ἡ ἐπίδραση τῶν Ἀρείων σταματοῦσε νὰ ἐξασκεῖται πάνω στὴν Ἰαπωνία, ὑποθέτοντας ὅτι ἡ Εὐρώπη κι ἡ Ἀμερικὴ καταστρέφονταν, ἡ πρόοδος ποὺ ἔκανε ὁ Ἰάπωνας στὶς ἐπιστή-

μες καὶ στὴν τεχνικὴ θὰ διαρκοῦσε γιὰ λίγο διάστημα· ἀλλὰ μόλις περνοῦσαν λίγα χρόνια ἡ πηγὴ θὰ στείρευε, οἱ εἰδολογικοὶ γιαπωνέζικοι χαρακτῆρες θὰ κέρδιζαν ξανὰ τὸ χαμένο τους ἔδαφος κι ὁ δημιουργικὸς πολιτισμὸς τῆς χώρας αὐτῆς θὰ κατακομματιάζονταν θὰ ξανάπεφτε στὸν βαθὺν ὕπνο, ἀπ' ὅπου τὸν τράβηξε ὁ ἄρειος πολιτισμός. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἔτσι ὅπως ἡ δημιουργικὴ ἐξέλιξη τῆς Ἰαπωνίας ὀφείλεται στὴν Ἄρεια ἐπίδραση, τὸ ἴδιο καὶ στὰ παληὰ χρόνια ἕνα ξένο πνεῦμα καὶ μιὰ ξένη ἐπίδραση ξύπνησε κι ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια τὸν γιαπωνέζικο πολιτισμὸ κυρίαρχο σ' ἐκείνη τὴν καθυστερημένη ἐποχή. Ἡ καλύτερη ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς διαπίστωσης εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς βραχυκυκλώθηκε καὶ κατόπι ἐξαφανίστηκε τελείως. Αὐτὸ τὸ φαινόμενο δὲν μπορεῖ νὰ παρατηρηθεῖ παρὰ μόνον ὅταν τελείωσε ἡ ἐξωτερικὴ ἐπίδραση ποὺ τοῦ ἔδωσε τὰ κίνητρα καὶ τοῦ πρόσφερε τὰ ἀπαραίτητα ὑλικὰ γιὰ τὴν πρώτη ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ. Ἂν συμβεῖ ὥστε ἕνα λαὸς ποὺ δέχθηκε ἀπὸ ξένες ράτσες τὶς πρῶτες καὶ βασικὲς ἐπιδράσεις καὶ τὶς ἀνάπτυξε καὶ τὶς ἔκανε ἔργο, ἀλλὰ ἀργότερα ναρκώθηκε ὅταν ἡ ξένη ἐπίδραση ἔπαψε νὰ ἐξασκεῖται πάνω του, τότε λέμε γιαυτὸν τὸν λαὸ ὅτι ἦταν «θεματοφύλακας τοῦ πολιτισμοῦ», ἀλλὰ ὄχι καὶ ὅτι «δημιούργησε ἕναν πολιτισμό».

Ἂν ἐξετάσουμε τοὺς διάφορους λαοὺς κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη, θὰ παρατηρήσουμε σχεδὸν παντοῦ ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ λαοὺς ποὺ δὲν δημιούργησαν πρωταρχικὰ ἕναν πολιτισμὸ ἀλλὰ τὸν δέχτηκαν.

Ἡ εἰκόνα ποὺ θὰ σχηματίσουμε γιὰ τὴν ἐξέλιξη τους εἶναι ἡ ἀκόλουθη :

Οἱ ἄρειοι λαοί—ποὺ ἡ στρατιωτική τους δύναμη εἶναι στ' ἀλήθεια γελοία—κατακτοῦν κι ὑποτάσσουν λαοὺς ξένους καὶ παρακινούμενοι ἀπὸ τὶς συνθῆκες ζωῆς ποὺ τοὺς προσφέρει ἡ καινούργια χώρα (εὐφορία, φύση, κλῖμα κ.τ.λ,) ἢ ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν εὐκαιρία ποὺ τοὺς προσφέρει τὸ ἔμψυχο ὑλικὸ τῆς κατώτερης φυλῆς, ἀναπτύσσουν τὶς διανοητικὲς καὶ ὀργανωτικές τους ἱκανότητες κι ἐπιβλέπουν πάνω σ' αὐτοὺς ξένους λαοὺς σὰν κυρίαρχοι κι ἀφέντες. Γιὰ μερικὲς χιλιάδες χρόνια ἢ κι αἰῶνες δημιουργοῦν πολιτισμοὺς ποὺ βασικὰ φέρνουν τὰ γνωρίσματα τὰ δικά τους καὶ τὸν δικό τους τρόπο σκέψης, προσαρμοσμένους ὅμως στὶς ἰδιαίτερες καταστάσεις τῆς χώρας καὶ στὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν κατακτήσει. Ὅμως τέλος οἱ κατακτητὲς ἀρχίζουν νὰ ὑποχωροῦνε στὸν βασικὸ κανόνα, ποὺ ὡς τώρα εἶχαν τηρήσει, χάρη στὸν ὁποῖο μπόρεσαν νὰ διατηρήσουν τὴν καθαρότητα τοῦ αἵματος τους· ἀρχίζουν νὰ ἔρχονται σ' ἐπαφὴ καὶ νὰ

ἑνώνονται μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς, βάζοντας ἔτσι τέλος στὴν ἴδια τους τὴν ὕπαρξη· γιατὶ τὸ βασικὸ ἁμάρτημα ποὺ συνέβηκε στὸν Παράδεισο ἔχει πάντα σὰν ἀποτέλεσμα τὴν τιμωρία τοῦ ἐνόχου.

Μετὰ ἀπὸ χίλια χρόνια καὶ περισσότερα ἴσως, τὰ τελευταῖα φανερὰ σημάδια τοῦ παληοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἡγεμόνων, ἀναγνωρίζονται στὴν πιὸ καθαρὴ καὶ ζωηρὴ λάμψη ποὺ τὸ αἷμα τους ἔχει ἀφήσει στὴν ὑποταγμένη ράτσα καὶ στὸν κατεστραμένο πολιτισμὸ ποὺ ἄλλοτε εἶχαν δημιουργήσει. Γιατὶ ἂν τὸ ξεκάθαρο καὶ ὑγιεινὸ αἷμα τοῦ κατακτητῆ χάθηκε μέσα στὸ αἷμα τῶν κατακτημένων, τὸ ἴδιο ἔχει χαθεῖ καὶ τὸ σκληρὸ κι ἄφθαρτο ὑλικὸ ἀπ' τὸ ὁποῖο ἦταν φτιαγμένη ἡ δάδα ποὺ φώτιζε τὴν προοδευτικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ! Ὅσο πιὸ πολὺ τὸ αἷμα τῶν παληῶν ἡγεμόνων ἔχει ἀφήσει πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τῶν ἀπογόνων ἕνα λεπτὸ σύννεφο ποὺ προδίνει τὴν ἀνάμνηση του, τόσο λιγώτερο ἡ νύχτα ποὺ σκεπάζει τὴν τωρινὴ ζωὴ θἄναι σκοτεινὴ σκορπίζοντας γλυκειὲς ἀναλαμπὲς ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα, ἀκόμα ἐπιβιώσιμα, ἐκείνων ποὺ ἄλλοτε εἶχαν φέρει τὸ φῶς. Ἡ ἀντανάκλαση τους λάμπει ἀκόμη καὶ διαπερνᾶ τὶς στρατιὲς τῶν βαρβάρων ποὺ ἦρθαν καὶ κάνει τὸν παρατηρητὴ πολὺ συχνὰ νὰ πιστέψει ὅτι ἔχει μπροστά του τὴν εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ λαοῦ, ἐνῶ δὲν τὸν βλέπει παρὰ μέσα στὸν καθρέφτη τοῦ παρελθόντος.

Συμβαίνει συχνὰ ἕνας τέτοιος λαὸς νἄρθει πάλι σ' ἐπαφή, στὸ διάβα τῆς ἱστορίας του, γιὰ δεύτερη φορά, ἢ ἀκόμη συχνότερα, μὲ τὴ φυλὴ ἐκείνη ποὺ ἄλλοτε τοῦ πρόσφερε τὸν πολιτισμό, χωρὶς καμιὰ ἀνάμνηση ἀπὸ τὶς προηγούμενες σχέσεις καὶ συναντήσεις νὰ ὑπάρχει πιὰ στὴ μνήμη του. Ὅτι ἔχει ἀπομείνει ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν παληῶν ἡγεμόνων μέσα σ' αὐτὸν τὸν λαό, θὰ στρέψει ἀσυνείδητα πρὸς αὐτὴ τὴν καινούργια ἄνθηση κι ὅτι δὲν μποροῦσε πρῶτα νὰ πραγματοποιήσει παρὰ μὲ δυσκολία θὰ τὸ κάνει τώρα μὲ τελείως ἀνανεωμένη καὶ καλὴ διάθεση. Ἕνας καινούργιος ἀέρας πολιτισμοῦ θὰ φυσήξει μέχρι ποὺ πάλι αὐτοὶ οἱ σκαπανεῖς του νὰ μπασταρδέψουν μὲ τὸ αἷμα ξένων λαῶν.

Ἡ προσπάθεια τῆς μελλοντικῆς παγκόσμιας ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ θὰ ἔγκειται στὸ νὰ κατευθύνει τὶς ἀναζητήσεις της κάτω ἀπ' αὐτὴν τὴν βάση κι ὄχι ν' ἀραδιάζει γεγονότα ἐξωτερικά, ὅπως πολὺ συχνὰ κάνουν σήμερα οἱ ἱστορικοὶ μελετητές μας.

Αὐτὴ ἡ σκιαγραφία τῆς ἐξέλιξης τῶν λαῶν ποὺ ὑπῆρξαν οἱ θεματοφύλακες τοῦ πολιτισμοῦ, φτιάχνει κιόλας τὸν πίνακα τῆς ἀνάπτυξης, τῆς δραστηριότητας καὶ τῆς ἐξαφάνισης αὐτῶν ποὺ ἀληθινὰ ἐγκαθίδρυσαν τὸν πολιτισμὸ πάνω στὴ γῆ: τῶν Ἀρείων.

῞Οπως στὴν καθημερινὴ ζωὴ λέμε συχνὰ ὅτι τὸ πνεῦμα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μιὰν εὐκαιρία ἐξαιρετικὰ εὐνοϊκὴ κι ἀκόμα συχνότερα μιὰν ἀληθινὴ ἄνθηση, γιὰ νὰ δεῖ τὸ φῶς, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ράτσα, τὸ ἴδιο κι αὐτή, ἔχει ἀπαραίτητη ἀνάγκη νὰ εἶναι προικισμένη μὲ πνεῦμα. Μέσα στὴ μονοτονία τῆς ζωῆς ποὺ εἶναι ἴδια ὅλες τὶς μέρες, οἱ ἄνθρωποι καὶ τῆς πιὸ μεγάλης ἀκόμη ἀξίας μπορεῖ νὰ περάσουν ἀπαρατήρητοι χωρὶς νὰ τραβήξουν σχεδὸν καθόλου τὴν προσοχὴ τοῦ περίγυρου τους· ἀλλὰ μόλις βρεθοῦν σὲ μιὰ κατάσταση ποὺ ἀποκεντρώνει ἢ ποὺ βγάζει ἀπ' τὸ δρόμο τους τοὺς ἄλλους, τότε οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀφήνουν νὰ διαφανοῦν τὰ δῶρα ποὺ τοὺς προίκισε ἡ φύση καὶ γίνονται ἀμέσως κάποιοι, πρὸς μεγάλην συχνὰ ἔκπληξη ὅλων αὐτῶν ποὺ συνήθισαν ὡς τώρα νὰ τοὺς βλέπουν μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τῆς καθημερινῆς ζωῆς· γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο, τόσο σπάνια ἕνας προφήτης ἔχει ἀξία στὸν ἴδιο του τὸν τόπο. Δὲν εἴχαμε ποτὲ ὡς τώρα καλύτερην εὐκαιρία νὰ παρατηρήσουμε αὐτὸ τὸ φαινόμενο παρὰ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τελευταίου πολέμου. Τότε εἴδαμε ξαφνικὰ νέους ἀνθρώπους, χωρὶς καμιὰ ὑστεροβουλία, νὰ ἐκδηλώνουν στὶς κρίσιμες ὧρες καὶ τὴ στιγμὴ μάλιστα ποὺ οἱ ἄλλοι εἶχαν χάσει τὸ θάρρος τους, ἕναν ἄγριο ἡρωισμὸ καὶ μὲ μιὰν ἀπέραντη γνώση τοῦ προβλήματος, μπροστὰ στὸν θάνατο. Ἂν αὐτὴ ἡ ὥρα τῆς ἀπόδειξης δὲν εἶχε σημάνει κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὑποψιαστεῖ ὅτι τοῦτο τὸ ἀμούστακο ἀγόρι ἔκρυβε μέσα του ἕναν ἥρωα. Χρειάζεται πάντα μιὰ σύγκρουση γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ τὸ πνεῦμα. Τὸ ἀπροσδόκητο χτύπημα τοῦ πεπρωμένου ποὺ ἰσοπεδώνει τοὺς ἄλλους, δίνει ξαφνικὰ σὲ μερικοὺς σιδερένια δύναμη νὰ σπάσουν τὸν κάλυκα τῆς καθημερινότητας καὶ νὰ παρουσιάσουν γυμνὸ στὰ ἔκπληκτα μάτια τοῦ κόσμου, τὸν καρπὸ ποὺ μέσα του ἔκλεινε. Τὸ πλῆθος δυσανασχετεῖ τότε καὶ δὲν θέλει νὰ πιστέψει ὅτι αὐτὸ ποὺ δὲν μπόρεσε ἐκεῖνο τὸ κατάφερε κάποιος ἄλλος: ἐκδήλωση ποὺ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορὰ ποὺ θὰ παρουσιαστεῖ ἕνας ἄνθρωπος μὲ ἀξία.

Ἐπειδὴ ἕνας ἐφευρέτης λόγου χάρη δὲν καθιερώνει τὴ φήμη του παρὰ μόνο τὴν στιγμὴ ποὺ θὰ κάνει γνωστὴ τὴν ἐφεύρεση του, δὲν πάει νὰ πεῖ πὼς μόνον ἐκείνη τὴν ἡμέρα δέχτηκε τὴ θεία ἐπιφοίτηση· ἡ λάμψη τοῦ πνεύματος ὑπάρχει μέσα του ἀπ' τὴν ὥρα τῆς γέννησης του καὶ στολίζει τὸ μέτωπο ἐκείνου ποὺ στ' ἀλήθεια εἶναι προικισμένος μὲ μιὰ δημιουργικὴ ἱκανότητα. Τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα γεννιέται μαζὺ μὲ τὸν ἄνθρωπο· δὲν εἶναι ποτὲ καρπὸς ἐκπαίδευσης ἢ μελέτης.

Ἂν λοιπὸν αὐτὸ εἶναι ἀληθινό, ὅπως τὄχουμε κιόλας σημειώσει, ὅταν πρόκειται γιὰ ἄτομα, εἶναι τὸ ἴδιο ἀληθινὸ κι ὅταν μπαίνει ζήτημα ράτσας. Οἱ λαοὶ ποὺ ἐκδηλώνουν μιὰ δημιουργικὴ ἐνεργετηκότη-

τα ἔχουν, ἀπὸ καταταγωγή τους, τὸ δῶρο τῆς δημιουργίας, ἀκόμη κι ὅταν αὐτὸ τὸ δῶρο δὲν πέφτει εὔκολα στὴν ἀντίληψη τοῦ ἐπιπόλαιου παρατηρητῆ. Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση τὸ ἴδιο, ἡ φήμη ἑνὸς ἐμπνευσμένου λαοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν πράξεων του, γιατὶ ὁ ὑπόλοιπος κόσμος εἶναι ἀνίκανος ν' ἀναγνωρίσει τὸ πνεῦμα ἀπὸ μόνο του καὶ δὲν τὸ διακρίνει παρὰ κάτω ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα τῶν ἐφευρέσεων, τῶν ἀνακαλύψεων, τῶν κτισμάτων, τῶν πινάκων κ.τ.λ. Ἀλλὰ καὶ γιαυτὰ τὰ σημάδια ἀκόμη χρειάζεται νὰ περάσει πολὺς καιρός, ὥστε νὰ μπορεῖ τὸ πλῆθος νὰ ξεχωρίζει μέσα τους τὸ πνεῦμα. Γιατὶ ἐνῶ σ' ἕνα ἄτομο μὲ ἀξία τὰ πνευματικὰ δῶρα, ἢ ἀκόμη οἱ ἐξαιρετικὲς ἱκανότητες βιάζονται νὰ κάνουν τὴν ἐμφάνιση τους κάτω ἀπ' τὴν πίεση εἰδικῶν περιστάσεων, μπορεῖ στὴν ζωὴ τῶν λαῶν, ἡ εὐεργετικὴ πραγματοποίηση τῶν δυνάμεων καὶ τῶν δημιουργικῶν ἱκανοτήτων τοῦ προικισμένου λαοῦ νὰ μὴ παρουσιαστοῦν παρὰ ὅταν συνθῆκες προκαθορισμένες τὸ ἐπιτρέψουν.

Τὸ πιὸ φωτεινὸ παράδειγμα γιὰ τὴν περίπτωση μᾶς τὸ δίνει ἡ ράτσα ποὺ στάθηκε ὁ μεγαλύτερος κι ὁ σοβαρώτερος θεματοφύλακας τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ, οἱ Ἄρειοι. Μόλις τὸ πεπρωμένο τούς ἔφερε ἀπέναντι σὲ εἰδικὲς περιστάσεις, ἄρχισαν νὰ ἐξελίσσονται μ' ἕνα ρυθμὸ ὅλο καὶ περισσότερο γρήγορο οἱ ἱκανότητες ποὺ ὑπῆρχαν μέσα τους καὶ νὰ τὶς χύνουν σὲ καλούπια, δίνοντας τους χειροπιαστὰ σχήματα. Οἱ πολιτισμοὶ ποὺ ἐγκαθιδρύθηκαν κάτω ἀπὸ παρόμοιες περιστάσεις καθορίστηκαν ὅλοι σχεδὸν ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀπὸ τὶς κλιματολογικές συνθῆκες κὶ ἀπὸ τὴ νοοτροπία τῶν λαῶν ποὺ εἶχαν στὴν ὑποταγή τους. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο στοιχεῖο εἶναι ἄλλωστε καὶ τὸ πιὸ ἀποφασιστικό. Ὅσο περισσότερο οἱ τεχνικὲς συνθῆκες, ἀπ' τὶς ὁποῖες ἐξαρτᾶται ἡ ἄμεση ἐκδήλωση ἑνὸς πολιτισμοῦ ἦταν πρωτόγονες, τόσο πιὸ πολὺ ἦταν ἀναγκαία ἡ χρησιμοποίηση τοῦ χειρωνακτικοῦ παράγοντα, ποὺ ὀργανωμένος καὶ κατευθυνόμενος, μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσει τὴ δύναμη τῶν μηχανῶν. Χωρὶς τὴν δυνατότητα ποὺ προσφέρθηκε στὸν Ἄρειο νὰ χρησιμοποιήσει ἀνθρώπους κατώτερης φυλῆς, δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ κάνει τὰ πρῶτα βήματα πάνω στὸν δρόμο ποὺ τελικὰ θὰ τὸν ὁδηγοῦσε στὸν πολιτισμό· τὸ ἴδιο ὅπως καὶ χωρὶς τὴν συμπαράσταση μερικῶν ὅμοιων του ζώων, ποὺ ἔμαθε νὰ τὸν ὑπηρετοῦν, δὲν θὰ μάθαινε ποτὲ καὶ ποτὲ δὲν θ' ἀποκτοῦσε τὴν τεχνικὴ πεῖρα ποὺ θὰ τοῦ ἐπέτρεπε λίγο - λίγο νὰ ξεπεράσει τὴν κατάσταση τοῦ ζώου. Ἡ παροιμία: «Ὁ Μαυριτανὸς ἔκανε τὴ δουλειά του, ὁ Μαυριτανὸς μπορεῖ νὰ φύγει», ἔχει δυστυχῶς μιὰ σημασία πολὺ βαθύτερη. Ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια ὁ ἄνθρωπος μεταχειριζόταν τὸ ἄλογο σὰν ὑπηρέτη σ' ὅλες του τὶς δουλειές, βάζοντας ὅμως τὶς βά-

σεις, μὲ τὴ βοήθεια του πάντα, τοῦ πολιτισμοῦ, παρήγαγε τὸ αὐτοκίνητο καὶ τὸ ἄλογο γίνηκε πιὰ ἕνα ἄχρηστο ζῶο γιαυτόν. Μέσα σὲ λίγα χρόνια κατάφερε πάρα πολλά, ἀλλὰ χωρὶς τὴν προηγούμενη συνεργασία ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ εἶχε διόλου φτάσει στὸ σημεῖο ποὺ βρίσκεται σήμερα.

Ἔτσι ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων τῆς κατώτερης ράτσας ὑπῆρξε μιὰ πρωταρχικὴ συνθήκη γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνώτερης φυλῆς· ἀντιστάθμισαν τὴν ἔλλειψη ὑλικῶν πηγῶν ποὺ χωρὶς αὐτές δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ δυνατότητα προόδου. Εἶναι σίγουρο πιὰ ὅτι ὁ πρῶτος ἀνθρώπινος πολιτισμὸς βασίστηκε λιγώτερο στὰ κατοικίδια ζῶα παρὰ στοὺς ἀνθρώπους κατώτερης ράτσας.

Ἡ καθυποταγὴ στὸ καθεστὼς τῆς σκλαβιᾶς τῶν κατώτερων φυλῶν προϋπῆρξε ἐνῶ τὰ κατοικίδια ζῶα βρίσκονται σὲ δεύτερη μοῖρα κι ὄχι τὸ ἀντίθετο καθὼς μερικοὶ θέλουν νὰ πιστεύουν. Γιατὶ πρῶτα ὁ ἡττημένος μπῆκε μπροστὰ ἀπ' τὸ ἄροτρο· τὸ ἄλογο ἦρθε μετά. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς τρελλὸς φιλειρηνιστὴς γιὰ νὰ πιστεύει ὅτι αὐτὸ εἶναι σημάδι ἀνθρώπινου ἐξευτελισμοῦ· δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβει ὅτι αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη ἔπρεπε νὰ συμβεῖ γιὰ νὰ φτάσουμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τοῦ πολιτισμοῦ ὥστε νὰ μποροῦν οἱ τσαρλατάνοι νὰ μοσχοπουλάνε τὶς ἀπατεωνίες τους.

Ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι σὰν ἕν' ἀνέβασμα σὲ μιὰ σκάλα δίχως τέλος· δὲν μπορεῖς ν' ἀνέβεις ἂν δὲν χαράξεις βαθειά, ἂν δὲν στερεώσεις τὰ κάτω σκαλοπάτια. Ὁ Ἄρειος ἔπρεπε λοιπὸν νὰ διατρέξει τὸ δρόμο ποὺ τοῦ ὑποδείκνυε ἡ πραγματικότητα κι ὄχι αὐτὸν ποὺ ὀνειρεύεται ἡ φαντασία τοῦ μοντέρνου ἐξισωτῆ τῶν τάξεων. Ὁ δρόμος τῆς πραγματικότητας εἶναι σκληρὸς κι ἐπίπονος ἀλλὰ τελικὰ ὁδηγεῖ στὸν σκοπὸ τὸν ἴδιο ποὺ ὁ φιλειρηνιστὴς θἄθελε νὰ φτάσει μιὰ μέρα ἡ ἀνθρωπότητα· ἀλλὰ στ' ἀλήθεια οἱ ὀνειροπολήσεις του τὸν ἀπομακρύνουν παρὰ νὰ τὸν πλησιάζουν σ' αὐτὸ τὸν σκοπό.

Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ πρῶτοι πολιτισμοὶ δημιουργήθηκαν ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ὁ Ἄρειος συνάντησε λαοὺς κατώτερους, τοὺς ἐξημέρωσε καὶ τοὺς ἔβαλε κάτω ἀπ' τὴν θέληση του. Αὐτοὶ οἱ λαοὶ ἦταν τὸ πρῶτο τεχνικὸ ἐργαλεῖο στὴν ὑπηρεσία τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ γεννιόνταν.

Μετὰ ὁ δρόμος ποὺ θ' ἀκολουθοῦσε ὁ Ἄρειος ἦταν καθαρὰ καὶ ξάστερα χαραγμένος. Κατακτητής, ὑπόταξε τοὺς κατώτερους λαοὺς καὶ ἔβαλε ὅλη τους τὴν ἐνεργητικότητα κάτω ἀπ' τὶς διαταγές του, ν' ἀκολουθοῦν τὴν θέληση του καὶ νὰ πραγματοποιοῦν τοὺς σκοποὺς του: στάθηκε γιαυτοὺς μιὰ τύχη καλύτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ τοὺς εἶχε στερήσει, ὅταν τοὺς πῆρε μόνο αὐτὸ ποὺ ὀνόμαζαν οἱ πρόγονοι

μας «ἐλευθερία». Ὅταν σιγούρεψε σταθερὰ τὴν ἠθική του ὑπόσταση σάν ἀφέντης, δὲν ἔμεινε μονάχα τέτοιος, ἀλλὰ γίνηκε κι ὁ τοποτηρητὴς κι ὁ φύλακας τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ συνέχιζε ν' ἀναπτύσσεται. Γιαυτὸ ὁ πολιτισμὸς ὀφειλόταν ἀποκλειστικὰ στὴν δραστηριότητα τοῦ Ἄρειου καί μόνο ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ ὑπάρχει. Ἀλλὰ μὲ τὸ μέτρο ποὺ τὰ ἀντικείμενα ἄρχισαν πιὰ νὰ ξαπλώνονται, κι ὅπως εἶναι φανερό, ἀνάγκασαν τὸν κατακτητή τους νὰ προσαρμοστεῖ σ' αὐτὰ γλωσσολογικά, τὸ διάγραμμα ποὺ διαχώριζε κύριο καὶ ὑπηρέτη ἐξαφανίστηκε. Ὁ Ἄρειος λησμόνησε τὴν καθαρότητα τοῦ αἵματος του κι ἔχασε ἔτσι τὸ δικαίωμα νὰ ζήσει στὸν παράδεισο ποὺ ὁ ἴδιος δημιούργησε. Τὸν καταβρόχθισε τὸ ἀνακάτεμα τῶν φυλῶν κι ἔχασε λίγο—λίγο καί πιὸ πολὺ τὶς ἐκπολιτιστικές του ἱκανότητες· τελικὰ ἔγινε ὄχι μόνο διανοητικά, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ φύση του ὅμοιος μὲ τοὺς αὐτόχθονες, χάνοντας ἔτσι τὴν ἀνωτερότητα ποὺ εἶχαν πάνω τους οἱ προπάτορες του. Γιὰ ἕνα διάστημα μπόρεσε νὰ ἐπιζήσει μὲ τὰ ἀποθέματα πολιτισμοῦ ποὺ ὑπῆρχαν, ὕστερα τὸ γκρέμισμα ἔκανε τὴ δουλειά του κι ὁ πολιτισμὸς σὲ συντρίμια πιὰ ἔπεσε στὴ λησμονιά.

Ἔτσι γκρεμίζονται οἱ πολιτισμοὶ κι οἱ αὐτοκρατορίες γιὰ νὰ δώσουν τὴν θέση τους σ' ἄλλα σχήματα.

Ἡ ἀνάμιξη τοῦ αἵματος καὶ τὸ ἀδυνάτισμα τῆς στάθμης τῆς ράτσας, ποὺ στὴν περίπτωση εἶναι ἀναπόφευκτο, εἶναι οἱ μοναδικὲς αἰτίες γιὰ τὸν θάνατο τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν· γιατὶ δὲν φταῖνε διόλου οἱ χαμένοι πόλεμοι κι οὔτε μποροῦν αὐτοὶ νὰ ἐρημώσουν τοὺς λαούς, ἀλλὰ μονάχα ἡ ἐξαφάνιση αὐτῆς τῆς ἀντιστασιακῆς δύναμης ποὺ τὴν ἀπαρτίζει ἀποκλειστικὰ ἡ καθαρότητα τοῦ αἵματος.

Ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου ποὺ δὲν ἀνήκουν σὲ μιὰν ἁγνὴ ράτσα, δὲν εἶναι παρὰ κομμάτια μικρὰ ἄχυρα ποὺ τὰ σαρώνει ὁ ἄνεμος.

Ἀλλὰ καὶ κάθε ἱστορικὸ γεγονὸς δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐκδήλωση τοῦ ἐνστίκτου αὐτοσυντήρησης τῆς ράτσας, μὲ τὴν καλὴ ἢ μὲ τὴν κακή του ἔννοια.

Ἂν ἀναρωτηθοῦμε ποιὲς εἶναι οἱ βαθύτερες αἰτίες τῆς κυριαρχικῆς σημασίας τοῦ Ἀρειανισμοῦ, μποροῦμε ν' ἀπαντήσουμε ὅτι ἡ σημασία αὐτὴ βγαίνει λιγώτερο ἀπ' τὴ δύναμη ποὺ στὸν Ἄρειο εἶναι ριζωμένο αὐτὸ τὸ ἔνστικτο, παρὰ ἀπ' τὸν ξεχωριστὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἐκδηλώνεται. Ἡ θέληση τῆς ζωῆς εἶναι, κάτω ἀπὸ ὑποκειμενικὴ ἄποψη θεωρημένη, τὸ ἴδιο δυνατὴ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· δὲν διαφέρει παρὰ ὁ τρόπος ποὺ μεταχειριζόμαστε γιὰ νὰ κάνουμε πράξη αὐτὸ τὸ ἔνστικτο. Στὸν πιὸ πρωτόγονο τρόπο ζωῆς, τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης δὲν πηγαίνει πιὸ μακρυὰ ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ ἀ-

τόμου γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Ὁ ἐγωϊσμός, γιὰ νὰ μεταχειριστῶ τὸν ὁρισμὸ ποὺ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε αὐτὴ τὴν νοσηρὴ κατάσταση, εἶναι τόσο ἀπόλυτος ὥστε περιορίζει τὴν διάρκεια του, ἔτσι σὰν ἡ δεδομένη στιγμὴ νἄταν τὸ ἄπαντο τῆς φιλοδοξίας τοῦ ἀτόμου καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ὑπόλοιπο χρονικὸ διάστημα ποὺ ἔρχεται. Εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ ζώου ποὺ δὲν ζεῖ παρὰ γιαυτὸ τὸ ἴδιο, ποὺ ἀναζητεῖ τὴν τροφή του κάθε φορὰ ποὺ πεινάει καὶ ποὺ δὲν ἀγωνίζεται παρὰ γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ τὴν δική του μόνο ὕπαρξη. Ὅταν τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης ἐκδηλώνεται ἔτσι, δὲν ὑπάρχει βάση, γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς κοινωνίας, ἀφοῦ οὔτε κἂν ἡ πρωτόγονη μορφὴ τῆς οἰκογένειας ὑφίσταται. Ὅμως ὅταν ἔλθει τὸ ζευγάρωμα καὶ τὸ θηλυκὸ μὲ τ' ἀρσενικὸ ἀρχίσουν νὰ ζοῦν μαζὺ ξεπερνώντας τὴν περιωρισμένη στιγμὴ τῆς συνουσίας, τότε πραγματοποιεῖται μιὰ διεύρυνση στὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης, ἀφοῦ πιὰ ἡ φροντίδα τοῦ ἀτόμου δὲν περιορίζεται στὸν ἑαυτό του μόνο, ἀλλὰ οἱ ἀγῶνες του γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ λογαριάζουν τώρα καὶ τὸ δεύτερο στοιχεῖο τοῦ ζευγαριοῦ· τὸ ἀρσενικὸ τώρα ἀναζητεῖ καμιὰ φορὰ τροφὴ καὶ γιὰ τὸ θηλυκό του· τὸν περισσότερο καιρὸ κι οἱ δυό τους ψάχνουν γιὰ τὰ μικρά τους. Ὁ ἕνας φροντίζει τώρα νὰ ὑπερασπίζεται τὸν ἄλλο, ἔτσι ὥστε βρίσκουμε ἐδῶ τὶς πρῶτες ἐκδηλώσεις, ἂν καὶ ἐξωτερικὲς καὶ τελείως στοιχειώδεις, τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας. Ὅσο πιὸ πολὺ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐπεκτείνεται ἔξω ἀπ' τά στενὰ πλαίσια τῆς οἰκογένειας, τόσο περισσότερο βλέπουμε νὰ γεννιοῦνται οἱ πρῶτες συνθῆκες ποὺ θά ἐπιτρέψουν τὸν σχηματισμὸ κοινοτήτων πιὸ ἐκτεταμένων καὶ τέλος τὴν τέλεια ἐγκαθίδρυση τῶν κρατῶν.

Αὐτὴ ἡ ἱκανότητα εἶναι πολὺ λίγο ἀναπτυγμένη σὲ ράτσες κατώτερου εἴδους γιατὶ αὐτὲς μένουν συχνὰ στὰ στάδιο τῆς οἰκογένειας. Ὅσο περισσότερο οἱ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ βάλουν σὲ δεύτερο πλάνο τὰ προσωπικά τους ἐνδιαφέροντα, τόσο πιὸ μεγάλη καὶ πιὸ ἐπιτακτικὴ γίνεται γιαυτοὺς ἡ ἀνάγκη νὰ ἱδρύσουν ἐκτεταμένες κοινωνίες.

Ἡ διάθεση θυσίας ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐγκαταλείψει τὴν προσωπική του ἀσχολία κι ἂν ἀκόμη χρειαστεῖ νὰ προσφέρει καὶ τὴ ζωή του γιὰ χάρη τῶν ὁμοίων του εἶναι εἰδικώτερα καὶ πιὸ πολὺ ἀναπτυγμένη στοὺς Ἀρείους. Αὐτὸ ποὺ ἔχει καταστήσει τὸν Ἄρειο ἀντιπροσωπευτικὸ ἀνθρώπινο τύπο, δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν διανοητικῶν του ἱκανοτήτων, ἀλλὰ ἡ πρόθεση του νὰ βάλει κάθε του ἐκδήλωση κάτω ἀπ' τὴν ὑπηρεσία τῆς κοινωνίας. Τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης ἔχει πάρει γιαυτὸν τὴν πιὸ εὐγενικὴ μορφή του: ὑποτάσσει θεληματικὰ τὴν προσωπική του ἐπιθυμία καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό

του στὴν ζωὴ τῆς κοινότητας καὶ τὸν θυσιάζει ἂν οἱ περιστάσεις τι καλέσουν.

Οἱ ἐκπολιτιστικὲς κι οἱ ἐκπαιδευτικὲς ἱκανότητες τοῦ Ἄρειου δὲι ἔχουν τὴν πηγή τους στὸ δυνατὸ πνεῦμα μὲ τὸ ὁποῖο εἶναι προικισμένος. Ἂν εἶχε μόνον αὐτὰ θὰ μποροῦσε νὰ ἐνεργήσει σὰν ἀναμορφωτής, ἀλλὰ ὄχι καὶ σὰν ὀργανωτής. Γιατὶ ἡ ἀναγκαία κι ἀπαραίτητη συνθήκη κάθε ὀργάνωσης εἶναι τὸ ἄτομο ν' ἀρνεῖται νὰ δώσει τὸν πρῶτο λόγο στὴν προσωπική του γνώμη ἢ στὸ ἴδιο του τὸ συμφέρον καὶ νὰ θυσιάζεται γιὰ τὸ καλὸ τῆς κοινωνίας. Μ' αὐτὸ τὸν ἑλιγμό, θυσιαζόμενος γιὰ τὸ γενικὸ καλό, πετυχαίνει καὶ τὴ δική του ἱκανοποίηση. Παράδειγμα: δὲν ἐργάζεται γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ ἐνεργεῖ μέσα στὰ γενικὰ πλαίσια, ὄχι γιὰ προσωπική του ὠφέλεια, ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ ὅλων. Ἡ ἀγαπημένη του ἔκφραση: «ἡ ἐργασία», δείχνει καθαρὰ τὴν διανοητική του τοποθέτηση· δὲν ἐκδηλώνει μ' αὐτὴν μιὰν ἐνεργητικότητα ποὺ θ' ἀποβεῖ ὠφέλιμη γιὰ τὴν ἴδια τὴ ζωή του, ἀλλὰ ποὺ βρίσκεται σὲ πλήρη ταύτιση μὲ τὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρώπινης κοινότητας. Ἡ ἀντίθετη περίπτωση ὁδηγεῖ στὴν ἐγωιστικὴ ἀνθρώπινη ἐνεργητικότητα, ἔχοντας σὰν κίνητρο μόνον τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης, καμιὰ φροντίδα γιὰ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο, πλαστογραφίες, τοκογλυφίες, λεηλασίες, ἀπατεωνίες.

Αὐτὴ ἡ διανοητικὴ θέση, ποὺ ρίχνει σὲ δεύτερο πλάνο τὰ συμφέροντα τοῦ ἀτόμου γιὰ χάρη τῆς διατήρησης τῆς κοινωνίας, εἶναι ἡ πρώτη ἀληθινὴ βάση ποὺ πάνω της μπορεῖ νὰ στηριχτεῖ ὁ ἀληθινὸς ἀνθρώπινος πολιτισμός. Ἀπ' αὐτὴν μόνον μποροῦν νά γεννηθοῦν τὰ μεγάλα ἀνθρώπινα ἔργα ποὺ οἱ δημιουργοί τους σπάνια ἀνταμείβονται γιαυτά, ἀλλά ποὺ θ' ἀποτελέσουν γιὰ τοὺς ἀπογόνους τὴν πηγὴ ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Αὐτὴ μόνο ἡ βασικὴ ἀρχὴ μπορεῖ νὰ δώσει μιὰι ἐξήγηση στὸ φαινόμενο γιὰ τὸ πῶς εἶναι δυνατὸν οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑπομένουν, χωρὶς νὰ πάψουν νἆναι τίμιοι, μιὰν ἄθλια ζωὴ ποὺ τοὺς καταδικάζει αὐτοὺς τοὺς ἴδιους στὴν φτώχεια καὶ στὴν μετριότητα, ἀλλὰ ποὺ στερεώνει τὶς βάσεις ὅπου πάνω τους στηρίζει ἡ κοινωνία τὴν ὕπαρξη της. Κάθε ἐργάτης, χωρικός, ἐρευνητής, ὑπάλληλος κ.τ.λ. ποὺ παράγει χωρὶς νὰ προσδοκᾶ τὴν εὐτυχία του καὶ τὸν καλοζωισμό του, εἶναι κι ἕνας ἐκπρόσωπος αὐτῆς τῆς εὐγενικῆς ἰδέας ἀκόμη κι ἂν δὲν ξέρει κι ἂν ποτέ του δὲν συνειδητοποίησε τὴ βαθειὰ σημασία τῆς πράξης του.

Ἀλλὰ ἂν ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ ὅταν ἀναφέρονται στὴν ἐργασία ποὺ θεωρεῖται σὰν ἱδρυτικὴ βάση γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς εἶναι ἀκόμη περισσότερο σωστὰ ὅταν προεκτείνονται στὴν προστασία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του. Τὸ νὰ δίνεις τὴν

ζωή σου γιὰ νὰ διασώσεις τὴν ὕπαρξη τῆς κοινωνίας ὁλόκληρης εἶναι τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας. Γιαυτὸ καὶ μόνο τὸ λόγο ἔχουμε τὸ δικαίωμα ἀλλά καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἐμποδίσουμε νὰ καταστρέψουν χέρια ἀνθρώπινα ἢ ἀκόμη κι ἡ φύση, τὸ οἰκοδόμημα ποὺ ἔπλασαν τὰ ἴδια αὐτὰ τὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ γερμανική μας γλῶσσα περιέχει μιὰ λέξη ποὺ καταδεικνύει μ' ἕναν ὑπέροχο τρόπο τὶς πράξεις ποὺς τὶς ἐμπνέουν αὐτὰ τὰ κίνητρα: ἐκπλήρωση τοῦ καθήκοντος, δηλαδὴ νὰ μὴ ἀρκεῖσαι στὴν ἴδια σου τὴν σωτηρία, ἀλλὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν οἱ πράξεις σου τὸ σύνολο.

Τὴν κατάσταση αὐτὴ τοῦ πνεύματος ποὺ εἶναι ἡ βασικὴ πηγὴ ἑνὸς τέτοιου τρόπου ἐνεργείας, τὴν ὀνομάζουμε γιὰ νὰ τὴν ξεχωρίσουμε ἀπ' τὸν ἐγωϊσμό, ἰδεαλισμό. Ἐννοοῦμε μ' αὐτὸ τὴν μοναδικὴ ἱκανότητα ποὺ ἔχει τὸ ἄτομο στὸ νὰ θυσιάζεται γιὰ τὴν κοινότητα καὶ γιὰ τὰ ὁμοειδῆ του πλάσματα.

Εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ διευκρινίσουμε πὼς ὁ ἰδεαλισμὸς δὲν εἶναι ἐκδήλωση καταπιεστικὴ τοῦ συναισθηματισμοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, ἦταν καὶ θὰ εἶναι γιὰ πάντα ἡ ἐξισωτικὴ κατάσταση μ' αὐτὴν ποὺ ὀνομάζουμε ἀνθρώπινο πολιτισμό, ἐνῶ ἀκόμη σ' αὐτὸν τὸν ἰδεαλισμὸ ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι ἐξυψώνει καὶ δημιουργεῖ τὴν ἔννοια: «ἄνθρωπος» σ' ὅλη της τὴν καλύτερη σημασία. Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἰδιαίτερη κατάσταση τοῦ πνεύματος ὁ Ἄρειος ὄφειλε τὴν ἐγκαθίδρυση του καὶ τὴν ὕπαρξη του στὸν κόσμο κι ὁ κόσμος τοὺς ἀνθρώπους του· γιατὶ αὐτὴ καὶ μόνη στήριξε τὴν καθαρὴ ἰδέα τῆς δημιουργίας ὥστε συνενώνοντας σὲ μιὰν μοναδικὴ ἕνωση, κάτω ἀπ' τὸ σχῆμα της τὴν διανοητικὴ δύναμη, μπόρεσε νὰ πραγματοποιήσει τὰ μνημεῖα τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ.

Χωρὶς τὸν ἰδεαλισμό, ὅλες οἱ πνευματικὲς ἱκανότητες, ἀκόμη καὶ οἱ πιὸ ἐξαιρετικὲς δὲν θ' ἀπάρτιζαν παρὰ ἕνα πνεῦμα ἐνδοστρέφειας, δηλαδὴ μιὰν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση χωρὶς βαθύτερη ἀξία καὶ χωρὶς δημιουργικὴ δυνατότητα,

Ὅμως ἔτσι καθὼς ὁ ἰδεαλισμὸς δὲν εἶναι τιποτ' ἄλλο παρὰ ἡ ὑποταγὴ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀτομικῆς ζωῆς στά συμφέροντα τῆς κοινότητας κι αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ προκύψουν οἱ ὀργανικοὶ σχηματισμοὶ τῶν εἰδῶν, αὐτὸς ὁ ἰδεαλισμὸς ταιριάζει σὲ βαθύτερη ἀνάλυση μὲ τὸν σκοπὸ καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἴδιας τῆς φύσης. Μόνον αὐτὸς ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ γνωρίσει τὸ προνόμιο τῆς δύναμης καὶ τῆς δράσης καὶ πραγματοποιεῖ ἀπ' αὐτὸν ἕνα ἀπὸ τὰ ἀπειροστὰ στοιχεῖα ποὺ δίνουν στὸ σύμπαν τὸ σχῆμα καὶ τὴ μορφή του.

Ὁ τέλεια ἁγνὸς Ἰδεαλισμὸς ἀναλογεῖ, χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε, μὲ τὴν ὁλοκληρωτικὴ γνώση.

Πόσο αὐτὸ τὸ ἀξίωμα εἶναι ἀληθινὸ καὶ πόσο πρέπει νὰ φυλαγόμαστε ὥστε νὰ μὴ μπερδεύουμε τὸν ἁγνὸ Ἰδεαλισμὸ μὲ τὰ παιχνίδια τῆς παραστρατημένης φαντασίας, μποροῦμε ἀμέσως νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε φτάνει νὰ ἐπιτρέψουμε σ' ἕναν νεαρὸ ποὺ τὸ πνεῦμα του ἀκόμη δὲν εἶναι διχασμένο, σ' ἕνα νέο κι εὔρωστο ἀγόρι, νὰ πεῖ ἐλεύθερα τὴ γνώμη του. Τὸ ἴδιο αὐτὸ ἀγόρι ποὺ θ' ἀρνηθεῖ ν' ἀκούσει τὶς φλυαρίες ἑνὸς φιλειρηνιστῆ «Ἰδεαλιστῆ», εἶναι ἕτοιμο νὰ θυσιάσει τὴν νέα ζωή του γιὰ τὰ ἰδανικὰ τοῦ λαοῦ του.

Ἀσυνείδητα τὸ ἔνστικτο ὑποκύπτει στὴν ὑπαγόρευση τῆς βαθειᾶς ἀναγκαιότητας ποὺ ἐπιβάλλει νὰ προφυλάξουμε τὸ γένος ἀκόμη καὶ θυσιάζοντας τὰ ἄτομα ἂν χρειαστεῖ, καὶ νὰ τὸ προστατεύσουμε ἀπ' τὰ ὀνειροπολήματα τῶν φλύαρων φιλειρηνιστῶν ποὺ στὴν πραγματικότητα εἶναι κάτω ἀπὸ τὴ μεταμφίεση τους, δειλοὶ ἐγωιστὲς κι ἐπαναστάτες ἐνάντια στοὺς ἐξελικτικοὺς νόμους· γιατὶ ἡ ἐξέλιξη ἀπαιτεῖ θυσίες ἐθελοντικὲς ἀπὸ τὸ ἄτομο κι ὄχι τὴν μοχθηρὴ δειλία ὅλων αὐτῶν ποὺ διατείνονται ὅτι γνωρίζουν τὴν φύση.

Ἀκριβῶς στὶς ἐποχὲς ὅπου ὁ Ἰδεαλισμὸς ἀπειλεῖται νὰ ἐξαφανιστεῖ, μποροῦμε ἀμέσως μετὰ νὰ παρατηρήσουμε καὶ τὸ ἀδυνάτισμα αὐτῆς τῆς δύναμης ποὺ σχηματίζει τὴν κοινωνία καὶ ποὺ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τοῦ πολιτισμοῦ. Μόλις ὁ ἐγωισμὸς ἐγκαθιδρύσει τὴν κυριαρχία του πάνω σ' ἕναν λαὸ οἱ δεσμοὶ τῆς τάξης σπάζουν κι οἱ ἄνθρωποι ἀναζητώντας τὴν ἴδια τὴν εὐτυχία τους γκρεμίζονται ἀπ' τὸν οὐρανὸ στὸ βάθος τῆς κόλασης.

Οἱ ἐπερχόμενες γενιὲς ὅμως ξεχνοῦν τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀγωνίστηκαν γιὰ ν' ἀπολαύσουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ καυχῶνται γιὰ τοὺς ἥρωες ποὺ ἀπαρνήθηκαν τὴν ἴδια τὴν εὐτυχία τους.

Ὁ Ἑβραῖος ἀποτελεῖ τὴν πιὸ χτυπητὴ ἀντίθεση μὲ τὸν Ἄρειο. Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἄλλος λαὸς στὸν κόσμο ποὺ νἄχει περισσότερο ἀναπτυγμένο τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης ὅσο αὐτὸς ὁ λαὸς ποὺ συνήθισαν νὰ τὸν ὀνομάζουν ἐκλεκτό. Ἡ καλύτερη ἀπόδειξη γιαυτὸ εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ ἡ φυλὴ μπόρεσε νὰ ἐπιζήσει μέχρι τὶς μέρες μας. Ποιὸς ἄλλος λαὸς μέσα σ' αὐτὰ τὰ τελευταία δυὸ χιλιάδες χρόνια ἔχει σημειώσει λιγώτερες ἀλλαγὲς στὶς πεποιθήσεις του, στὸ χαρακτῆρα του κ.τ.λ. ἀπ' τὸν Ἰουδαϊκό; Τέλος, ποιὸς λαὸς ἀνακατεύτηκε σ' ὅλες τὶς μεγάλες ἐπαναστάσεις τόσο πολὺ ὅσο οἱ Ἑβραῖοι; Ἔχουν μείνει μολοντοῦτο οἱ ἴδιοι μετὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς καταστροφὲς ποὺ συντάραξαν τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρη. Ποιὰ θέληση ζωῆς ἀπίστευτης δυ-

νατότητας καὶ ποιὰ ἐπιμονὴ στὴ διατήρηση τοῦ εἴδους θὰ μποροῦσε νὰ πετύχει παρόμοια ἀποτελέσματα!

Οἱ διανοητικὲς ἱκανότητες τῶν Ἑβραίων ἀναπτύχθηκαν μέσα σ' αὐτὲς τὶς χιλιάδες χρόνια. Ὁ Ἑβραῖος περνᾶ σήμερα καὶ δημιουργεῖ σ' ὅλον τὸν κόσμο τὴν ἐντύπωση τοῦ «δυστυχισμένου», ἀλλὰ ποτὲ του δὲν ὑπῆρξε τέτοιος. Ὅμως ἡ ἐξυπνάδα του δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐσωτερικῆς πνευματικότητας, ἔχει σχηματιστεῖ ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες ποὺ δέχτηκε ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς καταστάσεις.

Τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει στὴν τέλεια ὁλοκλήρωση του χωρὶς νὰ περάσει ἀπὸ διαδοχικὲς καταστάσεις. Σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάνει γιὰ ν' ἀναπτυχθεῖ πρέπει νὰ στηρίζεται πάνω στὶς βάσεις ποὺ τοῦ προσφέρει τὸ παρελθὸν τόσο ἐκτεταμένο σὲ κάθε τομέα ἔκφρασης, δηλαδὴ πάνω στὴ βάση ποὺ τοῦ δίνει ὁ γενικὸς πολιτισμός. Κάθε σκέψη δὲν ἀναφέρεται παρὰ σ' ἕνα πολὺ μικρὸ τμῆμα τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας· ἀκολουθεῖ ὅλες αὐτὲς τὶς συγκεντρωμένες ἐμπειρίες τῶν χρόνων ποὺ πέρασαν. Τὸ ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ προσφέρει στὸ ἄτομο, χωρὶς μάλιστα καμιὰ φορὰ νὰ τραβήξει διόλου τὴν προσοχή του, τέτοιο πλοῦτο γνώσεων ὥστε ἔτσι ἐφοδιασμένο νὰ μπορεῖ πιὸ εὔκολα νὰ βαδίσει μόνο του μερικὰ βήματα μπροστά. Παράδειγμα: ὁ νέος σημερινὸς ἄνθρωπος μεγαλώνει μέσα στὶς τεχνικὲς ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων αἰώνων, ὥστε αὐτὸ ποὺ παράμενε μυστήριο πρὶν ἑκατὸ χρόνια, γιὰ τὰ μεγάλα πνεύματα, φαίνεται σ' αὐτὸ τέλεια φυσικὸ καὶ δὲν τραβᾶ τὴν προσοχή του, ἂν καὶ ἀποτελεῖ τὸ σημαντικώτατο γεγονὸς ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε ν' ἀκολουθήσει καὶ νὰ καταλάβει τὴν πρόοδο ποὺ κάναμε πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ἂν ἕνας διανοούμενος ποὺ ἔζησε στὰ πρῶτα εἴκοσι χρόνια τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἄφηνε ξαφνικὰ τὸν τάφο του σήμερα, θὰ κόπιαζε περισσότερο νὰ προσαρμοστεῖ μὲ τὴν σημερινὴ ἐποχὴ ἀπ' ὅσο ἕνα παιδὶ δεκαπέντε χρονῶν ποὺ δὲν σπούδασε κανονικά. Θὰ τοῦ ἔλλειπε ἡ ἀπροσμέτρητη προπαρασκευαστικὴ ἐργασία ποὺ συμβαίνει, ἂς ποῦμε ἀσυνείδητα, σ' ὁποιονδήποτε ἀπ' τοὺς συγχρόνους μας ποὺ μεγαλώνει μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἐνδιάμεσο τῶν ἐπιτεύξεων τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Καθὼς ὁ Ἑβραῖος—γιὰ λόγους ποὺ θὰ διασαφηνιστοῦν ἀπ' ὅσα θὰ ἐπακολουθήσουν—δὲν εἶχε ποτὲ ἕναν πολιτισμὸ κατὰ δικό του, οἱ βάσεις τῆς διανοητικῆς του προεργασίας, τοῦ προσφέρθηκαν πάντα ἀπ' τοὺς ἄλλους. Ἡ διάνοια του ἀναπτύχθηκε στὸ σχολεῖο τοῦ πολιτισμένου κόσμου ποὺ τὸν περιτριγύριζε.

Σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἔγινε μὲ τοὺς Ἑβραίους τὸ ἀντίθετο.

Ἔτσι, μολονότι τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης εἶναι στὸν Ἑβραῖο ἀναπτυγμένο καὶ πιὸ ἰσχυρὸ ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς,

μολονότι οἱ διανοητικές του ἱκανότητες μποροῦν εὔκολα νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν στερεῖται τίποτα ἀπ' τὶς πνευματικὲς ἀρετὲς ἄλλων φυλῶν, δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθεῖ μὲ τὶς ἀνάλογες συνθῆκες ποὺ ἐπικρατοῦν, στοὺς ἄλλους λαοὺς κι οὔτε μπορεῖ νὰ γίνει ἐκπολιτιστής: γιατὶ δὲν ἔχει ἰδεαλισμό.

Ἡ θέληση τῆς θυσίας δὲν πηγαίνει στὸν ἰουδαϊκὸ λαό, πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ ἁπλὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης τοῦ ἀτόμου. Τὸ συναίσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητας ποὺ μοιάζει νἆναι πολὺ ἀνεπτυγμένο σ' αὐτὸ τὸ λαὸ δὲν εἶναι παρὰ ἕνα ὠμό, πρωτόγονο ἔνστικτο ποὺ συναντιέται σ' ἕνα σωρό ἄλλα πλάσματα τοῦ κόσμου ἐτούτου. Πρέπει νὰ παρατηρήσω μὲ τὴν εὐκαιρία ὅτι αὐτὸ τὸ ἔνστικτο δὲν σπρώχνει τὰ πρόβατα τοῦ κοπαδιοῦ νὰ ζητήσουν βοήθεια καὶ νὰ τὴν δανειστοῦν παρὰ μόνον ὅταν ἕνας κοινὸς κίνδυνος κάνει αὐτὴ τὴν βοήθεια ἀπολύτως ἀπαραίτητη κι ἀναγκαία. Τὸ ἴδιο ὅπως ἡ ἀγέλη τῶν λύκων ρίχνεται ἀντίθετα συγκεντρωμένη πάνω στὴ λεία της καὶ σ' ἕναν κοινὸν ἀγώνα ὅταν ἡ πεῖνα καταντᾶ πιὰ ἀνυπόφορη. Ἤ, σὰν τὰ ἄλογα ποὺ μαζεύονται ὅλα μαζὺ γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦν ἐνάντια στὸν ἐπιδρομέα καὶ ποὺ διασκορπίζονται ἀμέσως μόλις ὁ κίνδυνος περάσει, ὁ Ἐβραῖος δὲν ἐνεργεῖ διαφορετικά. Τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας γιαυτὸν εἶναι τελείως ἐπιφανειακό. Δὲν ἐκδηλώνεται παρὰ μόνον ὅταν ἡ ἀτομικὴ ὕπαρξη τοῦ καθενὸς τὸ καθιστᾶ ἀπαραίτητο. Ἀλλὰ μόλις ὁ κοινὸς ἐχθρὸς νικηθεῖ, ὁ κίνδυνος ποὺ ἀπειλοῦσε ὅλους περάσει κι ἡ λεία ἐξασφαλιστεῖ, τότε ἡ φαινομενικὴ σύμπνοια ἐξαφανίζεται γιὰ νὰ δώσει τὴ θέση της στὶς φυσικὲς τοποθετήσεις τοῦ καθενός. Οἱ Ἐβραῖοι δὲν συνενώνονται παρὰ μόνον ὅταν βρεθοῦν σὲ δύσκολη θέση ἀπὸ ἕναν κοινὸ κίνδυνο ἢ ὅταν τοὺς τραβᾶ μιὰ κοινὴ λεία. Ὅταν αὐτὰ τὰ δυὸ κίνητρα χαθοῦν ὁ πιὸ σκληρὸς ἐγωισμὸς ξαναπέρνει τὰ δικαιώματα του πάνω σ' αὐτὸ τὸ λαό, ποὺ πρὶν ἦταν τόσο ἑνωμένος καὶ τώρα ἔχει μεταβληθεῖ τελείως ξαφνικὰ σ' ἕνα κοπάδι ἀρουραίους ποὺ τρέχουν νὰ ἐξαφανιστοῦν μετὰ ἀπὸ μιὰν σκληρὴ μάχη.

Ἄν οἱ Ἐβραῖοι ἦταν ὁ μοναδικὸς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς θὰ ἔσκαζαν μέσα στὰ λίπη καὶ στὴ βρῶμα ἢ μᾶλλον θὰ δημιουργοῦσαν καυγάδες ἀναζητῶντας μέσα στοὺς ἀτέλειωτους ἀγῶνες νὰ ξεσπάσουν καὶ νὰ ἐκδηλωθοῦν ἡ δειλία κι ἡ ἔλλειψη πνεύματος θυσίας ποὺ κάνει τελικὰ τὸν ἀγώνα μιὰ ἁπλῆ ἐπίδειξη.

Εἶναι λοιπὸν τελείως λανθασμένο τὸ συμπέρασμα, ἀπὸ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ἐβραῖοι συνενώνονται γιὰ ν' ἀγωνισθοῦν ἢ πιὸ ἀκριβολογόντας γιὰ νὰ ὑποκλέψουν ἀπ' τοὺς συντρόφους τους, ὅταν ὑπάρχει σ' αὐτοὺς ἕνα κάποιο ἰδεαλιστικὸ πνεῦμα θυσίας.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ 'Εβραῖος δὲν πιστεύει σὲ τίποτα παρὰ σ' ἕναν καθαρὸ ἐγωϊσμό.

Γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο τὸ 'Ιουδαϊκὸ Κράτος—ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ὀργανισμὸς προωρισμένος νὰ διαφυλάσσει καὶ νὰ πολλαπλασιάζει τὴ φυλή—εἶναι ἀπὸ ἐδαφικὴ ἄποψη, χωρὶς κανένα σύνορο.

Γιατὶ ἡ ἐδαφικὴ ὀροθεσία ἑνὸς Κράτους προϋποθέτει πάντα μιὰ ἰδεαλιστικὴ πνευματικὴ κατάσταση γιὰ τὴ φυλὴ ποὺ περιέχεται μέσα σ' αὐτὴν καὶ ἀκριβῶς μιὰν ἐξακριβωμένη πεποίθηση καὶ γνώση τοῦ παράγοντα, ἐργασία. 'Ανάλογα μὲ τὸ μέτρο ποὺ αὐτὴ ἡ πεποίθηση παρουσιάζει ἐλαττώματα, κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ σχηματιστεῖ ἢ νὰ ἐπιζήσει ἕνα Κράτος διασκορπισμένο μέσα στὸ σύμπαν, ὀφείλει περισσότερο ἢ λιγώτερο ν' ἀποτύχει. "Αλλωστε λείπει ἀπ' αὐτὸ τὸ Κράτος ἡ βάση ποὺ πάνω της θὰ μπορέσει νὰ στηρίξει τὸν πολιτισμό του.

'Ο 'Εβραϊκὸς λαὸς δὲν διαθέτει λοιπόν, παρόλες τὶς πνευματικὲς κανότητες ποὺ εἶναι προικισμένος φαινομενικά, ἕναν ἀληθινὸ πολιτισμὸ καὶ συγκεκριμένα ἕναν πολιτισμὸ ποὺ νὰ εἶναι δικός του. Αὐτὸ ποὺ ὁ 'Εβραῖος κατέχει σήμερα ἀπὸ πολιτιστικῆς ἀπόψεως δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἔλεος κι ἡ χάρη τῶν ἄλλων λαῶν ποὺ κάτω ἀπ' τὴν ἀνοχή τους ζεῖ κι ἀναπτύσσεται.

Γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουμε τὴν θέση τοῦ 'Εβραίου ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό, δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε ἕνα κολοσσιαῖο γεγονός: δὲν ὑπῆρξε ποτὲ ἰουδαϊκὴ τέχνη καὶ συμπερασματικὰ δὲν ὑπάρχει μέχρι σήμερα· κι εἶναι ἀξιοσημείωτο ποὺ οἱ δυὸ βασιλικὲς τέχνες ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κι ἡ μουσική, δὲν ἔχουν τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τοὺς 'Εβραίους. Αὐτὰ ποὺ ὡς σήμερα πραγματοποίησε στὸν τομέα τῆς τέχνης ὁ ἑβραϊκὸς λαός, δὲν ἦταν παρὰ τσαπατσουλιὲς κι ἀνοησίες. 'Αλλὰ ὁ 'Εβραῖος δὲν κατέχει τὴν ἱκανότητα ποὺ ξεχωρίζει τὶς δημιουργικὲς φυλὲς καὶ ποὺ ἔχουν κατόπι προοριστεῖ γιὰ νὰ δημιουργήσουν τοὺς πολιτισμούς.

Αὐτὸ ποὺ ἀποδείχνει μέχρι ποιοῦ σημείου ὁ 'Εβραῖος δὲν κατόρθωσε νὰ ἐξομοιωθεῖ μὲ τοὺς ἄλλους πολιτισμοὺς παρὰ σὰν ἀντιγραφέας, ποὺ ἄλλωστε παραμορφώνει τὸ πρότυπο του, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι καλλιεργεῖ πρὸ πάντων τὴν τέχνη ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν πιὸ μεγάλη δεξιοτεχνία κι ἐφευρηματικότητα: δηλαδὴ τὴν δραματικὴ τέχνη "Αν καὶ εἶναι στὸ βάθος του ἕνας γελωτοποιὸς ἢ γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα ἕνας φτηνὸς μῖμος, ἀκόμη κι ἐδῶ τοῦ λείπει τὸ στοιχεῖο ποὺ φέρνει μέσα της ἡ ἀληθινὴ μεγαλωσύνη· ἀκόμη κι ἐδῶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναδειχθεῖ σὲ πνευματικὸ δημιουργὸ ἀλλὰ καταντάει ἕνας ἐπιπόλαιος ἀντιγραφέας χωρὶς τὰ πυροτεχνήματα καὶ τὰ εὑρήματα του νὰ φτάνουν νὰ ἐξισώνονναι μὲ τὸ ἄπειρο, ὅπως τοῦ ἀληθινοῦ δημιουργοῦ.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἔρχεται σὲ βοήθεια του ὁ Ἰουδαϊκὸς τύπος ποὺ μὲ τοὺς πιὸ μεγάλους ἐπαίνους προσπαθεῖ νὰ καθιερώσει μὲ τὸν τρόπο ποὺ ὅλος ὁ κόσμος νὰ φτάσει νὰ πιστεύει ὅτι βρίσκεται μπροστὰ σ' ἕναν μεγάλο συγγραφέα ἐνῶ στὴν πραγματικότητα δὲν πρόκειται παρὰ γιὰ τὸν πιὸ μέτριο μῖμο.

Ὄχι, ὁ Ἑβραῖος δὲν κατέχει τὴν παραμικρὴ δυνατότητα νὰ δημιουργήσει ἕναν πολιτισμὸ ἀφοῦ ὁ ἰδεαλισμός, ποὺ χωρὶς αὐτὸν κάθε ἐξέλιξη ποὺ ἀνυψώνει τὸν ἄνθρωπο, θὰ φαινόταν ἀδύνατη, τοῦ εἶναι καὶ θὰ τοῦ εἶναι ἄγνωστος. Ἡ καλλιέργεια του δὲν θὰ τοῦ χρησιμέψει ποτὲ νὰ οἰκοδομήσει ἀλλὰ νὰ καταστρέψει· σὲ περιπτώσεις τελείως σπάνιες, θὰ μποροῦσε ἡ ἐξυπνάδα του νὰ γίνει τὸ πολὺ ἕνα κεντρί, ἀλλὰ πάντα του θὰ μείνει ὁ τῦπος ποὺ «ἡ δύναμη του θέλει πάντα τὸ κακὸ καὶ μ' αὐτὴν δημιουργεῖ τὸ καλό». Κάθε ἀνθρώπινη πρόοδος θὰ πραγματοποιηθεῖ, ὄχι ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ παρ' ὅλο ποὺ ὑπάρχει αὐτός.

Ὅπως ὁ Ἑβραῖος δὲν ἀνῆκε ποτὲ σ' ἕνα βασίλειο μὲ καθορισμένα σύνορα καὶ συμπερασματικὰ δὲν εἶχε ποτὲ δημιουργήσει δικό του πολιτισμό, ἐπεκράτησε ἡ θεωρία νὰ πιστεύουν ὅτι ἀνῆκε σ' ἕναν λαὸ ποὺ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ νομαδικός. Αὐτὸ ἦταν μιὰ πλάνη τόσο βαθειὰ ὅσο κι ἐπικίνδυνη. Ὁ Ἑβραῖος ζεῖ πάντα σὲ μιὰν περιοχὴ ἐπακριβῶς καθορισμένη μόνο ποὺ ποτὲ δὲν τὴν καλλιέργησε σὰν ἀγρότης ἀλλὰ τὴν περιτρέχει μὲ τὰ κοπάδια του ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ ἔτσι μὲ τὰ προϊόντα τῶν κοπαδιῶν του διατρέφεται. Ἡ αἰτία αὐτοῦ τοῦ τρόπου ζωῆς εἶναι ἡ ξηρότητα καὶ τὸ ἄγονο τοῦ ἐδάφους ποὺ δὲν τοῦ ἐπιτρέπει μόνιμη ἐγκατάσταση. Ἀλλὰ τὰ πραγματικὰ αἴτια ἀναφέρονται στὴν ὑπάρχουσα δυσαναλογία ἀνάμεσα στὸ τεχνικὸ πολιτισμὸ μιᾶς ἐποχῆς, ἢ ἑνὸς λαοῦ καὶ στὴν φυσικὴ φτώχεια ἑνὸς κράτους. Ὑπάρχουν χῶρες ποὺ ὁ Ἄρειος κατέκτησε, χάρη στὴν τεχνική του, ποὺ τὴν ἀνέπτυξε στὸ πέρασμα πολλῶν χιλιάδων χρόνων, δημιουργώντας μόνιμες ἐγκαταστάσεις καὶ ὑποτάσσοντας μιὰν ἀπέραντη ἔκταση ἀπ' ὅπου μπόρεσε νὰ πάρει ὅλ' αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ζωή. Λείποντας αὐτὴ ἡ τεχνική, ἔπρεπε, ἢ νὰ ἐγκαταλειφθοῦν οἱ ἄγονες τοῦτες χῶρες, ἢ νὰ ζήσει ὁ λαός τους τὴν ἄθλια ζωὴ τοῦ νομάδα, ἀλλάζοντας συνεχῶς κατοικία, ὑποθέτοντας ὅτι ἡ κατασκευὴ του ἐδῶ καὶ τόσες χιλιάδες χρόνια κι ἡ συνήθεια τῆς καθιστικῆς ζωῆς δὲν θὰ τοῦ ἔκαναν ἀνυπόφορη μιὰ τέτοιαν ὕπαρξη. Πρέπει πάντα νἄχουμε ὑπόψη μας ὅτι τότε ποὺ ἡ Ἀμερικὴ ἄνοιξε τὶς πῦλες της στὸν ἀποικισμό, πάρα πολλοὶ Ἄρειοι κέρδιζαν μὲ κόπο τὸ ψωμί τους σὰν ψαράδες, κυνηγοὶ κ.τ.λ. περιπλανόμενοι συχνὰ σὲ μεγάλες ὁμάδες, μὲ γυναῖκες καὶ παιδιά, ἔτσι ποὺ ἡ ζωή τους ἔμοιαζε ἀπόλυτα μ' αὐτὴ

τῶν νομάδων. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στιγμὴ πού πλήθυναν κι ὅταν καλύτερες συνθῆκες τοὺς ἐπέτρεψαν τὴν καλλιέργεια τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν κυριαρχία πάνω στοὺς Ἰθαγενεῖς, οἱ μόνιμες ἐγκαταστάσεις ἔγιναν περισσότερες μέσα στὴ χώρα.

Ὁ Ἄρειος λοιπὸν ἦταν ἐπιφανειακὰ πρῶτα νομάδας καὶ δὲν ἔγινε μόνιμος κάτοικος ἑνὸς τόπου χάρη στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἀκριβῶς καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲν ἦταν Ἑβραῖος! Ὄχι, ὁ Ἑβραῖος δὲν εἶναι νομάδας, γιατὶ ὁ νομάδας ἔχει πάντα μιὰ «δουλειά», μιὰ τέχνη, ὅταν οἱ κατάλληλες συνθῆκες τὸ ἐπιτρέψουν. Ὑπάρχει μέσα του ἕνα ἰδεαλιστικὸ βάθος, ἔστω κι ἀδύνατο· ἀκόμα ἡ ψυχολογία του μοιάζει στοὺς Ἀρειους ξένη, χωρὶς ὅμως νὰ τοὺς εἶναι ἀντιπαθητική. Μιὰ τέτοια προϋπόθεση εἶναι ἄγνωστη γιὰ τοὺς Ἑβραίους· ἔτσι δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ νομάδες ἀλλὰ παράσιτα πού ζοῦσαν πάντα πάνω στὸ σῶμα τῶν ἄλλων λαῶν. Ἂν καμιὰ φορά ἐγκαταλείψουν τὴν περιοχὴ πού ζοῦσαν μέχρι τότε, δὲν τὸ κάνουν ἐθελοντικά, ἀλλὰ ἐπειδὴ θὰ τοὺς κυνηγήσουν οἱ ἄλλοι λαοί, ἐξοργισμένοι καὶ κουρασμένοι ἀπὸ τὴν κατάχρηση πού ἔκαναν στὴ φιλοξενία πού τοὺς πρόσφεραν. Ἀκόμη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, τὰ πιὸ παληά, φέρνουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ παρασιτισμοῦ· ἀναζητεῖ παντοῦ καὶ πάντα ὁ Ἑβραῖος γιὰ τὴ φυλή του ἕνα ἔδαφος περισσότερο προσοδοφόρο.

Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὸ νομαδισμό, γιατὶ ὁ Ἑβραῖος δὲν λογαριάζει διόλου νὰ ἐγκαταλείψει τὴ χώρα ὅπου βρίσκεται· παραμένει στὸν τόπο πού ἐγκαταστάθηκε καὶ ἀγκιστρώνεται ἐκεῖ σὲ τέτοιο σημεῖο πού δύσκολα μπορεῖς νὰ τὸν ξεκολλήσεις ἔστω κι ἂν χρησιμοποιήσεις βία. Ἡ ἐπέκταση του σὲ νέα ἐδάφη δὲν πραγματοποιεῖται παρὰ τὴ στιγμὴ πού θὰ παρουσιάστοῦν οἱ ἀπαραίτητες κι οἱ κατάλληλες συνθῆκες πού χωρὶς αὐτές, πράγμα πού δὲν τὸ κάνει ὁ νομάδας, δὲν ἀλλάζει κατοικία. Εἶναι καὶ παραμένει ὁ τύπος τοῦ παράσιτου, ὁ παρασιτικός, πού ἴδιος καταστρεπτικὸς βάκιλλος, ξαπλώνεται ὅλο καὶ πιὸ πολύ, ἀμέσως μόλις ἕνα ἔδαφος κατάλληλο τοῦ παρουσιαστεῖ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας του εἶναι ὅμοιο μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν παρασιτικῶν φυτῶν: ὁ λαὸς πού θὰ τὸν δεχτεῖ στὴν περιοχή του θὰ καταπνιγεῖ ἀπ' αὐτόν, σὲ μεγάλο ἢ σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα δὲν ἔχει σημασία.

Κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ Ἑβραῖος ἔζησε ὅλα του τὰ χρόνια μέσα στὰ κράτη τῶν ἄλλων λαῶν· δημιούργησε τὸ δικό του κράτος πού αὔξαινε κι ἀναπτυσσόταν κάτω ἀπ' τὴ μάσκα τῆς «θρησκευτικῆς κοινότητας», ὅταν οἱ περιστάσεις δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἐκδηλώσει ξεκάθαρα τὴν ἀληθινή του φύση. Ἀλλὰ ὅταν συνέβαινε νὰ πιστέψει ὅτι μποροῦσε ἢ ὅτι εἶχε γίνει ἀρκετὰ δυνατὸς ὥστε ἦταν σὲ θέση νὰ πε-

τάξει τὴν μεταμφίεση του, ἄφηνε νὰ πέσει τὸ πέπλο καὶ ἀποδειχνόταν, παρουσιαζόταν αὐτὸς ποὺ πολλοὶ δὲν ἤθελαν στὴν ἀρχὴ νὰ τὸν πιστέψουν οὔτε νὰ τὸν δοῦν : ὁ Ἑβραῖος.

Ἡ ζωὴ ποὺ κάνει ὁ Ἑβραῖος σὰν παράσιτο μέσα στὸ σῶμα τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ κρατῶν ἔχει ἕναν ξεχωριστὸ χαρακτήρα, ποὺ ἐνέπνευσε στὸν Σοπεγχάουερ τὸν γνωστὸ χαρακτηρισμό: ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἑβραῖος εἶναι : «ὁ μεγάλος ἀφέντης τοῦ ψέματος» Ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἀναγκάζει τὸν Ἑβραῖο νὰ ψεύδεται καὶ πάντα ψεύδεται ἔτσι ὅπως οἱ ψυχρὲς κλιματολογικὲς συνθῆκες ἀναγκάζουν τὸν κάτοικο τοῦ Νότου νὰ φορεῖ ζεστὰ ροῦχα.

Ἡ ζωή του μέσα στὰ σπλάχνα τῶν λαῶν δὲν μπορεῖ νὰ διαρκέσει παρὰ μόνο ἂν κάνει τοὺς ἄλλους νὰ πιστέψουν ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὸν θεωροῦν σὰν λαό, ἀλλὰ σὰν μιὰ «θρησκευτικὴ κοινότητα» μ' ἕναν στ' ἀλήθεια ἰδιαίτερο χαρακτήρα.

Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ μεγάλα του ψέματα.

Εἶναι ὑποχρεωμένος γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐπιζήσει σὰν παράσιτο μέσα στοὺς λαοὺς ν' ἀπαρνηθεῖ καὶ ν' ἀποκηρύξει αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ ποὺ ὑπάρχει κι ἀπαρτίζει τὸ εἶδος του.

Ὅσο πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ καλλιέργεια τοῦ Ἑβραίου, τόσο πιὸ μεγάλη θὰ εἶναι ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ἀπάτης. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ φτάσει μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ ποὺ τοὺς παρέχει φιλοξενία, νὰ πιστέψει στὰ σοβαρὰ ὅτι εἶναι Γάλλοι, ἢ Ἄγγλοι, Γερμανοὶ ἢ Ἰταλοὶ ποὺ ἀνήκουν ὅμως σ' ἕνα διαφορετικὸ θρήσκευμα. Οἱ κατευθύνουσες τάξεις μολοντοῦτο, ποὺ περνοῦν γιὰ ἐμπνευσμένες καὶ διακατεχόμενες ἀπὸ τὴν φιλοσοφία τῆς ἱστορίας, θὰ εἶναι κατὰ πρῶτο λόγο τὰ θύματα αὐτῆς τῆς ἀχρείας ἀπάτης.

Ἔτσι φτάνεις στὸ σημεῖο νὰ συλλογίζεσαι ὅτι εἶναι ἔγκλημα καθοσιώσεως τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐκπλήσσεται ἕνα Βαυαρικὸ Ὑπουργεῖο, οὔτ' ἔχει τὴν παραμικρὴν ὑποψία πὼς οἱ Ἑβραῖοι ὑπάγονται σ' ἕνα *λαὸ* κι ὄχι σὲ μιὰ *θρησκεία*· κι ὅμως ἀρκοῦσε νὰ ρίξει κανεὶς μιὰ ματιὰ στὸν δημοσιογραφικὸ κόσμο καὶ στὸν τύπο ποὺ ἀποτελοῦσε ἰδιοκτησία τῶν Ἑβραίων γιὰ νὰ πεισθεῖ πόσο μέτρια σκέπτονταν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ «Ἑβραϊκὴ Ἠχὼ» δὲν ἔχει ἐκδηλωθεῖ ἀκόμη σὰν κομματικὸ ὄργανο· κι ὅτι ἀκόμη δὲν ἀποτελεῖ κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ ἕναν ἰσχυρὸ παράγοντα τοῦ κράτους.

Ὅμως οἱ Ἑβραῖοι ἦταν πάντα ἀφοσιωμένοι στὴ φυλή τους καὶ στὰ χαρακτηριστικὰ ἐνδιαφέροντα της· δὲν ἦταν μόνον οἱ πιστοὶ ἑνὸς εἰδικοῦ θρησκεύματος· ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ προοδεύσουν ἔπρεπε νὰ βροῦν ἕναν τρόπο ποὺ νὰ μὴ τραβᾶ τὴν προσοχὴ καὶ νὰ μὴ

δημιουργεῖ ἀντιπάθειες. Ὁ τρόπος ὁ πιὸ πρακτικὸς καὶ συγχρόνως ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ ν' ἀποκοιμίζει τὶς ὑποψίες, δὲν ἦταν τάχα, ἡ θεωρία, ἡ ἰδέα τῆς θρησκευτικῆς κοινότητας; Γιατὶ μ' αὐτὸ τὸ σύστημα μποροῦσαν ν' ἀντιγράφουν ἤ, πιὸ σωστά, νὰ κλέβουν· ἀπὸ φυσικοῦ του ὁ Ἑβραῖος δὲν μπορεῖ νὰ διατηρήσει μιὰν θρησκευτικὴν ὀργάνωση, ἀφοῦ δὲν ξέρει κανένα ἰδεαλιστικὸ σχῆμα καί, σὰν συνέχεια ὅλων αὐτῶν ἡ πίστη, ἀπὸ τὰ πάνω, τοῦ εἶναι ὁλοκληρωτικὰ ξένη. Ἀλλά, κατὰ τὴν Ἄρεια ἀντίληψη, δὲν μπορεῖ ν' ἀντιπροσωπευθεῖ ἕνα θρησκευτικὸ σύστημα, οὔτε νὰ σταθεῖ σὰν πράξη, ὅταν τοῦ ἔλλειπε, κάτω ἀπὸ ὁποιαδήποτε μορφή, ἡ πίστη ὅτι ἡ ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸ θάνατο. Ἐνῶ τὸ Γαλμοὺδ δὲν εἶναι τὸ βιβλίο ποὺ μὲ τὴν ἱερότητα του θὰ προετοίμαζε τὸν ἄνθρωπο γιὰ ἐκεῖ ψηλά· ἁπλῶς τὸν μαθαίνει πῶς νὰ ζεῖ ἐδῶ κάτω, μιὰ ζωὴ πρακτική, ὑλιστικὴ καὶ ὑποφερτή.

Ἡ θρησκευτικὴ ἐπιστήμη τῶν Ἑβραίων στηρίζεται στὴν βάση τῆς διατήρησης τῆς καθαρότητας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ αἵματος καὶ σ' ἕναν κανόνα ποὺ ρυθμίζει τὶς σχέσεις τῶν Ἑβραίων μεταξύ τους, ἀλλὰ προπάντων ὑποδεικνύει αὐτὲς ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρχουν μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο, δηλαδὴ μὲ τοὺς μὴ Ἑβραίους. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴν τελευταία περίπτωση δὲν μπαίνουν διόλου ἠθικὰ προβλήματα, ἀλλὰ οἰκονομικὲς σχέσεις μιᾶς ἐξαιρετικῆς ταπεινότητας. Πάνω στὴν ἠθικὴ ἀξία τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας τῶν Ἑβραίων, ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ σήμερα κι ἔχουν γραφτεῖ σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς μελέτες ἀρκετὰ σοβαρές· (ὄχι ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἑβραίους· ὅλ' αὐτὰ ποὺ οἱ Ἑβραῖοι ἔγραψαν πάνω στὸ πρόβλημα τοῦτο ἐξυπηρετοῦν φυσικὰ τὸ σκοπό τους·) αὐτὰ ποὺ ἀναφέρουν τὰ μελετήματα τέτοιου εἴδους κάνουν αὐτὸ τὸ θρησκευτικὸ σύστημα πέρα γιὰ πέρα ὕποπτο σ' αὐτοὺς ποὺ τὸ κρίνουν μὲ βάση τὶς Ἄρειες θεωρίες. Ἀλλὰ ὁ καλύτερος ὁρισμὸς ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τὸν καρπὸ αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς σπουδῆς: ἀπ' τὸν Ἑβραῖο τὸν ἴδιο. Ἡ ζωή του δὲν εἶναι τοῦ κόσμου τούτου καὶ τὸ πνεῦμα του εἶναι τόσο ξένο πρὸς τὸν ἀληθινὸ Χριστιανισμό, ὅσο ὁ χαρακτήρας του δὲν μπόρεσε νὰ συμβιβαστεῖ, ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια, μὲ τὸν μεγάλο ἱδρυτῆ αὐτῆς τῆς νέας θεωρίας. Πρέπει ἀκόμη ν' ἀναγνωρίσουμε ὅτι Ἐκεῖνος δὲν κράτησε διόλου μυστικὴ τὴ γνώμη ποὺ εἶχε γιὰ τὸν Ἑβραϊκὸ λαό, καὶ πῶς τὴν ἐκδήλωνε, κάθε φορὰ ποὺ χρειαζόταν, ἀκόμα καὶ μὲ τὸ μαστίγιο, διώχνοντας ἀπ' τὸ ναὸ τοῦ Κυρίου αὐτὸ τὸν ἀντίπαλο ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ καὶ τότε, ὅπως τὄκανε πάντα, δὲν ἔβλεπε τὴν θρησκεία παρὰ σὰν μιὰ εὐκαιρία γιὰ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις. Ὅμως γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ Χριστὸς ἀνέβηκε στὸ σταυρό, ἐνῶ βλέπουμε σήμερα τὸ χριστιανικὸ πολιτικὸ κόμμα, ν' ἀτιμάζεται ἐκλιπαρώντας στὶς ἐκλογὲς Ἑβραϊκοὺς ψήφους καὶ μηχανορρα-

φώντας κατόπι μαζὺ μὲ τὶς Ἰουδαϊκὲς ἀθεϊστικὲς φατρίες ἐνάντια στὰ ἴδια τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη του.

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ πρῶτο καὶ ἀνώτατο ψέμα ὅτι οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἀνήκουν σὲ μιὰ φυλή, ἀλλὰ εἶναι οἱ πιστοὶ ἑνὸς δόγματος, οἰκοδομήθηκαν μετά, ὅπως κάθε λογικὸς ἄνθρωπος καταλαβαίνει, ἕνα σωρὸ ἄλλα ψέματα. Παράδειγμα: τὸ ψέμα ποὺ ἀναφέρεται στὴ γλῶσσα τῶν Ἑβραίων. Ἡ γλῶσσα εἶναι γιαυτοὺς ἕνας τρόπος ὄχι γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν σκέψη τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν κρύψουν. Ὁ Ἑβραῖος μιλώντας γαλλικά, σκέπτεται ἑβραϊκὰ καὶ γράφοντας στίχους στὰ γερμανικά, ἐκφράζει μόνο τὸ χαρακτῆρα τῆς ράτσας του.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἑβραῖος δὲν μπόρεσε ἀκόμα νὰ γίνει κυρίαρχος τῶν ἄλλων λαῶν, ὀφείλεται μόνο στὸ γεγονὸς ὅτι μιλᾶ τὴ γλῶσσα τους ἀλλὰ μόλις αὐτοὶ ποὺ θὰ γίνουν σκλάβοι του, μάθαιναν ὅλοι, ἂν ὅλοι ξαφνικὰ ἀποφάσιζαν νὰ μιλήσουν μιὰ διεθνῆ γλώσσα (τὴν ἐσπεράντο λόγου χάρη), τότε ἀμέσως ὁ Ἰουδαϊσμὸς θὰ μποροῦσε νὰ κυριαρχήσει πάνω τους πολὺ εὔκολα.

Τὰ «Πρωτόκολλα τῶν σοφῶν τῆς Σιών», ποὺ οἱ Ἑβραῖοι τ' ἀπαρνοῦνται μὲ τόση κακία, δείχνουν μ' ἕναν ἀναμφισβήτητο τρόπο, πόσο ὁλόκληρη ἡ ὕπαρξη αὐτοῦ τοῦ λαοῦ στηρίζεται στὰ ψέματα ποὺ ἐξυφαίνει. «Εἶναι πλαστὰ» ἐπαναλαμβάνει κραυγάζοντας ἡ «Γκαζέττα τῆς Φραγκφούρτης» καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσει τὸ σύμπαν· αὐτὸ ὅμως καὶ μόνο ἀποτελεῖ τὴν καλύτερην ἀπόδειξη ὅτι εἶναι ἀληθινὰ κι αὐθεντικά. Ἐκφράζουν ξεκάθαρα καὶ ἐν γνώσει τοῦ σκοποῦ, αὐτὰ ποὺ οἱ Ἑβραῖοι ἀσυνείδητα προσπαθοῦν νὰ πετύχουν. Αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ σημαντικό. Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ νὰ ἐξετάσουμε ποιοὶ ἀπ' τοὺς Ἑβραίους παραδέχονται αὐτὲς τὶς ἀποκαλύψεις· ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀποφασιστικὸ καὶ συντριπτικὸ γιαυτούς, εἶναι ὅτι φέρνουν στὸ φῶς τῆς μέρας, μὲ μιὰν ἀνατριχιαστικὴ ἀκρίβεια, τὸ χαρακτῆρα καὶ τὴν δραστηριότητα τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καί, μ' ὅλες του τὶς διακλαδώσεις, τὸν τελικὸ σκοπὸ στὸν ὁποῖον τείνουν. Ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νὰ κάνουμε σωστὲς τὶς ἀποκαλύψεις εἶναι νὰ τὶς θέσουμε ἀντιμέτωπες στὰ γεγονότα. Ἂν κάνουμε νὰ περάσουν ἀπ' τὸ μυαλό μας, τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῶν ἑκατὸ τελευταίων ἐτῶν, φωτισμένα ἀπ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, καταλαβαίνουμε ἀμέσως γιατὶ ὁ Ἑβραϊκὸς τύπος τὸ κατεδίκασε ἔτσι κραυγαλέα. Ὅταν θἄρθει ἡ μέρα ποὺ τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γίνει τὸ εὐαγγέλιο τοῦ Ἑβραίου, τότε θ' ἀποκαλυφθεῖ κι ἡ τρομερὴ συνωμοσία ποὺ τόσον καιρὸ ἐξυφαινόταν.

Γιὰ νὰ γνωρίσουμε καλύτερα τοὺς 'Εβραίους, ὁ πιὸ σωστὸς τρόπος εἶναι νὰ μελετήσουμε τὴν πορεία τους, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους λαούς, διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἕνα παράδειγμα φτάνει γιὰ νὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ καλύτερα. Καθὼς ἡ ἐξέλιξη του ὑπῆρξε ἡ ἴδια σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ καθὼς οἱ λαοὶ χάρη στοὺς ὁποίους μπόρεσε νὰ ἐπιζήσει, εἶναι καὶ σήμερα οἱ ἴδιοι, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ διαχωρίσουμε αὐτὴ τὴ μελέτη σὲ καταμεριστικὰ κεφάλαια ἔτσι ὥστε, γιὰ περισσότερη εὐκολία, θὰ μεταχειριστῶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.

Οἱ πρῶτοι 'Εβραῖοι ἔφτασαν στὴ Γερμανία τὴν ἐποχὴ τῆς ὑποδούλωσης της στοὺς Ρωμαίους κι ὅπως πάντα, κάτω ἀπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ἐμπόρου. 'Ακολούθησαν οἱ μεγάλες ἀναταραχὲς κι ἀνακατατάξεις τῶν λαῶν καὶ οἱ 'Εβραῖοι χάθηκαν ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια ἔτσι ὥστε, μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι ἡ ἐποχὴ ποὺ τὰ πρῶτα Γερμανικὰ κράτη ἄρχισαν νὰ ὀργανώνονται, θεωρεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ καινούργιου καὶ ὁριστικοῦ ἐξιουδαϊσμοῦ τῆς Κεντρικῆς καὶ τῆς Νότιας Εὐρώπης. Τότε ἦταν ποὺ ἡ ἐξέλιξη τῶν 'Εβραίων ἀκολουθοῦσε, σ' ὁποιο σημεῖο τῆς Εὐρώπης κι ἂν συναντιόταν, τὴν πρόοδο τῆς Ἄρειας φυλῆς.

* * *

Α.—Μόλις γεννήθηκαν οἱ πρῶτοι καθορισμένοι ἐποικισμοί, ὁ 'Εβραῖος βρισκόταν κιόλας «ἐκεῖ». Φτάνει σὰν ἔμπορος καί, στὴν ἀρχή, φροντίζει πολὺ λίγο νὰ ἀποκρύψει τὴν ἐθνικότητα του. Εἶναι ἀκόμη 'Εβραῖος κι αὐτὸ ὀφείλεται ἴσως στὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἐξωτερικά του γνωρίσματα εἶναι ἀκόμη τότε πολὺ διαφορετικὰ ἀπ' αὐτὰ τοῦ λαοῦ ποὺ τὸν φιλοξενεῖ, γιατὶ γνωρίζει πολὺ λίγο τὴν τοπικὴ διάλεκτο, γιατὶ τὰ ἐθνικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἄλλου λαοῦ εἶναι τελείως ξεκάθαρα ὥστε νὰ τολμήσει ὁ 'Εβραῖος νὰ ἐμφανισθεῖ κάτω ἀπὸ μιὰν ἄλλη ἰδιότητα κι ὄχι σὰν ξένος ἔμπορος. Καθὼς εἶναι γεμάτος εὐελιξία κι ὅπως ἀπ' τὸν ἄλλο λαὸ λείπει ἡ πεῖρα ὥστε νὰ προσφυλάξει τὰ ἐθνικά του ἰδεώδη ἀπ' τὸν 'Εβραῖο, δὲν συναντᾶ κανένα ἐμπόδιο ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο τοῦ προσφέρονται εὐκαιρίες· ὁ ἄλλος λαὸς κατακτᾶται εὔκολα ἀπ' τὸν ξένο.

Β.—Λίγο—λίγο εἰσχωρεῖ στὴν οἰκονομία τοῦ τόπου, ὄχι σὰν παραγωγός, ἀλλὰ σὰν μεσίτης. 'Η ἐμπορική του ἱκανότητα, ἀναπτυγμένη ἀπ' τὴν ἐμπειρία χιλιάδων ἐτῶν, τοῦ δίνει σημαντικὴν ἀνωτερότητα πάνω στὸν Ἄρειο, ποὺ ἀκόμη δὲν ἔχει ἐξαπλωθεῖ καὶ ποὺ διατηρεῖ μιὰν δίχως ὅρια τιμιότητα, ἔτσι ποὺ σὲ πολὺ λίγο διάστημα τὸ ἐμπόριο ἀπειλεῖται νὰ καταστεῖ μονοπώλιο του. 'Αρχίζει ἀπ' τὸν δανεισμὸ χρημάτων καὶ ὅπως πάντα μὲ χρηματιστηριακὲς ὑποθέσεις. Αὐτὸς εἶναι ποὺ στὴν πραγματικότητα εἰσάγει στὴν χώρα τὸ ἔντοκο δάνειο. Κανεὶς δὲν διακρίνει στὴν ἀρχὴ τὸν κίνδυνο ποὺ περι-

κλείνει αὐτὸς ὁ νεωτερισμός· τὸν δέχονται μ' εὐχαρίστηση, χάρη στὶς δυνατότητες τῆς στιγῆς ποὺ τοὺς προσφέρει.

Γ.—Ὁ Ἑβραῖος γίνηκε πιὰ τελείως «καθιστικός», δηλαδὴ κατέχει ἀποκλειστικὰ ἕνα ειδικὸ κι ἰδιαίτερο προάστειο στὶς πόλεις καὶ στὶς πρωτεύουσες καὶ δημιουργεῖ ὅλο καὶ περισσότερο ἕνα Κράτος ἐν Κράτει. Θεωρεῖ τὸ ἐμπόριο καὶ τὶς ἐπιχειρήσεις σὰν ἀναφαίρετο δικαίωμα του καὶ ἀφιερώνεται σ' αὐτὲς δίχως οἶκτο.

Δ.—Οἱ χρηματιστηριακὲς ἐπιχειρήσεις καὶ τὸ ἐμπόριο εἶναι πιὰ ἀποκλειστικὸ μονοπώλιο του. Τὰ χρηματιστηριακά του συμφέροντα εἶναι τόσο μεγάλα ὥστε νὰ προκαλοῦν ἀντιδράσεις· ἡ φυσική του ἀλλαζονία κι αὐθάδεια ὅσο μεγαλώνουν τόσο ἐπαυξάνουν τὴν ἀγανάκτηση· τὰ πλούτη του ξυπνοῦν τὴ ζήλεια. Κι ὅλ' αὐτὰ συμπληρώνονται ὅταν τοποθετεῖ τὴ γῆς καὶ τὸ χῶμα ἀνάμεσα στὰ ὑποκείμενα τοῦ ἐμπορίου του καὶ τὰ καταβροχθίζει χρησιμοποιώντας τα σὰν ἐμπόρευμα ἀργυρώνητο καὶ διαπραγματεύσιμο. Ὅπως δὲν ἔχει ποτέ του καλλιεργήσει τὴ γῆς αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀλλὰ τὴν θεωρεῖ σὰν μιὰ ἰδιοκτησία του «ψιλῷ ὀνόματι» ὅπου ὁ χωρικὸς μπορεῖ νὰ παραμείνει, ἀλλὰ ὅμως πάντα ὑποκύπτοντας κι ὑπακούοντας στὶς πιὸ ντροπιαστικὲς ἐντολὲς τοῦ καινούργιου κυρίου του, ξυπνᾶ γύρω του μιὰ τέτοιαν ἀντιπάθεια ποὺ συνεχῶς μεγαλώνει γιὰ νὰ γίνει μιὰ μέρα ὁλοκάθαρο μῖσος. Ἡ τυραννία του κι ἡ βιαιότητα του ὥστε τὰ θύματα του, ἀγανακτισμένα μέχρι βαθειὰ μέσα τους, φθάνουν ὡς τὸ σημεῖο νὰ ἐπαναστατήσουν ἐνάντια του. Ἀρχίζουν πιὰ νὰ βλέπουν ἀπὸ κοντὰ αὐτὸν τὸν ξένο καὶ νὰ ἐξετάζουν τὰ χαρακτηριστικά του, μέχρι τοῦ σημείου ποὺ μιὰ ἀδιαπέραστη ἄβυσσος ν' ἀνοίξει ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ στὸν φιλοξενούμενο.

Στὰ χρόνια τῆς μεγάλης δυστυχίας, ἡ ὀργὴ τῶν θυμάτων τῆς ἐκμετάλλευσης ξέσπασε ἐναντίον του. Οἱ καταδιωγμένες κι οἱ κατεστραμένες μάζες συμμάχησαν γιὰ ν' ἀμυνθοῦν ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴ μάστιγα τοῦ Θεοῦ: Ἔμαθαν στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ θεωροῦν τὴν ὕπαρξη του, ἔστω καὶ μόνο, σὰν ἕνα κίνδυνο τόσο ἀναμφισβήτητο καὶ φοβερὸ ὅπως ἡ πανοῦκλα.

Ε.—Ἀλλὰ τότε ὁ Ἑβραῖος ἄρχισε ν' ἀποκαλύπτει τὸν πραγματικό του χαρακτήρα. Ἀνέβασε στὴν ἐξουσία κυβερνήσεις συχαμερῶν κολάκων, κίνησε τὸ χρῆμα του μὲ τέτοιον τρόπο καὶ κατάφερε νὰ βρεῖ τέτοιες διεξόδους ὥστε νὰ βασανίζει ἀκόμη τὰ θύματα του. Ἂν καμιὰ φορὰ ἡ λαϊκὴ ὀργὴ στρεφόταν ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴν αἰώνια βδέλλα, δὲν μποροῦσε κιόλας τελειωτικὰ νὰ τὴν ἐξαφανίσει καὶ νὰ τὴν ἐμποδίσει νὰ ἐμφανιστεῖ πάλι, μερικὰ χρόνια ἀργότερα στὸ σημεῖο ποὺ εἶχε ἀναγκαστεῖ νὰ ἐγκαταλείψει καὶ νὰ συνεχίσει τὸν παληό της τρόπο

ζωῆς. Δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιο ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ σταματήσει τὸν Ἑβραῖο ἀπ' τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκμεταλλεύεται τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ κανεὶς δὲν θὰ βρεθεῖ ποὺ νὰ τὸν κυνηγήσει ὁριστικά· ὕστερα ἀπὸ κάθε τέτοια ἀπόπειρα, ξαναγυρίζει μετὰ ἀπὸ λίγο διάστημα, στὸ ἴδιο μέρος κι εἶναι πάντα ὁ ἴδιος κι ἀναλλοίωτος.

Γιὰ νὰ ἐμποδίσουμε τὸ χειρότερο, φρόντισαν τουλάχιστον νὰ προφυλάξουν τὴ γῆς ἀπ' τὶς χρηματιστηριακές του ἁρπαγές, ἀπαγορεύοντας του μὲ νόμο ν' ἀγοράσουν χωράφια καὶ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις.

ΣΤ.—Ὅσο περισσότερο ἡ δύναμη τοῦ ἡγεμόνα μεγαλώνει τόσο πιὸ πολὺ ὁ Ἑβραῖος τὸν περικυκλώνει. Ζητάει καὶ προσφέρει «γραμμάτια» καὶ «προνόμια» ποὺ οἱ Μεγαλειότατοι τοῦ παραχωροῦν ἐθελοντικὰ ἀφοῦ πληρωθοῦν γερά. Ὅσο ἀκριβὰ κι ἂν τοῦ στοίχισαν αὐτὰ τὰ ἔγγραφα, θὰ πάρει πίσω τὰ λεφτά του σὲ λίγα χρόνια μὲ τοὺς τόκους καὶ μὲ τοὺς τόκους τῶν τόκων. Εἶναι μιὰ ἀληθινὴ βδέλλα ποὺ κολλάει πάνω στὸ σῶμα τοῦ δυστυχισμένου τοῦ λαοῦ καὶ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν τινάξει ἀπὸ πάνω του μέχρι ποὺ ἡ ἰθύνουσα τάξη χρειαστεῖ χρήματα αὐτὴ ἡ ἴδια ὁπότε μὲ τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ χέρια της θὰ τὴν πιάσει αὐτὴ τὴ βδέλλα καὶ θὰ τὴν κάνει νὰ ξεράσει τὸ αἷμα ποὺ ἤπιε.

Μόνο ἀπὸ λάθος τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων δὲν μπόρεσε τὸ γερμανικὸ ἔθνος ν' ἀπαλλαγεῖ ὁριστικὰ ἀπ' τὸν ἑβραϊκὸ κίνδυνο. Δυστυχῶς τὰ πράγματα μεῖναν ἴδια καὶ στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν ἔτσι ὥστε νὰ πάρουν κι οἱ Ἑβραῖοι τὸ μεροκάματο καὶ τὰ λύτρα ποὺ χίλιες φορὲς τ' ἄξιζαν, γιὰ ὅλ' αὐτὰ τ' ἁμαρτήματα ποὺ εἶχαν διαπράξει ἐνάντια στοὺς λαούς. Ἦταν σύμμαχοι μὲ τὸ διάβολο καὶ τέλειωσαν τὴν καρριέρα τους στὴν κόλαση.

Ζ.—Ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό τους οἱ ἡγεμόνες νὰ πιαστεῖ στὰ δίχτυα τῶν Ἑβραίων, προετοίμασαν τὴν ἴδια καταστροφή τους. Ἡ θέση ποὺ κάτεχαν ἀνάμεσα στοὺς λαούς τους, ἀργά, μὰ σταθερὰ καὶ μοιραῖα, ἐξελίχθηκε σὲ τέτοιο σημεῖο ὥστε νὰ καταντήσουν κι αὐτὰ ἐκμεταλλευτὲς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίξουν τὰ συμφέροντα τους. Ὁ Ἑβραῖος ἤξερε μὲ ἀκρίβεια ὅτι ἡ βασιλεία τους ἐγγίζει πρὸς τὸ τέλος της καὶ ζήτησε νὰ τὴν ἐπιταχύνει ὅσο γινόταν πιὸ γρήγορα. Αὐτὸς τοὺς βύθισε στὴν αἰώνια ἀνάγκη τοῦ χρήματος, ἀποστρέφοντας τους ἀπ' τὸν ἀληθινό τους προορισμό, βυθίζοντας τους στοὺς πιὸ ταπεινοὺς καὶ βρώμικους ἐξευτελισμούς, καὶ σπρώχνοντας τους στὴν ἀκολασία τους, γίνονταν ὅλο καὶ περισσότερο ἀπαραίτητοι.

Ἡ εὐκολία του, ἢ καλύτερα ἡ τέλεια ἀπουσία φραγμῶν. στὶς

χρηματικές ὑποθέσεις τὸν βοηθοῦσε νὰ βρίσκει πάντα νέες πηγὲς νὰ καταπιέζει τὰ πλήθη καὶ νὰ τ' ἀπομυζᾶ· τόσο πολὺ ὥστε τὰ μέσα τῆς ὕπαρξης τους γίνονταν ὅλο καὶ περισσότερο περιωρισμένα. Κάθε Βασιλικὴ Αὐλὴ εἶχε καὶ τὸν «Ἑβραῖο» της· ἦταν τ' ὄνομα ποὺ ἔδιναν στὰ τέρατα αὐτὰ ποὺ τρομοκρατοῦσαν τὸν ἀγαθὸ λαὸ καὶ τὸν ἔσπρωχναν στὴν ἀπελπισία ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ πρόσφεραν στοὺς ἡγεμόνες ἡδονὲς συνεχῶς ἀνανεούμενες. Πῶς μποροῦσες νὰ ἐκπλαγεῖς βλέποντας αὐτὰ τὰ στολίδια τῆς ἀνθρώπινης ράτσας, στολισμένα μὲ τὰ ἐξωτερικὰ διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς κληρονομικῆς εὐγένειας νὰ συμπεριφέρονται ἔτσι ὥστε ὄχι μόνο νὰ γελοιοποιοῦν αὐτὸ τὸ σύστημα ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ μολύνουν ;

Τότε ἀκριβῶς ὁ Ἑβραῖος χρησιμοποιοῦσε τὴν κατάσταση αὐτὴ ποὺ ὁ ἴδιος εἶχε δημιουργήσει γιὰ ν' ἀνέβει ἀκόμη πιὸ ψηλά.

Δὲν τοὔμενε πιὰ παρὰ νὰ βαπτιστεῖ γιὰ ν' ἀποκτήσει ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς δυνατότητες ποὺ ἀπολαμβάνουν οἱ ντόπιοι κάτοικοι τῆς χώρας. Καμιὰ φορὰ τὸ πετύχαινε πρὸς μεγάλην χαρὰ τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἔνοιωθε περήφανη γιατὶ κέρδισε μιὰ νέα ἁμαρτωλὴ ψυχὴ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ γιατὶ κατάφερε νὰ εὐοδώσει μιά του λωποδυσία.

Η.—Ἀπ' αὐτὴ τὴν στιγμὴ πραγματοποιεῖται μιὰ μεταλλαγὴ στὸν ἰουδαϊσμό. Μέχρι τότε οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἴδιοι δὲν ἤθελαν καὶ δὲν ἐπεδίωκαν νὰ ἀλλάξουν ἐθνικότητα, πράγμα ἄλλωστε πολὺ δύσκολο ἐξαιτίας τῶν ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ χώριζαν τὶ δυὸ ράτσες. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου κανεὶς ποτὲ δὲν εἶχε συλλογιστεῖ τοὺς Ἑβραίους ἀλλοιώτικα, παρὰ σὰν ἕνα «ξένο» λαὸ καὶ ὁ Γκαῖτε ἐπαναστατοῦσε στὴν ἰδέα ὅτι μποροῦσε νἄρθει μιὰ μέρα ποὺ ὁ γάμος μεταξὺ Χριστιανῶν κι Ἑβραίων δὲν θἄταν ἀπαγορευμένος ἀπ' τὸ νόμο. Ὁ Γκαῖτε ἦταν μολοντοῦτο μιὰ θεία ὕπαρξη· δὲν μποροῦσε νὰ χαρακτηριστεῖ οὔτε σὰν ἀντιδραστικός, ἀλλ' οὔτε καὶ σὰν μικρόψυχος· αὐτὸ ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὸ στόμα του ἦταν ἡ φωνὴ τῆς ράτσας καὶ τῆς λογικῆς. Ἔτσι ὁ λαὸς παρὰ τὶς ντροπιασμένες συναλλαγὲς ποὺ ἔκαναν οἱ ἡγεμόνες του, ἔβλεπε πάντα τὸν Ἑβραῖο, σὰν ἕνα ξένο στοιχεῖο ποὺ εἶχε εἰσχωρήσει στὸ σῶμα του καὶ συμπεριφερόταν ἀπέναντι του ἀνάλογα μὲ τὴν κρίση του.

Ἀλλὰ ὅλ' αὐτὰ πήγαιναν τώρα ν' ἀλλάξουν. Στὸ διάστημα χίλιων καὶ περισσότερων χρόνων ὁ Ἑβραῖος εἶχε κατορθώσει νὰ μάθει τόσο καλὰ τὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ προσαρμοστεῖ μὲ τὴ φιλοξενία ποὺ τοῦ παρεῖχε ὥστε πιὰ νόμισε ὅτι μπορεῖ τώρα νὰ διακινδυνεύσει νὰ συγκαλύψει τὴ χαρακτηριστικὴ Ἑβραϊκὴ καταγωγή του καὶ νὰ περάσει στὸ πρῶτο πλάνο τὴν «γερμανικὴ καλλιέργεια» του.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ὅσο γελοία κι ἀνόητη μποροῦσε νὰ φανεῖ ἀπὸ πρώτην ἄποψη, τοῦ ἐπέτρεπε ὅμως νὰ συμπεριφέρεται σὰν «Γερμανὸς» καὶ τουλάχιστον γιὰ τὴν περίπτωση του ἔδινε γερμανικὸν χαρακτήρα. Ἔτσι γεννήθηκε μιὰ ἀπ' τὶς πιὸ τρομερὲς ἀπάτες ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ. Καθὼς ὁ Ἑβραῖος δὲν μποροῦσε νὰ κατέχει αὐτὰ ποὺ ἕνας Γερμανὸς διαθέτει ἐκτὸς ἀπ' τὴν τέχνη νὰ μιμεῖται τὴ γλῶσσα του—μ' ἕναν καταπληκτικὸ στ' ἀλήθεια τρόπο—δὲν πέτυχε τίποτα ἀπ' τὰ ὑπόλοιπα κι ἔφτασε ἁπλούστατα στὸ συμπέρασμα νὰ μὴ καταλάβει τίποτα ἀπ' τὸν γερμανικὸ πολιτισμὸ παρὰ μόνον τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσε. Ὅμως αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίζει μιὰ φυλὴ δὲν εἶναι ἡ γλῶσσα ἀλλὰ τὸ αἷμα κι ὁ Ἑβραῖος τὸ ξέρει αὐτὸ πολὺ καλά, ἀφοῦ δὲν δίνει καὶ τόση σημασία στὴν διατήρηση τῆς γλώσσας του, ἀλλ' ὅλη του ἡ προσπάθεια εἶναι νὰ μείνει ἁγνὸ τὸ αἷμα του. Ἕνας ἄντρας μπορεῖ πολὺ εὔκολα ν' ἀλλάξει γλῶσσα, δηλαδὴ νὰ χρησιμοποιήσει μιὰν ἄλλη· ἀλλὰ στὴν καινούργια αὐτὴ γλώσσα θὰ ἐκφράσει τὶς δικές του παληὲς ἰδέες· ἡ ἐσωτερικὴ φύση του δὲν θὰ προσαρμοστεῖ ποτέ. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται μὲ τὸν Ἑβραῖο, ποὺ μπορεῖ νὰ μιλᾶ χίλιες διαφορετικὲς γλῶσσες, ἀλλὰ πάντα παραμένει Ἑβραῖος. Ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρας του θὰ μείνει πάντα ὁ ἴδιος, τέτοιος ποὺ ἦταν πρὶν δυὸ χιλιάδες χρόνια ὅταν μιλοῦσε λατινικὰ καὶ ἦταν ἔμπορος δημητριακῶν καὶ τέτοιος ποὺ εἶναι σήμερα πάλι ἔμπορος ἀλεύρων καὶ μιλᾶ γερμανικά. Εἶναι ὁ ἴδιος Ἑβραῖος κα! τότε καὶ τώρα. Αὐτὸ τὸ τόσο φανερὸ πράγμα δὲν μποροῦσαν βέβαια νὰ τό καταλάβουν ἕνας σύμβουλος τοῦ ὑπουργείου ἢ ἕνας ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας· στ' ἀλήθεια εἶναι πιστευτὸ κάτι τέτοιο μιὰ καὶ τόσο δύσκολα συναντᾶς σήμερα προσωπικότητες προικισμένες μὲ ἔνστικτο καὶ διερευνητικὸ πνεῦμα ἀνάμεσα στοὺς ἄξιους ἡγέτες ποὺ διευθύνουν τὶς τύχες τοῦ Κράτους.

Ὁ λόγος ποὺ ἔκανε τὸν Ἑβραῖο ν' ἀποφασίσει ξαφνικὰ νὰ μεταλλάξει σὲ Γερμανὸ εἶναι καταφανής. Αἰσθάνεται ὅτι ἡ δύναμη τῶν ἡγεμόνων ἀρχίζει νὰ ἐξασθενεῖ κι ἀναζητεῖ κιόλας ἕνα βάθρο ποὺ πάνω του αὔριο θὰ πατήσει. Ἀκόμη, ἡ κεφαλαιοκρατικὴ κυριαρχία ποὺ ἐξασκεῖ πάνω σ' ὁλόκληρη τὴν πολιτικὴ οἰκονομία ἔχει τόσο πολὺ προοδεύσει ποὺ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ συγκρατήσει ὅλο αὐτὸ τὸ τεράστιο οἰκοδόμημα κι ἡ ἐπίδραση του σίγουρα θὰ καταπέσει ἂν δὲν ἐφοδιαστεῖ καὶ μὲ «πολιτικὰ»-δικαιώματα. Ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ αὐτά τὰ δυὸ πράγματα ὅσο πιὸ πολὺ ἀνεβαίνει κι ὅσο πείθεται ἀπ' τὸ ἴδιο του τ' ἀνέβασμα ὅτι αὐτὴ ἡ κατάκτηση ποὺ τοῦ εἶχαν ἄλλοτε ὑποσχεθεῖ ξεπροβάλλει τώρα μεσ' ἀπ' τὰ νέφη τοῦ παρελθόντος· μ' ἀνανεούμενο ζῆλο, οἱ καλύτερες ἑβραϊκὲς διάνοιες βλέπουν νὰ πλησιάζει καὶ νἄρχεται μέσα στ' ἁπλωμένα χέρια τους, τὸ ὄνειρο τῆς παγκό-

σμιας κυριαρχίας. Ἔτσι ὅλες τους οἱ προσπάθειες τείνουν πρὸς μιὰ πλήρη κι ὁλοκληρωτικὴ κατάκτηση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος γιὰ τὴν χειραφέτηση τοῦ Ἑβραίου ἔξω ἀπ' τὴν Κοινότητα του.

Θ.—Ἔτσι ὁ Ἑβραῖος τῆς Αὐλῆς γίνηκε σιγὰ—σιγὰ ὁ Ἑβραῖος τοῦ λαοῦ.

Βέβαια, ὁ Ἑβραῖος παράμεινε πάντα, ὅπως καὶ πρίν, μέσα στὸν περίγυρο τῶν δυνατῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἐπιζητώντας τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν ἴδιο φλογερὸ ζῆλο νὰ μπεῖ, νὰ γλυστρήσει στὴν κοινωνία τους· ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἄλλοι ἐκπρόσωποι τῆς ράτσας του ἐμφανίζονταν σὰν καλοὶ ἀπόστολοι στὸ πλευρὸ τοῦ ἀγαθοῦ λαοῦ. Ἂν ἀναλογισθοῦμε γιὰ πόσα ἁμαρτήματα ὁ Ἑβραῖος εἶναι ὑπεύθυνος μέσα στοὺς αἰῶνες, ἀπέναντι στὴ μεγάλη μάζα, πόσο τὴν εἶχε πάντα δίχως οἶκτο ἐκμεταλλευτεῖ καὶ καταπιέσει κι ἄν, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, σκεφτοῦμε πόσο ὁ λαὸς μπόρεσε γιαυτοὺς τοὺς λόγους νὰ τὸν μισήσει καὶ νὰ τὸν βλέπει σὰν τὴν τιμωρία ποὺ ὁ Θεὸς ἔρριξε καταπάνω στοὺς ἄλλους λαούς, δὲν θἄταν ἀνάγκη νὰ συλλογιζόμαστε τώρα καὶ ν' ἀναζητοῦμε τὰ αἴτια τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς τοῦ μετώπου. Ναί, ἦταν μιὰ κοπιαστικὴ δουλειὰ γιαυτοὺς νὰ ἐμφανίζονται τώρα σὰν φίλοι τῶν ἀνθρώπων, στὰ ἴδια τὰ θύματα ποὺ λίγο πρὶν εἶχαν στραγγαλίσει.

Ὁ Ἑβραῖος ἀρχίζει πρῶτα - πρῶτα μὲ τὴν προσπάθεια νὰ συγκαλύψει στὰ μάτια τοῦ λαοῦ τὰ μεγάλα σφάλματα καὶ τὶς ἀδικίες ποὺ τοῦ ἔκανε αὐτὸς ὁ ἴδιος. Μεταμορφώνεται στὴν ἀρχὴ σὲ «εὐεργέτη» τῆς ἀνθρωπότητας. Κι ἡ νεοφανέστατη καλωσύνη του ποὺ κρύβει καινούργια συμφέροντα, δὲν μπορεῖ νὰ ξέρει ἢ κάνει πὼς ἀγνοεῖ τελείως τὸ παληὸ ρητὸ τῆς Βίβλου ποὺ διακηρύσσει πὼς τὸ ἀριστερὸ χέρι δὲν πρέπει νὰ ξέρει αὐτὸ ποὺ δίνει τὸ δεξί· πάντως τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ὑπογραμμίζει εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι, πόσο συναισθηματικὸς κι εὐαίσθητος εἶναι γιὰ τὴ δυστυχία τῆς μάζας καὶ νὰ δημοσιεύει ὅλες αὐτὲς τὶς θυσίες ποὺ ἔκαμε γιὰ νὰ τὴν ἀνακουφίσει. Μὲ τὴν μετριοφροσύνη ποὺ τοῦ εἶναι ἄγνωστη, διατυμπάνιζε τὶς ἱκανότητες του σ' ὁλόκληρον τὸν κόσμο μὲ τόση σοβαροφάνεια ποὺ σὲ λίγο ὅλοι ἀρχίζουν νὰ τὸν πιστεύουν. Αὐτὸς ποὺ δυσπιστεῖ σ' αὐτὰ ποὺ διακηρύσσει εἶναι κατὰ τὴ γνώμη του ἄδικος. Σὲ λίγο δίνει στὰ πράγματα μιὰ τέτοια διαφορετικὴ ὄψη ὥστε ὅσα μέχρι σήμερα ἦταν ἄδικα καὶ ἄτιμα νὰ φαίνονται τελείως ἀντίθετα ἔτσι ποὺ καταλήγουν ὅτι ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸν ἀδίκησαν καὶ στάθηκαν ἄτιμοι ἀπέναντι του. Μερικοὶ τελείως ἀνόητοι τοῦ ἔχουν ἐμπιστοσύνη καὶ δὲν μποροῦν νὰ μὴ συλληπηθοῦν τὸν φτωχὸ «δυστυχῆ». Ἄλλωττε, πρέπει νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ὁ Ἑβραῖος ἂν καὶ θυσιάζοντας μὲ χαρὰ μερικὰ ἀπ' τὰ ὑπάρχον-

τα του, δὲν γίνεται διόλου φτωχός. Περιμένει ἀπ' αὐτὸ ἀνταλλάγματα· οἱ καλωσύνες του εἶναι ὅπως ὅταν σκορποῦμε πάνω σ' ἕνα χωράφι κοπριά, ὄχι γιατὶ ἔτσι μᾶς ἀρέσει ἀλλὰ γιατὶ συναποκομίζουμε ἀπ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ προσωπικὸ ὄφελος. Ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ὅλος ὁ κόσμος μαθαίνει ὅτι ὁ Ἑβραῖος εἶναι «εὐργέτης καὶ φιλάνθρωπος». Τί παράξενη μεταλλαγή!

Αὐτὸ ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη περίπτωση θἄταν φυσικὸ λίγο ὡς, πολύ, προκαλεῖ μὲ τὸν Ἑβραῖο μεγάλη κατάπληξη καὶ σὲ μερικοὺς ἕναν ὁλοφάνερο θαυμασμὸ γιατὶ μιὰ τέτοια κατάσταση δὲν εἶναι μέσα στὴν φύση τοῦ Ἑβραίου. Ἔτσι συμβαίνει σὲ κάθε μιὰ ἀπ' τὶς πράξεις του ν' ἀποδίδεται μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ παρόμοιες ἄλλων ἀνθρώπων.

Πολὺ περισσότερο ἀκόμη: ὁ Ἑβραῖος γίνεται ξαφνικὰ φιλελεύθερος κι ἀρχίζει νὰ ἐκδηλώνει τὸν ἐνθουσιασμό του γιὰ τὴν πρόοδο ποὺ ἔχει ἢ ποὺ πρέπει νὰ πραγματοποιήσει τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Σιγὰ - σιγὰ γίνεται μὲ λίγα λόγια ὁ ὑπέρμαχος τῶν νέων καιρῶν.

Στ' ἀλήθεια ὅμως συνεχίζει νὰ καταστρέφει πάντα ριζικὰ τὶς βάσεις μιᾶς πολιτικῆς οἰκονομίας ἀληθινὰ χρήσιμης γιὰ τὸ λαό. Στρέφεται ἔτσι κατὰ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ τὴν μεταχειρίζεται σὰν παληατζῆς ποὺ γιαυτὸν τὸ κάθε τι εἶναι ἐκμεταλλεύσιμο, ἢ γιὰ νὰ ἐκφραστῶ καλύτερα, ἐμπορεύσιμο· ξεπουπουλιάζει λοιπὸν τὶς βιομηχανίες ποὺ στὶς βάσεις τους θὰ μποροῦσε νὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ προσωπικὴ ἰδιοκτησία κι ὅλα τὰ τοποθετεῖ κάτω ἀπὸ τὴ δική του ἐκμετάλλευση. Καὶ τότε δημιουργεῖται μεταξὺ τοῦ ἐργόδοτη καὶ τοῦ ἐργαζόμενου αὐτὸ τὸ πνεῦμα ποὺ τοὺς κάνει ξένους τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλο καὶ ποὺ ὁδηγεῖ ἀργότερα στὸν καταμερισμὸ τῆς κοινωνίας σὲ τάξεις.

Τέλος ἡ ἐπίδραση ποὺ ἐξασκεῖ ὁ Ἑβραῖος στὸ χρηματιστήριο ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψη μεγαλώνει μ' ἕναν τρομακτικὸ τρόπο. Κατέχει ἢ τουλάχιστον ἐλέγχει ὅλες τὶς ἐργατικὲς δυνάμεις τοῦ ἔθνους.

Γιὰ νὰ σταθεροποιήσει τὴ θέση του μέσα στὸ Κράτος ζητᾶ νὰ καταπολεμήσει καὶ νὰ γκρεμήσει ὅλους τοὺς φυλετικοὺς καὶ πολιτικοὺς φραγμοὺς ποὺ στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐμπόδισαν τὴν πορεία του. Γιαυτὸ ἀγωνίζεται μ' ὅλη τὴ μανία ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὴ τοῦ θρησκευτικοῦ του μένους καὶ βρίσκει στὴ μασονία, ποὺ τελειωτικὰ ἔπεσε στὰ χέρια του, ἕνα ὑπέροχο ὄργανο γιὰ νὰ κατευθύνει ἕναν ἀγῶνα ποὺ τελικὰ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ πετύχει τὸν σκοπό του. Οἱ διευθύνουσες τάξεις κι ἡ ἀνώτατη πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ μπουρζουαζία, πιασμένες στὸ δόλωμα τῆς μασονίας, γίνονταν λεία του χωρὶς νὰ προβάλλουν τὴν παραμικρὴ ἀντίρηση ἢ ἀντίσταση.

Ἀλλὰ ὁ ἀληθινὸς λαός, ἢ μᾶλλον, ἡ τάξη αὐτὴ ποὺ ἀρχίζει νὰ

ξυπνᾶ καὶ ποὺ εἶναι ἕτοιμη νὰ κατακτήσει μὲ τὶς ἴδιες της δυνάμεις τὰ δικαιώματα της καὶ τὴν ἐλευθερία της ξεφεύγει ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιρροὴ σ' ἐπίπεδα πιὸ πλατειὰ καὶ πιὸ εὐρύχωρα. Μολοντοῦτο ἡ κατάκτηση της γιὰ τὸν 'Εβραῖο ἔχει τὴν μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα ἐνδιαφέροντα του. Γιατὶ ξέρει πολὺ καλὰ ὅτι δὲν θὰ μπορέσει νὰ κυριαρχήσει ἂν δὲν βρεῖ ἕνα «γκεσέμι» ποὺ θὰ βαδίσει μπροστά. Νόμισε ὅτι θὰ βρεῖ αὐτὸ τὸ γκεσέμι στὰ ἐκτεταμένα στρώματα τῆς μπουρζουαζίας. 'Αλλὰ οἱ ἐργοστασιάρχες γαντιῶν κι οἱ ὑφαντὲς δὲν μπόρεσαν νὰ συνεπαρθοῦν μὲ τοὺς σκοποὺς τῆς μασονίας· θἄπρεπε νὰ μεταχειριστεῖ γιαυτοὺς ἐλατήρια καὶ κίνητρα πιὸ χοντροκομμένα ἀλλὰ λιγώτερο ἀποφασιστικά. Ἔτσι λοιπὸν στὴν μασονία ἔρχεται νὰ συμπαρασταθεῖ ὁ τύπος σὰν δεύτερο ὅπλο στὴν ὑπηρεσία τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ. 'Ο 'Εβραῖος χρησιμοποιεῖ ὅλη του τὴν δολιότητα καὶ τὴν εὐελιξία γιὰ νὰ τὸν συμπαρασύρει. Μέσα ἀπ' αὐτὸν περισφίγγει στὶς δαγκάνες καὶ στὰ δίχτυα του ὅλη τὴν δημόσια ζωή· τὴν κατευθύνει καὶ σπρώχνει αὐτὴ τὴ δύναμη ἐν ὀνόματι τῆς «κοινῆς γνώμης» ἔτσι ποὺ δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ τὸ ἐπιχειρήσει πρὶν ἀπὸ μερικὲς δεκάδες χρόνια.

Ταυτόχρονα, δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι προσωπικὰ σὲ θέση νὰ γνωρίζει τὰ λογικὰ αἴτια τῆς προόδου ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα, τῆς καταστροφῆς τῶν ἄλλων· γιατὶ δὲν κρίνει κάθε πρόοδο κι ἐξέλιξη κάτω ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς εὐκαιρίας καὶ τῆς ὠφελιμότητας ποὺ μπορεῖ νἄχουν γιὰ τὸ λαό, ἀλλὰ εἶναι κεκηρυγμένος ἐχθρὸς κάθε ἔκλαμψης καὶ μισεῖ κάθε ἀληθινὸ πολιτισμό, κάθε ἐπιστήμη καὶ κάθε ἐπίτευγμα τῶν ἄλλων, δὲν τὸ μεταχειρίζεται παρὰ μόνο ὅσο μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήσει τὴν ράτσα του.

'Αλλὰ ἀγρυπνεῖ κιόλας πάνω στὴν διατήρηση τῆς ἐθνικότητας του περισσότερο ἀπ' ὅσο ἔκανε κάτι τέτοιο στὸ παρελθόν. Ὅλα ὅσα ἀναφέρονται σὲ «φῶτα πολιτισμοῦ» σὲ «πρόοδο», «ἐλευθερία», «ἀνθρωπισμὸ» φροντίζει νὰ τὰ τοποθετεῖ μέσα στὰ στενὰ πλαίσια τῆς ράτσας του. Συμβαίνει καμιὰ φορὰ νὰ πουλάει, νὰ χαρίζει τὶς γυναῖκες τῆς φυλῆς του σὲ δυνατότερους χριστιανούς, ἀλλὰ ἔχει σὰν ἀρχή του νὰ διατηρήσει γιὰ πάντα ἁγνοὺς τοὺς ἀρσενικοὺς ἀπογόνους του. Δηλητηριάζει τὸ αἷμα τῶν ἄλλων, ἀλλὰ προφυλλάσσει τὸ δικό του ἀπὸ κάθε ξένη ἐπίδραση. 'Ο 'Εβραῖος δὲν παντρεύεται σχεδὸν ποτὲ μιὰ Χριστιανή, ἐνῶ ὁ Χριστιανὸς δὲν διστάζει νὰ πάρει μιὰν 'Εβραία. 'Αλλὰ στοὺς καρποὺς αὐτῶν τῶν ἐνώσεων ἐπικρατεῖ πάντα τὸ ἑβραϊκὸ στοιχεῖο. Εἰδικώτερα ἕνα μέρος τῆς ἀνώτερης κοινωνίας εἶναι τελείως ἐκφυλισμένο. 'Ο 'Εβραῖος τὸ ξέρει αὐτὸ καλὰ καὶ φροντίζει συστηματικὰ νὰ ὑποβοηθεῖ αὐτὴ τὴν «ἀπογύμνωση» τῆς τάξης ἀπὸ τὰ ἡγετικὰ πνεύ-

ματα τῆς ἀντίθετης ράτσας. Γιὰ νὰ συγκαλύψει τοὺς σκοποὺς του καὶ ν' ἀποκοιμίσει τοὺς ἀντιπάλους του ποὺ εἶναι θύματα του δὲν παύει νὰ μιλᾶ γιὰ τὴν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὴν κατάργηση τῶν φυλετικῶν καὶ χρωματικῶν διακρίσεων. Οἱ ἀνόητοι ἀφήνονται νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὰ κηρύγματα·του.

'Αλλά, καθὼς ὁλόκληρη ἡ κατασκευή του ἀναδίνει μιὰ βρώμα ἀπ' τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ ν' ἀπαλλαγεῖ καὶ ποὺ ὑπογραμμίζει ὁλοφάνερα ὅτι εἶναι ξένος καὶ γιὰ νὰ κατακτήσει εὐκολώτερα τὴν μεγάλη μάζα ὁδηγώντας τη στὶς παγίδες του, φροντίζει νὰ δώσει στὸν ἑαυτό του μέσω τοῦ τύπου, μιὰν εἰκόνα ποὺ ἔχει πολὺ λίγη σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ ποὺ ὅμως εἶναι χρήσιμη γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του.

Προπάντων στὶς χιουμοριστικὲς ἐφημερίδες φροντίζει νὰ παρουσιάζεται ὁ 'Εβραῖος σὰν ἕνας καλός, φτωχὸς λαός, ἄκακος ποὺ ἔχει πολλὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ—ὅπως ἄλλωστε ὅλοι οἱ ἄλλοι λαοί— ἀλλὰ πού, παρολονότι τὰ ἤθη του καὶ τὰ ἔθιμα του ἔχουν μιὰν ὄψη λίγο ὡς πολὺ ξένη, μαρτυροῦν ὅτι μέσα του κρύβεται μιὰ ψυχὴ ποὺ μπορεῖ νὰ προκαλεῖ τὸ χαμόγελο, ἀλλὰ ποὺ εἶναι γεμάτη τιμιότητα καὶ καλωσύνη. Γενικά, φτάνουν νὰ τὸν παρουσιάζουν πάντα σὰν πιὸ πολὺ ἀσήμαντο παρὰ ἐπικίνδυνο.

'Ο τελευταῖος του σκοπὸς στὸ ἐξελικτικό του στάδιο εἶναι ἡ νίκη τῆς δημοκρατίας, ἢ καλύτερα αὐτὸ ποὺ ἐννοοῦν μὲ τὴν ἔκφραση : ἡ ἡγεμονία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ. Αὐτὴ ἀνταποκρίνεται περισσότερο στὶς ἀνάγκες του· καταργεῖ τὴν προσωπικότητα κι ἀνεβάζει στὴ θέση της τοὺς ἀνόητους, τοὺς ἀνίκανους καὶ προπάντων τοὺς δειλούς.

Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι ἡ πτώση τῆς μοναρχίας ποὺ φτάνει μοιραῖα ἀργὰ ἢ γρήγορα.

Ι.—'Η τεράστια ἐξέλιξη τῆς οἰκονομίας ὁδηγεῖ σὲ μιὰ τροποποίηση τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ λαό. Καθὼς οἱ μικροὶ ἐπαγγελματίες ἐκλείπουν λίγο-λίγο καί, σὰν συνέχεια, ὁ ἐργαζόμενος ἔχει ὅλο καὶ λιγώτερες πιθανότητες ν' ἀνεξαρτητοποιηθεῖ οἰκονομικά, γίνεται προλετάριος. Τότε ἐμφανίζεται ὁ «φαμπρικιέρης» ἐργάτης ποὺ κύριο χαρακτηριστικό του εἶναι ὅτι πολὺ σπάνια, πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἀποκτᾶ μιὰν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησία. Εἶναι, μ' ὅλη τὴ σημασία τοῦ ὅρου, χωρὶς τίποτα δικό του, χωρὶς κανένα περιουσιακὸ στοιχεῖο· τὰ γερατειὰ εἶναι γιαυτὸν μιὰ κόλαση καὶ μὲ κόπο μποροῦμε νὰ ποῦμε τὰ καταφέρνει καὶ ζεῖ ἀκόμη.

'Η κοινωνικὴ ἐξέλιξη εἶχε κιόλας δημιουργήσει ἀπ' τὴν ἀρχὴ μιὰ τέτοια κατάσταση ποὺ ζητοῦσε καίρια λύση καὶ στὸ τέλος τὴν βρῆκε. Στὴν τάξη τῶν παραγωγῶν καὶ τῶν ἀγροτῶν ἦρθαν νὰ προσ-

τεθοῦν οἱ δημόσιοι κι οἱ ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι. Κι αὐτοὶ ἀκόμη, ἰδιαίτερα οἱ κρατικοί, ἦταν μέσα στὴν ἀληθινὴ ἔννοια τῆς λέξης χωρὶς καμιὰ ἰδιοκτησία. Τὸ κράτος φρόντιζε μόνο γιὰ τοὺς ὑπαλλήλους του ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ βάλουν τίποτα στὴν ἄκρη, νὰ διατηρηθοῦν στὴ ζωὴ ὅταν γεράσουν: δημιούργησε τὰ γηροκομεῖα καὶ καθιέρωσε τὸν συνταξιοδοτικὸ νόμο. Λίγο-λίγο οἱ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, κάθε μέρα καὶ πιὸ πολλές, ἀκολουθοῦσαν αὐτὸ τὸ παράδειγμα, ἔτσι ποὺ σήμερα ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπάλληλοι ποὺ ἔχουν κανονικὴ ὑπηρεσία ἔβγαιναν ἀπ' τὸ ἐπάγγελμα πέρνοντας μιὰ σύνταξη, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες καὶ τὸν χρόνο ὑπηρεσίας ποὺ εἶχαν. Καὶ μόνον αὐτὴ ἡ ἐξασφάλιση ποὺ δόθηκε ἔτσι στὸν δημόσιο ὑπάλληλο μπόρεσε ν' ἀναπτύξει μέσα του τὴν ἐπαγγελματικὴ συνείδηση καὶ τὴν ἀφοσίωση στὸ καθῆκον, πράγματα ποὺ προπολεμικὰ ἦταν τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ γερμανικοῦ δημοσιοϋπαλληλικοῦ σώματος.

Ἔτσι μόνον κάθε μιὰ τάξη ἐργαζομένων ποὺ ἔμενε χωρὶς ἰδιοκτησία, ἀπαλλάσσονταν μὲ λεπτότητα ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ μποροῦσε νὰ γίνει μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχει τεθεῖ κι ἄλλη φορὰ καὶ κάτω ἀπὸ μεγαλύτερες προεκτάσεις γιὰ τὴν Κυβέρνηση καὶ τὸ Ἔθνος. Καινούργιες μάζες ἀνθρώπων ποὺ ἀπαρτίζονταν ἀπὸ χιλιάδες ἄτομα, ἐγκατέλειψαν τὴν ἐπαρχία γιὰ νἄρθουν στὶς μεγάλες πόλεις καὶ νὰ κερδίζουν τὸ ψωμί τους σὰν ἐργάτες στὰ ἐργοστάσια καὶ στὶς νέες βιομηχανίες ποὺ ἱδρύθηκαν. Οἱ συνθῆκες ἐργασίας καὶ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο αὐτῆς τῆς καινούργιας τάξης ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἄθλιο. Οἱ παληὲς μέθοδες τῆς χειρονακτικῆς ἢ τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας δὲν μποροῦσαν νὰ ταυτιστοῦν μὲ τὴν ὅλο καὶ περισσότερο αὐξανόμενη αὐτοματοποίηση τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἐνεργητικότητα τοῦ χειρώνακτα ἢ τοῦ ἀγρότη δὲν μποροῦσαν νὰ φτάσουν τὴν εἰδίκευση τοῦ «φαμπρικιέρη» ἐργάτη. Στὰ παληὰ ἐπαγγέλματα ὁ χρόνος μπορεῖ νὰ μὴ ἔπαιζε σημαντικὸ ρόλο, ἢ τουλάχιστον δευτερεύοντα, ἐνῶ σήμερα ἔχει τὸν πρῶτο λόλο στὶς καινούριες βιομηχανίες. Ὁ χρόνος τῆς παράδοσης καὶ τῆς μεταφορᾶς τῆς παραγωγῆς στὴ βιομηχανία ἔχει ἀποφασιστικὴ σημασία. Ἄλλοτε ἡ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοση τῆς ἐργασίας εἶχε πολὺ λίγο ἐνδιαφέρον γιατὶ οἱ μέθοδες ποὺ χρησιμοποιοῦνταν δὲν ἔφταναν ποτὲ στὸν ρυθμὸ τῆς ἔντασης. Ἂν ἄλλοτε ὁ ἐργάτης μποροῦσε νὰ ὑποφέρει μιὰ ἡμέρα ἐργασίας δεκατεσσάρρων ἢ δεκαπέντε ὡρῶν θὰ τοῦ ἦταν σήμερα ἀδύνατο ν' ἀντέξει σ' ἕνα τέτοιο ὡράριο ὅταν κάθε λεπτὸ ἔπρεπε νὰ μὴ περνάει ἀχρησιμοποίητο. Αὐτὴ ἡ ὑπέρογκη ἐργασία τοῦ παληοῦ ὡράριου ποὺ χρησιμοποιήθηκε κι ἀπ' τὴν νεώτερη βιομηχανία εἶχε δύο μοιραῖα ἀποτελέσματα: κατάστρεψε τὴν ὑγεία τοῦ ἐργά-

τη καὶ μείωσε τελείως τὴν πίστη του σὲ μιὰν ἀνώτερη δικαιοσύνη. Σ' αὐτὰ τὰ ἄτοπα ἦρθε νὰ προστεθεῖ ἀπ' τὴν μιὰ μεριὰ τὸ ἐξευτελιστικὸ καὶ ἄθλιο μεροκάματο κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ πολὺ καλύτερη κατάσταση τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ποὺ ἀποτελοῦσαν κτυπητὴ ἀντίθεση.

Στὴν ἐπαρχία δὲν μποροῦσε νὰ γίνει λόγος γιὰ κοινωνικὸ πρόβλημα γιατὶ κύριος καὶ ὑπηρέτης δούλευαν στὴν ἴδια δουλειὰ καὶ προπάντων ἔτρωγαν ἀπ' τὸ ἴδιο πιάτο. Ἀλλὰ κι ἐκεῖ ἀκόμη ἡ ἀλλαγὴ εἶχε τὸν ἀντίκτυπο της.

Ὁ διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στὸν ἐργοδότη καὶ στὸν ἐργαζόμενο φαίνεται νἄχει ὁλοκληρωθεῖ σήμερα σ' ὅλες τὶς περιοχές. Πόσο ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ ἐξουδαϊσμὸς τοῦ λαοῦ μας προόδευσε μποροῦμε νὰ τὸ διακρίνουμε ἀπὸ τὴν λίγη ἐκτίμηση ἂν ὄχι ἀπέχθεια, ποὺ αὐτὸς ὁ λαὸς ἐκδηλώνει πρὸς τὴ χειρωνακτικὴ ἐργασία. Αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ τοῦ Γερμανοῦ. Εἶναι μονάχα ὁ ἐκμοντερνισμὸς τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς ποὺ στὴν πραγματικότητα ἦταν ἕνας ἐξιουδαϊσμὸς ποὺ μπόρεσε νὰ μεταλλάξει τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἄλλοτε ὅλοι μας τρέφαμε πρὸς τὰ χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα, σὲ μιὰ κάποιαν ἀπέχθεια γιὰ κάθε εἴδους σωματικὴν ἐργασία.

Ἔτσι δημιουργήθηκε μιὰ νέα τάξη ποὺ δὲν μποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν διακρίνει εὔκολα καὶ τότε τέθηκε τὸ πρόβλημα μιὰ μέρα, ἂν τὸ ἔθνος θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ ξανακάνει αὐτὴ τὴν τάξη μέλος τοῦ κοινωμικοῦ συνόλου, ἢ μήπως ἡ διαφορὰ τοῦ Κράτους θὰ ἐπαυξηθεῖ μέχρι ποὺ νὰ δημιουργηθεῖ μιὰ ἄβυσσος ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν τάξη καὶ στὶς ἄλλες.

Ἕνα πράγμα πάντως εἶναι σίγουρο : ὅτι αὐτὴ ἡ τάξη δὲν περιλάμβανε στὶς γραμμές της στοιχεῖα ἀνάξια λόγου, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο τὴν ἀπάρτιζαν στὶς πιὸ πολλὲς περιπτώσεις δυναμικοὶ κι ἐνεργητικοὶ ἄνθρωποι. Τὸ ἐκλέπτυνσμα, ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ποὺ ὀνομάζουμε πολιτισμός, δὲν εἶχε ἀκόμη ἀσκήσει τὴν ἐπίδραση του ποὺ ἐρημώνει καὶ καταστρέφει. Ἔτσι ἡ καινούργια τάξη δὲν ἦταν ἀκόμη, στὶς μεγάλες μάζες της, πειραγμένη ἀπ' τὸ δηλητήριο τῆς εἰρηνιστικῆς δειλίας· εἶχε παραμείνει δυνατὴ κι ἂν χρειαζόταν σκληρή.

Ἐνῶ ἡ μπουρζουαζία δὲν ἐνδιαφερόταν διόλου γιαυτὰ τὰ ζητήματα κι ἄφηνε τὰ γεγονότα ν' ἀκολουθήσουν τὸ δρόμο τους μὲ ἀδιαφορία, ὁ Ἑβραῖος ἔκανε ἀτέλειωτους ὑπολογισμοὺς γιὰ τὶς προοπτικὲς ποὺ ἀνοίγονταν πρὸς τὸ μέλλον· ὀργανώνοντας τὰ πάντα ἀπὸ τὴ μεριά του, ὡς καὶ μὲ τὶς παραμικρὲς λεπτομέρειες, χρησιμοποιοῦσε τὶς καπιταλιστικὲς μέθοδες ἐκμετάλλευσης τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς, πλησίαζε τοὺς ἀνθρώπους ὅλο καὶ περισσότερο πρὸς τὶς δικές τοῦ πεποι-

θήσεις καὶ τὸν τρόπο σκέψης ἔτσι ποὺ μιὰ μέρα θὰ ἦταν ὁ ἀρχηγός τους στὴ μάχη ποὺ θάδιναν αὐτοὶ ἐνάντια σ' ἐκεῖνον τὸν ἴδιο. Λέγοντας «σ' ἐκεῖνον τὸν ἴδιο» μιλᾶμε πάντα μεταφορικά· γιατὶ αὐτὸς ὁ μεγάλος ἄρχοντας τοῦ Ἰέματος ἔχει βρεῖ τὸν τρόπο νὰ περνᾶ πάντα γιὰ ἁγνὸς καὶ τίμιος καὶ νὰ φορτώνει στοὺς ἄλλους τὰ ἴδια του τὰ λάθη. Ὅτι ὁ Ἑβραῖος εἶχε πάντα τὴν πρόθεση νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς στὶς μάζες δὲν μπόρεσαν ποτὲ νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν αὐτοὶ ποὺ ἴσα-ἴσα κατάντησαν τὰ κορόϊδα τῆς πιὸ τρομερῆς ἀπατεωνίας ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Κι ὅμως ἔτσι γίνηκε.

Μόλις ἡ καινούργια τάξη ἐμφανίστηκε στὸ προσκήνιο τῆς οἰκονομικῆς μεταρρύθμισης ὁ Ἑβραῖος τὴν εἶδε σὰν τὸ «γκεσέμι» ποὺ θὰ προχωρήσει πρὶν ἀπ' αὐτόν. Στὴν ἀρχὴ εἶχε χρησιμοποιήσει τὴν μπουρζουαζία σὰν τράγο ἐνάντια στὴν φεουδαρχικὴ τάξη· τώρα χρησιμοποιεῖ τὸν ἐργάτη ἐνάντια στὴν μπουρζουαζία. Τὸ ἴδιο ὅπως ἄλλοτε εἶχε στηρίξει πάνω στὶς ἴντριγκες του τὴν ἐπιθυμία του ν' ἀποκτήσει πολιτικὰ δικαιώματα, προφυλαγμένος πίσω ἀπ' τὴν μπουρζουαζία, ἔτσι καὶ τώρα ἐλπίζει ὅτι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν περιφρούρηση τῆς ὕπαρξης τοῦ ἐργάτη θὰ τοῦ ἀνοίξει τὸ δρόμο καὶ θὰ τὸν ὁδηγήσει στὴν παγκόσμια κυριαρχία.

Ἀπ' αὐτὴ τὴ στιγμὴ κιόλας, ἡ προσπάθεια κι οἱ ἐργατικοὶ ἀγῶνες εἶναι συνδεδεμένοι μὲ τὸ μέλλον τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ. Ὁ ἐργάτης χωρὶς νὰ τὸ ξέρει βρίσκεται κάτω ἀπ' τὴν ἐξουσία τῆς δύναμης ποὺ ἀγωνίζεται καὶ ποὺ νομίζει ὅτι πολεμᾶ. Τὸν ἀφήνουν νὰ πιστεύει ὅτι βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κεφάλαιο γιατὶ ἔτσι τὸν ἐξαντλοῦν καλύτερα καὶ πιὸ ἄνετα. Ταυτόχρονα κραυγάζουν ἐνάντια στὸ διεθνιστικὸ κεφάλαιο ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἔχουν κατὰ τοῦτο τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία. Αὐτὴν θέλουν νὰ καταστρέψουν γιὰ νὰ μπορέσει μετὰ πάνω στὸ πτῶμα της νὰ θριαμβεύσει τὸ διεθνὲς χρηματιστήριο.

Νά, πῶς ἐνεργεῖ πάνω σ' αὐτὸ ὁ Ἑβραῖος :

Πλησιάζει τὸν ἐργάτη, διατεθειμένος ὑποκριτικὰ νὰ συμπονέσει γιὰ τὴν τύχη του ἢ ἀντίθετα δῆθεν ἀγανακτισμένος γιὰ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὴν φτώχεια ποὺ τοῦ ἔχουν ἐπιβάλει· ὁ Ἑβραῖος κερδίζει ἔτσι τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἐργάτη. Φροντίζει νὰ σπουδάσει ὅλες τὶς συνθῆκες, πραγματικὲς ἢ φανταστικές, ποὺ ἀπαρτίζουν τὴ ζωὴ τοῦ ἐργάτη καὶ ξυπνάει σ' αὐτὸν τὸν ἀκατανίκητο πόθο νὰ τὶς καλυτερεύσει. Ἡ ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης ποὺ ἀγρυπνᾶ πάντα στὴν καρδιὰ τοῦ Ἄρειου, γίνεται ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ἀπ' τὸν Ἑβραῖο ποὺ τὴν μεταλλάζει σιγὰ-σιγὰ σὲ μῖσος ἐνάντια σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν καλύτερη τύχη καὶ τὴν κάνει νὰ πέρνει μιὰ φιλοσοφικὴ χροιὰ ἐνῶ θὰ μποροῦσε ἁπλὰ καὶ μόνο νὰ ἦταν ἕνας ἀγώνας κατὰ τῶν

κοινωνικῶν σφαλμάτων. Ἀλλὰ σκοπὸς τοῦ Ἑβραίου εἶναι νὰ σταθεροποιήσει ἔτσι τὶς βάσεις τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας.

Παρουσιάζοντας τὴν προπαγάνδα του σὰν στενὰ κι ἀδιάπλαστα δεμένη μὲ τὶς δίκαιες κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἐξυψώνει καὶ σύγχρονα τοποθετεῖ τὸν ἑαυτό του ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀρνοῦνται νὰ δεχθοῦν τὶς κοινωνικὲς ἀνταμοιβὲς κάτω ἀπ' τὸ ἄδικο σχῆμα ποὺ τοὺς προσφέρονται καὶ μὲ τὶς ἀναμφισβήτητα ἄδικες συνθῆκες ποὺ αὐτὲς ἀποκτιοῦνται.

Ἔτσι, κάτω ἀπ' τὴ μάσκα τῶν καθαρὰ σοσιαλιστικῶν ἰδεῶν, κρύβονται οἱ διαβολικὲς στ' ἀλήθεια, προθέσεις τοῦ Ἑβραίου· καὶ τὶς ἐκθέτει ἀκόμη καὶ δημοσία μὲ μιὰν ἀναμφισβήτητη καθαρότητα καὶ σαφήνεια. Αὐτὴ ἡ θεωρία εἶναι ἕνα συνοθύλευμα ἀδιάσπαστο, λογικῆς καὶ ἠλιθιότητας, ἀλλὰ ἔτσι καλὰ καὶ μὲ ἀναλογίες τοποθετημένο ὥστε μόνο ἡ ἠλιθιότητα μπορεῖ νὰ γίνει πράξη καὶ ποτὲ ἡ λογικὴ ποὺ περιέχει. Μὲ τὴν ἄρνηση τῆς προσωπικότητας καὶ κατ' ἀκολουθία καὶ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ράτσας ποὺ τὴν ἀντιπροσωπεύουν, καὶ κάθε συνάμα λόγου ὕπαρξης, καταστρέφει ἡ θεωρία αὐτὴ καὶ τὴν στοιχειώδικη ἀκόμη βάση πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται τὸ σύνολο τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ καὶ ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἀκριβῶς ἐξαρτῶνται κι οἱ ἴδιοι οἱ ἱδρυτὲς τῆς θεωρίας τούτης. Νά λοιπὸν ποιά εἶναι ἡ βαθύτερη σημασία τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας, ἂν μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε «φιλοσοφία» τοῦτο τὸ τερατώδικο παράγωγο ἑνὸς ἐγκληματικοῦ μυαλοῦ. Ἡ ἐκμηδένιση τῆς προσωπικότητας καὶ τῆς ράτσας, καταργεῖ τὸ πιὸ μεγάλο ἐμπόδιο ποὺ ἔχει μπεῖ ποτὲ ἀνάμεσα στὸ δρόμο γιὰ τὴν κυριαρχία μιᾶς κατώτερης φυλῆς, δηλαδὴ τῆς ἰουδαϊκῆς.

Κι ἀκριβῶς αὐτὲς οἱ ἀκατανόητες θεωρίες γιὰ τὴν οἰκονομία καὶ τὴν πολιτικὴ ἀπαρτίζουν καὶ περικλείουν τὸ νόημα αὐτῆς τῆς «φιλοσοφίας». Γιατὶ τὸ μυαλὸ ποὺ τὶς ἀνακάλυψε εἶχε σὰν σκοπὸ νὰ ὑποτάξει κάθε ἄνθρωπο ἀληθινὰ καλλιεργημένο στὴν ὑπηρεσία του, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶχαν ἰδέα ἀπὸ διανόηση κι ἐπιστήμη θὰ ἦταν οἱ πιστοὶ ὀπαδοί του. Ἡ ἀπαραίτητη διάνοια ποὺ θὰ καθοδηγοῦσε αὐτὸ τὸ κίνημα—γιατὶ ἀκόμη κι αὐτὸ τὸ κίνημα εἶχεν ἀνάγκη, γιὰ νὰ διατηρηθεῖ νὰ διευθύνεται ἀπὸ μιὰ διάνοια—θἄταν ὁ Ἑβραῖος ποὺ «θυσιάζοντας τὸν ἑαυτό του» θὰ τὴν παράδινε κατόπι σ' ἕναν συγγενῆ κι ὅμοιο του.

Νὰ πῶς γεννήθηκε ἕνα ἐργατικὸ κίνημα ἀποκλειστικὰ ἀπὸ χειρώνακτες ἐργάτες ὁδηγημένους ἀπ' τοὺς Ἑβραίους.

Εἶχε φυσικὰ σὰ σκοπὸ τὴν καλυτέρευση τῶν συνθηκῶν ἐργασίας· στὴν πραγματικότητα ὅμως ἡ ἐπιδίωξη του ἦταν νὰ ὑποτάξει

τοὺς ἀνθρώπους σ' ἕνα καθεστὼς δουλείας καὶ σιγά-σιγά νὰ κατακτήσει ὅλους τοὺς ἄλλους μὴ—ἰουδαϊκοὺς λαούς.

Ἡ ἐπαρχία ποὖχε κιόλας ἀρχίσει νὰ τὴ θίγει ἡ μασονία στὶς πνευματικὲς καὶ διανοητικὲς ἐκδηλώσεις ὥστε νὰ καταφέρει νὰ παραλύσει τελείως τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης μὲ εἰρηνιστικὰ μέσα κι ὁ μεγάλος τύπος ποὺ ἦταν πάντα στὰ χέρια τῶν Ἑβραίων, τοὺς ὁδήγησε νὰ πλησιάσουν τὶς μάζες καὶ προπάντων τὴν μπουρζουαζία. Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ καταστρεπτικὰ ὅπλα ἦρθε νὰ προστεθεῖ κι ἕνα τρίτο, πιὸ ἀποτελεσματικό: ἡ διοργάνωση τῆς βίας. Ὁ μαρξισμὸς ἔπρεπε, σὰν ὁμάδα κρούσης κι ἐφόδου νὰ φτάσει στὸ σημεῖο νὰ διαλύσει αὐτὸ ποὺ τὰ δυὸ προηγούμενα ὅπλα εἶχαν κιόλας ὑποσκάψει, προετοιμάζοντας του τὸ ἔδαφος.

Ἦταν ἕνα ἔργο ἀξιοθαύμαστα ὀργανωμένο, ἔτσι ποὺ δὲν ἔπρεπε κανεὶς νὰ ἐκπλαγεῖ ἂν ἔβλεπε νὰ ὑποχωροῦν μπροστὰ στὸν ἀγώνα του ἀκριβῶς τὰ συστήματα ἐκεῖνα ποὺ εὐαρεστοῦνταν νὰ παρουσιάζονται σὰν ἡ ἔκφραση, λίγο ὡς πολύ, τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Πλάι στοὺς ἀνώτερους ὑπαλλήλους μας κι ἀκόμα σ' αὐτοὺς ποὺ ἦταν στὴν πιὸ ψηλὴ βαθμίδα τῆς ἱεραρχίας (ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων), ὁ Ἑβραῖος βρῆκε συμμάχους ἰδανικοὺς γιὰ τὸ καταστρεπτικό του ἔργο. Δουλοπρέπεια χαμερπὴς μπροστὰ στοὺς ἀνώτερους, περήφανη αὐθάδεια πρὸς τοὺς κατωτέρους: αὐτὰ ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ τοῦ σώματος, μαζὺ μὲ μιὰ ἐκνευριστικὴ ἠλιθιότητα ποὺ δὲν ὀφειλόταν παρὰ στὴν ἐκπληκτική τους προκατάληψη.

Ἀλλ' αὐτὲς ἦταν ἰδιότητες πολὺ χρήσιμες γιὰ τοὺς Ἑβραίους στὶς σχέσεις τους μὲ τὴν ἀνωτάτη ἡγεσία μας καὶ ποὺ τὶς ὑπέθαλπταν ἐπιδεικνύοντας ὅλη τὴν συμπάθεια τους.

Ὁ ἀγώνας αὐτὸς ποὺ εἶχε ἀναληφθεῖ, ποὺ ἄρχισε κιόλας νὰ μπαίνει σὲ πράξη, διαγραφόταν κάτω ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες συνθῆκες:

Τελειωτικὰ καὶ σὰν ὁλοκληρωτικὸ σκοπὸ ποὺ ἐπεδίωκε ὁ Ἑβραῖος, ἦταν ἐκτὸς ἀπ' τὴν οἰκονομικὴ ὑποδούλωση ὁλόκληρου τοῦ κόσμου κι ἡ πολιτικὴ ὑποταγή του στὶς δικές του ἀντιλήψεις. Ἔτσι ὁ Ἑβραῖος διαχώριζε τὴν θεωρία του σὲ δυὸ τμήματα ποὺ φαινομενικὰ ἦταν τελείως διαφορετικὰ ἀλλὰ ποὺ στὴν πραγματικότητα σχημάτιζαν ἕνα ἀδιόρατο σύνολο καὶ μιὰ ἀφανῆ συνοχή: Τὸ πολιτικὸ κίνημα καὶ τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα.

Τὸ συνδικαλιστικὸ κίνημα ἦταν ἐκεῖνο ποὺ εἶχε ἀναλάβει τὴν εὐθύνη τῆς στρατολογίας. Πρόσφερε βοήθεια καὶ προστασία στοὺς ἐργάτες γιὰ τὴν ὕπαρξη ποὺ ἀπειλοῦνταν ἀπὸ τὴν ἁρπακτικότητα ἢ τὰ συμφέροντα τῶν πολυάριθμων ἀφεντικῶν: τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἐλπί-

ζουν στὴν κατάκτηση καλύτερων συνθηκῶν διαβίωσης.

Ἂν ὁ ἐργαζόμενος δὲν ἤθελε ν' ἀφήσει, στὴν τυφλὴ αὐθαιρεσία ἀνθρώπων σχεδὸν ἀσυνειδήτων κιάγνοούντων τὴν εὐθύνη τους καὶ συχνὰ χωρὶς καμιὰ στοργὴ γιαυτὸν τὴν ὑπεράσπιση τῶν συμφερόντων του καὶ τὰ δικαιώματα ποὺ ἔχει στὴ ζωὴ κάθε ἄνθρωπος, σὲ μιὰ ἐποχὴ ὅπου τὸ ἐπίσημο κράτος δὲν ἀνησυχοῦσε διόλου γιὰ τὸ τί θὰ συμβεῖ δὲν εἶχε παρὰ ν' ἀναλάβει μόνος του καὶ ν' ἀμυνθεῖ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Πολὺ περισσότερο μάλιστα ὅταν ἔβλεπε γύρω του αὐτὴν ποὺ ὀνομάζουμε σήμερα μπουρζουαζία νὰ εἶναι τελείως ἀποτυφλωμένη ἀπὸ τὰ οἰκονομικά της συμφέροντα καὶ νὰ βάζει ἐμπόδια κάθε εἴδους σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴ ζωή, ὁ ἐργάτης, δὲν ἔπρεπε νὰ διστάσει ν' ἀντισταθεῖ γιὰ νὰ τακτοποιηθεῖ σὲ καλύτερες βάσεις τὸ ἀπάνθρωπο ὡράριο, ἐργασίας; νὰ βάλει ἕνα τέλος στὴν ἐργασία τῶν παιδιῶν, νά προστατεύσει τὶς γυναῖκες καὶ νὰ καλυτερεύσει τὶς ὑγιεινὲς συνθήκες ἐργασίας στὰ ἐργοστάσια καὶ στὶς κατοικίες. Ἀλλὰ σ' ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ποὺ ἔβαζε ἡ ἐθνικὴ μπουρζουαζία καὶ στὸ ἀποφασιστικό της σαμποτάρισμα εἶχε πάντα τὸ λόγο ὁ Ἑβραῖο..

Ἔγινε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος κι αὐτὸ τόσο πολὺ ἐλεύθερα ἐπειδὴ ἀκριβῶς δὲν εἶχε ποτέ του σοβαρὴ πρόθεση νὰ κτυπήσει πραγματικὰ τὶς κοινωνικὲς ἀδικίες, ἀλλὰ φρόντιζε μοναδικὰ νὰ δημιουργήσει προοδευτικὰ ἕνα σῶμα ἀγωνιστῶν ποὺ θὰ τοῦ ἦταν τυφλὰ ἀφοσιωμένοι στὴν οἰκονομικὴ μάχη ποὺ ἔδινε γιὰ τὴν καταστολὴ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Γιατὶ ἂν κύριος σκοπὸς μιᾶς σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς καθοδήγησης ἦταν ἀπ' τὴν μιὰ μεριὰ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ὑγείας τοῦ λαοῦ κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ ὑπεράσπιση τῆς ἀνεξάρτητης ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὄχι μόνον αὐτὲς οἱ δυὸ ἐπιδιώξεις ἄφηναν ἀδιάφορο τὸν Ἑβραῖο, ἀλλὰ ὅλη του ἡ ἐνεργητικότητα καὶ μοναδικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς του ἦταν νὰ τὶς βγάλει ἴσα—ἴσα ἀπὸ τὸ δρόμο τους. Δὲν ἐπιθυμοῦσε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἀλλὰ τὴν ὑποταγή της σ' αὐτόν. Ἔτσι δίχως καμιὰ τύψη δημιούργησε γιὰ τὴν ἀρχηγία τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος ἀπαιτήσεις ποὺ ὄχι μόνον ξεπερνοῦσαν τὸν σκοπό του, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἦταν ἀδύνατο νὰ ἱκανοποιηθοῦν ἢ μᾶλλον ποὺ ὁδηγοῦσαν ἂν πραγματοποιοῦνταν στὴν καταστροφὴ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ἤθελε νἄχει μπροστά του, νὰ δημιουργήσει, μιὰ γενιὰ ἀρρωστημένων ἀνθρώπων, ἕνα κοπάδι ἀπελπισμένων ποὺ θὰ ἦταν ἕτοιμοι νὰ ὑποκύψουν στὸν ζυγό. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς προθέσεις ἄρχισε νὰ προβάλλει τὶς πιὸ παράλογες διεκδικήσεις ποὺ ἤξερε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ πραγματοποιηθοῦν, οὔτε θ' ἀλλάξουν τίποτα ἀπὸ τὴν κατάσταση

τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πού θὰ εἶχαν ὡστόσο σὰν ἀποτέλεσμα νὰ ξυπνήσουν στὶς μάζες μιὰν ἄγρια καὶ ἀπέραντη ἀγανάκτηση. Γιατὶ αὐτὸ ἐπιδιώκει κι ὄχι νὰ καλυτερεύσει πραγματικὰ καὶ τίμια τὴν κοινωνικὴ κατάσταση.

Ὁ Ἑβραῖος θὰ μείνει λοιπὸν ὁ ἀδιαφιλονίκητος ἀρχηγός τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ὅσο δὲν ἀναλαμβάνεται ἀπὸ κάπο:ον τὸ γιγάντιο ἔργο τῆς διαφώτισης τῶν μεγάλων μαζῶν, πού θὰ πληροφορηθοῦν ἀκριβῶς τὶς αἰτίες τῆς χρόνιας ἀθλιότητας πού τὶς μαστίζει κι ὅσο τὸ Κράτος δὲν ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸν Ἑβραῖο καὶ τὴν ὑποσκαπτικὴν ἐργασία του. Γιατὶ ὅσο μεγάλο χρονικὸ διάστημα οἱ μάζες θὰ παραμείνουν ἀκόμη τόσο λίγο κατατοπισμένες καὶ τὸ Κράτος θὰ δείχνει τὴν ἴδια ἀδιαφορία, αὐτὲς θ' ἀκολουθήσουν πάντα τὸν πρῶτο πού θὰ τούς δώσει ὑποσχέσεις, ἀκόμη καὶ τὶς πιὸ ψεύτικες πάνω στὸ οἰκονομικό τους πρόβλημα. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ Ἑβραῖος ἔχει ἀποδειχθεῖ δεξιοτέχνης γιατὶ ὅλη του ἡ δραστηριότητα ἀναπτύσσεται χωρὶς κανένα ἠθικὸ φραγμὸ καὶ κανέναν περιορισμὸ κοινωνικό.

Γιαυτὸ τὸ λόγο φέρνει πάντα τὶς ἐπιδιώξεις του στὸ πρῶτο πλάνο καὶ παρασύρει εὔκολα συγχρόνως ὀπαδούς. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποφασιστικότητα του καὶ μὲ τὸ ἔνστικτο τῆς ἁρπαγῆς πού εἶναι βαθειὰ ριζωμένο μέσα του, δίνει στὸ ἐργατικὸ κίνημα ἕνα χαρακτῆρα βίας καὶ μορφὴ ἐπαναστατική. Ἡ ἀντίσταση ἐκείνων πού ἡ συνείδηση τους δὲν τοὺς ἐπιτρέπει τέτοιες παραχωρήσεις καταπνίγεται μὲ τὴν τρομοκρατία. Οἱ συνέπειες μιᾶς τέτοιας δραστηριότητας εἶναι τρομακτικές.

Στὴν πραγματικότητα ὁ Ἑβραῖος καταστρέφει τὰ θεμέλια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας διὰ μέσου τῆς ἐργατικῆς τάξης, πού θὰ μποροῦσε ν' ἀποτελέσει τὴν ἐλπίδα τοῦ ἔθνους.

Παράλληλα ἀναπτύσσει καὶ τὸν πολιτικό του ὀργανισμό.

Προσαρμόζει στὸν πολιτικὸν αὐτὸν ὀργανισμὸ ὅλες ἐκεῖνες τὶς δυνάμεις τῆς μάζας πού τὸ ἐργατικὸ κίνημα προετοίμασε καὶ τὶς ἐξωθεῖ πρὸς αὐτὸν μὲ τὸ μαστίγιο καὶ μὲ τὴ δύναμη πού ἐξασκεῖ πάνω τους. Μὲ τὶς σταθερὲς ἐπιχορηγήσεις καὶ τὰ βοηθήματα ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς μπορεῖ καὶ συγκρατεῖ τὴν τεράστια ἐξάπλωση του. Εἶναι τὸ ὄργανο πού ἐλέγχει κάθε ἀτομικὴ πολιτικὴ δραστηριότητα καὶ παίζει τὸ ρόλο τοῦ κυνηγοῦ ἀγρίων θηρίων μέσα σ' ὅλες τὶς μεγάλες πολιτικὲς ἐκδηλώσεις. Καταλήγει νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται πιὰ γιὰ τὶς οἰκονομικὲς διεκδικήσεις, ἀλλὰ ἔχει σὰν κύριο σκοπὸ τοῦ ἀγῶνα του τὴν ἀπεργία, κάτω ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς μαζικῆς ἀπεργίας, τῆς γενικῆς ἀπεργίας, πού θὰ ἐξυπηρετοῦσε τὴν πολιτικὴ ἰδέα.

Δημιουργώντας ἕναν τύπο πού τό περιεχόμενο του εἶναι προσαρμοσμένο στό διανοητικό ἐπίπεδο τῶν σχεδόν ἀκαλλιέργητων αναγνωστῶν του, ὁ συνδικαλιστικός καί πολιτικός αὐτός ὀργανισμός, τείνει νά πάρει μιά μορφή ἐπαναστατική καθιστώντας ἔτσι τίς πιό χαμηλές τάξεις τοῦ ἔθνους ὥριμες γιά τρομοκρατικές ἐνέργειες. Ἡ προσπάθεια του δέν ἔγκειται στό ν' ἀποτραβήξει τούς ἀνθρώπους ἀπ' τήν ὑποδούλωση τους στά πρωτόγονα ἔνστικτα, ἀλλά, τό ἀντίθετο νά τούς ξυπνήσει τίς πιό ἄγριες ὀρέξεις. Αὐτή ἡ προσπάθεια εἶναι ἴσα-ἴσα πού βρίσκει τέλεια ἀνταπόκριση ὅταν ἀπευθύνεται στή μάζα πού ἡ διανοητική της ἱκανότητα δέν φθάνει παρά μόνον ὡς τήν οἴηση.

Αὐτός ὁ τύπος πρίν ἀπ' ὅλα ἐξευτελίζει, μ' ἕνα πνεῦμα φανατικά συκοφαντικό, ὅλ' αὐτά πού μποροῦν νά θεωρηθοῦν σάν στηρίγματα τῆς ἀνεξάρτητης ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῆς ἀνώτερης πνευματικῆς καλλιέργειας καί τῆς οἰκονομικῆς αὐτονομίας τοῦ ἔθνους.

Ἐπιτίθεται πρῶτα ἀπ' ὅλα ἐνάντια σ' ἐκείνους πού ὁ χαρακτήρας τους δέν τούς ἐπιτρέπει νά συμφωνήσουν καί νά ὑποκύψουν στήν πρόθεση τοῦ Ἐβραίου νά κυριαρχήσει μέσα στήν διακυβέρνηση τῆς χώρας, ἤ πού οἱ ἐνέργειες τους καί τό πνεῦμα τους φαίνεται στόν Ἐβραῖο ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνος. Γιατί γιά νά μισηθεῖς ἀπ' τόν Ἐβραῖο δέν εἶναι ἀνάγκη νά τόν πολεμήσεις. Φτάνει νά ὑποψιαστεῖ ὅτι μπορεῖ νά σκεφτεῖς μιά μέρα νά τοῦ ἀντισταθεῖς ἤ νά χρησιμοποιήσεις τίς διανοητικές ἱκανότητες μέ τίς ὁποῖες εἶσαι προικισμένος γιά νά βοηθήσεις στήν ἀνάπτυξη ἑνός κράτους ἐχθρικοῦ πρός τόν Ἐβραῖο.

Τό ἔνστικτο του, πού εἶναι εἰδικά καλλιεργημένο ὡς πρός αὐτό τό σημεῖο, ἐπισημαίνει τίς φυσιολογικές ἱκανότητες σέ κάθε ἄνθρωπο καί τό πνεῦμα ἐκείνου πού δέν συμφωνεῖ μέ τό δικό του, εἶναι ἀμέσως γιαυτόν ἐχθρικό. Καθώς ὁ Ἐβραῖος δέν εἶναι ποτέ ἐκεῖνος πού δέχεται πρῶτος τήν ἐπίθεση ἀλλ' αὐτός πού πρῶτα ἐπιτίθεται, θεωρεῖ σάν ἐχθρό του ὄχι μόνον ἐκεῖνον πού τοῦ ἐπιτίθεται ἀλλά καί κεῖνον πού τοῦ ἀντιστέκεται. Ὁ τρόπος πού χρησιμοποιεῖ γιά νά τσακίσει τά τολμηρά ἀλλά δίκαια, αὐτά ἄτομα, δέν εἶναι διόλου ἕνας νόμιμος ἀγώνας ἀλλά τό ψέμα κι ἡ συκοφαντία.

Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις δέν διστάζει μπροστά σέ τίποτα κι ἡ σκληρότητα του εἶναι τόσο μεγάλη πού δέν πρέπει νά μᾶς ἐκπλήσσει τό γεγονός ἄν στήν φαντασία τοῦ λαοῦ μας, ἡ προσωποποίηση τοῦ διαβόλου, σάν συμβόλου κάθε κακοῦ, πέρνει τή μορφή τοῦ Ἐβραίου.

Ἡ ἄγνοια πού δέρνει τή μάζα γιά τόν βαθύτερο χαρακτήρα τοῦ Ἐβραίου, ἡ ἔλλειψη τοῦ ἐνστίκτου καί τῆς ὑψηλῆς διανοητικότητας τῆς ἀνώτερης τάξης, ἔχουν σάν ἀποτέλεσμα νά πέφτει εὔκολα θῦμα ὁ

λαός, αὐτῆς τῆς «καμπάνιας» τοῦ ψέματος πού τὴν καθοδηγοῦν οἱ Ἑβραῖοι.

Ἐνῶ οἱ ἀνώτερες κοινωνικὲς τάξεις μὲ τὴν θρασυδειλία τους ἀποστρέφονται ἕναν ἄνθρωπο πού ἔχει δεχθεῖ τὴν ἐπίθεση τῶν ψεμάτων καὶ τῆς συκοφαντίας τοῦ Ἑβραίου, ἡ μάζα ἀπὸ ἀνοησία ἢ ἀπὸ ἀπλότητα, πιστεύει σὰν κάτι γενικὸ ὅλες αὐτὲς τὶς κακίες ποὺ τὶς σερβίρουν. Οἱ ἁρμόδιοι πότε κλείνονται μέσα σ' ἕνα τεῖχος σιωπῆς καὶ πότε πάλι, αὐτὸ συχνότερα, γιὰ νὰ κάνουν νὰ σταματήσει ἡ καμπάνια τοῦ Ἑβραϊκοῦ τύπου καταδιώκουν αὐτὸν πού δέχθηκε τὴν ἄδικη ἐπίθεση του· αὐτὸ τὸ μέτρο, καθὼς πιστεύουν τοῦτοι οἱ γάϊδαροι οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, μπορεῖ μόνο νὰ διατηρήσει τὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν γαλήνη καὶ τὴν τάξη .

Σιγὰ - σιγά, ὁ φόβος αὐτοῦ τοῦ μαρξιστικοῦ ὅπλου ποὺ τὸ καθοδηγοῦν οἱ Ἑβραῖοι καταντάει ἕνας ἐφιάλτης ποὺ ταράσσει τὸ μυαλὸ καὶ τὴν ψυχὴ τῶν τακτοποιημένων ἀστῶν.

Ἀρχίζουν νὰ τρέμουν μπροστὰ σ' αὐτὸν τὸν ἀμφίβολο ἐχθρὸ καὶ καταλήγουν ἔτσι χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν νὰ γίνουν τὰ θύματα του.

ΙΑ.—Ἡ κυριαρχία τοῦ Ἑβραίου φαίνεται πιὰ τώρα τόσο ἐξασφαλισμένη μέσα στὸ Κράτος ὥστε ὄχι μόνον τολμᾶ νὰ συμπεριφέρεται ἀνοιχτὰ σὰν Ἑβραῖος, ἀλλ' ἀρχίζει καὶ νὰ ὑπεραμύνεται γιὰ τὶς ἐθνικὲς καὶ φυλετικὲς πεποιθήσεις του προβάλλοντας ὅλες του τὶς ἐπιδιώξεις. Πάντως ἕνα μέρος τῆς φυλῆς τους τοὺς ἔβλεπε σὰν ἕναν ξένο λαό, χωρὶς βέβαια κι αὐτὸ νἄναι ἀπολύτως ἀλήθεια. Γιατὶ ὅταν ὁ Σιωνισμὸς κόπτεται νὰ κάνει τοὺς ἄλλους λαοὺς νὰ πιστέψουν ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τοῦ Ἑβραίου θἄβρισκεν ἱκανοποίηση μὲ τὴν ἵδρυση ἑνὸς Παλαιστινιακοῦ κράτους, οἱ Ἑβραῖοι κοροϊδεύουν ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ τὴν ἠλιθιότητα ἐκείνων ποὺ τοὺς πιστεύουν. Δὲν ἔχουν διόλου τὴν διάθεση νὰ ἱδρύσουν στὴν Παλαιστίνη ἕνα ἰουδαϊκὸ κράτος καὶ νὰ πᾶνε ἐκεῖ νὰ ριζώσουν· ἔχουν ἁπλούστατα ὑπόψη τους νὰ ἐγκαταστήσουν ἐκεῖ τὸν κεντρικὸν ὀργανισμὸ τοῦ ἀπατεωνιστικοῦ διεθνιστικοῦ σκοποῦ τους γιὰ παγκόσμια κυριαρχία· θὰ πραγματοποιοῦσαν μόνο μιὰ κατάσταση διαδοχῆς καὶ μιὰ δυνατότητα παρέμβασης στ' ἄλλα κράτη· θ' ἀποκτοῦσαν ἕνα ἄσυλο ὅπου θά μποροῦσαν νὰ καταφύγουν ὅλοι οἱ ξεμασκαρεμένοι ἀπατεῶνες καὶ μιὰ ἀνώτατη σχολὴ στὴν ὁποία θὰ φοιτοῦσαν οἱ μέλλοντες λωποδῦτες.

Ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀκόμη σημάδι τῆς ἀνάγκης γιὰ ἐξασφάλιση κι ἀκόμη ἀπόδειξη γιὰ τὸ πόσο δυνατὸ ἦταν μέσα τους τὸ συναίσθημα τῆς ἀσφάλειας ποὺ βγαίνει ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἐνῶ ἕνα μέρος ἀπ'

τοὺς Ἑβραίους ὑποκρίνονται ὅτι ἦταν Γερμανοί, Γάλλοι, ἢ Ἄγγλοι, οἱ ἄλλοι μὲ μιὰ εἰλικρινῆ θρασύτητα ὑποστήριζαν ἀνοιχτὰ ὅτι ἀνήκουν στὴν ἑβραϊκὴ ράτσα.

Ἡ τρομερὴ ἀναίδεια μὲ τὴν ὁποία συμπεριφέρονταν πρὸς τοὺς ὑπηκόους τῶν ἄλλων λαῶν, ἔδειχνε πόσο ἦταν σίγουροι γιὰ τὴν νίκη τους ποὺ πλησίαζε.

Ὁ νεαρὸς Ἑβραῖος μὲ τὰ μαῦρα μπουκλωτὰ μαλλιά, μὲ τὸ πρόσωπο νὰ λάμπει ἀπὸ ἕνα σατανικὸ φῶς, κοιτάζει ὧρες καὶ γοητεύει τὴ νεαρὴ κοπέλλα ποὺ δὲν ξέρει τὸν κίνδυνο ποὺ τρέχει μέσα στὸ αἷμα αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ζητᾶ νὰ τὴν ἁρπάξει ἀπ' τὸν λαό της. Ὁ Ἑβραῖος μεταχειρίζεται ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ καταστρέψει τὶς βάσεις πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζεται ὁ λαὸς ποὺ θέλει νὰ ὑποδουλώσει· Ἡ πρόθεση του νὰ ἔρχεται συστηματικὰ σ' ἐπαφὴ μὲ τὶς γυναῖκες μας καὶ τὶς κοπέλλες μας στηρίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἔτσι καταφέρνει νὰ διασπᾶ τοὺς φραγμοὺς τοῦ αἵματος, ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στοὺς λαούς. Οἱ Ἑβραῖοι ἀκόμη ἔφεραν καὶ φέρνουν τοὺς νέγρους στὸ Ρῆνο πάντα μὲ τὸν ἴδιον ἀπώτερο σκοπό: νὰ καταστρέψουν μὲ τὸ μπαστάρδεμα καὶ τὴν ἐπιμιξία, αὐτὴ τὴ λευκὴ φυλὴ ποὺ μισοῦν, νὰ τὴν γκρεμίσουν ἀπ' τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο πολιτισμοῦ καὶ πολιτικῆς ὀργάνωσης ποὺ βρισκόταν καὶ νὰ γίνουν κύριοι της.

Γιατὶ ἕνας λαὸς καθαρῆς κι ἁγνῆς ράτσας κι ἔχοντας τὴ συνείδηση τῆς ἀξίας τοῦ αἵματος του δὲν θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ὑποταχτεῖ στὸν Ἑβραῖο· αὐτὸς πάλι δὲν θὰ κατάφερνε νὰ κυριαρχήσει σὲ τοῦτον τὸν κόσμο παρὰ μόνο ἀνάμεσα σὲ μιγάδες.

Ἔτσι ἐπιδιώκει νὰ χαμηλώσει συστηματικὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς ράτσας δηλητηριάζοντας σταθερὰ κι ἐπίμονα τὰ ἄτομα.

Ἀλλὰ κι ἀπὸ καθαρὰ πολιτικὴ ἄποψη, ἀρχίζει ν' ἀντικαθιστᾶ τὴν ἰδέα τῆς δημοκρατίας μὲ τὴ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου.

Μέσα στὸ πλῆθος τῆς μαρξιστικῆς παράταξης βρῆκε τὸ ὅπλο ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ περάσει ἀπὸ τὴ δημοκρατία καὶ θὰ τὸν βοηθήσει τὸ ἴδιο καλὰ νὰ ὑποτάξει καὶ νὰ κυβερνήσει δικτατορικὰ καὶ μὲ τὴ γροθιὰ τοὺς λαούς.

Ἐργάζεται συστηματικὰ γιὰ νὰ πετύχει μιὰ διπλὴ ἐπανάσταση: στὸν οἰκονομικὸ καὶ στὸν πολιτικὸ τομέα.

Περιτριγυρίζεται, χάρη στὶς διεθνεῖς ἐπιδράσεις ποὺ ἔχει κινητοποιήσει ἀπὸ ἕνα συνοθύλευμα ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ ποὺ ἐκδηλώνουν μιὰν ἐνεργητικὴν ἀντίσταση σ' αὐτὴν τὴν πάλη ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ μέσα· τοὺς σπρώχνει στὸν πόλεμο καὶ τελειώνει ὅταν τὸ κρίνει ἀναγκαῖο,

ἀνυψώνοντας τὴ σημαία τῆς ἐπανάστασης πάνω στὸ πεδίο τῆς μάχης.

Τσακίζει οἰκονομικὰ τὰ Κράτη μέχρι ποὺ οἱ διεθνεῖς σχέσεις νὰ φτάσουν σ' ἕνα ἄγονο σημεῖο καὶ νὰ διαφύγουν ἀπ' τὰ κυβερνητικὰ χέρια γιὰ νὰ μποῦν κάτω ἀπὸ τὸν κεφαλαιοκρατικό του ἔλεγχο.

Ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸ Κράτος κάθε δυνατότητα ἀντίστασης, καθοδηγεῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος κι ἀνατινάζει στὸν ἀέρα τὶς βάσεις κάθε ἀντίστασης κι ἐθνικῆς αὐτοάμυνας, ἐλαττώνει στὸ ἐλάχιστο τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνηση, φέρνει στὴν ἐπιφάνεια τὰ αἴσχη τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ρίχνει στὸ βοῦρκο κάθε τὶ ποὺ εἶναι στ' ἀλήθεια μεγάλο.

Ὅσον ἀφορᾶ τὸν πολιτισμό, μολύνει τὴν τέχνη, τὴν φιλολογία κουρελιάζει, τὰ φυσιολογικὰ συναισθήματα, ἀποδιώχνει ὅλες τὶς θεωρίες γιὰ ὀμορφιὰ κι εὐγένεια, γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὸ καλὸ καί παρασύρει ὁμαδικὰ τοὺς ἀνθρώπους στὶς περιοχὲς τῆς φυσικῆς βίας ὅπου αὐτὸς κινεῖται.

Τὸ θρήσκευμα γελοιοποιεῖται· τὰ ἔθιμα κι ἡ ἠθική χαρακτηρίζονται σὰν νεκρὲς καταστάσεις κι ἀχρηστεύονται σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε τὰ τελευταῖα αὐτὰ στηρίγματα, ποὺ ἐπιτρέπουν σ' ἕνα λαὸ ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ τὴν ὕπαρξη του σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, γκρεμίζονται.

ΙΒ.—Τώρα ἀρχίζει ἡ μεγάλη καὶ τελευταία ἐπανάσταση. Ἀπὸ τὴ στιγὴ ποὺ ὁ Ἑβραῖος ἀποκτᾶ πολιτικὴ δύναμη, ἀπορίχνει καὶ τὰ τελευταῖα πέπλα ποὺ τὸν κρύβουν ἀκόμη. Ὁ Ἑβραῖος δημοκράτης καὶ φίλος τοῦ λαοῦ δίνει τὴ θέση του στὸν αἱμοχαρῆ καὶ τύραννο τοῦ λαοῦ Ἑβραῖο. Μέσα σὲ λίγα χρόνια ἐπιδιώκει νὰ ἐξουδετερώσει τοὺς ἐκπρόσωπους τῆς διανόησης, στερώντας τοὺς λαοὺς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ στάθηκαν πάντα ἀπὸ τὴ φύση τους οἱ πνευματικοὶ ἡγέτες καὶ τοὺς καταντᾶ ὥριμους πιὰ γιὰ τὸ ρόλο τοῦ σκλάβου, βάζοντας τους τελειωτικὰ στὴν δούλεψη του.

Ἕνα τρομακτικὸ παράδειγμα μιᾶς τέτοιας σκλαβιᾶς μᾶς προσφέρει ἡ Ρωσία ὅπου ὁ Ἑβραῖος μ' ἕναν ἄγριο φανατισμὸ βοήθησε νὰ χαθοῦν μέσα σὲ τρομερὰ σὲ ἀγριότητα βασανιστήρια, ἢ καταδίκασε νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴν πεῖνα πάνω ἀπὸ τριάντα ἑκατομμύρια ἄνθρωποι γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ μιὰ συμμορία Ἑβραίων διανοουμένων καὶ νὰ κυριαρχήσουν οἱ ληστὲς τοῦ χρηματιστηρίου πάνω σ' ἕνα μεγάλο λαό. Ἀλλὰ ἡ λύση δὲν βρίσκεται μόνο μὲ τὴν κατάργηση τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν ποὺ τοὺς ἐκμεταλλεύεται ὁ Ἑβραῖος, ἀλλὰ μπορεῖ νἄναι καὶ ἡ ἐξαφάνιση αὐτῶν τῶν παρασίτων ποὺ βρίσκονται μέσα σὲ κάθε λαό.

'Ο θάνατος τοῦ θύματος κάνει ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ πεθαίνει καὶ τὸ Βαμπίρ.

Ἂν τώρα περάσουμε στὰ αἴτια τῆς γερμανικῆς συντριβῆς σὰν πρώτη ἐκδήλωση της ἀποφασιστική, βρίσκουμε τὴν παραγνώριση τοῦ ρατσικοῦ προβλήματος καὶ προπάντων τοῦ ἑβραϊκοῦ κινδύνου.

Θὰ ἦταν ἐξαιρετικὰ εὔκολο νὰ ὑποφέρουμε τὶς ἀποτυχίες στὰ πεδία τῶν μαχῶν, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1918. Δὲν ἦταν διόλου ἀνάλογες μὲ τὶς νίκες ποὺ εἶχε πετύχει ὁ λαός μας. Δὲν μᾶς ὁδήγησαν αὐτὲς στὴν τρομερὴ πτώση, ἁπλούστατα χτυπηθήκαμε ἀπ' αὐτὴ τὴ δύναμη ποὺ εἶχε προετοιμάσει τὶς ἀποτυχίες ἀφαιρώντας συστηματικὰ ἀπ' τὸ λαό μας ἐδῶ καὶ δεκάδες χρόνια, τὶς δυνάμεις καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικὰ κριτήρια πού, μόνον αὐτά, καθιστοῦν ἀπαραίτητη κι ἀπαραβίαστη τὴν ὕπαρξη τῶν λαῶν.

Παραγνωρίζοντας τὸ πρόβλημα ποὺ ἔθετε τὶς βάσεις τῆς ράτσας ποὺ ἀνῆκε ὁ λαός μας, τὸ παληὸ Ράϊχ ἔχανε τὸ μοναδικὸ δικαίωμα ποὺ ἕνας λαὸς ἀπαιτεῖ νὰ ἔχει γιὰ νὰ ζήσει σ' αὐτὸν τὸν κόσμο. Οἱ λαοὶ ποὺ ἔρχονται σὲ ἐπιμιξία ἢ ποὺ ἐπιτρέπουν τὴν ἐπιμιξία, ἁμαρταίνουν καὶ πηγαίνουν ἐνάντια στὴ θέληση τῆς Θείας Πρόνοιας κι ἡ πτώση τους, ποὺ θὰ φροντίζει γιαυτὴν κάποιος πιὸ δυνατὸς ἀπ' αὐτούς, θὰ τοὺς ἀξίζει· δὲν εἶναι μιὰ ἀδικία ποὺ τοὺς γίνεται, εἶναι τὸ ἀντίθετο, ἀπόδοση δικαιοσύνης. Ὅταν ἕνας λαὸς δὲν στηρίζεται πιὰ διόλου στὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς ὕπαρξης του, ποὺ τοῦ δόθηκαν ἀπὸ τὴ φύση καὶ φύτεψαν τὶς ρίζες τους στὸ αἷμα του, δὲν ἔχει πιά τὸ δικαίωμα νὰ παραπονιέται γιὰ τὸν χαμὸ τῆς γήϊνης ὕπαρξης του. Ὅλα ἐδῶ κάτω θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν καλύτερα. Κάθε μιὰ ἧττα θὰ μποροῦσε νά γίνει μιά μελλοντικὴ νίκη. Κάθε χαμένος πόλεμος ἴσως εἶναι ἡ αἰτία κι ἡ ἀφορμὴ γιά μιάν ἀνώτερη ἐξύψωση· κάθε καταστροφὴ ἴσως κάνει πιὸ ἰσχυρὴ τὴν ἀνθρώπινη ἐνεργητικότητα καὶ κάθε καταπίεση μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψει νὰ γεννηθοῦν οἱ δυνάμεις ποὺ θὰ προετοιμάσουν μιάν ἠθικὴν ἀναγέννηση, ὅσο τὸ αἷμα κι ἡ ράτσα τοῦ λαοῦ μένει ἁγνό.

'Αλλά ὅταν τὸ αἷμα χάσει τὴν ἁγνότητα του καταστρέφεται γιά πάντα ἡ ἐσωτερικὴ εὐτυχία, ὁ ἄνθρωπος γκρεμίζεται γιά πάντα κι οἱ συνέπειες ἠθικὲς καὶ σωματικὲς γίνονται δυσβάστακτες.

Ἂν ἀνακεφαλαιώσουμε καὶ συγκρίνουμε αὐτὸ τὸ μοναδικὸ πρόβλημα μὲ ὅλα τ' ἄλλα προβλήματα τῆς ζωῆς, θὰ δοῦμε τότε πόσο αὐτὰ τὰ ἄλλα ἔχουν λιγώτερη σημασία καὶ πόσο δὲν μποροῦν ν' ἀντέξουν σὲ μιὰ τέτοια σύγκριση. Εἶναι ὅλα προκαθορισμένα - μέσα στὸ χρόνο· ἐνῶ τὸ ζήτημα τῆς διατήρησης ἢ ὄχι τῆς ἁγνότητας τῆς ρά-

τσας καὶ τῆς καθαρότητας τοῦ αἵματος θὰ ὑπάρχει ὅσο ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι.

Ὅλες οἱ αἰτίες ποὺ ἔχουν κάποιο οὐσιαστικὸ βάρος καὶ μιὰν ἐπίδραση στὸν πόλεμο, ἀναφέρονται καὶ ὁδηγοῦν σὲ τελευταία ἀνάλυση στὸ πρόβλημα τῆς ράτσας.

Ὅτι ἀναφέρεται στὰ ζητήματα γενικῶς, ἀπόδοσης δικαιοσύνης, ἢ στὶς ἀντιξοότητες τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, στὰ φαινόμενα τῆς κατάπτωσης ἑνὸς πολιτισμοῦ ἢ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς πολιτικῆς, στὴν χρεωκοπία τῆς σχολικῆς παιδείας ἢ στὴν κακὴ ἐπίδραση ποὺ ἐξασκεῖ πάνω στοὺς ἔφηβους ὁ τύπος, ὅλ' αὐτὰ τὰ κακὰ ὀφείλονται πάντα, ἂν θελήσουμε νὰ φτάσουμε στὸ βάθος τῶν πραγμάτων, στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ λαὸς γιὰ τὸν ὁποῖο τίθεται τὸ πρόβλημα δὲν ἔδωσε τὴν ἀπαιτούμενη προσοχὴ στὴν φυλή του ἢ δὲν μπόρεσε νὰ διακρίνει τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχε ἡ φυλή του ἀπὸ ἕναν ἄλλο ξένο λαό.

Γιαυτὸ ἀκριβῶς ὅλες οἱ προσπάθειες γιὰ ἀνασυγκρότηση, ὅλα τὰ ἀμυντικὰ ἔργα, ὅλα τὰ πολιτικὰ μέτρα, κάθε οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ κάθε πνευματικὴ κατάκτηση, δὲν φέρνουν κανένα σοβαρὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ ἔθνος καὶ τὸ ὄργανο ποὺ τὸ γέννησε καὶ σύγχρονα τὸ βοηθάει νὰ ὑπάρχει πάνω στὴ γῆ, δηλαδὴ τὸ Κράτος, δὲν ἦταν κατὰ βάθος ὅσο ἔπρεπε ἱκανὰ νὰ διαφυλάξουν τὴν ὕπαρξη τους ἐνῶ ἀντίθετα τὴν ἄφησαν σιγὰ—σιγὰ νὰ χαθεῖ. Ἡ φαινομενικὴ ἄνθηση τοῦ Ράιχ δὲν μποροῦσε ν' ἀποκρύψει τὴν ἀδυναμία του καὶ κάθε φορὰ παραμεριζόταν τὸ πιὸ ἀξιοσημείωτο πρόβλημα.

Θἄταν ἄδικο νὰ πιστεύουμε ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἀποστάτες τῶν διαφόρων πολιτικῶν κινημάτων, ποὺ συζητοῦσαν ἐπιστημονικὰ στὸ προσκέφαλο τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἔκαναν τὸ ἴδιο κι οἱ ἀρχηγοί τους ποὺ θἄταν τὸ ἴδιο καλῶς ἢ κακῶς πληροφορημένοι. Ἡ ἐνεργητικότητα τους ἦταν καταδικασμένη ν' ἀποβεῖ μάταια γιατί, σὲ μιὰ κατάσταση τόσο ἀποφασιστική, ἔβλεπαν ὅσο καὶ νἆναι τὸ σχῆμα τῆς ἔκτασης τῆς ἀρρώστειας ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν ν' ἀνακαλύψουν τὴν παθόγονο αἰτία του. Ὅταν μελετήσουμε προσεκτικὰ τὴν γραμμὴ ποὺ ἀκολούθησε ἐξελικτικὰ τὸ παληὸ Ράιχ, δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε νὰ διακρίνουμε, ὕστερα ἀπὸ μιὰ προσεκτικὴν ἐξέταση ὅτι ἀκόμη καὶ καὶ μετὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς ἑνότητας καὶ τὴν στιγμὴ ποὺ ἀκριβῶς πραγματοποιοῦνταν ἡ πρόοδος τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, ἡ ἐσωτερικὴ κατάπτωση ἦταν κιόλας σὲ πλήρη δράση, παρόλες τὶς πολιτικὲς ἐπιτυχίες καὶ τὴν πλούσια οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, ἡ γενικὴ κατάσταση χειροτέρευε ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη. Στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὸ Ράιχσταγ, ἡ αὔξηση τῶν μαρξιστῶν ἐκλεκτόρων ἔδειχνε ὅτι συνεχῶς πλη-

σίαζε ἡ ἐσωτερικὴ κατάπτωση ποὺ θὰ ὁδηγοῦσε στὸ ἐξωτερικὸ γκρέμισμα. Ὅλες οἱ νίκες ποὺ εἶχαν πετύχει τὰ ἀστικὰ κόμματα ἦταν χωρὶς καμιὰν ἀξία, ὄχι μόνο γιατὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν, παρόλους τοὺς ἐκλογικοὺς θριάμβους, τὴν ἀριθμητικὴ ἄνοδο τῆς μαρξιστικῆς κλίκας, ἀλλ' ἀκόμα γιατὶ ἔφερναν ἴσα—ἴσα πάνω τους τὰ σημάδια τῆς ἀποσύνθεσης. Χωρὶς καμιὰν ἀμφιβολία ὁ ἀστικὸς κόσμος εἶχε κιόλας δηλητηριαστεῖ ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὴν πτωμαΐνη τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καὶ ἡ ἀντίσταση του ἦταν συχνὰ ἀποτέλεσμα τῆς διάθεσης γιὰ ἐπίδειξη ποὺ εἶχαν οἱ φιλόδοξοι ἡγέτες του παρὰ μιὰ ἀντίδραση στηριγμένη πάνω σὲ βάσεις ἀντιπάλων ἀποφασισμένων νὰ ἀγωνιστοῦν μέχρι τὸ τέλος. Ἕνας μόνο ἀγωνιζόταν ὅλ' αὐτὰ τὰ χρόνια μὲ μιὰν ἀκαταπόνητη ἐπιμονὴ κι αὐτὸς ἦταν ὁ Ἑβραῖος. Τὸ ἄστρο τοῦ Δαυΐδ ἀνέβαινε ὅλο καὶ πιὸ ψηλὰ στὸ στερέωμα, μὲ τὸ μέτρο ποὺ ἀδυνάτιζε τὸ ἔνστικτο αὐτοσυντήρησης τοῦ λαοῦ μας.

Ἔτσι ἔφτασε στὰ 1914 νὰ μὴ εἶναι σὲ θέση ὁ λαὸς αὐτὸς νὰ πολεμήσει στὸ πεδίο τῆς μάχης· ἡ ἀπόφαση του νὰ πάει ὡς ἐκεῖ ἦταν μονάχα μιὰ ξαφνικὴ ἀναπήδηση αὐτοῦ τοῦ ἔνστικτου τῆς ἐθνικῆς διατήρησης ἐνάντια στὴν πρόοδο τῆς παραλυσίας ποὺ ἀπειλοῦσαν τὸν λαό μας οἱ μαρξιστικὲς κι οἱ εἰρηνιστικὲς θεωρίες. Ὅμως τὶς μέρες ἀκριβῶς ποὺ κρινόταν τὸ μέλλον του δὲν μπόρεσε ν' ἀντιληφθεῖ ποιὸς ἦταν ὁ ἐσωτερικὸς ἐχθρός, κάθε ἀντίσταση στὸ ἐξωτερικὸ ἦταν μάταιη κι ἡ Θεία Πρόνοια δὲν εἶχε παρὰ νὰ πληρώσει στὸν νικητῆ τὰ λύτρα τῶν κόπων του· ὑπάκουσε στὸν αἰώνιο νόμο ποὺ προστάζει ὅτι κάθε σφάλμα πρέπει νὰ πληρώνεται.

Αὐτὲς οἱ ἀντιλήψεις κι ἡ μέχρι σήμερα πεῖρα θὰ ἐνέπνεαν τὶς βασικὲς ἀρχὲς καὶ θὰ καθόριζαν τὶς θέσεις τοῦ νέου κινήματος· εἴχαμε κι ὅλας ἀποφασίσει γενικὰ ὅτι εἴμαστε οἱ μόνοι ἱκανοὶ ὄχι μονάχα νὰ σταματήσουμε τὴν κατάπτωση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργήσουμε τὴν γρανιτένια βάση ποὺ πάνω της θὰ μποροῦσε νὰ στηθεῖ μιά μέρα ἕνα κράτος, ἀλλὰ ἕνα τέτοιο κράτος ποὺ δὲν θἄταν πιὰ ἕνας ξένος μηχανισμὸς μέσα στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ μας ποὺ θὰ τοποθετοῦσε τὴν φιλοδοξία του στὴν ὑπηρεσία τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων του, ἀλλὰ ἕνας ὀργανισμὸς προερχόμενος ἀπ' τὸ λαό : ἕνα Γερμανικὸ κράτος στὴν ὑπηρεσία τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους.

ΔΩΔΕΚΑΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

ΑΝ ΜΟΝΑΧΑ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΠΕΡΙΓΡΑΦΩ ΤΗΝ πρώτη φάση τῆς ἐξέλιξης τοῦ κινήματος μας κι ἂν μιλήσω συνοπτικὰ γιὰ τὰ διάφορα προβλήματα ποὺ μαζύ τους ἦταν δεμένη, δὲν τὸ κάνω ἀπὸ διάθεση ν' ἀναπτύξω τὸ πνεῦμα τῆς θεωρίας μας.

Τὸ πρόγραμμα μας ἔχει πράγματι μιά ἔκταση τέτοια ποὺ θά μποροῦσε νά περιλάβει ἕναν τόμο ὁλόκληρο. Θά μιλήσω λοιπὸν γιαυτὸ καὶ θά τὸ ἀναλύσω σὲ βάθος στὸ δεύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ ἔργου καὶ θά προσπαθήσω νά δώσω μιάν εἰκόνα τοῦ κράτους τέτοιαν ὅπως ἐμεῖς τὴ φανταζόμαστε. «Ἐμεῖς» εἴμαστε μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄνθρωποι ποὺ στὸ βάθος, συμμετέχουν καὶ συμμερίζονται τά ἰδανικά μας, χωρὶς ὅμως ὅλοι νὰ μποροῦν νά βροῦν εὔκολα τὶς λέξεις ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιά νά ἐκφράσουν αὐτὸ ποὺ ξετυλίγεται μπροστά στά μάτια τους.

Ὅλες οἱ μεγάλες μεταρρυθμίσεις ὅσο ἀξιοσημείωτες κι ἂν εἶναι ἔχουν στὴν ἀρχὴ ἕναν μόνο πρωταγωνιστή, ἕναν ἐμπνευστὴ κι ὕστερα μόνον ἀποκτοῦν ἑκατομμύρια ἑκατομμυρίων ὀπαδούς. Αὐτό ποὺ προέχει εἶναι ν' ἀναφερθοῦμε στὴν βαθύτερη θέληση τῶν χιλιάδων ἀπαθῶν ἀνθρώπων, μέχρι ποὺ τέλος ἕνας ἀπ' αὐτοὺς θά ξυπνήσει καὶ θ' ἀπαντήσει στὴν ἐπίκληση ἔτσι ποὺ θά κατορθωθεῖ νὰ ἀφυπνισθοῦν οἱ παληὲς ἐλπίδες καὶ μέσα στὴ νέα τους πιά ἔκφραση νά ὁδηγηθοῦν στὴν πραγμάτωση, στὴ νίκη.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἑκατομμύρια ἄτομα ἔχουν στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς

τους τὴν ἐπιθυμία μιᾶς πλέριας ἀλλαγῆς τῶν καθημερινῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, κάνει φανερὴ τὴν βαθειὰ καὶ πονεμένη ἀπογοήτευση ποὺ ἐπικρατεῖ παντοῦ. Αὐτὴ ἡ ἀπογοήτευση ἐκδηλώνεται μὲ χίλιους τρόπους διαφορετικούς, στὸν ἕνα σὰν ἀποθάρρυνση κι ἀπελπισία, στὸν ἄλλο σὰν ἀηδία, ὀργὴ κι ἀγανάκτηση, στὸν τρίτο σὰν ἀδιαφορία καὶ σ' ἕναν ἄλλα ἀκόμα σὰν ἀγωνιακὴ ἐπιθυμία νὰ μεσολαβήσει. 'Ανάμεσα στοὺς ἀπογοητευμένους, ἄλλοι ἀπέχουν ἀπ' τὶς ἐκλογὲς κι ἄλλοι οἱ περισσότεροι, ψηφίζουν μὲ φανατισμὸ τὴν ἄκρα ἀριστερά.

Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν τὸ νεαρό μας κίνημα ἔπρεπε νὰ στραφεῖ κατὰ πρῶτον καὶ κύριο λόγο: γιατὶ ἦταν φυσικὸ νὰ μὴ ζητήσει τοὺς ὀπαδούς του στοὺς ἱκανοποιημένους κι ἀδρανεῖς ἀλλὰ ν' ἀποτελέσει ἕναν ὀργανισμὸ ἀπὸ ἄτομα βασανισμένα ἀπὸ τὸν πόνο, συγχυσμένα, δυστυχισμένα κι ἀπογοητευμένα· πρῶτα ἀπ' ὅλα δὲν εἴχαμε πρόθεση νὰ διεκδικήσουμε τὴν ἐπιφάνεια τοῦ σοσιαλιστικοῦ σώματος καὶ νὰ ἐμφανιστοῦμε πάνω στὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο ἀλλὰ νὰ ξαπλώσουμε τὶς ρίζες μας, βαθύτερα, μέσα στὴ μεγάλη λαϊκὴ μάζα.

***

'Η πολιτικὴ ἄποψη ποὺ παρουσίαζε ἡ Γερμανία γύρω στά 1918 ἦταν ἡ ἀκόλουθη : ἕνας λαὸς χωρισμένος, διαμοιρασμένος σὲ δυὸ κόμματα. Τὸ πρῶτο κόμμα, τὸ πιὸ πολυάριθμο, ἀγκαλιάζει τά διανοητικά στρώματα τοῦ ἔθνους, ἀποκλείοντας τελείως τά χειρωνακτικά ἐπαγγέλματα. Ἦταν ἐπιφανειακά «ἐθνικὸ» ἐννοώντας μ' αὐτὸ ὅτι ἐκπροσωποῦσε, σὲ ἀρκετά πλατειά ἔννοια, τά κυβερνητικά συμφέροντα, ἀλλά πού φαινόταν περισσότερο νά συντάσσεται μὲ τά ἐνδιαφέροντα τῆς δυναστείας.

Προσπαθεῖ νά πραγματοποιήσει τά ἰδανικά του καὶ νά φτάσει στοὺς σκοπούς του χρησιμοποιώντας μόνο πνευματικά ὅπλα πού τὸ ἀποτέλεσμα τους ἦταν τόσο ἐπιφανειακὸ ὅσο κι ἀνολοκλήρωτο καὶ πού ἐπέδειξε μπροστά στὴ σκληρότητα τοῦ ἀντιπάλου μιά ἀξιοσημείωτη κατωτερότητα.

Μὲ ἕνα δυνατὸ κτύπημα, ἕνα μόνο, αὐτὴ ἡ τάξη πού ἦταν ἀκόμα, μόλις πρόσφατα, ἡ ἄρχουσα τάξη, ξαπλώθηκε κατά γῆς : τρέμουσα ἀπὸ δειλία, ὑποτάχθηκε στὶς ταπεινώσεις πού ὁ δίχως οἶκτο νικητής τὴν ὑπέβαλλε.

Σ' αὐτὴ τὴν τάξη ἀντιτίθεται ἡ μεγάλη μάζα τοῦ πληθυσμοῦ, οἱ χειρώνακτες ἐργάτες. Αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει κινήματα καὶ πεποιθήσεις ὅλο καὶ περισσότερο μαρξιστικὲς-ἐξτρεμιστικὲς κι ἔχει ἀποφασίσει νά τσακίσει μὲ τὴ βία κάθε ἀντίσταση τῆς τάξης τῶν διανοουμένων.

θέλει νὰ εἶναι ἐθνικιστική· ἀρνεῖται νὰ ὑποστηρίξει ἐθνικὰ συμφέροντα: τὸ ἀντίθετο ὑποθάλπτει ὅλες τὶς ξένες ἀπόπειρες γιὰ ἐπικράτιση. Ἀριθμητικὰ ἀντιπροσωπεύει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ κυρίως περιέχει στοιχεῖα ἐθνολογικὰ τέτοια ποὺ χωρὶς αὐτὰ μιὰ ἐθνικὴ ἀναγέννηση δὲν μπορεῖ νὰ ἐκπροσωπηθεῖ, οὔτε νὰ πραγματοποιηθεῖ.

Ἔτσι στὰ 1918 ἔπρεπε νἄχουμε καταλάβει αὐτό: κάθε καινούργια ἐξύψωση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ὁδηγοῦσε σὲ μιὰ ἐπιδείνωση τῶν ξένων πιέσεων πάνω στὴ Γερμανία. Οἱ συνθῆκες ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἐπιτρέψουν κάτι τέτοιο δὲν ἦταν ὁπωσδήποτε τὰ ὑλικὰ ὅπλα ὅπως θὰ τὄθελαν οἱ «Κυβερνητικοί» μας ἁρμόδιοι, ἀλλὰ ἡ δύναμη τῆς θέλησης. Ἀπὸ ὅπλα οἱ Γερμανοὶ εἶχαν κιόλας τότε περισσότερα ἀπὸ ὅσα χρειαζόντουσαν· ἂν δὲν ἤξεραν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐλευθερία τους, αὐτὸ ποὺ τοὺς ἔλλειπε ἦταν ἡ ἐνεργητικότητα ποὺ δίνει τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ ἡ θέληση τῆς ζωῆς. Τὸ καλύτερο ὅπλο δὲν εἶναι τὸ ἄψυχο καὶ χωρὶς ἀξία ὑλικὸ ὅταν λείπει τὸ ἠθικὸ ἔρεισμα ποὺ εἶναι ἕτοιμο καὶ πάντα διαθέσιμο νὰ μπεῖ σ' ἐνέργεια. Ἂν ἡ Γερμανία ἔμεινε ἀνυπεράσπιστη, αὐτὸ δὲν ὀφειλόταν στὴν ἔλλειψη ὅπλων· δὲν τῆς ἔλλειπε παρὰ ἡ θέληση νὰ διαφυλάξει αὐτὰ τὰ ὅπλα γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ λαοῦ της.

Ἂν, σήμερα παντοῦ, οἱ πολιτικοί μας τῆς ἀριστερᾶς, βγαίνουν κι ἀγωνίζονται ν' ἀποδώσουν στὴν ἔλλειψη ὅπλων τὴν ἀσυνείδητη πολιτική τους, ὅλες τὶς ὑποχωρήσεις καὶ τὶς προδοσίες τους, δὲν τοὺς ἀξίζει παρὰ μόνον αὐτὴ ἡ ἀπάντηση: «Κύριοι δὲν λέτε τὴν ἀλήθεια! Μὲ τὴν ἐγκληματικὴ πολιτική σας τῆς ἐγκατάλειψης τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, προδώσατε τὰ ὅπλα μας. Τώρα προσπαθεῖτε νὰ παρουσιάσετε τὴν ἔλλειψη ὅπλων σὰν τὴν ἀποφασιστικὴ αἰτία τῆς κουρελιασμένης ἀθλιότητας μας: δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸ ὅπως καὶ σ' ὅλα ὅσα κάνετε, παρὰ ψέμα καὶ διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας».

Τὰ ἴδια θάλεγα ἄλλωστε καὶ γιὰ τοὺς πολιτικοὺς τῆς δεξιᾶς: γιατὶ χάρη στὴ θλιβερὴ δειλία τους τὰ ἑβραϊκὰ καθάρματα, βρῆκαν τὴν δυνατότητα στὰ 1918 νὰ κλέψουν τὰ ὅπλα τοῦ ἔθνους. Πολὺ περισσότερο ἀπ' τοὺς ἄλλους αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχαν οὔτε τὸ δικαίωμα, ἀλλ' οὔτε καὶ λογικὴν αἰτία νὰ ἐφαρμόσουν τὸν ἀφοπλισμὸ καὶ νὰ τὸν τοποθετήσουν στὸ πρόγραμμα τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ τους σὰν μιὰ πράξη σύνεσης (διάβαζε καλύτερα: δειλίας)· τὸ ἀντίθετο ἡ κατάσταση τοῦ ἀνυπεράσπιστου λαοῦ μας θὰ μποροῦσε νὰ γεννήσει τὸ φόβο καὶ τὴ δειλία. Γιὰ νὰ τοποθετήσουμε λοιπὸν τὸ πρόβλημα σὲ μιὰ νέα βάση δὲν ἔπρεπε διόλου ν' ἀναρωτηθοῦμε:

«Πῶς θὰ προμηθευτοῦμε ὅπλα;», ἀλλά: «Πῶς θὰ δημιουργήσουμε τὸ πνεῦμα ποὺ θὰ κάνει τὸ λαό μας ἱκανὸ νὰ κρατήσει ὅπλα;» Ὅταν ἕνα τέτοιο πνεῦμα ἀναπτυχθεῖ σ' ἕνα λαό, ἡ θέληση του μπορεῖ νὰ βρεῖ χίλιους δρόμους ποὺ καθένας τους ὁδηγεῖ σ' ἕνα ὅπλο. Δῶστε δέκα περίστροφα σ' ἕνα δειλό, δὲν θὰ ρίξει οὔτε μιὰ δεσμίδα τὴν ὥρα τῆς μάχης! Ἀξίζουν λιγώτερο στὰ χέρια του ἀπὸ ἕνα ρόπαλο στὰ χέρια ἑνὸς γενναίου.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀνασυγκρότησης τῶν πολιτικῶν δυνάμεων τοῦ λαοῦ μας μπαίνει κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς σὰν ἕνα πρόβλημα πιὰ καθαρῆς ἀνανέωσης τοῦ ἐνστίκτου μας τῆς ἐθνικῆς αὐτοσυντήρησης: πραγματικὰ κάθε ἐξωτερικὴ προπαγανδιστικὴ πολιτικὴ καὶ κάθε ἐπαναξιοποίηση τοῦ ἴδιου τοῦ Κράτους εἶναι λιγώτερο πραγματοποιήσιμη ἀπὸ τὶς δυνατότητες τοῦ ἐξοπλισμοῦ, παρὰ ἀπὸ τὴν ἱκανότητα ἀντίστασης ἀναγνωρισμένη ἢ ὑποθετικὴ ἑνὸς ἔθνους. Ἡ ἱκανότητα τῆς συνοχῆς ἑνὸς λαοῦ πετυχαίνεται πολὺ λιγώτερο ἀπὸ μιὰ μεγάλη συγκέντρωση ὅπλων ποὺ δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ τὰ μεταχειριστεῖ παρὰ ἀπὸ τὴν καταφανῆ ὕπαρξη μιᾶς φλογερῆς θέλησης γιὰ ἐθνικὴ αὐτοσυντήρηση κι ἀπὸ τὸ ἡρωικὸ θάρρος ποὺ φτάνει μέχρι τὸ θάνατο. Μιὰ συνένωση δὲν φτάνει σὲ θετικὰ ἀποτελέσματα μὲ τὰ ὅπλα ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Γιαυτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο ὁ Βρεταννικὸς λαὸς θεωρεῖται ἐδῶ καὶ τόσον καιρὸ σὰν ὁ πιὸ ἰσχυρὸς ἀπ' τοὺς Συμμάχους σ' ὁλόκληρον τὸν κόσμο γιατὶ ξέρουν ὅτι ὑπολογίζουν στὸ πεῖσμα καὶ στὴν ἄγρια ἐπιμονὴ τῆς κυβέρνησης του καὶ τῆς μεγάλης μάζας τοῦ ἔθνους ποὺ εἶναι σταθερὰ ἀποφασισμένη ν' ἀγωνιστεῖ μέχρι τὴν τελικὴ νίκη· ξέρουν ὅτι δὲν θὰ μετρήσουν οὔτε τὸ χρόνο, οὔτε τὶς θυσίες κι ὅτι θὰ μεταχειριστοῦν ὅλα τὰ μέσα γιὰ νὰ φτάσουν στὸν τελικὸ σκοπό. Νὰ γιατὶ ὁ στρατιωτικὸς ἐξοπλισμός, ὅσος ὑπῆρχε μέχρι τότε δὲν ἔχει καμιὰν ἀνάγκη νὰ συγκριθεῖ μὲ αὐτὸν τῶν ἄλλων κρατῶν.

Ἂν θεωρήσουμε ὅτι ἡ μεταρρύθμιση τῆς πολιτικῆς τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἦταν ἕνα πρόβλημα ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ξαναζωντανέψει τὴν θέληση μας γιὰ ζωή, εἶναι ἀκόμη φανερὸ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ αὐτὴ ἡ θέληση δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ προσεταιρισθοῦμε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἦταν κιόλας ἐθνικιστικά· αὐτὸ ποὺ χρειαζόταν ἦταν νὰ ἐθνικοποιήσουμε τὴν μάζα ποὺ εἶναι ἀντεθνική, πράγμα ἀπαραίτητο ὅπως καθένας μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ.

Σὰν συμπέρασμα, ἕνα κίνημα νέο ποὺ ἔχει σὰν σκοπὸ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Γερμανικοῦ κράτους στὴν ξεκάθαρη, πρωτινὴ ἡγετικὴ

του μορφή, πρέπει ν' ἀποδυθεῖ σ' ἕναν ἀγώνα δίχως τέλος γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς μεγάλης μάζας.

Ἀλλὰ ἡ μπουρζουαζία μας ἡ λεγόμενη «ἐθνική» εἶναι γενικὰ τόσο κουρελιασμένη, ἡ ἐθνικιστικὴ νοοτροπία της δείχνει τόσο λίγο ἀναπτυγμένη, ποὺ μοιάζει ὅτι δὲν πρόκειται νὰ συναντήσουμε τουλάχιστον ἀπ' αὐτὴν τὴν πλευρὰ σοβαρὴ ἀντίσταση ἐκθέτοντας τὴν ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ πολιτική μας. Ὅμως κι ἂν ἀκόμα μὲ δικαιολογία τὴν γνωστὴ σ' ὅλους μυωπία της, ἡ γερμανικὴ μπουρζουαζία ὅπως ἄλλοτε στὴν ἐποχὴ τοῦ Βίσμαρκ δίσταζε στὴν κρίσιμη ὥρα νὰ παραδοθεῖ κι ἀντιδροῦσε, ἡ ἀντίδραση της αὐτὴ θὰ ἦταν παθητική· δὲν θὰ ὑπῆρχε διόλου φόβος ἀπὸ μέρους της γιὰ μιὰν ἐνεργητικὴ ἀντίσταση ἀφοῦ ἦταν γνωστὴ καὶ παροιμιώδικη ἡ δειλία της.

Ὑπάρχει ὅμως κι ἄλλο ἕνα τμῆμα συμπατριωτῶν μας ποὺ ἔχει προσεταιρισθεῖ τὸν διεθνισμό. Τοὺς φέρνει πρὸς τὴ βία πρῶτα ὁ ἐπιπόλαιος χαρακτήρας τους, ἀλλὰ κι οἱ καθοδηγητές τους Ἑβραῖοι ποὺ εἶναι τό ἴδιο σκληροὶ καὶ δίχως οἶκτο. Θὰ τσακίσουν κάθε προσπάθεια γιὰ ἐξύψωση τῆς Γερμανίας, ὅπως ἄλλοτε εἶχαν κάνει νὰ λυγίσει τό ἄνθος τῆς γερμανικῆς στρατιᾶς. Καὶ πρὸ πάντων χάρη στὴν τέλεια ἀριθμητικὴ ὑπεροχή τους, ὄχι μόνο θὰ ἐμποδίσουν μέσα σ' αὐτὸ τὸ Κοινοβουλευτικὸ κράτος νὰ ἐξασκηθεῖ μιὰ ὁποιαδήποτε ἐθνικιστικὴ ἐξωτερικὴ πολιτική, ἀλλ' ἀκόμη θὰ καταστήσουν ἀδύνατη κάθε ἐπαφή, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐξυψώσει τὴ γερμανικὴ δύναμη συναποκομίζοντας ἕνα συμφέρον, μὲ κάθε σύμμαχο. Γιατὶ τὸ ἀδύνατο σημεῖο ποὺ ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς ἡ ὕπαρξη τῶν δέκα πέντε ἑκατομμυρίων μαρξιστῶν, δημοκρατικῶν, εἰρηνιστῶν καὶ ὀπαδῶν τοῦ Κέντρου, δὲν εἶναι κιόλας γνωστὸ μόνο σὲ ὅλους μας, καθρεφτίζεται καὶ στὰ μάτια τοῦ ξένου, ποὺ ἐνῶ ἐκτιμᾶ τὴν ἀξία μιᾶς πιθανῆς συμμαχίας ἢ ὄχι νιώθει νὰ πιέζεται ἀπ' τὸ βάρος αὐτῆς τῆς ἐνοχλητικῆς βόμβας ποὺ εἶναι ἕτοιμη νὰ ἐκραγεῖ. Δὲν συμμαχεῖ κανεὶς μ' ἕνα Κράτος ὅπου τὰ κόμματα του ἀντιστέκονται ἐνεργητικὰ ἢ τὸ λιγώτερο ἔστω καὶ παθητικὰ σὲ κάθε ἐκδήλωση ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Πρέπει νὰ προσθέσω σ' αὐτὸ ὅτι οἱ ἡγέτες αὐτῶν τῶν προδοτικῶν κομμάτων ἔχουν συχνὰ συμφέροντα ν' ἀντιστέκονται σὲ κάθε προσπάθεια ἐξύψωσης τοῦ κράτους γιατὶ ἔτσι μόνο θὰ διατηρηθοῦν κι αὐτοὶ στὴν ἐξουσία.

Τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας δὲν μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐλπίζουμε ὅτι ὁ γερμανικὸς λαὸς θὰ ξαναβρεθεῖ μιὰ μέρα στὴ θέση ποὺ ἄλλοτε κάτεχε, χωρὶς νὰ κανονίσει τοὺς λογαριασμούς του μ' αὐτοὺς ποὺ ἦταν ἡ αἰτία καὶ ποὺ διοργάνωσαν τὴν ἀκατάσχετη τούτη πτώση τοῦ

κράτους. Γιατί, μπροστὰ στὸ κοινοβούλιο τῶν ἀπογόνων μας, ὁ Νοέμβρης τοῦ 1918 δὲν θὰ παρουσιαστεῖ μόνο σὰν μιὰ ἁπλῆ προδοσία, ἀλλὰ θὰ ὁλοκληρωθεῖ ἡ κατηγορία καὶ θὰ γίνει προδοσία ἐνάντια στὴν πατρίδα.

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ ἀποκατάσταση τῆς γερμανικῆς ἀνεξαρτησίας στὸ ἐξωτερικὸ εἶναι συνδεδεμένη κατὰ πρῶτο καὶ κύριο λόγο μὲ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ πνεύματος ἀποφασιστικότητας καὶ θέλησης τοῦ λαοῦ μας.

'Αλλὰ χωρὶς ἀκόμη νὰ δοῦμε τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν τεχνική του πλευρά. ἡ σκέψη μιᾶς ἀπελευθέρωσης τῆς Γερμανίας ἀπέναντι στοὺς λαοὺς τοῦ ἐξωτερικοῦ θὰ φαινόνταν ἀπραγματοποίητη, ὅσο ἡ μεγάλη λαϊκὴ μάζα δὲν θὰ ἦταν διατεθειμένη νὰ τεθεῖ στὴν ὑπηρεσία αὐτῆς τῆς σκέψης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

'Απὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς, καταντάει ὁλοφάνερο τὸ γεγονὸς γιὰ κάθε ἀξιωματικό, ὅτι δὲν μπορούσαμε νὰ κάνουμε ἕναν πόλεμο μὲ μεραρχίες σπουδαστῶν, ἀλλὰ ὅτι ἔπρεπε τουλάχιστον νὰ χρησιμοποιήσουμε τὶς γροθιές τους ἀντὶ γιὰ τὰ μυαλά τους.

"Ομως θἄπρεπε κιόλας νἄχουμε ὑπόψη μας σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ὅτι ἂν θ' ἀφήναμε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἄμυνα σ' αὐτὴ τὴν τάξη τὴν λεγόμενη διανοούμενη, ἀπογυμνώναμε τὸ ἔθνος ἀπὸ ἕνα τμῆμα του ποὺ δὲν μπορούσαμε εὔκολα νὰ τὸ ἀντικαταστήσουμε. Οἱ νέοι Γερμανοὶ διανοούμενοι, ποὺ μὲ τὰ συντάγματα τῶν ἐθελοντῶν, βρῆκαν τὸ θάνατο στὴν Φλάντρα τὸ 1914 μᾶς ἔλλειψαν οὐσιαστικὰ ἀργότερα κι ἡ ἔλλειψη αὐτὴ βάραινε πάνω σ' ὁλόκληρο τὸ ἔθνος. 'Ηταν οἱ ἐπίλεκτοι τοῦ ἔθνους μας κι ὁ χαμός τους δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθμιστεῖ μὲ καμιὰ νίκη μας στὸ διάστημα τοῦ πολέμου. Καὶ τὸ ἴδιο καθὼς ὁ ἀγώνας δὲν μπορεῖ νὰ τροφοδοτηθεῖ ἂν οἱ μεραρχίες δὲν ἐνισχυθοῦν ἀπ' τὶς μᾶζες τῶν ἐργατῶν, ἔτσι τὸ ἴδιο δὲν μπορούσαμε νὰ δημιουργήσουμε τεχνικὰ αὐτὸν τὸν ἀγώνα ἂν δὲν βασίλευε σ' ὁλόκληρο τὸ κοινωνικὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μιὰ ἀδιάσπαστη ἑνότητα ἐνδυναμωμένη ἀπὸ τὴν ἀκατάλυτη θέληση.

"Ετσι λοιπὸν ὁ λαός μας, ὑποχρεωμένος νὰ σέρνει τὴν ζωή του, ἀφοπλισμένος κάτω ἀπ' τὰ χιλιάδες βλέμματα ὅλων αὐτῶν ποὺ ὑπόγραψαν τὴν συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, δὲν μποροῦσε νὰ πάρει κανένα μέτρο τεχνικῆς προετοιμασίας ὅσον καιρὸ οἱ ὀρδὲς τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ δὲν ἀποδεκατίζονταν καὶ δὲν ὑποτάσσονταν αὐτὸς ὁ Ιουδαϊσμὸς ποὺ ἡ ἔμφυτη μικρότητα τοῦ χαρακτῆρα του, τοῦ ἐπέτρεπε νὰ προδίδει ὅλα κι ὅλον τὸν κόσμο γιὰ τριάντα ἀργύρια. 'Αλλὰ ὁ Ιουδαϊσμὸς ἔχει κιόλας ἐπισημανθεῖ, μᾶς εἶναι πιὰ γνωστός! Τὸ ἀντί-

θετο, δλ' αὐτὰ τὰ ἑκατομμύρια οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἀπὸ φιλοσοφικὴ πεποίθηση ἐναντιώνονται στὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση, μᾶς φαίνονται ἀκατανίκητα γιατὶ δὲν ἐπιχειρήσαμε ἴσα - ἴσα νὰ τοὺς πολεμήσουμε καὶ νὰ ξεριζώσουμε ἀπὸ τὴν καρδιά τους ἀπ' τὸ μυαλό τους τὴν αἰτία τῆς ἔχθρας τους, δηλαδὴ τὴν μαρξιστικὴ διεθνιστικὴ πίστη τους. Ἀπὸ ὁποιαν ἄποψη κι ἂν ἐξετάσουμε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπανακτήσουμε τὴν ἀνεξαρτησία μας σὰν κράτος καὶ σὰν λαός, πολιτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ θέματος στὸ ἐξωτερικό, στρατιωτικὴ προετοιμασία ἢ συγκέντρωση δυνάμεων στὸ ἐσωτερικό, μοναδικὴ βάση ποὺ πάνω της ἔπρεπε νὰ στηριχθοῦμε ἦταν, σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις, ἡ προκαταρκτικὴ κατάκτηση καὶ πειθὼ τῆς μεγάλης μάζας τοῦ λαοῦ μας ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἰδέα αὐτὴ τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

Ἂν δὲν ξανακερδίσουμε τὴν ἐλευθερία μας στὸ ἐξωτερικό, κάθε ἐσωτερικὴ ἀναγέννηση, ἀκόμα καὶ μὲ τὶς καλύτερες προϋποθέσεις, δὲν θ' ἀποβεῖ παρὰ σὲ ὄφελος τῶν Συμμάχων ποὺ θὰ βλέπουν πάντα τὴ χώρα μας σὰν ἕνα εἶδος ἀποικίας. Τὰ ἀγαθὰ τῆς οἰκονομικῆς μας ἀνάπτυξης—ἢ αὐτῆς τῆς κατάστασης ποὺ ἐννοοῦμε μὲ τοῦτον τὸν χαρακτηρισμό—θὰ ὠφελήσουν τοὺς κυρίους αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν τὸ διεθνῆ ἔλεγχο καὶ κάθε καλυτέρευση τῶν κοινωνικῶν μας τάξεων θὰ ἀποτελέσει γι' αὐτοὺς μιὰ εὐκαιρία ν' αὐξήσουν τὸ εἰσόδημα τους ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας μας. Ὅσο γιὰ τὴν παραγωγικὴ πρόοδο, αὐτὴ πιὰ δὲν μπορεῖ ν' ἀπολήξει ποτὲ πρὸς τὸ μέρος τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, ἀφοῦ αὐτὸς ὁ παράγων εἶναι στενὰ συνδεδεμένος μὲ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν προσωπικὴν ἀξία ἑνὸς λαοῦ.

Ἔτσι λοιπὸν δὲν ὑπάρχει καμιὰ προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον τῆς Γερμανίας, ἂν ἡ μεγάλη μάζα δὲν κερδηθεῖ καὶ δὲν προσδεθεῖ στὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη. Ἡ κατάκτηση αὐτῆς τῆς μάζας ἀποτέλεσε τὴν σοβαρώτερη προσπάθεια καὶ τὴν πιὸ ἐνδιαφέρουσα τοῦ κινήματος μας· κι ἡ ἐνεργητικότητα αὐτοῦ τοῦ κινήματος, ἡ δραστηριότητα ὅλων μας, δὲν περιοριζόταν, δὲν ἔπρεπε νὰ περιορισθεῖ, μόνο στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ παρόντος, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ στηριχτεῖ προπάντων καὶ νὰ ἰδωθεῖ κάτω ἀπὸ τὶς πραγματοποιήσεις ποὺ οἱ συνέπειες τους θὰ ἦσαν ὠφέλιμες γιὰ τὸ μέλλον τῆς χώρας. Ἔτσι, στὰ 1919, ἀπ' αὐτὴν κιόλας τὴν ἐποχή, καταλάβαμε ὅτι τὸ καινούργιο κίνημα ἔπρεπε νὰ στραφεῖ πρὸς τὴν ἐθνικοποίηση τῆς μεγάλης λαϊκῆς μάζας.

Γιὰ τὴν τακτικὴ ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουμε, μπῆκαν ἀμέσως οἱ βασικοὶ κι ἀπαράβατοι κανόνες.

1ο.—Γιὰ νὰ πάρουμε τὴ μάζα μὲ τὸ μέρος μας σ' ἕναν ἀγώνα γιὰ

τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους καμιὰ θυσία δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθεῖ μεγάλη.

Ὅποιες κι ἂν ἦταν οἱ οἰκονομικὲς παραχωρήσεις ποὺ θὰ χρειάζονταν νὰ γίνουν πρὸς τὴν πλευρὰ αὐτή, τώρα καὶ πάντα, τῆς ἐργατικῆς τάξης, δὲν θὰ μποροῦσαν ποτὲ ν' ἀντισταθμίσουν τὸ καλὸ ποὺ θὰ προξενοῦσαν γιὰ τὸ σύνολο τοῦ ἔθνους, ἂν εἶχαν σὰν σκοπὸ νὰ ὁδηγήσουν στὴν εἴσοδο τῆς μεγάλης μάζας στὸ κοινωνικὸ ἐπίπεδο ὅπου αὐτὴ ἀνῆκε.

Μονάχα, μυωπικὰ καὶ περιωρισμένα πνεύματα—δυστυχῶς ὑπῆρχαν τέτοια σὲ μεγάλο ἀριθμὸ μέσα στὴν ἐργατικὴ τάξη—μποροῦσαν ν' ἀγνοοῦν ἢ νὰ μὴ θέλουν νὰ παραδεχτοῦν ὅτι καμιὰ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη δὲν ἦταν δυνατὴ γιαυτοὺς καὶ συνεπακόλουθα ὠφέλιμη ὅσο δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθεῖ μιὰ στέρεη καὶ σίγουρη ἑνότητα ἀνάμεσα στὸ λαὸ καὶ στὸ ἔθνος.

Ἄν, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, τὰ συνδικάτα εἶχαν ὑποστηρίξει μὲ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον τὰ συμφέροντα τῶν ἐργατῶν, ἄν, τὸ ἴδιο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου, δὲν εἶχαν αὐτὰ τὰ ἴδια χίλιες φορὲς τσακιστεῖ στὶς ἀπεργίες καὶ δὲν εἶχαν συγκατατεθεῖ σὲ διάφορες παραχωρήσεις πρὸς τοὺς ἐργοδότες, ἄπληστους ἴσα-ἴσα τότε γιὰ παραχωρήσεις καὶ δὲν εἶχαν προδώσει τοὺς ἐργάτες ποὺ καταδυνάστευαν, ἂν εἶχαν διακηρύξει μὲ τὸν ἴδιο φανατισμὸ τὴν πίστη τους στὴν γερμανικὴ ἰδέα, ἀναλαμβάνοντας τὸ ἔργο τῆς ἐθνικῆς ἄμυνας, κι ἂν εἶχαν δώσει στὴν πατρίδα μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο ποὺ φθάνει στὸν παροξυσμὸ ὅλα ὅσα τῆς χρωστοῦσαν, ὁ πόλεμος δὲν θὰ εἶχε χαθεῖ. Πόσο ἀσήμαντες θὰ ἦταν ὅλες αὐτὲς οἱ οἰκονομικὲς παραχωρήσεις, ἀκόμη κι οἱ σπουδαιότερες ἀπ' αὐτές, ἀπέναντι στὴν ἀνυπολόγιστη σημασία ποὺ θἄπερνε μιὰ τέτοια νίκη!

Ἔτσι ἕνα κίνημα ποὺ ἐπιδιώκει νὰ ξαναφέρει τὸν Γερμανὸ ἐργάτη κοντὰ στὸν λαὸ ἀπ' ὅπου ξεπήδησε, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ καταλάβει ὅτι οἱ οἰκονομικὲς θυσίες, εὔκολα ξεχνιοῦνται κι ἀντιπαρέρχονται ὅταν δὲν διακινδυνεύουν ἡ ἑνότητα κι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

2ο.—Ἡ Ἐθνικὴ παιδεία καὶ καλλιέργεια τῆς μάζας δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μόνο μὲ τὸν ὁριστικὸ καὶ ἀπαράβατο ὅρο τῆς ἐθνικῆς ἀναγγέννησης· πραγματικὰ μόνο μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μποροῦν νὰ εὐοδώσουν οἱ συνθῆκες, οἱ οἰκονομικὲς ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν στὸ καθένα καὶ θὰ τοῦ δώσουν τὴν δυνατότητα νὰ καλλιεργήσει μὲ τὴν σειρὰ τὸ πνεῦμα του.

3ο.—Ἡ ἐθνικοποίηση τῆς μάζας δὲν μπορεῖ, κατὰ κανένα τρόπο,

νὰ πραγματοποιηθεῖ μὲ ἡμίμετρα, οὔτε μὲ μιὰ χλιαρὴ ἱεραποστολικὴ ἐκστρατεία, ἀλλ' ἀπὸ μιὰ συγκέντρωση δυνάμεων καὶ προσπαθειῶν ποὺ νὰ φτάνουν μέχρι τὸ φανατισμὸ καὶ μέχρι ποὺ ὁ τελικὸς σκοπὸς νὰ κερδηθῆ. Αὐτὸ θελεῖ νὰ πεῖ ὅτι δὲν σκοπεύουμε νὰ κάνουμε ἕναν λαὸ «ἐθνικὸ» μὲ τὴν πολύ στενὴ ἔννοια ποὺ δίνει στὸν ὅρο ἡ μπουρζουαζία μας· πρέπει νὰ ἐνεργήσουμε ἐθνικιστικὰ σὲ ὅλη τὴν ἔκταση ποὺ μᾶς ἐπιτρέπεται κι ἀκόμη καὶ μὲ ἐξτρεμιστικὲς λύσεις.

Τὸ δηλητήριο δὲν κατανικιέται παρὰ μ' ἕνα ἀντι—δηλητήριο καὶ μόνον οἱ ἐκθηλυσμένοι ἀστοὶ πιστεύουν ὅτι μὲ τὴν καθωσπρεπικὴ συμπεριφορὰ θὰ κερδίσουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἡ μεγάλη μάζα ἑνὸς λαοῦ δὲν ἀποτελεῖται οὔτε ἀπὸ καθηγητὲς οὔτε ἀπὸ διπλωμάτες. Δὲν μπορεῖ διόλου νὰ κατανοήσει τὶς ἀφηρημένες ἰδέες. Ἀντίθετα, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν προσεταιριστεῖ καὶ νὰ τὴν κατακτήσει στὴν περιοχὴ τῶν αἰσθημάτων της καὶ τῶν ἀνατάσεων της εἴτε μὲ θετικὸ εἴτε μὲ ἀρνητικὸ τρόπο. Δὲν ἀντιδρᾶ θεληματικὰ καὶ μὲ ζῆλο, παρὰ ἐνάντια σὲ μιὰν ἐκδήλωση δύναμης ὡρισμένης ἢ πρὸς τὴν ἀντίθετη κατεύθυνση, ἀλλὰ ποτὲ γιὰ ἕναν σκοπὸ ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ ἡμίμετρα καὶ βρίσκεται διστακτικὸς ἀνάμεσα σὲ δυὸ καταστάσεις. Τὸ νὰ στηρίξεις μιὰν ὑπόθεση στὰ συναισθήματα τοῦ πλήθους πρέπει κιόλας νὰ διαλέξεις ἐκεῖνα ποὺ εἶναι ἐξαιρετικὰ σταθερά. Ἡ πίστη τσακίζεται πολὺ πιὸ δύσκολα ἀπὸ τὴν θεωρία, ὁ ἔρωτας εἶναι λιγώτερο εὐμετάβλητος ἀπὸ τὴν ἐκτίμηση, τὸ μῖσος διαρκεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀντιπάθεια. Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, ἡ δύναμη ποὺ κινητοποίησε πάνω σὲ τούτη τὴ γῆ τὶς πιὸ σκληρὲς ἐπαναστάσεις, χρησιμοποίησε πολὺ λιγώτερο μιὰν ἐπιστημονικὴν ἰδέα γιὰ νὰ συμπαρασύρει τὰ πλήθη, παρὰ αὐτὸν τὸν ζωντανὸ φανατισμὸ καὶ τὴν ἀληθινὴ ὑστερία ποὺ τὰ γέμιζε τρελλὸν ἐνθουσιασμό.

Ὅποιος θέλει νὰ πάρει μὲ τὸ μέρος του τὴ μάζα, πρέπει νὰ βρεῖ τὸ κλειδὶ ποὺ ἀνοίγει τὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς της. Ἐδῶ ἡ ἀντικειμενικότητα θεωρεῖται ἀδυναμία ἐνῶ δύναμη εἶναι μόνο ἡ θέληση.

4ο.—Δὲν μποροῦμε νὰ κερδίσουμε τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ ἂν σύγχρονα δὲν πολεμήσουμε σκληρὰ γιὰ τὰ συμφέροντα του κι ἂν δὲν φροντίζουμε συνέχεια νὰ βγάζουμε ἀπ' τὴ μέση κάθε ἐχθρὸ ποὺ θὰ στέκονταν ἐμπόδιο στὸν ἐπιδιωκόμενο αὐτὸ σκοπό.

Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, ὁ λαὸς θεωρεῖ τὸν ἀτέλειωτο ἀγώνα τῶν ἀντιπάλων του σὰν ἀπόδειξη γιὰ τὸ δικό του δίκιο· γιαυτὸν τὸ νὰ διστάσεις νὰ καταστρέψεις αὐτοὺς τοὺς ἀντιπάλους εἶναι σὰν ν' ἀμφιβάλεις γιὰ τὸ δίκιο του· εἶναι τὸ ἴδιο σὰν νὰ τοῦ ἀρνεῖσαι τὴν ὕπαρξη.

Ἡ μάζα δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μέρος, ἕνα τμῆμα τῆς φύσης: Τὰ αἰσθήματα της δὲν τῆς ἐπιτρέπουν νὰ ζήσει σὲ ἀγαστὴν ἁρμονία μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν κρύβουν ὅτι ἐπιδιώκουν τὸ ἀντίθετο ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἐκείνη θέλει. Δὲν παραδέχεται παρὰ τὴν νίκη τοῦ πιὸ δυνατοῦ καὶ τὴν ἐκμηδένιση τοῦ ἀδύνατου ἢ τουλάχιστον τὴν χωρὶς ὅρους παράδοση του.

Ἡ ἐθνικοποίηση τῆς μάζας τοῦ λαοῦ μας δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πετύχει παρὰ ἄν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ψυχῆς του ἀναλάβουμε καὶ τὸν ἄλλον ἀγώνα τῆς ἐξόντωσης τῶν διεθνιστῶν δηλτιτηριαστῶν του.

5ο.—Ὅλα τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ καιροῦ μας εἶναι προβλήματα τῆς στιγμῆς καὶ δὲν ἔρχονται στὸ προσκήνιο παρὰ σὰν συνέχεια προκαθορισμένων αἰτίων.

Ἕνα ἀπ' αὐτὰ τὰ αἴτια παρουσιάζει μολοντοῦντο ἀπὸ μόνο του κεφαλαιώδικη σημασία: ἡ διατήρηση τῆς ράτσας μέσα στὸν κοινωνικὸν ὀργανισμό. Μέσα στὸ αἷμα, μόνο, ἐνυπάρχει ἡ δύναμη ἢ ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ λαοὶ ποὺ δὲν ἀναγνωρίζουν καὶ δὲν ξεχωρίζουν τὴν ρατσική τους καταγωγὴ μοιάζουν μὲ κείνους ποὺ θέλουν ν' ἀποδώσουν στὰ μικρὰ κανὶς ἰδιότητες λαγωνικῶν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν ὅτι ἡ ταχύτητα καὶ ἡ πιστότητα τοῦ κανὶς δὲν εἶναι ἰδιότητες ποὺ ἀποκτιοῦνται μὲ τὴν ἐκγύμναση ἀλλὰ ποὺ ὀφείλονται ἢ ὄχι κι εἶναι ἀξεχώριστες μὲ τὴν ἴδια του τὴ ράτσα. Οἱ λαοὶ ποὺ ἀρνοῦνται νὰ διαφυλάξουν τὴν ἁγνότητα τῆς ράτσας τους ἀρνοῦνται συγχρόνως στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους τὴν ἱκανότητα ν' ἀντιδράσει καὶ νὰ σταθεῖ ἑνωμένος σὲ κάθε ἐκδήλωση.

Ἡ διάλυση κι ἡ ἐξάρθρωση τοῦ ὑποκειμένου εἶναι ἡ φυσικὴ κι ἀδιαμφισβήτητη συνέπεια τῆς ἀλλοίωσης τοῦ αἵματος ἑνὸς λαοῦ καὶ ἡ ἀποσύνθεση τῶν πνευματικῶν καὶ δημιουργικῶν του δυνάμεων δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διαμορφώσεων ποὺ συνέβηκαν στὶς ρατσικές του καταβολές.

Αὐτὸς ποὺ θέλει ν' ἀπελευθερώσει τὸν γερμανικὸ λαὸ ἀπὸ τὶς ἐκδηλωτικὲς ἐπιδράσεις ποὺ δὲν ἀναφέρονται στὴν καταγωγή του, πρέπει πρῶτα νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ κείνους ποὺ τὸν ἔσπρωξαν στὸν δρόμο αὐτῶν τῶν ἐπιδράσεων.

Τὸ γερμανικὸ ἔθνος δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ πιὰ ν' ἀναγεννηθεῖ, ἂν δὲν ἀντιμετωπίσει ἀποφασιστικὰ τὸ φυλετικὸ πρόβλημα καὶ σὰν ἐπακόλουθο τὸ πρόβλημα τῶν Ἑβραίων.

Τὸ ρατσικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι μόνο τὸ κλειδὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου ἀλλὰ καὶ τὸ κλειδὶ τοῦ ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ.

60—Ἡ ἐνσωμάτωση σὲ μιὰ κοινότητα τῆς μεγάλης μάζας τοῦ λαοῦ μας, ποὺ σήμερα βρίσκεται στὸ στρατόπεδο τοῦ διεθνισμοῦ, δὲν ἐπιδέχεται καμιὰ ἀντίρηση στὴν θεωρία ὅτι καθένας ὀφείλει νὰ ὑπερασπίζεται τὰ νόμιμα συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων τῆς ράτσας του. Ὅλα αὐτὰ τὰ διάφορα ειδικὰ συμφέροντα τῶν διαφόρων καταστάσεων ἢ ἐπαγγελμάτων δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ δημιουργήσουν ἕνα διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὶς τάξεις· δὲν εἶναι παρὰ φαινόμενα ποὺ καταλήγουν σ' ἕνα ἀποτέλεσμα ἀνάλογο μὲ τὸν ρυθμὸ τῆς οἰκονομικῆς μας ζωῆς. Ἡ σύσταση τῶν ἐπαγγελματικῶν ἑνώσεων δὲν ἐμποδίζει σὲ τίποτα τὸν σχηματισμὸ μιᾶς ἀληθινὰ λαϊκῆς κολλεχτίβας, γιατὶ τούτη ἡ τελευταία συνίσταται μόνο μὲ τὴν ἑνότητα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου ἀπέναντι στὰ προβλήματα ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἴδιο αὐτὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Ἡ συνένωση μιᾶς ἐπαγγελματικῆς κατάστασης ποὺ ἔγινε κοινωνικὴ τάξη, μέσα στὴν λαϊκὴ κοινότητα, ἢ μόνον μέσα στὸ κράτος, δὲν προέρχεται, δὲν πετυχαίνεται, ἀπὸ τὸ κατέβασμα τῶν ἀνώτερων τάξεων ἀλλὰ ἴσα-ἴσα ἀπὸ τὴν ἀνύψωση τῶν κατώτερων. Ἡ σημερινὴ ἀστικὴ τάξη δὲν ἐνσωματώθηκε στὸ κράτος, οὔτε γίνηκε παραδεκτὴ κατόπιν μέτρων ποὺ πῆρε ἡ ἀριστοκρατία, ἀλλὰ σὰν συνέπεια τῆς ἴδιας της τῆς δραστηριότητας καὶ τοῦ δικοῦ της προσανατολισμοῦ.

Ὁ Γερμανὸς ἐργάτης δὲν θὰ μπεῖ στὰ πλαίσια τῆς γερμανικῆς κοινότητας μὲ μιὰ θεαματικὴ σκηνὴ συναδελφωσύνης δακρύβρεκτης, ἀλλὰ μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ συνειδητὰ ἀνύψωσε τὴν κοινωνικὴ καὶ πνευματική του κατάσταση μέχρι τοῦ σημείου ποὺ συναντᾶ ἀδιαμφισβήτητα τὸ ἐπίπεδο τῶν ἄλλων τάξεων.

Ἕνα κίνημα ποὺ ὑπογραμμίζει καὶ ἐκφράζει τέτοιους σκοποὺς ὀφείλει ν' ἀναζητήσει τοὺς ὀπαδούς του, πρῶτα καὶ κύρια μέσα στὸ στρατόπεδο τῶν ἐργατῶν. Δὲν πρέπει ν' ἀπευθυνθεῖ στὴν τάξη τῶν διανοούμενων παρὰ μονάχα ἂν αὐτοὶ δείξουν διάθεση νὰ κατανοήσουν τὸ σκοπὸ καὶ νὰ τὸν βοηθήσουν νὰ πετύχει. Ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ τοῦ φαινομένου κι ἡ πορεία ὅλων αὐτῶν τῶν μετασχηματισμῶν καὶ τῶν ἀνακατατάξεων δὲν εἶναι μιὰ ὑπόθεση δέκα ἢ εἴκοσι ἐτῶν: ἡ πεῖρα μᾶς δίδαξε ὅτι θὰ χρειαστεῖ νὰ περάσουν ἀναρίθμητες γενιές.

Τὸ πιὸ σοβαρὸ ἐμπόδιο γιὰ νὰ πλησιάσεις τὸν σημερινὸ ἐργάτη τῆς διεθνοῦς κοινότητας δὲ εἶναι τὸ νὰ παρουσιάσεις καὶ νὰ τοῦ δείξεις τὰ προσωπικά του συμφέροντα, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ καταρρίψεις τὰ συμφέροντα ἐκείνων ποὺ τὸν ὑποκινοῦν μὲ βάση τὴν διεθνικὴ θεωρία καὶ ἔχουν καταφέρει νὰ τοῦ δημιουργήσουν ἕνα ἐχθρικὸ πρὸς τὴν πατρίδα πνεῦμα.

Αὐτὲς οἱ ἴδιες οἱ συνδικαλιστικὲς ὀργανώσεις—πέρνοντας τὴν μορφὴ τοῦ πολιτικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ μὲ κίνητρο τὴν ἐθνικὴ ἰδέα—θὰ μεταλλάξουν τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἐργατῶν σὲ μέλη μιᾶς ἀνώτερης κοινωνίας μέσα στὸ ἔθνος, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι θὰ προϋποθέτουν μεμονωμένους ἀγῶνες ποὺ μπορεῖ νὰ ὁδηγήσουν τὴν ὅλη ὑπόθεση σ' ἕναν καθαρὰ οἰκονομικὸ στῖβο.

Ἕνα κίνημα ποὺ θέλει τίμια νὰ ἐπαναφέρει τὸν Γερμανὸ ἐργάτη στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ του καὶ νὰ ἐκμηδενίσει τὴν οὐτοπία τοῦ διεθνισμοῦ πρέπει νὰ καταπολεμήσει κατὰ πρῶτα καὶ μέχρι τέλους ὡρισμένες πεποιθήσεις ποὺ βασιλεύουν στὸν ἐργοδοτικὸ τομέα: νὰ τὸν μάθουν ὅτι μπαίνοντας στὴν ἐθνικὴ κοινότητα δὲν θάχανε ἀπὸ οἰκονομικῆς πλευρᾶς τὴν δυνατότητα νὰ ὑπερασπιστεῖ τὰ συμφέροντα του ἀπέναντι στὸν ἐργοδότη· κι ὅτι ἀκόμη ἡ προσπάθεια του νὰ ὑπερασπιστεῖ τὰ οἰκονομικά του προβλήματα καὶ τὰ πιὸ δίκαια δὲν θὰ ἦταν σὰν νὰ πολεμοῦσε ἐνάντια στὴν κοινότητα, ὅπως τοὔλεγαν.

Τὸ νὰ καταρρίψεις μιὰ τέτοια θεωρία, ἦταν σὰν νὰ καταπολεμᾶς ἕνα κοινὸ καὶ γνωστὸ σ' ὅλους ψέμα· ἡ λαϊκὴ κοινότητα δὲν ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις σὲ ὡρισμένα τμήματα μόνο, ἀλλὰ σὲ ὅλα.

Χωρὶς ἀμφιβολία ἕνας ἐργάτης βλάπτει τὸ γενικὸ πνεῦμα μιᾶς λαϊκῆς κοινότητας ποὺ ἀξίζει νὰ φέρνει αὐτὸ τὸ ὄνομα ὅταν, χωρὶς διόλου νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ γιὰ τὴν γενικὴ ἰσορροπία, στηριζόμενος στὴ δύναμη του προβάλλει ἀξιώσεις ὑπερβολικές. Ἀλλὰ κι ἕνας ἐργοδότης δὲν βλάπει λιγώτερο τὴν κοινότητα ὅταν, μὲ κίνητρα ἐκμεταλλευτικὰ κι ἀπάνθρωπα καὶ μὲ καθαρὸ ἐκβιασμό, κάνει κακὴ χρήση τῆς δύναμης τῆς ἐργασίας ποὺ ἔχει τὴν ἀνάγκη της τὸ ἔθνος καὶ κερδίζει, ἴδιος τοκογλύφος, ἑκατομμύρια ἀπ' τὸν ἱδρῶτα τῶν ἐργατῶν.

Χάνει ἔτσι τὸ δικαίωμα νὰ λέγεται «ἐθνικιστὴς» καὶ δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ μιλᾶ γιὰ λαϊκὴ κοινότητα, γιατὶ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ἐγκληματίας ἐγωιστὴς ποὺ ἐξογκώνει τὴν γενικὴ δυσαρέσκεια καὶ δημιουργεῖ τοὺς ταξικοὺς ἀγῶνες ποὺ θ' ἀκολουθήσουν, ἀγῶνες πού, ὁπωσδήποτε, θὰ εἶναι καταστρεπτικοὶ γιὰ τὴ χώρα.

Τὸ κίνημα μας λοιπὸν ἔπρεπε νὰ στηριχθεῖ πρῶτα καὶ μοναδικὰ σχεδὸν πάνω στὴ μάζα τῶν ἐργατῶν. Αὐτὴ τὴ μάζα ἔπρεπε νὰ τὴν βγάλουμε ἀπὸ τὴν διεθνιστικὴ οὐτοπία, ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ἀθλιότητα κι ἀπ' τὴν πνευματική της φτώχεια καὶ νὰ τὴν μεταβάλλουμε σ' ἕνα στοιχεῖο ἀξιόλογο, ἀποφασιστικό, ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἐθνικὰ συναισθήματα καὶ μὲ μιὰν ἐθνικιστικὴ θέληση χρήσιμη κι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν λαϊκὴ κοινωνία μας.

Ἂν ὑπάρξουν ἄνθρωποι πού πιστεύουν στά ἐθνικά ἰδεώδη, ἄνθρωποι φωτισμένοι κι ἐμπνευσμένοι, δεμένοι στενά εὐσυνείδητα μέ τό καλό τῆς χώρας τους κι ἔχοντας συνείδηση τοῦ ἀγῶνα πού αὐτή ἡ μάζα ἀποτελεῖ τήν ψυχή του, αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ὁποιοι καί νἄναι εἶναι εὐπρόσδεκτοι στό κίνημα μας. Θ' ἀποτελέσουν—καί θά φανοῦν χρήσιμοι—στόν σκελετό του. Μ' αὐτό ἐννοῶ ὅτι δέν θά ζητήσουμε νά πάρουμε μέ τό μέρος μας τό ἐκλόγιμο τμῆμα τῶν ἀστῶν μας. Γιατί θά ἦταν σάν νά ἀνταλλάζαμε μιά μάζα πού ἡ νοοτροπία της θἄχε πάντα σάν ἀποτέλεσμα ν' ἀπομακρύνει ἀπό μᾶς τά περισσότερο ἐκτεταμένα κοινωνικά στρώματα.

Βέβαια, θεωρητικά θά ἦταν πολύ ὄμορφα ἄν μπορούσαμε νά συνδυάσουμε σ' ἕνα κίνημα τίς πλατειές μάζες πού προέρχονται ἀπό τά πάνω ὅσο κι ἀπό τά κάτω. Ἀλλά πρέπει νά προσέξουμε πολύ πάνω σ' αὐτό: εἶναι ἴσως πολύ πιθανό ὅτι θά πετυχαίναμε νά ἐξασκήσουμε μιά ψυχολογική ἐπίδραση ἱκανή νά διοχετεύσει στούς ἀστούς τίς καινούργιες ἰδέες ἤ τουλάχιστον νά τούς κάνει νά δοῦν καθαρά τά πράγματα· ἀλλά δέν θἄπρεπε οὔτε νά τό σκεφτοῦμε ὅτι θά μπορούσαμε ν' ἀποβάλουμε τίς χαρακτηριστικές ἰδιότητες, ἤ πιό σωστά, τίς ἐπιδράσεις πού εἶχαν δημιουργήσει πάνω τους ἡ καταγωγή κι οἱ αἰῶνες πού πέρασαν. Τέλος, ὁ σκοπός μας δέν εἶναι νά κατευθύνουμε τά πνεύματα σ' ἕναν τομέα πού εἶναι κιόλας ἐθνικός· ἀλλά νά φέρουμε πρός τό μέρος μας τό ἀντεθνικό στρατόπεδο.

Κι αὐτή ἡ ἰδέα πρέπει τελικά νά ἐπικρατήσει σ' ὅλη τήν τακτική τοῦ κινήματος.

7ο.—Αὐτή ἡ ἄποψη τῆς ἑτερόβαρης θέσης—ἀπό μόνη της τέλεια ξεκαθαρισμένη—μπορεῖ νά ἰσχύσει τό ἴδιο καί γιά τήν προπαγάνδα τοῦ κινήματος μας καί ἀντίστροφα ἡ προπαγάνδα μας νἄχει σάν σκοπό νά ἀναπτύξει καί νά ἐπεξηγήσει μέ τήν σειρά της αὐτή τήν θέση.

Γιατί, γιά νά καταστεῖ ἡ προπαγάνδα ἀποφασιστική σέ ὄφελος τοῦ κινήματος, πρέπει νά ἐξασκηθεῖ πρός μιά καί μόνη κατεύθυνση ἀλλοιώτικα καί ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς στήν κατασκευή καί στίς πνευματικές ἱκανότητες πού ἔχουν τά δυό παρόντα συστήματα, ἡ προπαγάνδα θά διακινδύνευε νά συναντήσει τήν ἀκατανοησία τοῦ ἑνός ἀπό τά δύο, ἤ ν' ἀπωθηθεῖ γιά μόνο τό λόγο ὅτι ἀκριβῶς θά διακήρυσσε πράγματα κι ἀλήθειες γνωστές πού δέν θἄχαν κανένα ἐνδιαφέρον.

Ἀκόμη κι ὁ τρόπος ἔκφρασης κι ὁ τόνος πού θά πάρει ἡ προπαγάνδα δέν μπορεῖ νά φέρει τό ἴδιο ἀποτέλεσμα σέ δυό κοινωνικά στρώματα μέ τόσο σοβαρές κι ἐκδιαμέτρου διαφορές.

Ἂν ἡ προπαγάνδα διστάσει νά ἐπιδείξει μιά κάποια ζωηρότη-

τα κι ἐπιθετικότητα δὲν θὰ καταφέρει νὰ ἐγγίσει τὴν αἰσθαντικότητα τῆς μάζας. Ἂν τὸ ἀντίθετο υἱοθετήσει στὸ λόγο καὶ στὶς χειρονομίες της ὅλη τὴν δριμύτητα τῶν αἰσθημάτων τῆς μάζας δὲν θὰ πιάσει στὸν λεγόμενο «διανοούμενο» τομέα.

Μέσα στοὺς ἑκατὸ ἀνθρώπους ποὺ πιστεύουν στὶς ρητορικὲς τους ἱκανότητες, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ βρεθοῦν δέκα ποὺ νὰ τὰ κατάφερναν νὰ μιλήσουν μὲ τὸ ἴδιο ἀποφασιστικὸ ἀποτέλεσμα καὶ φυσικὰ μὲ τὸ ἴδιο θέμα, σήμερα μπροστὰ σ' ἕνα ἀκροατήριο ἀπὸ σκουπιδιάρηδες, κλειδαράδες καὶ καθαριστὲς ὑπονόμων κι αὔριο μπροστὰ σὲ καθηγητὲς καὶ σὲ σπουδαστές. Ἀκούω νὰ τοὺς μιλοῦν πάνω σὲ θέματα ποὺ τάχα ἀνταποκρίνονται στὶς δυνατότητες ἀφομοίωσης τῆς μιᾶς τάξης, ἀπ' τὴν ἄλλη καὶ νὰ ἐξασκοῦν πάνω τους σωματικὴν ἐπίδραση ἀποσπώντας τόσον ἀπὸ τοὺς μὲν ὅσο κι ἀπὸ τοὺς δὲ τὴν ἴδια θύελλα χειροκροτημάτων.

Πρέπει ὅμως πάντα νἄχουμε κατὰ νοῦ ὅτι ἡ πιὸ ὅμορφη σκέψη μιᾶς ὑψηλῆς κι ἰδανικῆς θεωρίας δὲν μπορεῖ, τὸ πιὸ συχνά, νὰ ἐξαπλωθεῖ καὶ νὰ διαδοθεῖ παρὰ διὰ μέσου τῶν ταπεινῶν κι ἀκόμη τῶν φτωχῶν στὸ μυαλὸ ἀνθρώπων.

Δὲν φτάνει οὔτε πρέπει νὰ σταθοῦμε σ' αὐτὸ ποὺ ἤθελε νὰ πεῖ ὁ ἐμπνευστὴς μιᾶς γενικῆς ἰδέας, ἀλλὰ σ' αὐτὸ ποὺ τούτη ἡ ἰδέα γίνεται ὅταν τοποθετηθεῖ στὸ στόμα αὐτοῦ ποὺ τὴν διαδίδει καὶ τὴν ἐπιτυχία ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει κάτω ἀπ' τὸ τέτοιο σχῆμα της.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἐπεκτατικὴ δύναμη τῆς σοσιαλδημοκρατίας, ἂς ποῦμε, τοῦ μαρξιστικοῦ κινήματος, βασίζεται προπάντων στὴν ἑνότητα καὶ σὰν συνέχεια στὸν ὁμοιόμορφο τρόπο ποὺ μ' αὐτὸν ἀπευθύνεται στὸ κοινό.

Ὅσο περισσότερο οἱ θεωρίες ποὺ ἀναπτύσσονται στὸ λαὸ εἶναι περιωρισμένες ἢ δείχνουν τέτοιες, ἀκόμα περισσότερο στενοκέφαλες, τόσο πιὸ εὔκολα γίνονται δεκτὲς καὶ βρίσκουν τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογή τους στὴ μάζα ποὺ ἡ δραστηριότητα της ἐξαρτᾶται βασικὰ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ τροφὴ ποὺ τῆς σερβίρουν.

Ἔτσι τὸ νέο κίνημα εἶχε μπροστὰ του νὰ διατρέξει ἕναν δρόμο τέλεια φωτεινὸ καὶ ξεκάθαρο:

Ἡ προπαγάνδα ἔπρεπε νὰ κρατηθεῖ τόσο στὸ βάθος της ὅσο καὶ στὴ μορφή της, στὰ ἐπίπεδα τῆς μάζας καὶ ἡ ἀξία της θὰ κρινόταν ἀπὸ τ' ἀποτελέσματα ποὺ θὰ ἦταν σὲ θέση νὰ πετύχει.

Στὶς λαϊκὲς συγκεντρώσεις, ὁ ρήτορας ποὺ μιλᾶ καλύτερα δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ καταφέρνει νὰ συμφωνήσουν μαζί του οἱ παρόντες ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ κατακτᾶ τὴν καρδιὰ τῆς μάζας.

Ἕνας «διανοούμενος» πού σέ μιά λαϊκή συγκέντρωση θά κριτικάριζε κατά μέτριο τρόπο τήν ἔλλειψη πνευματικής ἐξύψωσης, σ' ἕνα λόγο του πού θά ἦταν πρόδηλα κατασκευασμένος γιά τά κατώτερα στρώματα πού εἶχε σάν σκοπό νά κατακτήσει, δέν θά κατάφερνε παρά ν' ἀποδείξει τήν τέλεια ἀνικανότητα τῆς κρίσης του καί τήν μηδαμινότητα τῆς ἀξίας του ἀπέναντι στό νέο κίνημα.

Δέν χρειάζονται στήν ὑπηρεσία τοῦ κινήματος μας παρά διανοούμενοι πού εἶναι σέ θέση νά καταλάβουν πολύ καλά ὅτι ἡ ἀποστολή μας κι ὁ σκοπός μας θά κριθοῦν μονάχα ἀπό τήν δραστηριότητα τῆς προπαγάνδας κι ἀπό τίς ἐπιτυχίες της κι ὄχι ἀπό τήν ἐντύπωση πού αὐτή θά μποροῦσε νά κάνει. Πραγματικά ἡ προπαγάνδα δέν γίνηκε γιά νά συζητήσει τήν ἐθνικιστική νοοτροπία καί κατασκευή τῶν ἀτόμων πού τήν ἔχουν κιόλας ἀλλά γιά νά φέρει πρός τό μέρος μας τούς ἐχθρούς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ νά τούς κερδίσει καί νά τούς δείξει τίς πεποιθήσεις μας, ἄν βέβαια τά αἵματα μας ταιριάζουν.

Γενικά οἱ μέθοδες πού ἔχω κιόλας ἐκθέσει μέ γενικότητες ὅταν ἐξέταζα τήν προπαγάνδα στά χρόνια τοῦ πολέμου, μοῦ φαίνεται ὅτι ἄριστα συμφωνοῦν μέ τό κίνημα μας δεδομένου ὅτι εἶναι σχεδόν ειδικά φτιαγμένες γιά νά ἐξυπηρετήσουν καί νά προβάλλουν μιά θεωρία.

Ἡ ἐπιτυχία ἀπόδειξε ὅτι οἱ μέθοδες αὐτές ἦταν ἐξαιρετικά ἐμπνευσμένες.

8ο—Ὁ τρόπος γιά νά ὁδηγηθεῖ στήν ἐπιτυχία ἕνα κίνημα πολιτικῆς ἀναγέννησης δέν στηρίζεται γιά κανένα λόγο στήν προσπάθεια νά διαφωτίσει ἤ νά ἐντυπωσιάσει τίς διευθύνουσες τάξεις: αὐτό πού τοῦ χρειάζεται εἶναι ν' ἀποκτήσει πολιτική δύναμη. Μιά θεωρία πού σκοπός της εἶναι νά συνταράξει τόν κόσμο ἔχει ὄχι μόνον τό δικαίωμα, ἀλλά καί τό καθῆκον νά ἐξασφαλίσει τά μέσα πού θά τήν ὁδηγήσουν στήν ὁλοκλήρωση τῶν σκοπῶν της. Ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἡ μοναδική βάση πού ἀνάλογα μ' αὐτήν κρίνεται τό δίκαιο ἤ τό ἄδικο μιᾶς τέτοιας προσπάθειας καί μέ τή λέξη ἐπιτυχία δέν ἐννοῶ ὅπως στά 1918, τήν κατάκτηση τῆς δύναμης, ἀλλά τήν πράξη πού θά συναντήσει τήν εὔνοια ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ.

Δέν πρέπει λοιπόν νά θεωροῦμε ἕνα κυβερνητικό πραξικόπημα σάν ἐπιτυχία—ἔτσι καθώς μερικοί ἀσυνείδητοι ἀφέντες τήν θεωροῦν σήμερα στήν Γερμανία—γιατί οἱ ἐπαναστάτες τό μόνο πού πέτυχαν ἦταν νά ἐπιβληθοῦν μέ τήν δύναμη, ὅμως κι αὐτό μόνο ἄν τό ἔθνος, χάρη στίς διακηρύξεις πού καθώριζε τό ἐπαναστατικό κίνημα θά μποροῦσε νά ὠφεληθεῖ περισσότερο ἀπό τήν κρατοῦσα κατάσταση. Χαρακτηρισμό πού δέν μποροῦμε νά τόν ἀποδώσουμε στήν γερμανική ἐ-

πανάσταση όπως τιτλοφορήθηκε ἡ δύναμη αὐτῆς τῆς βίας ἀπὸ τοὺς ληστὲς τοῦ φθινόπωρου τοῦ 1918.

'Αλλὰ ἂν ἡ κατάκτηση πολιτικῆς δύναμης εἶναι ἡ πρώτη κι ἡ βασικὴ συνθήκη ποὺ πάνω της πρέπει νὰ στηριχθεῖ γιὰ νὰ ὁδηγήσει σ' ἕνα ἀποτέλεσμα τὶς ἀνακαινιστικές του προθέσεις, τότε ἕνα τέτοιο κίνημα ποὺ ἔχει αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς πρέπει ἀπ' τὴν πρώτη μέρα τῆς ἵδρυσης του νὰ συνειδητοποιήσει τί πραγματικὰ εἶναι ἕνα μαζικὸ λαϊκὸ κίνημα καὶ νὰ μὴ καταντήσει ἕνας φιλολογικὸς σύλλογος ποὺ τὰ μέλη του συγκεντρώνονται γιὰ νὰ πιοῦν τσάι, οὔτε μιὰ μικροαστικὴ λέσχη ὅπου οἱ βαρετοὶ μικροαστοὶ ξεκουράζονται παίζοντας ντόμινο.

9ο.—Τὸ νέο κίνημα εἶναι καὶ στὴν οὐσία του καὶ στὴν ὀργάνωση του βασικὰ κι ἀμετάκλητα ἀντικοινοβουλευτικό, δηλαδὴ ἀπαρνεῖται γενικὰ τὴν ἀρχὴ—ὅπως καὶ μέσα στὸν ἴδιο τὸν ἐσωτερικὸν ὀργανισμό του—τῆς κυριαρχίας τῆς πλειοψηφίας βάσει τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος τῆς κυβέρνησης ἔχει ξεπέσει στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἁπλοῦ ἐκτελεστῆ τῆς θέλησης τῶν ἄλλων. Τὸ κίνημα υἱοθετεῖ τὴν ἀρχὴ ὅτι εἴτε στὰ μεγάλα εἴτε στὰ μικρὰ προβλήματα ποὺ θ' ἀνακύψουν ὁ ἀρχηγὸς κατέχει ἀναμφισβήτητη κι ἀπόλυτη δικαιοδοσία, ἐξαντλώντας πέρα γιὰ πέρα τὴν ὑπευθυνότητα του.

Τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τ' ἀκόλουθα γιὰ τὸ κίνημα μας :

'Ο πρόεδρος μιᾶς ὑποδεέστερης ὁμάδας τοποθετεῖται κάτω ἀπὸ τὴν δικαιοδοσία τοῦ *ἀρχηγοῦ* τῆς ὁμάδας ποὺ εἶναι ἀμέσως ἀνώτερη του· εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν καθοδήγηση τῆς ὁμάδας του· ὅλες οἱ ἐντολὲς εἶναι πάντα στὴ διάθεση του καὶ δίνονται ἀπ' αὐτόν· ἐνῶ τὸ ἀντίθετο δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ καμιὰν ἐντολή.

Καμιὰ ἐντολὴ δὲν ὑπόκειται σὲ ψηφοφορία· δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐντολὲς ὑπὸ παρατήρησιν ποὺ ἀνάμεσα τους ὁ ὑπεύθυνος ἀρχηγὸς διαλέγει ἐκεῖνες ποὺ πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν. 'Απ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴ καὶ πάνω σ' αὐτὴν στηρίζεται ὁ διαχωρισμὸς *'Επαρχία, Περιφέρεια, Χώρα*· παντοῦ ὁ ἀρχηγὸς ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπ' τὸν ἀνώτερο του ἀρχηγὸ καὶ κεῖνος σύγχρονα δημιουργεῖ μιὰ πλήρη ἱεραρχία με δικαιώματα ἀπεριόριστα. Μόνον ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος ἐκλέγεται, ἀνάλογα μὲ τοὺς κανόνες τοῦ καταστατικοῦ, ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν μελῶν. 'Αλλὰ εἶναι ἀπόλυτος ἄρχων. "Ολες οἱ ἐντολὲς εἶναι κάτω ἀπὸ τὴν δικαιοδοσία του· δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κανένα. "Εχει τὴν ἀπόλυτη εὐθύνη, ἀλλὰ τὴν σηκώνει ὁλόκληρη πάνω στούς ὤμους του. "Αν ὁ ἀρχηγὸς ἐκτραπεῖ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ κινήματος ἢ ἂν ἐξυπηρετήσει ἄσχημα τὰ

συμφέροντα του, ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ σύνολο τῶν ὑπηκόων του νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ λογοδοτήσει στὸ «φόρουμ» ἢ μὲ μιὰ νέα ἐκλογὴ νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ καθήκοντα του. Τότε τὸν ἀντικαθιστᾶ ὁ νέος ἄνθρωπος ποὺ φαίνεται καὶ ποὺ μὲ τὴ σειρά του ἀναλαμβάνει ὅλες τὶς ἐξουσίες κι ἀκόμη ὅλες τὶς εὐθύνες.

Εἶναι καθῆκον ἀπαράβατο τοῦ κινήματος μας ὄχι μόνο νὰ θεωρεῖ αὐτὴ τὴν ἀρχὴ σὰν ὁριστικὴ κι ἀμετάκλητη μέσα στὶς γραμμές του ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἐπεκτείνει στὰ πλαίσια ὁλόκληρου τοῦ κράτους.

Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ γίνει ἀρχηγὸς μὲ ἀνώτατη ἐξουσία καὶ χωρὶς ὅρια πρέπει νὰ ἐπιφορτισθεῖ καὶ τὸ βαρὺ φορτίο τῆς ὁλοκληρωμένης ὑπευθυνότητας.

Αὐτὸς ποὺ δὲν εἶναι ἱκανὸς ν' ἀντιμετωπίσει τ' ἀποτελέσματα τῶν πράξεων του, ἢ ποὺ δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ τὸ κάμει, δὲν ἀξίζει διόλου νὰ εἶναι ἀρχηγός. Μόνον ἕνας ἥρωας μπορεῖ νὰ ἐγγίσει αὐτὰ τὰ ὅρια.

Ἡ πρόοδος κι ὁ πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητας δὲν εἶναι καρπὸς κι ἀποτέλεσμα τῆς πλειοψηφίας ἀλλ' ἐξαρτῶνται μοναδικὰ ἀπ' τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐνεργητικότητα τῆς προσωπικότητας.

Γιὰ νὰ ξαναδώσουμε στὸ λαό μας τὴ μεγαλωσύνη καὶ τὴ δύναμη του πρέπει πρῶτα νὰ ἐξυψώσουμε τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ νὰ τοῦ ἀποδώσουμε ὅλες τὶς ἐξουσίες καὶ τὰ καθήκοντα.

Ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς καὶ γιαυτὸ τὸ λόγο, τὸ κίνημα μας εἶναι ἀντικοινοβουλευτικό· κι ἂν ἀκόμα ἀσχολούμαστε μὲ τὸ κοινοβουλευτικὸ σύστημα δὲν τὸ κάνουμε παρὰ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ διαφωτίσουμε καὶ νὰ δείξουμε τὸν πολιτικὸ ἐκτροχιασμὸ ποὺ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ξεκάθαρα σημάδια του εἶναι αὐτὸς ὁ κοινοβουλευτισμός, σημάδι τῆς παρακμῆς τῆς ἀνθρωπότητας.

10.—Τὸ κίνημα ἀρνεῖται νὰ πάρει θέση σὲ προβλήματα ποὺ βγαίνουν ἀπ' τὰ πλαίσια τῆς πολιτικῆς δουλειᾶς ἢ ποὺ δὲν φαίνονται νὰ ἔχουν κεφαλαιώδικη σημασία.

Σκοπός του δὲν εἶναι ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση, ἀλλὰ μιὰ πολιτικὴ ἀναδιοργάνωση τοῦ λαοῦ μας. Προσβλέπει στὰ δυὸ θρησκευτικὰ δόγματα σὰν στηρίγματα τὸ ἴδιο σοβαρὰ κι ἀξιοπρόσεχτα γιὰ τὴν διατήρηση τοῦ λαοῦ· πολεμᾶ λοιπὸν κι ἀντιτίθεται στὰ κόμματα ἐκεῖνα ποὺ ἀρνοῦνται στὸ θρήσκευμα τὸν πρωταρχικὸ ρόλο του γιὰ τὴν ἠθικὴ ὑποστήριξη ἐπιχειρώντας ἔτσι νὰ τὸ κάνουν ὄργανο ἐκμετάλλευσης τῶν πολιτικῶν τους φιλοδοξιῶν.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ κόμματος δὲν εἶναι νὰ ἐγκαθιδρύσει ἕνα προ-

καθωρισμένο Κυβερνητικὸ σύστημα, οὔτε νὰ καταπολεμήσει ἕνα ὁποιοδήποτε ἄλλο, ἀλλὰ νὰ ἐπιβάλλει τὶς βασικὲς ἀρχὲς ποὺ χωρὶς αὐτὲς οὔτε ἡ δημοκρατία, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ μοναρχία μποροῦν νὰ ἐπιβιώσουν.

Δὲν ἔχει σὰν σκοπὸ νὰ ἐγκαταστήσει στὴ χώρα τὴν μοναρχία οὔτε νὰ ἐνισχύσει τὴν δημοκρατία, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσει ἕνα Κράτος Γερμανικό.

Τὸ ἐξωτερικὸ σχῆμα ποὺ θὰ δοθεῖ στὸ Κράτος αὐτὸ ὥστε νὰ στεφθεῖ τὸ ἔργο τοῦ κινήματος, δὲν ἔχει βασικὴ σημασία· εἶναι μιὰ ὑπόθεση ποὺ θὰ κανονιστεῖ ἀργότερα ἀνάλογα μὲ τὶς πρακτικὲς συνθῆκες καὶ δυνατότητες ποὺ θὰ προκύψουν.

Γιὰ ἕναν λαὸ ποὺ ἔχει κατανοήσει ἐπὶ τέλους τὰ μεγάλα προβλήματα καὶ τὶς ἀδιάσπαστες προσπάθειες ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ ἑδραιωθεῖ ἡ ὕπαρξη του, τὸ ζήτημα τοῦ σχήματος τῆς Κυβέρνησης δὲν παίζει πιὰ κανένα ρόλο οὔτε μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει σὲ ἐσωτερικὲς διαμάχες.

Τὸ πρόβλητα τῆς ἐσωτερικῆς ὀργάνωσης τοῦ κόμματος δὲν εἶναι ζήτημα ἀρχῆς ἀλλὰ δεδομένης παραδοχῆς καὶ προσήλλωσης στὸν ἀκολουθούμενο σκοπό.

Ἡ καλύτερη ὀργάνωση δὲν εἶναι βέβαια ἐκείνη ποὺ παρεμβάλλει ἀνάμεσα στὸν ἀρχηγὸ ἑνὸς κινήματος καὶ στοὺς ὀπαδούς του ἕνα μεγαλόπρεπο σύστημα διαμέσων· εἶναι αὐτὴ ποὺ δημιουργεῖ ὅσο γίνεται λιγώτερους διάμεσους. Γιατὶ ὀργανώνω, σημαίνει τοποθετῶ σ' ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἀνθρώπων μιὰν ἀπόλυτη κι ὡρισμένην ἰδέα—ποὺ πάντα εἶναι γέννημα τῆς σκέψης ἑνὸς ἀνθρώπου—καὶ ἐξασφαλίζω κατόπι τὸν μετασχηματισμὸ αὐτῆς τῆς ἰδέας σὲ πραγματικότητα.

Ὁ ὀργανισμὸς δὲν εἶναι λοιπόν, γιὰ ὅλους καὶ γιὰ ὅλα, παρὰ ἕνα ἀναγκαῖο κακό· εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἕνα μέσο γιὰ νὰ φτάσεις στὸν ἐπιδιωκόμενο σκοπό, δὲν εἶναι ὁ σκοπός.

Δεδομένου ὅτι τὰ δημιουργήματα τοῦ κόσμου τούτου εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μηχανικὰ κι ὄχι πλάσματα μὲ μυαλὸ ποὺ σκέπτεται, εἶναι πάντα πιὸ εὔκολο νὰ στήσεις στὰ πόδια της μιὰν ὀργάνωση παρὰ νὰ δώσεις σάρκα καὶ ὀστᾶ σὲ μιὰ θεωρία. Τὸ στάδιο μιᾶς θεωρίας στὸν δρόμο γιὰ τὴν πραγματοποίηση καὶ ἰδιαίτερα ὅταν παρουσιάζει ἕναν ἀναγεννητικὸ χαρακτῆρα, εἶναι σὲ χοντρὰ σχήματα, τὸ ἀκόλουθο:

Ἡ ἐμπνευσμένη θεωρία γεννιέται πάντα ἀπ' τὸ μυαλὸ ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ ὑπακούει στὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκη νὰ διαπεράσει τὴν πίστη του αὐτὴ μέσα ἀπ' τὴν ὑπόλοιπην ἀνθρωπότητα. Διακηρύσσει καὶ διδάσκει αὐτὰ ποὺ σκέφτηκε καὶ σιγὰ—σιγὰ ἀποκτᾶ ἕναν ὡρισμένον ἀριθμὸ ὀπαδῶν.

Ἡ ἀπ' εὐθείας προσωπικὴ μεταβίβαση τῶν ἰδεῶν ἑνὸς ἀνθρώ-

που στοὺς ὁμοίους του εἶναι ἡ ἰδανικώτερη ἐφαρμογή· κι ἀκόμη ἡ πιὸ φυσική. Μὲ τὸ μέτρο ποὺ αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν γίνεται καὶ περισσότερο δύσκολη αὐτὴ ἡ προσωπικὴ μεταβίβαση γιαυτὸν ποὺ δημιούργησε τὴν θεωρία ὥστε τελικὰ φτάνει στὸ σημεῖο νὰ μὴν εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ προβλέπει ὅλα κι ὅλα νὰ τὰ κατευθύνει. Τότε ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῶν ὀπαδῶν δυσχεραίνεται ἡ κυκλοφορία του ἀπ' τὸ ἕνα σημεῖο στ' ἄλλο καὶ δημιουργοῦνται ἐνοχλητικοὶ ἐκτροχιασμοί. 'Απ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς τὸ ἰδανικὸ Κράτος θ' ἀναγνωρίσει τὸ ἀναγκαῖο κακὸ τῆς ὀργάνωσης. Πρέπει νὰ ἐπιβλέψει στὸν σχηματισμὸ μικρῶν ὑποδεέστερων ὁμάδων, ὅπως λόγου χάρη στὸ πολιτικὸ κίνημα ὅπου οἱ τοπικὲς ὁμάδες εἶναι οἱ στοιχειώδεις βάσεις γιὰ μιὰ πλατύτερη ὀργάνωση.

Κάθε φορὰ διακινδυνεύει νὰ ἀλλοιωθεῖ ἡ ἑνότητα τῆς θεωρίας ἂν οἱ ὀπαδοὶ δώσουν πίστη στὶς προδοτικὲς παρεμβάσεις καὶ πρὶν ἡ ἐξουσία τοῦ ἐμπνευστῆ αὐτῆς τῆς θεωρίας καθιερωθεῖ καὶ ἡ σχολὴ ποὺ τὴν δημιούργησε ἐγκαθιδρυθεῖ ὁριστικὰ καὶ σίγουρα. Δὲν θὰ δώσουμε ποτὲ μεγάλη σημασία στὸ γεωγραφικὸ καὶ πολιτικὸ κέντρο ὅπου θὰ ἐγκατασταθεῖ ἡ κεφαλὴ τοῦ κινήματος.

Ὅμως τὰ μαῦρα σύννεφα τῆς Μέκκας ἢ ἡ μαγικὴ χάρη τῆς Ρώμης προσδίνουν μακροζωία στὰ κινήματα ποὺ ἐγκατάστησαν ἐκεῖ τὴν ἕδρα τους καὶ μαζὺ μιὰ δύναμη καὶ μιὰν ἑνότητα ἐσωτερικὴ ποὺ ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ ὑποταχθεῖ στὸ σύμβολο αὐτῆς τῆς ἑνότητας.

Ἔτσι μετὰ τὴν δημιουργία τῶν τοπικῶν ἑδρῶν τοῦ ὀργανισμοῦ, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχάσουμε νὰ περιβάλλουμε μὲ ἰδιαίτερη σημασία τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς αὐτῆς τῆς θεωρίας καὶ νὰ τοῦ ἀποδώσουμε τὴν ἀπαιτούμενη γοητεία.

Αὐτὴ ἡ δίχως ὅρια ἔξαρση, κάτω ἀπὸ τρία βασικὰ κριτήρια: συμβολικό, ἠθικὸ καὶ ὑλιστικό, τοῦ τόπου ἀπ' ὅπου ξεπήδησε ἡ θεωρία καὶ ποὺ κρατᾶ καὶ δεσπόζει τὴν γραμμὴ τοῦ κινήματος, πρέπει νὰ ἀκολουθηθεῖ ἀνάλογα μὲ τὸ μέτρο τοῦ ἀτέλειωτου πολλαπλασιασμοῦ τῶν ὑποδεέστερων ἑδρῶν ποὺ δημιουργοῦν μὲ τὴ σειρά τους νέες ὁμάδες μέσα στὸν ὀργανισμό.

Γιατὶ ἂν ὁ αὐξανόμενος ἀριθμὸς τῶν ὀπαδῶν καὶ ἡ ἀδυναμία νὰ συνεχισθεῖ ἡ ἄμεση ἐπαφὴ κι ἐπικοινωνία μεταξύ τους δημιούργησε τὴν ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τῶν ἐξαρτωμένων ὁμάδων, τὸ ἴδιο κι ὁ συνεχιζόμενος πολλαπλασιασμὸς τῶν ὁμάδων αὐτῶν ὑποχρεώνει κι ὁδηγεῖ στὴν συγκέντρωση τους κάτω ἀπὸ ἕνα εὐρύτερο σύστημα ποὺ θὰ μποροῦσε λόγου χάρη νὰ χωριστεῖ σ' ἐπαρχίες ἢ ἀνάλογα μὲ τὶς περιοχές.

Κανονικὰ εἶναι εὔκολο νὰ συγκρατηθοῦν οἱ κατώτερες τοπικὲς ὁμάδες καὶ νὰ ὑπακούσουν ἱεραρχικὰ στὴν ἐξουσία τοῦ κέντρου τοῦ κινήματος: ἀντίθετα, πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε κάθε δυσκολία στὴν ἐνέργεια νὰ τοποθετήσουμε αὐτὴ τὴν κεντρικὴν ἐξουσία πάνω ἀπ' τοὺς πλατύτερους ταξικοὺς ὀργανισμοὺς ποὺ θὰ δημιουργηθοῦν ἀργότερα. Μολοντοῦτο εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο γιὰ τὴν διαφύλαξη τῆς ἑνότητας τοῦ κινήματος καὶ μετὰ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ σκοποῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς θεωρίας.

Ἂν, παρ' ὅλ' αὐτά, οἱ ἐνδιάμεσοι παρὰ ἐνδιαφέροντες τοῦτοι ὀργανισμοὶ ἑνωθοῦν μεταξύ τους, βλέπουμε ν' αὐξάνεται ἀκόμη περισσότερο ἡ δυσκολία νὰ ἐξασφαλιστεῖ σ' ὅλα τὰ σημεῖα ἡ ἀπόλυτη ὑπακοὴ στὶς διαταγὲς ποὺ θὰ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ κέντρου.

Ἔτσι οἱ ὁλοκληρωμένες διακλαδώσεις ἑνὸς ὀργανισμοῦ δὲν πρέπει νὰ τεθοῦν σ' ἐφαρμογὴ παρὰ μόνο μὲ τὸ μέτρο ποὺ ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ κεντρικοῦ ὀργανισμοῦ κι ἡ θεωρία ποὺ τὸν ἐνδυναμώνει, φαίνεται ὅτι ἔχει τέλεια ἐξασφαλιστεῖ. Στὰ μέχρι σήμερα πολιτικὰ συστήματα αὐτὴ ἡ ἐξασφάλιση δὲν ὁλοκληρώνεται παρὰ μόνον ὅταν καταληφθεῖ καὶ συγκεντρωθεῖ γύρω τους ὅλη ἡ δύναμη.

Σὰν ἀποτέλεσμα ὅσων ἀνάπτυξα παραπάνω βγαίνει ὅτι οἱ «ντιρεκτίβες» τῆς ἐσωτερικῆς ὀργάνωσης τοῦ κινήματος ἔπρεπε νἆναι οἱ ἀκόλουθες:

α) Συγκέντρωση κάθε ἐνέργειας πρῶτα - πρῶτα σὲ μιὰ μόνο πόλη: τὸ Μόναχο. Συνάθροιση σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μιᾶς ὁμάδας ὀπαδῶν ἀπόλυτα ἱκανῶν καὶ σίγουρων· δημιουργία μιᾶς σχολῆς γιὰ τὴν εὐρύτερη ἐπέκταση κι ἐξάπλωση τῆς θεωρίας. Πρέπει νὰ κερδίσουμε τὴν ἀπαραίτητη ἐκτίμηση γιὰ τὸ μέλλον δημιουργώντας, ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἐπιτυχίες σοβαρὲς καὶ τὶς πιὸ λαμπρὲς ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν.

Γιὰ νὰ βοηθήσουμε νὰ γνωριστεῖ τὸ κίνημα κι οἱ ἀρχηγοὶ του ἔπρεπε ὄχι μόνο νὰ ἐκμηδενίσουμε μιὰ καὶ καλὴ τὴν πεποίθηση ὅτι ἡ μαρξιστικὴ θεωρία ἦταν ἀκατανίκητη, ἀλλὰ καὶ ν' ἀποδείξουμε τὴν πιθανότητα ὕπαρξης ἑνὸς ἄλλου ἀντίθετου κόμματος.

β) Νὰ μὴ δημιουργηθοῦν σὲ ἄλλο μέρος τοπικὲς ὁμάδες ἂν δὲν ἐπιβαλόταν ὁριστικὰ κι ἀμετάκλητα ἡ ἐξουσία τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Μόναχου.

γ) Νὰ ἱδρυθοῦν ἑνώσεις στὶς περιφέρειες, στὶς ἐπαρχίες ἢ καὶ στὶς χῶρες, ὄχι ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλει παρὰ μόνον ὅταν δοθοῦν οἱ

ἐγγυήσεις πού εἶναι ἀπαραίτητες γιά τήν πλήρη ὑποταγή στήν κεντρικήν ὀργάνωση.

Ἀκόμη περισσότερο ἡ ἵδρυση ὑποδεέστερων ὀργανισμῶν ἐξαρτᾶται ἀπό τόν ἀριθμό τῶν ἀτόμων πού θά κριθοῦν ἱκανά νά τούς ἀνατεθεῖ ἀποκλειστικά ἡ ἀρχηγία.

Πάνω σ' αὐτό τό σημεῖο ὑπάρχουν δυό λύσεις :

α) Τό κίνημα πρέπει νά διαθέτει τά κατάλληλα κι ἀποτελεσματικά μέσα γιά νά προσελκυθοῦν καί νά ἐκπαιδευθοῦν ἔξυπνοι ἄνθρωποι ἱκανοί νά γίνουν ἀργότερα ἀρχηγοί. Βάζει τότε τό ἄτομο πού διαλέγει νά ἐργασθεῖ προσωπικά καί ν' ἀναπτύξει ἰδιωτική πρωτοβουλία καί τό χρησιμοποιεῖ μεθοδικά, προσαρμόζοντας το στενά στόν ἐπιδιωκόμενο σκοπό κι ἀποκλειστικά σέ ὅτι ἀναφέρεται στήν τακτική τῆς ἐφαρμογῆς πού θ' ἀκολουθηθεῖ.

β) Σάν ἐπακόλουθο τῆς ἔλλειψης πηγῶν κεφαλαίου τό κίνημα δέν εἶναι σέ θέση νά χρησιμοποιήση, σάν ἀρχηγούς ἄτομα πού θά χρηματοδοτεῖ αὐτό τό ἴδιο· ἐπικαλεῖται κι ἀρκεῖται μόνον σ' ὅσους θέλουν νά δουλέψουν ἐθελοντικά.

Αὐτός ὁ δρόμος εἶναι ὁ πιό μακρύς κι ὁ πιό δύσκολος. Ἡ διεύθυνση τοῦ κινήματος βρίσκεται πολλές φορές στήν ἀνάγκη ν' ἀφήσει ἀκαλλιέργητες ἀπέραντες ἐπαρχίες, ὅταν δέν διαθέτει ἀνάμεσα στούς ἐκεῖ ὀπαδούς του κανένα ἄτομο ἱκανό νά ὀργανώσει καί νά κατευθύνει τήν δράση τους.

Ἔτσι φτάνουμε στό σημεῖο ἐκτάσεις ὁλόκληρες νά μή προσφέρουν καμιά προκειμένη δυνατότητα, ἐνῶ ἄλλες περιοχές διαθέτουν δυό καί τρεῖς ἀνθρώπους μέ ἱκανότητες σχεδόν ἴσες. Οἱ δυσκολίες πού μποροῦν νά παρουσιαστοῦν ἀπ' αὐτήν ἴσα–ἴσα τήν ἔλλειψη ἀρχηγοῦ εἶναι ἀξιοσημείωτες καί δέν ἐξομαλύνονται παρά ἀφοῦ περάσουν ἀρκετά χρόνια.

Ἀλλά ὁ πρῶτος καί μοναδικός ὅρος γιά νά δημιουργήσουμε ἕνα ὀργανωτικό στοιχεῖο, εἶναι καί παραμένει, ἡ ἀνάγκη νά τοῦ βάλουμε ἐπικεφαλῆς τό ἄτομο πού τοῦ ταιριάζει.

Τό ἴδιο καθώς ἕνας λόχος χωρίς ἐπικεφαλῆς θά ἦταν δίχως καμιάν ἀξία, ἔτσι κι ἕνας πολιτικός ὀργανισμός δέν μπορεῖ νά φέρει κανένα ἀποτέλεσμα ἄν δέν ἔχει τόν ἀρχηγό πού τοῦ χρειάζεται.

Ἄν δέν διαθέτουμε μιά προσωπικότητα γιά νά τήν τοποθετήσουμε ἐπικεφαλῆς ἑνός τοπικοῦ ὀργανισμοῦ πρέπει καλύτερα νά παραιτηθοῦμε ἀπό τήν προσπάθεια τῆς ἵδρυσης του παρά ν' ἀποτύχουμε ἀργότερα ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ.

Γιά νά γίνει κανείς ἀρχηγός δέν φτάνει νά ἔχει τήν ἀπαραίτητη

θέληση, ἀλλὰ σύγχρονα νἄχει κι ἱκανότητες: ἀλλὰ ἡ θέληση κι ἡ ἐνεργητικότητα ἔρχονται σὲ δεύτερη μοῖρα μπροστὰ στὴν πνευματικότητα. Ἔτσι ὁ καλύτερος ἀρχηγὸς εἰν' ἐκεῖνος ποὺ συνενώνει ἐνεργητικότητα, ἀποφασιστικὸ πνεῦμα καὶ πρωτοβουλία στὴν ἐκτέλεση.

Τὸ μέλλον ἑνὸς κινήματος καθορίζεται ἀπὸ τὸ βαθμὸ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας ποὺ θἄχουν οἱ ὀπαδοί του πιστεύοντας καὶ θεωρώντας το σὰν τὸ μοναδικὸ δίκαιο κίνημα καὶ πολὺ ἀνώτερο ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες ὀργανώσεις τοῦ εἴδους του.

Εἶναι πολὺ μεγάλη πλάνη νὰ πιστεύουμε ὅτι ἕνα κίνημα μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μ' ἕνα ἀνάλογο ἄλλο καὶ νὰ ὑπερτερήσει μὲ μόνη τὴ δύναμη τῆς συνεκτικότητας αὐτῶν τῶν δύο, ἂν ἑνωθοῦν κι ἀποτελέσουν ἕνα ὀργανισμό. Ἴσως θὰ ἦταν μιὰ ἐξωτερικῆς μορφῆς ἀνάπτυξη ποὺ στὰ μάτια ἑνὸς ἐπιπόλαιου παρατηρητῆ, θὰ μποροῦσε νὰ φανεῖ σὰν αὔξηση δύναμης: στὴν πραγματικότητα τὸ κίνημα θἄχε κάνει ἀρχὴ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μέσα στὰ πλαίσια του, ἀδύνατων σημείων ποὺ δὲν θ' ἀργοῦσαν νὰ κάνουν τὴν ἐμφάνιση τους.

Γιατί ὅσο κι ἂν μιλοῦμε γιὰ ὁμοιότητα ἢ ὅσο κι ἂν βρίσκουμε ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὰ δυὸ κινήματα, οἱ διαφορὲς θἆναι πάντα ριζικές. Ἀλλοιώτικα δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος νὰ δημιουργηθοῦν δυὸ κινήματα, θἄταν μόνον ἕνα. Ὅσο λίγες διαφορὲς πάνω σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο κι ἂν ὑπάρξουν—πάντα θὰ ἦταν στηριγμένες πάνω στὴν διάφορη ἀξία κι ἱκανότητα τῶν δυὸ ἀρχηγῶν—θὰ ἦταν διάφορες. Ὁ φυσικὸς νόμος γιὰ ὅλες τὶς ἀναπτύξεις τῶν ζωντανῶν δημιουργημάτων τῆς γῆς δὲν εἶναι ἡ σύζευξη δυὸ ἀνομοίων καὶ διαφορετικῶν ὀργανισμῶν, ἀλλὰ ἡ νίκη τοῦ πιὸ δυνατοῦ κι ἡ μεθοδικὴ ἐπεξεργασία αὐτῆς τῆς δύναμης τοῦ νικητῆ ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει ἀλλοιῶς παρὰ νὰ ὁδηγήσει στὴν σύγκρουση ποὺ μέσα της κρύβει.

Ἡ ἕνωση δυὸ πολιτικῶν κομμάτων ποὺ δείχνουν ὅτι ἔχουν πλεονεκτήματα μόνον τῆς στιγμῆς δὲν εἶναι ἐφικτή. Γιατί στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου μιὰ ἐπιτυχία ποὺ μὲ τέτοιον τρόπο κατακτήθηκε γίνεται ἡ ἀφορμὴ γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν μιὰ σειρὰ ἀδυναμίες ποὺ θὰ κάνουν ἀργότερα τὴν ἐμφάνιση τους.

Ἕνα κίνημα δὲν μπορεῖ νὰ γίνει μεγάλο παρὰ μόνον ἂν ἀναπτύσσει δίχως ὅρια τὴν δύναμη του τὴν ἐσωτερική, ὥστε νὰ ἐπεκτείνεται μ' ἕναν τρόπο ἀσταμάτητο καὶ συνεχὴ ποὺ μόνον αὐτὸς μπορεῖ νὰ προδικάσει τὴν ἀποφασιστικὴ νίκη του πάνω σ' ὅλους τοὺς ἀντιπάλους.

Χωρὶς καμιὰν ἀμφιβολία, μποροῦμε ἀπὸ τώρα νὰ δηλώσουμε ὅτι ἡ δύναμη του καὶ μαζὶ μ' αὐτὴν τὸ δικαίωμα του στὴ ζωή, δὲν θ' ἀ-

ναπτυχθοῦν παρὰ μόνον ἂν μπεῖ σὰν ὅρος στὴν κάθε του ἐνέργεια ἐπίμονη ἡ ἰδέα τοῦ ἀγῶνα· μποροῦμε ἀκόμη νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἕνα κίνημα θὰ φτάσει στὸ μάξιμουμ τῆς δύναμης του, τότε θἆναι αὐτὴ ἡ στιγμὴ ποὺ ἡ πλέρια νίκη θἄχει στραφεῖ πρὸς τὴν πλευρά του.

Ἕνα κίνημα δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ ἐπιζητήσει τὴν νίκη παρὰ μόνο κάτω ἀπὸ μιὰ τακτικὴ πού, χωρὶς νὰ τοῦ ἐπιφυλάσσει στιγμιαῖες κι ἄμεσες ἐπιτυχίες, θὰ τοῦ ἐξασφαλίσει μιὰ μακρυὰ περίοδο ἐπικράτησης καὶ σκληρὲς μάχες ποὺ θὰ τὶς προκαλέσει ἡ ἀπόλυτη ὑπεροχή του ἀπέναντι στ' ἄλλα ὅμοια του κόμματα.

Τὰ κινήματα ποὺ ὀφείλουν τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἐπικράτηση τους σ' ἕναν, ἂς ποῦμε, συνασπισμὸ κομμάτων, δηλαδὴ σὲ συμβιβασμοὺς μοιάζουν σὰν τὰ φυτὰ τῶν θερμοκηπίων.

Πέρνουν ὕψος ἀλλὰ τοὺς λείπει ἡ δύναμη νὰ ἐπιζήσουν στοὺς αἰῶνες καὶ ν' ἀντισταθοῦν στὴ σφοδρότητα τῶν καταιγίδων.

Ἡ δύναμη ὅλων τῶν μεγάλων πολιτικῶν ὀργανισμῶν ποὺ εἶχαν σὰν ἔκφραση μιὰ μεγάλη ἰδέα, στηρίχθηκε στὸ φανατισμὸ ποὺ μπόρεσαν νὰ ξυπνήσουν, χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἐπιείκια, σίγουρα γιὰ τὸ ἀπόλυτο δίκιο τους καὶ μ' ἐμπιστοσύνη γιὰ τὴ νίκη τους πάνω σ' ὁτιδήποτε βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴν ὑποταγή τους καὶ δὲν ἦταν ὅμοιο τους.

Ὅταν μιὰ θεωρία εἶναι δίκαιη ἀπὸ μόνη της τότε καὶ οἱ ὀπαδοί της ὁπλισμένοι ἀπ' αὐτὴν τὴν πεποίθηση, ἀναλαμβάνουν νὰ πολεμήσουν γιαυτὴν καὶ γίνονται ἀκατανίκητοι· κάθε ἐπίθεση ἐναντίον τους δὲν μπορεῖ νὰ μειώσει στὸ ἐλάχιστο τὴ δύναμη τους.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν πῆρε μιὰ τέτοια ἐξάπλωση κάνοντας συμβιβασμοὺς μὲ τὶς φιλοσοφικὲς θεωρίες τῆς ἀρχαιότητας, ποὺ στὸ κάτω - κάτω ἦταν σχεδὸν ὅμοιες μὲ τὶς δικές του, ἀλλὰ ἐκδηλώνοντας κι ὑπερασπίζοντας μὲ φανατισμὸ ἀκατάλυτο τὴ δική του διδασκαλία :

Ἡ φαινομενικὴ πρόοδος ποὺ μπορεῖ ν' ἀποκτήσουν τὰ πολιτικὰ κινήματα συμμαχῶντας μὲ ἄλλα, γρήγορα ξεπερνιέται ἀπὸ τὴν πρόοδο μιᾶς θεωρίας ποὺ βασίζεται στὴν ὀργάνωση της καὶ ποὺ μάχεται ἀπὸ μόνη της μέσα στὴν πιὸ ὁλοκληρωμένη ἀνεξαρτησία ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει.

Τὸ κίνημα πρέπει νὰ κατευθύνει τοὺς ὀπαδούς του ἔτσι ποὺ νὰ μὴ βλέπουν τὴ μάχη καὶ τὸν ἀγώνα, σὰν ἕνα δευτερώτερο στοιχεῖο ποὺ μπορεῖ νὰ παραληφθεῖ, μὰ σὰν τὸν ἴδιο τὸ σκοπό. Τότε πιά, δὲν θὰ φοβοῦνται τὴν ἐχθρότητα τῶν ἀντιπάλων τους· τὸ ἀντίθετο θὰ τὴν αἰσθανθοῦν, ὅταν αὐτὴ παρουσιαστεῖ, σὰν πρώτη κι ἀπαραίτητη

κατάσταση πού δικαιολογεῖ τὴν ἴδια τους τὴν ὕπαρξη. Δὲν θὰ δειλιάσουν καὶ δὲν θὰ ἐκπλαγοῦν μπροστὰ στὸ μῖσος τῶν ἀντιπάλων, οὔτε θ' ἀμφιβάλλουν γιαυτὸ ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν κοσμοθεωρία τους· θὰ τὸ ἐπιθυμήσουν ἀντίθετα καὶ θὰ τὸ ἐπιζητήσουν αὐτὸ τὸ μῖσος μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς καρδιᾶς τους· ὅμως ἀνάμεσα στὶς ἐκδηλώσεις αὐτοῦ τοῦ μίσους θἄχουν νὰ πολεμήσουν καὶ τὸ ψέμα καὶ τὴν συκοφαντία.

Αὐτὸς πού δὲν πολεμήθηκε ἀπ' τὶς Ἑβραϊκὲς ἐφημερίδες, ὅποιον δὲν τὸν δυσφήμησαν καὶ δὲν τὸν κακολόγησαν, δὲν εἶναι οὔτε καλὸς Γερμανὸς ἀλλ' οὔτε κι ἕνας ἀληθινὸς ἐθνικοσοσιαλιστής· ἡ νοοτροπία του, ἡ νομιμότητα τῆς πεποίθησης του κι ἡ δύναμη τῆς θέλησης μποροῦν ἐπακριβῶς θὰ μετρηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐχθρότητα πού θὰ προκαλέσει σ' αὐτὸν τὸν θανάσιμο ἐχθρὸ τοῦ λαοῦ μας.

Πρέπει ἀκόμη νὰ ὑπογραμμίσουμε στοὺς ὀπαδοὺς τοῦ κινήματος μας καὶ γενικώτερα νὰ κάνουμε γνωστὸ σ' ὁλόκληρο τὸ λαό, ὅτι οἱ Ἑβραϊκὲς ἐφημερίδες δὲν εἶναι παρὰ ἕνας εἱρμὸς ἀπὸ ψέματα.

Ἀκόμη κι ὅταν ἕνας Ἑβραῖος λέει τὴν ἀλήθεια ἔχει σὰν ἀπώτερο καὶ προκαθορισμένο σκοπὸ νὰ καλύψει μιὰν ἄλλη πιὸ μεγάλη ἀπάτη· ἀκόμη καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἐνεργεῖ βάσει ἑνὸς προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Ὁ Ἑβραῖος εἶναι ὁ μεγάλος ἀφέντης τοῦ ψέματος: ψέμα κι ἀπάτη εἶναι τὰ πολεμικά του ὅπλα.

Κάθε συκοφαντία πού φέρνει τὰ σημάδια τῆς Ἑβραϊκῆς προστυχιᾶς στεφανώνει μὲ τὸ στεφάνι τῆς δόξας τοὺς ἀγωνιστές μας.

Αὐτὸν πού βρίζουν καὶ συκοφαντοῦν εἶναι ἀπὸ πρὶν κιόλας φίλος μας· αὐτὸς πού τοὺς ξυπνᾶ τὸ πιὸ θανάσιμο μῖσος εἶναι ὁ καλύτερος μας φίλος.

Ὅποιος διαβάζει τὸ πρωὶ μιὰν ἑβραϊκὴ ἐφημερίδα καὶ δὲν βρίσκει καμιὰ συκοφαντία εἰς βάρος του, πρέπει ἀμέσως νὰ σκεφτεῖ ὅτι ἡ προηγούμενη ἦταν μιὰ χαμένη μέρα γιαυτόν· ὅτι δὲν τὴν χρησιμοποίησεν ὅπως ἔπρεπε. Γιατὶ ἂν συνέβαινε τὸ ἀντίθετο, ὁ Ἑβραῖος θἄχε προφτάσει δυσφημητικὸς καὶ συκοφάντης, ἄδικος καὶ βρωμερός. Καὶ μόνον αὐτὸς πού πηγαίνει ἐνάντια σ' αὐτὸν τὸν θανάσιμο ἐχθρὸ τοῦ λαοῦ μας κι ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας, δηλαδὴ τοῦ ἄρειου πολιτισμοῦ, μόνον αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ γίνει στόχος τῶν συκοφαντιῶν καὶ τῆς ἐχθρότητας αὐτῆς τῆς ράτσας.

Ὅταν αὐτὲς οἱ ἀρχὲς ἐμφυτευτοῦν μ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης στὶς αἰσθήσεις, στὸ αἷμα καὶ στὸ μεδοῦλι τῶν συντρόφων μας, τὸ κίνημα μας θὰ γίνει ἀδιάσπαστο κι ἀκατανίκητο.

Τὸ κίνημα μας πρέπει νὰ ἐπεκταθεῖ, πρέπει ν' ἀγκαλιάσει ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικότητας. Πρέπει πάνω σ' αὐτὸ ποτὲ νὰ μὴ ξεχάσουμε ὅτι μονάχα στὴν ἀξία τῆς προσωπικότητας στηρίζεται κάθε τι ποὺ εἶναι ἀνθρώπινο κι ὅτι κάθε θεωρία καὶ κάθε ἐνέργεια δὲν εἶναι παρὰ καρπὸς τῆς δημιουργικῆς δύναμης τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε οὔτε μιὰ στιγμὴ ὅτι ὁ σεβασμὸς πρὸς κάθε τι ἀληθινὰ μεγάλο, δὲν ἀντιπροσωπεύει μόνο τ' ἀγαθὰ ποὺ βγαίνουν ἀπ' τὴν ἀξία τῆς ἀναγνώρισης, ἀλλὰ εἶναι κι ἕνα προτέρημα ποὺ συσφίγγει καὶ συνενώνει ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐκδηλώνουν αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἀναγνώριση.

Ἡ προσωπικότητα δὲν μπορεῖ μὲ τίποτα καὶ μὲ κανένα ν' ἀντικατασταθεῖ. Κι αὐτὸ γίνεται πιὸ ἀληθινὸ ὅταν ἀντὶ νὰ δημιουργεῖ μιὰ δύναμη μηχανική, προωθεῖ κι ἐκφράζει τὸ δημιουργικὸ καὶ παραγωγικὸ στοιχεῖο. Ἕνας φωτισμένος ἡγέτης δὲν μπορεῖ ἀπὸ κανέναν ν' ἀντικατασταθεῖ· κανένας δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ συνεχίσει καὶ ν' ἀποτελειώσει τὸ ἔργο του μετὰ τὸ θάνατο του· τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ συμβεῖ καὶ μὲ ἕναν μεγάλο ποιητή, μ' ἕναν μεγάλο διανοητή, ἕναν μεγάλο πολιτικὸ ἢ ἕναν μεγάλο στρατηγό.

Γιατὶ τὸ ἔργο τους ἔχει πιὰ ἐγγίσει τὰ ὅρια τῆς τέχνης· δὲν ἔχει πραγματωθεῖ ἀπὸ μιὰ μηχανή· ἦταν ἕνα φυσικὸ δῶρο τῆς θείας χάριτος.

Οἱ πιὸ μεγάλες ἐπαναστάσεις κι οἱ μεγαλύτερες κατακτήσεις τῶν ἀνθρώπων πάνω σ' αὐτὴ τὴ γῆ, τὰ πιὸ μεγάλα τους παραγωγικὰ ἔργα, τὰ ἀθάνατα μνημεῖα κι ὅσα πέτυχαν σὰν πρόεδροι κυβερνήσεων κ.τ.λ. θὰ μείνουν στὴν αἰωνιότητα ἀδιάσπαστα συνδεδεμένα μ' ἕνα ὄνομα μόνον καὶ θὰ στέκονται πάντα σὰν σύμβολα αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος. Ἡ ἄρνηση τῆς ἀπόδοσης τιμῆς σ' ἕνα μεγάλο πνεῦμα, εἶναι σὰν νὰ στερεῖς τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ μιὰ πελώρια δύναμη, αὐτὴν ποὺ ἀπορέει ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐκείνων ποὺ ἦταν στ' ἀλήθεια μεγάλοι.

Οἱ Ἑβραῖοι τὸ ξέρουν αὐτὸ πολὺ καλά. Αὐτοὶ ἀκριβῶς ποὺ οἱ μεγάλοι τους ἄνδρες δὲν ἦταν μεγάλοι παρὰ μόνο μέσα στὴν προσπάθεια τους νὰ κάνουν κακὸ καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὸν πολιτισμό, καλλιεργοῦν γιαυτοὺς ἕναν τέτοιο θαυμασμό, ποὺ φθάνει στὴν εἰδωλολατρεία. Ἀλλὰ ἀντίθετα προσπαθοῦν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν σὰν ἀνάξιο αὐτὸ τὸ θαυμασμὸ καὶ νὰ τὸν στιγματίσουν ἐν ὀνόματι τοῦ «θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀτομισμοῦ».

Ἂν ἕνας λαὸς εἶναι τόσο δειλὸς ὥστε νὰ συνταχθεῖ μ' αὐτὴ τὴν

ἀνόητη καὶ αὐθάδικη γνώμη τῶν Ἑβραίων, ἀποστερεῖται ἀπ' τὴν πιὸ μεγάλη δύναμη ποὺ κατέχει: γιατὶ εἶναι μιὰ δύναμη νὰ σέβεσαι ἕναν πνευματικὸ ἄνθρωπο, τὶς θεωρίες του, τὰ ἔργα του· δὲν μπορεῖ νὰ σεβαστεῖς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὴ μάζα.

Ὅταν οἱ καρδιὲς τσακίζονται κι ὅταν οἱ ψυχὲς ἀπελπίζονται, τότε ἀπ' τὶς σκιὲς τοῦ παρελθόντος βγαίνουν αὐτοὶ ποὺ ἄλλοτε ἔδιωξαν, ἔκαναν νὰ κυλήσει πάνω ἀπ' τὴν ἀνθρωπότητα ἡ ἀθλιότητα κι οἱ ἀνησυχίες της, ἡ φτώχεια κι ἡ συμφορά, ἡ πνευματικὴ δουλεία κι ἡ σωματικὴ ἐκμετάλλευση: ἀφήνουν ξανὰ νὰ πέσουν τὰ βλέματα τους πάνω στοὺς ἀπελπισμένους θνητοὺς καὶ τοὺς ἁπλώνουν τὰ χέρια ἐκεῖνα ποὺ μ' αὐτὰ κατάκτησαν τὴν αἰωνιότητα.

Δυστυχία θὰ πέσει στὸν λαὸ ποὺ θὰ ντραπεῖ νὰ τὰ πιάσει καὶ πάνω τους νὰ κρατηθεῖ.

***

Ὅταν ἀρχίσαμε νὰ διαδίδουμε τὸ κίνημα μας εἴχαμε πρὸ πάντων ν' ἀντιμετωπίσουμε ὅλους αὐτοὺς ποὺ τ' ὄνομα μας δὲν τοὺς ἔλεγε τίποτα ἢ ποὺ δὲν τοὺς ξυπνοῦσε καμιὰν ὡρισμένη γνωστὴ ὡς τὰ τώρα σημασία· αὐτὴ ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ κοινοῦ γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὶς δυνατότητες μας ἔκανε τὴν ἐπιτυχία μας νὰ διακινδυνεύσει.

Γιατὶ συλλογιστεῖτε: ἔξη ἢ ἑφτὰ ἄνθρωποι, ἄγνωστοι, φτωχοὶ διάβολοι, συγκεντρώνονται μὲ τὴν πρόθεση νὰ δημιουργήσουν ἕνα κίνημα μὲ τὸν σκοπὸ νὰ πετύχουν ἐκεῖ ὅπου μέχρι τώρα εἶχαν ἀποτύχει μεγάλα κόμματα ποὺ ἀπαρτίζονταν ἀπὸ ἀξιοσημείωτον ἀριθμὸ ὀπαδῶν: νὰ ἀναδιαρθρώσουμε ἕνα Ράιχ γερμανικὸ ποὺ νὰ διαθέτει μιὰ δύναμη καὶ μιὰ ἐξουσία ἐκτεταμένη κι ἀπεριόριστη. Ἂν μᾶς εἶχαν κοροϊδέψει, ἢ ἂν μᾶς καταπολεμοῦσαν, θὰ ἦταν κάτι ποὺ πολὺ θὰ μᾶς εὐχαριστοῦσε, ἀλλὰ ἦταν τελείως ἀπογοητευτικὸ τὸ νὰ περάσουμε ὁλότελα ἀπαρατήρητοι, ὅπως πολὺς φόβος ὑπῆρχε νὰ συμβεῖ· κι ἀπ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγὼ ὑπόφερα περισσότερο.

Ὅταν πρωτομπῆκα στὸ στενὸ περιβάλλον αὐτῶν τῶν ἐλάχιστων ἀνθρώπων, δὲν μποροῦσε ἀκόμη νὰ τεθεῖ ζήτημα οὔτε γιὰ κόμμα, ἀλλ' οὔτε καὶ γιὰ κίνημα.

Ἔχω κιόλας ἀφηγηθεῖ τὶς ἐντυπώσεις μου ἀπ' αὐτή μου τὴν πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὸν μικρὸ τοῦτο κύκλο. Εἶχα ἀκόμη, στὸ διάστημα τῶν ἑβδομάδων ποὺ ἀκολούθησαν, τὸν χρόνο καὶ τὴν εὐκαιρία νὰ μελετήσω πῶς αὐτὸ ποὺ λέγανε κόμμα, θὰ μποροῦσε νὰ ἐκδηλωθεῖ κι αὐτὸ μοῦ φάνηκε ἀδύνατο, σχεδὸν ἀκατόρθωτο ἀπ' τὴν πρώτη κιό-

λας στιγμή. Θεέ μου! Τὸ θέμα ἦταν θλιβερὸ καὶ τελείως ἀπογοητευτικό! Δὲν ὑπῆρχε τίποτα, μὰ ἀπολύτως τίποτα ἀκόμα! Τὸ κόμμα δὲν ὑπῆρχε παρὰ μόνον σὰν ὄνομα καὶ σὰν γεγονὸς ἐνῶ ὅτι καταλάβαιναν ἀπ' τὸν σκοπὸ καὶ τὴν ἀποστολή του τὸ σύνολο τῶν μελῶν του, ἦταν ὅτι ἤθελαν, ἦταν ἀνάγκη νὰ πολεμήσουν: ἕνα κοινοβούλιο σέ... μικρογραφία. Κι ἐκεῖ ἀκόμη βασίλευε τὸ σύστημα τῆς ψήφου καὶ τὸ ἴδιο σχεδὸν ὅπως μαὶ στὰ μεγάλα κοινοβούλια, ξελαρυγγιάζονταν γιὰ μῆνες σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ πολὺ σπουδαῖο πρόβλημα, πάνω στὸ θέμα τοῦ ποιὰ θὰ ἦταν ἡ ἀπάντηση ποὺ θἄπρεπε νὰ γραφεῖ σὲ μιὰν ἐπιστολὴ ποὺ ἔλαβαν κι ἄρχιζαν νὰ συζητοῦν ἀτελείωτα!

Βέβαια δὲν χρειάζεται νὰ πῶ ὅτι τὸ κοινὸ δὲν ἤξερε τίποτα γιαυτό. Καμιὰ ψυχὴ ποὺ ζοῦσε στὸ Μόναχο δὲν ἤξερε τὸ κόμμα οὔτε σὰν ὄνομα, ἔξω ἀπὸ τοὺς λίγους ὀπαδούς του καὶ τοὺς ἐλάχιστους γνωρίμους ποὺ εἶχαν αὐτοί.

Κάθε Τετάρτη συγκεντρωνόμασταν σ' ἕνα καφενεῖο τοῦ Μονάχου καὶ εἴχαμε αὐτὸ ποὺ λέγαμε, σύγκληση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα μιὰ βραδυὰ ἀφιερωμένη σὲ συζητήσεις. Καὶ κάθε φορὰ οἱ εἰσηγήσεις καὶ τὰ θέματα αὐτῆς τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς ἦταν φυσικὰ ἴδια. Ἔτσι ἐνεργούσαμε ἀντὶ ν' ἀνοίξουμε τὸ μικρό μας κύκλο, νὰ τὸν κάνουμε νὰ ἐκραγῆ ἔξω ἀπ' τὰ ὅρια του, νὰ κερδίσουμε καινούργιους ὀπαδοὺς καὶ πρὶν ἀπ' ὅλα νὰ κάνουμε, μὲ κάθε θυσία, γνωστὸ σ' ὅλους τ' ὄνομα τοῦ κόμματος.

Νά ποιά ἦταν ἡ δραστηριότητα μας πάνω σ' αὐτό: κάθε μῆνα κι ἀργότερα κάθε δεκαπέντε μέρες, φροντίζαμε, προσπαθούσαμε νὰ ὀργανώσουμε μιὰ συγκέντρωση. Οἱ προσκλήσεις ποὺ στέλναμε ἦταν γραμμένες μὲ τὴ γραφομηχανὴ ἢ καὶ μὲ τὸ χέρι κι ἀναλαβαίναμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τὶς μοιράσουμε. Καθένας ἀπευθυνόταν στὸν κύκλο τῶν γνωριμιῶν του γιὰ νὰ καταφέρει νὰ κουβαλήσει ἕναν ἢ δυὸ ἄλλους σ' αὐτὲς τὶς συγκεντρώσεις.

Ἡ ἐπιτυχία ἦταν ἀπογοητευτική.

Θυμᾶμαι τὴ βραδυὰ ποὺ ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶχα καταφέρει νὰ μοιράσω ὀγδόντα ἀπ' αὐτὲς τὶς προσκλήσεις καὶ περιμέναμε τὶς λαϊκὲς μάζες νὰ καταφθάσουν.

Μὲ μιᾶς ὥρας καθυστέρηση κι ἀναμονή, ὁ «πρόεδρος» τῆς «συνέλευσης» ἀποφάσισε τελικὰ νὰ κάμει ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν. Εἴμαστε πάλι ἑφτά, πάντα οἱ ἴδιοι.

Τότε πετύχαμε νὰ πολυγραφήσουμε τὶς προσκλήσεις σὲ μιὰ πολυγραφικὴ μηχανὴ ἑνὸς Ὑπουργείου· αὐτὸ μᾶς ἔφερε τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐπόμενης συνέλευσης ποὺ εἶχε μερικοὺς ἀκροατὲς παρὰ πάνω. Ὑ-

στερα ὁ ἀριθμός τους ἄρχισε ν' αὐξάνεται ἀργά, ἀπὸ 11 σὲ 13, σὲ 17, σὲ 23 καὶ τέλος σὲ 34 ἀκροατές.

Χάρη στοὺς ἄθλιους ἐράνους ποὺ κάναμε στὸν κύκλο τοῦτο τῶν φτωχῶν διαβόλων, μπορέσαμε νὰ συγκεντρώσουμε τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια γιὰ νὰ δημοσιεύσουμε τὴν ἀναγγελία μιᾶς συνέλευσης στὴν «Μιούνιχερ Μπεομπάχτερ», ποὺ ἦταν τότε ἀνεξάρτητη.

Αὐτὴ τὴ φορὰ ἡ ἐπιτυχία ἦταν ἐκπληκτική.

Εἴχαμε ὀργανώσει τὴν συγκέντρωση στὸ «Χοφμπραουχάουζ Κέλλερ» (ποὺ δὲν εἶχε καμιὰ σχέση μὲ τὴν πολυτελέστατη αἴθουσα τελετῶν «Χοφμπράονχάουζ» τοῦ Μονάχου). Ἦταν μιὰ μικρὴ αἴθουσα ποὺ μποροῦσε νὰ περιλάβει τὸ πιὸ πολὺ 130 ἄτομα. Κι ὅμως μοῦ φάνηκε πελώρια κι ὅλοι τρέμαμε ἀπὸ τὴν ἀγωνία μήπως δὲν μπορέσουμε τὴν ὁρισμένη βραδυὰ νὰ γεμίσουμε μὲ κόσμο αὐτὸ τὸ ἀπέραντο οἰκοδόμημα.

Στὶς 7 ἡ ὥρα εἶχαν ἔρθει 111 ἄτομα κι ἡ συνέλευση ἄρχισε.

Ἕνας καθηγητὴς ἀπ' τὸ Μόναχο θὰ ἔκανε τὴν εἰσήγηση κι ἐγὼ σὰν δεύτερος ρήτορας ἔπρεπε νὰ μιλήσω γιὰ πρώτη φορὰ μπροστὰ στὸ κοινό.

Αὐτὸ φάνηκε πολὺ τολμηρὸ στὸν τότε πρῶτο πρόεδρο τοῦ κόμματος κ. Χάρρερ· ἦταν ἄλλωστε ἕνας ἄνθρωπος πολὺ σοβαρὸς καὶ τότε πίστευε πὼς ἂν καὶ εἶχα πολλὲς ἄλλες ἱκανότητες δὲν κατάφερνα σπουδαῖα πράματα μὲ τὸ λόγο.

Ἀκόμη κιαυτὰ ποὺ ἀκολούθησαν δὲν στάθηκαν ἀρκετὰ γιὰ νὰ τὸν κάμουν ν' ἀλλάξει γνώμη.

Ἀλλὰ γελιόταν. Εἴκοσι λεπτὰ μοῦ εἶχαν παραχωρήσει σ' αὐτὴ τὴν πρώτη συγκέντρωση, ἄς τὴν ποῦμε λαϊκή, γιὰ νὰ μιλήσω: ὅμως ἐγὼ κράτησα τὸ λόγο τριάντα λεπτά. Κιαυτὸ ποὺ ἁπλούστατα αἰσθανόμουν στὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ μου χωρὶς ὡς τώρα νὰ τὸ ξέρω, ἐπιβεβαιώθηκε ἐκείνη τὴ βραδυὰ ἀπ' τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα: ἤξερα νὰ μιλῶ!

Μέσα σ' αὐτὰ τὰ τριάντα λεπτά, ὁλόκληρη ἡ μικρὴ αἴθουσα ἠλεκτρίστηκε κι ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἀκροατῶν ἐκδηλώθηκε ἔμπρακτα, ἀφοῦ κάνοντας ἐπίκληση στὴν γενναιότητα τους μπορέσαμε νὰ συγκεντρώσουμε 300 μάρκα, πράγμα ποὺ μᾶς ἔβγαλε τὸ χοντρὸ ἀγκάθι ποὺ μάτωνε τὰ πόδια μας. Γιατὶ οἱ οἰκονομικές μας δυνατότητες ἦταν ὡς τώρα τέτοιες ποὺ δὲν μπορούσαμε οὔτε μιὰ πληροφορία γιὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ κόμματος νὰ δημοσιεύσουμε, ἀλλ' οὔτε κἂν προκηρύξεις νὰ τυπώσουμε. Τώρα πιὰ εἴχαμε στὰ χέρια μας ἕνα μικρὸ κεφά-

λαιο πού χάρη σ' αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ συμπληρώσουμε τὶς ἀπαραίτητες ἐλλείψεις.

Ἀλλὰ ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς συνέλευσης ἔδειξε τ' ἀποτελέσματα της ἀπὸ μιὰν ἄποψη περισσότερο γόνιμη.

Εἶχα κιόλας μὲ τὴν προσωπική μου ἐπιβολή ἀρχίσει νὰ φέρνω στὶς συγκεντρώσεις νέες καινούργιες δυνάμεις. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς μακρόχρονης στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μου εἶχα κάνει τὴ γνωριμία ἑνὸς ἀρκετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ καλῶν συναδέλφων πού σιγά—σιγὰ ἄρχισαν νὰ συγκατανεύουν στὶς προσκλήσεις μου καὶ νὰ συμμετέχουν στὶς συγκεντρώσεις μας.

Ἦταν νέοι ἄνθρωποι, δραστήριοι καὶ συνηθισμένοι στὴν πειθαρχία, καὶ πού εἶχαν διδαχτεῖ στὸν στρατὸ αὐτὴ τὴν ἐξαίρετη ἀρχὴ ὅτι τίποτα δὲν εἶναι ἀδύνατο κι ὅλα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ καταφέρει καὶ νὰ τὰ ὁδηγήσει ἐκεῖ πού θέλει, φτάνει νὰ θέλει.

Ἡ σημασία κι ἡ σπουδαιότητα αὐτῆς τῆς αἰφνίδιας συρροῆς καινούργιου αἵματος φάνηκε μετὰ ἀπὸ μερικὲς ἑβδομάδες συνεργασίας.

Ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ κόμματος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὁ κ. Χάρρερ ἦταν δημοσιογράφος καὶ σὰν τέτοιος ἦταν προικισμένος μὲ μιὰ μόρφωση πολὺ πλατειά. Ἀλλὰ σὰν ἀρχηγὸς κόμματος εἶχε ἕνα σοβαρὸ μειονέκτημα: δὲν ἤξερε νὰ μιλᾶ στὰ πλήθη. Ἔκανε μολοντοῦτο εὐσυνείδητες προσπάθειες· ἀλλὰ τοὔλλειπε ἡ μεγάλη ἔξαρση κιαυτὸ ὀφειλόταν ἀκριβῶς καὶ μόνον, ἴσως στὴν τέλεια ἔλλειψη ρητορικῶν ἱκανοτήτων.

Ὁ κ. Ντρέξλερ πάλι, τότε πρόεδρος τῆς τοπικῆς ὀργάνωσης τοῦ Μονάχου ἦταν ἕνας ἁπλὸς ἐργάτης. Κι αὐτὸς τὰ ἴδια δὲν ἄξιζε τίποτα σὰν ρήτορας· ἐξάλλου δὲν εἶχε πάει στρατιώτης οὔτε στὴν περίοδο τῆς εἰρήνης, ἀλλ' οὔτε καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου ἔτσι ὥστε, κιόλας ἀδύναμος καὶ διστακτικὸς γιὰ τὶς προσωπικές του δυνατότητες, στεροῦνταν καὶ τὴν καλλιέργεια πού δίνει τὸ μοναδικὸ αὐτὸ σχολεῖο πού ξέρει νὰ μεταβάλλει σὲ ἀνθρώπους τὰ ἀδύνατα πλάσματα καὶ τὰ στερημένα ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό τους. Κι οἱ δυὸ αὐτοὶ ἦταν κομμένοι ἀπ' τὸ ἴδιο ξύλο, ἀνίκανοι ὄχι μόνο νὰ πιστέψουν φανατικὰ καὶ μεσ' ἀπ' τὴν καρδιά τους στὴν νίκη τοῦ κινήματος, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ τσακίσουν μὲ μιὰ θέληση καὶ μιὰν ἐνεργητικότητα ἀλύγιστη κάθε τὶ πού θὰ μποροῦσε νὰ σταθεῖ ἐμπόδιο στὸ διάβα τῆς καινούργιας θεωρίας. Μιὰ τέτοια προσπάθεια δὲν μποροῦσε ν' ἀναληφθῆ παρὰ ἀπὸ ἀνθρώπους πού τὸ σῶμα κι ἡ ψυχή τους, γαλβανισμένα στὶς στρατιωτικὲς ἀρετές, θὰ ξεχώριζαν καὶ θἄχαν τ' ἀκόλουθα χαρακτηριστικά: εὔστροφοι καὶ γρήγοροι σὰν

λαγοί, σκληροί σὰν πετσί καὶ ἀλύγιστοι σὰν χάλυβας τοῦ Κρούπ.

Ἤμουνα ἀκόμη κι ἐγὼ ὁ ἴδιος στρατιώτης: ἐδῶ κι ἕξη χρόνια εἶχα ὑπηρετήσει στὶς ἐξωτερικὲς καὶ στὶς ἐσωτερικὲς ὑπηρεσίες τοῦ στρατεύματος, ἔτσι ποὺ στὴν ἀρχή, αἰσθανόμουν τέλεια ξένος σὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον τομέα. Κι ἐγὼ τὸ ἴδιο δὲν θὰ μποροῦσα ποτὲ νὰ πῶ: «Αὐτὸ δὲν γίνεται» ἢ «αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει», ἢ «δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιχειρήσουμε κάτι τέτοιο», «εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνο» κ.τ.λ.

Βέβαια ὅλη αὐτὴ ἡ ὑπόθεση ἦταν ἐπικίνδυνη, δὲν χωρᾶ καμιὰ ἀμφιβολία γιαυτό. Στὰ 1920 ἦταν ἁπλούστατα ἀδύνατο, σὲ πολλὲς Γερμανικὲς ἐπαρχίες νὰ ὀργανώσεις μιὰ συνέλευση ποὺ θὰ τολμοῦσε ν' ἀπευθυνθεῖ στὶς πλατειὲς μάζες καὶ νὰ προσκαλέσεις ἀνοιχτὰ τὸ κοινὸ νὰ τὴν παρακολουθήσει. Αὐτοὶ ποὺ θὰ εἶχαν τὸ θάρρος νὰ συμμετάσχουν σὲ μιὰ τέτοια συγκέντρωση κινδύνευαν νὰ διασκορπισθοῦν, νὰ διαλυθοῦν βίαια, νὰ κτυπηθοῦν καὶ νὰ τοὺς σπάσουν τὸ κεφάλι.

Ἔτσι πολὺ λίγοι ἄνθρωποι μποροῦσαν νὰ ἐπιχειρήσουν ἕνα τέτοιο κατόρθωμα. Στὶς περισσότερες συγκεντρώσεις, τὶς λεγόμενες ἀστικὲς οἱ συμμετέχοντες εἶχαν συνηθίσει νὰ διασκορπίζονται καὶ νὰ τρέχουν νὰ σωθοῦν σὰν λαγοὶ μπροστὰ στὸν σκῦλο, μὲ μόνη τὴ θέα μιᾶς ντουζίνας κομμουνιστῶν.

Ἀλλὰ ἂν οἱ κόκκινοι δὲν ἔδιναν καμιὰ προσοχὴ σὲ μιὰ συγκέντρωση φλύαρων ἀστῶν, ποὺ ὁ χαρακτήρας της ἦταν στὸ βάθος ἀθῶος κι ἄβλαβος καὶ τὰ ἐνδιαφέροντα της πασίγνωστα, ἦταν ἀντίθετα ἀποφασισμένοι νὰ διαλύσουν ἐκ θεμελίων καὶ μὲ κάθε μέσο ἕνα κίνημα ποὺ θὰ τοὺς φαίνονταν ἐπικίνδυνο. Ἔτσι αὐτὸ ποὺ σὲ κάθε ἐποχὴ βάραινε περισσότερο ἦταν ὁ τρόμος καὶ ἡ βία.

Οἱ ἀπατεῶνες ὀπαδοὶ τοῦ μαρξισμοῦ ἔπρεπε νὰ μισοῦν ὅσο γινόταν περισσότερο καὶ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἕνα κίνημα ποὺ βαθύτερος σκοπός του ἦταν ἡ κατάκτηση αὐτῆς τῆς μάζας ποὺ μέχρι σήμερα βρισκόταν ἀποκλειστικὰ κάτω ἀπ' τὸν ἔλεγχο τους καὶ πρόσφερε τὶς ὑπηρεσίες της στὰ ἑβραϊκὰ κόμματα καὶ στοὺς μαρξιστὲς διεθνιστικοὺς κεφαλαιοκράτες.

Καὶ μόνο ὁ τίτλος: «Γερμανικὸ ἐργατικὸ κόμμα» τοὺς ἐρέθιζε ἀφάνταστα.

Ἔπρεπε λοιπὸν νἄχουμε ὑπόψη μας ὅτι σὲ πρώτη εὐκαιρία θἄχαμε νὰ ἀποκρούσουμε μιὰν ἐπίθεση βίας ἀπὸ μέρους τῶν μαρξιστῶν, ἀκόμη μεθυσμένων ἐξαιτίας τῆς νίκης τους.

Μέσα στὸν μικρὸ κύκλο τοῦ κόμματος εἶχαν πολλὲς ἀμφιβολίες τότε γιὰ τ' ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς σύγκρουσης. Ἤθελαν νὰ ριψοκινδυνεύσουν ὅσο μποροῦσαν λιγώτερο τὸν φόβο ποὺ θὰ γεννιόταν

μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ κοινοῦ μήπως νικηθοῦν. Ἔβλεπαν κιόλας μὲ τὴ σκέψη τους, τ' ἀποτελέσματα τῆς πρώτης μεγάλης μας συγκέντρωσης νὰ ἐκμηδενίζονται καὶ τὸ κίνημα ἴσως νὰ καταστρέφεται γιὰ πάντα. Βρέθηκα σὲ δύσκολη θέση μὲ τὴν θεωρία μου ποὺ ἔλεγε ὅτι ὄχι μόνον δὲν πρέπει ν' ἀποφύγουμε τὴν σύγκρουση ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀποζητοῦμε δημιουργώντας ὅμως τὶς κατάλληλες προϋποθέσεις ποὺ μόνο αὐτὲς θὰ ἐξασφάλιζαν μιὰ προστασία ἐνάντια στὴ βία. Ἡ τρομοκρατία δὲν τσακίζεται μὲ τὸ πνεῦμα τῆς λογικῆς ἀλλ' ἀπὸ μιὰν ὅμοια τρομοκρατία. Κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ἡ ἐπιτυχία τῆς πρώτης μας συγκέντρωσης ἐνδυνάμωσε μέσα μου αὐτὴ τὴν ἐντύπωση : ξεκινώντας ἀπ' αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ὀργανώσαμε μιὰ δεύτερη συγκέντρωση ποὺ εἶχε κι αὐτὴ σημαντικὴ σημασία.

Ἔλαβε χώρα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1919* στὸ Ἐμπερμπράου Κέλλερ —θέμα : Μπρέστ - Λίτοβσκ καὶ Βερσαλλίες— τέσσερις ρήτορες πῆραν τὸ λόγο. Μιλοῦσα σχεδὸν μιὰν ὁλόκληρη ὥρα κι ἡ ἐπιτυχία μου στάθηκε μεγάλη ὅπως τὴν πρώτη φορά. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀκροατῶν ξεπέρασε τοὺς 130. Μιὰ ἀπόπειρα νὰ διαλυθεῖ ἡ συγκέντρωση καταπνίγηκε ἀμέσως τὴν ἴδια στιγμὴ ἀπ' τοὺς συντρόφους μου.

Οἱ δημιουργοὶ τῆς ἀταξίας τράπηκαν σὲ φυγὴ καὶ κατέβηκαν τὶς σκάλες μὲ τὶς φτέρνες στὸ κεφάλι.

ΣΗΜ. ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ : Δέκα ὁλόκληρα χρόνια μεσολάβησαν ἀπ' αὐτὲς τὶς δῆθεν ἐπιτυχεῖς κινήσεις τοῦ Χίτλερ ὡς τὴν στιγμὴ ποὺ ἡ οἰκονομικὴ συνδρομὴ τῶν μεγάλων Τρὰστ ἦρθε νὰ τὸν βγάλει ἀπὸ τὸ τέλμα τῆς ἀσήμαντης δημοσιότητας καὶ νὰ τὸν προβάλει ἐντυπωσιακά. Ὁ ἴδιος ὁ Καγκελάριος Μπρύνινγκ πρόσφυγας στὴν Ἀγγλία τὸν Αὔγουστο τοῦ 1937 γράφει στὸν Τσώρτσιλ τὰ ἑξῆς σχετικά :

«Ἡ πραγματικὴ ἄνοδος τοῦ Χίτλερ ἄρχισε μόνο τὸ 1929, ὅταν οἱ μεγάλες γερμανικὲς βιομηχανίες καὶ ἄλλος κόσμος ἀρνήθηκαν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ δίνουν χρήματα σ' ἕνα σωρὸ πατριωτικὲς ὀργανώσεις ποὺ, ὡς τότε, εἶχαν ἐργασθεῖ γιὰ τὴν γερμανικὴ ἀνόρθωση (Risorgimento). Ἦταν βέβαιοι, ὅτι μόνον ὁ Χίτλερ θ' ἀναδιοργάνωνε ριζικὰ τὴν ἐργατικὴ δύναμη. Γιαυτό, παύοντες τὶς ἐπιχορηγήσεις τους σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀνάγκαζαν νὰ γίνουν μέλη τῆς ὀργανώσεως τοῦ Χίτλερ. Αὐτὴ εἶναι παντοῦ ἡ φυσικὴ ἀρχὴ τοῦ Φασισμοῦ. Ὁ Χίτλερ δὲν ἄφησε τὴν δική του ὀργάνωση νὰ συνεργασθῆ μὲ τὸ στρατό. Ἠρνήθη νὰ ἀναλάβη οἱανδήποτε εὐθύνη ἢ νὰ συνεργασθῆ μὲ ἄλλα κόμματα γιὰ τὰ πιὸ ἐπείγοντα ἐθνικὰ ζητήματα, γιατὶ ἐνδιεφέρετο μόνο στὸ νὰ διατηρῆ τὴ δύναμη του ἕτοιμη γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ ἀγῶνα».

Δεκαπέντε μέρες άργότερα μιά νέα συνέλευση συγκροτήθηκε στήν ΐδια αίθουσα, έπι παρουσία 170 και πάνω άκροατών. Τό δωμάτιο ήταν γεμάτο. Μίλησα γιά άλλη μιά φορά κι ή έπιτυχία μου ήταν άκόμη μεγαλύτερη.

Ἀναζήτησα μιάν άλλη αίθουσα: τέλος βρήκαμε μιά στήν άλλη άκρη τής πόλης, τήν αίθουσα τοῦ «Γερμανικοῦ Ράιχ» στήν όδόν Νταχάου. Ἡ πρώτη συνέλευση σ' αὐτή τήν καινούργια αίθουσα είχε λιγώτερους όπαδούς άπό τήν προηγούμενη: μόλις 140 άτομα.

Ἡ έλπίδα άρχισε νά καταπέφτει άνάμεσα στά μέλη τής Ἐπιτροπής· οί άπαισιόδοξοι φαντάστηκαν ότι αίτία αὐτής τής μείωσης τοῦ άριθμοῦ τών όπαδών ήταν ή συνεχόμενη και σταθερή έπανάληψη τών «δηλώσεων» μας σέ τόσο πολύ συχνές έκδηλώσεις. Συζητήσαμε πάνω σ' αὐτό κι ύποστήριξα πώς μιά πόλη μέ 700.000 κατοίκους πληθυσμό, μποροῦσε ν' άντέξει όχι μόνο σέ μιά συγκέντρωση κάθε δεκαπέντε μέρες άλλά σέ δέκα συγκεντρώσεις τήν έβδομάδα· ύποστήριξα άκόμα ότι δέν πρέπει ν' άφηνόμαστε στήν άπογοήτευση άπό μερικές άποτυχίες· ότι είμασταν σέ καλό δρόμο κι ότι άργά ή γρήγορα τό πείσμα κι ή έπιμονή μας θά μάς έξασφάλιζαν τή νίκη. Ἄλλωστε, ολόκληρη αὐτή ή περίοδος τοῦ χειμώνα 1919—1920 δέν ύπήρξε παρά μιά και μοναδική άγωνιστική προσπάθεια μέ σκοπό νά έμπνεύσουμε όλο και περισσότερο τήν έμπιστοσύνη στό νέο κίνημα πού γεννιόταν και στή νικηφόρα δραστηριότητα του ένάντια στή βία και τέλος γιά νά όδηγήσουμε αὐτήν τήν έμπιστοσύνη σ' ένα φανατισμό ίκανό, όπως και ή δύναμη τής πίστης, νά μετακινήσει βουνά. Ἡ έπόμενη συγκέντρωση πού συγκροτήθηκε στήν ΐδια αίθουσα μοῦδωσε γιά μιάν άκόμη φορά δίκιο. Ὁ άριθμός τών έπισκεπτών ξεπέρασε τούς 200 και ή έπιτυχία ήταν τό ΐδιο μεγάλη κι άνάλογη μέ τήν οίκονομικήν έπιτυχία.

Ἀμέσως άνέλαβα τό καθήκον νά έπιβλέψω στήν συγκρότηση μιάς καινούργιας συγκέντρωσης. Πραγματοποιήθηκε δέκα πέντε μέρες άργότερα και τό πλήθος τών άκροατών ξεπέρασε τά 270 πρόσωπα.

Δεκαπέντε μέρες μετά καλέσαμε γιά έβδομη φορά τά μέλη και τούς φίλους τοῦ νέου κινήματος: ή καινούργια αίθουσα δέν μποροῦσε πιά παρά πολύ δύσκολα νά μάς χωρέσει, είχαμε νά τακτοποιήσουμε περισσότερα άπό 400 πρόσωπα.

Ἀπό κείνη τήν στιγμή άποφασίσαμε κι άρχίσαμε νά συζητοῦμε γιά τήν έσωτερικήν όργάνωση τοῦ νέου κινήματος. Ὁ μικρός μας κύκλος τώρα πιά είχεν έξαπλωθεί σημαντικά και κάτι τέτοιο ήταν πιά γενική άπαίτηση.

'Από διάφορες πλευρές—άπό τότε κιόλας, κι αύτό γιά πάντα καί μέχρι σήμερα—άρχισαν νά κριτικάρουν τό νέο μας κίνημα καί νά θέλουν νά τό άποκαλοῦν «κόμμα». Πάντα έβλεπα σ' αὐτή τήν ἀπασχόληση καί κάτω ἀπ' αὐτήν, τήν ἀνικανότητα καί τήν στενότητα τῆς σκέψης τῶν ἀνθρώπων πού τήν ἐπιχειροῦσαν. Ἦταν καί εἶναι πάντα οἱ ἄνθρωποι πού δέν ξέρουν νά ξεχωρίσουν τό βάθος καί τό σχῆμα πού προσπαθοῦν νά δώσουν στήν ἀξία ἑνός κινήματος, προσπαθώντας νά τό γελοιοποιήσουν μ' ἕναν τρόπο ὅσο γινόταν στομφώδη καί κακόηχο, ἔτσι πού ὁ γλωσικός θησαυρός τῶν προγόνων μας νά χρησιμοποιεῖται γιά τή δική μας δυστυχία.

Ἦταν πολύ δύσκολο νά κάνεις τούς ἀνθρώπους αὐτούς νά καταλάβουν ὅτι κάθε κίνημα πού δέν εἶχε ἀκόμη πετύχει νά θριαμβεύσουν οἱ ἰδέες του καί σάν συνέχεια νά ἐπιτύχουν οἱ σκοποί του, εἶναι πάντα ἕνα κόμμα ἀκόμα κι ἄν ἀρνιέται μ' ἐπιμονή αὐτό τό ὄνομα.

"Αν ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος θέλει νά ἐξασφαλίσει τήν πρακτικήν ἐφαρμογή μιᾶς ριψοκίνδυνης θεωρίας πού ἡ ὑλική πραγματοποίηση της θά τοῦ φαινόταν χρήσιμη γιά τούς συγχρόνους του, θἄπρεπε κατά πρῶτο ν' ἀναζητήσει ὀπαδούς ἕτοιμους νά δράσουν γιά νά ὑποστηρίξουν τά σχέδια του. Κι ἄν αὐτά τά σχέδια προορίζονται γιά νά κατασυντρίψουν τό κόμμα πού βρίσκεται στήν ἐξουσία καί νά βάλουν ἕνα τέλος στήν διασκόρπιση τῶν δυνάμεων, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πού συνενώνονται γύρω ἀπ' αὐτόν τόν σκοπό καί πού ἐκφράζουν τίς ἴδιες προθέσεις θ' ἀνήκουν στό ἴδιο κόμμα ἀκόμη κι ἄν οἱ σκοποί τους αὐτοί δέν ἔχουν φτάσει τήν πραγματοποίηση. Δέν εἶναι παρά μόνον ἡ προσπάθεια νά στρεψοδικήσουν μέ τίς λέξεις κι ὁπωσδήποτε ἡ ἀνάγκη νά βροῦν κάτι στραβό, πού σπρώχνει αὐτούς τούς θεωρητικούς μέ τίς περροῦκες—πού οἱ πρακτικές τους ἐπιτυχίες εἶναι ἄλλωστε ἀντίθετες μέ τή σοφία τους—νά θέλουν καί νά ἐπιζητοῦν ν' ἀλλάξουν τήν ἐτικέττα νομίζοντας ὅτι ἔτσι δημιουργοῦν τόν ὁλοκληρωμένο χαρακτήρα τῆς λέξης «κόμμα», πού ἔχουν ὅλα τά νέα κινήματα.

Τό ἀντίθετο:

"Αν ὑπάρχει κάτι πού μπορεῖ νά βλάψει τό λαό εἶναι ἴσα—ἴσα αὐτή ἡ διαστροφή τῶν καθαρῶν παληῶν γερμανικῶν ἐκφράσεων πού δέν ταιριάζουν διόλου μέ τήν σύγχρονη ἐποχή καί πού δέν σημαίνουν τίποτα ὡρισμένο, ἀλλ' ὅμως μποροῦν πολύ εὔκολα νά ὁδηγήσουν στό νά διακριθεῖ ἡ σημασία τῆς λέξης κίνημα ἀπ' τό ἴδιο τό ὄνομα πού φέρνει.

Κάτι τέτοιο ἀποτελεῖ ἀληθινό σκάνδαλο ἀλλά τέτοια πράματα

θά μᾶς συμβοῦν ἕνα σωρό καί σέ πολύ μεγάλο ἀριθμό, στίς μέρες αὐτές πού ζοῦμε.

Ἄλλωστε πάντα μου εἶχα στραμένη τήν προσοχή, ὄχι μόνο τώρα ἀλλά καί πρίν ν' ἀνακάτευτῶ μέ τήν πολιτική, ἐνάντια σ' αὐτούς τούς σοσιαλιστές «λαϊκούς Γερμανούς» πού περιόδευαν τή χώρα σάν νομάδες καί πού τό θετικό τους ἔργο ἐξισώνονταν πάντα μέ τό μηδέν ἐνῶ ἀντίθετα ἡ οἴηση τους ξεπερνοῦσε κάθε μέτρο. Τό νέο κίνημα ἔπρεπε καί πρέπει ἀκόμα νά λάβει κάθε προφύλαξη ὥστε νά μή εἰσχωρήσουν στίς γραμμές του ἄνθρωποι πού ἡ μοναδική τους προσπάθεια ἦταν ἐδῶ καί τριάντα ἤ σαράντα χρόνια νά ἰσχυρίζονται ὅτι πρεσβεύουν μιά θεωρία.

Ἄν κάποιος ξοδεύεται ὅλ' αὐτά τά σαράντα χρόνια γιαυτό πού ὀνομάζει θεωρία του, χωρίς νά μπορεῖ νά ἐξασφαλίσει σ' αὐτή τή θεωρία τήν παραμικρήν ἐπιτυχία καί χωρίς διόλου νά μπορεῖ νά ἐμποδίσει τή νίκη καί τήν ἐπικράτηση τοῦ ἀντιπάλου του, τί ἄλλο μπορεῖ νἄναι ὅλο αὐτό παρά μιάν ἀπόδειξη τῆς ἀνικανότητας του σ' ὅλο αὐτό τό διάστημα τῶν σαράντα χρόνων ; Τό πιό ἐπικίνδυνο εἶναι ὅτι αὐτά τά πλάσματα δέν θέλουν νά μποῦν μέσα στό κίνημα σάν ἁπλά μέλη· προσπαθοῦν καί διατείνονται ὅτι εἶναι σέ θέση νά καταλάβουν ἐξουσίες, ἀνάμεσα στούς ἀρχηγούς καί προβάλλουν πάντα σάν ἐνεργητικό τους τήν παληά τους δραστηριότητα πού θέλουν νά τή συνεχίσουν. Ἀλλά δυστυχία στό νέο κίνημα πού θά ἐγκαταλειφθεῖ στά χέρια αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ! Εἶναι σάν τούς ἐπιχειρηματίες : ἄν ἕνας ἀπ' αὐτούς ἔχει γιά σαράντα χρόνια στά χέρια του τήν διεύθυνση μιᾶς ἐπιχείρησης καί μετά χρεωκοπήσει δέν μπορεῖ πιά νά κάμει τίποτ' ἄλλο : τό ἴδιο κι ἕνας Μαθουσάλας «ρατσιστής» πού προέρχεται καί πού διακηρύσσει μιά μεγάλη ἰδέα πού τήν χαράμισε, εἶναι ἀνίκανος πιά νά καθοδηγήσει ἕνα νέο κίνημα.

Ἐξάλλου αὐτοί οἱ ἄνθρωποι δέν ἔρχονται μέ διάθεση ν' ἀποτελέσουν τό τμῆμα τοῦ νέου κινήματος, γιά νά τό ὑπηρετήσουν καί νά ἐργασθοῦν μέσα στό νέο πνεῦμα τῆς καινούργιας ἀνανεωμένης θεωρίας· στίς πιό πολλές περιπτώσεις, ἔρχονται νά ἐπιβεβαιώσουν ἄλλη μιά φορά ἀκόμη τή δυστυχία τῆς ἀνθρωπότητας μέ τήν ἐπιβολή τῶν προσωπικῶν τους ἀντιλήψεων κι αὐτό κάτω ἀπ' τήν προστασία τοῦ νέου κινήματος καί κάτω ἀπ' τίς δυνατότητες πού τούς προσφέρει... Ἀλλ' αὐτό πού στήν πραγματικότητα εἶναι ἀκόμη δύσκολο νά καθοριστεῖ μέ ἀκρίβεια.

Τό χαρακτηριστικό αὐτῶν τῶν πλασμάτων εἶναι ὅτι ὀνειρεύουνται τούς παληούς Γερμανούς ἥρωες, μέσ' ἀπ' τό χάος τῆς προϊστορίας μέ τά πέτρινα τσεκούρια καί τίς ἀσπίδες· εἶναι στήν πραγματικότητα

οἱ πιὸ χειρότεροι δειλοὶ πού μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ.

Γιατὶ αὐτοὶ ἀκριβῶς πού κραδαίνουν ἔτσι ἀπειλητικὰ τὰ ξύλινα σπαθιά τους, τέλεια καὶ φροντισμένα ἀντίγραφα τῶν ὅπλων τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν καὶ πού σκεπάζουν τὰ ἀκούρευτα κεφάλια τους μὲ δέρμα ἀρκούδας πού στὴν ἄκρη του ξεπροβάλλουν δυὸ ταυρίσια κέρατα, αὐτοὶ εἶναι πού δὲν πολεμοῦν, σήμερα πιά, παρὰ μὲ τὰ πνευματικὰ δῆθεν ὅπλα καὶ τρέπονται σὲ ἄτακτη φυγὴ μόλις ἀντιληφθοῦν τὸ παραμικρὸ κομμουνιστικὸ ρόπαλο. Οἱ ἀπόγονοι δὲν θὰ σκεφτοῦν βέβαια νὰ δημιουργήσουν μιὰν ἐποποιΐα ἀπὸ τὰ ἡρωικὰ κατορθώματα τους.

Γνώρισα πάρα πολὺ καλά αὐτὰ τὰ ἄτομα ἔτσι ὥστε ἡ ἄθλια κωμωδία τους νὰ μὴ μοῦ προξενεῖ παρὰ ἕνα βαθὺ συναίσθημα ἀηδίας.

Ὁ τρόπος πού προσπαθοῦν νὰ πλησιάσουν τὴ μάζα εἶναι χοντροκομένος κι οἱ Ἐβραῖοι ἔχουν κάθε λόγο νὰ προσεταιρίζονται καὶ νὰ φέρονται μὲ ἐπιείκια σ' αὐτοὺς τοὺς τσαρλατάνους «ρατσιστὲς» κι ἀκόμη νὰ τοὺς προτιμοῦνε σὰν μέλλοντες ἀγωνιστὲς καὶ πρωταγωνιστὲς τοῦ νέου Γερμανικοῦ κράτους.

Προσθέστε σ' αὐτὰ ὅτι τοῦτοι δῶ οἱ ἄνθρωποι ἔχουν μιὰν οἴηση ἔξω ἀπὸ κάθε μέτρο ὥστε, παρόλες τὶς ἀποδείξεις τῆς φανερῆς ἀνικανότητας τους, νὰ διατείνονται πὼς ὅλα τὰ καταλαβαίνουν καλύτερα ἀπ' ὅλους· ἔχουν καταντήσει πιὰ μιὰ πληγὴ γιὰ κείνους πού μάχονται τίμια γιὰ τὰ δικαιώματα τους καὶ πού ἔχουν καταλάβει ὅτι δὲν πρέπει νὰ γυρίζουν πίσω στὸ παρελθὸν καὶ στὶς ἡρωικές του πράξεις ἂν θέλουν ν' ἀφήσουν στὶς ἐπερχόμενες γενιὲς δοξασμένες ἀναμνήσεις.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξεχωρίσεις ἐκείνους πού ἐνεργοῦν ἀπὸ βαθειὰ ἀνοησία ἢ ἀπὸ τέλεια ἀνικανότητα, κι ἀπ' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται γιὰ προκαθορισμένους λόγους.

Ἔτσι βαθειὰ μέσα μου εἶχα ἰδιαίτερα σχηματίσει ἀπὸ πάντα τὴν ἐντύπωση ὅτι αὐτοὶ οἱ αὐτονομαζόμενοι θρησκευτικοὶ μεταρρυθμιστὲς —κατὰ τὴν παληὰ γερμανικὴ συνήθεια—δὲν κινοῦνται ἀπὸ καμιὰν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ λαοῦ μας. Στὴν πραγματικότητα ὅλη τους ἡ προσπάθεια στρέφονταν στὸ πῶς νὰ ἀποτρέψουν τὸν κοινὸ ἀγῶνα τοῦ λαοῦ μας ἐνάντια στὸ κοινὸ καὶ μοναδικό του ἐχθρό, τὸν Ἐβραῖο· ἀντὶ νὰ τὸν καθοδηγήσουν σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τὸν σπρώχνουν σὲ καταστρεπτικὲς θρησκευτικὲς διενέξεις.

Γιαυτό λοιπόν ήταν άπόλυτα δίκαιη, ή προσπάθεια μας και τελείως χρήσιμη, νά άναθέσουμε τή διοίκηση τοῦ κινήματος σέ μιά κεντρική ἐξουσία μέ ἀπόλυτη δικαιοδοσία.

Ἦταν ὁ μοναδικός τρόπος πού καταστοῦσε δυνατή μιάν ἐνεργητικήν ἀντίδραση σ' αὐτά τά βλαβερά στοιχεῖα.

Καί γιαυτό, νά γιατί, οἱ «κεκηρυγμένοι» ρατσιστές μας εἶναι οἱ δηλωμένοι ἐχθροί ἑνός κινήματος πού τό χαρακτηρίζει ἡ ἑνότητα καί πού τό καθοδηγεῖ ἡ πιό αὐστηρή πειθαρχία.

Δέν εἶναι συμπτωματικό οὔτε χωρίς σημασία τό γεγονός ὅτι τό νέο κίνημα, ἀφοῦ στηρίχθηκε πρῶτα καί καθιέρωσε ἕνα όριστικό πρόγραμμα δέν εἶχε χρησιμοποιήσει σάν σύμβολο του τή λέξη: «ρατσισμός». Ἡ λέξη αὐτή στήν πραγματικότητα περικλείνει ἕνα νόημα πολύ εὐρύτερο μέσα στήν ἴδια τήν ἔννοια πού ἐκφράζει, ὥστε νά μπορεῖ ν' ἀποτελέσει σίγουρο κριτήριο γιά ἕνα τέτοιο κόμμα.

Ὅσο πιό πολύ αὐτή ἡ ἔννοια εἶναι δύσκολη νά καθορισθεῖ καί νά ἑρμηνευτεῖ πρακτικά, τόσο προσφέρεται σέ προσπάθειες ἑρμηνείας· ὅσο αὐτές οἱ ἑρμηνευτικές ἀπόπειρες εἶναι διαφορετικές τόσο μεγαλώνουν οἱ πιθανότητες νά τίς παραδεχτεῖ τό πλῆθος.

Ἡ εἰσαγωγή μιᾶς θεωρίας, τόσο ἀκαθόριστης καί τόσο ἐκτεταμένης σ' ἕνα πλῆθος κατευθύνσεων, στόν πολιτικό τομέα θά ὁδηγοῦσε στήν κατάργηση τῆς στενῆς συνεκτικότητας τοῦ ἀγῶνα.

Γιατί δέν μπορεῖ πιά νά ὑπάρχει σύνδεση ὅταν κάθε ἄτομο φροντίζει καί προσπαθεῖ νά ἐπιβάλλει τήν πίστη του καί τήν αἴσθηση τῆς θέλησης του.

Εἶναι ἀκόμα γελοῖο κι ἀπογοητευτικό μαζύ νά βλέπεις σήμερα τόσους ἀνθρώπους νά κολλᾶνε στό κασκέτο τους τή λέξη «ρατσιστής» καί νά περιφέρονται μέ μιά τέλεια ἄγνοια καί μιά τόσο ψεύτικη προσωπική πεποίθηση πάνω σ' αὐτή τήν ἔννοια. Ἕνας γνωστός καθηγητής, στή Βαυαρία, δοξασμένος ἀγωνιστής, ξεχωριστός διανοούμενος, προσπαθώντας νά καταπολεμήσει στραβά—μολοντοῦτο φιλολογικά—τό Βερολίνο, συνταιριάζει τήν ἔννοια «ρατσισμός» μέ τήν ἔννοια «μοναρχία». Αὐτό τό σοφό κεφάλι δέν ξέχασε παρά μόνον ἕνα πράγμα: νά δώσει μιάν ἐξήγηση πιό κατανοητή καί νά ἐξετάσει ἀπό πιό κοντά σέ ποιά ἀκριβῶς σημεῖα οἱ γερμανικές μοναρχίες τοῦ παρελθόντος ἐξομοιώνονται μέ τή σύγχρονη θεωρία τοῦ «ρατσισμοῦ».

Φοβᾶμαι πολύ ὅτι ἄν εἶχε κάνει κάτι τέτοιο αὐτός ὁ κύριος θά σταματοῦσε τό κήρυγμα του. Γιατί δέν θά μποροῦσε διόλου νά στηρίξει τήνἄποψη του μιά καί κανένα ὡς τώρα μοναρχικό σύστημα δέν ἦταν ρατσιστικό. Ἄν ἦταν ἔτσι δέν θἆχε πότε ἐξαφανιστεῖ, ἤ τουλάχιστον ἡ ἐξαφάνιση

του θὰ πρόδινε ὅτι ἡ ρατσιστικὴ θεωρία δὲν ἦταν στὸ ἐλάχιστο ἀληθινή.

Ἔτσι ὁ καθένας μιλᾶ γιὰ ρατσισμὸ ὅπως ὁ ἴδιος τὸν καταλαβαίνει καὶ τὸν συναισθάνεται· ἀλλὰ μιὰ τέτοια διαφοροποίηση κι ἕνα τέτοιο πλῆθος ἑρμηνειῶν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ληφθεῖ σὰν σημεῖο ἐκκίνησης ἑνὸς πολιτικοῦ ἀγωνιστικοῦ κινήματος.

Δὲν θὰ δίσταζα διόλου μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν τέλεια ἄγνοια ὅλων αὐτῶν τῶν προδρόμων καὶ τῶν προφητῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνα, νὰ πῶ ὅτι ὅσο τέλεια ἀγνοοῦν τὸν ρατσισμὸ ἄλλο τόσο δύσκολα μποροῦν νὰ καταλάβουν τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ.

Αὐτὸ εἶναι ἀκόμη περισσότερο κατάδηλο ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ἀριστερὰ τοὺς καταπολεμάει μὲ τὴν γελοιοποίηση: τοὺς ἀφήνει τάχα νὰ φλυαροῦν καὶ τοὺς κοροϊδεύει γιαυτὲς τὶς ἴδιες τὶς φλυαρίες τους.

Ὅποιος ἀπ' αὐτοὺς ἐκεῖ πέρα, δὲν φτάνει στὸ σημεῖο νὰ μισεῖ τοὺς ἐχθρούς του δὲν θὰ μοῦ ἦταν διόλου ἐπιθυμητὸς γιὰ φίλος. Γιαυτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο ἡ φιλία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων δὲν ἦταν μονάχα χωρὶς ἀξία γιὰ τὸ νέο κίνημα ἀλλὰ τοῦ ἦταν κιόλας ἐπιζήμια. Καὶ γιαυτό, γιὰ τούτη τὴν μοναδικὴ καὶ κύρια αἰτία διαλέξαμε κατ' ἀρχὴν γιὰ τὸ κίνημα μας τὸ χαρακτηρισμό: «κόμμα». Εἴμαστε σὲ θέση νὰ ἐλπίζουμε ὅτι μονάχα αὐτὴ ἡ λέξη θὰ τρόμαζε καὶ θ' ἀπομάκρυνε ἀπὸ μᾶς ὅλο αὐτὸ τὸ κοπάδι τῶν ὀνειροπόλων «ρατσιστῶν». Τελικὰ αὐτοὶ ὑπῆρξαν καὶ ἡ αἰτία ποὺ καταλήξαμε στὴν ἀπόφαση, σὲ δεύτερο πλάνο, νὰ ἐπεξηγήσουμε τὸ χαρακτηρισμὸ τοῦ κόμματος συμπληρώνοντας το σέ: «γερμανικὸ ἐργατικὸ ἐθνικοσοσιαλιστικό κόμμα»

Ἡ πρώτη αὐτὴ ἐπονομασία ἀπομάκρυνε ὅλους αὐτοὺς ποὺ ὀνειρεύονταν τὸν «παληὸ καλὸ καιρό», αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὶς κούφιες λέξεις ποὺ σχηματοποιοῦσαν καὶ καλουπάριζαν τὶς «ρατσιστικὲς θεωρίες»· ἡ δεύτερη μᾶς ἀπάλλαξε ἀπ' ὅλον αὐτὸν τὸν ἐσμὸ τῶν ἱπποτῶν μὲ τὶς «πνευματικὲς» ρομφαῖες, ὅλους αὐτοὺς τοὺς θλιβεροὺς ζητιάνους ποὺ προβάλλουν τὸν «διανοουμενισμό» τους σὰν ἀσπίδα μπροστὰ στὸ τρεμουλιάρικο κορμί τους.

Φυσικὰ ὅλοι αὐτοὶ δὲν παράλειψαν νὰ μᾶς πολεμήσουν μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μανία, ἀλλὰ μονάχα μὲ τὴν πέννα, ὅπως θἄπρεπε νὰ τὸ περιμένουμε ἀπὸ κάτι τέτοιες χῆνες. Κατὰ βάθος δὲν εἶχαν ἰδέα, οὔτε πλησίαζαν διόλου τὸ δικό μας ἀξίωμα: «Πολεμᾶμε μὲ τὴ βία κι ὑπερασπιζόμαστε βίαια ἐνάντια στὸν καθένα ποὺ χρησιμοποιεῖ βία».

Δὲν μᾶς πλησίαζαν ἐνεργητικὰ παρὰ μόνον αὐτοὶ ποὺ πίστευαν στὴν θρησκεία τοῦ ροπάλου κι αὐτοὶ ποὺ εἶχαν τέλεια ἔλλειψη πνεύ-

ματος. Δὲν κινδυνεύαμε διόλου ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τσαρλατάνους γιατὶ ἡ δειλία τους δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ ἐκτεθοῦν στὸν κίνδυνο ποὺ διατρέχαμε ἐμεῖς. Γιατὶ ἀκόμη κι ἕνας Δημοσθένης σὲ μιὰ λαϊκὴ συγκέντρωση μπορεῖ νὰ διακοπεῖ καὶ νὰ ἐμποδιστεῖ νὰ μιλήσει, ὅταν κάτω στὰ πόδια του πενῆντα ἠλίθιοι οὐρλιάζουν καὶ παίζουν γροθιές. Οἱ κύριοι αὐτοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ἐργασθοῦν σὲ μιὰν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα, ἀλλὰ μόνο μέσα στὸ γραφεῖο τους.

Ἀκόμη καὶ σήμερα δὲν θἄξερα πῶς νὰ προφυλάξω τὸ νεαρό μας κίνημα ἀπὸ τὶς παγίδες ποὺ μποροῦσαν νὰ τοῦ στήσουν αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἀποκαλούσαμε, οἱ «σιωπηλοὶ ἐργάτες». Δὲν εἶναι μόνον ἄνανδροι ἀλλὰ κι ἀνίκανοι καὶ τεμπέληδες. Καθένας ποὺ τελοσπάντων ξέρει κάτι γιὰ τὴ ζωή, ποὺ ἔχει ζήσει ἕναν κίνδυνο, ποὺ βλέπει μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια τὶς δυνατότητες νὰ προφυλαχθεῖ, ἔχει, τί διάβολο! τὴν ὑποχρέωση τουλάχιστον, νὰ μὴ μείνει σιωπηλός, ἀλλὰ νὰ μπεῖ δημοσία στὴν παλαίστρα ἐνάντια στὸ κακὸ καὶ νὰ τὸ γιατρέψει. Ἂν δὲν τὸ κάνει παραβλέπει τὸ καθῆκον του, ἀποδείχνεται ἄθλια πιὰ δειλὸς καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἀνανδρία ἀνικανότητα ἢ ἀδυναμία.

Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς «ἐργάτες τῆς σιωπῆς» ἐνεργοῦσαν σὰν νἄξεραν κάτι... Ὁ Θεὸς ξέρει τί!

Ἀδύναμοι, ζητοῦσαν νὰ ἐξαπατήσουν τὸν κόσμον ὁλόκληρο μὲ τὶς διάφορες κινήσεις καὶ μὲ τὰ πάνω—κάτω τους. Τεμπέληδες ἤθελαν νὰ δώσουν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀνάπτυσσαν μιὰ σπουδαία κι ἀδιάκοπη δραστηριότητα μὲ τὴ λεγόμενη σιωπηλὴ ἐργασία τους. Μὲ μιὰ λέξη, ἦταν σὰν αὐτοὺς τοὺς ταχυδακτυλουργούς, τοὺς ραδιούργους τῆς πολιτικῆς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ὑποφέρουν τὶς τίμιες καὶ δοξασμένες προσπάθειες τῶν ἄλλων. Ὅταν ἕνας «ρατσιστὴς» ἀπ' αὐτὲς τὶς πεταλοῦδες τῆς νύχτας ποὺ ἦταν ὅλοι τους, ἐκθειάζει τὴν ἀξία τοῦ σιωπηλοῦ ἐργάτη μποροῦμε νὰ στοιχηματίσουμε χίλια πρὸς ἕνα ὅτι ἡ ἐργασία του αὐτὴ εἶναι τέλεια ἄγονη, ἀλλὰ κι ὅτι κλέβει, ναὶ κλέβει τὸν καρπὸ τῆς ἐργασίας κάποιων ἄλλων.

Προσθέστε σ' αὐτὸ τὴν αὐθάδεια καὶ τὴν ἐγκληματικὴ ἀπερισκεψία ποὺ μ' αὐτήν, τὰ τεμπέλικα καθάρματα ποὺ ἀποφεύγουν τὸ φῶς τῆς μέρας, μεταχειρίζονται τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων καὶ τὴν ὑποβάλλουν σὲ μιὰν ὑπερφίαλη κριτικὴ καὶ τότε θ' ἀντιληφθῆτε πόσο στὴν πραγματικότητα αὐτοὶ οἱ κύριοι ἀποτελοῦν τοὺς συνενόχους τοῦ θανάσιμου ἐχθροῦ τοῦ λαοῦ μας.

Πιὸ μεγάλη σημασία γιὰ μᾶς μπορεῖ νἄχει ἕνας μόνον ποὺ θἄχε τὸ θάρρος ὄρθιος πάνω σ' ἕνα τραπέζι ταβέρνας περιτριγυρισμένος ἀπὸ ἀντιπάλους νὰ διατυπώσει τὴν γνώμη του καὶ τὸ δικαίωμα του

νὰ βλέπει καθαρά, παρὰ χίλια ἀπ' αὐτὰ τὰ ὕπουλα πλάσματα, τοὺς ψεῦτες καὶ τοὺς ἀπατεῶνες. Αὐτὸς ὁ ἕνας θὰ μπορέσει ὁλοκληρωτικὰ νὰ κατακτήσει τοὺς ἄλλους καὶ θὰ τοὺς ὁδηγήσει στὸ κίνημα μας. Ἡ δραστηριότητα του θἄναι ἀπόδειξη τῆς ἀξίας του.

Ὅσο αὐτοὶ οἱ τσαρλατάνοι τεμπέληδες καυχιόνταν γιὰ τὴν σιωπηλὴ ἐργασία τους κι ὕστερα κρύβονταν κάτω ἀπ' τὸ ἀξιοκαταφρόνητο πέπλο τῆς ἀνωνυμίας, δὲν θὰ ἦταν διόλου κι ἀπόλυτα ἱκανοὶ γιὰ τίποτα ποὺ θ' ἀναφερόταν στὴν ἀναγέννηση τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ παράμεναν γιὰ πάντα ἴδια τύμπανα ποὺ ἔπαιζαν ὅτι τοὺς χτυποῦσες.

***

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1920 καταπιάστηκα μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς πρώτης ἀληθινὰ μεγάλης συγκέντρωσης. Αὐτὸ προκάλεσε πολλὲς συζητήσεις· μερικοὶ ἀπ' τοὺς διευθύνοντες τοῦ κόμματος ἔκριναν ὅτι ἡ ὅλη ὑπόθεση ἦταν κάπως βιαστικὴ καὶ βρῆκαν τὴν ἐπιτυχία της ἀμφίβολη. Ὁ κόκκινος τύπος εἶχε ἀρχίσει κιόλας ν' ἀσχολεῖται μὲ μᾶς κι εἴμαστε ὅλοι πολὺ εὐχαριστημένοι ποὺ φθάσαμε στὸ σημεῖο νὰ τοῦ προκαλοῦμε τὸ μῖσος: Εἶχαν κιόλας ἀρχίσει νὰ ἐκδηλώνονται στὶς συγκεντρώσεις μας σὰν ἀντιρρησίες. Φυσικὰ καθένας ἀπὸ μᾶς ἔπαυε τότε νὰ μιλᾶ, περιοριζόταν στὴν σιωπή. Καὶ μολοντοῦτο αὐτὴ ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἐπιτυχία μας: Προσπαθοῦσαν νὰ μᾶς γνωρίσουν κι ἐπειδὴ δὲν τὸ κατάφερναν ξεσποῦσαν πάνω μας τὴν ἀπέχθεια καὶ τὴν ὀργή τους. Μπορούσαμε λοιπὸν νὰ ἐλπίζουμε ὅτι στὴν πρώτη μας μεγάλη συγκέντρωση θὰ δεχόμασταν σὲ μεγάλη ἔκταση—τὴν ἐπίσκεψη τῶν φίλων μας ἀπ' τὸ κόκκινο στρατόπεδο.

Ὑπολόγισα κι ἐγὼ ἀκόμη καὶ μέτρησα σωστὰ τὰ πράγματα ὅτι διακινδυνεύαμε νὰ καταστραφοῦμε. Ἀλλὰ ὅμως ἔπρεπε κιόλας νὰ βγοῦμε στὴν μάχη κι·ἂν αὐτὸ δὲν γινόταν τώρα ἀμέσως θὰ γινόταν μερικοὺς μῆνες ἀργότερα.

Δὲν ἐξαρτιόταν παρὰ ἀπὸ μᾶς τοὺς ἴδιους νὰ βεβαιωθοῦμε, ἀπ' τὴν πρώτη μέρα γιὰ τὴν σταθερότητα τοῦ κινήματος μας, ὑπερασπίζοντας τὶς θέσεις μας μὲ μιὰ τυφλὴν ἐμπιστοσύνη καὶ μ' ἕναν ἀγώνα δίχως ἔλεος. Γνώριζα πολὺ καλὰ τὴ νοοτροπία τοῦ κόκκινου κόμματος—κι αὐτὸ ἦταν τὸ κυριώτερο—ὥστε ἤμουν σὲ θέση νὰ ξέρω πὼς μιὰ ἀντίσταση μέχρις ἐσχάτων θἄχε σὰν ἀποτέλεσμα ὄχι μονάχα νὰ ξυπνήσει τὴν προσοχή τους πάνω μας, ἀλλ' ἀκόμα καὶ νὰ φέρει μὲ τὸ μέρος μας ὀπαδούς. Θἄπρεπε λοιπὸν νὰ βρεθοῦμε ὅλοι ἀποφασισμένοι γιὰ μιὰ τέτοιαν ἀντίσταση.

Ὁ πρῶτος πρόεδρος, τότε τοῦ κόμματος, ὁ κ. Χάρρερ, νόμισε πὼς δὲν μποροῦσε νὰ συμφωνήσει μὲ τὴν γνώμη μου σ' ὅτι ἀναφερό-

ταν στὴν ἐκλογὴ τῆς ἡμερομηνίας· καὶ σὰν συνέχεια ὅλου αὐτοῦ, ἐνεργώντας ὅπως κάθε τίμιος καὶ λογικὸς ἄνθρωπος ἐγκατέλειψε τὴν διεύθυνση τοῦ κινήματος. Στὴν θέση του τὸν διαδέχθηκε ὁ κ. Ἄντον Ντρέξλερ. Ὅσο γιὰ μένα, εἶχα διατηρήσει τὴ διεύθυνση τῆς προπαγάνδας καὶ μ' αὐτὴν ἀσχολήθηκα ἀπ' τὴν ἀρχὴ καὶ μέχρι τότε κατα βάθος.

Ἡ ἡμερομηνία τῆς συγκρότησης τῆς πρώτης μεγάλης λαϊκῆς συνέλευσης τοῦ ἀκόμη ἄγνωστου κινήματος μας, καθορίστηκε γιὰ τὶς 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1920.

Διεύθυνα προσωπικὰ τὶς προετοιμασίες. Ἄλλωστε ἦταν πολὺ σύντομες. Εἴχαμε ὅλοι πιὰ συνηθίσει νὰ πέρνουμε ἀποφάσεις μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἀστραπῆς. Σὲ ζητήματα ποὺ ἄλλοι θὰ χρειάζονταν νὰ συζητοῦν μέρες ὁλόκληρες, καθὼς εἶναι λόγου χάρη μιὰ λαϊκὴ συγκέντρωση, ἐμεῖς πέρναμε θέση σὲ εἰκοσιτέσσερις ὧρες. Ἡ ἀναγγελία τῆς συγκέντρωσης θὰ γινόταν μὲ ἀφίσσες καὶ μὲ προκηρύξεις ἔντυπες πάνω στὸ σχέδιο ποὺ ἔχω κιόλας μιλήσει γιαυτὸ σὲ χοντρὲς γραμμὲς ὅταν ἀναφερόμουνα στὴν δύναμη ποὺ περικλείνει ἡ ἔννοια προπαγάνδα: Ἐνέργεια πάνω στὴ μεγάλη μάζα, δέσιμο τοῦ νοήματος σὲ μερικὰ σημεῖα, ἐλάχιστα καὶ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενα· μεταχείρηση ἑνὸς κειμένου ἁπλοῦ συγκεντρωτικοῦ, ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ μάθει ἀπ' ἔξω κι ἐπενεργώντας δραστικὰ σὲ χοντρὰ σχήματα· τὸ μάξιμουμ τῆς ἐπιμονῆς γιὰ νὰ διασπαρεῖ ἡ θεωρία κι ὑπομονὴ στὴν προσμονὴ τῶν ἀποτελεσμάτων.

Διαλέξαμε γιὰ χρῶμα τὸ κόκκινο· χτυπᾶ περισσότερο στὸ μάτι, θὰ ἀγανακτοῦσε καὶ θὰ ἐξόργιζε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τοὺς ἀντιπάλους μας καὶ θὰ τοὺς ὑποχρέωνε νὰ μᾶς ἀναγνωρίσουν καὶ εἴτε τὄθελαν εἴτε ὄχι, νὰ μὴ μᾶς ξεχάσουν ποτέ.

Ἡ συνέχεια ἔδειξε καθαρὰ πὼς καὶ στὴ Βαυαρία ἀκόμη ὑπῆρχε μυστικὴ πολιτικὴ συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς μαρξιστὲς καὶ στὸ κόμμα τοῦ Κέντρου· ἡ συμφωνία αὐτὴ ἐκδηλώθηκε ἀπ' τὴ φροντίδα ποὺ καταβλήθηκε ἀπὸ μέρους τοῦ λαϊκοῦ Βαυαρικοῦ κόμματος, ποὺ κυβερνοῦσε, νὰ μειώσει τὴν ἐντύπωση καὶ κατόπι νὰ ἐξουθενώσει τ' ἀποτελέσματα ποὺ εἶχαν ἐπιφέρει πάνω στὶς ἐργατικὲς μάζες οἱ ἀφίσσες μας. Ἡ ἀστυνομία μὴ βρίσκοντας πιὰ ἄλλον τρόπο νὰ ἐμποδίσει τὴν προπαγάνδα μας στηρίχθηκε τελικὰ πάνω στίς ἀφίσσες μας. Ἔφτασε στὸ σημεῖο, γιὰ νὰ εὐχαριστήσει τοὺς κόκκινους συντρόφους της ποὺ ἔμεναν σιωπηλοὶ στὴν σκιὰ καὶ μὲ τὴν βοήθεια καὶ προτροπὴ τοῦ λαϊκοῦ κόμματος τοῦ ὑποτιθέμενου ἐθνικοῦ γερμανικοῦ, ν' ἀπαγορεύσει τελείως αὐτὲς τὶς ἀφίσσες ποὺ εἶχαν ξαναφέρει στὸν γερμανικὸ λαὸ ἐ-

κατοντάδες χιλιάδες ἐργάτες, χαμένους γιὰ πάντα μέσα στὸν διεθνισμό.

Αὐτὲς οἱ ἀφίσσες ποὺ δημοσιεύτηκαν ἐκτὸς κειμένου στὴν πρώτη καὶ στὴν δεύτερη ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἀποτέλεσαν τὴν καλύτερη μαρτυρία κι ἀπόδειξη γιὰ τὴν σκληρὴ μάχη ποὺ ἔπρεπε νὰ δώσει τὸ νεαρὸ κίνημα.

Θὰ δείχνουν γιὰ πάντα στὶς ἐπερχόμενες γενιὲς τὴν ἀκριβῆ σημασία τῆς πίστης μας καὶ τὴν ὑπέροχη πιστότητα τῶν προθέσεων μας. Θ' ἀποδείχνουν πιὰ ἦταν τὰ κίνητρα τῶν κυβερνώντων ποὺ παρίσταναν τοὺς ἐθνικιστές, ὅταν θεωροῦσαν καθῆκον τους νὰ καταπνίξουν ἕνα ἐθνικιστικὸ κίνημα ποὺ τοὺς ἐνοχλοῦσε καὶ σὰν συνέχεια τοὺς ἀφαιροῦσε τὴν ἀρχηγία καὶ βοηθοῦσε τὶς μεγάλες μάζες τοῦ λαοῦ ν' ἀποκτήσουν τὰ δικαιώματα τους.

Θὰ συντελέσουν ἀκόμη νὰ διαλυθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι στὴν Βαυαρία ὑπῆρχε ἕνα κόμμα ἐθνικό· θ' ἀποδείξουν τέλος, μὲ μόνο τὸ κείμενο τους ὅτι στὴν ἐθνικόφρονα Βαυαρία τοῦ 1919 μὲ 1923 δὲν ὑπῆρχε διόλου ἕνα ἐθνικιστικὸ κόμμα ἀλλά τὸ ἀντίθετο, ἦταν ὁ λαὸς ποὺ αἰσθανόταν ὅλο καὶ περισσότερο κατακτημένος ἀπ' τὸ ἐθνικιστικὸ πνεῦμα ὥστε ἡ κυβέρνηση ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τόν ἀκολουθήσει.

Οἱ κυβερνῶντες μάλιστα ἔκαμαν ὅτι γινόταν γιὰ ν' ἀπογοητεύσουν καὶ νὰ καταστήσουν ἀδύνατη αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἐξυγίανσης καὶ προόδου.

Παρ' ὅλ' αὐτὰ πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἐξαιρεθοῦν δυὸ πρόσωπα :

Ὁ τότε διευθυντής τῆς ἀστυνομίας Ἔρνστ Πόχνερ καὶ ὁ πιστός του σύμβουλος καὶ βοηθὸς Φρὶκ ἦταν οἱ μόνοι ὑπάλληλοι ἀνώτεροι ποὺ κιόλας ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐποχή, εἶχαν τὸ θάρρος νὰ εἶναι Γερμανοὶ πρῶτα κι ὕστερα κρατικοὶ ὑπάλληλοι. Ἀνάμεσα στοὺς ὑπεύθυνους κυβερνῶντες ὁ Ἔρνστ Πόχνερ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ λιγώτερο ἀπ' ὅλους ἐπεδίωξε τὴν λαϊκότητα, ἀλλὰ στάθηκε πάντα μὲ τὸ πιὸ ζωντανὸ συναίσθημα εὐθύνης ἀπέναντι σ' αὐτὸ τὸν λαὸ ὅπου ἀνῆκε· ἦταν ἕτοιμος ὅλα νὰ τ' ἀναλάβει καὶ ὅλα νὰ τὰ θυσιάσει, ἀκόμη καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωή του γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ποὺ τὸν ἀγαποῦσε πάνω ἀπ' ὅλα.

Ἦταν ὁ μόνος ποὺ ἀρνήθηκε νὰ χορέψει γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴν συντροφιὰ τῶν ἄλλων ὑπαλλήλων ποὺ ὑπάκουαν στὶς κυβερνητικὲς διαταγὲς γιὰ νὰ κερδίζουν τὸ ψωμὶ ποὺ τοὺς ἔτρεφε χωρὶς καμιὰ φροντίδα νὰ κρατήσουν ψηλὰ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη ποὺ τοὺς ἐμπιστεύτηκαν,

νὰ ἐνδιαφερθοῦν γιὰ τὸ λαό τους ἢ νὰ ἐργασθοῦν γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία του.

Πάνω ἀπ' ὅλα, ἦταν μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς φύσεις ποὺ διαφέροντας τέλεια ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κατόχους τῆς ὑποτιθέμενης κρατικῆς ἐξουσίας, δὲν φοβόνταν νὰ προκαλέσουν τὴν ἐχθρότητα τῶν προδοτῶν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς πατρίδας, ἀλλά τὸ ἀντίθετο τὴν ἀποζητοῦσαν σὰν τὸ πιὸ ὄμορφο κόσμημα ἑνὸς τίμιου ἀνθρώπου. Τὸ μῖσος τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν μαρξιστῶν, οἱ ἀναίσχυντες συκοφαντίες καὶ τὰ ψέματα τους, ἦταν ἡ μοναδική του εὐτυχία κι ἱκανοποίηση μέσα στὴν ἀθλιότητα ποὺ ἔβλεπε νὰ ζεῖ ὁ λαός μας.

Ἦταν ἕνας ἄνθρωπος μὲ γρανιτένια τιμιότητα, μὲ μιὰν πανάρχαιη καθαρότητα, μὲ τὴν τέλεια Γερμανικὴ εὐθύτητα καὶ γι αὐτὸν ἡ ἔκφραση: «Καλύτερα ὁ θάνατος παρὰ ἡ σκλαβιὰ» δὲν ἦταν μόνον λέξεις ἀλλὰ ἡ κραυγὴ ὁλόκληρης τῆς ὕπαρξής του.

Αὐτὸς καὶ ὁ συνεργάτης του δρ. Φρίκ, εἶναι στὰ μάτια μου, οἱ μόνοι ἄνθρωποι πού, κατέχοντας μιὰν ἐξουσία καὶ μιὰ Κρατικὴ θέση, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι βοήθησαν στὴν δημιουργία τοῦ Βαυαρικοῦ ἔθνους.

Πρὶν νὰ κηρυχθεῖ ἡ ἔναρξη τῆς πρώτης μεγάλης μας συνέλευσης ἔπρεπε ὄχι μόνο νὰ ἑτοιμάσω τὸ ὑλικὸ τῆς προπαγάνδας ποὺ χρειαζόταν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ νὰ τυπώσω τὶς ντρεκτίβες τοῦ προγράμματος.

Θ' ἀναφερθῶ μὲ περισσότερὲς λεπτομέρειες, στὸ δεύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου καὶ θὰ ἀναλύσω τὶς ντιρεκτίβες ποὺ ἀκολουθήσαμε εἰδικώτερα γιὰ νὰ συνθέσουμε τὸ πρόγραμμα. Ἐδῶ θέλω νὰ δηλώσω ὅτι ἦταν ἀπαραίτητο ὄχι μόνο νὰ δώσω τὴν «στρουχτοῦρα» καὶ τὴν ὑπόσταση τοῦ νέου κινήματος, ἀλλὰ νὰ κάνω καὶ κατανοητοὺς ἀπ' τὴ μεγάλη μάζα τοὺς σκοποὺς ποὺ θὰ ἐπιδιώκαμε.

Ἔπρεπε νὰ ἀναλύσω τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητας μας κι ὕστερα νὰ τοὺς συγκεντρώσω καὶ νὰ τοὺς κριτικάρω. Τὸ δίκαιο τῆς θεωρίας μας ἔπρεπε νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ προγράμματος μας.

Εἶδα νὰ γεννιοῦνται, ἐδῶ καὶ μερικὰ γρόνια, δωδεκάδες νέα κινήματα: χάθηκαν χωρὶς ν' ἀφήσουν ἴχνη, σὰν νὰ τὰ πῆρε ὁ ἄνεμος. Ἕνα μόνο κράτησε: Τὸ γερμανικὸ ἐργατικὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸ κόμμα. Καὶ σήμερα ἔχω περισσότερο ἀπὸ ποτὲ τὴν πεποίθηση, ὅτι αὐτὸ τὸ κόμμα, μπορεῖ νὰ τὸ πολεμήσουν, μπορεῖ νὰ μᾶς ἀπαγορεύσουν νὰ μιλᾶμε, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ κατορθώσουν νὰ ἐμποδίσουν τὴ νίκη τῆς θεωρίας μας. Ὅταν θἄρθει μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὰ σημερινὰ κόμματα ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσία θἄχουν ξεχαστεῖ μαζὺ μὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀρ-

χηγῶν τους, οἱ βάσεις τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ προγράμματος θ' ἀποτελοῦν ἀκόμη τὰ ἱδρυτικὰ θεμέλια τοῦ Κράτους ποὺ ἀναγεννᾶται.

Οἱ συγκεντρώσεις ποὺ κάναμε αὐτοὺς τοὺς τέσσερις μῆνες πρὶν ἀπ' τὸ Γενάρη τοῦ 1920, μᾶς εἶχαν ἐπιτρέψει νὰ μαζέψουμε τοὺς μικροὺς πόρους ποὺ εἴχαμε ἀνάγκη γιὰ νὰ τυπώσουμε τὴν πρώτη μας μπροσοῦρα, τὴν πρώτη μας ἀφίσσα καὶ τὸ πρόγραμμά μας.

Ἂν τελειώνω τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου μου μ' αὐτὴ τὴν πρώτη μεγάλη συγκέντρωση, τὸ κάνω γιατὶ αὐτὴ ἴσα—ἴσα ἡ συγκέντρωση ἔσπασε τὰ στενὰ πλαίσια τῆς μικρῆς μας ὀργάνωσης καὶ ἦταν γιὰ πρώτη φορὰ μιὰν ἀποφασιστικὴ ἐνέργεια ποὺ ἐπηρέαζε τὸν πιὸ δυνατὸ μοχλὸ τῆς ἐποχῆς μας, τὴν κοινὴ γνώμη. Δὲν εἶχα τότε παρὰ μόνο μιὰν ἀγωνία: ἡ αἴθουσα θὰ γέμιζε, ἢ θὰ μιλοῦσα μπροστὰ στοὺς ἄδειους πάγκους; Σκεφτόμουνα σκληρὸς σὰν πέτρα ὅλες αὐτὲς τὶς μέρες πρίν, σὰν νἄμουν σίγουρος ὅτι θἄρθει πολὺς κόσμος κι ὅτι αὐτὴ ἡ μέρα θἄταν μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία. Αὐτὴ τὴν κατάσταση ζοῦσα περιμένοντας μὲ ἀπάθεια ἐκείνη τὴ βραδυά.

Ἡ συνέλευση ἄνοιξε στὶς 7 καὶ 30 λεπτά. Στὶς 7 καὶ 15 ὅταν ἔμπαινα στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Χοφμπράουχαουζ στὴν Πλάτζ τοῦ Μονάχου, νόμισα πὼς ἡ καρδιά μου θἄσπαζε ἀπὸ τὴν χαρά. Ἡ ἀπέραντη αἴθουσα—γιατὶ μοῦ φαινόταν ἀκόμη ἀπέραντη—ἦταν γεμάτη, περισσότερο ἀπὸ γεμάτη, τὰ κεφάλια στριμώχνονταν τὄνα πλάϊ στ' ἄλλο, θἄταν περισσότερα ἀπὸ 2000 ἄτομα. Καὶ προπάντων εἶχαν ἔλθει ἐκεῖνοι ἀκριβῶς ποὺ σ' αὐτοὺς ἀπευθυνόμαστε.

Πιὸ πολὺ ἀπ' τὸ μισὸ τῆς αἴθουσας εἶχαν καταλάβει οἱ κομμουνιστὲς κι οἱ ἀνεξάρτητοι. Ἡ πρώτη μας μεγάλη ἐκδήλωση ἦταν κατὰ τὴ γνώμη τους προωρισμένη νὰ τελειώσει πολὺ γρήγορα. Ἀλλὰ τὰ πράγματα γρήγορα πῆραν ἄλλο δρόμο. Μόλις ὁ πρῶτος ρήτορας τέλειωσε πῆρα τὸ λόγο.

Μερικὰ λεπτὰ ἀργότερα ἀκολούθησε μιὰ χάλαζα διακοπῶν. Τρομερὲς συγκρούσεις ξέσπασαν μέσα στὴν αἴθουσα. Οἱ γροθιὲς ἑνὸς ἀπ' τοὺς πιὸ πιστούς μου συντρόφους στὸν πόλεμο κι ἄλλων ὀπαδῶν μας ἔπεσαν πάνω σ' αὐτοὺς ποὺ προσπάθησαν νὰ διαταράξουν τὴν τάξη κι ἔφεραν μιὰ κάποια γαλήνη. Μπόρεσα νὰ συνεχίσω τὸ λόγο μου. Πρὶν περάσει μισὴ ὥρα, τὰ χειροκροτήματα κάλυψαν τὶς κραυγὲς καὶ τὶς ἀποδοκιμασίες.

Πέρασα τότε στὸ πρόγραμμα κι ἄρχισα νὰ τὸ ἐξηγῶ γιὰ πρώτη φορά.

Ἀπὸ τέταρτο σὲ τέταρτο τῆς ὥρας, οἱ διακοπές καλύπτονταν ὁλοένα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὶς ἐπιδοκιμασίες. Τέλος ὅταν ἐξήγησα

στὸ πλῆθος, σημεῖο πρὸς σημεῖο, τὶς 25 θέσεις καὶ τὸ παρακάλεσα νὰ βγάλει μόνο του τὶς κρίσεις του, ὅλ' αὐτὰ τὰ σημεῖα γίνηκαν ἀποδεκτὰ μέσα σ' ἕνα παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ ποὺ ἔφτανε κι ὑψωνόταν ὡς τὴν ὁμοφωνία καὶ πάλι καὶ πάντα ὡς τὴν ὁμοφωνία καὶ μόλις καὶ τὸ τελευταῖο σημεῖο γίνηκε ἔτσι ἀποδεκτό, εἶχα πιὰ μπροστά μου μιὰ κατάμεστη αἴθουσα μὲ ἀνθρώπους ἑνωμένους σὲ μιὰ καινούργια θεωρία, σὲ μιὰ νέα πίστη, σὲ μιὰν ἀνανεωμένη θέληση.

Σὲ τέσσερις ὧρες περίπου, ἡ αἴθουσα ἄρχισε ν' ἀδειάζει, τὸ σωριασμένο πλῆθος κινήθηκε πρὸς τὴν πόρτα σὰν ἕνα ποτάμι μὲ τὰ ἥρεμα νερά του κι ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι σφίγγονταν καὶ συνωθοῦνταν ὁ ἕνας ἀπάνω στὸν ἄλλο. Καὶ τότε αἰσθάνθηκα ὅτι ὅλοι αὐτοὶ πήγαιναν νὰ ξεχυθοῦν μακρυὰ ἀνάμεσα στὸν γερμανικὸ λαό, νὰ διαδώσουν τὶς ἀρχὲς τοῦ κινήματος, ποὺ κανεὶς πιὰ δὲν μποροῦσε νὰ τὸ καταδικάσει σὲ λησμονιά.

Μιὰ μεγάλη ἀνθρακιὰ εἶχε ἀνάψει: στὴ σκληρὴ φλόγα της θὰ σφυρηλατιόταν μιὰ μέρα ἡ ρομφαία ποὺ θἄδινε στὸν Γερμανὸ Σίγκφριντ τὴν ἐλευθερία καὶ στὸ γερμανικὸ ἔθνος τὴ ζωή.

Μπροστὰ στὰ μάτια μου ἔβλεπα κιόλας τὴν ἀναγέννηση νὰ βαδίζει. Καὶ τὴν ἴδια ὥρα ἔβλεπα τὴν ἀνεξερεύνητη Θεὰ τῆς ἐκδίκησης νὰ κατευθύνεται μὲ μανία κατὰ πάνω στοὺς ἐπίορκους τῆς 9ης Νοεμβρίου τοῦ 1918.

Ἡ αἴθουσα ἄδειασε ἀργά.

Τὸ κίνημα ἀκολουθοῦσε τὸν δρόμο του.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Δ. Π. ΚΩΣΤΕΛΕΝΟΥ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΟΜΟΥ